

Benjn Webb M.A.

HOMO APOSTOLICUS

INSTRUCTUS IN SUA VOCATIONE

AD AUDIENDAS CONFESSIONES.

HOMO APOSTOLICUS

INSTRUCTUS IN SUA VOCATIONE

AD AUDIENDAS CONFESSIONES,

SIVE

PRAXIS ET INSTRUCTIO CONFESSARIORUM,

AUCTORE ILLUSTRISS. ET REVERENDISS.

D. Alphonso de Ligorio,

OLIM EPISCOPO S. AGATHÆ GOTHORUM, ETC. ETC.

CUM NOTABILIORIBUS DOCTRINIS SUPER OMNIBUS TRACTATIBUS THEOLOGIÆ MORALIS ERUTIS, ET IN COMPENDIUM REDACTIS EX ALIO OPERE EJUSDEM AUCTORIS, IN QUO UBERIORI CALAMO QUÆSTIONES MORALES FUSIUS EXPOSITÆ INVENIUNTUR.

ADSUNT IN FINE OPERIS APPENDICES PERUTILES.

EDITIO NOVA,

Ab innumeris mendis maxima cum cura expurgata. Citationes porrò quas ex sua Theolog. mor., *et ex aliis auctoribus hic adjecit auctor, accuratè recensuimus. Ad calcem denique tomi* 3. *additur index alphabeticus rerum notabilium totius operis non parùm locupletatus et in meliorem ordinem redactus ; quibus accedit Elenchus quæstionum, quas reformavit Auctor.*

TOMUS SECUNDUS.

DE SACRAMENTIS IN GENERE, ET IN PARTICULARI : DE CENSURIS, ET IRREGULARITATIBUS.

MECHLINIÆ.

P. J. HANICQ, SUMMI PONTIFICIS ET ARCHIEPISCOPATUS TYPOGR.

TOMUS II.

INDEX

TRACTATUUM ET CAPITUM,

Quibus adduntur omnia summaria, ad hoc ut præ oculis habeantur cunctæ materiæ, quæ in hoc secundo tomo continentur.

TRACTATUS XIV.

De Sacramentis in genere, et præsertim de Baptismo, et Confirmatione.

TRACTATUS XV.

De Sacramento Eucharistiæ.

TRACTATUS XVI.

De Sacramento Pœnitentiæ.

TRACTATUS XVII.

De Sacramentis Extremæ-Unctionis, et Ordinis.

TRACTATUS XVIII.

De Sacramento matrimonii.

TRACTATUS XIX.

De censuris et irregularitatibus.

TRACTATUS XIV.

DE

SACRAMENTIS IN GENERE,

ET PRÆSERTIM

DE BAPTISMO, ET CONFIRMATIONE.

CAPUT PRIMUM.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

De attentione et intentione 1. *Quæ intentio requiritur in ministro* 2. *De administratione sub conditione* 3. *An denegandum sit Sacramentum peccatori* 4. *Quando Communio* 5. *Si sponsi sunt in peccato* 6.

1. — De Sacramentis in genere sermo erit fusiùs in *appendice III. de examine Ordinandorum*. Hìc tantùm adnotabimus nonnulla principaliora, quæ ibi breviter tacta sunt in quantùm ad Ordinandi notitiam sufficiunt, sed respectu confessarii animadversione majore indigent. Notandum I. quòd *Croix* in ministro, præter intentionem, in conficiendo Sacramento etiam requirit attentionem, ut validè conficiat. Sed hæc opinio est singularis et validâ ratione minimè fulcitur, quia si hoc esset, sequeretur quòd à ministro voluntariè distracto, licèt adesset intentio virtualis, Sacramentum non conficeretur; sed in confesso est apud omnes ad Sacramenti validitatem nihil aliud requiri, nisi materiam, formam, et intentionem ministri: ideòque docent *Suar. Lugo*, etc. cum ipso *Croix*, quòd, licèt minister distraheretur, quoties adest intentio ipsius, certè conficitur Sacramentum (1). An autem graviter peccet minister se voluntariè distrahens in Sacramentorum confectione, communis est sententia in ceteris Sacramentis venialiter pec-

(1) *Lib.* 6. *n.* 14. *et lib.* 4. *n.* 177. *v.* 3. Ratio; *et Croix l.* 6. *p.* 1. *num.* 85.

care, modò errandi periculum absit: sed in Eucharistiæ consecratione dicunt *Conc.* et *Tambur.* (adversus *Croix* et *Mazz.*) graviter peccare (1).

2. — Notandum 2. certum esse non sufficere intentionem habitualem ministri, et tantò minùs interpretativam, sed requiri actualem, aut saltem virtualem (Quænam autem sit actualis, et quænam virtualis aut habitualis, aut interpretativa, vide *app. III. n.* 9. *de exam. Ordin.*). Sufficit tamen intentio *coacta*, nempe timore extorta, qui timor non tollit voluntarium. Non obstat autem ministri error circa personam, v. g. putans absolvere unum, et absolvit alium (2). Hæc certa sunt; quod dubitatur est, an sit validum Sacramentum collatum cum materia et forma, sed sine intentione faciendi, quod facit Ecclesia? Lutherus universè affirmabat, etsi actio ex joco fiebat, sed hoc à Trid. *Sess.* 7. *Can.* 11. proscriptum fuit. Alii verò, ùt *Gonet. Juvenin. Contens. Serry*, *Milante*, etc. affirmant, cùm actio seriò ponitur. Sed vera sententia docet necesse esse intentionem ritum sacramentalem exercendi, quem Ecclesia à Christo Domino edocta facere intendit; ita *Bellarm. Suar. Vasq. Tourn. Petroc. Conc. Antoine*, *Salmant. Lugo*, *Bon.* et alii innumeri cum Bened. XIV. (3). *Cardinalis Bellarminus* dicit contrariam opinionem nihil ab illa novatorum distare; *Card. de Lugo* pariter dicit illam ab omnibus rejici, et non multùm differre à Lutheri errore; et *P. Vasq.* vocat jam damnatam. Contrà nostra sententia primò probatur ex Trid. *Sess.* 14. *c.* 6. ubi dicitur nullam esse absolutionem sacramentalem, *si sacerdoti animus seriò agendi*, *et verè* (nota) *absolvendi desit.* Igitur præter actionem, etiam seriò positam, necesse est intentio absolvendi. Prætereà probatur ex propositione 28. ex damnatis ab Alexand. VII. quæ dicebat: *Valet Baptismus collatus à ministro qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat*, *intùs verò in corde suo apud se resolvit*, *non intendo facere quod facit Ecclesia.* Nec valet dicere propositionem loqui de ritu externo jocoso, quia talis propositio non erat hæreticorum quæ jam damnata fuerat à Tridentino, sed erat catholicorum, inter quos nemo unquàm dixit sufficere ritum jocosum. Ratio autem principalis nostræ sententiæ est illa, quam adducit *S. Thomas* (4), nempe quòd actio cujuslibet Sacramenti ad plura referri potest, v. g. ablutio in Baptismo potest referri ad extergendas aut corporis maculas,

(1) *Vid.* 6. *n.* 14. *v.* Utrùm. — (2) *num.* 19. *v.* Sufficit. — (3) *De Synod. l.* 7. *c.* 4. *n.* 9. — (4) 3. *p. q.* 64. *art.* 8.

aut illas animæ, ideòque necessaria est ministri intentio, quæ actionis illius finem determinet, faciendi quod facit Ecclesia; alioquin, si quis puerum lavaret solo fine ne sordidum illum videret, et diceret: *Ego te baptizo*, *sive lavo in nomine Patris*, *etc.* jam hìc verus esset Baptismus in adversariorum sententia; quod non video quomodò dici possit. Hinc Angelicus alibi (1): *Si minister non intendat Sacramentum conferre, non perficitur Sacramentum;* saltem sapienter dicit Benedict. XIV. loco cit.: Sacramentum juxta contrariam opinionem collatum, illicitè esset collatum, et saltem certè sub conditione repetendum (2).

3. — Notandum 3. licere in casu necessitatis sub conditione Sacramenta conferre; et non solùm Baptismum, ùt expressum est in *cap.* 2. *de Bapt.*, sed cetera alia, ùt dicunt communiter *Castr. Suar. Coninch. Habert. Ronc. Salm.*, etc., contra *Juven.;* et non tantùm in casu necessitatis, sed quoties adest gravis utilitas, aut justa causa, ùt etiam communiter AA. citati fatentur contra *Antoine.* Contrà sine justa causa esset culpa gravis; licèt *Tourn.* et *Salm.* non damnent de mortali confessarium absolventem sub conditione, si pœnitens est dispositus, pro majori cautione sua, licèt dispositum illum judicaret (3). Necesse non est autem ut conditio exprimatur, sufficit si mente ponatur, ùt communiter *Castrop. Tourn.* et *Salm.* (4).

4. — Notandum 4. non esse denegandum Sacramentum occulto peccatori publicè illud petenti, ùt docet *S. Thomas* (5), et ùt exprimitur in *cap. Si Sacerdos de off. jud. ord.* Excipitur Ordo, quem etiam pro occultis potest Episcopus denegare, ùt *Tom. III. append. III. de exam. Ordinand. num.* 15.; contrà debet denegari peccatori publico, etiam publicè petenti (6). In dubio autem peccati et pœnitentiæ: si peccatum est certum et pœnitentia dubia, etiam denegandum est; secùs autem si delictum est dubium (7). Si peccatum non est simpliciter publicum, sed est notum majori parti præsentium, et tantùm unus vel alter probus nescit, probabiliter etiam potest denegari Sacramentum, ùt dicunt *Croix* et *Diana;* sed probabiliùs non debet denegari, ùt tenent *Suar.* et *Bonac.* vide dicta *Tom. I. Tr. XI. n.* 11. (8). Sed si peccator petat Sacramentum in loco ubi delictum est occultum, licèt alibi esset publicum, dicimus cum *Cabass. Soto*, *Vasq.*, etc. adversus alios non posse denegari, quia in eo casu eadem evenirent inconvenientia, ac si dene-

(1) *Opusc.* 4. *aliàs V. VI. VII.* — (2) *l.* 6. *n.* 20. *ad* 23. — (3) *n.* 27. *et* 28. — (4) *n.* 29. — (5) 3. *p. q.* 80. *a.* 6. (6) *lib.* 6. *n.* 50. — (7) *n.* 48. — (8) *n.* 45.

garetur Sacramentum peccatori, cujus delictum nullibi est publicum (1).

5. — Notandum 5. quòd, ùt præscribit Rit. rom. (*de Sacr. Euch.*), debet denegari Communio publicis peccatoribus, quoties non constat etiam publicè de eorum pœnitentia, et non priùs quàm scandalo aliis præstito consuluerint. Cui tamen dicunt ***Possevinus***, ***Sancius***, ***Busemb.*** et *Croix*, sufficere confessionem coram multis factam, ita ut brevì sit manifestanda aliis, modò non adsit occasio proxima auferenda; nam si talis occasio adest, publicè jam nota, non debet dari publico peccatori Communio, nisi remotâ occasione (2). An autem sacerdos possit timore mortis præbere peccatori publico Communionem; admittunt *Bonac. Croix*, etc.; sed nos cum *Ledesma*, *Conc.* et aliis negamus, quia debet evitari potiùs Sacramenti injuria, quàm proprium damnum. Nec obstat dicere quòd, cùm jam possit minister (ùt suprà dictum est) Communionem præbere peccatori occulto, ad vitandam ejus infamiam, tantò magis ad vitandam mortem propriam. Respondetur quòd in tantùm potest præberi peccatori occulto Communio ut vitetur illius infamia, in quantùm ejus infamia redundaret in damnum commune aliorum proborum, qui perspicientes peccatorem illum publicè propter peccatum occultum esse diffamatum, possent faciliùs terreri à Communione, timore ne ab aliquo imprudenti sacerdote expellerentur. Sed hæc ratio evitandi publicum damnum non procedit in casu nostro (3). Vide etiam *Tract. XV. num.* 15.

6. — Notandum 6. quòd parochus non potest licitè assistere matrimonio sponsorum qui sunt publici peccatores, ùt rectè dicit Bened. XIV. (4) contra *Laym. Lug. Croix*, etc. qui dicunt quòd parochus tenetur ex sui officii munere assistere, et quòd assistentia talis sit purè materialis. Nos verò dicimus sponsos in tali statu non habere jus ad parochi assistentiam exquirendam, ideòque cùm ille licitè suam assistentiam possit denegare, tenetur denegare, ne illorum sacrilegii particeps fiat. Et eadem ratio currit de testibus; sed ampliùs parocho obstat quòd ille tenetur ex justitia impedire peccata suarum ovium (5). Et hìc advertendum quòd, juxta Decretum Clementis XI. confirmatum à Benedicto XIV, parochus non debet ad publicationes procedere nisi priùs examinet sponsos, et sufficienter eos

(1) *N.* 46. — (2) *n.* 47. *et* 48. — (3) *lib.* 6. *n.* 49. — (4) *de Syn. l.* 8. *c.* 14. *n.* 5. — (5) *l.* 6. *n.* 54.

in rebus Fidei instructos reperiat (1). An verò licitè possit sponsa nuptias contrahere et consequenter Sacramentum ministrare (ex vera sententia quòd sponsi sint matrimonii ministri, ùt probabimus *Tr. XVIII. n.* 28.) sponso publico peccatori, admittunt *Sanch. Lugo*, et *Croix*, dicentes sponsos in hoc se habere ùt privati contrahentes; in matrimonio enim directè initur contractus, indirectè Sacramentum fit; sed hæc ratio non suadet, cùm hujusmodi contractui annexa est etiam Sacramenti administratio. Undè puto tantùm dici posse quòd præfata administratio, ùt à ministris ad id non consecratis, non esset grave peccatum pro ipsis, ùt probabiliter tenent *Gonet*, *Suar. Tourn. Habert*, *Juven. Natal. Alex. Conc. Salm.*, etc. licèt opinio opposita, quòd sit grave, *Pontii*, *Lug. Navar. Vasquez*, *Contin. Tour. Croix*, etc. mihi videtur probabilior (2), ùt dicetur *Tom. III. append. III. n.* 12. Notandum est autem matrimonia cum hæreticis esse ab Ecclesia vetita (3). Cætera ad Sacramentorum in genere notitiam spectantia notabuntur in præfata *append. III. cap. I. n.* 1. *ad* 10.

CAPUT II.

DE SACRAMENTO BAPTISMI.

PUNCTUM I.

De materia, forma et ministro Baptismi.

Quotuplex est Baptismus 7. *De materia remota* 8. *De proxima : et an possit abscindi mater* 9. *An possit baptizari proles in utero, etc. et in quo membro, etc.* 10. 11. *et* 12. *An requiratur trina ablutio* 13. *De forma* 14. *De ministro* 15. *De ordine ministrorum* 16. *De exteris qui baptizantur* 17. *De Baptismi dilatione : et de Baptismo domi, etc.* 18.

7. — Baptismus communiter dividitur in *fluminis*, *flaminis*, et *sanguinis*. Dicitur *fluminis*, nempe aquæ, et de hoc est hìc sermo, et hic propriè est Sacramentum; *flaminis*, nempè Spiritûs sancti, qui vocatur *flamen*, cùm alludatur ad adventum Spiritûs sancti super apostolos die Pentecostes in flaminis seu venti specie : et propriè intelligitur animæ conversio ad Deum, à divino Spiritu afflata desiderio expresso aut tacito veri Baptismi; et hoc desiderium etiam ad salutem satis est, cùm non possit Baptismus in re haberi : *sanguinis* denique, intelligitur mors pro Fide tolerata; aut etiam pro alia virtute christiana,

(1) *de Synod. l.* 8. *c.* 14. *n.* 5. — (2) *lib.* 6. *n.* 52. — (3) *n.* 56. *et* 1044.

ùt docet *S. Thomas* (1), et reverà Ecclesia in Martyrolog. die 28. Febr. ùt martyres veneratur aliquos Sanctos in servitio peste infectorum defunctos. Et hoc martyrium æquiparatur Baptismo, quia etiam remittit culpam et pœnam; quoties tamen cum peccatorum contritione sociatur, aut amore puro erga Deum prædominante; nam ad martyrium non sufficeret sola attritio sine amore prædominante, ùt tenendum est cùm *S. Thoma*, *S. Bonav. Scoto*, *Laym. Petrocor.*, etc. contra *Wigandt*, *Viva* et alios (2). Notandum hìc obiter non licere se offerre martyrio sine speciali Spiritûs sancti instinctu, excepto si aliter in aliquo casu se non offerre gravi esset scandalo, ùt dicunt communiter DD. Undè dicit *Laym.* peccare qui inter hæreticos versans vellet in quadragesima abstinere à carnibus cum periculo se prodendi esse catholicum et occidi (3).

8. — Sed descendamus nunc ad loquendum I. de materia Baptismi. Materia *remota* licita est aqua consecrata; secùs graviter peccaret si aliam aquam extra necessitatem adhibere vellet, ùt dicunt communiter DD. ex *Clem. un.* de *Bapt.* Cæterùm in Baptismo privato probabile est licere uti aquâ non consecratâ; *Croix*, *Gobat. Pasqual.* et *Quintan.* (4). Materia remota valida est quælibet aqua naturalis, licèt sit mineralis, aut marina, aut ex glacie soluta, aut cum alia materia, sed minoris quantitatis, permixta, quæ retineat tamen usum communem aquæ. Contrà non est materia valida vinum, lac, succus ex fructibus, aut herbis extractus, nec aqua dùm est congelata (5). Est autem materia dubia jus, lixivium, aut cerevisia (6); item aqua distillata, intellige arte alchymicâ ex floribus aut herbis, etc. educta, quia aqua naturalis simpliciter distillata, rosis aut aliis floribus in aqua infusis, est vera aqua (7); item saliva, aqua congelata, et humor ex arboribus manans (8). Est etiam materia dubia una, vel altera gutta aquæ (9). Materiâ dubiâ non licet uti, nisi in casu necessitatis, et appositâ conditione; sed advertendum quòd in necessitate tenetur minister uti materiâ dubiâ, licèt opinio pro Sacramenti valore esset minùs, imò tenuiter probabilis, ùt communiter docent *Suar. Caj. Antoine*, *Holzm. Viva*, et alii (10). Vide *Tract. XVI. n.* 36. *ad* 38. quid dicetur de absolutione impertienda peccatoribus moribundis sensibus destitutis.

9. — Materia *proxima* Baptismi est eadem ablutio, quæ

(1) 2. 2. *q.* 124. *a.* 5. — (2) *l.* 6. *n.* 95. *ad* 100. — (3) *lib.* 6. *n.* 101. — (4) *n.* 102. — (5) *n.* 102. *et* 103. — (6) *n.* 103. *v. III.* Materia. — (7) *n.* 104. — (8) *ibid.* Dub. 2. 3. 4. — (9) *n.* 107. *v.* Quær. *VI.* — (10) *n.* 103. *ad III. in fine.*

trifariàm fieri potest, per immersionem, aspersionem, et infusionem, qui modus hodie est in praxi. Si puer in flumen projiciatur cum prolatione formæ, probabiliter est validus Baptismus: sed hoc nunquàm licet, quia non licet aliquem occidere, ut illum baptizet, et licèt deindè ille sine Baptismo moriturus esset: et sic nec licet, ùt docet *S. Thomas* (1), ut baptizetur proles, occidere matrem; aut eam incidere cum proximo, aut probabili periculo mortis illius, licèt esset moribunda, et consentiret. Dumtaxat licitum est incidere matrem postquam certè animam efflavit. Et hìc *Croix* advertit hoc circa praxim, nempe, ut statim post matris mortem aperiatur os ejus, ut si proles vivit, non suffocetur (2). Ait *Cangiamila* (3) cum *Possev. Gob.*, etc. peccare graviter parentes qui negligunt efficere ut fiat incisio, et etiam chirurgos qui illam negligunt, aut differunt. Et addit parocho totis viribus efficiendum esse quin mater sepeliatur antequam fiat incisio; secùs dicit quòd ipse nescit illum ab irregularitate excusare, cùm ex officio teneatur impedire mortem infantis. Sed huic opinioni nescio acquiescere, cùm enim in tali casu non sit certa infantis vita, ne certa quidem est mors ejus. Præterea inquit (*cap.* 10.) quòd si alter reperiatur, etsi non chirurgus, qui vires habeat faciendi incisionem, tenetur illam operari. Quin etiam dicit *Cangiam.* (*lib.* 4. *c.* 4. *n.* 5.) cùm infans non adhuc integrè prodiit ex utero, Baptismum dandum esse non à parocho, sed ab obstetrice. Præterea idem (*loc. cit.*) cum *Gob.* et *Quintanad.* notat signa proximæ mortis, nempe 1. Si infans nascitur absque eo quòd vagiat, et ploret. 2. Si parùm respirat, et livet, præsertim facies. 3. Si nascitur multo labore, et auxilio obstetricis. 4. Si nascitur nondum menses septem conceptus (et idem dicitur de omni fœtu abortivo). 5. Si cranium habet nimis tenerum et compages nimis apertas, aut alias partes disjunctas. Et idem dicendum de infantibus illegitimis, quibus timetur ne occidantur à parentibus, aut saltem exponantur in locis, ubi deëst rota. Sed si mater esset morti damnata à justitia, vide in opere (4).

10. — Quæritur 1. an liceat in necessitate baptizare prolem in matris utero, medio aliquo instrumento, quo possit aqua attingere puerum? Negant hoc *Gotti*, *Conc. Juvenin.*, etc., citantes *S. Thomam* (5), qui dicit: *Non*

(1) 3. *p. qu.* 68. *a.* 11. *ad* 3. — (2) *lib.* 6. *n.* 105. *et* 106. — (3) *Cangiam. Embryologia l.* 2. *cap.* 12. *n.* 1. — (4) *lib.* 6. *n.* 105. *v.* Omninò. — (5) 3. *p. q.* 68. *a.* 11.

debet aliquis baptizari priusquam ex utero nascatur: Ratio istorum est quia nemo potest renasci per Baptismum juxta Evangelium : *Nisi quis renatus fuerit*, *etc. Joan.* 3. 5. nisi priùs fuerit natus. Sed valdè probabiliter affirmant *Suar. Pignatel. Tourn. Elb. Holzm. Coninch. Croix*, et alii, quibus valdè adhæret Benedict. XIV. (1), quia hujusmodi infans, cùm jam sit viator, est capax Baptismi, et qui vivit in utero matris, etiam potest dici natus, ùt de Verbo incarnato dictum fuit : *Quod in ea natum est*, *de Spiritu sancto est*, *Matth.* 1. 20. Nam, ùt dicit *S. Thom.* (2), duplex est carnalis nativitas, prima in utero, secunda extra uterum. Et hoc clariùs apparet ex *cap.* 4. *de Bapt.* ubi dicitur : *In carnali generatione*, *quâ proles ex viro et fœmina nascitur*, etc. Notandum quòd non dicitur dumtaxat *ex fœmina*, sed *ex viro et fœmina nascitur.* Igitur rectè dicitur solâ generatione nasci, et ita intelligi potest quòd proles nascatur etiam à patre : nec à nostra sententia Angelicus aliud sentit, dùm loco priùs citato (3) dicit quòd in tantùm non potest baptizari in utero, in quantùm supponit Sanctus quòd *antequam nascatur*, *non potest aliquo modo ablui aquâ ;* igitur si potest ablui, potest baptizari. Sed quòd possit aquâ attingi infans in utero, dicit Benedictus, hodie ex medicorum et obstetricum judicio constare. Et præterea citat *Silvestrum*, et *Vasq.* qui dicunt (et hoc putat probabile etiam *Laym.* cum *Ang. Armil.* et *Præpos.*, etc.) posse baptizari infantem etiam adhuc involutum secundinâ, quæ putatur tanquam infantis pars, cùm illius umbilico annexa sit. Undè concluditur in casibus prædictis, cùm imminet mortis periculum, semper prolem sub conditione esse baptizandam (4). Advertendum autem hìc cum *S. Thoma* (5) in necessitate, si infans non adhuc ex utero egressus sit, et baptizetur in capite, non esse ampliùs rebaptizandum, quicquid dicat *Sambovius*, dùm idem dicit Ritual. rom.; sed si in alia parte est baptizatus, tunc repetendus est Baptismus sub conditione (6).

11. — Quæritur 2. an possit dari baptismus infundendo aquam super solis capillis infantis? Negant *Bonac. Concin.*, etc.; sed communiùs id admittunt *Lugo*, *Tol. Valent. Conc. Ledesm. Graff.*, etc. quia licèt capilli non sint animati, non sunt tamen pura excrementa, sed veræ corporis partes ; ùt est etiam cutis exterior, quæ nec est ani-

(1) *De Syn. l.* 7. *c.* 5. *n.* 2. — (2) 4. *Sent. dist. VI. q.* 1. *ad.* 2. — (3) 3. *p. q.* 68. *a.* 11. — (4) *lib.* 6. *n.* 107. — (5) *cit. a.* 11. *ad* 4. — (6) *lib.* 6. *n.* 107. *v.* hic autem.

mata, et tamen super ipsa infunditur aqua Baptismi. Quare in casu necessitatis benè potest, et debet dari Baptismus super capillis, sub conditione : et tantò magis debet dari super pedibus, aut digitis, et aliis partibus minimis corporis. Baptismus verò super vestibus est certè nullus (1).

12. — Quæritur 3. an sit certè validus Baptismus collatus non jam in capite, sed in pectore, in scapulis aut aliis corporis partibus principalioribus ? communior sententia affirmat; sed dubitant *Annacl. Conc.* et ***Platel.*** et dubitat etiam ***S. Thomas*** (2). Undè meritò dicunt ***Tourn. Viva***, ***Salm. Trull. Ledesm.*** licitè posse rebaptizari sub conditione : ***Si non es baptizatus***, etc. (3).

13. — Quæritur 4. an in Baptismo certè requiratur trina ablutio ? Quoad validitatem, certum est unam sufficere, ùt ex *can. de Trina. D. 4. de consecr.* ubi ***S. Gregorius*** dicit : ***Ter vel semel immergere.*** Cæterùm præcipit Rituale ut ablutio sit trina; et hoc præceptum dicimus cum ***S. Thoma*** (4), et aliis (contra *Holzm.*) esse grave, cùm materia sit gravis; in illa enim exprimitur mysterium SS. Trinítatis. Et hìc advertendum cum ***Laym. Reg. Busemb.*** non esse terminandam formam ante tertiam ablutionem (5).

14. — II. Circa formam Baptismi in Ecclesia latina : ***Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritûs sancti;*** in græca autem est : ***Baptizetur servus Christi in nomine Patris, etc.;*** damnata fuit ab Alexandro VIII. Propos. 27. quòd dudùm sufficiebant sola verba ***in nomine Patris***, ***etc.*** Advertendum quòd mutatio cùm est substantialis (nempè cùm corrumpitur sensus formæ), tunc redditur invalidus Baptismus; non autem cùm est accidentalis, nempè cùm servatur sensus. Quapropter est mutatio accidentalis, et per consequens est validus Baptismus, 1. si mutatur idioma aut pronuntiatur forma cum verbis diversis idiomatis, nam in Sacramentis non requiritur, ut minister aut suscipiens intelligat verba, sed sufficit, ut illa sint per se significativa. Et in conferendo Baptismo meliùs est (ùt dicunt multi DD.) ut in necessitate mulieres et rudes adhibeant linguam maternam, ne errent. 2. Si pro ***Ego te baptizo***, diceret ***ego te lavo***, ***te purgo***, etc., talis mutatio non excederet veniale, ùt dicunt ***Laym. Bonac.*** et ***Busemb.*** Sed si diceret : ***In nomine Genitoris***, et ***Geniti***, etc. aut pro ***Filii*** diceret

(1) *Lib.* 6. *n.* 107. Quær. III. — (2) 3. *p. q.* 68. *a.* 11. *ad* 4. — (3) *lib.* 6. *n.* 107. *Qu. IV.* — (4) 3. *p. q.* 66. *a.* 8. — (5) *lib.* 6. *n.* 107. Quær. V.

Jesu Christi, tunc saltem esset dubius Baptismus (1). 3. Si diceret : *Battizo* pro *Baptizo*, aut *Fili* pro *Filii*, aut *Patria , et Filia*, *et Spiritûs sancta*, pro *Patris*, etc.; nam talis Baptismus validus fuit declaratus à Zacharia Papa, *c. Retulerunt, de Consecr. d.* 4. 4. Si verba transponuntur, dicendo : *Te ego baptizo*, *in nomine Filii*, *et Patris , etc.* (2). 5. Si dicitur : *In nomine Patris omnipotentis , et Filii unigeniti*, *etc. ;* aut si quis ex importuna devotione adderet, *et in nomine Mariæ Virginis.* Contrà esset invalidus si diceretur : *Ego te baptizo in nominibus Patris*, aut *in nomine SS. Trinitatis :* aut *in nomine trium divinarum Personarum.* Si autem diceretur : *In nomine Patris, in nomine Filii , etc.* Baptismum esse dubium tenent *Bonac. Tournel. Busemb. Salm.* (3). 6. Si omitteretur verbum *ego* aut *amen;* sed si omitteretur *te* , juxta communem sententiam esset invalidus. Si autem omitteretur particula *et*, dicendo *In nomine Patris, Filii, Spiritûs sancti*, alii dicunt esse validum, alii invalidum, propterea sub conditione esset repetendum ; sed si particula *et* poneretur ante *Spiritûs sancti*, non dubito cum *Croix*, quin esset validus Baptismus, quia juxta usum communem pro nominum distinctione sufficit, ut *et* præponatur ultimo nomini. (4) Dubius est etiam Baptismus, si omittatur particula *in*, quam volunt esse essentialem *Sot. Navar. Conc.*, etc.; nam aliquandò, præfatâ particulâ sublatâ, sensus remanet æquivocus, si dicatur forma ex auctoritate SS. Trinitatis, aut invocando tres divinas Personas. Sed huic se opponunt *Bonac. Coninch. Salmant.*, etc. dicentes non esse de essentia, quia etiam adjectâ particula *in*, adhuc sensus remanet æquivocus (5). Est certè invalidus Baptismus tantùm collatus *in nomine Christi*, ùt docent omnes cum *S. Thoma* (6) ex *c. Si reverà* 30. *de Consecr. dist.* 4. Nec obstat textus (Act. 8. 12.) *In nomine Jesu Christi baptizantur viri ac mulieres*, quia hoc intelligebatur in quantùm ille Baptismus erat institutus à Jesu Christo, non autem à Baptista : contrà ex iisdem Actibus probatur quòd exprimebantur nomina Personarum, dùm illis, qui dicebant ne audivisse quidem utrùm Spiritus sanctus adesset, responsum fuit : *In quo ergò baptizati estis? Act.* 19. 3. nec obstat textus *c. A quodam*, *de consecratione dist.* 4. ubi Nicolaus Papa dixit : *Si in nomine sanctæ Trinitatis, vel Christi baptizati*

(1) *Lib.* 6. *n.* 108. *et* 109. — (2) *n.* 110. (3) *n.* 111. — (4) *n.* 112. — (5) *ibid.* Dubit. 2. — (6) 3. *p. q.* 66. *a.* 6.

sunt, rebaptizari non debent. Nam, ùt explicat Glossa, verbum Trinitatis, Papa dicendo *in nomine SS. Trinitatis*, non intendebat expressionem illius Personarum explicitam excludere (1).

15. — III. Circa ministrum, notandum 1. quòd validus est Baptismus à quocumque viatore, etiam hæretico, aut infideli collatus (2). Sed extra necessitatem non potest Baptismus licitè conferri nisi à solis sacerdotibus. Imò minister ordinarius Baptismi est proprius pastor, nempe Episcopus, aut parochus, qui cæteroquin possunt aliis sacerdotibus, et in horum defectu, etiam diaconis administrationem committere; sed diaconi sine commissione in necessitate non possunt solemniter baptizare; et hoc faciendo (juxta sententiam probabiliorem *Layman*, *Bon. Tournely, Habert*, etc.) incurrunt irregularitatem; quandoquidem diaconi non ordinantur ad baptizandum, nisi ex sacerdotis commissione. Non dubitatur autem quin clerici non diaconi solemniter baptizando incurrant irregularitatem, ex *c. Si quis* 1. *de cler. non ordin.*, etc. Contrà probabiliùs dicunt *Lugo, Castropal. Bonac.*, *Laym.*, etc. (contra *Sotum*, *Suarez*, *Conc.*, etc.) laicos solemniter baptizando non fieri irregulares; nam licèt textus sic *generaliter loquatur*, dicendo, *Si quis, etc.*, ea verba tamen debent referri ad titulum qui tantùm de clericis tractat (3). Cæterùm certum est extra necessitatem baptizantem, sine proprii pastoris commissione, graviter peccare. Sufficit nihilominùs in hoc licentia præsumpta, ùt dicunt *Salmanticens.* cum *Mirand.* et *Henriq.* (4).

16. — Notandum 2. circa ministrorum ordinem in baptizando (ex Ritual. roman.) sacerdotem esse præferendum diacono; diaconum subdiacono; clericum laico; virum denique mulieri; ratione honestatis tamen aliquandò debet viro præferri mulier (ideòque parochi debent benè examinare obstetrices, ùt dictum est *Tom. I. Tract. VII. n.* 45. *ad* 4.), aut quia mulier esset meliùs viro instructa; et cùm vir esset pater baptizandi, tunc omninò debet mulier baptizare, dum parentibus hoc est prohibitum extra necessitatem extremam (5). Certum est autem graviter peccare laicos qui baptizant coram sacerdote, *c.* 21. *de Consecr. dist.* 4., excepto si sacerdos esset excommunicatus, ùt rectè dicunt *Suar. Castropal. Navarr. Silvest.* et *Salmanticens.* (contra *Sot.* et *Sayr.*) quia excommunicato

(1) *Lib.* 6. *n.* 112. Dubit. 3. — (2) *n.* 113. — (3) *n.* 116. — (4) *Lib.* 6. *n.* 115. *v.* Notand. *II.* — (5) *n.* 117.

concessum est baptizare in solo casu necessitatis, quæ non adest quoties potest alius haberi (1). Sed si baptizaret coram clerico etiamsi diacono, probabiliter non peccaret, nisi venialiter (2). Proculdubio autem graviter peccant parentes qui extra necessitatem extremam permittunt filios à prædicantibus baptizari, licèt hoc efficerent timore edicti principis (3).

17. — Notandum 3. nec Episcopos, nec parochos posse baptizare extra diœcesim, aut parochiam existentes, sine proprii pastoris commissione. Quare certè graviter peccant parentes, qui filios sine illorum licentia ad alios afferunt baptizandos (4). Peregrini et vagi qui non habent proprium domicilium possunt in quacumqne ecclesia baptizari, ita *Barbosa*, *Salmant.* et *Croix.* ex *cap. Nec numerus... qu.* 3. Sed hìc quæritur, an exteri debeant baptizari, et alia Sacramenta suscipere à parocho proprio domicilii, si parùm distat; aut possint ea suscipere à parocho loci, ubi incolunt et quasi-domicilium contraxerunt? Notandum hìc contrahi domicilium ab eo qui in aliquo oppido habitat, non per modum transitûs, sed per majorem anni partem, aut animo ibi manendi majorem, aut notabilem anni partem alicujus negotii, aut officii causâ, v. g. medici, mercatoris, hospitis, famuli, etc.; ita *Laym. Navar.* et *Lambert.* (5) cum communi ùt asserit. Nunc veniamus ad quæsitum. Respondetur duas adesse probabiles sententias. Prima est *Ledesm. Ang. Rodr.* et *Henriq.*, etc. tenens Sacramenta suscipienda esse à parocho proprii domicilii, quia aliàs (ùt dicunt) exterus haberet duas parochias habitationis. Sed hæc ratio nihil convincit; undè probabilior et communior est secunda sententia *Barb. Sanch. Silvest. Castrop. Pontii*, *Croix*, *Bonac. Salmant.*, etc. cum pluribus decisionibus Rotæ, quæ dicit posse suscipi Sacramenta à parocho domicilii, cùm pro quasi-domicilio jam quilibet sit subditus loci ubi habitat, ùt habetur ex *capit. fin. de Paroch.* (6).

18. — Notandum 4. graviter peccare eos qui differunt diù Baptismum infantibus. Putant *Laym.* et *Costropal.* gravem esse dilationem ad mensem sine causa, et cum causa ad duos menses. Sed communior et probabilior sententia putat esse grave plerùmque dilationem ultra 10. aut 11. dies (7). Notandum 5. esse vetitum sub gravi domi baptizare infantes solemniter, exceptis filiis regum, vel principum,

(1) *Ibid.* Dubit. 1. *et* 2. — (2) *ib.* Dubit. 3. *et* 4. — (3) *ibid.* Dubit. 5. — (4) *n.* 114. — (5) *Notif.* 32. *n.* 9. — (6) *lib.* 6. *n.* 115. (7) *n.* 118. *v.* Notand. *II.*

ut dicitur in *Clementina unica*, *de Baptismo*. Et hujusmodi infantibus rectè dicunt *Sot. Castropal. Tol. Covar. Croix*, etc. Baptismum debere solemniter conferri; cæremoniæ enim non sunt omittendæ nisi in sola necessitate. Nomine *principum* nonnulli DD. intelligunt omnes barones; sed probabiliùs *Suar. Tournel. Roncag. Tambur. Elb.*, etc. intelligunt illos tantùm, qui dominio absoluto gaudent; idem tenet *Glossa* in cit. *Clementina* (ad verbum *aliquos*), adducens *cap. Fundamenta*, 17. §. *Proinde*, *de elect.* ubi dicitur : *Rex*, *princeps*, *marchio*, *dux*, igitur principes distinguuntur à baronibus; ubi tamen introductum jam est domi baptizare filios baronum, saltem magnatum, benè ait *Croix* non facilè damnandum; vide *num.* 30. Notandum 6. nullum esse Baptismum, si alter applicat materiam, alter verò formam; DD. communiter cum *S. Thoma* (1); et licèt adhibeatur forma Græcorum *Baptizetur servus Christi*, etc., quia semper subauditur verbum *per me* (2). Notandum 7. quòd si eodem tempore plures ministri Baptismum conferrent infanti, proculdubio graviter peccarent: sed quoad valorem Sacramenti, oporteret distinguere cum *S. Thoma* (3) : Si quilibet baptizare intendit ut concausa, nempe dependenter ab alio, Baptismus esset nullus; secùs autem si quilibet intenderet baptizare ex se, ùt pariter accidit in consecratione Eucharistiæ, cùm neopresbyteri celebrant cum Episcopo (4).

PUNCTUM II.

De iis qui baptizare possunt.

Pœna rebaptizantium 19. *De fœtibus abortivis*, *et de filiis infidelium* 20. *Si parentes repugnant* 21. *An liceat vendere filios infidelibus* 22. *De Baptismo sub conditione* 23. *De infantibus expositis* 24. *De Baptizatis à laicis* 25. *Ab hæreticis* 26. *Si Baptismus est dubius* 27. *Dispositiones ad Baptismum* 28. *De cæremoniis, et I. de aqua consecrata* 29. II. *De ecclesia* 30.

19. — Notandum 1. validè baptizari infantes et perpetuò amentes; illos tamen qui aliquandò habuerunt usum rationis non posse, si priùs Baptismum non requisiverunt (5). Notandum 2. quòd, cùm repetitur Baptismus sine justa causa, tam rebaptizans quàm rebaptizatus, si est rationis compos, incurrunt irregularitatem, *cap.* 2. *de Apostat.* An autem idem sit de rebaptizantibus sub conditione sine

(1) 3. *p. q.* 67. *a.* 6. — (2) *lib.* 6. *n.* 119. — (3) 3. *p. qu.* 67. *a.* 6. *ad.* 3. — (4) *lib.* 6. *n.* 120. — (5) *n.* 121.

justa causa : duæ adsunt sententiæ probabiles; negant *Suar. Castropal. Laym. Bonac. Anac. Pont. Tourn. Holzm. Salmantic.* et *Croix*, quia qui sub conditione rebaptizat, reverà non rebaptizat. Affirmant autem *Sot. Filliuc. Conc. Ren. Barbos. Sayr.* et *Lambert.* cum Catechismo romano; quia, ùt dicunt isti, talis conditio apponitur in legis fraudem, ideòque habetur pro non apposita (1).

20. — Notandum 3. fœtus abortivos, semper ac non constet esse animâ destitutos (ùt judicari debent illi qui non habent aliquam organorum dispositionem), semper baptizandos esse, sub conditione tamen; potissimum cùm inter peritos modernos hodiè cum plausu recepta sit opinio, quòd fœtus animetur aut in ipsa conceptione, aut saltem post paucos dies (2). Notandum 4., ùt præcipit Ritual. rom., in solo casu necessitatis posse baptizari plures sub una forma, dicendo : *Ego vos baptizo, etc.* (3). Notandum 5. quòd circa filios infidelium, Baptismus collatus est validus, licèt eis ministretur invitis parentibus, ùt docet Benedictus XIV. in sua *instruct. ad Vicesgerentem*, quæ incipit *Postremo mense.* (*Vide Bull. edit. Mechl. t.* 5. *p.* 6.) et alii communiter cum auctoritate *S. Augustin.* quicquid dicant *Durand.* et *Catarin.* (4). Sed notandum item circa hoc, quòd si parentes deficiunt à Fide ad infidelitatem, licitè possunt eis auferri filii; et sufficit quòd unus solus eorum priùs fidelis fuerit, ùt communiter dicunt *Suar. Laym. Ronc. Antonin. Salmant.* et *Croix;* cæterùm sicut est licitum baptizare filios hæreticorum his invitis, et etiamsi illi apud genitores remanendi fuissent, juxta sententiam probabiliorem *Laym. Croix, Aver. Gob.*, etc.; ita contrà non licebit baptizare filios infidelium invitis parentibus, præterquam in casibus sequentibus : 1. Si filius est jam rationis capax et Baptismum efflagitat, ùt docet *S. Thomas* (5). Et advertendum quòd Ecclesia benè possit et debeat separare baptizatum à suis parentibus, ùt dicunt *Castropal. Laym. Salmant.;* et *Benedictus XIV.* facto declaravit loco cit. num. 29. ex *can. de Judæis, dist.* 45. et in casu quo dubitatur an filius qui petit Baptismum sit vel ne rationis compos, post septennium debet baptizari, sed ante septennium expectandum est, ut ibidem dicit *Benedict.*, et interim à parentibus debet segregari, et loco tuto custodiri (6). 2. Debet baptizari filius infidelium quoties in periculo est mortis. 3. Si filius est extra curam parentum, nec timetur ne ad ipsos regre-

(1) *N.* 122. — (2) *lib.* 6. *n.* 124. — (3) *ibid. ad.* 6. — (4) *n.* 126. *v.* Quær. — (5) 3. *p. q.* 68. *a.* 10. — (6) *lib.* 6. *n.* 128.

diatur. Et idem currit pro filiis perpetuò amentibus; aut à parentibus derelictis aut expositis. 4. Si parentes in Christianorum captivitatem redacti sunt, aut filii eorum sunt capti in bello. 5. Si unus parentum consentit, ut infans baptizetur, licèt alter positivè repugnet (1).

21. — Sed hìc quæritur 1. An repugnante utroque parente infideli, liceat baptizari infans? Respondetur non licere, si filius relinquendus erit in illorum potestate, ùt decrevit S. C., ex eo quia adest certum periculum illius perversionis. Sed contrà casu quo infans abstrahatur à parentibus, est satis probabilis sententia *Scoti, Flas. Tourn. Est. Pichel. Mastr. Holzm.* et aliorum contra *Gonet, Conc. Salm.*, etc. quòd possit licitè baptizari, dùm parentes non possunt super filiis habere jus in eorum salutis æternæ detrimentum: et sicut potest auferri filius à parentibus, ut liberetur à morte corporali, tantò fortiùs, ut liberetur à morte animæ. Advertendum tamen quoad Hebræos, Julium II. justis rationibus prohibuisse, quominùs iis invitis sui filii baptizentur, antequam ad usum rationis hi pervenerint (2).

22. — Quæritur 2. An liceat vendere parentibus infidelibus filios suos non jam baptizatos. Negat *Hurt.*, sed communiter affirmant *Suar. Laym. Castrop. Vasq. Bonac. Conin. Filliuc.*, etc. quia hoc expedit ad conservandam pacem communiter; aliter infideles difficulter restituerent christianos captivos, et Ecclesiæ magis incumbit, ut fideles Fidem servent sartam tectam, quàm ut infideles eam amplectantur (3).

23. — Notandum 6. quòd juxta regulam generalem ut conferatur Baptismus sub conditione jam baptizato, requiritur rationale et prudens dubium de valore prioris Baptismi, dubium sive negativum sit, sive positivum (4), sicut explicatum est *Tom. I. Tract. I. n.* 12. Advertendum tamen quòd, cùm saltem unus testis ocularis de Baptismo collato testatur, non potest repeti, nisi cùm adsunt testes contrarii qui positivè oppositum deponunt; ita communiter *Suar. Laym. Castrop. Bonac. Holzm. Salm.*, etc. cum *Lambertini.* Advertendum item non esse baptizandos (ne sub conditione quidem) adultos à parentibus christianis natos, et inter fideles educatos; licèt nullus adsit qui de illorum Baptismo testetur, ùt exprimitur in *cap. Veniens* 3. *de Presbyt. non bapt.* ubi dicitur: *Et certè de illo qui natus est de christianis parentibus, et inter Christianos est*

(1) *N.* 129. *ad* 131. — (2) *lib.* 6. *n.* 132. — (3) *n.* 133. — (4) *n.* 134.

fideliter conversatus, tam violenter præsumitur quòd fuerit baptizatus, ut præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probetur. Rectè tamen dicunt *Laym.* et *Busemb.* Baptismum sub conditione esse conferendum adultis, etiam inter fideles nutritis, cùm eæ adsint conjecturæ, ut præsumere faciant verisimiliter eos non fuisse baptizatos. Imò S. C., ùt refert *Zacchar.* (1), pluries decrevit esse baptizandos sub conditione eos pro quibus nullum Baptismi recepti signum haberi potest nec parentum matrimonii (2).

24. — Notandum 7. circa infantes (si sint expositi, et scriptum sive habent, sive non, Baptismi recepti) debent baptizari sub conditione, quoties non constat de Baptismo eorum, quia prudenter semper potest dubitari, ita *Nat. ab Alexandro*, *Petroc. Conc. Ronc. Holz. Tourn. Henno*, et alii cum *Lambert.* qui ad hujus confirmationem producit Conc. mediolanen. et declarationes S. C. et etiam Rit. rom. ubi dicitur : *Infantes expositi, si de eorum Baptismo non constat, sub conditione baptizentur* (3).

25. — Notandum 8. quòd infantes ab obstetricibus baptizati, aut à laicis, tunc solùm rebaptizandi sunt, cùm probabilis de errore habetur suspicio, ùt communiter *Suar. Laym. Bonac. Conc. Holzm. Salmant. Croix*, etc. quicquid alii dicant : et ità declaravit S. C. (4); secùs verò cùm parochus, explorato laico, reperit illum sufficienter instructum, ùt dicitur in Catechis. rom., in eo casu tamen in ecclesia suppleri debent cæremoniæ, ùt præcipitur in Rit. rom. In casu autem quo repetendus erit Baptismus in adultis, non erit præmittenda confessio, sed tantùm contritio (5).

26. — Notandum 9. baptizatos ab hæreticis non esse rebaptizandos, nisi cùm certum est, aut saltem prudenter dubitari potest in aliqua parte non servari requisita ab Ecclesia catholica ad valorem Sacramenti, ùt declaravit S. C. (6). Quod præcipuè accidit in baptizatis à Prædicantibus Lutheranis, et Calvinistis, ùt advertunt *Tournely*, *Gobat*, *Dicast.*, etc.; quoniam aliqui ex illis utuntur aquis distillatis, alii solent in baptizando hunc morem servare ut unus proferat formam, et alius applicet materiam; nonnulli infundunt aquam super vestes tantùm; aliique communiùs deficiunt in intentione (7).

(1) *Lib.* 4. *apud Croix, l.* 6. *p.* 1. *n.* 310. — (2) *lib.* 6. *n.* 134. *v.* Hìc tamen. — (3) *n.* 135. — (4) *Apud Zacch. Adnot. ad Croix l.* 6. *p.* 1. *n.* 323. — (5) *l.* 6. *n.* 1 6. — (6) *Apud Zacch. ad Croix l.* 6. *p.* 1. *n.* 323. — (7) *lib.* 6. *n.* 137.

27. — Notandum 10. peccare ministrum si, cùm rationabile dubium de baptismi collatione habetur, non baptizat (intellige sub conditione). Contrà, cùm testis unicus oculatus habetur de Baptismi collatione, non potest repeti (1). Sat est conditionem mente apponere, modò non adsit scandalum in ea occultanda; sed semper tutiùs est eam exprimere : *Si non est baptizatus*, etc. Et cùm baptizatur sub conditione, non requiritur patrinus (2).

28. — Quoad dispositionem ad Baptismum recipiendum requiritur 1. intentio saltem habitualis in adultis (quia in amentibus et pueris, ùt dictum est, supplet Ecclesia). Quare validè confertur Baptismus illi, qui eum recipit, non ex mera vi, sed ex metu gravi, sicut etiam amentibus, et dormientibus qui priùs dùm apud se erant, illum petierunt. 2. Requiritur ut rebus Fidei calleant, juxta id quod dictum est *Tom. I. Tract. IV. num.* 3. Requiritur 3. dolor de peccatis; et sufficit attritio sine charitate prædominante, ùt communissimè *Gonet. Can. Sot. Suar Valent. Salm.* et alii cùm *S. Thoma* (3), qui dicit: *Ad hoc ut homo se præparet ad gratiam in Baptismo, præexigitur Fides, sed non charitas, quia sufficit attritio præcedens, etsi non contritio* (4).

29. — Cæremoniæ tandem, quæ debent adhiberi in Baptismo, sunt 1. aqua consecrata, cùm Baptismus est solemnis, ùt *num.* 8. Peccaret autem graviter qui sine necessitate baptizaret omissis unctionibus Chrismatis, et olei Catechumenorum, aut ungeret baptizandum oleis veteribus, ùt communiter DD. ex *can. Si quis de alio, dist.* 4. et Rit. rom. ubi item præcipitur, ut si oleum benedictum jamjam defecturum esset, et aliud haberi non posset, infundatur in benedictum aliud simplex olivarum, sed in minore quantitate. Propterea si, ut haberetur oleum novum, expectandum esset per notabile tempus, v. g. per 10. aut 11. dies, tunc potest conferri Baptismus, et posteà suppleri unctiones; et hoc etiam licèt præcisa necessitas non adesset : *Cùm propter ætatis imbecillitatem* (dicit Catech. rom. part. 2. n. XXXIV. loquendo de infantibus) *infinita penè vitæ pericula illis impendeant.* Sed si abest necessitas, aut alia gravis causa; et intra dictum tempus de facili possit haberi novum oleum, differendus est Baptismus (5).

30. — II. Baptismus conferendus est in ecclesia; quare

(1) *Lib.* 6. *n.* 137. — (2) *ibid. in fin.* Resp. 2. — (3) *in* 4. *d.* 6. *q.* 1. *a.* 3. *ad* 3. — (4) *l.* 6. *n.* 139. — (5) *lib.* 6. *n.* 141.

grave est conferri domi. Excipe 1. si infans fuerit filius regis, aut principis, ùt *n.* 18.; 2. si infans non potest ad ecclesiam deferri sine parentum infamia, aut alterius gravis damni periculo; et eo casu *Croix, Gob.* et *Jord.* dicunt Baptismum posse tunc domi conferri etiam solemniter; 3. si imminet periculum mortis infanti, v. gr. si mater cum magna difficultate enixa est; aut si infans oritur quin ploret, aut 7. vel 8. mense (1). In hoc tertio tamen casu, si infans vivit, cæremoniæ debent in ecclesia suppleri, ùt dicit *S. Thomas* (2), ex *c.* 1. *de Sacramentis non iter.* Et hoc sub gravi, ùt tenent *Pignatel. Croix*, et *Aver.* contra *Passer.* (3). An autem, putà si Baptismus invalidè collatus sit, debeant repeti cæremoniæ; alii communiùs negant, ùt *Suar. Bonac. Busemb.*, etc.; sed alii affirmant, ùt *S. Antoninus*, *Castr.* et *Salm.* Utraque sententia est probabilis, ideòque secunda utì tutior consulenda (4). Rituale admonet parochos ut curent, quantùm possibile est, ne imponantur infantibus nomina risum moventia, aut idolorum, aut idololatrarum, sed Sanctorum. Notandum hìc denique librum baptizatorum plenam facere fidem in omni tribunali; ideò Rituale præcipit præterea parochis ut adnotent diem, et horam nativitatis, parentes infantis, et patrinos; insuper ut notent, si Baptismus fuerit sub conditione, aut sine cæremoniis collatus; et item si infans fuerit expositus, et ubi fuerit inventus (5). III. Requiruntur patrini, sed de his in puncto sequenti.

PUNCTUM III.

De patrinis et eorum munere.

Munus patrinorum 31. *Qualitas* 32. *Quando et à quibus contrahitur cognatio*, *etc.* 33. *An parentes*, *etc.* 34. *An patrini debeant designari* 35. *Cujus sexûs* 36. *Quibus sit vetitum esse patrinos* 37. *Quando in hoc peccat parochus* 38.

31. — Patrini sunt illi qui de sacro fonte suscipiunt baptizatum, et in suam curam eum accipiunt; undè debent eum instruere de rebus Fidei, et morum, si alii negligunt. Cæterùm dicit *S. Thom.* (6) quòd potissimùm præsumere possunt patrini, infantes sufficienter instrui à suis parentibus (7).

32. — Ad hoc, ut quis possit esse patrinus, dicunt *Salm.* cum *Laym. Sanch. Nav.*, etc. nullam requiri cer-

(1) *N.* 142. — (2) 3. *p. q.* 71. *a.* 3. *ad* 3. — (3) *l.* 6. *n.* 144. — (4) *ibid. v.* Si Baptismus. — (5) *n.* 145. — (6) 3. *p. q.* 67. *a.* 8. — (7) *lib.* 6. *n.* 147.

tam ætatem; sed probabiliter tenet *Croix*, requiri saltem ætatem 7. annorum; omninò autem requiritur 1. rationis usus, 2. ut sit baptizatus, 3. ut patrinus talem habeat intentionem, 4. ut ipse per se, aut medio procuratore suscipiat infantem qui baptizatur, aut è manibus baptizantis, et in hoc non sufficit tactus moralis, sed requiritur physicus, juxta communissimam sententiam *Sanch. Castropal. Bonac. Salm.*, etc. cum declaratione S. C. (1); 5. ut patrinus sit designatus à parentibus, vel saltem à parocho: sed parochus (saltem licitè) non potest mutare patrinum designatum à parentibus (2).

33. — Quæritur 1. an in Baptismo privato contrahatur tam à baptizante, quàm à patrino spiritualis cognatio? Quoad baptizantem, non dubitatur quin contrahatur. Sed quoad patrinum, negant communiùs, et probabiliùs *Sot. Sanch. Castropal. Bonac. Tourn. Salm.*, etc. (contra *Suar. Laym.*, etc.); quia juxta Trident. *Sess.* 24. *c.* 2. *de Ref.* impedimentum dumtaxat contrahitur ab illis qui de sacro fonte puerum suscipiunt; et hic fons tantùm pro solemni, non autem privato Baptismo institutus est (3). Quæritur 2. an cognationem contrahat, qui pro patrino adhibetur in Baptismo sub conditione collato? Respondetur quòd si de priori Baptismo tantùm habetur dubium negativum, tunc certum est contrahi; nam cùm nulla habeatur ratio pro illius valore, præsumptio stat pro valore posterioris. Secùs autem, si de priori dubium habeatur positivum, nempe probabilis ratio de illius validitate; ita *Sanch. Dian.* et *Ren.* (4). Quæritur 3. an contrahat, qui ex errore suscipit unum puerum pro alio quem intendebat? Negant *Sanch. Tourn.*, etc. ex *cap.* 2. *de Cognatione spirit.* ubi dicitur mulier, quæ ex ignorantia filium mariti suscipit in Baptismo, non privari jure petendi debitum. Sed probabiliùs affirmant *Pontius*, *Castr.* et alii; modò patrinus non habeat expressam intentionem non levandi alium infantem, quàm eum quem intendit. Et respondet ad textum oppositum quòd ibi lex aufert impedimentum petendi debitum, quia æquum non erat privare sine sua culpa conjugem suo jure: sed hæc ratio non currit in nostro casu (5). Quæritur 4. cùm aliquis levat puerum alterius nomine, quis eorum contrahit cognationem? Aliqui dicunt solùm procuratorem contrahere; ità *Sot. Conc.* et *Tolet.* Alii dicunt neutrum; ita *Filliuc. Sa*, etc.; sed communissima sententia et verior *Sanch. Castr. Fagn. Navar.*

(1) *N.* 148. — (2) *n.* 146. — (3) *lib.* 6. *n.* 149. — (4) *n.* 151. — (5) *n.* 152.

Tourn. Croix, et aliorum cum *Pontio*, qui affert Decisionem S. C., est solùm principalem contrahere; quia juxta Trident. ille cognationem contrahit, qui à parentibus ad puerum suscipiendum designatus fuit. Nec refert quòd principalis absit, quia juxta regulam legis : *Qui per alium facit*, *per se facere videtur* (1).

34. — Quæritur 5. an parentes baptizantes, aut filios de Baptismo suscipientes, contrahant impedimentum petendi debitum? Certum est 1. non contrahere, si baptizant in necessitate, ùt docent communiter DD. cum *S. Thoma* (2). Certum est 2. peccare graviter parentes, qui sine necessitate baptizant filios (3). Certum est 3. non contrahere parentes, qui baptizant ex ignorantia filium, ex *cap. Si vir* 2. *de cognat. spir.* Quæstio igitur restat an parentes filium sine necessitate baptizantes contrahant impedimentum, etc.? Affirmant *Sanch. Petroc. Conc.* cum *S. Thoma* (4), quia eadem lex quæ decernit contrahi cognationem inter baptizantem, et parentes baptizati, inducit etiam impedimentum inter parentes qui prolem baptizant. Sed satis probabiliter negant *Suar. Ronc. Viva*, *Salm. Coninc.* cum *Glossa* in præfato *c.* 2. *v. Debitum*, quia in nulla lege id invenitur expressum, et nulla pœna incurritur nisi sit expressa in jure, ùt concordant omnes; imò in eodem textu dicitur quòd hujusmodi conjuges *non sunt separandi*, et additur : *Nec alter alteri debitum debet subtrahere.* Nec valet dicere textum loqui de redditione, non autem de petitione; dùm si alter non posset petere, alter non teneretur reddere; dùm ille amisit jus petendi (5).

35. — Quæritur 6. an patrini, ut contrahant cognationem, debeant esse designati, et à quo? Circa hoc Trident. *Sess.* 24. *c.* 2. statuit : *Si alii ultra designatos baptizatum tetigerint*, *cognationem spiritualem nullo pacto contrahent.* Hìc dubitatur 1. cùm multi tangunt puerum, sed nullus est designatus, an omnes contrahant? Alii dicunt tunc nullum eorum contrahere; ita *Croix*, *Gob. Dian.*, etc. Sed ego adhæreo sententiæ contrariæ quæ est communissima *Nav. Laym. Castrop. Bonac. Salm. Viva*, etc. cum declaratione S. C. quâ dictum fuit omnes contrahere, quia licèt Concilium requirat ut parochus baptizet adhibitis patrinis designatis à parentibus pueri, attamen non irritat jus antiquum *cap. fin. de Cogn. spir. in* 6. quo omnes qui tangunt, cognationem contrahunt :

(1) *N.* 133. — (2) *Suppl. q.* 56. *a.* 1. *et ex c. Ad limina* 30. *q.* 1. — (3) *ex c. De hic*, 7. *q.* 1. — (4) *Suppl. q.* 56. *art.* 1. — (5) *lib.* 6. *n.* 150.

ibi sic dicitur : *Si tamen plures accesserint, spiritualis cognatio indè contrahitur;* et hoc currit, ùt dicunt *Castr. Cornej. Salm.*, etc. adversus *Croix*, etiamsi præsentes sint patrini designati. Sed si quis ex patrinis designatis puerum tangeret, cæteri non designati certè non contrahunt, ùt habetur ex Concilio. Sed si parentes designarent plures quàm duos patrinos, et omnes tangerent (in quo graviter peccaret parochus, eos admittendo contra Concilii præceptum), tunc rectè dicunt *Suar. Sanch.* et *Croix*, quòd si successivè tangerent, illos duos priores contrahere; sed si omnes unà simul, *Suar.* tenet neminem contrahere; sed probabiliùs dicunt *Sanch. Ronc. Castrop. Salm. Croix*, etc. omnes designatos contrahere : quia Concilium non irritat jus antiquum, nisi cùm tangunt alii non designati, præter duos designatos; sed secùs si tangunt alii designati ultra duos. Et hoc tantò magis currit, ùt declaravit S. C. si de multis designatis nescitur quis eorum priùs tetigerit (1).

36. — Notandum 1. Concilium præscribere, ut duorum patrinorum alter sit mas, et alter fœmina; undè non vacaret culpâ designare duos mares, aut duas fœminas; et ego puto lethalem cum *Bonac.* et aliis (contra *Sanch.* et *Croix*), si uterque patrinus esset diversi sexûs quàm infans; quia ita multiplicarentur cognationes contra finem Concilii, et in hoc materia est gravis. Si autem designaretur unus tantùm patrinus, nihil refert an sit diversi sexûs, ùt dicunt probabiliùs *Suar. Filliuc. Gobat.* et *Aversa* (contra *Laym.*), dùm Concilium dicit, sive vir sive mulier (2).

37. — Notandum 2. non licere esse patrinos I. monachis, et monialibus, et Regularibus cujuscumque ordinis, ùt declarat Rit. rom. (tit. de *Patr. in Bapt.*) cùm dicatur ibi : *Admitti non debent monachi et sanctimoniales, neque alii cujusvis ordinis regulares à sæculo segregati.* Intelligitur hoc de suscipiendo non autem de baptizando. II. Vetitum est hæreticis, apostatis et infamibus. Quare peccant, qui advocant hæreticos pro patrinis suorum filiorum. Contrà licitè possunt Catholici in Baptismo suscipere pueros hæreticorum, modò hâc re non probetur eorum ritus; *Laym. Croix*, *Gob.* (3). III. Prohibitum est conjugi esse patrinum alterius conjugis : et parentibus respectu filiorum præterquam in necessitate. IV Prohibitum est esse patrinos plures duobus, cùm dicat Trid. *Sess.* 24. *c.* 2. *de Ref.* :

(1) *Lib.* 6. *n.* 154. — (2) *n.* 155. — (3) *n.* 156.

Sive vir sive mulier, vel ad summum unus et una. Non est vetitum quin duo conjuges unam prolem alterius suscipiant, ùt communiter DD. cum *S. Thoma* (1), qui dicit: *Nihil prohibet quin vir et uxor aliquem de sacro fonte levarent* (2).

38. — Notandum 3. peccare parochum 1. si respuit patrinos à parentibus designatos, aut admittit ab illis non electos; 2. si admittit plures quàm duos; 3. si baptizat sine patrino (3). In Baptismo privato tamen non adest obligatio adhibendi patrinos, juxta communem sententiam; cæterùm probabile est etiam in privato licitè posse adhiberi patrinos (4).

CAPUT III.

DE CONFIRMATIONE.

De materia remota 39. *An Chrisma debeat esse benedictum, et an à simplici sacerdote possit, etc.* 40. *De materia proxima, et an sit materia extensio manuum quam adhibet Episcopus, etc.* 41. *An manu dexterâ, aut instrumento, etc.* 42. *De forma* 43. *De ministro. An possit esse simplex sacerdos* 44. *Quid si exterus sit chrismandus* 45. *De obligatione ministrandi Confirmationem* 46. *De obligatione eam suscipiendi* 47. *An qui suscipit Ordines, etc.* 48. *An amentibus et infantibus, etc.* 49. *De cæremoniis* 50. *De patrinis* 51. *De aliis cæremoniis* 52. *De effectibus Confirmationis* 53.

39. — Fide tenemus Confirmationem verum esse Sacramentum, ùt habetur ex Decreto Eugenii IV. in instructione ad Armenos, et in Trident. *Sess.* 7. *c.* 1. Et hoc probatur ex traditione Patrum. Dicimus nunc hoc quod refert scire circa materiam, formam, ministrum, necessitatem, et cæremonias hujus Sacramenti. Et I. de *materia.* Materia *remota* Confirmationis est chrisma ex balsamo et oleo confectum per Episcopi benedictionem, ad differentiam olei Baptismi, et infirmorum, ùt distinxit Innoc. III. in *cap. Cùm venisset, de Sacr. Unct.* An autem unum oleum istorum sit materia valida pro alio Sacramento, negant *Suar. Laym.* et *Henriq.* Sed probabiliùs affirmant *Bell. Castr. Bonac.* et *Barb.* (5). Non dubitatur autem quin de Sacramenti necessitate oleum necessarium sit. Balsamum certum est requiri de necessitate præcepti: sed an sit necessarium pro Sacramenti valore, probabiliter negant *Sot. Nav. Juven. Cont. Tourn.* ex *c. Pastoralis, de Sacramentis non iter.*, ubi Innoc. III. interrogatus an valeret chrismatio cum solo oleo collata, respondit: *Nihil*

(1) *In* 4. *d.* 42. *q.* 1. *ar.* 3. *q.* 2. *ad* 4. — (2) *lib.* 6. *n.* 157. — (3) *lib.* 6. *n.* 154. *v.* Sed notand. — (4) *n.* 158. — (5) *n.* 162.

esse iterandum, sed cautè supplendum quod incautè fuerit prætermissum. Probabiliùs tamen et communiùs affirmant *Bellarm. Gonet. Petrocor. Conc.* et alii cum *S. Thoma* (1), et cum *Catechism. rom. part.* 2. *n.* 7. Et probatur l. cit. *cap. unic. de Sacr. Unct.*, ubi Pontifex appellat hoc Sacramentum *chrismationem*, non certè aliâ ratione quàm propter chrisma, quod ex oleo et balsamo conficitur. Probatur præterea ex Decreto Eugenii IV. in Concilio florentino, ubi dictum fuit materiam Confirmationis esse *chrisma* confectum *ex oleo et balsamo.* Opponit *Habert* hoc Decretum non fuisse Concilii, dùm emanatum fuit, soluto Concilio, propter Græcorum discessum. Sed respondet *Petrocorens.* 1. Ipsos Græcos consensisse, ut Concilium continuaretur, ut ad Ecclesiam etiam Armeni unirentur; 2. tale Decretum fuisse receptum ab omnibus Ecclesiis catholicis. Sed nos meliùs respondemus, dicendo, Papâ dogmata docente et utì Ecclesiæ doctore loquente, omnes ejus definitiones ex se esse infallibiles, ùt fusiùs in opere L. 1. ex n. 110. et seqq. Respondetur autem ad textum oppositum quòd in tantùm Papa dixit *nihil iterandum*, quia, ùt dicit Glossa: *Non dicitur iteratum, quod priùs actum non fuit.* Cæterùm prima opinio probabilis est, ùt videre est in Decr. S. C. Conc. apud *P. Ferraris*, (2) cùm sit certum Confirmationem sine balsamo saltem esse dubiam, adeòque sub conditione saltem repetendam. Sufficit autem balsamum cujuscumque regionis (3).

40. — Chrisma debet esse ab Episcopo benedictum necessitate præcepti; sed dubitatur an etiam ex necessitate Sacramenti? Affirmant *Conc. Petrocor. Salm.* cum *S. Thom.* (4) ex citato Decreto Eugenii, ubi dicitur quòd materia Confirmationis *est chrisma ab Episcopo benedictum.* Sed speculativè loquendo, est probabilis sententia negativa *Cajet. Barbos. Got. Juven. Tourn.*, etc. quia, sicut Papa confirmandi facultatem simplici sacerdoti committere potest (ùt dicemus *n.* 44.), ità potest etiam facultatem chrismatis benedicendi impertiri; Decretum autem Eugenii nihil præter præcepti necessitatem probat. Dictum est *speculativè loquendo*, quia in praxi, cùm de Sacramenti valore agatur, prima tenenda est (5). Præceptum autem grave est ex *can. Litteris*, *de Consecr. distinct.* 3. non esse utendum chrismate anno elapso benedicto. Sed in hoc Ecclesiæ præcepto potest Papa dispensare, ùt de facto Papa Benedictus

(1) 3. *p. q.* 72. *a.* 2. — (2) *Ferrar. Bibliot. v. Confirmatio art.* 1. *n.* 10. — (3) *lib.* 6. *n.* 162. — (4) 3. *part. quæst.* 72. *a.* 3. — (5) *lib.* 6. *n.* 163.

XIV. in *Const.* 10. *Cùm ad infrascriptam*, die 9 januarii 1741. dispensavit (1). Quare non dubitatur, quin Confirmatio veteri chrismate collata sit valida (2).

41. — Materia *proxima* Confirmationis requirit 1. Unctionem in fronte, 2. in formâ crucis, 3. manu ministri; et hæc tria sunt omnia de Sacramenti essentia, ùt communiter docent DD. (3). Sed cùm in Pontificali dicatur ut Episcopus antequàm ungat, dicere debeat orationem, *extensis manibus versùs confirmandos*, volunt multi auctores moderni, *Merbes. Tourn. Gonet. Juvenin. Conc. Got.*, etc. talem extensionem esse de Sacramenti valore, ex eo quòd legitur Actorum c. 8. 12. *Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum.* Sed communiùs hoc negant *Suar. Laym. Petrocor. Frassen. Antoine, Holzm. Viva*, *Croix* et alii cum P. Berti, qui fusè hanc nostram tuetur sententiam (4). Et dicimus sufficere extensionem manuum quam adhibet Episcopus in ungendo chrismando. Et hoc probatur ex Decreto Eugenii, ubi dicitur : *Loco illius manûs impositionis dari in Ecclesia Confirmationem;* et clariùs in *cap. unic.* §. *Per frontis*, *de Sacr. Unct.*, ubi Pontifex dixit : *Per frontis chrismationem manûs impositio designatur*, *quæ alio nomine Confirmatio dicitur.* Igitur Papa pro certo habet in eadem chrismatione haberi jam manuum impositionem. Pontificale enim non dicit, *super confirmandos*, ùt dicturus fuisset, si per hoc intellexisset loqui de impositione : prout dicit loquendo de Ordinatione, *tam Pontifex,* quàm sacerdotes tenent manus dextras extensas super illos; sed dicendo *versùs confirmandos*, nihil aliud denotat quàm consuetam cæremoniam, quam præcipit Ecclesia suis ministris in dicendis orationibus; nam manus extendere idem est ac eas aperire, et sursùm elevare. Undè dignoscitur sententia opposita valido carere fundamento; ideòque dico dumtaxat tanquàm tutam esse consulendam. Episcopus qui vellet eam in praxim producere, potest (ùt advertit *Habert*) in diversas classes confirmandos distribuere, et indè super singulas classes præfatam orationem præmittere (5).

42. — Episcopus ungere debet pollice manûs dextræ; quare peccaret, si ungeret illo sinistræ; et ex communiori graviter; sed *Escob. Trullench. Nugnez*, *Dic. Aver. Diana*, et *Tamb.* ùt probabile habent hoc non excedere

(1) *Bullar. edit. Mechl. tom.* 1. *pag.* 54. — (2) *lib.* 6. *n.* 163. *ad* 3. — (3) *n.* 164. — (4) *Berti de Theol. disc. l.* 32. *c.* 4. *resp. ad* 1. — (5) *lib.* 6. *n.* 164.

veniale, et reverà non constat hanc cæremoniam esse gravem. Quare probabiliter dicunt præfati AA. quòd licitè confirmaret Episcopus sinistrâ, si dextrâ confirmare non posset (1). Opinio autem nonnullorum posse dari Confirmationem (sicut potest Extrema-Unctio) medio aliquo instrumento, meritò communi sententiâ repudiata est. Quia tunc deesset manûs impositio quæ cæteroquin non est necessaria in Extrema-Unctione. Quoad quantitatem autem chrismatis sufficit illa, quæ satis est ad ungendam frontem in forma crucis; ita *Suarez*, *Castr. Bonac.* et *Salm.* (2).

43. — II. Circa *formam*, quæ sit, quatuor adsunt sententiæ. 1. Illi qui volunt solam manuum extensionem Episcopi quæ unctionem præcedit, esse unicam Confirmationis materiam, dicunt solam orationem ab Episcopo tunc recitatam esse formam. 2. Alii autem, qui volunt tam primam manuum impositionem quàm ipsam unctionem esse materias partiales, dicunt formàm constare tam ex præfata oratione, quàm ex verbis quæ dicit Episcopus in ipsa unctione : *Signo te signo crucis*, *et confirmo te chrismate salutis; In nomine Patris*, etc. 3. Alii volunt materias esse partiales (ùt dictum est), formam verò esse unam, nempe illam quæ dicitur in unctione. 4. Alii denique, qui cum vera sententia tenent materiam totalem esse unctionem, quæ manuum impositionem (ùt diximus) secum involvit, dicunt rectè totalem formam esse verba, *Signo te*, etc. quæ illam concomitantur; ita communiter DD. cum *S. Thoma* (3), et cum Catech. rom. *de Confirmatione part.* 2. *n. IX.* ubi dicitur quòd *Catholicæ Ecclesiæ auctoritas.... non patitur nos ea de re quidquam dubitare.* Et ita reverà declaravit Eugenius IV. qui in præfato Decreto dixit : *Forma autem est : Signo te signo Crucis*, etc. (4). Explicat autem Angelicus (5) quòd per *tò Signo te*, significatur confirmatus notari in Christi militiam. Per *tò confirmo* denotari illum virtutem ad præliandum recipere. Per *tò* denique *in nomine Patris*, denotari à quo hanc accipiat virtutem; itaque sunt de essentia verba *Signo te*, *confirmo te*, et *in nomine Patris*, etc. (6). Alia verò est forma Græcorum, *Signaculum doni Spiritûs sancti :* quæ etiam est valida, ùt declaravit Urbanus VIII. (7).

44. — III. Circa ministrum Confirmationis, certum est solum Episcopum esse hujus Sacramenti ministrum ordi-

(1) *N.* 165. — (2) *n.* 166. *v.* Dicunt. (3) *in* 4. *d.* 7. *q.* 1. *a.* 3. *solut. q.* 2. — (4) *l.* 6. *n.* 167. — (5) 3. *p. q.* 72. *a.* 4. — (6) *l.* 6. *n.* 168. — (7) *n.* 169.

narium, ùt declaravit Trident. (*Sess.* 7. *Can.* 3.) : *Si quis dixerit sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem sacerdotem, anathema sit;* sed ex Pontificis concessione, certum quoque est posse esse Confirmationis ministrum simplicem sacerdotem, ùt declaravit Benedictus XIV. in sua Constit. *Eo quamvis* 4. Maji 1745. Et antea Eugenius IV. et S. Gregorius Magnus hâc fuerunt potestate usi (1). An autem etiam Episcopi simplici sacerdoti, ut Confirmationem ministret, delegare possint, dicit idem Benedictus in celebri opere *de Synod.* (2) magnam hanc esse quæstionem, pro qua validæ militant rationes ad utriusque partis probationem; sed rectè indè concludit, hodiè talem facultatem summo Pontifici solo, tam consuetudine, quàm Nicolai I. reservatione expressè factâ (*Epist.* 70.) esse reservatam. Et licèt confirmare sit actus episcopalis Ordinis, cujus valor à Pontificis arbitrio non dependet, nihilominùs hujus actûs exercitium delegare non ad Ordinem spectare, sed ad jurisdictionem, quæ benè potest à Papa limitari, sicut reverà limitatur Episcopis facultas dispensandi in quinque votis Sedi apostolicæ reservatis.

45. — Notandum hìc 1. Episcopum confirmantem in alterius Diœcesi subditos non suos graviter peccare, et suspensionem à Pontificalibus incurrere, etiamsi ille confirmaret subditos suos, ùt declaravit S. C., et Trident. *Sess.* 6. *c.* 5. Sed si in sua diœcesi confirmaret subditos alterius, per se esset illicitum; sed in hoc præsumitur (juxta usum communiter receptum) consensus interpretativus aliorum Episcoporum, modò non constaret de contraria voluntate alicujus; ita *Castrop. Laym. Salm. Sa*, *Croix*, etc. : tantò magis hoc currit si Episcopus confirmare deberet Ordinandum, qui cum dimissoriis ipsius Ordinarii ad se venit; quia tunc præsumitur ejus consensus etiam de præsenti, ùt communiter præfati auctores cum aliis (3).

46. — Notandum 2. graviter peccare Episcopum (juxta communem sententiam), qui negligit Confirmationem suis subditis diù conferre, v. gr. ad octo aut decem annos, ùt dicunt *La-Croix* et *Dicast.;* quapropter tenetur Episcopus Diœcesim circumire, saltem per oppida Diœcesis principaliora; modò non sit moraliter ad hoc impossibilitatus; et suis expensis, nisi adsit justa consuetudo in contrarium; *Castropal.* et *Salmant.* Dicit *Bonac.* Episcopum teneri confirmare etiam moribundos qui cum de hoc ef-

(1) *N.* 170. — (2) *l.* 7. *c.* 8. *n.* 3. — (3) *lib.* 6. *n.* 171. *et* 172.

flagitant; sed probabiliter ab hac obligatione eum excusant *Lugo, Escob. Croix, Salm.*, etc. tam propter grave incommodum quod adesset, quàm propter usum qui contrarius inolevit (1).

47. — IV. Circa necessitatem hujus Sacramenti, alii dicunt quòd quilibet, ut confirmetur, sub gravi curare tenetur, quia secùs sibi magni damni causa esset se privando robore ad tentationibus resistendum, quod hoc Sacramentum confert; ita *S. Bonaventura*, *Merbes. Tourn. Conc. Habert,* etc. Sed hoc grave onus negant multò communiùs *Sot. Navar. Suar. Laym. Fras. Wig. Castrop. Bonac. Anacl. Salm. Croix,* etc. quia de hoc gravi præcepto sive naturali, sive positivo non constat. Idem sentit *Scotus* (2) qui loquendo de Extrema-Unctione et Confirmatione dicit: *Neutrum est simpliciter necessarium, nec est præceptum de isto vel illo recipiendo.* Idem sentit *S. Thomas* (3), qui dicit Confirmationem esse necessariam, non jam ad salutem, sed ad salutis perfectionem; alibi postea (4) expressè affirmat sine hoc Sacramento ex vita discedere periculum esse, *non quia damnaretur* (nisi fortè propter contemptum), *sed quia detrimentum salutis pateretur.* Et idem denique sentire videtur Catech. rom. *p.* 2. *de Confirm. n. XIV.* dicendo ibi quòd Ecclesia *optat* ut omnes baptizati hoc muniantur Sacramento: desiderium Ecclesiæ utìque non est præceptum. Sed prima sententia omninò est tenenda, ùtpote decisa à Benedicto XIV. in Bulla *Etsi pastoralis, de Ritibus et Dogmatibus Græcorum*, 1742. (§. *III. nu. IV.*) hæc habentur: *Monendi sunt* (qui non sunt confirmati) *ab Ordinariis locorum eos gravis peccati reatu teneri, si cùm possunt ad Confirmationem accedere, illam renuunt, ac negligunt.*

48. — Dicunt autem *Bonacina*, *Toletus*, *Renzi,* etc. graviter peccare qui primâ Tonsurâ, non confirmati, initiantur, quia Trident. *Sess.* 23. *c.* 4. sic dicit: *Primâ Tonsurâ non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint.* Et *Renzi* affert quandam declarationem S. C. *die* 27. *Sept.* 1621. apud *Nicolaum*, ubi dictum fuit tonsuratum, non susceptâ Confirmatione, ùt malè promotum non posse ad alios Ordines ascendere, nec beneficia recipere sine Pontificis dispensatione. Sed communissimè negant *Sot. Castr. Azor. Escob. Valent. Salmant.* et *Cabass.* cum *Nav. Suar. Coninch. Victor.*, etc. qui dicunt idem de

(1) *N.* 175. — (2) *in* 4. *d.* 17. *q.* 1, *a.* 11. — (3) *in* 4. *d.* 7. *q.* 1. *a.* 1. *q.* 2. — (4) 3. *p. q.* 72. *a.* 8. *ad* 4.

aliis Ordinibus, et ad Concilium respondent, præcepta simpliciter modo imperativo emanata non importare gravem obligationem, nisi aliæ adsint circumstantiæ, ùt dicunt *Cajet. Navar. Sa, Sayr.*, etc. et juxta dicta *Tom. I. Tr. II. num.* 15. (1). Cæterùm sufficit quòd quis sit probabiliter confirmatus, ut à tali obligatione eximatur, proùt Benedictus XIV. (2) affert declarasse Synodum Maronitarum de mandato Gregorii XIII. congregatam.

49. — Dicunt multi auctores, ùt *Bonac. Escobar, Holzm. Salmant.*, etc. omni culpâ vacare conferre Confirmationem infantibus ante septennium, dùm jam hic erat mos antiquus, et ita etiam hodie à Græcis practicatur; et ùt ait *Vivaldus* in Hispania confirmari solent biennes, et triennes (3). At hoc nunc dici nequit, dùm Benedictus XIV. in Constit. 129. *Eo quamvis* §. 6. edita die 4. Maji an. 1745. declarat nunc temporis non licere aliquem Confirmationis Sacramento munire, nisi usum rationis attigerit, his verbis : *Nihilominùs abrogato prorsùs à romana Ecclesia... hujusmodi more, consultissimis SS. Pontificum Decretis cautum est ut renatis fonte Baptismatis conferretur Sacramentum Confirmationis in ea solùm ætate in qua fideles.... intelligerent tantum inter se differre Baptismum, et Confirmationem, quantum distat generatio ab incremento.* Nihilominùs idem Benedictus multis post annis, cùm esset Pontifex, in suo opere de Synodo (4) dicit quòd etsi Catechismus afferat non expedire ut conferatur ante septennium; non tamen vetat quin in aliquo casu conferatur pueris non natis septem annos. Et subjungit auctor quòd hoc perpendentes *Sylvius, Suar. Silv. Ronc. Juvenin. Gotti* et alii affirmant licitè posse etiam juxta præsentem disciplinam Confirmationem conferre pueris ante septennium ex aliqua causa, ùt putà si Episcopo per multum temporis manendum esset extra diœcesim, aut si puer esset in periculo mortis, aut alia de causa. Et de perpetuò amentibus sermonem habens, ait absolutè posse illos Confirmationis Sacramento muniri (5).

50. — V. Denique circa cæremonias 1. requiruntur *vestes* sacræ nempè (ùt præscribit Pontificale) amictus super rochetto, aut supra cottam; si Episcopus est regularis: ita stola et pluviale album. Et peccaret graviter Episcopus si confirmaret sine ulla dictarum vestium, sed secùs si omitteret aliquam, ùt dicunt *Spor. Renz. Tambur.* et

(1) *Vide lib.* 6. *n.* 183. — (2) *de Synod. lib.* 7. *c.* 9. *n.* 5. — (3) *lib.* 6. *n.* 178. — (4) *Bened. XIV. de Synod. lib.* 7. *c.* 10. *n.* 5. — (5) *lib.* 6. *n.* 180.

Diana; item requiritur baculus, et mitra; sed baculus sufficit ut in aliquo loco exponatur, aut ab aliquo clerico teneatur, sicut videtur designatus in figura opposita in Pontificali; et quoad mitram, ùt declaravit S. C., sufficit ut Episcopus utatur stolâ: quare necesse non est ut adhibeat mitram (1). 2. Requiritur *cereus*, et ut Episcopus alapam post formæ prolationem det confirmato; sed harum rerum omissio non excederet veniale (2). 3. Requiritur ut ministretur in ecclesia; sed hoc non sub gravi, ùt communiter DD. (contra *Nugnez*). Imò *Suar. Bonacin. Barb. Sa, Henriq.*, etc. (3) excusant ab omni culpa Episcopum qui in aliquo decenti loco confirmaret. Hoc non obstante, ego nescirem eum excusare à veniali, nisi aliqua interveniret causa, tùm ob consuetudinem quæ viget hoc Sacramentum in ecclesia ministrandi, ùt concedunt etiam *Bon.* et *Barb.*, cùm propter id quod legitur in Pontificali: *Hoc Sacramentum potest conferri minùs solemniter quocunque die, horâ, et loco, ex causa ad arbitrium Episcopi.* Nota quòd, licèt dicatur *ad arbitrium*, requiritur *ex causa.* Semper tamen potest licitè Episcopus in domestico sacello confirmare, ùt rectè dicit *Castrop.* (4). 4. Requiritur jejunium tam confirmantis, quàm confirmandi, ex *can. Jejuni, de consecr. dist.* 5. et etiam ex Pontificali, ubi dicitur: *Confirmandi deberent esse jejuni.* Sed communiter dicunt DD. hoc tanquam consilium, non ùt præceptum esse; undè invaluit usus ut hoc Sacramentum etiam post prandium conferatur; ita *Laym. Castropal. Cons. Salmant. Cabass. Croix*, etc. et ita pariter juxta consuetudinem licitum est hodie hoc administrare quolibet die, sive festivo, sive feriali; *Suar. Granad. Busemb. Salm.*, etc. (5).

51. — Requiritur 5. patrinus à parentibus pueri, aut in eorum defectu ab Episcopo designandus; et hoc proculdubio sub gravi, quoties haberi potest; sed si unquam haberi non posset, dicunt *Holzm. Gobat.* et *Illsung.* licitè posse conferri Confirmationem sine patrino. Hinc patrinus 1. debet esse unicus, ùt communiter sentiunt *Castropal. Bonac. Rebell. Salm.* et *Busemb.* (contra *Toletum* qui admittit duos) dùm ita decretum est in *cap. fin. de Cogn. spir.* Verum est ibi hoc statutum fuisse tam pro Confirmatione, quàm pro Baptismo, sed Tridentinum quoad

(1) *lib.* 6. *n.* 184. — (2) *ibid.* v. Notand. II. — (3) *Barbos. de Pot. Episc.* 2. *p. All.* 30. *n.* 13. *et Salm. Tract.* 3. *c.* 4 *n.* 32. — (4) *lib* 6. *n.* 184. v. Notand. III. — (5) *ibid.* Notand. IV.

Baptismum permisit duos, non autem quoad Confirmationem, hinc firmum restat quoad hoc jus antiquum. 2. Hinc Patrinus debet esse priùs confirmatus, ùt præscribitur in *c. In Baptismate*, 102. *d.* 4. cùm ibi dicatur : *In Baptismate, vel Chrismate non potest alium suscipere in filiolum, qui non est baptizatus, vel confirmatus.* Et in Pontificali dicitur : *Nullus qui non est confirmatus potest esse in Confirmatione patrinus* (1). Et hoc etiam sub gravi præcepto, cùm gravis sit materia, ùt rectè dicit *Conc.* cum communi (2). Si autem susciperet in Confirmatione patrinus non confirmatus, dicunt *Sot. Navar. Sa*, et alii etiam eum cognationem contrahere, afferentes verba cit. *non potest* textûs relati non denotare actûs validitatem, sed solùm prohibitionem; et hæc opinio rectè probabilis noncupatur à *Salm.* et *Croix.* Sed probabiliùs negat *Glossa* in præfatum textum *Suar. Tol. Sanch. Bonac. Renz.* et alii multi; et *Renzi* adducit etiam declarationem S. C. Conc.; nam, ùt probat *Sanch.* verbum *non potest*, in eo casu reddit omninò actum irritum (3). 3. Patrinus in Confirmatione debet esse alius à Patrino Baptismi juxta communem sententiam; excipit *La-Croix* cum *Silv.* et *Syn. colon.* nisi adsit causa in contrarium. 4. In Confirmatione juxta Pontificale debet esse ejusdem sexûs confirmandi. 5. Patrinus non debet esse Religiosus, ùt dicunt *Sanch. Bonac. Salm.* et alii communiter, *can. Monachi* 104. *de consecrat. dist.* 4. ubi dicitur : *Monachi sibi compatres commatresve non faciant.* Excipiunt *Castrop. Barb. Gobat. Spor.*, etc. si confirmandus esset etiam Religiosus; excipiunt etiam *Suar. Dicast.*, etc. si patrinus esset de ordine Mendicantium; sed meritò contradicit *P. Concina*, dùm, ùt relatum est *n.* 37, jam hoc vetitum est in Ritual. cuilibet Regulari esse patrinum, verum est quòd ibi loquitur de Baptismo, sed eadem ratio currit pro Confirmatione; et ùt diximus *Tom. 1. Tract. II. n.* 78. in æquivocis lex utique extenditur de casu ad casum, in quo ita lex eadem currit, ùt si lex non extenderetur, legislator aut pro injusto, aut imprudenti culparetur. Quoad modum suscipiendi in Confirmatione, juxta Pontificale deberet confirmandus mittere pedem super pedem dexterum patrini; sed rectè dicit *P. Concina* quòd hodie ex consuetudine recepta et approbata à S. C. Rituum 20. Septemb. 1749. sufficit ut patrinus imponat manum dexteram super humerum dexterum confirmandi (4).

52. — Requiritur 6. ex Pontificali ut post unctionem frons

(1) *lib.* 6. *n.* 185. — (2) *n.* 186. — (3) *ibid.* Dubit. 2. — (4) *lib.* 6. *n.* 187.

confirmati vittâ aliquâ lineâ cingatur; sed hodie hæc cæremonia in nostris regionibus obsolevit, dùm, factâ unctione, statim confirmati frons abstergitur et dimittitur ipse. 7. Parochus confirmatorum, et patrinorum in libro adnotare debet nomina, ut cognatio contracta sciri possit, tùm ob Ordinum susceptionem. Dicunt *Barb.* et alii quòd in Confirmatione possit mutari nomen. Episcopus, terminatâ functione, benedicit confirmatis, ideòque eos, dùm confirmat, admonet ne ante benedictionem discedant: sed probabiliter ait *Tambur.* hanc admonitionem non obligare; et reverà (ùt dicit *Croix*) hæc est praxis ut confirmati, suscepto Sacramento, discedant, nec Episcopi eos obligant ad expectandum (1).

53. — Effectus autem hujus Sacramenti sunt tres: 1. Character; 2. gratia, nempe robur spirituale quod recipitur ad debellandos inimicos; 3. cognatio spiritualis quæ contrahitur inter confirmatum et patrinum qui eum suscipit, ac inter eum et parentes confirmati (2).

TRACTATUS XV.

DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ.

CAPUT I.

DE ESSENTIA EUCHARISTIÆ.

In quo consistat essentia Eucharistiæ, et in quo ratio specifica: et undè desumatur unitas 1. *An sit necessaria necessitate medii* 2. *An consecratio in unica specie sit illicita et invalida. Non licet consecrare in una specie tantùm* 3. *Casus excepti* 4. *Effectus Eucharistiæ* 5. *An quandiù durant species, etc.* 6. *Qui communicat cum veniali* 7. De cæteris agetur in appendice III. de examine Ordinand. §. II. de Sacrif. Missæ, ex n. 95. et seqq.

1. — Definitur Eucharistia: *Est Sacramentum corporis et sanguinis Christi sub speciebus panis et vini ad spiritualem animæ refectionem divinitùs institutum.* A Scholasticis circa Eucharistiæ Sacramentum multæ agitantur quæstiones. De istis fusiùs in opere disseruimus; hìc tantùm eas annuimus. Quæritur 1. in quo consistat Eucharistiæ essentia?

(1) *N.* 188. — (2) *n.* 169. *v.* Tres autem.

Alii dicunt in *recto* consistere in panis et vini speciebus, et Jesu Christi personam tantùm in *obliquo* ad Sacramentum spectare, tanquam quid extrinsecè connotatum. Alii dicunt in *recto* sive essentialiter consistere tam in speciebus quàm in Christi corpore. Utraque sententia est probabilis, observa rationes (1). Quæritur 2. an tota *ratio specifica* hujus Sacramenti in alterutra specie salvari possit? Alii affirmant; sed probabiliùs est illam non salvari nisi in utraque, dùm in alterutra (per se loquendo) non potest significari completa refectio cibi et potûs (2). Quæritur 3. undè desumatur unitas numerica Sacramenti Eucharistiæ? Alii dicunt ex unitate corporis Christi; sed alii probabiliter tenent desumi ex morali conjunctione, quam species consecratæ habent inter se, cùm per modum unius proponuntur aut sumuntur (3); sed cùm proponuntur in diversis altaribus, aut recipiuntur à diversis personis, sunt diversa Sacramenta (4).

2. — Quæritur 4. an Eucharistia sit necessaria necessitate medii, an præcepti ad salutem? Non dubitatur quin necessaria sit necessitate præcepti cùm ecclesiastici, tùm divini, ùt habetur apud S. Lucam (c. 22. 19.): *Hoc facite in meam commemorationem.* Contrà etiam pro comperto est apud omnes, Eucharistiam non esse necessariam necessitate medii quoad realem perceptionem. Dubium itaque restat in hoc, an necessaria sit necessitate medii, saltem in *voto*, nimirùm desiderio? Negant *S. Bonav. Suar. Cajet.*, etc. asserentes hoc Sacramentum non esse institutum ad primam gratiam producendam. Sed probabiliùs affirmant *S. Thomas* (5). *Sotus*, *Conc. Salmant.*, etc.; tùm ex textu S. Joannis: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis..... non habebitis vitam in vobis*, *c.* 6. 54. tùm quia Eucharistia est finis omnium Sacramentorum; undè ait Angelicus neminem gratiam habere ante susceptionem hujus Sacramenti, nisi ex voto proprio, ùt sicut adulti habent dùm baptizantur, vel Pœnitentiæ Sacramentum suscipiunt: vel voto Ecclesiæ, sicut parvuli habent (6). Non est dubitandum quin Eucharistiæ perceptio sive in re, sive saltem in voto necessaria sit ad vitæ spiritualis conservationem; ita communiter docent *Sot. Gonzal.* et *Salmant.*, cum eodem *S. Thoma* (7); quia sicut corporis vita sine materiali cibo conservari nequit, ita nec vita animæ sine spirituali. Hinc dicunt *Lugo*, *P. Sotus*, *Vall. Fill. Salm.*, etc. licèt præce-

(1) *Lib.* 6. *n.* 189. — (2) *n.* 191. — (3) *lib.* 6. *n.* 191. Quær. 2. (4) *ibid. v.* Quoad. — (5) 3. *p. q.* 79. *a.* 1. *ad* 1. — (6) *lib.* 6. *n.* 192. — (7) 3. *p. q.* 80. *a.* 11. *ad* 2.

ptum imponat tantùm ut saltem semel in anno communicent, attamen aliquando hominem posse obligari ad sæpiùs in anno communicandum, cùm nosceret hoc sibi fore necessarium, ut in divina gratia conservetur (1).

3. — Materia Eucharistiæ est tam panis, quàm vinum, et nunquam fas est quacumque ex causa alterutram speciem consecrare, ùt habetur ex *can. Conferimus*, *dist.* 2. *de Cons.;* et ex Tridentino *Sess.* 22. *c.* 1. ubi dicitur Jesus Christus præcepisse apostolis ne aliter se ipsum offerent, quàm sub utraque specie; ex quo infertur proculdubio, hoc præceptum non solùm esse ecclesiasticum, sed etiam divinum, ùt docet communis sententia (2). Et dicimus in hujusmodi præcepto non posse Papam dispensare (3), dùm valdè probabile est non fieri Sacramentum nisi in Sacrificio, in quo conficiendo (ex vera sententia) necessaria est utriusque speciei consecratio, quia aliàs non exprimeretur sanguinis effusio, et consequenter non satis exprimeretur Crucis Sacrificium, in cujus memoriam Salvator noster altaris Sacramentum reliquit, ùt loquitur Trid. *Sess.* 22. *cap.* 1. (4). Nec est improbabilis sententia *Card. de Lugo*, (contra opinionem aliorum DD., cæteroquin communiorem) qui dicit quòd si sacerdos intenderet unam tantùm speciem consecrare, invalidè ageret; quia Sacramenti ratio secerni non potest à ratione Sacrificii, cùm sacerdos non recipiat potestatem hoc Sacramentum conficiendi, nisi sacrificando, ùt satis constat ex forma Ordinationis: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium*, *etc.* Itaque, sicut diximus, consecratio utriusque speciei non solùm ad Sacrificii essentiam pertinet, sed etiam Sacramenti; hinc qui Sacrificium non offert, nec Sacramentum conficit (5).

4. — Cæterùm potest dari casus, et certè sit valida et etiam licita per accidens consecratio alterius speciei, quin consecretur altera, v. g. si sacerdos tempore consecrationis adverteret consecrasse aquam pro vino, aut si aliud vinum haberi non possit, aut non possit haberi sine gravi periculo vitæ aut gravis scandali: item si, consecratâ Hostiâ, immineret incendium, aut inimicorum invasio: ita *Suar. Azor. Bonac. Salm. Busemb.* et alii communiter (6).

5. — Effectus Eucharistiæ sunt I. augmentum gratiæ (et hic effectus est principalis) ùt habetur ex Trident. *Sess.* 13. *cap.* 2. et aliquando per accidens etiam est primæ gratiæ acquisitio, nempe cùm quis inscius peccati morta-

(1) *Lib.* 6. *n.* 193. *et* 295. — (2) *lib.* 6. *n.* 196. — (3) *Ibid.* Dubit. 2. — (4) *n.* 306. — (5) *n.* 196. Dubit. 3. — (6) *n.* 197.

lis, aut putans se habere contritionem, accedit ad Communionem cum sola attritione: ita *S. Thomas* (1), *Scotus*, *Suar. Tolet. Ronc. Salm.* et alii communiter (2). Ratio est quia proprium est uniuscujusque Sacramenti gratiam conferre omnibus obicem non ponentibus; et habens attritionem jam obicem gratiæ non ponit, dùm, quantùm in se est, removet affectum tam actualem, quàm habitualem ad peccatum (3). II. Remissio venialium, ùt docent omnes cum *S. Thoma* (4), juxta Tridentinum loco cit. ubi Eucharistia appellatur *antidotum quo liberamur à culpis venialibus, et à peccatis mortalibus præservamur.* Putant autem *Salm.* cum aliis Communionem ex se delere venialia ex opere operato per gratiæ infusionem (ùt dicunt) quâ anima reficitur. Sed meliùs ait *Tournely*, Sacramentum non immediatè ex se, sed mediante actu charitatis quem in anima excitat, delere venialia; hoc sentit etiam Angelicus loco cit., dùm dicit: *Quantum ad actum qui excitatur in hoc Sacramento, per quem peccata venialia solvuntur* (5). III. Præservatio à peccatis mortalibus ob auxilium quod præbet Sacramentum ad compescendam concupiscentiam, ad resistendum tentationibus, ad incedendum per Domini semitas. IV. Remissio pœnæ temporalis debitæ pro peccatis commissis, non jam directè, sed indirectè, mediantibus charitatis actibus quos in anima excitat hoc Sacramentum; ita *S. Thomas* (6), *Salm. Conc.*, etc. V. Dulcedo spiritualis, nempe facilitas in exequendis iis quæ Deo placent. VI. Unio cum Jesu Christo: Joan. 6. 57. *qui manducat meam carnem.... in me manet, et ego in illo.* VII. Acquisitio gloriæ. Ibid. ℣. 59. *qui manducat hunc panem, vivet in æternum* (7).

6. — Notandum hìc valdè probabile esse, quandiù species sacramentales in stomacho durant, semper ampliùs augeri gratiam, ùt tenent *Gonet. Becan. Lugo*, *Tourn. Juvenin. Holzm. Regin. Mastrius;* et *Salm.* dicunt hoc Sacramentum cùm institutum sit per modum cibi, ùt loquitur Conc. florentinum, ideòque sicut cibus corpus nutrit usquedùm in stomacho persistit, ita Eucharistia nutrit animam quamdiù in corpore persistit (8). Notandum præterea ex Decreto S. C. approbato ab Innoc. XI. damnatum fuisse abusum dandi plures simul particulas communicantibus, aut particulas majores usualibus (9).

(1) 3. *p. q.* 72. *a.* 7. *ad* 2. *et q.* 79. *a.* 3. — (2) *lib.* 6. *n.* 269. — (3) *n.* 6. (4) 3. *p. q.* 79. *a.* 4. — (5) *lib.* 6. *n.* 269. *v.* Effectus III. — (6) 3. *p. q.* 79. *art.* 5. — (7) *l.* 6. *n.* 269. *v.* Effectus III. *ad* V. — (8) *ibid. in fine et n.* 228. — (9) *lib.* 6. *n.* 228. *in fine.*

7. — Quæritur hìc an peccet venialiter qui communicat cum veniali actuali? In hoc diversæ sententiæ adsunt, sed præ cæteris mihi arridet sententia quam tenent *Vasq. Fill. Hurtad. Ledesm. Sa,* et *Leandr.*, et probabilis appellata à *Dicast.* et *Tambur.* (1), quæ sic distinguit : Si culpa directè est circa Communionem, v. g. si quis ex vana gloria, aut cum voluntaria distractione communicat, tunc nemo dubitat quin venialiter peccet, quia talis culpa est positiva irreverentia in Sacramentum; licèt, ùt ait *S. Thomas* (2), talis culpa impediret quominùs animæ spiritualis refectio reciperetur, non autem gratiæ aut charitatis augmentum. Si autem peccatum veniale non est circa Communionem, v. g. si quis communicaret cum affectu actuali ad aliquod veniale, tunc non peccat, quia tunc (ùt dicunt communiter DD.) non impedit effectum principalem Sacramenti, nec auxilium quo præservetur à mortali : cùm ex una parte veniale non opponatur gratiæ, et ex altera cum tali culpa communicare est potiùs perfectæ reverentiæ carentia, quàm positiva irreverentia (3).

Cætera ad materiam et formam Eucharistiæ pertinentia, notantur in *appendice III. de examine Ordinand.* §. II. *de Sacrif. Missæ, ex n.* 97. *ad* 101.

CAPUT II.

DE ADMINISTRATIONE EUCHARISTIÆ.

Quomodo tenentur parochi servare Eucharistiam, et ad eam dispensandam. An regularis, et quilibet sacerdos possit Communionem ministrare 8. *Et an diaconi* 9. *An Viaticum possit in necessitate administrari à clericis, et etiam à laicis, et an à se ipsis, etc.* 10. *An sacerdos ex devotione possit communicare ex se ipso* 11. *Quomodo debeat, et possit dari Viaticum* 12. *An possit dari digitis posterioribus Viaticum; et an Communio* 13. *An in utraque specie; et an pars Hostiæ majoris. An pueris et amentibus* 14. *An peccatoribus publicis; et an condemnatis* 15. *An in Missa defunctorum* 16. *In qua hora potest dari Communio* 17. *Si remanent fragmenta* 18.

8. — Videamus cuinam licet Eucharistiam ministrare, et quid requiratur ut licitè ministretur. Quoad primum punctum, sicut soli sacerdotes possunt hoc Sacramentum consecrare, ùt est de Fide (juxta Trident. *Sess.* 22. *can.* 1.), ita solis sacerdotibus illius dispensatio concessa est. Et in

(1) *Tamb. in Met. commun. c.* 1. §. 4. *n.* 9. — (2) 3. *p. q.* 79. *a.* 8. — (3) *lib.* 6. *n.* 270. Quær. I.

rigore loquendo, Communionem dispensare solius pastoris est, qui ideò tenetur curare ut Eucharistia perpetuò in suis ecclesiis et cum debito decore conservetur, nempe in tabernaculo decenti, et cum lumine semper die et nocte accenso, et quidem sub culpa gravi; attamen si lumen deficeret per unam tantùm horam, putant *Diana* et *Quintanadvennas*, non esse grave. Tenentur autem iidem eam ministrare non solùm moribundis, sed etiam sanis, quoties rationabiliter et opportunè requisiti sunt, ùt dicunt communiter *Sot. Suar. Vasq. Castrop. Filliuc. Azor. Dicast. Busemb. Salmant.*, etc. (1) Cæterùm cùm Communio non fit nec ob paschale præceptum, nec ob Viaticum, Religiosi vi suorum privilegiorum possunt in suis ecclesiis Eucharistiam ministrare, et hodie (ùt rectè testantur *Castropal.* et *Roncagl.*) ex communi consuetudine quæ adest, præsumitur cuilibet sacerdoti celebranti talis facultas concessa (2).

9. — Diaconi tamen non possunt dispensare Eucharistiam sine speciali commissione Episcopi, aut parochi, aliàs incurrunt irregularitatem, ùt habetur ex *cap.* 1. *de Cler. non ordinato* (3). Antiquitùs solebat universaliter committi diaconis Eucharistiæ administratio, sed hodie non est permissum, nisi in necessitatis casu, ex *can.* 39. carthaginensis IV, ubi dictum fuit : *Si necessitas cogat*, etc., quæ autem debeat esse talis necessitas, *Habert* et *Tournely* requirunt extremam; sed communiter *Suar. Laym. Castr. Lugo*, *Conc. Salm.*, etc. dicunt sufficere quamcumque necessitatem notabilem, aut causam justam, ùt loquitur *P. Concina*, v. g. si parochus sit occupatus in aliquo magno festo, aut numerus communicantium sit magnus, etc. Diaconus autem, Eucharistiam ministrans, debet esse indutus cottâ et stolâ transversâ (4).

10. — Quando autem urgeret ministrare Viaticum infirmo, et deëssct parochus, potest illud præbere quilibet sacerdos et etiam diaconus, licèt repugnaret parochus, si irrationabiliter repugnaret; ita *Tol. Sa*, *Dicast. Ronc. Salm. Laym. Sot.*, etc. communiter (5). Imò in ea necessitate volunt *Suar. Val. Cajet. Fill. Escob.* (et probabile dicunt *Lug.* et *Coninch* contra *Gonet*, *Bonac. Salmant.* et alios, quorum sententia cæteroquin est communior) etiam à simplici clerico posse ministrari, ac etiam laïcum posse suis manibus communicare; quia tunc ex una parte jam

(1) *Lib.* 6. *n.* 230. *et* 243. — (2) *n.* 235. — (3) *lib.* 6. *n.* 234. — (4) *n.* 237. — (5) *n.* 234.

urget præceptum divinum communicandi; et ex alia parte nullum reperitur præceptum expressum id prohibens; et antiquitùs si ob necessitatem, quæ aderat, fideles in domos suas Sacramentum afferebant, et ibi communicabant, cur ergò nunc, majore urgente necessitate, prout est mortis, id permitti non potest (1)? Verum tamen est præfatos auctores id permittere, cùm sine scandalo fieri potest; sed ego dico hoc scandalum, aut potiùs admirationem, de facili posse tolli, circumstantes admonendo quòd in tali necessitate id permittitur à theologis. Et ita pariter præfati auctores (contra alios) permittunt laïcis in sacerdotum aut diaconorum defectum, ministrare Viaticum moribundis. Nec obstat textus *c. Pervenit*, 29. *de Consecratione dist.* 2., ubi sacerdotibus interdicitur committere laïcis Eucharistiæ administrationem, quia ibi sermo fit de sacerdote qui id agebat præter necessitatem. Nec debet quidem obstare (ùt dicunt) consuetudo contraria, quia cùm hic casus rarissimè accidit, non potest in probationem hujus rei consuetudo contraria adduci; et huic opinioni valdè adhæret *Laym.* Dicit *Habert* hoc permitti laïcis saltem cum licentia Episcopi (2). An autem tempore pestis teneatur parochus Communionem administrare, vide dicta *Tom. I. Tract. VII. n.* 28.

11. — Probabile est quòd extra mortis periculum, si non adest scandalum, et deëst alius sacerdos, benè possent sacerdotes ex seipsis communicare, etiam ob solam devotionem, ùt fatentur *Sylvius*, *Lug. Bonac. Croix*, et *Salm.*; nam in hoc nulla intervenit irreverentia, nec de aliquo contrario præcepto constat. Imò *Vasquez*, *Dicast.* et *Leand.* id concedunt etiam diaconis, cùm hoc eis aliquando fuerit concessum à Concil. nicæno *Can.* 14. (3). Quoad autem Regulares, quomodo et quando possint Eucharistiam ministrare, vide quod dicetur *Tract. XX. de Privileg. num.* 123. Et ubi in Paschate communicare possint famuli monasteriorum regularium, peregrini, et vagi, vide *Tom. I. Tract. XII. n.* 42.

12. — Videamus nunc secundo loco quid requiratur ad licitam Eucharistiæ administrationem. Illa debet administrari debitâ reverentiâ, et juxta ritum Ecclesiæ consuetum: undè notandum 1. plerùmque non esse deferendam infirmis Eucharistiam, nisi cum cotta, et stola, et luminibus, quare communiter dicunt *Suar. Filliuc.* et *Ronc.* Communionem præbere sine cotta et stola, per se esse

(1) *N.* 237. Quær. II. — (2) *lib.* 6. *n.* 237. Quær. III. — (3) *n.* 238.

mortale; sine luminibus tamen esse tantùm veniale. In casu autem necessitatis probabiliter dicunt *Filliuc. Granad. Aver. Elb. Gob. Croix*, *Renz. Mazzotta*, etc. licere sine luminibus et sacris vestibus Viaticum ministrare, nam non præsumitur, quando prædictæ cæremoniæ adhiberi nequeunt, velle ut moribundi tanto defraudentur bono. Et probabiliter dicit *Pasqual.* posse pariter Episcopum dispensare ut Viaticum deferatur cum pileo in capite, cùm longè et per villas progrediendum est (1). Ita etiam probabiliter dicunt *Bonac. Salmant. Gobat.* et *Croix* (contra *Busemb.*) licere in casu magnæ urgentiæ sacerdoti currere, ut adveniat tempore opportuno ad dandum Viaticum (2). Ita etiam licet illud deferre equitando, si locus distat, aut tempus est pluvium, aut instat necessitas illùc adveniendi, ùt dicunt *Quintanad. Elbel*, et *Gob.* (3), et legitur hoc fuisse concessum à S. Carolo Borromeo (4). Item probabile est tempore pestis Viaticum cochleari licitè posse ministrari, ùt dicunt *Bonac. Busemb. Marc. Mancin. Gobat. Leand.*, etc.; et ita etiam admittunt *Escob. Præpos.* et *Diana* dare Hostiam cum aqua in cochleari infirmo qui ob oris ariditatem deglutire non posset (5). Hìc notandum obiter quòd S. C. Conc. declaravit vetitum fuisse per S. Pium V. deferre Eucharistiam ad infirmos adorandam tantummodò. Benedictus XIV. (6) in sua Epistola ad Cardinalem Guadagni Urbis Vicarium generalem, quæ incipit *Cùm, ùt rectè nosti*, præter S. Pii V. prohibitionem affert etiam Rituale romanum à Paulo V. vulgatum, ubi hæc leguntur: *Sed alicui ad adorandum solùm, seu devotionis, seu cujusvis rei prætextu, ad ostendendum* (divinum Sacramentum) *non deferatur* (7).

13. — Probabiliter etiam licet in casu extremæ, aut gravissimæ necessitatis Communionem præbere posterioribus digitis, si sacerdotis pollex aut index infirmus esset, ùt dicunt communiter *Tournel. Conc. Ronc. Salm. Bus. Diana* et *Renzi* contra *Bonac.* Imò tenent *Gobat*, *Arriaga*, *Croix*, *Leand.* et *Mazzot.* hoc licere etiam extra necessitatem, si chiragrâ sacerdos laborat, dùm dicunt quòd tota sacerdotis manus sit consecrata; sed probabiliùs id negant *Bonac. Possev. Diana*, et *Renzi*, quia licèt tota manus sit consecrata, tamen juxta ritum Ecclesiæ pollex et index sacerdotis sunt præcipuè ad hoc munus exer-

(1) N. 241. v. Ministrare. — (2) *lib.* 6. *n.* 242. — (3) *n.* 243. — (4) *Act. Mediol. p* 4 *n.* 51. — (5) *lib* 6. *n.* 244. *v.* 6. Non licet. — (6) *Bullar. t.* 4. *p.* 528. §. 12. *et in Edit. Mech. t.* 11. *p.* 194. §. 12. — (7) *lib.* 6. *n.* 243. *v.* 4. Eucharistia.

cendum destinati. Communis autem est sententia cum *Suar. Mol. Castrop. Bonac. Laym.*, etc. abstinendum esse à celebrando sacerdoti pollicem, aut indicem infirmum habenti, ita ut Hostiam frangere nequeat, ùt deducitur *ex cap.* 11. *de Corp. vitiat.* ubi dicitur non posse ordinari sacerdos ille qui non habet pollicem aptum ad Hostiam frangendam, et pro regula generali habetur, quòd quicquid impedit ab Ordinis susceptione, impedit etiam ab illius exercitio (1).

14. — Notandum 2. quòd juxta præsentem disciplinam nunquam licitum est, sine Pontificis dispensatione, etiam ad præbendum Viaticum, Eucharistiam administrare sub utraque specie, aut in sola vini specie; ita communiter *Suar. Lug. Tambur. Dicast. Dian. Croix*, etc.; nam præceptum Viatici non obligat, cùm sumi nequit juxta Ecclesiæ ritum (2). Ita etiam sine causa (licèt hoc veniale non excedat) non permittitur partem Hostiæ majoris ad communicandum præbere. Sufficit autem pro causa, si communicandus sit infirmus, aut nobilis, aut famulus, aut alius cui expectare incommodo esset, licèt ob solam devotionem communicaret, ùt communiter *S. Antonin. Silv. Bonac. Tourn. Conc. Salm. Elbel*, etc. (3). Nec pariter licet Communionem pueris præbere ante annos discretionis, et perpetuò amentibus. Vide quod dictum est *Tom. I. Tract. XII. n.* 43. *et* 44.

15. — Notandum 3. denegandam esse Communionem publicis peccatoribus, nisi constet de eorum publica pœnitentia, ùt dictum est *Tract. XIV. num.* 5. Hìc tamen juvat adnotare quæ deliberavimus ex epist. Benedicti XIV. ad Episcopos Galliæ, quæ incipit, *Ex omnibus*, edita 16. Octobris 1756. ubi præbet normam quando denegandum sit Viaticum refractariis Constitutioni *Unigenitus*. Ibi enim deciditur ut Communio deneganda sit peccatoribus publicis, et notoriis; at ut tales habeantur, requiritur (si crimen in sola externa actione consistit, cujusmodi est notorietas usurarii, aut concubinarii) ut vel per sententiam judicis rei declarati sint; vel in judicio crimen sint confessi; vel aliquod facinus evidenter commisisse noscantur, et in eo facto moraliter perseverent; et quod vulgò cognitum est, non adhuc cessavit. Ratio enim horum est, quia hæc moralem faciunt certitudinem de illorum notorietate criminis. Quòd si crimen ab interna animi dispositione pendet (proùt esset hæresis, etc.) aliter procedendum,

(1) *Lib.* 6. *n.* 244. — (2) *n.* 245. *v.* Peccat. I. — (3) *ibid.*

nam tunc tales non habendi sunt, si crimen innititur conjecturis, præsumptionibus, incertisque vocibus; statuit ut si hi in extremo fuerint vitæ constituti, non erit eis denegandum Viaticum, quoties in Paschate non fuerit eis denegata Communio; ubi verò ita validæ adversus ægrotos præsumptiones, et indicia gravia, et urgentia militant, vult ut ægrotus semotim cum lenitate admoneatur atque obsecretur ut resipiscat; demonstreturque ei quòd, quamvis detur ei Viaticum, hoc fiat solummodò ut obtemperetur Ecclesiæ, quæ ad avertenda scandala publica, et ad ipsius ægroti præcavendam infamiam, eum à sacra mensa non repellit, licèt peccatorem coram Deo eum reputet, non tamen in proprio tribunali, ùt publicum atque notorium peccatorem agnoscit. An autem graviter peccet qui in mortali existens Eucharistiam dispensat, nos affirmavimus cum *Suar. Laym. Ronc. Gonet*, *Viva*, etc. adversus alios; et adduximus Catechismum rom. atque Rituale (1). Notandum insuper peccare qui negat Communionem capite damnatis, si ad eam per confessionem dispositi sunt, ùt rectè dicit *P. Concina*, quicquid dicat *Contensonius*, quamvis, ùt testatur *Juvenin.*, in Galliis, et Hispaniis mos invaluit, ut eis Eucharistia denegetur; sed apud nos contrarium observatur: ideòque dicimus non esse denegandam, etsi reo una restaret vitæ hora (2).

16. — Notandum 4. quòd in Missa de *Requiem* proculdubio potest ministrari Communio; nam in Missæ defunctorum rubricâ dicitur: *Si sint communicandi, eos communicet antequàm se purificet.* Et concordat Trident. *sess.* 22. *cap.* 6. ubi hæc leguntur: *Optaret* (S. Synodus) *ut singulis in Missis fideles communicarent.* Et licèt *Gavant.* et *Croix* adducant quoddam Decretum S. C. editum die 22. Jan. 1701. in contrarium, nihilominùs doctus *Merati* scribit se legisse in Directorio Ecclesiæ Genuensis, quòd eadem Congregatio vetavit ipsum Decretum publicari, et 22. Martii 1711. positivè illud suspendit (3). Et novissimè 2. Septembris 1741. decrevit expressè posse ministrari Eucharistiam per modum Sacrificii, nempe cum Particulis intra eamdem Missam consecratis, in Missa defunctorum quæ celebratur in paramentis nigris; secùs verò per modum Sacramenti, nempe cum Particulis præconsecratis extrahendo Pyxidem è custodia, adversus id quod priùs docuerat Benedictus XIV. (4) cum *P. Merati*, quòd in Missis

(1) *Lib.* 6. *n.* 246. *et* 247. — (2) *ibid.* — (3) *n.* 249. — (4) *De Sacrif. Miss. l.* 3. *c.* 18. *n.* 10, 11. *et* 12.

defunctorum poterat ministrari Eucharistia, etiam ex Particulis præconsecratis, in Missa tantùm, non autem ante, vel post illam; vide Decretum in catalogo, qui inest in hoc *Tract. n.* 88. *Decr. X.* Advertendum hìc quòd si Missa defunctorum celebratur in paramentis violaceis, (proùt certò fieri potest ex Decreto S. R. C. 21. Junii 1670. apud *Merati in Indice tom.* 1. *n.* 444.) non prohibetur fieri Communio ex Particulis præconsecratis, nec ante, nec post Missam, et tantò minùs in Missa, cùm in 'præfato Decreto tantùm vetitum est ministrari Eucharistiam *in Missis defunctorum* (en verba Decreti) *quæ in paramentis nigris celebrantur.*

17. — Notandum 5. quòd Communio potest, ex se loquendo, in qualibet diei hora ministrari, dùm nulla adest de hoc prohibitio; ita communiter *Azor. Silv. Cast. Bonac. Sa*, *Coninch. Ronc.* et alii cum *Suar.* qui affert *S. Ambr.* auctoritatem, qui testatur quòd suis temporibus Communio sub diei finem dabatur. Non permittitur tamen dari Communio, cùm noctescere cœperit, aut in extrema diei parte, nisi aliqua adesset peculiaris causa, ùt dicunt *Suar. Castr. Coninch. Sa*, *Tambur.*, etc. Sed nunquam permittitur, excepto Viatico, intempestâ nocte, ùt loquuntur *Bonac.* et *Salm.*, nempe elapsis multis noctis horis, Eucharistiam dispensare. In Missa Natalis Domini, quæ mediâ nocte celebratur, nec licet Communionem præbere, ex pluribus Decretis S. C., et ita pariter nec in feria sexta Parasceve. Attamen in sabbato sancto nulla adest de hoc prohibitio; invenio tantummodo quòd quidam Auctor (*Macrus in Vocabul. Eccles.*) dicit in Missa sabbati sancti ideò omitti antiphonam *postcommunio*, quia olim non ministrabatur Eucharistia: sed *P. Merati*, cum *Grancolas*, *Moretto*, et aliis probat oppositum ex quodam ordine romano, nempe quòd olim in Missa sabbati sancti omnes adulti, et pueri communicabant, cùm in dicto ordine legatur: *Omnes communicent;* et addit *Gavantus*, et *Durandus* quòd in tantùm hodie omittuntur communio et postcommunio, in quantùm in eorum loco Vesperæ suffectæ sunt. Undè concluditur nullo inniti fundamento ratio cur prohibita putari debeat tali die Eucharistiæ ministratio; et quoad consuetudinem, certum est quòd in pluribus ecclesiis, præsertim nostri regni, et præcipuè in cathedrali Neapolis, soleret post celebratam Missam solemnem ministrari populo Eucharistia (1).

(1) *Lib.* 6. *n.* 262.

18. — Notandum 6. quòd si sacerdos, sumptâ ablutione, advertat aliquas reliquias consecratas relictas esse, dicit Rubrica (tit. 6. n. 2.)..... *eas sumat, sive parvæ sint, sive magnæ, quia ad idem Sacrificium spectant;* et etiamsi sacerdos pervenerit in sacristiam, cùm adhuc sacris vestibus indutus est, potest præfatas reliquias sumere, ùt dicunt *Gobat. Granad. Diana*, quibus consentit *Benedict. XIV.* (1), qui subjungit quòd si sacerdos exutus sit, tunc aut reponendæ sunt in tabernaculo, si extat, aut servandæ sunt pro alia Missa, si eodem mane celebranda erit; aliàs sumere debet. Et ita communiter dicunt *Suar. Lugo*, *Caj. Nav. Vasq. Silv. Bonac. Croix*, etc. (adversus *Tamburinum*) servandas esse, si possunt sine irreverentiæ periculo, reliquias quæ ex alia Missa remansissent, dùm illæ non ad idem Sacrificium spectant : nam Rubrica non permittit alias sumi particulas, quàm illas solas, quæ ad *idem Sacrificium spectant* (2). Si autem remansisset particula integra, dicit *Rubrica n.* 3. deferendam eam esse in tabernaculum, aut saltem servandam ut ipsa à sequenti celebrante sumatur (intellige cùm primus jam sumpsit ablutionem); et si alia Missa non habeatur in eodem calice conservetur; et si denique non suppetat modus, quo cum decentia servari possit, potest idem sacerdos eam sumere. Præterea, particulæ quæ extra corporale reperiuntur, in dubio an sint, vel ne consecratæ, dicunt *Bonac. Henriq.* et *Gobat.* sumendas esse post ablutionem; et meliùs (dico) esset cum eadem ablutione. Insuper, si accideret unquam quòd in deferendo Viatico remaneret in patena, vel pyxide aliqua particula, dicunt *Castr. Tambur.* et *Burghaber*, posse eam sumere sacerdotem, si sacris indutus est vestibus; aut (ùt dicunt iidem auctores, cum *Lugo*, et *Marchantio*) potest statim eidem infirmo sumenda præberi; et hanc asserit *Lugo* esse praxim, nempe, ut post Communionem infundatur aqua in pyxide, et ablutio detur infirmo (3). Quando autem possit, et debeat dari Viaticum, observetur quod dicetur *n.* 19. *et n.* 46.

(1) *De Sacrificio Missæ. l.* 3. *c.* 17. *n.* 5. *et* 6. — (2) *lib.* 6. *n.* 251. — (3) *lib.* 6. *n.* 251. *v.* Hic autem.

CAPUT III.

DE PERCEPTIONE EUCHARISTIÆ.

PUNCTUM I.

De obligatione sumendi Eucharistiam.

De Viatico, et quando sumendum est 19. *Si infirmus vexatur vomitu* 20. *Si tussi* 21. *De præcepto paschali*, vide Tom. I. Tract. XII. n. 39.

19. — Duobus temporibus præceptum Communionis obligat, in Paschate, et in morte. De communione paschali jam actum est, cùm de præceptis Ecclesiæ locuti fuimus *Tom. I. Tr. XII. ex n.* 39; quoad viaticum autem, dicimus hìc quòd quilibet fidelis tenetur illo muniri, semper ac infirmus in probabili mortis periculo est constitutus; proùt est qui graviter decumbit cum mortalibus signis; qui aliquem periculosum conflictum, aut navigationem aggressurus est; mulieres quæ solitæ fuerunt eniti cum periculo: aut quæ primâ vice parturiuntur, et tenellâ ætate, aut corporis constructione imbecillâ constitutæ sunt; ita communiter DD. cum *S. Thoma* (1).

20. — Hìc advertendum quòd quando infirmus jugi vomitu laboraret, non potest communicare, si saltem per sex horas ab illo liber non sit, ùt ait *Busemb.*; et in dubio meliùs dicit *Croix*, adversus alios, non esse præbendam Communionem; nam potiùs Sacramenti reverentiæ, quàm infirmi utilitati prospiciendum est. Quoad praxim autem, si vomitus provenit ex cibo, cùm infirmus illum sumit, debet experiri dando ei non consecratam particulam, et si eam retinet, tunc potest dari consecrata. Et idem faciendum (ùt dicunt *Salm.*) in casu delirii, ut observetur utrùm infirmus possit cum decentia suscipere Sacramentum (2).

21. — Si autem infirmus vexetur à jugi tussi, quâ cogatur sæpè flemmas è pectore exspuere, hic benè potest communicare; quia hoc non inducit periculum projiciendi particulam; nam alius est vehiculus (nempe guttur) quo trajicitur cibus, alius est canalis (nempe aspera arteria) undè ejiciuntur flemmæ, et suspiria. Secùs autem, si tussis ne permitteret quidem particulam trajicere (3). De

(1) *n.* 291. — (2) *lib.* 6. *n.* 292. *v.* 2. Si in ægro. (3) *Ibid. v.* In dubio.

Communione danda pueris, et amentibus in mortis articulo, etiam actum est eodem *Tract. XII. num.* 43. *et* 44. Igitur quoad communicandi obligationem, satis est quod dictum fuit. Restat nunc discutiendum quænam sint dispositiones necessariæ ad licitè communicandum. Illæ duæ sunt, una animæ, altera corporis. Agemus priùs de animæ dispositione, et postea corporis.

PUNCTUM II.

De animæ dispositione.

De confessione præmittenda 22. *Qui post confessionem reminiscitur peccati* 23. *Quænam necessitas excusat à priùs confitendo* 24. *Si sacerdos in celebrando recordetur peccati, aut censuræ* 25. *Si desit confessarius* 26. *Si peccatum est reservatum* 27. *An tunc dicendum sit reservatum* 28. *Si annexa est excommunicatio* 29. *Quomodo intelligendum est*, Quamprimùm. 30. *An tale præceptum obliget post consecrationem* 31. *An obliget celebrantem sacrilegè* 32. *An obliget laïcos* 33. *An possit communicare qui dubitat de peccato* 34.

22. — Volenti communicare, et de peccato mortali conscio, non sufficit contritio, sed necesse est ut confiteatur : potest tamen communicare, modò adsit celebrandi, aut communicandi necessitas, et confessarii copia desit; sed si ille est sacerdos, ei restat obligatio quamprimùm post celebrationem confitendi, ùt constat ex Trid. *Sess.* 13. *cap.* 7. ubi hæc leguntur : *Communicare volenti revocandum est in memoriam ejus* (apostoli nimirùm) *præceptum :* Probet seipsum homo. *Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere deceat.* Ex quibus verbis communis sententia et vera (1), *Suarez, Castrop. Lugo, Conc. Salm. Tourn.*, etc. (contra *Navarrum*, et alios pauciores) docet tale præceptum præmittendi confessionem non esse ecclesiasticum solummodò, sed etiam divinum, dùm apostolus testatur in sua epistola se hoc accepisse à Domino : *Ego enim accepi à Domino quod et tradidi vobis.* 1. *Cor.* 11. 23. Deindè subjungit Concilium : *Quod à Christianis omnibus, ab his etiam sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc S. Synodus perpetuò servandum esse decrevit, modò non desit illis copia confessarii. Quòd si*,

(1) *Lib.* 6. *n.* 256.

necessitate urgente, sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quamprimùm confiteatur.

23. — Igitur dictum est 1. quòd conscius peccati mortalis non potest communicare, nisi priùs confiteatur. Dicitur *mortalis*, quia peccata venialia, quotquot sint, sicut gratiâ divinâ non privant, ita nec prohibent quominùs ad sacram Mensam quis accedat. An autem impediant à consecutione fructûs illius, vide quod dictum est *n.* 7. Illic quæritur an qui recordatur alicujus culpæ gravis, postquam cum universali peccatorum dolore confessus est, teneatur confiteri illam, et ad absolutionis beneficium recipiendum ante Communionem? Multi DD. id affirmant (et hæc sententia cæteroquin est communior); ita *Suar. Bonac. Coninch. Tourn. Conc. Salm.*, etc. excipiunt tantum, si quis nequiret sine scandali, aut infamiæ periculo confessionem præmittere. Sed valdè probabiliter negant *Garzia*, *Præp. Ferrantinus*, *Honorius*, *Fabri*, *Cornejus*, et *Regin.*; et novissimè hanc sententiam ex proposito tuetur *Continuator, Tournell.* cum *Pontas*, *Gibert*, et *Arr.*, et asserit primam sententiam nullo inniti valido fundamento; ego tantum asserere non audeo, sed dico hanc secundam sententiam reverà valdè esse rationi consonam, proùt mihi affirmarunt doctus Episcopus *Torni*, et alius doctus theologus examinator synodalis civitatis Neapolis, et alii theologi quos, antequam hoc scriberem, consului. Ratio nostra est, quia qui confessionem præmisit, jam præcepto ante Communionem confitendi satisfecit, et jam confitendo probatus est, ùt præcipit apostolus; siquidem per confessionem peccatum oblitum jam indirectè remissum est. Remanebit tamen pœnitens obligatus ad postea subjacendum illud peccatum clavibus, ut confessio reddatur integra etiam materialiter, sed interim non obligat præceptum ad confitendum ante Communionem. Dicunt adversarii quòd præceptum à Concilio indicatum de confitendo requirit confessionem non tantùm formaliter, sed etiam materialiter integram. Sed respondemus hoc gratìs asseri, dùm præceptum aliam non requirit confessionem quàm illam, quam pœnitens tenetur facere, scilicet formaliter integram; nam per illam jam obtinetur finis, et effectus à præcepto intentus, nempe ut anima probata remaneat, et certa magis de divina gratia, quæ faciliùs acquiritur per sacramentalem absolutionem, quæ cum sola attritione delet peccata. Nec obstat quam opponunt fidelium praxis, quia hæc non erit statuenda pro obligationis norma, sed potiùs habenda est tanquam pius et

laudabilis usus, qui cæteroquin omnibus suadendus est, quoties causa aliqûa in oppositum aliud non suadeat (1). An autem cùm dubius quis est commisisse aliquod mortale, de quo non sit confessus, teneatur illud confiteri ante Communionem, vide dicenda seq. *n.* 34.

24. — Dictum est 2. necessariam esse confessionem, modò non adsit necessitas celebrandi, aut communicandi. Videamus nunc quid nomine necessitatis intelligatur. Non hìc intelligitur magna devotio : et nec sacerdotis paupertas, nisi esset paupertas valdè gravis, ùt ait *Croix;* sed intelligitur necessitas urgens, ùt esset 1. Si moribundo afferendum esset Viaticum, sicut admittunt omnes (2); 2. si omitti non posset Communio sine infamia, aut scandalo, v. g. si quis in communicantium scamno jam reperiretur, undè discedere non posset quin ab aliis notaretur, proùt etiam communiter dicunt DD. (3). Idem etiam esset si allato Viatico ad infirmum, tempus non suppeteret ut confessio compleretur sine periculo mortis aut infamiæ; quia tunc, ùt rectè dicunt *Ronc. Sporer, Busemb. Tambur.*, etc., sacerdos, audito aliquo peccato, debet moribundum absolvere, imponendo ei ut deinceps integram confessionem faciat, et tunc debet ei Communionem præbere (4); 3. si parocho celebrandum esset ut populus sacro intersit, et non esset alius qui celebraret, aut ille non posset celebrationem omittere sine infamiæ nota. Sed hoc aliis sacerdotibus non licet, ùt benè advertunt *Lugo*, *Castrop. Aversa*, *Salmant.* et *Ronc.* contra *Dianam*, licèt populus in die festivo Missâ carere deberet (5). Et etiam dicimus cum *Suar. Laym. Lugo*, *Bonacin. Tourn. Conc.*, etc. (contra *Sot.* et *Silvestr.*), sacerdotem in die festo potiùs omittere debere Missam ex obligatione, quàm sine confessione celebrare; quia tale præceptum, cùm sit divinum, præferendum est ecclesiastico de audienda Missa (6). An autem possit quis communicare cum sola contritione, cùm deest confessarii copia ut præcepto paschali satisfaciat, affirmant cæteroquin communissimè *Sot. Palud. Coninch. Henriq. Castrop. Lugo*, etc., ex eo quia præceptum paschale etiàm divinum est. Sed negant *Suar. Tourn. Salm.*, etc., dicentes quòd tunc præceptum Communionis paschalis non obligat. Hæ sententiæ sunt ambæ probabiles (7).

25. — Si contingeret quòd sacerdos in celebrando pec-

(1) *Lib.* 6. *n.* 257. — (2) *n.* 260. — (3) *n.* 257. *et* 263. — (4) *lib.* 6. *n.* 260. *ad* 2. — (5) *n.* 261. — (6) *Ibid. v.* 4. Si urgeat. (7) *ibid.*

cati mortalis recordaretur, quicquid dicant alii, distinguendum est cum communi sententia *Suar. Vasq. Lugo, Castrop. Bonac.* etc.; quòd si recordetur illius post consecrationem, tunc non est Missa interrumpenda ut confiteatur, sicuti docet etiam *S. Thomas* (1), et utì expressum est in Rubrica (de *Defect. tit.* 8. *n.* 4.): intelligitur quòd semper contritionis actus eliciendus est; et licèt *Lugo*, *Tamb.* et alii dicant, quòd si sacerdos magnam haberet difficultatem in hujusmodi temporis angustiis ad se conterendum, posset citra culpam Missam prosequi, modò conaretur ad contritionem eliciendam; attamen jure merito contradicit *P. Concina*, dùm in tali casu urget præceptum divinum, et contrà nemo est qui nesciat Deum non jubere impossibilia, ùt dicit Trident. *Sess.* 6. *c.* 11, sed præstare sua auxilia ad operandum, aut saltem ad petendum id quod facere debemus: hinc si sacerdos delinquit in se conterendo, suâ negligentiâ delinquit, aut quia peccato adhæret. Si verò recordetur ante consecrationem, et præsertim ante canonem, tunc confiteri debet, si confessarius adest et si absque infamiæ nota hoc efficere potest; et nihil refert si Missa interrumpatur, nam talis pars est extrinseca Sacrificio (2); et si confessarius haberi nequit, et infamiæ periculum abest, probabiliùs est obligari ad Missam omittendam, ùt dicunt *Lugo*, *Sylvius*, *Tourn. Silvest.* et alii, quibus etiam adhæret *S. Thomas* (3), dicendo hanc opinionem esse tutiorem (contra *Castrop. Suar. Navar. S. Bonav. Victor.*); et hæc sententia videtur esse juxta Rubricam (3. *p. tit.* 8. *n.* 4. *et* 5.) ubi hæc leguntur: *Si ante consecrationem recordetur sacerdos se esse in peccato mortali, aut se esse excommunicatum, vel suspensum, aut locum esse interdictum, si non timetur scandalum, debet Missam incœptam deserere.* Diximus *probabiliùs,* quia non est certum quòd Rubrica per verbum *debet* imponat grave præceptum. Cæterùm benè advertunt *Vasq. Laym.* et *Tourn.* quòd in tali casu difficulter evenire potest quòd sacerdos deserat Missam sine infamiæ nota (4).

26. — Dictum est 3. *si confessarii copia deëst.* Intelligitur 1. si nullus confessarius præstò adsit, et contrà sacerdos celebraturus alium absentem sine gravi incommodo adire nequit, ùt dicunt *Castrop. Vasq. Salm.* et alii; *absens* autem intelligitur, si confessarius in notabili distantia abesset, v. g. (ùt dicunt) duas aut tres horas itineris, aut

(1) 3. *p. q.* 83. *a.* 6. *ad* 2. — (2) *lib.* 6. *n.* 262. *v.* Hic dubit. 1. — (3) 3. *p. q.* 83. *a.* 6. *ad* 2. — (4) *lib.* 6. *n.* 262. Dubit. 2.

etiam minùs (ùt dicit *Canus*), si brevì celebraturus esset (1). Intelligitur 2. si præstò esset confessarius idiomatis expers, aut jurisdictione privatus, aut talis cui sacerdos sine gravi damno confiteri non possit (2).

27. — Sed hìc quæritur 2. an habens reservatum, et non adsit confessarius hâc facultate præditus, teneatur confiteri simplici confessario ut communicet? Respondetur: Si iste non habet aliud peccatum præter reservatum, communis est sententia quòd confiteri non teneatur, sed sufficit, urgente necessitate, ut cum contritione communicet; sed si solam haberet attritionem, tenetur confiteri de alia materia, ut saltem indirectè sit à reservato absolutus. Si autem haberet reservata et non reservata, dicimus cum sententia communissima, et probabiliori *Suar. Castrop. Vivæ*, *Lug. Conc. Salm.* et aliorum (contra *Vasq. Tourn.*, etc.) istum teneri ad confessionem; quia stante præcepto de confitendo ante Communionem, si nequit materialiter integrè, saltem debet formaliter confiteri (3).

28. — Quæritur 2. dato quòd iste simplici confessario confiteatur, an debeat explicare tam reservata, quàm non reservata? Affirmant probabiliter *Sot. Filliuc. Bonac. Suar. Viva*, *Conc. Salm.*, etc.; nam confessarius necesse habet, ut totam pœnitentis cognoscat confessionem, ad hoc ut de ejus dispositione ad absolutionem obtinendam ferat judicium, v. g. si habitum aliquem contraxerit, si in proxima versetur occasione, etc.; sed non minùs, et fortè magis probabiliter negant *Castrop. Gerson. S. Antonin. P. Sot. Alens. Salas*, *Ledesm.;* et *Lugo* etiam probabile hoc dicit; tùm quia non videtur adesse obligatio peccata exponendi non habenti super illis jurisdictionem, ac proindè judicem esse impotentem; tùm quia aliàs pœnitens haberet onus bis eadem peccata confitendi. Et licèt quis in casu quo esset habituatus, ùt dictum est, et moralem suæ dispositionis certitudinem non haberet, teneretur totam conscientiam suam confessario patefacere, ut ille judicaret an sit, vel ne absolutionis capax; nihilominùs hoc esset per accidens, sed non propter obligationem faciendi confessionem materialiter integram, dùm ex se sufficit tunc formalis integritas (4).

29. — Si quis autem excommunicatione reservatâ innodatus existeret, et urgeret communicandi necessitas, ac non esset à quo possit ab ea absolvi, communis est sententia quòd iste posset communicare antequam ab illa

(1) *N.* 264. *ad* 1. — (2) *ibid. ad* 2. — (3) *lib.* 6. *n.* 265. — (4) *ibid. v.* Quær. II.

absolveretur; quia Communionis præceptum quod interdicit excommunicatos à Sacramentis, non obligat, cùm alioquin non potest evitari scandalum, aut infamia. Sed fit dubium an tunc possit ille confiteri facultate super excommunicatione illa destituto? Negant probabiliter *Sylv. Canus*, *Sot. Vasq.*, etc., dicentes quòd ille benè potest communicare, semper ac est contritus; sed nequit Sacramentum Pœnitentiæ suscipere, cùm ab hoc per excommunicationem illi interdictum sit. Sed probabiliùs affirmant *Suar. Sanch. Lugo*, *Coninch. Salmant.*, etc., quia in eo necessitatis casu, sicut excommunicatio non privat Eucharistiæ Sacramento, ita nec privat Pœnitentiæ Sacramento, quod à volente communicare semper ac potest, ex præcepto divino sumi debet præmissâ confessione. Et benè probant præfati AA. validè posse aliquem absolvi à peccato, quin absolvatur ab excommunicatione, cùm Ecclesia non potest, imponendo censuram, Sacramentorum valorem irritare, quæ ex divina dependent institutione; et in tantùm excommunicatus confitendo invalidè absolveretur, quia esset indispositus, cùm ab Ecclesia ei interdicta sit Sacramentorum susceptio; sed cùm necessitas eum à tali prohibitione eximit, tunc validè et licitè recipit absolutionem sacramentalem (1).

30. — Dictum est postremo loco, quòd si sacerdos cum peccati mortalis conscientia, non præmissâ confessione, ob instantem necessitatem, et quia non habet cui confiteatur, celebrat, præcipit Concilium ut post celebrationem *quamprimùm confiteatur.* Hoc non est consilium, ùt dicebat propositio 38. damnata ab Alexandro VII, sed est verum præceptum, et quidem grave. Hoc supposito præcepto quæritur 1. quomodo intelligendum illud *quamprimùm?* Nonnulli intelligebant, cùm sacerdos suo tempore confitebitur; sed hæc inanis explicatio etiam damnata fuit prop. 30. ab eodem Pontifice. Alii intelligebant, cùm sacerdos vult iterùm celebrare; sed hæc explicatio est etiam improbabilis, dùm Concilium præcepit confessionem præcisè post celebrationem, nimirùm etiamsi sacerdos vellet pro eo tempore à celebrando se abstinere. Alii verò nimis rigidi dicunt intelligi statim ac ei erit facultas confitendi, etiam eodem die; ita *Wigandt*, et *Concina.* Sed cum communi rectè dicunt *Milante*, *Coninch. Lugo*, *Escob.* et alii cum *La-Croix* (qui adducit quamdam declarationem S. C.) sufficere, si sacerdos intra triduum confiteatur,

(1) *Lib.* 6. *n.* 265. *v.* Quær. III.

similitudine acceptâ ab obligatione, quam habent, qui in mortis articulo absoluti sunt ab excommunicatione reservata, Superiorem adeundi, *quàm citò commodè possint,* ùt in *c. Eos qui, de sent. excom.* (sub pœna reincidendi in eamdem censuram) cui obligationi etiam intelligitur satisfieri intra tres dies; *Lugo*, *Garcia*, et *Milante.* Et idem currit pro obligatione deferendi libros hæreticorum ad Episcopos; *Sanch. Ugolin.* et *Sayr.* Advertunt tamen DD. suprà citati, quòd in aliquo casu potest sacerdos teneri ad confitendum eodem die, et fortè eâdem horâ, v. g. si confessarius citò longè profecturus esset; aut si sacerdos in eadem esset celebrandi necessitate die sequenti, in quo etiam confessarius defuturus esset (1).

31.—Quæritur 2. an hoc præceptum obliget sacerdotem qui celebrat, reminiscens suum peccatum post consecrationem? Negant *Vasq. Pelliz*, *Lugo*, et *Diana*, quia Rubrica (*tit.* 18. *num.* 3. *et* 4.) loquens de eo qui recordatur ante celebrationem, dicit: *Tenetur confiteri quamprimùm;* sed loquens de eo qui recordatur post consecrationem, nihil aliud dicit quàm *conteratur cum proposito confitendi.* Hæc sententia non videtur improbabilis; sed est communior et fortè probabilior contraria *Suar. Molfes. Megal. Bonac. Reginald.*, etc., quia jam tunc verificatur casus à Concilio suppositus, quòd jam celebrat in peccato, et sine confessione; tantò magis quòd in illo *confitendi* Rubricæ, facilè subintelligitur verbum *quamprimùm*, paulò antè jam à Rubrica expressum (2).

32. — Quæritur 3. an hoc præceptum obliget etiam sacerdotes sacrilegè celebrantes, sive illos qui tenentur et possunt confiteri, et celebrant sine confessione. Aliqui etiam affirmant; sed sententia vera, et communissima negat cum *Suar. Vasq. Lug. Filliuc. Sayr. Moya*, etc., quia præceptum Concilii tantùm respicit eos qui bonâ fide celebrarunt, ne confessionem differant sub colorato prætextu necessitatis celebrandi, non autem sacrilegos, quibus tale præceptum non est profuturum: qui spernit præceptum divinum de non celebrando in peccato, faciliùs spernit etiam ecclesiasticum de confitendo quamprimùm (3).

33.— Quæritur 4. an hoc præceptum confitendi *quamprimùm* obliget etiam laïcos, qui communicant ob necessitatem ante confessionem? Affirmant *Azor. Navarr. Conc.* et *Tourn.* dicendo quòd pro laïcis eadem militat ratio, ac pro sacerdotibus ex illa regula generali: *Ubi*

(1) *Lib.* 6. *n.* 266. *v.* Posito. — (2) *n.* 267. — (3) *n.* 266. Quær. V.

currit eadem ratio, ibi currit eadem legis dispositio. Sed est communissima et probabilior sententia opposita *Wigandt*, *Coninch. Suar. Vasq. Laym. Bonac. Filliuc.* et *Lugo*, qui asserit primam communiter rejici. Ratio est, quia reverà non currit pro laïcis ratio quæ exstat pro sacerdotibus; dùm hi plerùmque majorem habent necessitatem celebrandi ad evitandum scandalum, quam non habent sæculares ut communicent (1).

34. — Quæritur 5. an dubitans sit vel ne in gratia, possit communicare? Huic dubio respondimus in opere (2), quòd (ex solvendo) qui dubitat an sit in peccato, non potest communicare. Nihilominùs, meliùs re perpensâ, mihi videtur respondendum cum majori distinctione. Undè sic dicamus : Si quis dubitat an graviter peccaverit nec ne, tunc licitè, non præmissâ confessione, potest ad Communionem accedere, sive dubium sit negativum, sive positivum (sufficiendo sibi ut tutiùs fructum Sacramenti percipiat, ut præmittat contritionem); quia præceptum apostoli *Probet autem seipsum homo*, ratione cujus intelligitur præcepta esse confessio, ùt declaravit Tridentinum, ligat tantùm eos qui sunt conscii, nempe certè sciunt se mortale commisisse, de quo non sunt adhuc confessi, ùt idem Tridentinum declaravit *Sess.* 13. *c.* 7. dicens : *Ut nullus sibi conscius peccati mortalis, ad Eucharistiam accedere debeat.* Itaque præceptum prohibitionis non incipit possidere, nisi postquam homo sit sui peccati conscius. Contrà si quis est certus de peccato commisso, tunc non potest communicare, nisi certus sit se per confessionem probatum fuisse, quia tunc certè possidet in eo præceptum prohibitionis; undè ille cum dubio negativo, aut positivo, an recuperaverit nec ne amissam gratiam (v. g. cùm dubitat an confessio fuerit nulla ex defectu dispositionis, aut jurisdictionis, aut si dubitat de contritione in casu necessitatis communicandi), non potest Communionem recipere; quia tunc agit contra præceptum quod requirit probationem non solùm probabilem, sed etiam certam, sicut fuit certum peccatum. Sed objicere possent id quod dictum est *Tom. I. Tr. I. n.* 17, nempe sufficere satisfactionem probabilem ad adimplenda præcepta. Sed benè respondet *Ronc.* (3) præfatam sententiam locum habere, cùm agitur de repetendo opere cui probabiliter satisfactum est; nam non præsumitur legislator velle obligare ad satisfaciendum suis le-

(1) *Lib.* 6. *n.* 268. — (2) *n.* 432. *et* 475. — (3) *Ronc. de Eucharistia*, *pag.* 3. *qu.* 6. *resp.* 6.

gibus cum tanto rigore, ut repetenda sint opera, quibus probabiliter satisfactum est; non autem cùm agitur quòd quis debeat, et possit sine suo magno gravamine abstinere ab aliquo opere faciendo, antequam certus fiat adimplevisse conditionem appositam à lege, quæ possidet; quia in hoc non præsumitur aliqua conniventia legislatoris, et ita evenit in casu præsenti.

PUNCTUM III.

De dispositione corporis.

De jejunio naturali. In dubio jejunii. Si horologia sint discordantia. Frangit jejunium quod ab extrà suscipitur 35. *De reliquiis ciborum* 36. *De reliquiis aquæ, sacchari, etc.* 37. *De tabaco per nares sumpto* 38. *An fumus tabaci, etc.* 39. *De tabaci foliis, et aromatibus dentibus contritis* 40. *De aqua, aut similibus per narices voluntariè haustis, aut casu* 41. *An capilli, lapilli, charta, etc. frangant jejunium* 42. *et* 43. *Qui, non factâ digestione, etc.* 44. *Exspuere statim à Communione* 45. *In quibus casibus non requiratur jejunium, et* I. *in Viatico. An possit replicari Viaticum* 46. *Et quoties* 47. *An qui ex devotione paucis antè diebus communicavit, etc.* 48. *An qui eodem manè* 49. *An possint omitti verba :* accipe Viaticum 50. *An possit celebrare non jejunus ad dandum Viaticum* 51. II. *Non requiritur jejunium, si timetur de injuria Sacramenti* 52. III. *Si timetur scandalum; si celebrans recordetur se non esse jejunum* 53. IV. *Si perficiendum sit Sacrificium. Quid agendum, si advertatur error vini; et quid in dubio, etc.* 54. V. *An ad evitandam mortem possit celebrare non jejunus* 55. *An pollutio impediat Communionem* 56. *An copula conjugalis* 57. *Qui externè est sordidus, aut leprosus, vel menstruata, aut accedit immodestè. Sacerdos qui laïcorum more communicat* 58.

35. — Per se loquendo, ut licitè suscipiatur Communio (juxta Ecclesiæ præceptum in *cap. Ex parte de celebr. Miss.*) requiritur jejunium naturale, nempe, ut quis nihil sumpserit cibi, aut potûs ex puncto mediæ noctis. Dubium tamen an deglutiverit aliquid à media nocte, non impedit à Communione, ùt diximus *Tom. I. Tr. I. n.* 19, quia (ùt ibi probavimus) hoc præceptum non est positivum, ut jejunus accedat ad Communionem, sed est negativum, ne communicet post jejunii fractionem; quare quoties non est certum de jejunii fractione, non possidet jam prohibitio, sed libertas communicari volentis. Et hâc ratione dicunt communissimè *Sanch. Lug. Merati, Holzm. Croix, Salm. Quarti, Escob. Villalob. Trullench. Fagund.* licere inter multa horologia dissonantia sequi ultimum quod signat mediam noctem; modò non constet de errore; et modò (benè

subjungit *Croix*) hoc ultimum non sit tale, ut plerùmque erret, quia tunc præsumptio est quòd semper erret (1). Sed hìc adverte quòd tempus mediæ noctis non terminatur, ùt volunt *Salmanticens.*, in ultimo horologii ictu, sed in primo, ùt rectè dicunt *Lug. Sanch. Tourn.*, etc., et de hoc ego certus sum factus à quodam horologiorum artifice peritissimo (2). Ob eamdem rationem non admittitur parvitas materiæ, ùt fatentur omnes tanquam certum, quicquid dicant *Gibert*, et *Pasqual.*, quia præceptum de non accedendo ad Communionem post cibi, vel potûs sumptionem, est negativum (3). Ad frangendum autem hoc jejunium, juxta regulas communiter à DD. assignatas, tria requiruntur: 1. Ut quod deglutitur ab extrà sumatur; 2. ut sumatur per modum comestionis, aut potationis; 3. ut habeat rationem cibi, vel potûs. Itaque juxta I. regulam ad frangendum jejunium, sumendum est aliquid ab extrinseco, ita *Suar. Croix, Elbel, Sporer*, etc. ex *S. Thoma* (4) qui dicit, quòd quicquid provenit ab intrinseco non potest dici quòd comedatur, ideòque non lædit jejunium (5). Hoc posito, benè potest communicare qui sanguinem ex capite, vel gingivis manantem deglutit, licèt ex proposito id faceret; ita communiter *Suar. Laym. Bonac. Cabas. Habert, Antoine, Salmanticens.* quicquid dicat *Tourn.*; quia, ùt dictum est cum *S. Thoma*, quicquid ab extrinseco non sumitur, non dicitur comedi (6).

36. — Sed hìc fit dubium an frangat jejunium qui voluntariè deglutit reliquias cibi in ore relictas? *Suar. Quarti, Henriq. Castr. Elb. Coninch.* et alii penitùs negant, dicendo tales reliquias reputari ùt partes comestionis diei præcedentis, et videtur Rubrica nimis adhærere huic sententiæ (*de Defect. n.* 3.) dùm dicit : *Si reliquiæ cibi remanentes in ore transglutiantur, non impediunt Communionem, cùm non transglutiantur per modum cibi, sed per modum salivæ.* Alii tamen communiùs, ùt *Vasq. Laym. Bonac. Tourn. Ronc. Cabass.* affirmant, cùm hujusmodi reliquiæ transglutiuntur ex proposito, quia tunc id habet rationem novæ comestionis; et hujus sententiæ est etiam *S. Thomas* (7) qui dicit : *Reliquiæ cibi remanentes in ore, si casualiter transglutiantur, non impediunt Communionem;* igitur (juxta Angelicum) si voluntariè transglutiuntur, impediunt à Communione. Hæc sententia videtur probabilior, licèt primam non puto improbabilem: sed quia non nimis scrupulosè in

(1) *Lib.* 6. *n.* 282. — (2) *ibid. v.* Nùm autem. — (3) *c.* 278. — (4) *In* 4. *d.* 8. *q.* 1. *a.* 4. *solut. q.* 2. — (5) *lib.* 6. *n.* 278. *et* 279. — (6) *n.* 279. *v.* Secus verò. — (7) 3. *p. q.* 80. *a.* 8. *ad* 4.

hoc incedendum est, ùt benè advertit *Suar.*, libenter amplector sententiam *Card. de Lug.* quam etiam sequitur Benedict. XIV. in suo celebri opere de *Sacrif. Miss.* (1), quòd reliquiæ à dentibus avulsæ, quæ super lingua sentiuntur, debent exspui; sed cæteroquin non adest obligatio diligentiam adhibendi eas à dentibus scalpendi; dùm hæc obligatio nimis esset scrupulis obnoxia : et hoc videtur propriè requirere Rubrica superiùs relata, dùm dicit quòd eæ reliquiæ transglutiuntur per modum salivæ (2).

37. — Et idem dicendum de reliquiis aquæ, quâ abluitur os, quæ etiam impediunt Communionem, si voluntariè absorbentur, non autem si præter voluntatem; ita communiter *Suar. Castrop. Tourn. Holzm. Salmant.*, etc. cùm *S. Thoma* loco cit. ubi dicit : *Et eadem ratio est de reliquiis aquæ, vel vini, quibus abluitur os, dummodò non trajiciantur in magna quantitate, sed permixtæ salivâ, quod vitari non potest.* Et idem docet Rubrica, dicens : *Idem dicendum* (nempè non frangere jejunium) *si, lavando os, deglutiatur stilla aquæ præter intentionem;* igitur si aqua trajicitur præter intentionem, non frangitur jejunium (3). Non dubitatur autem quin frangat jejunium, qui in ore ante mediam noctem aliquid ex saccharo, vel melle confectum mittit, et post illam deglutit. Item procedit de eo qui trajiceret sanguinem ex digito imbibitum, aut lacrymas ex oculis manatas; ita communiter DD. Et idem dicunt de eo, qui casu in flumen decidens, aut ab aliis vi sibi illatâ aquam, aut aliud potabile deglutiret (4).

38. — II. Regula est, ad frangendum jejunium requiri ut accipiatur aliquid per modum comestionis, aut potationis : quare communiter dicunt *Suar. Lug. Conc. Holz. Ronc. Escob. Croix*, *Elb.* (quicquid dicunt aliqui pauci) non lædere jejunium tabacum per nares sumptum, licèt aliquid illius descenderet in stomachum, ratione suprà allatâ; quia hujusmodi trajectio non est per modum comestionis, sed attractionis; saltem, ait Benedictus XIV. *de Synod.* (5), hoc est permissum propter usum universalem inter fideles receptum. Et hìc obiter notandum id quod idem Pontifex refert, nempe quòd Innoc. X. et Innoc. XII. excommunicationem inflixerunt in eos qui in ecclesia Vaticana tabacum sumerent : et eamdem imposuit Urbanus VIII. pro ecclesiis hispanicis; sed Benedictus XIII. omnes istas prohibitiones abstulit (6).

(1) *Lib.* 3. *c.* 12. — (2) *l.* 6. *n.* 279. — (3) *ibid.* Dubit. 2. — (4) *ibid. v.* Idem. — (5) *lib.* 11. *c.* 13. — (6) *l.* 6. *n.* 280.

39. — Pariter tabaci fumus ore haustus non frangit jejunium, ùt etiam communiter docent *Suar. Villalob. Trullench. Salm. Aversa*, *Holzm. Viva*, *Croix*, *Spor.*, etc. cum eodem *Benedicto XIV.* (1), qui similiter testatur hanc esse hodiernam consuetudinem confirmatam cum communi DD. consensu. Limitant tamen *Salmant.* et dicunt frangere jejunium, qui ex proposito transmitteret fumum in stomachum, dicendo quòd hæc esset vera comestio, dùm talis fumus etiam aliquo modo nutriret; sed hæc limitatio communiùs, et probabiliùs negatur ab *Escob. Præpos. Marc. Viva*, *Spor. Renzi, Tamb. Diana*, etc. Et ratio est, quia fumus non sumitur nec per modum cibi, ùt dicetur in tertia regula, non reverà est cibus in se comestibilis, aut manducabilis quem voluerit Ecclesia prohibere, juxta communem DD. sensum (2).

40. — Nec pariter frangit jejunium tabacum, aut aromata dentibus attrita, semper ac foras exspuitur succus. Ita etiam communiter *Lugo*, *Holzm. Bonac. Spor. Coninch. Præpos. Trullench. Salm. Viva*, *Renzi*, etc., adversus *Henno* qui sustinet quòd mandendo illas res, semper aliqua portio in stomachum transmittitur, quam ob rem evenit quòd (ùt dicit) petuita ejiciatur. Sed respondit *Cardinalis de Lugo*, quòd ad pituitam ejiciendam non requiritur ut succus in stomachum descendat, sed sufficit ut tabacum ad os applicetur, nam ita immittitur in stomachum virtus pituitam ejiciendi nervis mediis, qui ad stomachum respondent. Et hoc etiam, ùt dicunt *Tannerus*, *Lugo*, *Escob. Tamb. Viva*, etc., etiamsi deglutiatur, sed præter intentionem, aliquid succi, salivæ inseparabiliter admixti, quia tunc non trajicitur per modum cibi, sed salivæ. Imò *Lorichius* excusat, etiamsi casu granum integrum deglutiretur; sed hoc rectè non admittunt *Bonac.* et *Tamb.*; secùs verò esset si deglutiretur aliqua minima particula insensibiliter immixta salivæ, quia tunc reverà per modum salivæ trajiceretur. Cæterùm omnes conveniunt hujusmodi masticationem indecentem esse ante Communionem, undè non est immunis à veniali, nisi adsit aliqua causa excusans (3).

41. — Volunt *Suar. Fagund.* et *Tambur.*, etc., ne frangere quidem jejunium aquam per narices in stomachum transmissam, ùt de tabaco dictum est. Sed ego hoc non admitto, si quis ex proposito id faceret; et quod de aqua

(1) *De sacrif. Miss. l.* 3. *app.* 9. §. *His suffulti.* — (2) *lib.* 6. *n.* 280. Dubit. 2. — (3) *lib.* 6. *n.* 280. Dubit. 3.

puto, idem mihi videtur de tabaco, et de quocumque digeribili : quia licèt hæc actio de se non sit potativa, nec manducativa, sed dumtaxat attractiva, nihilominùs quando illa ex proposito intenditur, et ordinatur à persona ad transmittendum in stomachum potum aut cibum, tunc per æquivalentiam illa actio induit moraliter rationem potationis, aut manducationis; nam jam intercedit tam materia potabilis aut manducabilis, quàm actio apta ad consequendum eumdem finem quem habet potatio aut manducatio (1). Secùs verò, si casu in stomachum aliquid transmitteretur. Et idem dicunt communiter *Navar. Suar. Lugo*, *Habert*, *Concina*, *Ronc. Salmant.*, etc. de eo quod per modum respirationis deglutiretur, v. g. parùm pulveris à vento sparsi, aut musca, aut gutta pluviæ, et hujusmodi, si hoc casu trajicitur, non frangit jejunium; sed illud frangit si datâ operâ id fiat, quia tunc vera manducatio evadit (2).

42. — III. Regula : ad frangendum jejunium requiritur ut habeat rationem cibi vel potûs. Hinc quæritur, an deglutire capillos, ungues, lapides, ligna, chartam, et similia impediat à Communione? Alii universè negant, ùt *Ledesm. Busemb. Diana*, *Renzi*, etc., ex regulæ mox allatæ applicatione, nempe quia hujusmodi non habent rationem cibi, saltem quia usu communi cibi non reputantur. Alii contrà universè affirmant, ùt *Layman*, *Castrop. Wigandt*, *Ronc.* et *Salmant.* dicendo quòd reverentia erga Communionem exigit ut ante illam nihil in stomachum transmittatur. Sed sententia communior, et quæ mihi magis arridet, est illa *Concinæ*, *Lugo*, *Tourn. Escob. Holzm. Vivæ*, *Spor.* et aliorum, quæ distinguendo dicit jejunium non frangere ea quæ digestibilia non sunt, ùt sunt capilli, metallum, crystallus, ungues et serica aut lanea fila, quia hæc non nutriunt, nec cibi rationem habent. Citant adversarii pro se *S. Thomam;* sed nos ostendimus in opere morali *S. Thomam* in hoc nostræ sententiæ non adversari, saltem non esse apertè adversum (3).

43. — Contrà frangunt jejunium omnia quæ digeri possunt, nempe illa quæ, in stomacho cùm alterari possint, in hominis substantiam convertuntur, ùt sunt charta, paleæ, fila linea, pulveres medicinales, cèra, quia hæc ordinariè aliquid mellis retinet; et idem dicunt *Lugo*, *Wigandt*, *Escob. Viva*, *et Mazzotta* de terra, seu argilla quam solent comedere mulieres, dùm in illa semper

(1) *Ibid.* v. Idem. — (2) *ibid.* — (3) *lib.* 6. *n.* 281.

(ùt dicunt) invenitur aliquid in stomacho alterabile, adèòque nutritivum (1).

44. — Notandum 1. celebrare statim à cœna insomnum et indigestum non impedire à Communione ratione præcepti jejunii, ùt docent communiter *Suarez*, *Juvenin. Bonac. Sot. Nav.*, etc.; cæterùm benè advertunt *Tournely* et *Concina*, cum *S. Thoma* (2), quòd aliquando convenit à Communione abstinere ob mentis torporem, ratione cujus (ùt loquitur Angelicus) *Homo fit ineptus ad sumptionem hujus Sacramenti.* Sed hoc non intelligendum cùm quis, quantùm potest, nititur ut à tali torpore liberetur, et ut devotè ad Sacramentum accedat, præsertim si vigilia aut indigestio provenerit ex justa, aut naturali causa, ùt dicemus *n.* 56. in simili casu (3).

45. — Notandum 2. exspuere statim à Communione culpâ vacat, semper ac nulla suspicio subest quòd aliquod fragmentum sit relictum in ore; ita *Sanch. Azor. Bonac. Wigandt. Holzm. Croix*, ex *S. Thoma.* Idem dicit *Holzm.* de comestione aut potatione statim post Communionem, nam licèt olim ex *c. Tribus*, *de Consecr. dist.* 3. jejunium protrahendum esset usque ad sextam, attamen ùt testatur *S. Thomas* (4) hoc præceptum jam diù abrogatum est. Cæterùm hoc facere sine causa, dùm etiam Species sacræ perdurant in stomacho (ùt per horæ quadrantem saltem pro sacerdotibus), non excusatur à veniali; ita communiter *Suar. Aver. Quarti*, et *Dicast.* ex *S. Thoma*, qui loco citato hæc subjungit: *Debet esse aliqua mora inter sumptionem hujus Sacramenti, et reliquos cibos.* Dictum est *sine causa*, quia quælibet justa causa excusat, v. g. si daretur signum mensæ pro Religioso, etc. (5).

46. — Videamus nunc in quibus casibus possit suscipi Eucharistia à non jejuno: 1. Cùm Communio datur per Viaticum in periculo mortis. Dictum est *in periculo*, quia ad recipiendum Viaticum non est necesse, nec laudabile exspectare tempus, quando nulla ampliùs spes vitæ subest; sed sufficit ut adsit periculum probabile mortis. Et tunc non dubitatur à doctoribus quin possit pluries accipi Viaticum, etiam durante eâdem infirmitate, dùm hoc Sacramentum non solùm sumi debet ob præcepti satisfactionem, sed etiam ad robur adversus tentationes, quæ in morte sunt validiores et periculosiores. Et hoc non tantùm

(1) *Ib. v.* Secùs. — (2) 3. *p. q.* 80. *art.* 8. *ad* 5. — (3) *lib.* 6. *n.* 289. *v.* Hic ultimò. — (4) 3. *p. q.* 80. *a.* 8. *ad* 6. — (5) *l.* 6. *n.* 283.

si novum superveniat periculum, sed etiam si idem perdurat; ita communiter *Sot. Suar. Tolet. Laym. Silvest.*, etc. cum *Benedicto XIV.* qui Episcopos hortatur ut parochis insinuent, quòd ipsi Viaticum in eodem morbo ministrare debent usque ad duas aut tres vices (1).

47. — Quod dubitatur est 1. quantùm intercedere debeat temporis inter unam et aliam Communionem; communiùs *Silvest. Concina, Tourn. Busemb. Salmant.*, etc. dicunt octo dies; alii sex, ùt *Armil. Filliuc. Diana, Possev.*, etc.; et non improbabiliter *Laym. Escob. Ronc.* et *Hurtadus* fidenter dicunt Viaticum posse etiam sequenti die replicari, cùm infirmus solitus erat sæpè communicare; et cùm imminet morale mortis periculum; imò *Castropal. Armil. Tambur.* et *Dicast.* admittunt universè posse replicari quolibet die (2).

48. — Quæritur 2. an qui paucis antè diebus ex devotione communicaverit, superveniente mortis periculo, teneatur sumere Viaticum? Alii cum sententia communiori id negant, etiamsi ante octo dies communicaverit; ita *Layman, Suar. Concina, Roncag. Bonac.*, etc., quia, ùt dicunt, jam ille per eam Communionem se ad mortem præparavit, quare jam satisfecit fini præcepti. Hæc sententia est satis probabilis, saltem ùt dicunt *Suar.* et *Lugo*, si periculum mortis naturaliter accidat, quia tunc tempore Communionis sumptæ jam cœpit moraliter imminere periculum. Sed probabiliùs affirmant *Vasq. Castr. Conc. Tourn. Habert, Diana, Salm.*, etc., quia hoc præceptum quod divinum est, præcisè obligat cùm actu urget mortis periculum; et sicut non potest debito satisfieri antequam illud contrahatur, ita nec adimpleri præceptum, antequam obligare cœperit. Nec valet dicere quòd per illam Communionem jam præcepti fini satisfactum sit, quia si hoc sufficeret, sufficeret etiam ad adimplendum præceptum paschale, ut quis communicaret die præcedente Dominicam Palmarum, sed hoc nequit dici (3).

49. — Quæritur 3. an qui mane communicavit ex devotione, debeat aut possit Viaticum sumere, superveniente mortis periculo? Tres adsunt sententiæ. Prima dicit teneri ut satisfiat præcepto. Secunda dicit non teneri, sed posse; ita *Roncagl. Gob. Anacl.*, etc. Tertia dicit non teneri nec posse, cùm praxis Ecclesiæ ea sit ut nemo bis eodem die communicet. *Benedictus* XIV. *de Syn. l.* 7.

(1) *De Synodo l.* 7. *c.* 12. — (2) *lib.* 6. *n.* 285. *v.* Sed dubit. I. — (3) *ibid.* Dubit. II.

c. 11. *n.* 2. dicit parochum posse quam maluerit harum amplecti sententiam, undè omnes tres ùt probabiles habet. Cæterùm inter has probabilior mihi videtur sententia *Cardinalis de Lugo*, qui distinguit, et dicit quòd in morbo violento, verb. grat., si quis fuerit vulnere percussus, vel ex alto ceciderit potest communicare: secùs verò in morbo naturali, quia ille qui mane communicavit, et jam cœpit corripi morbo (qui diei progressu posteà dignoscitur mortalis), moraliter communicavit in mortis periculo, quod jam mane aderat, licèt lateret. Et idem dicendum cum *Suar.* de apoplexia, dùm hic morbus judicatur quòd jam priùs in suis causis existebat (1). Advertendum cum *Viva* et *Salmant.* quòd si infirmus sine difficultate potest recipere Viaticum jejunus die sequenti tenetur exspectare; modò interim absit periculum mortis; aut si non posset observari jejunium etiam postridie, quin omitteretur medicina opportuna: aut si Sacramentum deberet afferri intempestâ nocte. Cæterùm rectè dicunt *Sot. Nav. Filliuc. Salm.* et alii communiter quòd in hoc non est scrupulosè procedendum, dùm Concilium constantiense *sess.* 13. absolutè eximit moribundos à lege jejunii (2).

50. — Quæritur 4. an sacerdos ministrans Viaticum possit aliquando ex justa causa omittere verba illa: *Accipe, frater, Viaticum, etc?* Negant *Clericatus, Tamb. Quarti*, etc., quia Rituale rom. hoc expressè præcipit: et Paulus V., loquendo de rubricis in Rit. præscriptis, dicit: *Inviolatè observent.* Hoc non obstante probabiliter permittunt P. *de Alexand.* (de Monialibus) *Tonellius*, et *Pasqual.* in casu quo infirmus magnâ animi tristitiâ Viaticum sit suscepturus; nam ad satisfaciendum præcepto non requiritur intentio satisfaciendi, sed sufficit ut ponatur opus præceptum, ùt diximus. *Tom. I. Tr. II. n.* 29.; aut sufficit intentio interpretativa. In quantùm ad Rituale, respondent quòd illud præceptum non respicit omnia ibi descripta, sed illa tantùm *quæ Ecclesia et probatus usus antiquitatis statuit*, ùt loquitur Bulla. Saltem non potest dici quòd præceptum proferendi illa verba inducat gravem obligationem, sed tantùm levem, à qua benè excusare potest quælibet justa causa, qualis esset illa suprà adducta (3).

51. — Quæritur 5. an sacerdos non jejunus ad Viaticum ministrandum possit celebrare? Affirmant probabi-

(1) *Lib.* 6. *n.* 285. Dubit. III. — (2) *ibid.* v. Hic autem. — (3) *ibid.* v. Dubit. 4.

liter *Concina, Major. Fernand.*, etc.; et hanc sententiam utì probabilem admittunt *Lugo, Filliuc. Escob. Viva*, etc., quia in eo casu, ùt dicunt, debet præferri præceptum divinum quod obligat infirmos ad Viaticum, ecclesiastico quod obligat sacerdotem ad non celebrandum non jejunum. Sed communissimè et probabiliùs id negant *Sot. Silv. S. Antonin. Suar. Lugo, Nav. Busemb. Salm. Tourn.*, etc., quia præceptum non celebrandi post cibi sumptionem etiam est divinum in substantia, ratione reverentiæ Sacramento debitæ. Nec valet dicere quòd idem præceptum quod permittit infirmo communicare non jejuno, permittit etiam sacerdoti non jejuno celebrare, ut infirmus communicet; quia respondetur quòd in tantùm infirmus non jejunus potest communicare, quia in ipso concurrunt in eo casu tam præceptum ecclesiasticum jejunii, quàm divinum sumendi Viaticum, ideòque hoc, cùm sit divinum, præferendum est; sed sacerdos, qui unico tenetur præcepto non celebrandi non jejunus, non potest hoc violare ut infirmus suo satisfaciat (1).

52. — Hactenùs de Viatico; nunc ad alios casus descendamus in quibus possit Eucharistia sumi à non jejuno. II. Potest sumi à non jejuno cùm subest periculum ne Eucharistia pereat, aut malè tractetur. Et tunc si desit sacerdos, potest eam sumere etiam laïcus; et potest licitè sacerdos etiam eam præbere laïcis non jejunis, ùt dicunt *Suar. Vasq. Lugo*, et *Busemb.* (2).

53. — III. Cùm periculum scandali esset, si omitteretur celebratio, aut Communio. Undè fit quòd si sacerdos in celebrando recordaretur non esse jejunus, si id post consecrationem accidat, tunc certum est quòd potest celebrationem prosequi, quia non potest Sacrificium imperfectum relinqui, ùt dicemus numero sequenti; sed cùm recordatur ante consecrationem, debet ille à Missa desistere, semper ac potest sine scandalo, aut infamiæ nota, ùt dicunt omnes cum *S. Thoma* (3). Nihilominùs *P. Concina* cum nonnullis aliis dicit hìc, quòd rarò potest hoc scandalum accidere, dum illi facili negotio occurri potest, declarando se inconsideratè aliquid sumpsisse. Sed contrà *S. Bonav. Sot. Angel. Reginald.*, etc. dicunt sacerdotem nunquam posse Missam inchoatam deserere, cùm celebrat in publico, quia quasi nunquam tunc potest sine scandalo desistere ab ea; et idem sentit

(1) *Lib.* 6. *n.* 286. *v.* Quæritur, utrùm. — (2) *n.* 287. — (3) *p. q.* 83. *a.* 6. *ad* 2.

Continuat. Tourn. (cui ego adhæreo), dicens quòd semper potest timeri scandalum, modò celebrans non esset vir notâ, aut saltem præsumptâ probitate (1).

54. — IV. Cùm perficiendum est Sacrificium. Quod multifariàm evenire potest. I. Si sacerdos animadvertat pro vino sumpsisse aquam, etc.; tunc potest aut novam hostiam simul cum vino consecrare, ùt multi autumant fieri debere; aut potest consecrare solum vinum, ùt admittunt alii; utramque sententiam Rubrica (*de Defect. tit.* 4. *num.* 5.) dicit esse probabilem, si celebretur in loco publico, tunc enim benè potest consecrari tantùm vinum ad vitandum scandalum. Advertunt *Tamb. Lugo*, et *Conc.* quòd si sacerdos animadverteret errorem, dùm in ore adhuc retinet aquam, debet eam tunc deglutire, ne se periculo exponat projiciendi aliquod fragmentum Hostiæ unà simul cum illa. Insuper advertunt *Coninch. Laym. Salm.* et *Busemb.* quòd si sacerdos id advertit, cùm jam est ad sacristiam regressus, tunc omittere debet novam consecrationem facere. Quòd si ante Missæ absolutionem, sed post sumptionem, aut post consecrationem de vini materia dubitaret, dicunt *Tamb. Spor. Mazzotta* quòd præsumenda est materia apta, dicentes possessionem stare pro vini substantia. Sed dicunt meliùs *Pasq. Gob. Avers.* et *Croix* quòd semper ac adest prudens dubium, et potest aliud vinum haberi, debet illud expectari et consecrari, dùm non potest dici esse in possessione vinum illud de quo jam dubitatur, an sit vinum, sed potiùs possidet præceptum faciendi Sacrificium integrum. Cùm tamen adsit tale dubium, dicunt quòd secundum vinum sub conditione consecrandum est, si prima materia consecrata non fuit; alioquin etiam incurritur periculum faciendi Sacrificium mutilatum (2). II. Debet Sacrificium perfici à sacerdote non jejuno, si contingeret quòd celebrans post consecrationem deficiat, nam tunc tenetur alius sacerdos (si adest) etiam non jejunus Sacrificium perficere (3). III. Si post consecrationem alterius speciei recordetur sacerdos non esse jejunus, quia tunc tenetur perficere Sacrum. Dictum est *post*, nam ante tenetur illud deserere, quoties sine scandalo aut infamia potest, ùt paulò antè diximus (4). IV. Si, ablutione sumptâ, advertat sacerdos aliquas reliquias ejusdem Sacrificii relictas fuisse, ùt diximus *n.* 38. (5), dicunt *Bonac. Filliuc.* et alii quòd, cùm post sanguinis

(1) *Lib.* 6. *n.* 287. *v.* S. Si grave, *et seq.* — (2) *n.* 288. *et etiam* 206. *v.* Quoad vinum. — (3) *n.* 288. *ad II.* — (4) *lib.* 6. *n.* 287. *v.* Si sacerdos *et* 288. *ad* III. — (5) *ibid. ad* IV.

sumptionem Hostiæ particula calici adhæsisset, aut palato, decentiùs est cum ablutione eam sumere quàm digito ad calicis labium eam attrahere, et sic eam sumere; sed Rubrica utrumque permittit. Certum est sumere Hostiam simul cum ablutione tam à sacerdote quàm à laïcis, non lædere legem jejunii, quia licèt vinum trajiceretur antequam deglutiatur Hostia, talis sumptio censetur moraliter una, ùt docet *Benedictus XIV.* (1) et communiter *Lugo*, *Suar. Vasq. Laym. Castr. Conc. Bonac. Holzm. Croix*, *Salm.*, etc. (2).

55. — V. Licitum est non jejuno celebrare ad mortis periculum vitandum; ita *Silvest. Viva*, *Diana, Salm.*, etc., modò id non exigatur in Ecclesiæ contemptum. Admittunt etiam *Silvester*, et *Diana* posse celebrari mortis metu sine vestibus sacris, extra altare, etc. dicentes præceptum Ecclesiæ non obligare cum tanto onere. Sed meritò has opiniones non admittunt *Suar. Tamb. Tourn. Merati*, *Roncag. Conc. Cajet. Sanchez*, *Castrop.*, etc.; etiamsi celebrandum esset ad dandum Viaticum, ùt subjungunt *Lugo*, *Dicast.* et *Benedictus XIV.* (3), quia (ùt rectè advertit *La-Croix*) in praxi contrariæ sententiæ difficulter possunt esse licitæ, dùm difficulter, ita celebrando, potest vitari contemptus, ùt iidem *Laym.* et *Escob.* fatentur, aut saltem scandalum et gravis irreverentia; itaque subintrat præceptum naturale, saltem reverentiæ debitæ Sacrificio, à quo præcepto nen excusat metus mortis (4).

56. — Pro complemento hujus materiæ, nempe dispositionis ad Communionem, quæritur 1. an pollutio habita eâdem Communionis die impediat ab illa? Distinguendum: Si pollutio fuit voluntaria, absolutè loquendo, per se non impedit (modò præcesserit, intellige, debita confessio), ùt omnes concedunt; communiter tamen DD. docent teneri pœnitentem sub veniali abstinere eâ die à communicando, propter reverentiam Sacramento debitam; ita *Lugo, Salm. Conc. Viva*, etc. ex *D. Thoma* (5), qui tamen excipit: *Nisi magna necessitas urgeret;* quod intelligitur, ùt rectè ajunt *Bonac. Led. Gran. Salm. Viva*, et alii passim, nisi scandalum vel alia justa causa Communionem exigat, *proùt prudenti confessario videbitur*, utì loquitur Rubrica Missalis (*de Defect. n.* 9.). Si verò pollutio fuerit involuntaria, etiam communiter docent *S. Bon. Gerson*, *Navarr. Laym. Soto*, *Suar. Vasq. Salm.* et alii plures cum

(1) *De Sacrific. Missæ l.* 3. *c.* 17. — (2) *lib.* 6. *n.* 288. *ad V.* — (3) *de Sacr. Miss. l.* 3. *c.* 7. *n.* 1. *in fine.* — (4) *l.* 6. *n.* 289 — (5) *in* 4. *d.* 9. *q.* 1. *a.* 4. *q.* 2. *ad* 2.

Rubrica *loco cit.* nullam esse obligationem abstinendi à Communione; modò nulla fuerit relicta et adhuc perseveret perturbatio mentis orta ex delectatione antè habita, vel ex turpi imaginatione pollutionem concomitante; cum hujusmodi enim perturbatione accedere, communiter non excusatur à veniali, nisi adsit aliqua justa causa necessitatis, aut devotionis, ùt rectè limitant *Castrop. Sanch. Gers. Laym. Holzm. Salm.* et alii cum *D. Thoma loco cit.* ubi ait : *Si necessitas immineat, vel devotio exposcat, talis non impeditur.* Vel nisi homo conetur, quantùm potest, perturbationem illam repellere, et media adhibere, ut devotè accedat, proùt rationabiliter docent omnes AA. mox suprà relati cum *P. Suarez*, qui pro hac re affert S. Justinum dicentem : *Non est æquum propter hanc involuntariam passionem abstinere à Mysteriis* (1).

57. — Quæritur 2. an copula conjugalis à communione impediat? Quidquid aliqui dicant, communiter DD. tradunt non excusari à veniali propter indecentiam, qui ad Eucharistiam accedit eâdem die quâ copulam habuit causâ voluptatis; ita *S. Thomas* (2) ex D. Gregorio in *c. Vir. 7. caus. 3. q. 4.* qui ait : *Cùm verò non amor ob procreandas soboles, sed voluptas dominatur in opere, tunc prohiberi debet, ne accedat ad hoc Sacramentum.* Rectè verò dicunt *Sanch. Antoine, Salmant.* cum aliis, quòd à prædicta culpa excusat quævis causa honesta, putà solemnitas sive indulgentia eâdem die occurrens, evitatio scandali aut notæ, specialis devotio, etc. Si autem copula fuerit absque culpa, v. gr. ad prolem gignendam, tunc quamvis sit congruum ad aliam diem Communionem differre, nulla tamen est obligatio ab illa abstinere; quia procreatio sobolis, cùm sit actus omninò honestus, satis reparat indecentiam, ùt communiter dicunt *S. Thomas loco cit. Lugo, Sanch. Conc. Petrocor. Salm.*, etc. ex D. Gregorio suprà relato. Nec obstat textus in *c. Sciatis, caus. 33. q. 4.* ubi D. Hieronymus docet abstinendum; nam respondet Angelicus (3) ibi sermonem fieri tantùm de altaris ministris conjugatis, quales sunt Græci (4). Item communiter docetur de conjuge reddente debitum, nempe quòd iste tantùm causâ consilii abstinere potest à Communione, sed non tenetur; ita *S. Thom. S. Bon. S. Antonin. Albert. M. Dion. Carthus. Sotus. Palud. Suar.*, etc. Et sic pariter docuit S. Franciscus Salesius (5) sic dicens : *Deo displicebat in veteri Lege*,

(1) *lib. 6. n.* 272. — (2) 3. *p. q.* 80. *art.* 7. *ad.* 2. — (3) *in* 4. *dist.* 32. *q.* 1. *a.* 1. *ad* 1. — (4) *l.* 6. *n.* 273. — (5) *Introduct. ad vitam devot. p.* 2. *c.* 20.

ut creditores quod sibi debebatur, diebus festivis exigerent, sed numquam prohibuit quominùs debitores debitum suum redderent. Indecens est debiti matrimonialis solutionem die Communionis adurgere; sed inconveniens non est, imò meritorium est reddere. Hinc est quòd ut reddat hoc debitum, non debet quis Communione privari, si eam exposcit. Certum est quòd in primitiva Ecclesia fideles quolibet die communicabant, licèt essent matrimonio ligati, et benedictione filiorum generationis donati essent. Idemque videtur clarè docuisse adhuc D. Augustinus (super psalm. 149. *n.* 14. *in fine.*) dicendo : *Si non exigis, redde; pro satisfactione perfecta Deus tibi computabit, si reddis quod debetur uxori.* Et reverà si redditio debiti conjugalis est actus virtutis, cur à Communione impediet (1)? Hinc si confessarius rogatur ab uxore, quid agere debeat, si in die Communionis vir debitum ab ipsa petat? Sapienter docent *Suarez*, *Layman*, et *Sanchez*, respondendum, quòd si mulier frequenter Communionem suscipit, reddat, et communicet; si autem rarò, ipsa virum precetur ut pro illa die abstineat; at si rogatio non proficit, adhuc communicet, nisi eâ redditione magnam patiatur perturbationem, et ipsa non conetur repellere (2). Debitum autem reddere in die Communionis post ipsius acceptionem excusatur ab omni culpa. Petere verò post Communionem, alii dicunt esse veniale, et quidem probabiliter, nisi justa subsit causa, sed communiùs *Sanch. Navar. Victor.* et *Tamb.* sentiunt id esse tantùm consilii (3).

58. — Ad corporis dispositionem etiam spectat ad Communionem non accedere cum aliqua externa immunditia notabili, et quæ facilè auferri potest, quia si est occulta, aut perpetua et involuntaria, ùt esset lepra, aut scabies, hæc non impedit, ùt dicunt DD. communiter. Notandum tamen quòd sacerdos leprâ fœdatus, aut alio morbo laborans qui horrorem affert, prohibitus est celebrare, ùt dicitur in *c. Tua nos. de Cler. ægrot.*, *pro scandalo, et abominatione populi* ùt loquitur textus, quare hic secretò benè potest celebrare (4). An mulieres tempore menstrui valeant communicare? Ait *Suar.* has sub veniali teneri ad differendam Communionem, si commodè possunt; sed communiter, et probabiliùs hoc tantùm esse consilii putant *Palud. Alens. Castrop. Salm.* et *Laym.* ex S. Gregorio (apud *Laym.*), qui de hujusmodi muliere loquens sic dicit : *Si ex veneratione magna percipere non*

(1) *Lib.* 6. *n.* 274. — (2) *Ibid. v.* Quid autem. — (3) *lib.* 6. *n.* 274. v. Dic autem. — (4) *n.* 275.

præsumit, laudanda est; sed si percipiat non judicanda. Mulieribus quæ immodestè ad Communionem accedunt, v. g. denudato pectore, benè dicit *P. Concina* quòd Communio deneganda est. Insuper convenit ut qui communicat, arma deponat (1). Item notandum quòd sacerdos qui more laïcorum communicat, aut ex infirmitate aut ex alia causa, debet habere ad collum stolam; et hoc præceptum fuit à Concilio bracarensi sub pœna excommunicationis, ùt in *can. Ecclesiastica*, 9. *dist.* 23*;* sed dicunt *Azor. Turr.* et *Tamb.* tale decretum abiisse in desuetudinem. Nihilominùs communiùs, et rectiùs *Suar. Gavant. Bonac.* et *Barb.* non eum damnant de peccato mortali, sed de veniali; tantò magis quòd talis ritus expressè præscribitur à Rubrica: *Sacerdotes verò cum stola communicent* (2).

CAPUT IV.

DE SACRIFICIO MISSÆ.

Videnda quæ dicentur in examine Ordinandorum in Tomo III. in append. III. *Licitum est recipere stipendium etiam divitibus* 59. *Qui pro una Missa recipit duplex stipendium* 60. *Quodnam judicatur justum stipendium* 61. *Potest exigi majus taxâ, sed potest prohiberi minus; an qui accepit minus, possit diminuere Missas* 62. *Qui omittit celebrare Missam, quam promisit pro parvo stipendio* 63. *Qui paciscitur de stipendio* 64. *Qui retinet sibi partem; aut celebrat per alium, collato ei minori stipendio; et cui restituenda est pars retenta* 65. *Si eleëmosyna pinguis data est intuitu personæ* 66. *De capellanis* 67. *De administratoribus ecclesiarum* 68. *Si celebrans partem retentam remittit; et si executor testamenti, etc.* 69. *Qui colligit eleëmosynas, etc.* 70. *Qui permutat Missas* 71. *Pro quo debeant applicare Missas curati* 72. *Pro quo alii beneficiati, et capellani Monialium, etc.; et an aliquando possint applicare pro aliis, aut abstinere. Si infirmantur etc. De Missa conventuali* 73. *An Missæ præscribantur* 74. *An capellanus possit mutare ecclesiam, altare, etc. Si non celebrat in altari privilegiato. Si celebrat per alium* 75. *De reductione* 76. *Deficientibus reditibus, an possit Episcopus diminuere Missas* 77. *An possit hoc facere capellanus. De Missis gregorianis* 78. *An Religiosus possit applicare contra voluntatem Prælati* 79. *An sufficiat applicatio habitualis* 80. *De applicatione in confuso* 81. *De conditionata* 82. *Si in die Defunctorum, etc. De altari privilegiato* 83. *Peccat graviter qui festinanter celebrat* 84. *ad* 86. *De resolutionibus sacræ Congregationis Rituum* 87. *Catalogus Decretorum Sacræ Congregationis* 88.

59. — De Eucharistia ùt Sacrificio fusiùs in *examine Ordinand. append.* III. ex *n.* 95. *et seq.;* dumtaxat hìc adnotabi-

(1) *Ibid. v.* An verò. — (2) *n.* 276.

mus nonnulla magis peculiaria circa stipendium et circa Missæ applicationem. Et primò circa stipendium dicimus quòd recipere stipendium pro celebranda Missa sit licitum, nemo est qui dubitat, dùm *S. Thomas* dicit (1): *Sacerdos non accipit pecuniam quasi pretium Consecrationis, sed quasi stipendium suæ sustentationis.* Et quia etiam divites mercede digni sunt, cùm aliquod opus ponunt pretio dignum, ideòque etiam sacerdotes divites licitè exigunt stipendium, ùt communiter (contra *Cajet.* et *Silv.*) docent *Sotus*, *Gerson. Suar. Tommassin. Lugo*, *Tourn. Conc.* et alii (2). Quòd autem non sit simonia principaliter Missam celebrare ob stipendium, locuti fuimus, *Tom. I. Tr. IV. n.* 45. et negavimus ratione ex *S. Thoma* superiùs allata, quia tale stipendium non recipitur ùt merces rei spiritualis, sed ùt sustentatio personæ, quæ operam suam corporalem in Missæ celebratione impendit.

60. — Adnotandæ 1. duæ propositiones ab Alexandro VII. proscriptæ, prima n. 8. dicebat: *Duplicatum stipendium potest sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructûs ipsimet celebranti correspondentem; idque post Decretum Urbani* VIII. Et ratio est hujus proscriptionis, quia applicatio fructûs specialissimi est nimis incerta; nam licèt multi DD. id admittant, multi tamen negant, ùt *Laym. Lugo, Suar. Vasq. Tambur., etc.* Secunda propositio quæ est 10. dicebat: *Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, et Sacrificium unum offerre; neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmatâ, danti stipendium, quòd pro nullo alio offeram.* Et ratio hujus proscriptionis est, quia licèt probabilis sit sententia *Gonet*, *Habert*, *Petroc. Pignatel. Tourn. Cani*, *Salm.*, etc., et pro ipsis est etiam *S. Thomas* (3), quòd Missa sit valoris infiniti tam intensivè quàm extensivè, quia Sacrificium altaris est idem ac illud Crucis, qui fuit valoris infiniti; et in tantùm effectus est finitus, quia finita est hominis capacitas pro quo offertur, undè quisque pro sua capacitate percipit fructum; hoc non obstante, etiam probabilis est sententia opposita *S. Bon. Scoti, Pallud. Ronc. Soti*, etc., qui dicunt Sacrificium esse valoris finiti tam intensivè, quàm extensivè, ita ut cùm applicatur pluribus, minùs prodest unicuique, quàm cùm applicatur pro uno solo (4).

(1) 2. 2. *q.* 100. *a.* 2. *ad* 2. — (2) *lib.* 6. *n.* 316. *et* 317. — (3) 3. *p. q.* 79. *a.* 5. — (4) *lib.* 6. *n.* 312. *v.* Hic autem.

61. — Notandum 2. quòd taxa justi stipendii Missæ non debet computari quantùm est victus diei, ùt dicunt *Caj.* et *Sot.*, dùm sacerdos in celebranda Missa non insumit nisi minimam diei partem; sed est illa quæ determinatur aut à Synodo diœcesana, aut à consuetudine, aut ab Episcopo loci, ùt dicunt communiter *Suar. Busemb. Conc. Tamburin.* etc., et sic declaravit sacra Congregatio (1). Et huic taxæ tenentur stare etiam Regulares, ùt etiam dicunt communiter *Vasq. Mol. Conc.* et *Viva* cum alia declaratione S. C. (2). Quapropter rectè dicit *Roncag.* quòd si testator reliquit Missas celebrandas, non taxatâ eleëmosynâ, celebrandæ sunt ad taxam communem, aut taxandæ sunt juxta loci consuetudinem, proùt etiam declaravit S. C., habitâ ratione hæreditatis pinguis aut tenuis (3).

62. — Notandum 3. quòd quamvis sacerdotes non possint exigere stipendium majus taxâ, nihilominùs non prohibet consuetudo, nec prohibere potest Episcopus quominùs recipiatur majus solito, si spontaneè eis offertur, ùt rectè dicunt *Less. Lugo*, *Suar. Bonac.* cum Decreto S. C. (4). Contrà benè potest Episcopus prohibere ne acceptetur stipendium minus justo pretio, saltem infimo, quod nostris regionibus est valor Caroleni sive Julii, ùt declaravit S. C. Conc. et docent *Suar. Bonac. Ronc.* et *Lambertini Notif.* 56. *num.* 11., contra *Sot.* et *Navar.*, qui pro se citant *S. Thom.* (5). Et in casu quo Episcopus prohibet, tenentur subditi obedire, esto *Soti* opinio esset probabilis; nam in dubio an Superior excedat nec ne suam potestatem, tenentur subditi obedire (6); vide dicta *Tom. I. Tract. XIII. n.* 17. *ad* notand. 5. In casu tamen quo sacerdos acceptasset illud tenue stipendium inferius justo (quicquid dicant nonnulli auctores), non potest ipse diminuere numerum Missarum, nec applicare unam Missam pro duobus, qui medietatem stipendii pro qualibet Missa obtulissent, ùt decrevit Innoc. XII. in sua Bulla *Nuper*, confirmante Decretum S. C. editum jussu Urbani VIII. (vide *n.* 88. *Decret. II.* in calce hujus Tractatûs). Hoc tamen intelligitur, cùm sacerdos acceptat celebrare certum numerum Missarum pro tali stipendio; secùs autem cùm non advertit eleëmosynæ tenuitatem, ùt animadvertunt *Laym. Barbosa*, *Ronc. Tourn.*, etc. Sacerdos autem qui promittit hæredi statim se celebraturum Missam pro testa-

(1) *Lib.* 6. *n.* 319. — (2) *n.* 320. — (3) *ibid* Dubit. 3. — (4) *ibid.* Dubit. 2. — (5) 2. 2. *q.* 100. *a.* 3. — (6) *lib.* 6. *n.* 320. Dubit. 3.

tore, habitâ ei fide de stipendio, tenetur celebrare ante solutionem; *Salm. Tapia*, *Villalob.*, etc. (1).

63. — Sed restat dubium an qui promittit unam Missam pro tenui stipendio, peccat graviter si eam omittat? Negant *Castrop. Sporer, Salm.*, etc., habitâ ratione stipendii quod non est materia gravis; sed probabiliùs affirmant *Croix*, *Holzm. Ronc.*, etc., quia in hoc non tantùm attenditur stipendii valor, quantùm damni gravitas quod proximo infertur, eum privando injustè (propter pactum conventum) fructu Sacrificii. Secùs autem dicunt alii AA. cum *Suar. Sanch.*, etc., si Sacrum fuerit gratìs promissum, ex sententia probabili, ùt diximus *Tom. I. Tract. X. n.* 127. quòd simplices promissiones non inducunt gravem obligationem (2).

64. — Notandum 4. benè licere sacerdoti pacisci de stipendio Missæ, cùm illud est juxta taxam, aut consuetudinem; ita communiter *Less. Laym. Castrop. Sot. Ronc. Salm.* contra *P. Concinam;* quia licèt stipendium non debeatur ex justitia, ùt pretium Sacrificii, debetur tamen ex justitia ùt sacerdotis sustentatio, ideòque benè potest deduci in pactum. Nec obstat *c. fin. de pactis*, ubi videntur prohiberi omnes pactiones circa spiritualia, quia hoc intelligitur (ùt benè respondet *Ronc.*) de solis pactis illicitis, cùm dicatur ibi: *Nam pactum turpe, vel rei turpis nullam obligationem inducit.* Et reverà hæc pacta reprobantur à Tridentino (*Sess.* 22. *Decr. de observ. in celebr. Miss.*) circa eleëmosynas Missarum, dùm ibi præcipitur Episcopis ut prohibeant *importunas atque illiberales eleëmosynarum exactiones:* dicitur *illiberales*, nempe illæ quæ sponte non sunt oblatæ, sed importunè extortæ (3).

65. — Notandum 5. quòd si quis recipit eleëmosynam pro Missa, non potest eam dare aliis celebrandam, retentâ sibi stipendii parte. Hoc posito cum Decreto S. C. Concilii approbato ab Urbano VIII. et confirmato ab Innoc. XII. (vide *num.* 88. *Decret. III.*); deindè damnata fuit ab Alexand. VII. hæc. prop. 9. quæ dicebat: *Post Decretum Urbani potest sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, aliâ parte stipendii sibi retentâ.* Et hoc dicebant hi auctores falsò supponentes Decretum Urbani non fuisse acceptatum. Novissimè autem Benedictus XIV. 30. Junii 1741. in sua Bulla *Quanta cura*, imposuit suspensionem ipso facto reser-

(1) *Lib.* 6. *n.* 320. *v.* Casu autem. — (2) *n.* 317. Quær. III. *et* IV. — (3) *n.* 320. Dubit. 4.

vatam Pontifici in clericos, et excommunicationem papalem in laïcos qui hoc agerent. Dicebant autem nonnulli DD. quòd sacerdos qui hoc facit, licèt peccet, non tenetur ad restitutionem partis retentæ; ita *Suar. Navarr. Vasq. Bonac.*, etc.; et *Viva* dicit eam opinionem non carere probabilitate, dùm qui recipit stipendium, jam acquisivit dominium, et contrà jam satisfecit celebrationi per alium; sed hæc opinio post præfatam propositionem damnatam, videtur non posse sustineri, ideòque post præfatam damnationem communiter dicunt *Vidal. Coreglia*, *Croix*, *Sporer*, *Holzm. Conc. Tourn.* et *Mazzotta* quòd sacerdos tenetur ad restitutionem; quia licèt acquirat eleëmosynæ dominium, attamen illud acquirit juxta voluntatem eorum, qui dant eleëmosynam; et qui eleëmosynam præbet non solùm petit Missam, sed etiam vult ut illa tali eleëmosynâ celebretur, nam majus stipendium facit ut ipse uberiorem fructum ex Sacrificio percipiat; itaque hæc intentio intrat in contractûs substantiam, ideò si sacerdos partem stipendii retinet, injustè contra dantis voluntatem retinet (1). Præterea advertendum quod dicunt *Croix*, *Pasqual. Conc.* et *Viva*, quòd si quis dat eleëmosynam pinguem sacerdoti, quia eum singulari pietate virum habet, sacerdos non potest alii Missam celebrandam dare, qui simili pietate non habetur, licèt integrum stipendium ei præbeat. Dicunt tamen *Croix*, et *Concina* quòd hoc non est damnandum sub gravi, nisi cùm judicaretur hoc graviter latum iri ab offerente (2). Cuinam autem facienda sit restitutio partis stipendii retentæ; *Croix*, *Pasqual.* putant posse fieri tam ipsi offerenti, quàm celebranti. Sed probabiliùs dicunt *Sporer*, *Holzm.* et *Tourn.* quòd fieri debet ipsi celebranti, quia cùm transfertur ad ipsum onus celebrandi, transfertur etiam jus ad integrum stipendium juxta voluntatem offerentis (3).

66. — Igitur cùm recipitur eleëmosyna pro Missa, debet illa integrè exhiberi celebranti; sed excipitur primò si illud stipendium majus daretur alicui, non solùm ratione Sacrificii, sed etiam intuitu personæ, conjunctionis, gratitudinis, aut paupertatis, et hujusmodi. Et non est necesse ut offerens eleëmosynam hoc exprimat, sed sufficit ut ex circumstantiis hoc moraliter constet, ùt communiter dicunt *Passer. Mendo*, *Ronc. Dicast. Viva*, et alii (4).

67. — Excipiuntur 2. capellani beneficiati, qui pos-

(1) *Lib.* 6. *n.* 322. — (2) *n.* 321. *v.* Hìc autem. — (3) *lib.* 6. *n.* 322. *v.* Cui autem. — (4) *n.* 321. *v.* Ab hac.

sunt aliis celebrationem Missarum beneficii committere, tradito eis consueto stipendio; ita communiter DD., et patet ex approbatione ejusdem Innoc. XII. in cit. Bull. *Nuper*, *ibid. v. Excipitur* III. Et hoc idem licet capellano amovibili, ùt dicunt *Lugo*, *Ronc. Holzm.* etc.; et ita declaravit S. C. Conc. (vide *n.* 88. *Decret.* IV.). Idem dicunt *Viva*, *Croix*, *Gob.*, etc. de sacerdote cui commissa est celebratio Missæ perpetuæ. Idem quoque dicunt *Ronc. Passer. Tamb. Ric.* et alii de sacerdote qui celebraturus pro aliquo pingui legato, quod ei relictum est cum onere celebrandi Missas pro tota vita ejus. Ratio est quia omnia Decreta huic adversantia loquuntur tantùm de Missis manualibus (1).

68. — Advertendum tamen quòd præfata exceptio valet pro capellanis, non autem pro administratoribus ecclesiarum; nam isti nihil sibi possunt retinere ex stipendio Missarum, et nec pro expensis in Missarum celebratione faciendis, nisi alios ecclesiæ non haberent reditus (2). Vide Decretum S. C. confirmatum ab Innoc. XII. *n.* 88. *Decret.* V. Et hìc obiter advertendum quòd idem Innoc. XII. in præfata Bulla *Nuper*, ann. 1697. præcepit omnibus ecclesiarum administratoribus, ut expositam haberent tabellam Missarum tam perpetuarum, quàm ad tempus (3).

69. — Nonnulli DD. excipiunt etiam casum, in quo sacerdos, cui committitur celebratio, sponte omninò remitteret stipendii partem; ita *Tournely*, *Ronc. Viva*, etc. Sed hæc opinio non est ampliùs sustinenda post præfatam Bullam Benedicti XIV. ubi idem declaravit: *Non posse* (sunt verba Pontificis) *alteri stipendium minoris pretii erogare, etsi eidem sacerdoti celebranti se majoris pretii eleëmosynam accepisse indicasset* (4). Et ita nec est probabilis opinio *Tamb.*, qui dicit quòd executor testamenti, si Missas relictas à testatore celebrandas curaret alibi, ubi taxa est minor, posset sibi retinere superfluum, quia tunc excessus ille est fructus suæ industriæ. Sed hoc communiter reprobatur à *Viva*, *Diana*, *Ren. Ronc. Conc.*, quia executor nullum habet titulum quo superfluum sibi possit retinere, dùm ille nunquam acquisivit dominium stipendii (5).

70. — Quæritur 1. an sacerdos colligens eleëmosynas pro Missis, possit aliquid retinere ob laborem suum? Negat *P. Concina*, ex eo quia Benedictus damnavit eum *qui sti-*

(1) *Ibid.* v. Idem. — (2) *n.* 322. Dubit. 5. — (3) *Vid. Instr. Conf. Nov. part.* 2. *n.* 406. — (4) *lib.* 6. *n.* 321. v. Excipiunt II. — (5) *n.* 322. Dubit. 2.

pendia majoris pretii colligens, *Missas*, *retentâ sibi parte*, *celebrari fecerit.* Nihilominùs non improbabiliter affirmat *P. Viva*, semper ac merces illa correspondeat labori, et Missæ non sint traditæ ut celebrentur ab ipsomet, dùm hæc merces est justa, et juxta offerentium voluntatem. Nec obstat quod dicitur in eadem Bulla, quia hoc intelligitur prohibitum, cùm quis consultò ad eleëmosynas colligendas circumferretur, ut sic turpem faceret quæstum ex Missarum majoris pretii collectione, ut celebrari faceret minori pretio; secùs verò cùm designatus ad id fuisset ratione officii (1).

71. — Quæritur 2. an sacerdos qui hodie accipit pinguem eleëmosynam ut celebret, possit efficere ut alius celebret pro seipso, promittens die crastino se celebraturum pro illo, qui die crastino celebraturus esset pro eleëmosyna ordinaria; at die crastino ille pro Missa quam istius nomine celebrare deberet, offerret stipendium ordinarium ipsi ut celebret ipsemet? Affirmant *Croix*, et *Mazzotta*, quia hic, ùt dicunt, non retinet partem pretii, sed permutat Missas, et dies. Sed ego in hoc adhæreo *P. Concinæ* qui id non admittit, dùm videtur talis permutatio involvere turpem quæstum; nihilominùs rectè non adhæret, proùt nec ego adhæreo ei, qui hoc de gravi damnaret, præsertim si paupertas excusat (2).

72. — Notandum 6. loquendo de beneficiatis, pro quo teneantur applicare Missas. Circa parochos olim diversæ circumferebantur sententiæ; sed hodie per Bullam Benedicti XIV. *Cùm semper*, 19. Augusti 1744. statutum est parochum teneri applicare Missam pro populo in omnibus dominicis, et festis diebus (comprehenduntur etiam dies festi, in quibus Papa dispensavit opera servilia), et licèt congruam non haberent sustentationem. Declaravit contrà quòd si parochia reditus uberes haberet, non tenetur, (ùt alii volebant) applicare sæpiùs Missam (3); vide dicta *Tom. I. Tr. VII. n.* 29.

73. — Loquendo de aliis beneficiatis non curatis, isti, quoties in beneficii fundatione non exprimitur, quòd ipsi teneantur applicare pro fundatore, tenentur pro eo celebrare, ùt declaravit S. C. Conc. (4). Et idem dicitur de capellanis confraternitatum, et Monialium qui celebrant ad hoc ut confratres, aut Moniales Sacro intersint: isti

(1) *Ibid.* Dubit. 3. — (2) *lib.* 6. *n.* 322. Dubit. 4. — (3) *n.* 324. v. Quær. II. *et* 325. — (4) *n.* 324. *v.* Quær. I.

etiam pro illis tenentur celebrare; vide *n.* 88. *Decret.* VII. Nihilominùs *Lezana, Homob. Filib. Diana, Stephan. Salm.* et alii communissimè concedunt capellano posse quater, aut septies in anno celebrare pro anima sua, aut alicujus sibi strictè conjuncti, aut amici charissimi, aut benefactoris; quia in hoc præsumitur consensus fundatoris; modò nullum accipiat stipendium, ùt benè advertunt *Bonac. Gobat. Holzm. Pasqual. Elbel, Diana, Salmantic.* et alii communiter; quia hoc esset contra mentem fundatoris. Præterea dicunt *Suar. Azor. Bonac. Silvest. Salm. Busemb.*, etc. posse capellanum reverentiæ causâ abstinere à celebrando semel in hebdomada, ùt deducitur ex *cap. Significatum, de præbendis*, ubi dicitur quòd capellani tenentur quotidie celebrare, *salvâ honestate, et debitâ devotione.* Hoc tamen dicunt *Lugo*, et *Salm.* cum aliis communiter, non intelligi, cùm obligatio dirigitur ad celebrationem in aliqua ecclesia, v. g. si fundator dicat: *Volo ut in tali ecclesia quotidie celebretur Missa;* sed intelligi tantùm cùm obligatio dirigitur ad ipsum sacerdotem; et intelligi etiam, ùt dicunt *Gobat*, *Tambur.* et *Ronc.* cùm non constat de contraria fundatoris mente; quia si in fundatione exprimeretur ut quotidie celebretur Missa à capellano, aut ab aliis, tunc rectè dicit *Ronc.* quòd nullo die potest omitti Missa, et affert declarationem sac. Congregat. (1). Si verò capellanus infirmaretur, cùm infirmitas est brevis, communiter dicunt *Lug. Lezan. Riccius, Diana, Busemb.* et *Salm.* quòd non tenetur celebrare per alium, modò fundator non expresserit ut nunquàm alicubi Missa deësset, ùt suprà dictum est. Quænam autem infirmitas dicatur brevis; alii nimis rigorosè dixerunt esse illam quæ per decem dies nón durat. Alii communiùs extendunt ad 15, ùt *Bonac. Anacl. Diana*, et *Elbel;* pro hoc etiam adest Declar. S. C. Conc. apud *Pitton.* Alii extendunt ad mensem, ùt *Laym. Hurtado*, et *Salm.;* et in hoc etiam convenit Concil. VII. Mediolanense (*Tit. de Miss.*), ubi dictum fuit: *Si capellanus saltem per annum celebravit in aliquo loco, si etiam per mensem ægrotet, adhuc integram eleëmosynam judicio Episcopi accipere potest.* Et denique *Lugo, Nav. Filliuc. Dicast. Nald. Leand.* extendunt usque ad duos menses, et adhæret *P. Concina*, et probabilem vocant *Castrop. Dicast.* et *Busemb.* (2). Notandum hìc obiter Missam conventualem, quæ quotidie celebratur à clero, debere applicari pro benefactoribus in genere uniuscujusque ecclesiæ, ùt præcepit Benedictus XIV. (3).

(1) *Lib.* 6. *n.* 332. — (2) *n.* 333. — (3) *n.* 326.

74. — Dicunt autem *Laym. Navar. Tambur. Pasqual.* et *Gobat.* qui affert Decisionem Rotæ rom., posse præscribi tam circa numerum Missarum, quàm circa circumstantias appositas in fundatione, et dicunt sufficere spatium 20. aut 30. aut ad summum 40. annorum. Sed juxta veriorem sententiam talis præscriptio non admittitur, dùm in Tridentino *sess.* 23. *c.* 2. *de Reform.* interdicitur posse derogari omnibus oneribus injunctis, tam in fundatione, quàm in quacumque alia pia dispositione, sive collatione beneficiorum; et Pius IV. in Bulla quâ confirmavit Concilium, declaravit irritum quicquid inposterùm contra illud factum fuerit, et ùt dicit *Croix* cum aliis communissimè, clausulam Decreti irritantem ligare etiam ignorantes, et in causis beneficialibus inficere titulum, et possessionem. Saltem dicimus in praxi primam sententiam cum difficultate posse esse probabilem, dùm difficulter in beneficiatis potest præsumi bona fides, cùm præsumatur potiùs quòd ipsi sciant leges beneficii (1).

75. — Peccat igitur capellanus, qui non celebrat omnes Missas præscriptas à fundatore, aut si non celebrat in ecclesia, aut altari, aut horâ destinatâ, ùt communiter *Lugo*, *Azor. Navarr. Tourn. Salmant.*, etc.; et peccat lethaliter (ùt dicunt) si in hoc sæpè, et sine causa, aut sine dispensatione, delinquit. Dictum est primò *sæpè*, quia non peccabit graviter, si hoc rarò fiet, v. g. semel, aut bis in mense, et tantò minùs si permutabit tantùm altare. Dictum est 2. *sine causa*, quia potest adesse causa quæ omninò excuset, ùt si ecclesia restauretur, aut si altare sit execratum. Dictum est 3. *sine dispensatione*, quia Episcopus benè potest dispensare, ut alibi celebretur causâ studii, infirmitatis, negotii, aut magnæ molestiæ ipsam ecclesiam adeundi, aut causâ utilitatis ipsius ecclesiæ, aut simili rationabili causâ, ùt dicunt communiter *Castrop. Conc. Barbos. Ronc. Passer. Henriq. Busemb. Croix*, *Salm. Tamb. Mazzotta*, etc. Ratio est quia tali dispensatione omittitur fundatoris voluntas tantùm in accidentalibus, et compensatur cum majori bono, cujus causâ dispensatio intercedit; tantò magis quòd Tridentinum *sess.* 25. *c.* 4. concedit Episcopis in certis casibus particularibus ultimas voluntates commutare posse: vide *Tom. III. Tract. XX. num.* 60. Nihilominùs rectè advertunt *Croix* et *Pasqual.* non posse Episcopum dispensare, si testator in designanda ecclesia, et hora, rationem specialem habuisset ad po-

(1) *Lib.* 6. *n.* 329.

puli commoditatem (1). Cæterùm animadvertendum plura adesse Decreta S. C. Conc. apud *Ferrar.* (2), ubi dicitur semper pro hujusmodi dispensatione recurrendum Sedi apostolicæ. Si autem sacerdos celebraturus esset in altari privilegiato, et alibi celebraret, dicit *Roncagl.* teneri ad restitutionem, si eleëmosyna esset pinguis, non autem si esset ordinaria; et nec si alibi lucraretur indulgentiam plenariam applicabilem pro defunctis, ùt dicunt ipse *Roncaglia*, *Anacl. Sporer*, *Elbel*, etc. Advertunt hìc tamen *Azor. Bonac. Navar. Diana*, *Salmant.*, etc. quòd non satisfacit qui in alio altari non privilegiato celebrat, applicando indulgentias calculorum, aut imaginum benedictarum, quia hæ indulgentiæ non sunt tam certæ, quàm sunt illæ altarium (3). Peccat etiam capellanus, si per seipsum non celebrat, cùm ita in fundatione est expressum: aliàs semper potest per alium celebrare, ùt rectè dicunt *Salm. Dicast. Diana* cum *Campanile*, et de hoc adest decisio Rotæ, et declarationes S. C. (4).

76. — Notandum 7. quòd reductio sive moderatio, aut commutatio onerum Missarum in fundatione impositarum, hodie est interdicta Episcopis, ex Decreto S. C. Concil. jussu Urbani VIII. edito, et confirmato ab Innoc. XII. vide *n.* 88. *Decr. VIII.* Et facultas data à Tridentino *sess.* 25. *c.* 4. *de reform.* ùt explicatur in præfato Decreto (quicquid dicant *Salmanticens.*) fuit tantùm concessa ad moderandas Missas in fundatione impositas ante Concilium; itaque hodie reductio reservata est uni Sedi apostolicæ, quæ eam admittere solet ex justis causis, v. g. ob sacerdotum penuriam, ob stipendii tenuitatem, ob redituum diminutionem, ob Ecclesiæ, aut Monasterii fabricam, aut ob alias necessitates (5).

77. — Sed hìc quæritur 1. an possit Episcopus diminuere numerum Missarum, cùm ob redituum tenuitatem non reperitur qui eas celebrandas assumat. Affirmant *Pasqual. Tambur. La-Croix*; sed negat *P. Concina* ex pluribus Decretis S. C. quibus vetatur Episcopis tam reducere, quàm moderare onera Missarum. Hoc non obstante dicit *Fagn.* cum *Felin.* hoc debere intelligi cùm in fundationis limine jam poterat præfatis oneribus satisfieri ex reditibus tunc constitutis; sed in casu quo in principio sufficiebant, sed deinceps reditus sunt ita diminuti ut omninò non sufficiant, tunc dicit videri non esse Episcopis ablatam talem

(1) *Ibid.* — (2) *Ferr. Bibl. tom.* 2. *v. Capellania*, *n.* 14. — (3) *lib.* 6. *n.* 329. *v.* Notand. II. — (4) *n.* 330. — (5) *n.* 331.

potestatem moderandi, aut permutandi numerum Missarum, concessam ipsis de jure communi in *c. Nos quidem, de Testam.* (1), et idem dicit *Pasqual.* de oneribus officiorum, precum, aut eleëmosynarum anniversariis annexarum, dicens quòd prohibitio loquitur de reductione tantùm Missarum (2).

78. — Quæritur 2. an deficientibus reditibus, possit ex se ipso capellanus diminuere numerum Missarum, cùm reditus in totum et sine sua culpa deficiunt? Certum est quòd capellanus non tenetur celebrare, juxta sententiam communem, et plura decreta S. C. (3). Si autem reditus deficiunt in parte, *Escobar.* etiam pro certo habet posse capellanum diminuere numerum Missarum, cùm testator determinavit eleëmosynam, v. g. binos julios in Missam, quia tunc sicut augeri deberet numerus missarum, augescentibus reditibus, ita debet diminui, iis deficientibus. Majus dubium est an capellanus posset diminuere numerum, cùm testator Missarum designavit numerum, et postea reditus diminuti sunt usque ad deficientiam etiam stipendii ordinarii? Negant *Tamb. Diana*, *Castrop. Mazzot.* etc., tam ex Decreto Urbani superiùs relato, quàm ex alio Decreto apud *Croix*, ubi dicitur quòd etiam in tali casu recurrendum est ad Sedem apostolicam, licèt *legatum sit ita tenue* (sunt verba Decreti) *ut non sit qui velit onus illi injunctum subire.* Sed hoc non obstante, dicunt *Busemb. Franc. de Lugo*, *Escob. Bordon. Pasqual.* et alii apud *Ronc.* qui id probabile putat, hoc esse juxta testatoris mentem, qui non præsumitur voluisse obligare capellanum ad celebrandum pro stipendio minori justo. Sed ad vitandum omne allucinationis periculum, advertit *Roncagl.* generaliter loquendo, ut recurratur ad Episcopi judicium (quod necessariò requirunt in hoc casu *Croix* et *Tournel.*), aut saltem ad alium virum sapientem. Respondent autem *Ronc.* et *Pasqual.* ad Decreta opposita, quòd hæc non esset reductio, et moderatio stabilis reservata Sedi apostolicæ, sed tantùm cessatio obligationis juxta redituum deficientiam; nam Decreta loquuntur juxta mentem Tridentini *sess.* 25. *c.* 4. *de reform.* ubi non loquitur de reditibus diminutis, sed de solis eleëmosynis in principio pro Missis celebrandis designatis, quas pro stipendii tenuitate non reperiuntur facilè qui celebrent. Quicquid sit de hac opinione, rectè advertit *Tamb.* quòd si capellanus de præterito accepisset stipendium ordinario majus, te-

(1) *ibid.* Dubit. 1. — (2) *lib.* 6. *n.* 331. Dubit. 3. — (3) *n.* 321. *v.* Hìc autem.

netur in futurum compensare, eumdem numerum Missarum celebrando; qui enim antea stetit commodo, deindè stare debet incommodo. Advertatur hìc denique prohibitas esse Missas 30. Gregorianas à S. C. multis inconvenientibus refertas, utpote quia celebrandæ erant de defunctis successivè etiam in festis duplicibus; prohibitæ verò non sunt, si illæ 30. Missæ celebrentur ùt fert ritus dierum (1).

79. — Loquamur secundo loco de Missæ applicatione. Applicare Sacrificii fructum solius est sacerdotis; undè si Religiosus applicat Missam contra Superioris voluntatem, illicitè quidem, sed validè applicat, ùt rectè docent *Suar. Vasq. Laym. Lugo* (qui asserit oppositum esse communiter reprobatum), *Tournel. Anacl. Salm.*, etc., adversus *Scotum* et *Gavantum*; quia subditus quoad Ordinis potestatem, quâ tunc utitur, non subjacet Prælato (2).

80. — Applicatio autem facienda est ante celebrationem, aut saltem ante consecrationem. Sed quæritur 1. an sufficiat applicatio habitualis, nempe aliquandò facta, et non ampliùs retractata? Negant *Vasq. Abely*, et *Isamb.* qui dicunt quòd sicut requiritur intentio actualis aut saltem virtualis pro Sacramenti confectione, ita requiritur pro Sacrificii fructûs applicatione. Sed communis et vera sententia cum *Suar. Bonac. Lugo*, *Tournely*, *Mazzot. Sporer*, *Busemb.*, etc. (et idem dicit *P. Concina* in substantia) docet sufficere applicationem habitualem, cùm Sacrificii applicatio aliam non induat rationem quàm verbalis donationis, quæ semel facta prosequitur esse valida, usquedùm non revocatur. Respondetur autem ad rationem oppositam quòd in tantùm ad Sacramentorum confectionem requiritur actualis aut virtualis intentio, in quantùm ministri intentio ponit Sacramentum, sed in applicatione Sacrificii non est quòd intentio celebrantis constituat fructum, dùm sine illius intentione Sacrificium de se fructum producit: ideòque sufficit applicatio aliquando facta, quâ alicui fructus donatus sit (3).

81. — Quæritur 2. an cùm sacerdos à decem recipit stipendium pro decem Missis, satisfacit applicando in confuso pro iis primas decem Missas quas celebravit? Absolutè affirmant *Silvest.* et *Conc.*; sed meliùs distinguunt *Bonac. Ronc. Aversa*, *Tambur. Henno* et alii, et dicunt ita: Si singulæ Missæ indeterminatè applicantur pro sin-

(1) *Benedict. XIV. de Sacr. Miss. lib.* 3. *cap.* 23. *n.* 2. — (2) *lib.* 6. *n.* 334. — (3) *n.* 335. Quær. 1.

gulis personis, non videtur satisfieri; quia ad satisfaciendum requiritur intentio applicandi fructum personæ determinatæ, ut prosit illi fructus. Secùs autem, si sacerdos applicat quamlibet Missam pro omnibus illis 10., applicando singulis eorum decimam cujuslibet Sacrificii partem, cùm certum sit Sacrificii fructum esse divisibilem; undè tali applicatione jam redditur cuilibet id quod debetur; dùm quisque percipiendo in qualibet Missa decimam partem, jam in 10. Missis percipit totum fructum, qui ei debetur (1).

82. — Quæritur 3. an valeat applicatio conditionata? Respondetur: Si conditio est de præterito, est valida; secùs si de futuro, quod non est notum nisi Deo. Dicunt tamen *Castrop.* et *Lugo*, quòd si quis applicaret pro eo qui priùs dabit eleëmosynam, talis applicatio esset certè illicita ex prohibitione Clementis VIII. promulgata à Paulo V., sed esset tamen valida. Nihilominùs probabiliùs tenet *Croix* quòd esset etiam invalida, saltem quia sæpè accidere posset quòd Missa celebraretur pro causa non adhùc existente, v. g. si ille vellet ut Missa celebraretur ad hoc ut ab infirmitate aut calumnia liberaretur, tunc si Missa antecedenter celebraretur, devotus non reciperet fructum optatum, dùm causa non adhùc existeret, et contrà Missæ fructus suspensus relinqui non posset. Si tamen sacerdos prævideret quòd deinceps requirendæ essent Missæ pro defuncto, benè potest anticipare celebrationem, ùt rectè dicunt *Vasq. Tourn. Avers.*, etc. (2).

83. — Juvat hìc advertere nonnulla alia circa applicationem Missæ. Notandum 1. quòd in die defunctorum non adest obligatio applicandi Sacrificium pro defunctis in genere, ùt declaravit S. C. Vide *num.* 88. *Decr. IX.* Et supposito quòd sacerdos pro libitu potest applicare Missam, rationabiliter ait *Tournely* quòd potest justè eleëmosynam accipere (3). Notandum 2. quòd in altari privilegiato indulgentias non lucratur, qui non celebrat *de requiem* cùm ritus permittit, licèt in ecclesia aliqua solemnitas celebraretur. In diebus verò quibus vetitæ sunt Missæ *de requiem*, lucratur indulgentias dicendo Missam currentem, ùt declaratum est pluribus Decretis S. C. (4). Notandum 3. quòd tempus privilegii, cùm est ad tempus, incipit currere non à die publicationis, sed à die concessionis (5). No-

(1) *Lib.* 6. *n.* 335 Quær. II. — (2) *n.* 337. *v.* Dicunt. — (3) *n.* 338. — (4) *lib.* 6. *n.* 339. Quæres I. — (5) *ibid. in fine.*

tandum 4. quòd cùm in privilegio adest clausula solita apponi : *Modò in ecclesia celebrentur* 5. *aut* 7. *Missæ;* si omittantur Missæ illæ, privilegium non suffragatur pro illis diebus, ùt declaravit S. C. Conc. Decreto approbato ab Innoc. XI. Declaravit contrà eadem S. C. quòd tempore illo quo sacerdotes non celebrant præfinitas Missas, indulgentiæ suspendantur; si verò desunt ob infirmitatem, vel si Religiosi alibi debeant celebrare jussu Prælati, si raRò id fiat, indulgentiæ lucrantur per illas Missas quæ celebrantur (1).

84. — Circa tempus, locum et altare, vasa, vestes et alia requisita ad Missam, vide dicenda *Tom. III. de Examin. Ordinand. app. III. ex n.* 113. *ad* 123. Dumtaxat hìc juvat examinare paulò fusiùs punctum quod ibi vix innuitur, an peccet graviter sacerdos qui infra horæ quadrantem Missam persolvit. Me non latet, super hâc re sacerdotem D. Josephum Jorio editurum jamjam fore opusculum utilissimum, cui titulus : *La Mezza Strapazzata ;* dico utilissimum, dùm reverà horrendum visu et lacrymis quoque dignum est, videre cæremoniarum conculcationem, quâ multi sacerdotes (utinam, et saltem non esset major eorum pars) Jesu Christi in altari sanctissimum Sacrificium injuriosiùs tractant. In hoc opusculo forsan (ùt audivi) affirmabitur grave peccatum esse Missam persolvere quadrantis spatio; et hanc opinionem reprobandam non esse puto, si sermo est de Missis communibus quæ habent *Gloria* et *Credo*, aut alias extraordinarias preces. Sed ut me in certo ponam puncto, dico sacerdotem minori spatio quadrantis Missam quamcumque, etiam defunctorum, aut BB. Virginis in sabbato, difficulter, ne dicam impossibiliter, posse excusari à peccato gravi. Et sic probo : Rubricæ quæ respiciunt cæremonias servandas intra Missam, sunt omnes præceptivæ, ùt probavimus in opere (2). Et hoc nescio quomodò negari potest, dùm in Bulla S. Pii V. præcipitur celebranda Missa *juxta ritum, modum et normam in Missali præscriptam;* et hoc injungitur *districtè et in virtute sanctæ obedientiæ :* quæ verba proculdubio grave præceptum important, quod peccatum mortale inducit, cùm in materia grave delinquitur, juxta illud quod dictum est *Tom. I. Tract. II. n.* 15. Hoc posito, dicimus impossibile esse Missam terminare intra spatium quadrante minus, quin graves irreverentiæ committantur, et quin populo grave afferatur scandalum. Duobus igitur capitibus peccat sa-

(1) *ibid.* Quæres. II. — (2) *lib.* 6. *n.* 400. *v.* Hinc dicimus.

cerdos, qui ita festinanter celebrat, primò ob irreverentiam erga tantum Sacrificium, secundò ob scandalum quod affert populo.

85. — Et loquendo priùs de irreverentia, declarat Tridentinum *sess.* 22. *Decr. de observ. in celebr. Miss.* ubi inter alia hæc habet : *Satis apparet omnem operam et diligentiam in eo ponendam esse, ut quantâ maximâ fieri potest.... exteriori devotionis specie* (Missæ Sacrificium) *peragatur.* Ex quibus verbis satis liquet præceptum naturale divinum esse, ut Missa celebretur omni diligentiâ in observandis exterioribus cæremoniis quæ devotionem et pietatem indicant. Item declarat maledictionem à *Jeremia cap.* 48. indictam in eos qui opus Dei, nempe functiones ad Dei cultum ordinatas, negligenter faciunt, præcipuè intelligi prolatam esse in eos sacerdotes qui sine debita reverentia et gravitate celebrant; addendo etiam talem negligentiam tantam importare irreverentiam, ut evadat quædam impietas, *quæ* (irreverentia) *ab impietate vix sejuncta esse potest.* Si igitur cæremoniæ Missæ ad hoc præscribuntur (ùt certum est) ut celebretur tantum Sacrificium cum debita reverentia, quomodò excusari potest à culpa gravi qui celebrando intra spatium tam breve, non potest non delinquere notabiliter in hac reverentia, verba mutilando, benedictiones, genuflexiones perturbando, se movendo et vertendo indecenter, et verba cum cæremoniis complicando, aut anticipando aut postponendo contra Rubricæ præscriptum. Dixi *sine debita reverentia et gravitate :* sic dixi quamvis reperiretur aliquis ita linguâ et motu expeditus ut posset tempore tam brevi Missam persolvere, quin delinquat in verbis et actionibus; saltem non est possibile ut in tanta brevitate possit celebrare quin delinquat in gravitatem convenientem, quæ etiam intrinsecè pertinet ad reverentiam debitam tam sacrosanctis mysteriis.

86. — Loquendo autem de scandalo quod populo affertur, dicit idem Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 5. *de Sacrif. Missæ*, quòd ad id institutæ sunt cæremoniæ, ut his signis fideles Sacrificii majestatem apprehendant, et mysteriorum sublimitatem quæ in ipso continentur : *Ecclesia cæremonias adhibuit* (dicit Concilium), *ut majestas tanti Sacrificii commendaretur, et mentes fidelium per hæc visibilia religionis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitarentur.* Sed si hæ cæremoniæ nimis festinanter peraguntur, utì necesse est eas ità fieri tempore tàm brevi, tunc non tantùm devotionem illæ

non ingerunt erga Missam, sed imò sunt causa ut populus sine veneratione assistat; itàque etiam hoc capite peccat graviter Sacerdos qui tantâ festinatione celebrat, ratione scandali, quod non est leve, dùm pro inducendo populum ad magnam ergà Sacrificium venerationem habendam, potiùs eum movet ut illud despectui habeat, cùm ostendit tantâ irreverentiâ se illud tractare. Propter eà Concilium Turonense 1583. præcepit, ut Sacerdotes benè calleant cæremoniis Missæ, *ne populum* (verba Conc.) *sibi commissum à devotione potiùs revocent, quàm ad sacrorum Mysteriorum venerationem invitent* (1).

87. — Quæritur hìc denique an resolutiones S. C. rituum inducant obligationem? Respondet *P. Merati* (2) et distinguit : Cùm præfatæ resolutiones sunt verè Decreta rigorosè sumpta, ùt cùm in ipsis exprimitur, *ab omnibus servetur, servari ab omnibus mandavit*, etc., tunc obligant et debent servari tanquam regulæ proximæ; dùm Sixtus V. in Constitut. 74. dedit huic S. C. facultatem declarandi omnia dubia, quæ insurgunt circa ritus. Cùm autem sunt simplicia responsa ad particulares, tunc dicit ex opinione aliquorum judicari declarationes tantùm directivas, non præceptivas; et idem dicit *Escobar* apud *La-Croix*.

Catalogus aliquorum notabilium Decretorum circa celebrationem.

88. — I. *Eleëmosynas manuales, et quotidianas ita demùm sacerdotes accipere possint, si oneribus anteà impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera suscipere valeant; alioquin omninò abstineant.* Decr. S. C. Conc. 21. Jun. 1625. ex auctoritate Urbani VIII. Deindè declaravit eadem S. C. quòd præfatum Decretum non erat intelligendum absolutè, sed quòd sacerdotes *possunt nova onera suscipere, dummodò infra modicum tempus possint omnibus satisfacere.* Et posteà explicando illud *modicum tempus*, die 17. declaravit : *Modicum tempus non reputandum spatium duorum vel trium mensium, sed intelligi infra mensem* (3). Vide circa temporis parvitatem quod dicunt DD. in *Append. III. n.* 107. II. *Pro pluribus Missis celebrandis stipendia quantùmcumque exigua, sive ab uno, sive à pluribus personis collata fuerint, aut conferentur in futurum sacerdotibus et clericis, S. C. sub obtestatione divini judicii mandat, ut absolutè tot Missæ celebrentur, quot ad*

(1) *Lib* 6 *n.* 400. *v.* Hoc quoad. — (2) *Ad Gav. par.* 3. *tit.* 11. *n.* I. *ad* III.
(3) *Lamber. notif.* 56.

rationem attributæ eleëmosynæ præscriptæ fuerint. Decr. S. C. Conc. editum jussu Urbani VIII. et confirmatum ab Innocentio XII. in Bulla *Nuper* (1). III. *Omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet sacerdoti qui Missam suscipit celebrandam cum certa eleëmosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleëmosynæ sibi retentâ, celebrandam committat.* Decr. S. C. Concilii ab Urbano VIII. IV. In Decreto S. C. approbato ab Innoc. XII. in Bulla *Nuper*, pro beneficiatis dictum fuit: *Non habere locum* (Decretum Urbani), *sed satis esse ut rector beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat sacerdoti celebranti eleëmosynam congruam secundùm morem civitatis, vel provinciæ, nisi in fundatione beneficii aliud cautum fuerit* (2). Cùm autem requisitum fuerit à S. C. Conc. an esset licitum capellano amovibili dare Missas celebrandas pro ordinario stipendio, reliquo sibi retento, responsum fuit: *Id licere, modò pro capellania certi reditus sint annuatim constituti, et perpetuò capellano assignati; secùs verò, si hujusmodi capellano pro qualibet Missa celebranda certa detur eleëmosyna.* Ita decisum fuit 15. Martii 1745. et decretum fuit à meipso observatum. V. *Permittendum non esse ut loca pia, seu illorum administratores ex eleëmosynis Missarum celebrandarum ullam minimam portionem retineant ratione expensarum in Missarum celebratione, nisi alios non habeant reditus; et tunc nullatenùs debere excedere valorem expensarum quæ pro ipsomet tantùm Missæ Sacrificio necessariò sunt subeundæ.* Decr. S. C. Conc. confirmatum ab Innoc. XII. (3). VI. *Archipresbyterum non teneri ad ministranda utensilia iis qui celebrant in sua ecclesia ex obligatione beneficii sive capellaniæ. Quoad Missas verò adventitias teneri ad dictam subministrationem, quatenùs permittat eas in sua ecclesia celebrari, nec teneri ad has Missas adventitias admittendas, nisi solutis utensilibus per celebrantes.* Decr. S. C. Conc. die 6. Julii 1726. (4). VII. *Quando in fundatione beneficii, seu capellæ expressè cautum est non teneri celebrantem ad applicationem Sacrificii, eo casu poterit celebrans excipere novum stipendium, et unicâ Missâ satisfacere obligationi beneficii seu capellæ, et item danti novum stipendium.* Decr. S. C. Conc. sub die 13. Jul. 1630. (5). Cùm autem à S. C. expostulatum fuisset 18. Martii 1668. an deberent applicari pro testatore Missæ, cùm in testamento nihil de appli-

(1) *Vide apud Croix l. 6. p. 2. n. 64.* — (2) *Croix l. 6. p. 2. n. 65.* — (3) *Vide apud Croix l. 6. p. 2. n. 95.* — (4) *Lambert. Not. 56. n. 13.* — (5) *ibid. n. 8.*

catione declaratum fuerit, respondit S. C. applicandas esse pro testatore (1). Et idem declaratum fuit 6. Februarii 1627. de capellanis, qui celebrant ut confratres aut Moniales intersint Sacro, cùm dicatur non posse stipendium recipere. VIII. *Districtè prohibet ne Episcopi in diœcesana Synodo, aut Generales in capitulis generalibus, vel aliàs quoquo modo reducant ulla onera Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis, sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis ad apostolicam Sedem recurratur, etc. Alioquin reductiones, moderationes, et commutationes hujusmodi, si quas contra hujus formam fieri contigerit, omninò nullas et inanes decernit.* IX. *In die Commemorationis omnium fidelium defunctorum Sacrificia possunt à sacerdotibus applicari ad libitum, scilicet vel pro omnibus fidelibus defunctis, vel pro aliquibus tantùm.* Decr. S. C. sub die 4. August. 1663. (2). X. *In Missis defunctorum, quæ in paramentis nigris celebrantur, non ministretur Eucharistia per modum Sacramenti, scilicet cum particulis præconsecratis, extrahendo pyxidem è custodia; potest tamen ministrari per modum Sacrificii, proùt est quando fidelibus præbetur Communio cum particulis intra eamdem Missam consecratis.* Decr. S. C. Rit. in Aquensi sub die 2. Septembris 1741. Et antea adfuit hoc Decretum : *Missæ defunctorum non possunt celebrari, nisi cum colore nigro, vel saltem violaceo.* 21. Jun. 1676. in Oritana. XI. *Non est licitum Missas celebrare in die sabbati sancti in quibuscumque ecclesiis, et oratoriis, non obstante quâcumque contrariâ consuetudine, proùt, Papâ approbante, suo Decreto generali statuit eadem* S. C. Decr. S. C. rit. sub die 11. Mart. 1690. (3). Aliud simile Decr. reperitur ap. Pitton. (4) quod prohibet celebrare in feria V. Cœnæ Domini; et, quod magis refert, hæc Decreta fuerunt expressè confirmata à Clemente XI. ùt legitur apud Lambertini postea Bened. XIV. et Pitton. (5). Decreto edito ab eodem Pontifice die 15. Martii 1712. quo dictum fuit : *Dichiaro per ultimo, che colla suddetta proibizione per lo Venerdì Santo, non intende la Santità Sua di permettere che ne' giorni die Giovedì è Sabbato Santo si celebrino Messe private, ma solo la Conventuale, secondo il Rito della Santa Chiesa, e replicati Decreti della S. C. de' Riti.* Et hoc Decretum, ùt refert Merati, confirmatum fuit ab Innoc. XII. et ab eodem Clemente XI. (6). XII. *Ita-*

(1) *Ibid. n.* 9. — (2) *Ap. Merat. in indice tom. I. n.* 411. — (3) *ap. Monac. tit.* 15. *Form.* 3. *in fin.* — (4) *Pitt. de rit. n.* 1703. — (5) *Pitt. l. cit.* — (6) *Merat. in indice tom. I. n.* 620.

bens indultum à Sede apostolica erigendi oratorium privatum in propria domo, si quis voluerit ibi ædificare altare ligneum, non indiget facultate apostolicâ, dummodò altare ligneum cum sacro lapide parieti colligatum amovibile non sit, et altaris portatilis imaginem non præ se ferat. Decr. S. C. rit. sub die 3. Decemb. 1661. (1). Merati autem explicando illud verbum *colligatum* dicit largè esse intelligendum, cùm sufficiat altare si adhæreat parieti, adeò ut nullum mediet spatium, quia hoc sufficit ut verificetur quòd altare portatile non videatur esse; saltem dicit usu sic fuisse interpretatum. XIII. Leguntur hæc alia sequentia Decreta S. C. Rit. apud *La-Croix* (2). *Missa conventualis canenda est quotidie in collegiatis, quarum clerus est numerosus, et reditus non tenues.* XIV. *Missæ ad satisfaciendum eleëmosynis alicui ecclesiæ traditis non sunt celebrandæ per exteros, ubi commodè potest iis satisfieri per sacerdotes ejusdem ecclesiæ.* XV. *Inferiores Episcopo non debent sumere de altari paramenta pro Missa.* 7. Julii 1712. Sed hoc intelligendum, ùt advertit *Gav.*, quòd non ponantur paramenta in medio altaris more Episcoporum, nam si ponantur in angulo, hoc permittit Rubrica (p. 2. tit. 12. n. 3.) ubi dicit: *Si verò* (sacerdos) *dimissurus sit paramenta apud altare, in quo celebravit, finito Evangelio, ibidem illis se exuit.* Saltem, dicit *La-Croix*, id permissum est ubi commodum non adest alibi deponere vestes. XVI. *Altare portatile ligneum cum ara lapidea permitti debet, non obstante Constitutione synodali, dummodò habeat solitum reliquiarum repositorium*, die 19. Jan. 1614. XVII. *Solus Episcopus potest habere fenestras in ecclesia, per quas in eam prospectus haberi possit.* 19. Jan. 1614. XVIII. *Non permittitur ad altare majus celebratio Missæ, dùm dicuntur in choro Matutinum, et Horæ.* 15. Sept. 1664. XIX. *Potest fieri commemoratio de SS. Sacramento, si expositum sit, etiam in Missa de festo duplici, quod non sit* 1. *vel* 2. *classis.* 2. Decemb. 1688. XX. *Non potest prohiberi celebratio Missæ in oratorio ruri ædificato per laicum, antequàm celebretur Missa parochialis.* Decr. S. C. sub die 31. Mart. 1629. (3). XXI. *De rigore juris non posse prohiberi* (scil. à parocho) *ut Missæ non celebrentur ante Missam à parocho non celebratam.* Decr. S. C. 27. Jun. 1641. (4). Sed in alio Decreto dictum fuit: *Sæpiùs S. C. censuit Constitutiones synodales disponentes ut diebus festis Missæ cele-*

(1) *Ibid. n.* 593. — (2) *La-Croix l.* 6. *p.* 2. *tom.* 7. *in Dec. S. C. n.* 56. — (3) *ap. Merat. in indice tom. I. n.* 242. — (4) *ap. Card. Lambert. Notif.* 40. *n.* 12.

brari non debeant in aliis ecclesiis, nisi celebratâ Missâ in ecclesia parochiali, esse observandas; ita tamen ut Missa in ecclesia parochiali horâ opportunâ celebretur. 25. Maji 1652. (1) XXII. *S. C. censuit non licere Regularibus, etiam in eorum propriis ecclesiis SS. Eucharistiæ Sacramentum publicè adorandum exponere, nisi ex causa publica, quæ probata sit ab Ordinario; ex causa autem privata posse, dummodò SS. Sacramentum è tabernaculo non extrahatur, et sit velatum, ita ut ipsa sacra Hostia videri non possit.* Sub die 17. Aug. 1630. (2). Idque confirmatum à Bened. XIV. alio Decreto, ubi fuit decisum: *Non licere exponi publicè divinam Eucharistiam, nisi causa publica, et Episcopi facultas intervenerit* (3). Super hoc dico, quòd si aliquis privatus optaret expositionem Venerabilis ad publicam devotionem promovendam, licitè potest illa fieri; non verò si eam cuperet tantùm ob suam privatam devotionem (4). Hìc insuper notandum quòd etiam respectu ecclesiarum secularium adest Decretum S. C. Episc. et Regul. prohibens extrahi pyxidem à tabernaculo, cùm illa ob causam privatam exponitur: *Si quandoque privata ex causa sacrosancta Eucharistia exponenda videbitur, à tabernaculo nunquàm extrahatur, sed pyxide velatâ in aperto ejusdem tabernaculi ostiolo cum assistentia alicujus sacerdotis stolâ et superpelliceo induti; et cum sex saltem luminibus cereis collocetur. Quod idem in ecclesiis Secularium servari mandamus.* Die 9. Decemb. 1620. (5). Benedictus autem XIV. in Bulla *Cùm, ut rectè nosti, etc.* (in *Bullar. t.* 4. *pag.* 417. §. 13. *et in edit. Mech. t.* 11. *pag.* 194. *eod.* §.) mentionem faciens de præfatis Decretis, ait pro causa privata numquam extrahi posse pyxidem, nec etiam ad populum benedicendum, his verbis: *Si autem Sacramentum non debet à tabernaculo educi, facilè intelligitur in designatis casibus* (scilicet pro causis privatis) *non esse illud afferendum ad ecclesiæ januam, nec cum eodem benedictionem impertiendam.* Hìc autem præterea obiter advertendum id quod in prædicta Bulla (§. 12.) idem Pontifex subdit circa administrationem Sacramentorum, nempe: *Neque enim fas cuique esse debet, privatâ auctoritate novum ritum inducere.* Et ad hoc profert ibi Canonem XIII. Tridentini in *Sess.* 7. *de Sacram. in gen.* ubi vetitum fuit immutari consuetos ritus circa Sacramentorum administrationem; eumdemque Canonem de-

(1) *Ap. Card. Lambert. Notif.* 40. *n.* 12. — (2) *ap. Lamb. Not.* 30. *n.* 11. — (3) *ita in Bullar. tom.* 2. — (4) *l.* 6. *n.* 424. *v.* Refert. — (5) *ap. Card. Lambert. Notif.* 30. *n.* 27.

clarat procedere etiam quoad cultum SS. Eucharistiæ. Loquens autem de ritibus alicubi jam introductis, sic inquit: *Et quoties aliquem ritum ejusmodi induci contigit, nisi nihil continentem pietati oppositum, apostolica Sedes eumdem interdicere non dubitavit, ex quibusdam extrinsecis circumstantiis nullatenùs prævisis, vel neglectis ab eo qui ritum invexit.* XXIII. Notandum, quòd juxta Decretum Innocentii XI. 1. Sept. 1730. vetatur *apponi statuas, reliquias Sanctorum, ac imagines animarum purgatorii in altari ubi fit expositio SS. Sacramenti* (1). XXIV. Regulariter Missa respondet officio, sed excipe, ùt dicitur in Decreto S. C. rituum: *Sacerdotes etiam regulares diebus, quibus propria officia recitant sub ritu duplici, celebrantes in alienis ecclesiis, quando peragitur festum cum solemnitate et concursu populi, debent celebrare Missas, conformando se ritui, et colori earumdem ecclesiarum. In aliis verò diebus possunt; sed quando prohibentur Missæ votivæ, vel defunctorum, debent se uniformare saltem quoad colorem.* 11. Jun. 1701. apud *Merat. in Ind. Decr. n.* 558.

XXV. Notandum quòd SS. Eucharistiæ Sacramentum nequit in aliis ecclesiis servari, quàm in parochialibus, sine dispensatione S. Sedis, cùm non possint eam largiri Ordinarii, ùt docent *Barbosa, Pignatellus*, et alii apud *Card. Petra* (2), qui de hoc plures refert Decisiones S. C. tam respectu hospitalium, quàm conservatoriorum, ac etiam ecclesiarum quæ sunt intra fines parochiæ, aut in ruribus, ad quas accedunt parochi ad Missas celebrandas; licentiam enim (ait *Petra*) servandi Eucharistiam in hujusmodi ecclesiis, sive capellis S. C. tùm solùm concedit, cùm in ipsis est populi concursus, et præsertim si illæ à parochia distant. Deinceps Benedictus XIV. in Constitut. *Quamvis justo*, edita sub die 30. April. 1749. (vide *Bullar. tom.* 3. *et edit. Mech. t.* 7. *p.* 115. §. 24.) expressè declaravit largitionem præfatæ licentiæ privativè spectare ad Sedem apostolicam, his verbis: *Quoniam verò hujusmodi gratiæ concedendæ* (hoc est servandi venerabile Sacramentum) *jus ad nos et apostolicam Sedem privativè pertinet, quod innuit Decretum superiùs relatum, et canonica docet disciplina, juxta quam sacrosancta Eucharistia in ecclesiis, quæ parochiales non sunt, retineri non potest absque præsidio apostolici Indulti, vel immemorabilis consuetudinis, quæ hujusmodi Indulti præsumptionem inducit.*

(1) *Ap. Merat. part. IV. tit. XII.* §. 3. *n. VI. v. Altare insuper. pag.* 670. — (2) *Barbosa in Trid. sess.* 13. *c.* 6. *de Euchar. Pignatell. Cons.* 86. *v.* 16. *Petra tom.* 3. *in Const.* I. *Urb.* VII. *pag.* 166. *ex n.* 30.

Dixit tamen S. C. satis esse possessionem 40. annorum cum titulo putativo, quia hoc temporis spatium sufficit ad licentiam apostolicam præsumendam; sed addit quòd, si constat S. Eucharistiam retineri ex sola Ordinarii licentia, tunc nec etiam centenaria, aut immemorabilis possessio prodesset. Hæ decisiones ab eodem *Petra* afferuntur. XXVI. Notandum ultimò cum *Merato* (1), *Corset. Tonell.* et *Bisso*, quòd sacerdos, postquam Moniales sunt communicatæ, non debet pyxide eas benedicere, sed tantùm manu, positâ pyxide super palla, stans adhuc ante fenestrellam, eo modo quo alii fideles post Communionem benedicuntur; nam tantùm infirmi benedicuntur cum Sacramento, qui pro Viatico communicantur, ùt præscribitur in Rituali romano. Item advertendum ex Decreto dato 15. Sept. 1736. apud *Meratum in Indice n.* 696. præscribi : *In communione Monialium habentium fenestrellam in parte Evangelii, sacerdos debet descendere et reverti per gradus anteriores, et non laterales altaris.*

TRACTATUS XVI.

DE POENITENTIÆ SACRAMENTO.

CAPUT I.

DE MATERIA ET FORMA.

De materia remota et proxima 1. *An Religiosi debeant confiteri semel in mense* 2. *An peccata confessa sint materia apta* 3. *An distinguenda sint peccata jam confessa à non confessis* 4. *An necessarium verbum* te. *An verba* à peccatis tuis. *An cætera verba. An per verbum* absolvo *possint absolvi censuræ. Requiritur præsentia pœnitentis* 5. *De absolutione sub conditione* 6.

1. — Poenitentia accipitur utì virtus, et utì Sacramentum; utì virtus definitur : *Virtus tendens in destructionem peccati, quantùm est offensa Dei medio dolore, et satisfactione.* Utì Sacramentùm : *Est Sacramentum consistens in actibus pœnitentis, et in absolutione sacerdotis.* Pœnitentia utì virtus semper fuit necessaria *necessitate medii* ad salu-

(1) *Merat. part.* 2. *tit.* 10. *n.* 33. *in fin. v. Clausâ pyxide pag.* 351.

tem, sed tanquam Sacramentum in nova Lege adhùc est necessaria necessitate medii lapsis in mortale post Baptismum, saltem in voto, sive desiderio, si non potest realiter suscipi. Materia remota hujus Sacramenti juxta *S. Thom.* (1), et communem sententiam, sunt peccata post Baptismum commissa; sed peccata mortalia sunt materia necessaria; venialia, et mortalia aliàs confessa sunt materia *sufficiens;* nam hæc sufficiunt ut recipiatur absolutio, sed nemo tenetur ea confiteri. Materia *proxima*, juxta eumdem *S. Thomam* (2), sunt actus pœnitentis, à Tridentino nuncupati *quasi materia*, quia non sunt materia physica; proùt est illa cæterorum Sacramentorum; ii actus sunt (ùt declaravit Concilium) contritio, confessio et satisfactio. Satisfactio tamen non est pars essentialis, ùt sunt duæ primæ, sed tantùm integralis; nam sine illa in aliquo casu benè potest esse validum Sacramentum. Hoc est contra Scotum, qui vult totam essentiam consistere in sola absolutione.

2. — Loquendo de materia remota, dictum est venialia, et mortalia aliàs confessa esse tantùm materiam sufficientem. Sed in hoc quæritur 1. an Religiosi et Moniales teneantur ad confitendum saltem semel in mense, quamvis mortalibus non sint gravati? Dubium oritur ex *Clement. Ne in agro*, §. *Sanè*, *de statu Monach.* ubi (cùm sermo fiat de Monach. benedictinis) sic dicitur: *Sanè singulis mensibus tam in monasteriis quàm extra* (*sublatâ occasione quâcumque*) *ad confessionem saltem semel accedant omnes et singuli monachi. Et in prima dominica mensis cujuslibet in monasteriis semper communicent.* His positis, alii DD. *Azor. Vasq. Hurtadus*, etc. (3) dicunt hoc esse præceptum obligans sub culpa gravi; undè dicunt teneri Religiosos quolibet mense confiteri, licèt gravibus peccatis obnoxii non sint. Sed communiùs *Sotus*, *Can. Cajetan. Navar. Molfes.* et *Megal.* (4) tenent præfatam Clementinam præceptum grave non inducere. Imò *P. Suar.* (5) dicit præfatum Decretum non importare præceptum, sed tantùm consilium; et deducit ex Tridentino *sess.* 25. *c.* 10. ubi cùm sermo fiat de monialibus, sic dicitur: *Attendant diligenter Episcopi, et cæteri Superiores sanctimonialium, ut in constitutionibus earum admoneantur sanctimoniales, ut saltem singulis mensibus confessionem peccatorum faciant, et Eucharistiam suscipiant.* Ex quibus verbis conclu-

(1) 3. *p. q.* 84. *a.* 1. *ad.* 1. *et* 2. — (2) *ibid. a.* 2. — (3) *Apud Dianam p.* 8. *tract.* 1. *resp.* 16. — (4) *ibidem p.* 3. *tract.* 3. *resp.* 1. — (5) *in* 3. *p. sess.* 2.

dit *P. Suar.*, quòd nisi constet quòd constitutiones religionis obligent sub gravi, nulla rigorosa obligatio de hoc habetur. Et idem sentiunt *Castropal. Can. Præpos. Vivald. Leand.*, etc. apud *Salm.* (1). Et hoc quod dicunt AA. citati de confessione, dicunt etiam de Communione.

3. — Quæritur 2. an peccata aliàs confessa sint materia apta ad recipiendam absolutionem? Dubium oritur ex eo quòd peccatum remissum non est ampliùs capax remissionis; undè videtur non esse materia apta confessionis. Sed est communis sententia, et usus fidelium, qui id admittit cum *S. Thoma* (2), *Suar. Castrop. Salm.*, etc., et est certum ex Extravaganti 1. *de Privil.* §. *Verum*, *in fine*, ubi dicitur: *Ut eorumdem peccatorum iteretur confessio*, *reputamus salubre.* Nec obstat dicere quòd peccatum remissum non est ampliùs peccatum, quia peccatum licèt remissum semper est peccatum commissum; undè benè potest esse materia Sacramenti non semel, sed iterùm atque iterùm et ampliùs, ùt ipsa aqua benè potest esse materia multorum baptismorum (3).

4. — Quæritur 3. an in confessione sint necessariò distinguenda peccata confessa à non confessis. Respondetur negativè cum *Bonac. Lug. Conc.* et *Sanch.*, modò hoc non sit necessarium ob occasionem proximam, quæ removenda foret, aut ob casum reservatum, aut ob aliam circumstantiam (4).

5. — Forma Sacramenti Pœnitentiæ sunt verba sacerdotis : *Ego te absolvo à peccatis tuis.* Autumant nonnulli auctores primævis temporibus formam fuisse deprecatoriam, proùt est nunc (ùt testatur *Martene*, et *Tourn.*) forma Græcorum; sed quoad Latinos, hoc negant *Baronius*, *Gonet*, et alii (5). Sed hìc quæritur 1. an sit de essentia verbum *te*? Negant *Lugo*, et *Wigandt*, sentientes satis exprimi verbum *te* per alia in forma contenta, id est *à peccatis tuis.* Sed communissimè affirmant *Bonac. Castrop. Conc.* et *Holzm.* Et quia hæc sententia est etiam probabilis, hæc in praxi tenenda est, cùm proscripta sit ab Innoc. XI. propos. 1. quæ dicebat licitum esse in conficiendo Sacramento uti opinione probabili. Quæritur 2. an sint necessaria verba *à peccatis tuis?* Negant *Milante*, *Conc. Lugo*, *Holzm.*, etc., nam (dicunt) ex circumstantiis sufficienter determinantur alia verba ad peccata pœnitentis. Et in Catechism. rom. (*p.* 2. *n.* 19.) alia verba non ex-

(1) *Castr. tr.* 23. *d. undè Pœn p.* 20. §. *n.* 6. *Can. relect. de Pœn. c.* 5. *At verò Salm tr.* 6. *c.* 7. *n.* 33. — (2) *In* 4. *d.* 17. *q.* 3. *a.* 3. *q.* 5. *ad* 4. — (3) *lib.* 6. *n.* 427. Dubit. 2. — (4) *n.* 425. *ad* 2. — (5) *n.* 430.

primuntur de formæ essentia, quàm : *Ego te absolvo.* Sed multi alii DD. ùt *Paludan. Major*, *Croix*, *Mazz.*, etc., volunt esse necessaria, quia si valeret ea ratio adversariorum, dicunt etiam verbum *te* posse reticeri. Et quia hæc sententia est etiam probabilis, hæc sequenda est, ùt confitentur iidem adversarii *Holzm. Ronc.*, etc. Et omnes conveniunt esse grave, si omittantur (1). Est sententia communis contra *Durandum* (doctorem cæteroquin doctum, sed extravagantem in suis opinionibus) verba *in nomine Patris*, *etc.* non esse de essentia; et communissimè dicunt *Bonac. Castrop. Salm. Croix*, etc. quòd ea omittere non excedat veniale (2). Cætera verba : *Misereatur*, *etc. Indulgentiam*, *etc.*, commune est quòd possint omitti citra peccatum. Et idem dicunt DD. de verbis : *Dominus noster Jesus Christus*, *etc.* dùm Trident. *sess.* 14. *c.* 3. dicit tantùm quòd, exceptâ formâ, aliæ preces *laudabiliter adjunguntur.* Sed *P. Concina* contendit omittere præfata verba esse veniale, et non sine ratione, dùm Rit. rom. (*de Form. absol.*) dicit : *In confessionibus frequentioribus omitti potest,* misereatur, etc., *et satis erit dicere :* Dominus noster Jesus Christus *usque ad illud*, passio, etc. *Urgente verò aliquâ gravi necessitate in articulo mortis*, *breviter dicere poterit:* Ego te absolvo ab omnibus censuris, et à peccatis tuis. In nomine Patris, etc. (3). Commune est sacerdotem per illa verba *Te absolvo* posse absolvere tam à peccatis, quàm à censuris. Nihilominùs dicunt rectè *Concina*, *Sotus*, *Salm.*, etc. facere hoc sine causa esse veniale, quia est contra Ecclesiæ morem; nisi esset (ùt probabiliter dicunt *Holzm. Viva*, etc.), quia nulla esset suspicio quòd pœnitens aliquam incurrisset censuram (4). Certum est autem formam proferendam esse præsente pœnitente : et fuit damnata à Clemente VIII. an. 1602. die 20. Junii, propositio quæ dicebat : *Licere per litteras*, *seu internuntium confessario absenti sacramentaliter confiteri*, *et ab eo absente absolutionem obtineri.* Et declarando Pontifex absolutionem illicitam, ùt benè advertunt *Salm.*, declaravit etiam esse invalidam : quia Papa in casibus necessitatis non potuisset eam prohibere. Et Paulus V. anno 1604. die 14. Julii id prohibuit, licèt præcessisset confessio in præsentia facta (5). Talis præsentia sufficit ut sit moralis, nempe in ea distantia in qua solent homines voce usuali, licèt altâ, alloqui. Hanc distantiam *Sporer*, et alii extendunt ad 20.

(1) *Lib.* 6. *n.* 430. Dubit. 2. — (2) *ibid.* Dubit. 3. — (3) *ibid.* v. Verba autem. — (4) *ibid.* Dubit. 4. — (5) *Lib.* 6. *n.* 428.

passus; dicunt tamen quòd si pœnitens à confessionali discessit, confessarius eum arcessere debet, ut absolvat, cùm id commodè fieri potest. Cæterùm ait ipse *Sporer*, cum *Bonac.* et *Gobat*, quòd sine scrupulo potest confessarius absolutionem impertiri pœnitenti, cùm certò scit parùm distare. Tenet rationabiliter *Tamb.* quòd si absolutio daretur ei qui ex tecto præcipitat, debet dari sub conditione, cùm dubium sit an in tanta distantia adsit præsentia moralis. Advertunt tamen communiter DD., non referre quòd pœnitens absolutionem non audiat. Imò prudenter admonet *Croix* ut absolutio submissâ voce proferatur, ut si fortè aliquis dimittitur non absolutus, alii id non animadvertant (1).

6. — Quæritur hìc ultimò quandonam sit valida et licita absolutio, quæ datur sub conditione? Si conditio est de futuro, communiter dicunt invalidam esse. Admittit tamen *P. Viva*, posse ita conferri absolutionem : *Absolvo te, si Deus cognoscit quòd restitues id quod debes;* sed rectè id negant *Coninch. Dicast. Concin. Tournel.*, etc. quia cùm Deus in hominum manus Sacramentorum administrationem commiserit, non possunt apponi conditiones quæ hominibus innotescere nequeunt (2). Si contrà conditio est de præterito, aut de præsenti, omnes conveniunt eam esse validam, et etiam licitam, cùm justa adest causa, juxta sententiam communem (contra pauciores), ùt dictum est *Tract. XIV. n.* 3. Causæ autem justæ sunt 1. si confessarius prudenter dubitat de absolutione collata; *Suar. Lugo, Ronc. Bonac. Salm. Croix*, etc.; 2. si dubitatur de pœnitentis dispositione, et contrà adesset necessitas eum absolvendi, ùt dicetur *Tom. III. Tr. ult. punct. IV. et VII.*, loquendo de pueris, et moribundis. Cæterùm plerùmque confessarius debet esse certus de pœnitentis dispositione, ut eum licitè absolvere possit; quare recidivi, non solùm in peccata mortalia, sed etiam in venialia, non possunt absolvi, nisi certa dent signa suæ dispositionis, ùt dicetur *punct. II.* præfati *Tract. ultimi;* 3. ùt dicit *Bonac.* rectè absolvi possunt sub conditione illæ personæ piæ quæ confitentur de solis imperfectionibus, circa quæ dubitatur an ob advertentiæ defectum pertingant ad venialia; et hoc non videtur improbabile, cùm justa causa videatur eas ita absolvendi, ne hujusmodi animæ hujus Sacramenti fructu careant per multum tempus. Dico *per multum tempus*, quia hoc non admitterem, nisi semel in mense.

(1) *N.* 129. — (2) *n.* 431. *et etiam n.* 26.

Dicit præterea *Sporer* quòd confessarius potest absolutionem impertiri, si dubitat de jurisdictione; sed hoc puto non esse admittendum, nisi cùm pœnitens existeret in mortali, et aliàs multum temporis absolutione privari deberet. Hoc cæteroquin debet intelligi in solo dubio facti; quia si jurisdictio est positivè dubia de jure, id est si probabilis est ob DD. auctoritatem, benè potest absolutè conferri : nam tunc supplet Ecclesia, semper ac gravis adest causa, ùt diximus *Tom. I. Tr. I. n.* 27. Præterea dicunt *Spor.* et *Mazz.* quòd potest absolvi sub conditione pœnitens qui est in necessitate communicandi, et est dubiè dispositus. Sed in hoc distinguendum est, ùt diximus *Tract. XV. n.* 34., et videndum an dubium sit de peccati actione, aut de confessione peccati jam commissi : quia si pœnitens est certus quòd grave peccatum patravit, et ejus dispositio est dubia, ille communicare nequit, licèt absolutus fuisset sub conditione; et si non potest communicare, nec etiam potest absolvi ; nam tunc deëst causa necessitatis communicandi, ut sub conditione absolveretur (1). Vide *num.* 34. *Tract. XV.*

CAPUT II.

DE CONTRITIONE ET PROPOSITO.

7. — Sicut superiùs vidimus, et sicut declaravit Trid. *sess.* 14. *cap.* 3. tres sunt partes necessariæ Pœnitentiæ, contritio nempe, confessio, et satisfactio. Sigilatim erit sermo de singulis eorum in punctis distinctis. Et primò de contritione.

(1) *Lib.* 6. *n.* 432.

PUNCTUM I.

De contritione.

In quo consistat contritio 8. *Ex quo motivo producitur* 9. *Quandonam tenemur ad contritionen* 10. *An in articulo mortis*, *etc.* 11. *An sufficiat dolor generalis* 12. *An actus Fidei, Spei, etc.* 13. *An sufficiat attritio sine amore prædominante* 14. 15. *et* 16. *An sufficiat attritio ex timore pœnarum temporalium* 17. *An detur Sacramentum validum, et informe* 18. *An dolor debeat præcedere confessionem* 19. *Quantùm temporis perduret dolor* 20. *An dolor debeat elici in ordine ad confessionem* 21. *Qui mox se reconciliat, an novum dolorem elicere debeat* 22. *De dolore peccatorum venialium* 23.

8. — Quoad contritionem, Tridentinum *sess.* 14. *c.* 4. distinguit, et dicit aliam esse contritionem *perfectam*, quæ oritur ex motivo charitatis; aliam *imperfectam*, quæ attritio nuncupatur, quæ concipitur aut ex turpitudinis peccati consideratione, aut gehennarum timore, excludens peccati voluntatem, et veniæ spem includens. Loquamur nunc de contritione *perfecta*, quomodò illa esse debeat, et quando sit necessaria; deindè loquemur de attritione. Contritio definitur à Concilio : *Animi dolor ac detestatio de peccato commisso*, *cum proposito non peccandi de cætero :* hinc quæritur hìc 1. an contritio consistat in dolore, an verò in detestatione peccatorum. Alii, ùt *Gonet,* volunt consistere in dolore qui præsupponit detestationem; alii in detestatione, quam subsequitur dolor; et hæc 2. sententia est verior, et quasi communis cum *Suar. Navar. Cajet. Holzm. Sporer*, et aliis cum *S. Thoma* (1) qui dicit: *Exigitur ad remissionem ut homo peccatum detestetur.* Ratio est, quia non jam dolor est causa detestationis; sed detestatio est causa doloris. Cæterùm, ùt rectè dicunt *Frassen*, *Vega*, *Coninch. Holzm. Sporer*, et *Croix*, non est dubitandum quin in uno explicitè contineatur aliud; dùm qui peccatum detestatur, necessariò de illo dolet; et qui de illo dolet, necessariò illud detestatur (2).

9. — Quæritur 2. ex quo motivo producitur contritio perfecta? Alii dicunt ex offensione irrogata cuicumque attributo divino, misericordiæ, justitiæ, etc.; et rectè hanc sententiam dicunt *Lugo*, et *Suar.* esse satis probabilem, dùm qui diligit divinam misericordiam, aut justitiam, respectu ad Deum, jam diligit Deum ipsum, cùm miseri-

(1) 3. *p. q.* 87. *a.* 1. — (2) *lib.* 6. *n.* 435.

cordia et justitia divina sint ipse Deus; et ita contrà, quem pœnitet offensæ illatæ in divinam misericordiam respectu ad Deum, jam pœnitet sui peccati, non jam ob motivum dilectionis erga seipsum, sed erga Deum. Sententia tamen communior vult contritionem procedere debere ex offensa facta in divinam bonitatem, cùm contritio, ùt docet Trid., oriatur ex charitate, et charitas, juxta sententiam communiorem, habet pro objecto Dei bonitatem, in quantùm illa comprehendit omnes divinas perfectiones, ùt diximus *Tom. I. Tract. IV. n.* 9. (1).

10. — Quæritur 3. Quando obliget præceptum contritionis? Certum est obligare, 1. in periculo mortis. 2. Quando homo tenetur ad eliciendum actum amoris, quem, ùt diximus (*Tom. I. Tract. IV. num.* 13.), quilibet tenetur elicere semel in mense. 3. Licèt sit probabile quòd extra periculum mortis non adsit præceptum speciale contritionis, undè dixit *S. Thomas* (2) impœnitentiam finalem non esse peccatum grave speciale; nihilominùs præscindendo ab obligatione annualis confessionis, dicimus peccare graviter contra charitatem erga seipsum, qui diutiùs perseverat in peccato, ùt dicit *S. Thomas*, dùm qui caret gratiâ, non potest diutiùs in grave aliud peccatum non labi: *Sine gratia justificante*, ait *S. Doctor* (3), *quòd diù maneat absque peccato mortali, esse non potest.* Quantum autem sit hoc longum tempus, *Concina* et *Ronc.* putant esse hebdomadam circiter; alii tamen communiùs, ùt *Castrop. Laym. Lugo*, *Salm. Henno*, *Elbel*, etc., dicunt esse spatium anni; prima opinio mihi videtur nimis rigida, sed nec acquiescere possum secundæ, saltem ob obligationem quæ adest (ùt diximus) eliciendi actum charitatis semel in mense; verum tamen est quòd rudes difficulter eam obligationem advertant (4). Volunt autem nonnulli esse obligationem contritionis peccatoribus quolibet die festo, ut adimpleatur finis sanctificandi festa; sed hoc communiter negatur, quia (ùt dictum est cum *S. Thoma Tom. I. Tract. II. n.* 28.) finis præcepti non cadit sub præcepto.

11. — Quæritur 4. an in mortis articulo, qui cum sola attritione confitetur, teneatur etiam ad eliciendam contritionem? Affirmat prima sententia cum *Suar. Bonac. Conc.*, etc.; sed secunda sententia multò communior cum *Lugo*, *Laym. Conc. Castrop. Ronc. Holzm. Salm. Becan. Sporer*, etc. negat, et *Suar.* appellat eam valdè probabi-

(1) *n.* 436. — (2) 2. 2. *q.* 14. *a.* 2. — (3) 1. 2. *q.* 109. *a.* 8. (4) *lib.* 6. *n.* 437. dubit. 1.

lem, quia dato quòd certa sit sententia (ùt ostendemus n. 14.) sufficere ad confessionem solam attritionem, qui cum illa confessus est jam est moraliter certus de divina gratia. Hæc secunda sententia est valdè probabilis; sed non potest negari quin prima omninò moribundis suadenda sit; tantò magis quòd in extremo vitæ tenemur ad actum amoris, cui satisfieri non potest, nisi peccatum detestemur, cùm memoriæ occurrit, ùt communiter DD. (1).

12. — Quæritur 5. an ad obtinendam justificationem sufficiat dolor generalis de peccatis commissis? In hoc quicquid dicant aliqui, qui perperàm volunt actum doloris particularis pro quolibet peccato in particulari, aut saltem (dicunt alii) actualem memoriam cujuslibet peccati, certa est sententia quòd sufficiat dolor omnium peccatorum quibus Deum offendit; ita *Scotus*, *Suar. Juvenin. Conc. Laym. Cajet. Holzm. Sporer, Croix*, et alii multi; imò *Cajetanus* ridiculam appellat sententiam oppositam; et nostram expressè docet *S. Thomas* (2), qui dicit: *Ad justificationem non requiritur quòd aliquis de singulis peccatis cogitet, sed sufficit quòd cogitet de hoc, quòd per culpam suam est aversus à Deo. Recogitatio autem singulorum peccatorum debet vel præcedere, vel saltem sequi justificationem*, nempe (ùt explicant *Suar.* et alii illud *sequi*) in ordine ad confessionem, quæ doloris actum sequitur. Idem docet Catechis. Rom. (*De Sacram. Pœnit. part.* 2. *v. nota post n. XXXIX.*) ubi dicit quòd Deus parcit peccatori, *simul atque ille se collegerit et universa peccata sua detestatus, quæ deindè alio tempore, si facultas erit, singula in memoriam reducere, ac detestari in animo habeat*, (nempe ut confiteatur) *ad Dominum se convertit.* Et ratio est clara: primò quia ex Scripturis constat quòd peccator remissionem obtinet statim ac ad Deum se convertit: *Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit. Ezech.* 33. 12. Itaque si in detestatione primi peccati homini non omnia remissa fuissent, ille reciperet remissionem illius tantùm, quin remitterentur alia; sed hoc est impossibile, quia in peccatis mortalibus non potest unum peccatum sine alio remitti. Secundò quia (et hæc est ratio intrinseca) quem pœnitet suorum peccatorum ob motivum generale, quatenùs sunt offensa Dei, necessariò dolet de quolibet peccato quod habet in anima, ùt docet idem *sanctus Thomas* (3), qui dicit quòd sicut qui diligit commu-

(1) *ibid.* Dubit. 2. — (2) *de veritate*, *q.* 28. *art.* 5. *ad* 4. — (3) *In* 4. *dist.* 17 *q.* 2. *art.* 3. *q.* 3. *ad* 2.

nitatem, diligit quemlibet illius; ita quem pœnitet omnium peccatorum suorum, pœnitet etiam singulorum (1). Hactenùs de contritione; nunc de attritione quæ est necessaria ad obtinendam sacramentalem absolutionem. Sed priùs videamus circa actus Fidei, etc.

13. — Quæritur 6. an ad obtinendam gratiam in confessione requirantur actus expliciti Fidei, et Spei? Alii affirmant: sed alii communiùs negant; cæterùm rectè dicunt *Lugo*, et ***Escob.*** quòd pœnitens semper ac habet actum doloris, etiam explicitè (non jam reflexè, sed exercitè) actus Fidei, et Spei habet, quia tunc sine dubio exercitè credit, et sperat sibi per Sacramentum Pœnitentiæ in virtute meritorum Christi peccata remitti (2).

14. — Quæritur 7. an ad recipiendum Sacramentum Pœnitentiæ sufficiat attritio, et an ad illam requiratur *amor inchoatus*? Conveniunt theologi in affirmando utrumque; sed quæstio magna est an hic amor inchoatus debeat esse charitas prædominans, quâ diligitur Deus super omnia? Ita volunt *Merbes. Molin. Habert. Juven. Conc. Antoine*, et alii pauci, qui dicunt talem amorem ideò dici *inchoatum*, sive initiatum, quantùm est in gradu remisso; nam, ùt dicunt, cùm dolor oritur ex amore intenso, tunc est contritio perfecta, quæ remittit peccata etiam extra confessionem. Sed sententia satis communis, quam nos sequimur, tenet sufficere attritionem sine charitate prædominante, quæ oritur ex timore inferni, aut gloriæ amissione, aut ex horrore erga peccati turpitudinem, lumine Fidei cognitam; ita tenent *Genet, Canus, Petrocor. Tournel. Cabass. Wig. Abelly, Nav. Suar. Tol. Lug. Laym. Salm.* et alii multi cum Benedicto XIV (3), qui asserit quòd post Trident. cum plausu hanc sententiam omnes scholæ sibi adoptarunt; undè rectè dicunt *Suar. Less. Castr. Filliuc. Garden. Rainaud. Lug. Prado, Tanner. Viva*, et *Croix*, hanc sententiam hodie post Concilium esse moraliter certam, et oppositam non esse ampliùs probabilem. Et quòd scholæ (saltem communiùs) tanquam moraliter certam habeant, constat ex Decreto Alexandri VII. 1667. die 5. Maji, ubi sub excommunicatione prohibuit: *Ne quis audeat alicujus theologicæ censuræ, alteriusque injuriæ aut contumeliæ notâ taxare alterutram sententiam, sive negantem necessitatem aliqualis dilectionis Dei in attritione ex metu gehennæ concepta, quæ hodie inter scholasticos communis videtur; sive asserentem*

(1) *Lib.* 6. *n.* 438. — (2) *n.* 439. — (3) *De Synod. l.* 7. *c.* 13. *ex n.* 6.

dilectionis necessitatem. Attestando igitur Pontifex sententiam negantem esse communiorem inter scholasticos, consequenter testatur in scholis haberi communiter certam, dùm quisque scit quòd circa Sacramentorum valorem alias sententias, quàm moraliter certas, non posse DD. amplecti. Nec præfato Decreto vetuit Pontifex sententiam oppositam posse nuncupari improbabilem; nam improbabilitas non est nota censuræ, aut contumeliæ per Decretum vetita. Tantò magis quòd (sicut infrà dicemus) nos non negamus requiri in attritione initium amoris; sed dicimus tantùm non requiri charitatem prædominantem. Sed ad probationes descendamus.

15. — Probatur nostra sententia 1. ex Trident. *sess.* 14. *c.* 4. ubi loquendo de attritione ex metu gehennæ concepta, etc. sic dicit : *Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.* Opponunt adversarii quòd Concilium non dixit *sufficit*, sed *disponit;* ergò, dicunt, attritio sine charitate disponit, sed non sufficit; tantò magis quòd, referente *Card. Pallavicino*, Concilium, post gravem theologorum dissensionem, abstulit verbum *sufficit,* quod jam exaratum erat, et in ejus locum suffecit verbum *disponit.* Sed rectè respondet *Gonet*, quòd Concilium ideò suffecit *disponit*, in quantùm importabat necessariò idem ac *sufficit*, quia attritio ex inferni metu concepta, cùm etiam sit donum Dei, ùt declaravit Concilium, etiam extra Sacramentum remotè semper disponit ad gratiam; in Sacramento igitur disponit proximè ad illam. Hoc clarè patet ex iisdem verbis : *Et quamvis*, etc. : si Concilium loqui intellexisset de sola dispositione remota, quin eam gratia subsequeretur, inconcludenter et perperàm dixisset : *Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ attritio gratiam producere non posset, tamen in Sacramento disponit ad eam impetrandam;* sed dicere debuisset : Et quamvis attritio extra Sacramentum non disponat ad gratiam, disponit tamen ad eam impetrandam in Sacramento. Cùm igitur dixit : *Quamvis sine Sacramento non possit attritio perducere peccatorem ad justificationem, tamen eum in Sacramento disponit ad impetrandam gratiam*, necessariò intellexit de dispositione proxima. Hoc confirmatur clariùs ex verbis quæ subjunguntur : *Quamobrem falsò quidam calumniantur catholicos scriptores, quasi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ absque bono motu suscipientium gratiam conferre.* Hæretici cum Luthero numquam Catholicos

calumniati sunt, qui dicebant dari gratiam contritis, sed tantùm eos qui dicebant dari attritis, ex eo quia isti bonorum motuum expertes non sunt, et sufficientem habent dispositionem ad obtinendam gratiam in Sacramento: *Tristitia* (dicebat Lutherus) *ob fœditatem peccatorum, amissionem beatitudinis*, etc. *fecit magis peccatores, et tales indignè absolvuntur*, ideòque damnabat eos, *qui vocant attritionem hanc proximè disponentem ad contritionem.* Hi sunt igitur illi quos Concilium dicit falsò ab hæreticis calumniari.

16. — Probatur 2. ratione, quia Sacramenta actualiter operantur quod significant; undè verificari debet (ex se loquendo) quòd, cùm sacerdos dat absolutionem, eo momento peccata remittuntur; propterea Pœnitentia nuncupatur Sacramentum mortuorum, quia confert vitam gratiæ illi qui eâ privatus est. Si ergò in dolore necessariò exigeretur charitas prædominans, Sacramentum nunquam causaret gratiam, quia omnes accederent jam justificati, nam quilibet dolor qui ex charitate prædominante procedit, est vera contritio, ùt docet *S. Thomas* (1); et hoc accidit (ùt explicat Sanctus) quoties homini displicet potiùs gratiæ, quàm alterius boni amissio; et cùm illa sit vera contritio, quamvis exiguus sit dolor, delet peccata: *Quantuscumque parvus sit dolor* (verba Angelici), *dummodò ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet.* Et hìc certè Sanctus loquitur de dolore extra Sacramentum, sicut alibi id exprimit (2): *Per solam contritionem dimittitur peccatum... Sed si, antequam absolvatur, habeat hoc Sacramentum in voto, jam virtus clavium operatur in ipso.* Quid clarius? Sed quòd quælibet contritio quæ oritur ex charitate prædominante deleat peccata, legitur in eodem Trident. *sess.* 14. *c.* 4. in illis verbis: *Etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu accipiatur, etc.* Hìc certè non loquitur de charitate perfecta ratione intensionis, sed de charitate perfecta ratione motivi charitatis prædominantis; nam Concilium hìc distinguit eam à contritione imperfecta, quæ originem non habet ex charitate subjungendo immediatè ibi: *Illam verò contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ metu, et pœnarum concipitur.* Et ratio est clara, quia quælibet contritio est actus formalis charitatis, et charitas

(1) *Suppl. q.* 5. *a.* 3. — (2) *Quodlib.* 4. *a.* 10.

non potest cum peccato conjungi, ùt probatur ex sexcentis Scripturis: *Ego diligentes me diligo.* Prov. 8. 17. *Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo.* Joan. 14. 21. *Omnis qui diligit, ex Deo natus est.* Epist. I. Joan. 4. 7. Et id communiter docent SS. Patres, et theologi cum *S. Thoma* (1) qui dicit: *Charitas non potest esse cum peccato mortali*, et pro charitate utìque S. Doctor non intelligit hìc intensam, sed prædominantem, dùm alibi (2) declarat charitatem consistere in amando Deum super omnia, dicens: *Actus peccati mortalis contrariatur charitati, quæ consistit in hoc, quòd Deus diligatur super omnia.* Certius hoc fit ex prop. 32. Baji damnata à Gregorio XIII. quæ dicebat: *Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non semper est conjuncta cum remissione peccatorum.* En sic quæro: quisnam est amor, qui est plenitudo legis, nempe qui satis est ad adimplendum præceptum charitatis? Certè est ille quo diligitur Deus super omnia, ùt fatentur omnes cum *S. Thoma* (3), qui explicans illud præceptum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, dicit: *Cùm mandatur quòd Deum ex toto corde diligamus, datur intelligi quòd Deum super omnia debemus diligere.* Itaque cùm certum sit charitatem prædominantem, quamvis remissam, non posse cum peccato conjungi, certum est etiam quamlibet contritionem, quæ formaliter est actus charitatis, delere peccata. Igitur hoc posito, si velint ut amor inchoatus, requisitus in attritione, sit amor prædominans, hoc non rectè prætenditur, quia (ùt ostendimus) si hoc esset, quilibet peccator accedere deberet jam justificatus ad recipiendam absolutionem sacramentalem, adeòque nunquam accideret quòd Sacramentum causaret actualem justificationem, quæ est proprius illius effectus. Si autem in attritione, pro dispositione ad gratiam obtinendam, desideratur amor inchoatus qui sit principium amoris, sicut loquitur Trident. *sess.* 6. *c.* 6., dùm agit de dispositione eorum, qui ad obtinendam justificationem *Deum tamquam justitiæ fontem diligere incipiunt:* hoc non negatur, et dicimus hoc initium jam in qualibet attritione reperiri, tùm metu pœnarum à Deo infligendarum, ex eo quod dicit *Ecclesiast.* 25. 16. *Timor Dei initium dilectionis ejus*; tùm spe remissionis, et beatitudinis, ex eo quod dicit *S. Thomas* (4): *Ex hoc quòd per aliquem speramus bona, incipimus ipsum diligere.* Sed non jam si

(1) 2. 2. *qu.* 45. *art.* 4. — (2) 2. 2. *qu.* 24. *art.* 12. — (3) 2. 2. *qu.* 44. *art.* 8. *ad* 2. — (4) 1. 2. *qu.* 40. *art.* 7.

optatur verus charitatis prædominantis actus; hic certè non est necessarius ut in Sacramento obtineatur gratia. Adeò id verum est ut, referente eodem Pallavicino (1), ad illa verba *diligere incipiunt*, nonnulli Patres Concilii contendebant addendum esse, *per actum charitatis;* sed obstitit Concilium, et non adjecta fuerunt.

Quidam auctor modernus libri, cui titulus *Esposizione sulla dottrina cristiana*, loquens de Sacramento Pœnitentiæ, inducit super hoc puncto aliam inauditam opinionem, et dicit: Quòd si peccator, qui habet charitatem prædominantem remissam, decessurus sit ante susceptionem Sacramenti, hunc non sinet Deus damnari, quia (ùt ait) horrendum videtur, quòd Deus in æternum perdat, qui eum super omnia diligit. Undè censet, eo casu Deum per quamdam providentiam extraordinariam illum salvare. Si auctor iste diceret, quòd Deus hujusmodi peccatori decessuro ante mortem dispositionem augeret, præfata opinio videretur minùs incongrua. Sed quis unquam credere poterit, quòd peccator ille, eamdem dispositionem habens, nunc in odio, nunc in dilectione sit Deo? Quomodò eadem in substantia dilectio erga Deum nunc reddet eum dignum divino amore, nunc odio dignum relinquet? Demùm peto, ubi fundat auctor hanc extraordinariam Dei providentiam? super qua Scriptura, quo Ecclesiæ Canone, quâ Patrum doctrinâ? Gratìs igitur id asserit. Potiùs ex eo concludendum videtur, quòd si durum et horrendum est putare, quòd Deus damnet eum, à quo super omnia diligitur, horrendum etiam dici debet, quòd Deus hominem super omnia eum diligentem odio habeat. Vide in opere (2), ubi allatæ doctrinæ, hìc strictiùs comprehensæ, fusiùs expositæ inveniuntur unà cum aliis. Sed veniamus ad dubia.

17. — Quæritur 8. an sufficiat attritio metu temporalium pœnarum concepta, in quantùm illæ sunt à Deo inflictæ? Alii negant, dicendo dolorem debere oriri ex timore pœnarum æternarum, quia cùm æterna sit pœna peccati mortalis, pœnitens debet dolorem peccatorum concipere ex timore æterni mali; ita *Canus*, *Conc. Pasqual.*, etc. Sed alii communiùs, ùt *Lugo*, *Suarez*, *Anaclet. Viva*, *Elbel*, *Gobat. Croix*, etc., probabiliùs affirmant ex verbis Tridentini *sess.* 14. *c.* 4. ubi dicitur: *Attritio ex gehennæ et pœnarum metu concipitur.* Concilium itaque distinguit alias pœnas ab illis inferni, ubi certè omnes aliæ pœnæ

(1) *Pallav.* Hist. Trident. *l.* 8. *c.* 13. — (2) *lib.* 6. *ex n.* 440.

includuntur. Sed quia prima sententia non potest dici improbabilis, in praxi non possumus amplecti secundam (1).

18. — Quæritur 9. an possit dari Sacramentum validum et informe? Casus accidere possit, si quis habens duo peccata, unum sacrilegii, alterum furti, et cùm recordaretur solius sacrilegii, tantùm illius se pœniteret ob supernaturalem turpitudinem illius vitii : hìc quæritur an iste validè reciperet Sacramentum, adeò ut detestando postea furtum, reciperet gratiam, et postea tantùm teneretur confiteri furtum? Multi id negant, et præcipuè *Scotistæ;* sed ipsi discrepant inter se; alii enim dicunt hujusmodi Sacramentum non solùm esse validum, sed etiam formatum, nempe gratiæ infusione; quia pœnitens se dolendo de offensa in Deum ob sacrilegium, et cupiendo reconciliari Deo, hic dolor et hoc desiderium efficiunt, ut ille virtualiter etiam detestetur furtum. Sed huic rationi responsio clara se offert; istum enim in tantùm pœnitet offensi in Deum ob sacrilegium, et cupit se reconciliari cum Deo, in quantùm movetur ob turpitudinem sacrilegii; sed hæc non comprehendit turpitudinem furti; adeò ut posset dari casus quo pœnitens si recordaretur solius furti, turpitudo furti forsan non moveret eum ad pœnitendum; quare motivum turpitudinis sacrilegii non comprehendit virtualiter detestationem furti. Alii autem dicunt Sacramentum non solùm esse informe, nempe sine gratia, sed etiam invalidum, dicentes non posse esse materiam aptam pœnitentiæ illam, quæ non potest causare gratiam. Sed huic etiam subest responsio, quòd, cùm concurrant partes essentiales, quæ sunt dolor, confessio, et absolutio, non potest invalidum dici Sacramentum; undè libenter adhæremus sententiæ affirmativæ, et communissimæ Thomistarum cum *Suar. Lug.* et *S. Thoma* (2), et dicimus talem confessionem semper esse validam, sed gratiæ expertem (3).

19. — Quæritur 10. an dolor præcedere debeat confessionem? Affirmant *Laym. Castrop. Coninch.* et alii; tùm quia dolor debet esse sensibilis, et nequit talis fieri nisi confessione; tùm quia confessio, ut sit materia apta, debet esse dolorosa, aliàs esset simplex peccatorum narratio. Alii autem communiùs negant, ùt *Lugo*, *Suarez*, *Bonac. Holzm.*, etc., et ipsis valdè favet Rituale dicens : *Auditâ confessione* (confessarius) *ad dolorem adducet.* Et rectè respondent ad primam rationem, dicendo dolorem

(1) *Lib.* 6. *n.* 443. — (2) *in* 4. *dist.* 17. *quæst.* 3. *art.* 4. *q.* 1. — (3) *l.* 6. *n.* 441.

non tantùm per confessionem fieri sensibilem, sed etiam aliis signis, et verbis. Sed ad secundam rationem nullam convincentem afferunt responsionem; undè propter illam dico esse probabilem primam sententiam, proptereaque in praxi sequendam. Conveniunt autem communiter *Conc. Viv. Salm. Holzm.*, etc., sufficere si pœnitens post actum doloris dicat : *Iterùm me accuso de omnibus peccatis confessis* (1).

20. — Quæritur 11. quamdiù moraliter perseveret dolor? Alii dicunt diutiùs, et sufficere quòd non sit retractatus; sed hoc rejicitur; alii per diem, imò *Croix* dicit quòd in praxi semper renovandus est, cùm pœnitens notabiliter ad alia distractus est. Ego verò cum *Ronc.* non dubito asserere, quoties confessio dirivat ex peccatorum dolore, semper virtualiter perseverare dolorem saltem per unum, aut alterum diem, dùm illa confessio est doloris effectus. Secùs autem, si quis ex mera devotione, aut ad votum, aut pœnitentiam implendam, confiteretur (2).

21. — Quæritur 12. an actus doloris debeat elici in ordine ad confessionem? Affirmant *Bon. Busemb.* et *Conc.*, dùm (ùt dicunt) tam minister, quàm suscipiens debent ordinare materiam ad Sacramentum, v. g. ablutionem ad Baptismum, tactum ad Ordinationem, et ita dolorem ad pœnitentiam; undè volunt isti quòd si quis actum doloris, quin ad confessionem cogitet, elicit, debet illum renovare, dùm confitetur. Alii tamen probabiliùs, ùt *Lugo*, *Sporer*, *Moja*, *Gobat.*, etc., negant, tùm quia ex Trident. sufficit attritio habita, tùm quia dolor saltem ordinatur ad absolutionem, cùm per confessionem manifestatur. Sed quia prima sententia etiam est probabilis, ideò in praxi sequenda (3).

22. — Quæritur 13. cùm quis statim post absolutionem confitetur peccatum oblitum, an teneatur iterùm dolorem elicere? Negant communiùs *Lugo*, *Anacl. Ronc. Viva*, *Spor.* etc., dicendo quòd prior contritio, cùm fuerit generalis, jam extenditur ad oblita, et eo casu sine dubio moraliter perseverat; et licèt illa sint plura Sacramenta, benè tamen una et eadem materia plura Sacramenta constituere potest, sicut aqua potest esse materia plurimorum baptismorum. Sed affirmant *Vasq. Bonac.* et *Filliuc.*, dicendo per absolutionem impertitam jam prius judicium completum esse, ac completum fuisse Sacramentum; undè

(1) *Lib.* 6. *n.* 445. — (2) *n.* 446. — (3) *n.* 447.

pro posteriori Sacramento requiritur nova materia; et licèt dolor perseveret, non tamen perseverat in ordine ad posteriorem absolutionem, juxta quod dictum est præcedenti numero; ille enim dolor elicitus est tantùm in ordine ad primam. Et quia hæc secunda sententia est etiam probabilis, ideòque rectè dicunt *Croix*, et *Concina* hanc in praxi tenendam. Intelligitur tamen hoc ante Sacramenti susceptionem, quia postquam illud susceptum est, probabiles jam sunt omnes sententiæ oppositæ trium quæsitorum antecedentium; undè post factum rectè eas amplecti possumus (1).

23. — Quæritur 14. quomodò eliciendus est dolor de venialibus? Extra confessionem docet *S. Thomas* (2): *Sufficit aliquis motus charitatis ad eorum remissionem;* sed ad Pœnitentiæ Sacramenti susceptionem certum est apud omnes formalem dolorem requiri. Sed hìc dubitatur 1. an mortaliter peccet qui venialia sine dolore confitetur? Negant *Gonet, Juven.* et *Natalis Alexand.;* dicunt hi quòd quoties abest animus profanandi Sacramentum, illud frustrare in materia levi non excedere levem irreverentiam; sed communiter et rectè affirmant alii DD. et *de Lugo* priorem sententiam appellat omninò falsam, dicens injuriæ gravitatem non consistere in materia, sed in Sacramenti frustratione, in non apponendo materiam aptam, et essentialem, ùt est dolor; undè sive frustretur ob gravem materiam, sive ob levem, irreverentia semper est gravis (3). Dubitatur 2. an in confessione venialium sufficiat pœnitere unius tantùm, quin aliorum pœniteat? Nonnulli id negant; sed etiam communiter et rectè affirmant *Suar. Lug. Conc. Antoine*, etc. Et ratio luculenta est, quia venialia non sunt materia necessaria, sed sufficiens. Dicunt autem *Castrop. Spor. Lugo*, *Tamb.*, etc. sufficere pœnitere multitudinis venialium, quin alicujus in particulari pœniteat; sed contradicunt *Arriaga*, et *Dicast.* dicentes saltem necessarium esse dolorem erga aliquod illorum, ùt diximus. Sed hæ sententiæ facilè conciliantur, quia impossibile est quòd ille, quem multitudinis pœnitet, non doleat de ultimis quæ multitudinem constituunt, et sicut quoad speciem sufficit (ùt dictum est) dolere de una peccatorum venialium specie, et non de alia, ita quoad numerum sufficit posteriorum, non autem priorum pœnitere; adeò ut tunc pœnitens in recto doleat de multitudine, et in obliquo de ultimis peccatis (4).

(1) *Lib.* 6. *n.* 448. — (2) 3. *p. q.* 87. *a.* 2. — (3) *l.* 6. *n.* 449. — (4) *lib.* 6. *n.* 449. Dubit. 2.

PUNCTUM II.

De proposito.

Propositum I. *debet esse firmum. An qui credit se lapsurum, etc.* 24. II. *Debet esse universale* 25. III. *Debet esse efficax. An relapsus sit signum semper confessionum invaliditatis? Et an propositum debeat esse explicitum* 26.

24. — Tres sunt conditiones veri propositi ad confessionem requisiti : Ut sit firmum, universale, et efficax. Et primò debet esse *firmum*, ita ut pœnitens habeat firmum animum in quocumque casu non peccandi. Hìc fit dubium, an valeat propositum alicujus qui non habet animum peccandi, sed credit certò quòd inposterùm relapsurus sit? *Sanch. Laym. Nav. Sporer*, etc. dicunt valere, quia propositum voluntatis benè stare potest cum judicio intellectûs, quod prævidet certum relapsum ex eo, quia de sua fragilitate experimentum habet. Contrà ***P. Conc.*** reprobat ùt infirmum etiam propositum illius, qui timet probabiliter se relapsurum. Hæc secunda opinio est nimis rigida, et parùm rationabilis, quia timor relabendi potest simul stare cum proposito quàm firmissimo. Sed nec mihi placet prima, saltem practicè loquendo; nam sicut, rectè dicit *Croix*, et non distat ab eo *Busembaum*, in praxi qui certò credit se esse relapsurum, demonstrat suum propositum non esse satis firmum; dùm non est possibile quòd qui scit Deum auxilium in eum speranti, et ab eo petenti præstaturum esse, et non permissurum aliquem ultra vires tentari, proponat firmiter cuicumque malo potiùs se subjecturum quàm Deum offendere, et postea credat se certò in eadem peccata recasurum; undè si iste hoc credit, signum est quòd ejus propositum non sit firmum (1).

25. — II. Propositum debet esse *universale* (intellige de mortalibus), ùt docent omnes cum *S. Thoma* (2); nec audiendi sunt nonnulli AA. qui autumant, sicut valet dolor particularis, ita valere etiam propositum particulare; nam respondetur quòd dolor particularis admittitur, quia dolor respicit sola peccata commissa; sed non potest admitti propositum particulare, dùm quilibet debet esse paratus ad evitanda omnia peccata mortalia, quæ committere potest; ideòque Trident. loquendo de dolore ait : *Dolor est detestatio de peccato commisso;* sed loquendo

(1) *Lib.* 6. *n.* 451. — (2) *p.* 3. *q.* 87. *a.* 1. *ad* 1.

esse *vocalis*, nempe voce, dùm hic est usus communis Ecclesiæ, non jam facta per signa aut scripto; habetur ex *Extrav. Inter cunctos* de privil. ubi dicitur: *Nisi articulus necessitatis occurrat, sanctificanda est oris confessio*: modò nulla adsit gravis causa, v. g. nimiæ et extraordinariæ verecundiæ, aut linguæ impedimenti, et hujusmodi, quia in tali casu sufficit, postquam confessarius confessionem legerit, quòd dicat pœnitens: *Me accuso de omnibus istis peccatis*; ita communiter *Castr. Cano*, *Conc. Tamb. Salm.*, etc. (1). Qui autem non posset voce confiteri, tenetur saltem per signa aut scripto, cùm sine periculo, et sine magno incommodo id efficere potest, proùt dicemus loquendo de Muto *seq. n.* 35. ad 1. (2). II. Debet esse *secreta*, quia nemo tenetur publicè, nec per interpretem confiteri, nisi esset in mortis periculo constitutus, aut existens in mortali dubitaret de contritione sua, ùt dicemus *cit. num.* 35.

28. — III. Debet esse *vera*, undè graviter peccat sacrilegii qui mentitur in materia gravi, negando aut tacendo sine justa causa aliquod peccatum grave patratum, aut non adhuc confessum; et aliquando pœnitens tenetur aperire peccata confessa ad manifestandum habitum contractum (contra id quod dicebat prop. 58. ex proscriptis ab Innoc. XI.), ut confessarius posset se dirigere ad impertiendam, aut differendam absolutionem. Ita etiam peccat qui ex malitia se accusat de aliquo peccato gravi, quod non commisit; imò iste duo committit peccata, unum contra virtutem religionis, propter injuriam quæ in Sacramentum infertur, alterum contra virtutem veracitatis, cùm tale mendacium sit graviter ipsimet nocivum. Dictum est *in materia gravi*, quia negare in confessione aliquod veniale commissum, aut mortale jam confessum, aut dicere aliud mendacium leve, communis est sententia cum *Suar. Lugo*, *Bon. Ronc. Anacl. Holzm.*, etc. (contra *Cajet.* et *Armilla*) non esse grave. Nec obstat id quod dicit *S. Thomas* (3), peccare mortaliter qui negat veritatem quam confiteri debet; quia ibi loquitur Sanctus de confessione, quæ fieri debet in foro externo, non autem de sacramentali, ubi certum est non teneri nos ad confitendas nec culpas veniales, nec graves jam confessas, nisi cùm hoc expediret ad recipiendam absolutionem (4).

29. — IV. Confessio debet esse *integra*. Et hìc distin-

(1) *Lib.* 6. *n.* 429. *et* 493. — (2) *n.* 479. — (3) 2. 2. *q.* 69. *a* 1. (4) *l.* 6. *n.* 495. *ad* 497.

guenda est integritas materialis à formali. Per se loquendo confessio debet esse materialiter integra, nam pœnitens tenetur ad explicandas tam species peccatorum, quàm eorum numerum. Jam *Tom. I. Tr. III. punct. III.* locuti fuimus de distinctione specifica, et numerica peccatorum, et ex quibus radicibus desumenda sit. Sed hìc quæritur an teneamur confiteri non solùm circumstantias speciem mutantes, an etiam notabiliter aggravantes? Tres adsunt sententiæ probabiles. Prima affirmat cum *Soto*, *Suar. Gonet*, *Sanchez*, *Concina*, etc., dicentes eamdem rationem, quæ obligat ad explicandas circumstantias mutantes speciem, obligare etiam ad aggravantes, dùm utræque mutant notabiliter confessarii judicium. Secunda sententia, quam tenent *Layman*, *Sporer*, *Busemb.* etc., etiam affirmat, sed tantùm de illis circumstantiis quæ respiciunt integritatem substantialem peccati, ùt est quantitas furti, et gradus conjunctionis in incestu; secùs (ùt dicunt) confessarius debitum judicium substantiæ peccati formare non potest. Tertia sententia communior et probabilior, quam tenent *S. Antoninus*, *S. Bonaventura*, *S. Bernard. Sotus*, *Cabass. Lugo*, *Castrop. Bonac. Ronc. Holzm. Salm.* et alii, absolutè id negat; et hanc sententiam tenet *S. Thomas* (1), qui dicit: *Alii verò dicunt quòd non sint de necessitate confitendæ, nisi circumstantiæ quæ ad aliud genus peccati trahunt, et hoc probabilius est:* et in responso ad 2. subjungit: *Undè sufficit quòd* (sacerdos) *cognoscat quantitatem quæ ex specie peccati consurgit.* Ratio est 1. quia Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 5. non imponit ut confiteantur nisi solas circumstantias, quæ mutant speciem, dicens quòd sine earum notitia non potest confessarius rectè judicare; ergò è converso, juxta Concil. cùm explicantur illæ, confessarius jam rectè judicium ferre potest. 2. Quia obligatio confitendi circumstantias aggravantes esset pœnitentibus nimiæ angustiæ, cùm possint ipsi dubitare an circumstantiæ omissæ essent leves, aut notabiliter aggravantes, et an sint sufficienter expressæ. 3. Quia (et hæc est ratio potissima aliarum) talis lex confitendi circumstantias aggravantes, utì dicunt *Cabassut. Lugo*, *Roncagl.* et *Salmantic.* cum *Lambert.* (2), est dubia, et nemo tenetur ad leges dubias, utì ostensum est in *Tom. I. Tr. I. n.* 33. cum S. Thoma (3), qui dicit: *Nullus ligatur per præceptum, nisi mediante scientiâ illius præcepti.* Nec obstat

(1) *In* 4. *dist.* 16. *q.* 3. *a.* 2. *q.* 5. — (2) *Notif.* 80. *n.* 19. — (3) *De veritate qu.* 17. *a.* 3.

hìc dicere, quòd in Sacramentorum materia non possimus sequi opiniones solùm probabiles, quia hoc procedit cùm agitur de valore Sacramenti, secùs de integritate: et in quantùm ad valorem, certum est sufficere integritatem formalem. Nihilominùs rectè advertunt *Lug. Castrop. Salmant.*, etc. quòd in quantùm ad furtum, licèt pœnitens per se non teneatur ad explicandam quantitatem, plerùmque tamen tenetur confessarius ad eam investigandam, ut se dirigat ad absolutionem impertiendam, et circa quantitatem et modum restitutionis (1).

30. — Præterea quæritur an adsit obligatio confitendi mortalia dubia? Sed hìc quæsita distinguenda sunt; hinc quæritur 1. an confitenda sint peccata positivè dubia, nempe cùm probabile est ea commissa fuisse, et probabile non fuisse? In eo casu affirmant *Merbes. Habert*, et *Con.*, quia ùt hi auctores dicunt, *in dubiis via tutior est eligenda.* Sed communiter id negant *Silvester*, *Sylvius*, *Gerson. Sanchez*, *Suarez*, *Bonac. Anacl. Ronc. Salmant. Holzm.* et alii plurimi, propter generalem rationem, quòd licitè sequi possumus opiniones verè probabiles, ùt ostensum est *Tom. I. Tr. I. ex n.* 33. Et ad regulam oppositam respondetur cum *S. Antonino*, ùt ibidem *num.* 36. Rectè tamen advertunt *Sanch. Viva*, *Holzm.*, etc., quòd in mortis articulo in tali dubio quilibet aut debet contritionem elicere, aut accipere absolutionem confitendo saltem aliam materiam certam (2).

31. — Quæritur 2. an confitenda sint peccata negativè dubia, nempe quorum nulla apparet ratio affirmandi, vel negandi? Affirmant cum communiori *Busemb. Dian. Tambur.*, etc., dicendo Trident. *sess.* 14. *cap.* 5. præcipere pœnitentibus confessionem omnium mortalium, *quorum conscientiam habent:* ergò (dicunt) utìque confitenda sunt peccata dubia, quæ dubia sunt in conscientia. Sed negant probabiliùs *Merbes. Habert*, *Coninch. March. Holzm. Croix*, *Mazzotta*, etc., et hanc sententiam probabilem vocant *Layman*, et *Viva* cum *S. Antonino*, *Ledesm. Palud.* etc. Ratio 1. est quia Concilium non jam imponit, ùt supponunt adversarii, confessionem peccatorum, ùt sunt in conscientia, sed peccatorum, *quorum* (pœnitentes) *conscientiam habent*, dicere intendens eorum quorum pœnitentes certam habent scientiam, cùm *conscientiam* (sicut explicat *S. Bernard.*) significat cordis scientiam; undè perperàm dicitur quis habere conscientiam illius peccati, cujus nullam habet rationem illud commisisse. Tantò ma-

(1) *Vide lib.* 6. *n.* 468. — (2) *n.* 473.

gis, quòd Trident. loco cit. subjungit : *Nihil aliud in Ecclesia à pœnitentibus exigi, quàm ut... quisque... ea peccata confiteatur, quibus se Dominum et Deum suum mortaliter offendisse meminerit;* qui negativè dubitat, non potest dici quòd recordetur commisisse peccatum. Ratio 2. est quia (sicut superiùs diximus) non debet onus certum pro lege dubia imponi; contrà nulla adest lex certa confitendi peccata dubia (1). Et hoc currit, etiamsi quis vellet communicare, ùt diximus *Tract. XV. n.* 34. quicquid dictum sit in opere (2).

32. — Cæterùm regulariter loquendo, consultiùs est pœnitentibus suadere ut peccata dubia confiteantur, ad majorem suæ conscientiæ quietem, modò non sint scrupulosi, ùt diximus *Tom. I. Tr. I. n.* 10. *et* 11. Insuper sapienter dicunt *Salm. Scholastici, Habert, Bonac. Suar. Croix* et alii, quòd personæ probatæ pietatis, quæ diutiùs nunquam, aut valdè rariùs mortali alicui assentitæ sunt, istæ cùm dubitant de consensu, præcipuè si recordantur in principio restitisse, aut dubitant si fuerint in perfecta vigilia, possunt certò sibi statuere mortaliter non peccasse; cùm (sicut dicunt *Salm.* et *Habert*) moraliter impossibile est, quòd voluntas in bono proposito ita obfirmata, mutetur, quin clarè hoc percipiat. Dicit *P. Alvarez*, quòd peccatum mortale est monstrum ita horribile, ut in animam, quæ ab eo per multum temporis abhorruit, se introducendo, non potest se in eam introducere, quin anima dilucidè illud cognoscat; sicut contra, loquendo de iis qui ex habitu mortalibus consentiunt, in dubio præsumuntur illi consensisse, quia si restitissent, utìque de conatu in tentatione repellenda adhibito recordarentur : undè rectè concludit *Croix*, quòd in tali materia difficulter datur dubium negativum, dùm præsumptio bonæ aut malæ vitæ rectè fundat credulitatem dissensûs, aut consensûs præstiti (3).

33. — Quæritur 3. an pœnitens teneatur confiteri peccatum certè commissum, sed in dubio, an de illo nec ne confessus sit? Si dubium est negativum, certum est apud omnes eum teneri. Contrà si dubium est positivum, adeò ut probabiliter credat de eo confessum esse, adest sententia non teneri ad illud confitendum; et hanc tuentur *Suar. Navar. Silvest. Bonac. Lugo, Salm. Croix*, etc. Verùm sicut mihi probabilis minimè visa fuit opinio relata *Tom. I. Tract. I. n.* 17. *in fin.* eorum auctorum, qui dice-

(1) *Lib.* 6. *n.* 474. Dubit. 2. — (2) *n.* 475. — (3) *lib.* 6. *n.* 476. *v.* Item.

bant non esse obligationem implendi vota, quæ probabiliter impleta sunt, ita nec valeo hanc approbare sententiam quoad peccatum probabiliter confessum, cùm obligatio confessionis sit certa, et satisfactio dubia. Non autem reprobo id quod iidem citati auctores tradunt, nempe quòd ille qui diligens fuit in suis peccatis confitendis, si postea dubitat an aliquod peccatum omiserit, postquam multum elapsum sit tempus à quo illud patravit, non tenetur ad confitendum, cùm possit credere eo casu moraliter certè jam de illo confessum fuisse. Et subjungit *P. Concina*, quòd illi qui diutiùs vitam rectam duxerunt, licèt antea in vitiis habituati fuerint, si postea ipsi dubitant aliquod peccatum aut circumstantiam omisisse in confessione generali, aut particulari, debitâ diligentiâ præcedente, confessarius debet imponere ut ampliùs de illis non confiteantur, et ut nunquam ad illa animum addicant. Et loquendo de scrupulosis (ùt dicunt communiter DD.), hi non tenentur aliquod peccatum confiteri, nisi certi ita sint, ut juramento possint affirmare illud peccatum fuisse mortale, et quòd nunquam confessi sunt (1); vide dicta *Tom. I. Tract. I. n.* 10. *et* 11.

34. — Quæritur 4. an qui confessus est peccatum utì dubium, teneatur iterùm confiteri, cùm advertit illud certum? Negant *Holzm. Spor. Tamb. Elbel*, etc., quia illud peccatum (ùt dicunt) est jam directè absolutum. Sed vera, et communissima sententia *Sanch. Card. Ronc. Busemb. Viva, Diana*, etc., affirmat; quia licèt peccatum fuerit directè absolutum, non tamen fuit, sicut erat in conscientia, explicatum cùm commissum fuit, et sicut est in præsenti juxta suam cognitam gravitatem, et juxta confessionem à Trident. *sess.* 14. *c.* 5. præceptam. Opponunt: Ergo si quis confitetur commisisse decem peccata circiter, et postea recordatur certò fuisse undecim, hic teneretur ad repetendam confessionem. Sed respondetur quòd in illo *circiter* jam includitur numerus undecimus: contrà in dubia accusatione non includitur certa: nec dubia potest unquam pro certa sumi. Cæterùm probabiliter dicunt *Coninch. Suar. Sanch. Salmant.*, etc., quòd si quis confitetur peccatum, quod ille nec confessarius ùt grave cognoscit, non tenebitur postea illud repetere, cùm cognoscet certò illud esse grave in suo genere, quia in tali casu pœnitens exponit peccatum ùt est in conscientia (2).

(1) *N.* 477. — (2) *lib.* 6. *n.* 478.

35. — Hactenùs de integritate materiali; sed aliquando in confessione sufficit integritas formalis, nempè quòd pœnitens confiteatur juxta quod nunc moraliter potest, remanente cæteroquin sibi obligatione faciendi postea confessionem materialiter integram; cùm impedimentum fuerit remotum, et urgeat præceptum iterùm confitendi. Itaque excusat ab integritate materiali impotentia tam physica quàm moralis. Et primò ob impotentiam physicam excusantur 1. muti, quibus tam in morte, quàm in præcepto paschali sufficit signis, modo quo possunt, explicare unum peccatum dumtaxat (1). An autem muti scribere scientes teneantur confiteri sua peccata scribendo; negant *Castrop. Cajet. Nav. Valent.* et alii, dicendo quòd talis modus est periculo manifestationis obnoxius. Sed communiter, et probabiliter affirmant *Lugo*, *Bonac. Anaclet. Croix*, *Salm.*, etc. cum *S. Thoma* (2), dùm qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media. Intelligitur modò hæc media non sint notabiliter difficilia; quapropter non tenetur mutus ad scribendam confessionem, cùm extraordinario incommodo aut periculo esset illi, ut peccata sua ab aliis cognoscantur (3). 2. Surdi, qui confessarii interrogationibus respondere nequeunt, nec utì deberent, peccata sua explicare sciunt: intelligitur hoc de omninò surdis, quia surdastri debent adduci in aliquem remotum locum, ut eorum confessiones audiantur. 3. Illi qui linguam patriam ignorant. Isti tempore præcepti, aut alterius necessitatis, possunt absolvi manifestando tantùm signis peccatorum suorum dolorem; nec tenentur per interpretem confiteri, ùt dicunt *Suar. Vasquez*, *Lugo*, etc. An autem teneantur confiteri sic in morte. Alii affirmant; sed alii, ùt *Sot. Cajet. Castr. Salm. Viva*, etc. probabiliter negant, nisi esset quòd dubitarent de contritione sua; quia tunc tenentur ad confitendum cum sola attritione quam haberent, ut per Sacramentum gratiam perciperent; sed tunc sufficiet ipsis, ut confessario per interpretem aliquod veniale manifestent (4). 4. Moribundi; sed hìc multa secernenda sunt. Si moribundus suî compos est, sed nequit loqui, quoties ipse pœnitentiæ dat signa, aut ostendit velle absolutionem, benè potest absolvi, et quoties repetit signa; quia tunc jam adest confessio in illa expostulatione quam facit de absolutione, aut in illo signo quod dat doloris sui, quo jam confitetur se esse pec-

(1) *N.* 479. — (2) *in* 4. *dist.* 17. *q.* 3. *art.* 4. *q.* 3. *ad* 2. — (3) *l.* 6. *n.* 497. *v.* Quær. — (4) *lib.* 6. *n.* 479. *v.* II. Surdus.

catorem; undè tunc directè absolutionem recipit super peccatis omnibus sub generica peccati ratione, licèt ipse teneatur, cùm poterit, ad ea in particulari explicanda, ut confessionem materialiter integram faciat (1).

36. — Sed hìc quæritur I. an possit absolvi moribundus sensibus destitutus, cùm adstantes testificantur illum confessionem petivisse, aut pœnitentiæ signa dedisse? Negant *Cano*, *Ledesm. Alvar.*, etc. Sed est communis sententia opposita, quæ tenenda est, quia tunc per testes satis sensibiliter confessario fit nota infirmi confessio; ita docent *Bellarm. Sotus*, *Suar. Lugo*, *Conc. Salm.*, etc. cum *S. Thoma* (2), qui dicit: *Si infirmus qui petit Unctionem, amisit notitiam, vel loquelam, ungat eum sacerdos; quia in tali casu debet etiam baptizari, et à peccatis absolvi.* Et hoc currit, ùt dicit *S. Antoninus*, relatus in Sacerdotali romano apud *Lugo*, etiamsi infirmus diutiùs fuerit habituatus in peccatis, et confessus non sit. Hoc probatur ex Concil. Arausicano in *can. Qui recedunt* 26. *q.* 6. et ex Concil. III. et IV. Carthaginensibus, et à S. Leone Papa in *can.* 15. *Qui* 26. *qu.* 6. et denique ex Ritual. rom. (*de Sacrament. Pœnitent.* §. *Ordin. min.*) ubi dicitur: *Etiamsi confitendi desiderium sive per se, sive per alios ostenderit, absolvendus est.* Et hæc sententia habet locum, ùt probabiliter dicunt *Lugo*, *Dicast.* et *Croix*, licèt unus tantùm testis adsit, et etiamsi sit mediatus, qui testetur signa à moribundo data. Nec obstat decretum Clementis VIII. quo proscripta fuit confessio facta in absentia confessarii, dùm (ùt testantur *Bellarm. Suar.* et *Petrus Lombardo*) idem Pontifex declaravit non intellexisse comprehendere moribundos, imò expressè dixit hos in nostro casu debere omninò absolvi (3). An autem talis absolutio debeat absolutè dari, sententia communior affirmat, dicendo quòd in tali necessitate Sacramenta debent absolutè conferri, quoties de materiæ valore probabilitas habetur: sub conditione autem quoties prudens tantùm dubium habetur: sed *Suar. S. Anton. Bon. Wigandt*, et *Croix* tenent dandam esse in nostro casu sub conditione; et hæc opinio mihi videtur tuta, præcipuè cùm dubitatur (proùt facilè dubitari potest in rudibus) an pœnitens nec ne ritè actum doloris elicuerit (4).

37. — Quæritur 2. an possit absolvi sub conditione moribundus sensibus destitutus, qui nulla dat, nec dedit,

(1) *N.* 480. — (2) *Opusc.* 6. *de Sacra Unct.* — (3) *lib.* 6. *n.* 481. — (4) *ibid.* *v.* Utrum.

pœnitentiæ signa. Multi negant, ùt *Lugo*, *Busemb. Petroc. Abel. Laym. Roncagl.*, etc., quia tunc, ùt dicunt, deëst materia sensibilis Sacramenti; sed communiùs et probabiliùs affirmant *Merbesius*, *Molin. Carden. Pontius*, *Salmeron. Juvenin. Conc.* et *Croix*, et clarè id docet etiam *S. Augustinus* (1), qui dicit : *Quæ autem Baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si fortè pœnitentes finiendæ vitæ periculum præoccupaverit; nec ipsos enim ex hac vita sine arrha suæ pacis exire velle debet Mater Ecclesia* (2). Opponitur : Sed in tali casu ubinam est materia sensibilis Sacramenti? Respondent *Gonet.* et *Juvenin*; sed eorum responsiones parùm satisfaciunt, ùt videre est in opere. Melius respondent *Molfes. Aver. Salm. Viva*, et alii, quòd in tali casu jam prudens dubium habetur, quòd moribundus antequam sensibus destitueretur, aut in aliqua intervalli luce, suæ damnationis periculum agnoscens, velit, ac etiam petat absolutionem signis sensibilibus, v. g. suspiriis, oculorum aut oris motibus, aut saltem respiratione anxia quam ostendit, licèt hujusmodi signa non possint perspicuè percipi, sed ipsa aut eorum dubium jam sufficiunt ad dandam absolutionem sub conditione; in casu enim necessitatis urgentis benè licet uti materiâ etiam dubiâ : quod utìque principium certum est apud theologos, ùt testatur *Juven.* Imò possumus uti tunc opinionibus etiam tenuiter probabilibus, sicut communiter docent *Sot. Navar. Carden. Sanch. Viva*, *Gobat. Croix*, etc., quia necessitas efficit ut in quocumque dubio licitè ministretur Sacramentum sub conditione, dùm per conditionem jam reparatur Sacramenti injuria, et eodem tempore prospicitur proximi saluti. Et hìc præterea advertendum est cum *Suar. Vasq. Viva*, *Mazzot.* et aliis communiter, quòd sacerdotes (cùm possunt) tenentur sub gravi absolvere infirmos, ùt deducitur ex *can. Si presbyter*, 26. *q.* 6. ubi Julius Papa dicit : *Si presbyter pœnitentiam morientibus abnegaverit*, *reus erit animarum.* Contrà etiam advertit *Ronc.*, loquendo generaliter de moribundis, quòd non debet intra breve temporis spatium sæpius replicari absolutio, nisi novum et certum doloris signum habeatur, quàm bis aut ter intra aliquam proportionatam distantiam, quia reverà tunc cesset necessitas. Non negatur tamen quòd si sensuum destitutio diutiùs perseverat, cùm actuale mortis periculum adsit, potest pluries repeti absolutio, v. gr. ter aut quater in die (3).

(1) *L.* 1. *de Adult. c.* 2. — (2) *l.* 6. *n.* 482. — (3) *lib.* 6. *n.* 482. *v.* Sed dices.

38. — Quæritur 3. an possit dari absolutio conditionata peccatori, qui sensibus destituitur in actu peccati, v. g. in adulterio, vel duello? Negant *Habert*, *Gonet*, *Juvenin.* et *Conc.*; sed affirmant *Pontius*, *Carden. Holzman*, *Stoz. Gormaz.* et alii. Dicunt hi quòd semper ac constet hujusmodi peccatorem fuisse catholicum, debere absolvi sub conditione in mortis momento; et rectè dicunt *Merbes.* et *Du-Pasquier*, quòd possumus hâc uti opinione, potissimùm ob S. Augustini auctoritatem (1) dicentis : *Qui... retinent adulterina consortia, si desperati et intra se pœnitentes jacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto. Quis enim novit, utrùm fortassis adulterinæ carnis illecebris usque ad Baptismum statuerint retineri? Quæ autem Baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si fortè pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit.* Et dicendo Sanctus, *Quis enim novit, utrùm*, etc. supponit certò tales peccatores nullum certum suæ conversionis signum præstitisse. Hanc sententiam puto sufficienter probabilem ratione eâdem superiori quæsito adductâ, quia de quolibet Catholico prudens potest esse præsumptio, quòd si unquam ille aliquo usûs rationis intervallo donetur, optet modo meliori quo potest, damnationem suam aufugere. Dictum est *Catholico*, dùm (ùt benè notat *Holzm.*) hæreticus moribundus, licèt det signa pœnitentiæ, non potest absolvi, nisi expressè absolutionem petat; nam aliàs non potest prudenter præsumi ea signa dare in ordinem ad confessionem, à qua hæretici vehementer abhorrent (2).

39 — Secundo loco ob impotentiam *moralem* excusatur pœnitens ab integritate materiali, et ei sufficiet formalis in pluribus casibus : 1. Si est scrupulosus et jugiter præteritarum confessionum timore vexatur, ùt docent communiter *Laym. Illsung. Elbel*, et *Holzm.* 2. Si infirmus, confesso uno vel altero peccato, deficeret, aut in periculo deficiendi esset. 3. Si dùm affertur Viaticum, confessarius adverteret confessiones præteritas fuisse nullas, et infirmus non posset tunc integrè confiteri, nisi cum periculo sine absolutione decedendi, aut scandali, ùt superiori *Tract. XV. n.* 24. dictum est. Et idem dicit probabiliter *Ronc.* cùm urgens esset necessitas celebrandi, aut communicandi, et tempus finiendæ confessionis non suppeteret. Idem currit pro sacerdote habente reservatum, et in celebrandi necessitate constituto, si non adesset confessarius facultate præditus, ùt in antecedenti *Tract. n.* 27.

(1) *Lib.* 1. *de Adult.* Conjug. *c.* 28. — (2) *lib.* 6. *n.* 483.

diximus. 4. Si sacerdos esset in mortis periculo antequam absolutionem impertiatur. 5. Cùm grave adest periculum infectionis, quia tunc confessarius potest absolvere pœnitentem infectum, audito uno tantùm peccato; *Conc. Wigandt*, *Bonac. Elbel*, et alii. Sed si confessarius vellet audire totam confessionem, tenetur infirmus integrè confiteri (1). 6. Si imminet naufragium, aut prælium : quia sufficit cuique tantùm veniale confiteri, aut se peccatorem esse in generali; et potest tunc sacerdos absolvere omnes in generali; dicendo *Ego vos absolvo*, etc.; præcisus pœnitentium concursus, aliâ non interveniente causâ, non est ratio sufficiens ad dimidiandam confessionem, ùt ex prop. 59. damn. ab Innoc. XI. (2) 7. Si ex confessione alicujus peccati prudenter pœnitens posset timere grave damnum spirituale, aut temporale, proprium aut alienum, v. g. revelationis, scandali sui, aut confessarii, mortis, aut infamiæ. Sed intelligitur cùm urget necessitas confitendi ob mortis periculum, aut satisfaciendi Communioni paschali; aut (dicunt *Lugo*, *Henriq.*, etc.) si pœnitens esset in mortali, et cæteroquin ei expectandum esset per biduum, aut triduum, ut confiteretur; imò etiamsi per unum diem, sicut dicunt *Suar.* et *Escob.* (licèt in alia re) ùt dicetur in *append. III. de Examine Ordinand. n.* 20. 8. Denique si non posset peccatum confiteri quin sigillum sacramentale revelet (3).

40. — Tenent autem nonnulli DD. ùt *Navarr. Innoc. Hostiensis*, etc. quòd pœnitens debeat peccatum suum reticere, si non potest illud confiteri quin complicem manifestet confessario; nam (ùt dicunt) præceptum naturale proximi famam servandi præferendūm est præcepto positivo integritatis confessionis. Sed hoc negatur cum communi sententia *S. Bonaventuræ*, *S. Antonin. Gonet*, *Conc. Suar.*, etc. cum *S. Thoma* (4) qui dicit : *Si speciem peccati exprimere non possit, nisi exprimendo personam cum qua peccavit, necesse est, ut exprimat.* Et idem dicit *S. Bern.* (*de Forma bon. vitæ*). Ratio est, quia ex una parte integritas confessionis, quoties potest, servanda est : contrà (ùt dicit *S. Thomas*) manifestare alterius peccatum vacat culpâ, cùm justa intercedit causa : ultrà quam quòd complex peccando amisit jus ad famam, in quantùm ad confessionem, quam illius peccati facere debet. Hoc tamen intelligendum, cùm confitendum est mortale; nam ut

(1) *Lib.* 6. *n.* 434. *et* 485. — (2) *n.* 486. — (3) *n.* 487. *et* 488. — (4) *Opusc.* 12. *q.* 7.

confiteatur veniale, aut mortale jam confessum, non licet alterius grave peccatum patefacere, ùt dicunt *Lug. Ronc. Viva*, et *Tamb.* contra *Renzi* (1). Et etiam in primo casu quo mortale non adhuc est confessum, tenetur pœnitens alium inquirere confessarium, cui complex est ignotus; modò (excipiunt DD.) ad hoc faciendum ei incommodum spirituale, aut temporale patiendum non sit, ùt esset 1. Si jam suum declarasset peccatum confessario, cui notus esset complex, ac propterea obligaretur bis ad confitendam culpam suam. 2. Si esset in celebrandi, aut communicandi necessitate. Si ad perquirendum alium confessarium longè ei proficiscendum esset, aut ne indulgentias amitteret; aut si ei gravi esset incommodo conscientiam suam alii quàm confessario ordinario manifestare; aut si omittenda esset consueta Communio; et tantò magis si cæteroquin ei ultra biduum (ùt dicunt *Lugo Viva*, et *Renzi*) in mortali perseverandum esset. *Henriq.* putat diuturnam esse bidui dilationem. Imò *Antoine* absolutè dicit excusare ab obligatione perquirendi alium confessarium unius diei dilationem. Præterea sæpè excusantur matres, et uxores in referendis apud confessarium filiorum et virorum peccatis, dùm hoc ei confert ad sedandum dolorem, aut ad consilium melius capiendum de modo quo se gerere debeant. Insuper auctores excusant pœnitentem, si judicaret illum confessarium doctiorem, aut saltem suæ conscientiæ magis conscium, adeò ut meliùs posset illum dirigere, et animæ suæ paci consulere; tantò magis, quòd multi DD. graves, ùt dictum est *Tom. I. Tr. XI. n.* 11., tenent non esse culpam gravem etiam sine causa uni vel alteri viro prudenti proximi delictum manifestare (2); sed hæc esset causa cur etiam à veniali excusaretur.

41. — Advertendum hìc denique, quòd licèt pœnitens posset in casibus præfatis licitè complicem detegere confessario, nihilominùs non licet confessario à pœnitente complicis nomen exquirere, licèt hoc bono fine efficeret, ut eum corrigat, aut damnum impediat; dùm Benedict. XIV. in Bulla *Ubi primum* edita 3. junii 1746. hoc appellat detestabile: et detestabilius, si confessarius absolutionem negaret ei qui complicem manifestare recusaret. Hinc Pontifex declarat, hoc esse peccatum mortale, et imponit hujusmodi confessario suspensionem (sed ferendæ sententiæ) ab audiendis confessionibus; et excommunicationem papalem ipso facto in præsumentes docere oppo-

(1) *Lib.* 6. *n.* 489. — (2) *n.* 490.

situm; et insuper aliis (non autem pœnitentibus), qui scirent aliquem confessarium propter hoc absolutionem denegasse imponit denuntiationis obligationem, modò ille ex simplicitate hoc non effecerit. Rectè tamen dicit *P. Concina*, non intelligi per hoc vetitum fuisse confessario circumstantias ad confessionis integritatem necessarias exquirere, proùt sunt illæ quæ mutant speciem, aut expediat eas scire ad pœnitentis directionem; quare benè potest confessarius interrogare de conjunctionis gradu, si complex sit in peccato turpi, an sit ligatus voto castitatis, an sit famula, si in eadem domo commoretur (1). Præterea dicit *P. Mazzotta*, quòd si à complice gravia timerentur damna, quæ solus confessarius avertere posset, tunc complex manifestandus est. Addit auctor Commentarii in *Antoine*, non potest absolvi pœnitens, qui nollet complicem patefacere, cùm hoc est necessarium ad publicum damnum reparandum. Ego tamen dico, quòd in tali casu nunquam licet confessario, stante præfatâ Pontificis prohibitione, interrogare de complicis nomine; tantùm poterit ille tunc obligare pœnitentem in generali, ut revelet complicem alicui qui malum impedire potest; sed si pœnitens sponte suâ confessarium rogaret, ut ipse sibi susciperet has partes et ex se revelaret complicem, tunc confessarius non peccat, et utìque potest uti eâ notitiâ, ut remedium afferat; licèt plerùmque non expediat ut confessarii hoc onus corrigendi ex confessionis notitia sibi assumant, quia hoc difficulter accidit sine scandali periculo, aut sacri ministerii dedecore.

PUNCTUM II.

Quandonam confessio sit invalida, et quomodò revalidanda est.

Quandonam confessio sit nulla ex parte confessarii 42. Quandonam ex parte pœnitentis. De complice in peccato turpi 43. Quomodò convalidanda confessio apud eumdem confessarium; et an sufficiat recordari pœnitentiæ impositæ 44. De rudibus qui non explicarunt nec species, nec numerum 45. Quando repetenda est confessio 46.

42. — Confessio potest esse invalida, aut ex parte confessarii, aut ex parte pœnitentis. Ex parte confessarii 1.

(1) *Lib.* 6. *n.* 491. *et* 492.

si ille caret jurisdictione; 2. si deficit in danda, aut in proferenda absolutione; 3. si nullum pœnitentis peccatum intellexit: dico *nullum*, quia si aliquod intellexit, valida est absolutio, si pœnitens bonâ fide eam recipit; tantùm huic restat obligatio confitendi peccata, quæ confessarius non audivit. Secùs autem si eam recipit in mala fide, cùm jam advertit, confessarium aut non audire, aut dormire, aut esse ignarum, aut peccati gravitatem non concipere, aut facilem esse in absolvendis, etiam indispositis, quia tunc cùm pœnitens peccet in eadem confessione, quam facit, illa certè nulla est. Si autem tu cùm confiteris, peractâ confessione, cognosceres confessarium aliquod peccatum non audivisse, sed nescis quodnam sit, tunc dicunt communissimè *Sanch. Tamb. Salm. Lug. Dicast.*, etc., quòd si confessio est brevis, teneris eam repetere, secùs autem si fuit longa, quia eo casu præsumitur Deus non obligare ad integritatem confessionis cum tanto incommodo (1). Dicunt autem *Suar. Sot. Castr. Lugo, Salm.*, etc. confessionem bonâ fide factam confessario nescienti distinguere nec species, nec numerum peccatorum, esse validam, nec repetendam. Ego dico hoc intelligendum in casu quo non constat de omissione; quia si constat quòd defuit integritas, hæc semper supplenda est, ùt dicunt ipsi *Salm.* et *Lugo;* quandoquidem licèt prior confessio fuerit valida, saltem est invalida secunda, in qua defectus animadvertitur (2).

43. — Ex parte autem pœnitentis est invalida confessio, 1. si ille est excommunicatus, nam excommunicatio privat cujuscumque Sacramenti perceptione; 2. si ex malitia aut culpabili negligentia omittit aliquod grave peccatum confiteri; 3. si debitum dolorem aut propositum non habet; præcipuè si restituere non vult, ùt debet, bona, honorem, aut famam ablatam: aut si occasionem proximam voluntariam nolit auferre; 4. si confitetur aliquod peccatum turpe apud eumdem complicem; nam, ùt declaravit Benedictus XIV. in sua Bulla *Sacramentum Pœnitentiæ* data 1. jun. 1741., confessarius omni privatus fuit jurisdictione erga complicem sui peccati turpis, præterquam in casu mortis, et quando nullus alius sacerdos etiam simplex adesset; alioquin ille absolvendo incurrit papalem excommunicationem, ùt fusè dicetur loquendo *de Jurisdictione confessarii n.* 95. (3).

44. — Hinc quæritur, quomodò repetenda est confessio

(1) *Lib.* 6. *n.* 498. *et* 499. — (2) *lib.* 6. *n.* 500. *v.* Eodem. — (3) *n.* 501.

invalida, cùm apud eumdem confessarium fiet? Oportet hìc priùs advertere, quòd cùm absolutio dilata est, non opus est ut confessarius distinctè reminiscatur peccatorum, quæ jam confessa fuerunt, nec ut confessionem repetere faciat, sed sufficit ut in confuso recordetur statûs pœnitentis; ùt communiter *Silv. Suar. Navar. Conc. Laym. Croix*, etc. (1). Fit attamen dubium an hoc sufficiat, cùm confessio fuerit nulla? Distinguunt *Suar.* et *Coninch.* et dicunt quòd tunc tantùm sufficit, cùm confessio invalida fuit solo confessarii defectu circa suum officium, v. g. si absolutionem non dedit, aut sibi defuit animus absolvendi: secùs autem cùm fuit nulla defectu alicujus partis essentialis, ùt si defuit dispositio in pœnitente, aut jurisdictio in confessario; quia tunc cùm confessio fuerit sacrilega, aut facta apud non judicem, non est sacramentalis. Hæc sententia est probabilis, nihilominùs opposita est communis cum *Navar. S. Antonin. Silvest. Vasq. Medina, Lugo, Laym. Sa, Bonac. Valent. Tamb. Aversa, Croix, Salm.*, etc., et est valdè probabilis. Hi DD. dicunt, quacumque ex parte veniat defectus, necesse non esse confessionem repetere, sed sufficere quòd pœnitens in genere iterùm se accuset de peccatis jam patefactis, et quòd confessarius pœnitentis statûs recordetur; aut ad summam illius conscientiæ in confuso reassumat notitiam. Ratio est 1. quia talis confessio non fuit jam simplex narratio, sed cùm facta fuerit in ordine ad recipiendam absolutionem, benè potest illa verè dici sacramentalis; dùm jam obligat ad sigillum sacramentale. 2. Quia quamvis talis confessio non fuisset sacramentalis, saltem ejus ratificatio, iterùm pœnitente se accusante de peccatis confessis, conjuncta cum cognitione quam confessarius de illis priùs habuit, reputatur utìque sufficiens ad efficiendam illam validam, et integram. Imò hoc admittit *Card. de Lugo*, etiamsi pœnitens antecedenter peccata sua ob simplicem narrationem confessario declarasset; sed huic acquiescere nequeo, quia tunc dico quòd neutra confessio potest dici sacramentalis: non quidem prior, quia illa non fuit facta in ordine ad absolutionem: non secunda, quia non adest confessio cujuslibet peccati in particulari, sicut requirit Trident.; tantùm hoc posset admitti, si confessarius, dùm pœnitens se accusat de peccatis narratis, distinctam eorum haberet notitiam (2). Addunt multi graves DD. ùt *Tol. Vasq. Laym. Sa, Busemb.*, quòd cùm adfuerit confessio facta in ordine

(1) *N.* 502. *v.* Quær. — (2) *lib.* 6. *n.* 502. Dubium 1.

ad absolutionem, non solùm sufficit memoria in confuso illius, sed etiam solius pœnitentiæ impositæ; quia ex sola pœnitentiæ notitia potest confessarius debitum formare judicium pœnitentis statûs. Addunt *Castrop. S. Antonin. Silv.*, etc. apud *Croix*, sufficere etiam solius pœnitentiæ adimpletæ reminisci, licèt nec confessarius, nec pœnitens recordentur quænam fuerit; sed hæc opinio mihi videtur nimis extensa, quia sacerdos, ùt diximus, debet judicium formare saltem in confuso de statu pœnitentis, tam ad dandam absolutionem quàm ad pœnitentiam injungendam, quæ in tali casu utìque debet imponi ad faciendum Sacramentum integrum (1).

45. — Dicit *Tambur.* et adhæret *P. Segneri* (in sua *Instructione ad confessarios*) rudes et pueros qui semper in confuso confessi sunt sine specierum et numeri peccatorum distinctione, sed in bona fide, hos non teneri ad repetendas confessiones. Sed hæc opinio nescio quomodò possit admitti, dùm isti, ùt dicunt *Lugo*, *Navar. Bonac. Salm.*, etc., semper tenentur ad explicandas species, et numerum omissum, cùm id animadvertunt; quia licèt eorum confessiones validæ fuerint, tamen semper remanet obligatio ad reintegrandam confessionem materialiter (2). Admittunt tamen *Salm.* cum *Dicast. Fagund. Henriq.* opinionem *Tamb.* in casu quo rudis dudùm semper conformem vitam duxisset, adeò ut ex confessione unius anni possit judicari de præteritis. Sed hoc dico posse admitti quando confessarius à principio confessionis comprehendisset hanc vitæ uniformitatem etiam pro annis præteritis; secùs autem quando in fine confessionis cognosceret defectum præteritarum, et illius novissimæ confessionis notitia distincta peccatorum in ejus mente non restaret; nam licèt confessario sufficiat ad dandam absolutionem notitia confusa statûs pœnitentis, nihilominùs semper opus est ut judicium peccatorum in particulari semel formaverit (3).

46. — Cæterùm rectè dicunt *Filliuc. Gobat. Holzm. Elbel*, *Croix*, *Mazzotta* cum *P. Segneri* in dubio non teneri pœnitentes ad repetendas confessiones, quoties præsumptio et per consequens possessio stat pro illarum valore, nisi de nullitate constet. Nec obstat dicere quòd, cùm adest præceptum, et dubitatur de ejus satisfactione, possessio est pro obligatione; nam respondetur hoc habere locum cùm dubitatur de actu satisfactionis; sed non cùm est

(1) *Ibid.* Dubit. 2. *et* 3. — (2) *lib.* 6. *n.* 504. *et ibid. v.* Dicit II. — (3) *ibid v.* Dicunt III.

certum opus fuisse adimpletum, quia tunc in dubio possessio stat pro valore actûs, juxta principium communiter receptum à DD.; ita *Laym. Croix*, *Spor.* et *Mazzotta* cum *Navar.* qui dicit : *Præsumptio pro actûs valore præponderat aliis* (1). Et circa obligationem repetendæ confessionis, optimam regulam exhibet *Habert*, et sic dicit : Si observetur quòd pœnitens post confessionem occasiones vitavit, et pro aliquo tempore tentationibus obstitit, benè possunt judicari validæ confessiones; secùs autem, si observatur quòd paulò pòst, oblatâ sibi primâ occasione, facilè, ùt priùs, lapsus est; dùm illi, quem verè pœnitet, et qui firmiter vitam in melius mutare statuit, impossibile est quòd ita faciliter recidat, quin saltem per aliquod tempus perseveret, aut quin priùs saltem multam præstiterit resistentiam; undè fit quòd si quis post confessionem statim sine ullo conatu labitur, signum moraliter certum exhibet, ejus confessiones præteritas nullas fuisse, quia deerat dolor et propositum (2).

CAPUT IV.

DE SATISFACTIONE, SIVE DE POENITENTIA.

Quoniam si peccatori remittitur culpa, non semper tota pœna remittitur, sed plerùmque ei remanet satisfacienda; ideòque tertia pars Sacramenti Pœnitentiæ est satisfactio sacramentalis, quæ dicitur pars non essentialis, (quia sine hac etiam potest esse validum Sacramentum), sed integralis, nam inservit ut Sacramentum fiat integrum.

PUNCTUM I.

De impositione pœnitentiæ.

De obligatione imponendi pœnitentiam. An post absolutionem, etc. 47. *Pœnitentia debet imponi ex obligatione* 48. *Quando possit diminui. De infirmis corpore* 49. *De infirmis spiritu* 50. *et* 51. *Quæ species pœnitentiarum debeant imponi* 52. 53. *et* 54.

47. — Circa hoc multa adnotanda sunt. Notandum 1. confessarium in danda absolutione teneri imponere pœnitentiam, ùt declarat Trident. *sess.* 14. *c.* 8. : undè peccat, si eam non imponit, et quidem graviter, cùm confessio est de mortalibus; si est de venialibus, aut de mortalibus jam confessis, probabile est (ùt dicunt *Lugo*, *Dicast. Salm. Mazzotta*, etc.) non peccare graviter (3). Et licèt pœ-

(1) *N.* 505. — (2) *lib.* 6. *n.* 505. *v.* Et quoad. — (3) *n.* 506.

nitens statim post absolutionem alterius peccati confiteatur, confessarius pariter debet imponere novam pœnitentiam, saltem levem. Dicunt *Bon. Croix* et *Mazzot.* sufficere tunc ei imponere denuò priorem pœnitentiam; sed rectè hoc negant *Castrop. Ronc.*, etc., quia licèt possit imponi opus debitum ex alio præcepto, sicut infrà dicetur, nihilominùs non posset imponi opus debitum eodem titulo pœnitentiæ (1). Pœnitentia plerùmque imponenda est ante absolutionem, ut videat quomodò eam pœnitens acceptet; sed potest aliquando imponi immediatè post absolutionem; tunc enim moraliter cum illa unitur : ita communissimè *Busemb. Salm. Viva, Diana, Sporer*, etc. (2).

48. — Notandum 2. pœnitentiam semper debere imponi sub aliqua obligatione. Sed fit dubium an confessarius possit imponere pœnitentiam gravem sub levi obligatione? Negant *Bonac. Coninch.*, etc., dicentes materiam gravem sub levi obligatione imponere solius legislatoris esse, non autem simplicis ministri, qualis est confessarius. Sed communiùs et probabiliùs affirmant *Suar. Filliuc. Henriq. Fag. Busemb. Segneri, Tamb. Dicast.*, etc., quia in Pœnitentiæ Sacramento sacerdos non simplicis ministri Jesu Christi fungitur officio, sicut in cæteris Sacramentis, sed est verus judex à Salvatore constitutus cum facultate solvendi à peccatis, et ligandi per pœnitentiam, adeò ut obligatio hujus totaliter dependeat ex confessarii præcepto (3).

49. — Notandum 3. circa quantitatem pœnitentiæ, illam debere esse proportionatam culpis; sed in hoc attendenda sunt verba Tridentini, *sess.* 14. *c.* 8. ubi sic dicitur : *Debent ergò sacerdotes Domini, quantùm spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, et pœnitentium facultate, salutares et convenientes satisfactiones injungere, ne, si fortè peccatis conniveant, et indulgentiùs cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.* Itaque quantitas pœnitentiæ à Concilio remittitur confessarii arbitrio, *quantùm spiritus et prudentia suggesserit.* Hinc fit quòd pœnitentia multis de causis potest minuï. 1. Si pœnitens accessit valdè contritus; aut si ille priùs multas pœnales patravit actiones (4). 2. Tempore jubilæi aut indulgentiarum plenariarum; sed semper tunc debet imponi aliqua pœnitentia, ùt declaravit Benedictus XIV, tùm quia nemo potest securus esse plenariam indulgentiam lu-

(1) *Lib.* 6. *n.* 513. Dubit. 2. — (2) *n.* 514. *v.* 8. Etsi. — (3) *n.* 518. — (4) *lib.* 6. *n.* 507.

crari, tùm quia semper integrandum est Sacramentum (1). Et cùm pœnitens indiget pœnitentiâ medicinali, hæc omninò imponenda est, ùt benè advertit *Mazzot.* 3. Si pœnitens sit infirmus corpore, cùm advertat Rituale rom., infirmis tunc non esse imponendam gravem pœnitentiam, sed tantùm pro tempore cùm convaluerint. Quòd si infirmus sit constitutus in mortis periculo aut sensibus destitutus, tunc potest absolvi sine ulla pœnitentia; licèt semper expediat aliquam levem ei imponere, ùt osculari Crucifixum, aut invocare nomina Jesu et Mariæ, saltem in corde, etc. Non expedit infirmo pro pœnitentia imponere ut patienter infirmitatis incommoda sufferat, hoc enim potest esse illi multorum scrupulorum occasio. Contrà rectè advertunt *Salm.* quòd si infirmus possit satisfacere per eleëmosynas, istas utique esse à confessario injungendas, dùm quilibet tenetur eam facere, quam potest, pœnitentiam (2).

50. — Potest 4. minui pœnitentia, si pœnitens est infirmus spiritu; adeò ut prudenter timeatur ne ille non adimpleat pœnitentiam proportionatam; ita docent communiter *Suar. Scot. Navar. Laym. Abelly, Castr. Habert, Gonet, Gerson. Cajet. Natalis ab Alex. Antoine, Anacl.;* ita etiam *S. Carolus Borrom. in Instruction. ad confessarios,* qui monet confessarios, ut minuant pœnitentiam juxta dispositiones pœnitentium, eos admonendo : *Hoc factum esse* (sunt sua verba) *ne eam, quæ pro culparum ratione injungenda erat, deserant* (nota) *cum periculo salutis suæ.* Idem docet *S. Thomas*, cujus verba mox infrà referemus. Verum est quòd in Trid. dicatur, quòd pœnitentia debeat delictorum qualitati correspondere; sed mox subjungit, quòd debeant esse *pro pœnitentium facultate salutares et convenientes. Salutares*, nempe utiles pœnitentis saluti : *et convenientes*, nempe proportionatæ, non solùm peccatis sed etiam pœnitentis viribus. Hinc non solùm non essent salutares, nec convenientes illæ pœnitentiæ, quibus pœnitentis vires ob spiritûs imbecillitatem pares non sunt; sed potiùs essent ei perniciei, quàm saluti. In hoc Sacramento potiùs attenditur emendatio, quàm satisfactio; propterea ait Rit. romanum. (*de Sacramento Pœnitentiæ*) quòd confessarius in danda pœnitentia debet rationem habere pœnitentis dispositionis. Et *S. Thomas* (3) dicit : *Sicut medicus non dat medicinam ita efficacem... ne propter debilitatem naturæ majus periculum oriatur : ita*

(1) *N.* 519. — (2) *n.* 507. — (3) *Suppl. quæst.* 18. *art.* 4.

sacerdos divino instinctu motus non semper totam pœnam, quæ uni peccato debetur, injungit, ne infirmus desperet, et à pœnitentia totaliter recedat. Et alibi (1) dicit, quòd sicut parvus extinguitur ignis, si multa ligna superimponantur; ita accidere potest, quòd parvus pœnitentis effectus contritionis extinguatur pondere pœnitentiæ: et subjungit: *Meliùs est quòd sacerdos pœnitenti indicet quanta pœnitentia esset sibi injungenda, et injungat nihilominùs quod pœnitens tolerabiliter ferat.* Et alibi (2) addit: *Tutiùs est imponere minorem debito, quàm majorem, quia meliùs excusamur apud Deum propter multam misericordiam, quàm propter nimiam severitatem, quia talis defectus in purgatorio supplebitur.* Id priùs tradidit Chrysostomus in *c. Alligant*, 12. *caus.* 26. *q.* 7. dicens: *Sicut enim si fascem super humeros adolescentis, quem non potest bajulare, posueris, necesse habet, ut aut fascem abjiciat, aut sub pondere confringatur: sic et homini, cui grave pondus pœnitentiæ imponis, necesse est ut aut pœnitentiam tuam rejiciat, aut suscipiens, dùm sufferre non potest, scandalizatus ampliùs peccet.* Idem etiam dicunt *Gerson. Cajet.* et præcipuè *S. Antonin.* (3) qui dicit, quòd debet imponi illa pœnitentia quam judicatur pœnitens executurus, et quam ille tunc libenter acceptat. Et si pœnitens protestatur sibi non esse vires sufficientes ad pœnitentiam convenientem, concludit tandem *S. Anton.: Tunc quantùmcumque deliquerit, non debet sine absolutione dimitti.* Sufficiens tunc erit, ait Sanctus, ut ei imponatur in generali quicquid boni egerit sub iisdem verbis Ritualis: *Quicquid boni feceris etc.*, quæ opera cum Sacramento Pœnitentiæ conjuncta, ùt docet Angelicus (4), ob Sacramenti virtutem, majorem acquirent valorem ad satisfaciendum pro peccatis commissis. Item probabiliter addunt multi DD. *Lugo*, *Petroc. Croix*, et *Salm.* cum eodem *S. Antonin.* (5) esse justam causam ad minuendam pœnitentiam judicare pœnitentem ita meliùs erga pœnitentiam affici studio. O quàm pulchrum est consilium *sancti Thomæ à Villanova* (6), *facilem unam injunxeris, acriorem consulueris!* Expedit ut pœnitenti comprehendere facias pœnitentiam quam mereretur; cui potest conducere etiam indicare pœnitentias antiquas Canonum pœnitentialium (hæ inveniuntur in opere (7) adnotatæ). Juvabit pariter, ùt dicit *S. Thomas de Villanova*, suadere pœnitenti graviorem pœnitentiam,

(1) *Quodl.* 3. *art.* 28. — (2) *Opusc.* 65. §. 4. — (3) 3. *part. tit.* 16. *cap.* 20. *et in opere morali l.* 6. *n.* 510. *per totum.* — (4) *Quodlib.* 3. *art.* 28. — (5) *vide ibidem.* — (6) *Serm. Feriæ* 6. *post Domin. Lætare.* — (7) *lib.* 6. *n.* 530.

sed postea imponere ei oportet eam tantùm, quam prudenter judicabit confessarius ab eo adimpletam iri. Insinuat *S. Franciscus de Sales* (1), et idem dicit Rit. parisien. (2) expedire, ideòque à pœnitente expetere, an valeat ipse eam pœnitentiam exequi; secùs commutetur. Idem admonuit S. Carolus Borromæus, dicendo: *Talem imponat pœnitentiam qualem à pœnitente præstari posse judicet. Proindè aliquando, si ita expedire viderit, illum interroget, an possit, anve dubitet pœnitentiam sibi impositam peragere; alioquin eam mutabit, aut minuet.* Confert etiam plerùmque inter opera injuncta aliquam gravem pœnitentiam imponere, sed non sub gravi (ùt *num. præcedenti* dictum est); aut aliquod opus aliundè præceptum, aut debitum, ùt infrà dicemus.

51. — Ex quo deducitur quàm imprudenter se gerunt confessarii, qui pœnitentiam viribus pœnitentium imparem injungunt. Quot istorum multoties non dubitant faciliter recidivos indispositos absolvere, et etiam eos qui in proxima peccandi occasione versantur, et insipienter postea putant iis mederi imponendo gravissimas pœnitentias, licèt videant quòd illi eas adimplere non possint: imponunt v. gr. ut octavo quoque die per annum confiteantur: ut quindecim decades Rosarii quolibet die recitet ille, qui ne solitus quidem fuit quinque in hebdomada recitare: imponunt jejunia, disciplinas, orationem mentalem illi, qui nec nomen unquam audivit. Et quid hinc eveniet? Eveniet quòd licèt inviti acceptent quod imponitur, ut absolutionem aucupentur, nihilominùs postea nihil horum executioni demandant; et credendo in novum peccatum esse delapsos, imò putando (præcipuè rudes) nullius fuisse momenti confessionem factam, quia pœnitentiæ impositæ non satisfecerunt, propterea ad pristinum perditum vivendi modum redeunt: et ob pœnitentiæ impositæ pondus perterriti à confessione horrent, et ita in peccatis tabescere pergunt. Et hic est fructus qui in perniciem tot miserorum colligitur ex hujusmodi satisfactionibus, quas convenientes vocant, sed meliùs dicendæ essent inconvenientissimæ. Cæterùm extra casum gravissimæ infirmitatis, aut compunctionis extraordinariæ, non benè ageret confessarius, si pro culpis gravibus adjungeret levem satisfactionem, levem inducentem obligationem; etenim licèt (cùm expedit) possit adjungi opus quod, habitâ peccatorum ratione, sit leve, attamen

(1) *Instruct ad confess. c.* 8. — (2) *lib.* 6. *n.* 509.

semper debet imponi gravis satisfactio, quæ obliget sub gravi (1).

52. — Notandum 4. circa qualitatem pœnitentiæ, non imponendas pœnitentias perpetuas, aut valdè onerosas, ùt ingredi religionem, et tantò minùs matrimonio ligari, quod omnimodam requirit libertatem; item non imponantur vota perpetua; imò licèt pœnitens vellet vovere, v. g. de non relabendo, ei non permittatur nisi ad tempus; ut videat quomodò illud observet. Loquendo autem de pœnitentia conditionata, v. g. aut de jejunando, aut de eleëmosynam elargiendo quoties cadet, potest utìque illa imponi, et cùm imponitur, tenetur pœnitens eam acceptare et exequi, ùt rectè dicunt *Suar. Laym. Bonac. Salm.* et *Aversa* (contra *Dianam*, etc.): sed non expedit eam ad longum tempus imponere, quia postea faciliter negligitur et peccata multiplicantur; potest igitur imponi tantùm ad breve tempus, ùt ad mensem, aut ad aliam confessionem (2). Item advertendum, non esse imponendas pœnitentias publicas pro peccatis occultis; tenetur autem confessarius has imponere, si aliâ viâ occurri non possit scandalo dato, vel honori alicujus palàm detracto; sed non est adstringendus pœnitens ad publicam pœnitentiam, si ipse renuit, et alio modo possit scandalum reparare, nimirùm Sacramenta frequentando, ecclesias visitando, ad aliquam congregationem se aggregando, etc. (3).

53. — Notandum 5. opera satisfactoria debere esse pœnalia, nam (ùt advertit Trident. *sess.* 14. *cap.* 8.) satisfactio non solùm debet esse medicinalis in novæ vitæ custodiam, sed etiam ultrix in peccatorum commissorum satisfactionem. Hæc pœnalia opera reducuntur ad jejunium, eleëmosynam, et orationem. Sub jejunii nomine veniunt omnia sensuum mortificationum genera. Sub orationis nomine etiam veniunt confessiones, Communiones, ecclesiarum visitationes, et etiam actus interni charitatis, contritionis, aut meditationis, qui actus utìque possunt imponi in pœnitentiam, juxta communem DD. (4). Advertunt tamen tam orationem, quàm eleëmosynam, et quodcumque opus bonum valere pro opere pœnali, ùt communiter docent theologi; nam respectu nostrî filiorum Adam post statum naturæ lapsæ quæcumque actio virtuosa habet rationem pœnæ, quia propter justitiam originalem amissam, omnes proni sumus in malum, et pro-

(1) *Lib.* 6. *n.* 510. *in fine.* v. Ex his. *et* 518. — (2) *n.* 511. — (3) *lib.* 6. *n* 512. — (4) *n.* 514. Dubit. 1.

prias commoditates; ita *Valent. Castrop. Laym. Pitig. Salm.* cum multis aliis (1). Idem novissimè scripsit doctus auctor *Instruct. pro novis Confessariis* (2), qui ait : *Hìc advertendum nos haud dicere, nec inutilem reputare pœnitentiam illam, quæcumque illa sit, quæ injungitur in Sacramento, cùm certum sit, quòd etiam signum crucis cum Sacramento conjunctum est efficax ad satisfaciendum; tantò magis, quia in statu præsentis naturæ lapsæ omne opus bonum est quodammodo affligens, et pœnale.* Hoc etiam confirmatur ex S. Francisco de Sales (3), qui sic ait : *Alius patitur in jejunando, alius infirmis inserviendo, audiendo confessiones, concionando, orando, et similibus actibus. Hæc pœna* (orandi) *præstat alteri pœnæ* (jejunandi); *etenim oratio, præterquam quòd domat corpus, affert fructus desiderabiliores.* Præsertim confirmatur è S. Thoma, qui dicit : *Quælibet oratio habet rationem satisfactionis, quia quamvis habeat suavitatem spiritûs, habet tamen afflictionem carnis*, ùt dicit Gregorius (*super Ezech. homil.* 17.) : *Dùm crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur fortitudo carnis* (4). Potest etiam imponi in pœnitentiam aliquod opus ad quod pœnitens tenetur, ùt interesse Sacro die festivo, jejunare in vigiliis, sicut etiam communiter dicunt *Sot. Suar. Laym. Sanch. Valent.*, etc., quia cùm tale opus sit satisfactorium, tunc per Sacramentum elevatur ad meritum satisfactionis sacramentalis. Hoc potest fieri, cùm dignoscitur pœnitens valdè debilis spiritûs; cæterùm regulariter loquendo debet imponi aliquod opus liberum; ideòque quoties confessarius non se manifestat, intelligitur impositum opus distinctum. Attamen si confessarius imponit adesse Sacro per mensem, non tenetur die festivo duobus adesse; ita communiter *Castrop. Bonacin. Coninch. Laym. Sanch. Croix, Salmant.*, etc. Potest etiam imponi opus aliis applicandum, ùt animabus purgatorii, ùt probabiliùs dicunt *Lugo, Tournel. Busemb.*, etc. (5). Potest etiam imponi abstineri ab aliquo opere bono, v. gr. à Communione, et jejunio, sicut probabiliter tenent *Suar. Mol. Lugo, Sporer*, et *Salm.*, quia talis cessatio utique potest esse actus virtutis, saltem ut experiatur obedientia erga seipsum confessarium. Sed hoc non est practicandum, nisi cum animabus devotis, et nec cum ipsis qui-

(1) *Valent. tom. 4. disp. 7. quæst* 14. *punct.* 3. *Castrop. dist. un. p.* 21. §. 3. *n.* 1. *Laym. tr.* 6. *de Sacram. Pœnit. cap.* 15. *n.* 9. *Pitig.* 2. *p. dist.* 15. *quæst.* 1. *art.* 3. *concl.* 1. *Salmant. tract.* 6. *de Pœnit. cap.* 10. *n.* 26. — (2) *Instr. pro nov. conf. p.* 1. *cap.* 16. *n.* 373. — (3) *Introd. ad vitam. devotam, cap.* 23. — (4) *S. Thom. Suppl. q.* 15. *art.* 3. — (5) *lib.* 6. *n.* 514. Dubit. 2.

dem, cùm possit aliis ingeri suspicio talem cessationem esse pœnitentiam à confessario impositam (1). Non potest autem pœnitens satisfacere per alios, sicut dicebat propos. 15. damn. ab Alexandro VII. Potest verò confessarius hoc concedere pœnitenti, ùt dicunt *Sot. Suar.*, etc., cum *S. Thoma;* nam tunc non opus jam, sed hujus procuratio esset satisfactio sacramentalis, sicut notant *Laym. Vasq. Bon.*, etc. cum *Mazzotta* (2).

54. — Circa praxim regula hujus requirit, ut imponantur opera carnem coërcentia pro peccatis sensualibus, eleëmosynæ pro peccatis avaritiæ, oratio pro blasphemiis, etc. Sed considerandum quid magis expediat, aut magis utile sit pœnitenti. Quamvis autem maximè utile sit imponere Sacramentorum frequentationem, orationem mentalem, et eleëmosynas; nihilominùs praxis habet has reddi damnosas iis, qui aut nihil, aut parùm habuerunt horum usum. Satisfactiones utiles generatim pro omnibus hæ solent esse, nimirùm aggregari ad aliquam congregationem : quolibet vesperi (saltem ad tempus) actum doloris elicere, et quolibet mane propositum renovare, dicendo cum S. Philippo Nerio : *Domine, ne auferas hodie manus tuas à me, ne tuî proditor efficiar;* visitare quotidie sanctissimum Sacramentum, et imaginem quoque Mariæ sanctissimæ, ab eis perseverantiæ gratiam postulando : Rosarii saltem tertiam partem, et ter Salutationem angelicam mane, meridie et vesperi, dicendo : *Mater mea, adjuva me hodie, ne in Deum peccem* (Hanc tamen pœnitentiam, ter recitandi Salutationem angelicam cum prædicta supplicatione, ego plerùmque solitus fui injungere, aut saltem consulere iis, qui eam non solebant frequentare) : cùm cubitum iverint, dicere in lecto : *Si nunc mihi morandum fuisset in inferni igne;* aut dicere : *Veniet dies quo mihi in hoc lecto moriendum erit :* qui legere sciunt, et potissimùm Ecclesiastici, quotidie legere aliquem librum de rebus spiritualibus agentem. Monet autem S. Franciscus Salesius, (3) non esse gravandum pœnitentem multis rebus, ne confundatur et terrefiat.

(1) *Ibid. v.* 7. Potest. — (2) *de Pœnit. qu.* 5. *in fin.* — (3) *instruct. Conf. ff. c.* 8.

PUNCTUM II.

De acceptatione et satisfactione pœnitentiæ.

Obligatio acceptandi pœnitentiam 55. *Obligatio adimplendi eam* 56. *Qui differt pœnitentiam* 57. *An requiratur intentio satisfaciendi* 58. *Si pœnitens obliviscatur pœnitentiæ.* 59. *Quid si adimpleat in mortali* 60. *Qui possit mutare pœnitentiam* 61.

55. — Quoad pœnitentiæ acceptationem, communiter docent DD. teneri sub gravi pœnitentem eam acceptare cùm illa est rationabilis, quia in hoc confessarius est verus ejus judex, cui ille parere debet. Undè *Suar.* et *Bonac.* post Trid. vocant temerariam opinionem *Navar.* et *Cajet.*, etc. qui dicebant pœnitentem posse pœnitentiam recusare, ut eam in purgatorio satisfaciat (1). Dicit *Busemb.* cum *Soto*, et *Reginal.* quòd si pœnitens nollet aliam acceptare pœnitentiam quàm levem, licèt mereatur gravem, posset utìque confessarius eum absolvere. Sed ego nec huic acquiesco, juxta quod diximus *n.* 51. *in fine*, et juxta id quod docet *Lugo;* quia sicut peccaret confessarius, qui sine justa causa (ùt infirmitatis) vellet levem pœnitentiam pro culpis gravibus imponere, ita etiam peccat pœnitens, qui graves culpas afferendo, non vult acceptare nisi levem pœnitentiam. Cæterùm probabiliter dicunt *Suar. Layman*, *Concina*, *Busemb. Elbel*, *Holzm.* et *Sporer*, quòd si pœnitens putaret illam pœnitentiam nimis gravem respectu sui peccati, aut saltem suarum virium, et confessarius nollet eam moderari, benè potest ille, recusatâ absolutione, alium quærere confessarium (2).

56. — Quoad autem pœnitentiæ satisfactionem, notandum 1. jam peccare graviter qui pœnitentiam gravem sibi impositam pro peccatis gravibus non adimplet; sed contrà peccat tantùm venialiter, qui levem omittit pœnitentiam pro culpis levibus impositam, aut pro peccatis jam aliàs confessis juxta communem. Nec obstat dicere quòd Sacramentum restaret incompletum; quia cùm sit essentialiter hoc completum, obligatio illud integrandi non est nisi levis, cùm materia non est nisi levis; sed Rosarium B. V. licèt quinque decadum, non potest esse tale. Dubium majus fit, si imponatur pro pœnitentia materia gravis pro culpis levibus aut jam confessis? Volunt tunc *Boniac. Conc.* et *Roncag.* debere sub gravi eam adimpleri, sed probabiliter hoc negant *Sotus*, *Navar. Laym. Lugo*, *Sporer*,

(1) *Lib.* 6. *n.* 516. — (2) *ibid.*

Croix, etc. Ratio est quia in tali casu, sicut confessarius non potest imponere sub gravi obligatione gravem pœnitentiam, ita nec pœnitens tenetur sub gravi eam satisfacere. Non nego tamen cum *Roncagl.* quòd si casu illa peccata, licèt venialia, valdè disponerent ad mortale, benè potest confessarius imponere pœnitentiam gravem, ut liberet pœnitentem à periculo mortalis; et tunc pœnitens tenetur, si cupit absolvi, ad eam acceptandam, et satisfaciendam sub gravi obligatione (1). An autem circumstantiæ pœnitentiæ, v. gr. flexis genibus, nudis pedibus, etc. importent obligationem gravem, aut levem, hoc dependet ex gravi molestia, quam secum affert circumstantia, ùt communiter dicunt DD (2).

57. — Notandum 2. quòd licèt non adsit obligatio adimplendi pœnitentiam ante Communionem, ùt requirebat propositio 22. damnata ab Alexandro VIII, nihilominùs peccat qui diutiùs eam differt, v. g. per annum, et etiam per sex menses, ùt rectè dicit *Mazzotta;* sed neutiquam qui per mensem eam differt, modò pœnitentia non sit medicinalis, ùt advertunt idem *Mazzotta* et *Croix;* et modò in posterum posset eam adimplere. Cæterùm non peccat graviter qui jejunium feriæ sextæ in sabbatum transferret, aut qui Communionem singulorum mensium ad 6. aut 8. dies alios transferret, ùt probabiliter dicunt (contra *Salmant.* et *Lugo*) *Suarez*, *Castrop. Spor. Holzm. Mazzot.* cum *Ronc.* (qui tamen rectè excipit, si pœnitentia esset medicinalis). Imò *Croix* cum *Gob. Steph.*, etc. putat non esse mortale, si ex 10. Communionibus unam omitteret (3). Cæterùm qui omittit die statuto pœnitentiam adimplere, non ideò deobligatus ab illa restat; nam quando à confessario assignatur dies, semper ille intelligitur accessoriè destinatus, nempe ad sollicitandam, non autem ad finiendam obligationem (4). Dicunt tamen *Bonac. Coninch. Gobat.*, etc. apud *Mazzotta* (5), quòd si confessarius imponit Communionem singulis B. Virginis festis, aut jejunium quolibet sabbato in ejus honorem, elapso illo die, terminatur obligatio, quia tunc videtur confessarius velle obligare jejunium tantùm ad diem illum. Non dubitatur autem quin possit pœnitentiæ satisfieri eodem tempore quo alteri satisfit præcepto, proùt Rosarium recitare dùm in festo auditur Sacrum, etc. sicut dictum fuit *Tom. I. Tract. II. n.* 30. Sed cùm confessarius imponit duas

(1) *Lib.* 6. *n.* 517. — (2) *Ibid. v.* An autem. — (3) *n.* 521. — (4) *lib.* 6. *n.* 525. — (5) *de Pœnit. qu.* 5. *v. Dico* 4.

audire Missas eodem die, intelligitur successivè, non autem eodem tempore, ùt rectè dicit *Mazzotta* (1) cum *Croix*.

58. — Quæritur I. an pœnitentia debeat satisfieri cum intentione ei satisfaciendi? Alii affirmant, ùt *Vasq.* cum *Mazzotta* (2), dicendo quòd in cæteris præceptis sufficit ponere opus præceptum, sed in hoc requiritur ampliùs intentio integrum efficiendi Sacramentum. Sed probabiliter negant *Sanch.* et *Lug.* (3) cum *Suar.* et cum communi, ùt asserit. Utitur *Lugo* aliâ ratione; sed illa quæ apud me majorem vim facit, est quòd pœnitens in acceptando pœnitentiam utìque animum eam adimplendi habet, undè quoties ille ponit opus injunctum, saltem ponit id ex intentione habituali habita, et non retractata pœnitentiæ satisfaciendi; et in hoc cur non sufficit intentio habitualis, cùm habitualis sufficit ad suscipiendum quodlibet Sacramentum? Propterea quisque in quolibet satisfactorio opere, quod ponit, semper intendit voluntate generali satisfacere priùs operi debito, quàm aliis subrogationis.

59. — Quæritur 2. ad quid teneatur pœnitens, qui oblitus est pœnitentiæ? Alii, ùt *Busemb. S. Anton.*, etc., volunt teneri ad repetendam confessionem, ut Sacramentum faciat integrum; sed communiter, et valdè et fortè magis probabiliter negant *Suar. Vasq. Laym. Castrop.* et alii, et hoc etiamsi culpabiliter oblitus fuisset, ùt dicunt *Sot. Navar. Lugo, Salm. Croix,* et *Holzm.*, quia in tali casu pœnitentia reddita est impossibilis, et ex altera est valdè dubia lex, an repetenda sint peccata jam semel directè remissa, ut integretur Sacramentum. Attamen si pœnitens putaret confessarium reminisci posse pœnitentiæ impositæ, teneretur certè eumdem adire, ut eum de illa interroget (4).

60. — Quæritur 3. an pœnitens in mortali existens possit pœnitentiæ satisfacere? Alii negant, sed communissimè affirmant *Suar. Nav. Lugo, Conc. Ronc. Salm.*, etc., quia ex regula generali *S. Thomæ* pluries repetita, finis præcepti non cadit sub præcepto. Opponunt hìc quemdam textum ejusdem Angelici : sed S. Doctor ibi aliud non dicit quàm illud opus in peccato factum merito carere, sed non dicit non satisfacere (5). Communis autem est sententia apud omnes, quòd pœnitens, satisfaciendo pœnitentiæ in peccato mortali, non peccet mortaliter. Cæterùm judico esse

(1) *Loc. cit.* — (2) *ibid.* — (3) *de Pœnit. D.* 24. *n.* 43. — (4) *lib.* 6. *n.* 520. — (5) *n.* 522.

probabile cum *Suar. Laym. Bonacin*, etc. (contra alios) istum saltem peccare venialiter, dùm satisfaciendo in mortali impedimentum ponit effectui partiali Sacramenti (1).

61. — Quæritur 4. quinam possit pœnitentiam mutare? Certum est, et commune apud DD. (quicquid dicat *Diana* cum paucioribus) pœnitentem non posse ex se pœnitentiam mutare, etiam in opus evidenter melius; nam sicut non potest pœnitentia nisi à confessario imponi; ita nec potest nisi ab eo solo mutari (2). Dubium fit an possit mutari ab alio confessario, quin repetantur peccata? Negant probabiliter *Castrop. Lugo, Laym. Conc. Holzm. Spor.*, etc., dicendo pœnitentem debere tunc iterùm confessionem repetere apud illum confessarium, saltem in confuso, ut ei det notitiam statûs suæ conscientiæ. Sed multi alii etiam probabiliter affirmant, ùt *Tolet. Navar. Bonac. Sa*, et probabile dicunt idem *Lugo, Laym. Salm. Holzm. Sporer*, etc. Ratio est quia in hac posteriori confessione non agitur de peccatorum in priori confessione adductorum judicio faciendo, cùm illud jam absolutum sit; sed tantùm de imbecillitate pœnitentis priori pœnitentiæ satisfaciendi. Opponitur: sed pœnitentia debet esse medicinalis, et quomodò medicinam præscribet qui infirmi vulnus ignorat? Respondetur quòd confessarius ex eadem pœnitentia imposita potest peccatorum, pro quibus illa imposita erat, materiam argumentari, et ita potest se dirigere in commutando aut diminuendo eam (3). Et probabiliter dicunt *Nav. Spor.* et *Tamb.* confessarium non requisitum à pœnitente posse ex se mutare ei pœnitentiam, cùm prævidet quòd ille verisimiliter perget eam negligere (4). Nonnulli DD. ùt *Castrop. Sanch. Bonac.*, etc. permittunt etiam confessario inferiori posse pœnitentiam à Superiore ob casus reservatos impositam permutare. Sed hoc rectè negant *Gonet, Suar. Lug. Holzm. Spor. Conc. Coninch. Valenz. Renzi*, etc., quia inferior non habet facultatem mutandi sententiam Superioris in judicio priùs formato; tantùm hoc posset admitti cum *Suar. Bonac. Renzi*, *Med.*, etc., cùm pœnitens difficulter posset ad Superiorem redire, et contrà gravis adesset causa ut mutetur pœnitentia, quia tunc meritò præsumitur Superioris conniventia (5). Dubitatur autem an pœnitentia possit mutari extra confessionem? Respondetur: quòd si confessarius est alius, certum est non posse fieri; si autem est idem, alii AA.

(1) *N.* 523. — (2) *n.* 528. Resp. 3. — (3) *lib.* 6. *n.* 529. Dubit. 1. — (4) *ibid. in fin.* — (5) *lib.* 6. *n.* 529. Dubit. 2.

admittunt posse id fieri etiam post 8. dies ; sed meritò hoc negat sententia communior *Bonac. Suar. Nav. Salm.*, etc. quia vix id permittunt confessario immediatè post absolutionem , antequam à confessario discedat pœnitens. (1) Attamen factâ commutatione semper potest pœnitens eligere primam pœnitentiam , utì docent *Suar. Less. Bonac.* et alii cum *P. Mazzotta* (2).

PUNCTUM III.

De satisfactione per indulgentias.

De indulgentiis 62. *An quis possit lucrari plenariam ex parte* 63. *De jubilæo , et de pluribus declaratis circa jubilæum à Benedicto XIV.* 64. *An opera debeant omnia in una hebdomada adimpleri ; et hìc de oratione, et eleëmosyna, et etiam de commutatione* 65. *An ex invalida confessione auferatur reservatio , et censura* 66. *An peccet absolutus postea non adimplendo opera* 67. *Qui reservati obliviscitur* 68. *Qui peccat in confidentiam jubilæi* 69. *An antequam damno satisfiat, etc.* 70. *In jubilæo à quibus casibus , et censuris potest absolvi* 71. *Nonnulla circa annum sanctum adnotantur* 72.

62. — Loquendo de indulgentiis in generali , indulgentia definitur : *Gratia quâ remittitur pœna temporalis , opere præscripto præstito ; idque per absolutionem in subditos , per suffragium in defunctos.* Declaravit autem Trident. *sess.* 25. *Decr. de Indulg.* Ecclesiam à Deo habere facultatem indulgentias concedendi , et eam ab antiquis temporibus illis usam fuisse ; undè Concilium excommunicatione damnat eum , qui inutiles esse indulgentias diceret , aut qui eam potestatem in Ecclesia esse negaret. Ad lucrandas indulgentias tria requiruntur : 1. Ut adsit causa rationabilis , et proportionata. 2. Ut opera præscripta adimpleantur. 3. Ut persona sit in gratia , saltem cùm ultimum opus præscriptum ponit : alioquin non lucrabitur indulgentiam , neque pro se , neque pro defunctis , quicquid dicant alii (3). Deindè notandum 1. indulgentiam non spirare morte concedentis , nisi adsit clausula , *Ad beneplacitum nostrum.* Notandum 2. indulgentias intelligi debere , ùt Indulti verba sonant ; quia error, licèt communis esset , in hoc non supplet. Contrà, cùm sint gratiæ , largè interpretandæ sunt ; unde fit , quòd si tempus non determinatur , perpetuæ intelligendæ sunt. Notandum 3. indulgentiam esse alteram *plenariam*, sive *totalem*, quæ ab omni

(1) *Ibid.* Dubit. 3. — (2) *de Pœn. qu.* 5. *c.* 2. — (3) *lib.* 6. *n.* 533.

pœna liberat : alteram *partialem*, ùt sunt *septenæ*, *et quadragenæ*, quibus intelligitur tolli illa pœna, quæ tolleretur per jejunium illorum annorum, aut dierum, qui in Indulto exprimuntur (1).

63. — Dicit autem *Busemb.* non lucrari indulgentiam plenariam eum, qui ab omni culpa, etiam veniali, non est immunis. Sed multi alii AA., ùt *Laym. Wigandt*, *Sporer*, *Viva*, *Pellizar.* et *Renzi*, tenent, quòd quamvis peccatum sit veniale, si non est remissum quoad culpam, neque remitti potest quoad pœnam, ùt certum est cum *S. Thom.* (2); nihilominùs veniale non remissum non impedit, quominùs remittatur pœna debita aliis peccatis jam remissis; quia sicut non repugnat, ut remittatur culpa unius venialis, quin remittatur culpa aliorum; ita etiam de pœna dici potest; et non sine ratione talis esse præsumitur Pontificis intentio (3). In sequenti numero, loquendo de jubilæo, dicemus alia quæ etiam ad hanc indulgentiarum materiam pertinent.

64. — Procedendo igitur ad loquendum de jubilæo, antequam ad dubia, quæ super hac re occurrunt, descendamus, multa hìc adnotare oportet, quæ declaravit Benedictus XIV. in sua Constitutione, *Inter præteritos*, edita die 3. Decemb. 1749. (4), in qua (ùt ipse alibi declarat) voluit de medio tollere multas quæstiones, quas super hac re DD. agitabant. Ea, quæ declarata fuerunt, sunt sequentia : I. Clausula *Verè pœnitentibus*, *et confessis*, in jubilæo intelligenda est de vera confessione, contra opinantes non opus esse confiteri eum, qui à culpis gravibus erat immunis; ita in jubilæo; sed pro aliis indulgentiis ait Pontifex hoc pendere ab Indulti verbis, an requirant confessionem utì conditionem, an utì dispositionem (nota quòd Clemens XIII. declaravit, semper requiri confessionem ad lucrandas indulgentias). 2. Omnes visitationes ecclesiarum præscriptæ debent uno die compleri, incipiendo à media ad mediam noctem, aut à vesperis ad vesperas alterius diei. 3. Indulgentiæ concessæ, *Ad beneplacitum nostrum*, morte Pontificis spirant. 4. Indulgentiæ pro vivis non possunt applicari pro defunctis. 5. In jubilæo non potest absolvi hæresis externa. 6. Clausula, *Commutatio votorum fiat dispensando*, intelligitur, ut commutatio non sit multò inferior opere promisso. 7. Facultas commutandi opera pia non intelligitur in con-

(1) *Lib.* 6. *n.* 534. *et* 535. — (2) *Suppl. q* 27. *a.* 1. — (3) *n.* 534. *v.* Certum. — (4) *in Bull. tom.* 3. *p.* 140. *et edit. Mechl. t.* 8. *p.* 6.

fessionem, aut Communionem (præterquam cum pueris), nec in orationem necessariam in visitatione; nec cætera opera præscripta possunt commutari in ea quæ aliâ causâ jam debentur. 8. In quolibet jubilæo vetitum est confessario absolvere proprium complicem in peccato turpi. 9. Jubilæi facultate non gaudent, qui parati non sunt ad illud lucrandum, et ad operibus præscriptis satisfaciendum. 10. Vota tantùm intra confessionem commutari possunt. 11. In jubilæo à confessario semper debet aliqua injungi pœnitentia in confessione. 12. Non possunt commutari vota in damnum tertii, et præcipuè votum perseverantiæ quod in aliquibus congregationibus emittitur, nam illud contractûs naturam assumit. 13. Qui in mortale post confessionem labitur, iterùm confiteri debet, si indulgentias jubilæi lucrari cupit, ut saltem ultimum opus injunctum in statu gratiæ ponatur; sed non adest obligatio replicandi visitationes. 14. Ad lucrandas indulgentias sufficit oratio vocalis; et qui mentaliter orat, adjungat aliquam vocalem. 15. Facultate jubilæi semel tantùm quis gaudere potest; sed indulgentias, qui opera præscripta repetit, utìque pluries lucrari potest : hoc tamen non intelligitur de indulgentiis concessis visitantibus præscriptis diebus aliquam ecclesiam. 16. In concessione facultatis absolvendi à censuris *Bullæ Cœnæ* non includitur facultas absolvendi ab hæresi externa. 17. Qui jam est absolutus à censuris, aut dispensatus à voto, non reincidit in eas, si jubilæum non lucratur. 18. Facultas data Monialibus eligendi confessarium intelligitur de approbato ad Moniales (1). Notandum hìc denique quòd Regulares possunt confiteri apud quemcumque sacerdotem ab Ordinario approbatum etiam secularem, ùt declaratum fuit à Gregor. XIII. apud *Peyrinum* (2), et etiam ab Alexandro VII. in Constitutione *Unigenitus*.

65. — Quæritur 1. an ad lucrandum jubilæum omninò in alterutra hebdomada omnia opera præscripta perfici debeant? Negant *Castrop. Bonac.*, etc.; consentit *Laym.* si aliqua adfuerit causa. Sed affirmant *Sanch. Lugo*, *Spor. Renzi*, *Viva*, etc., et his ego etiam adhæreo, tùm quia talis est usus fidelium, tùm quia videtur is esse Indulti sensus, cùm ibi conceditur jubilæum ei qui perficit opera diebus *alterius* (non autem dicitur *utriusque*) *ex duabus hebdomadis.* Probabilissimum tamen est confessionem, et Communionem posse fieri tam in prima, quàm in Do-

(1) *Fusiùs lib.* 6. *n.* 536. — (2) *Peyr. de privileg. reg.* 4. *t.* 3. *c.* 4. *n.* 8.

minica immediatè sequenti (1). Dicunt *Sanch. Ugol. Busemb.*, etc. quòd qui jubilæum in patria lucrari neglexisset, benè posset illud postea lucrari alibi ubi etiam illud duraret. Dicunt insuper *Bonac.* et *Diana* posse lucrari etiam in patria, cùm ille ex invincibili ignorantia ignoraverit jubilæum publicatum fuisse (2). Loquendo hìc de opere injuncto ad lucrandum jubilæum, quoad orationem vocalem in visitatione alii requirunt 7. *Pater*, et *Ave;* alii dicunt sufficere quinque. Circa autem eleëmosynam, quanta esse debeat, duo consideranda sunt: primò verba indulti, si dicant *uniuscujusque facultate*, aut *prout devotio suggeret:* secunda causa, quia si eleëmosyna imponitur in subsidium alicujus piæ operæ, tunc debet esse uniuscujusque viribus correspondens: si autem dumtaxat ad exercendam misericordiam, tunc sufficit quamcumque parvam summam præstare. Etiam pauperes debent eleëmosynam largiri; sed pro Religiosis, filiisfamilias, et pro uxoribus, sufficit ut cum intelligentia eorum à Superioribus pro ipsis præstetur. Denique quoad jejunia, si quis applicare vellet jejunia ad quæ ex voto, vel aliâ lege tenetur, hæc utìque non sufficiunt (3). Advertendum quòd cùm datur facultas opera præscripta commutandi, hoc potest efficere quilibet confessarius (etiam extra confessionem), ùt declaratur in Bulla indulgentiarum Gregorii XIII. cùm ibi dicatur, quòd nomine confessarii venit quilibet approbatus; ita *Busemb.* cum *Henriq.* et *Præpos.* (4).

66. — Quæritur 2. an ob confessionem invalidam in jubilæo auferatur reservatio peccatorum, et an à censuris absolvatur? Cùm confessio est nulla culpabiliter, nempe sacrilega, omninò negandum est cum *Lugo*, et *Viva*, etc., quicquid dicant alii; tùm ex regula illa quòd *fraus nulli patrocinari debet;* tùm magis quia Pontifex in cit. Bulla declaravit non posse facultatibus gaudere, nisi eum, *qui ad consequendum jubilæum præparatus sit.* Si verò confessio sit nulla ex defectu doloris, sed culpâ haud cognitâ, tunc volunt *Lugo*, *Coninch. Viva*, etc. reservationem auferri, quia tunc pœnitenti verus est animus jubilæum lucrandi. Sed hoc non obstante, negant *Bonac. Rodriq. Reginald.*, etc., et huic sententiæ ego adhæreo, dum Benedict. XIV. in Constitut. suprà cit. n. 64. *Inter præteritos* §. 62. declaravit quòd facultates conceduntur *velut præparatio ad consecutionem jubilæi :* igitur non præsumitur Pontificis voluntas esse, ut

(1) *Lib.* 6. *n.* 537. — (2) *n.* 535. *v.* 4. Qui. — (3) *n.* 538. Quær. XI. *et* XII. — (4) *n.* 534. *v.* 15. Quando.

facultatibus gaudeant ii quos facultates non præparant ad consequendum jubilæum (1).

67. — Quæritur 3. an peccet graviter qui, postquam à reservatis absolutus fuit, reliqua opera præscripta negligit? Affirmant *Suar. Vasq. Filliuc.*, etc.; sed communiùs negant *Sanch. Lug. Bonac. Castrop. Spor. Salm.*, etc., quia in tali casu non apparet talem adesse obligationem, nec ex jubilæi natura, nec ex Pontificis, aut confessarii præcepto. Cæterùm, ùt declaravit idem Pontifex, iste in reservationem, aut censuras minimè reincideret (2).

68. — Quæritur 4. an qui confitetur in jubilæo, et reservati obliviscitur, possit à quocumque confessario absolvi? Certum est quòd possit, si confessarius jubilæi expressè eum à reservatis oblitis absolvere intellexit; secùs autem, si hoc non intellexit; ita *Bonac. Vasq. Sayr.*, etc.; sed probabiliùs affirmant *Nav. Sanch. Suar. Viva*, *Croix*, etc., dùm præsumitur confessarius omnia beneficia, quæ potest, pœnitenti suo conferre velle. Et idem probabiliter dicunt *Less. Castrop. Sanch. Spor. Viva*, etc. contra alios, de votorum commutatione; quia vi jubilæi pœnitens quoddam acquisivit jus ad talem commutationem. Omnes autem conveniunt, quòd si quis cœpit confessionem intra jubilæum, potest deindè absolvi ab eodem confessario; et etiam à reservatis post jubilæum commissis, ùt probabiliter dicunt *Sanch. Viv. Bos.* et alii (3); idem probabiliter dicunt *Suar. Sanch.* et *Emanuel.* (contra *Conc.*) de eo, qui confitetur animo consequendi jubilæum, et deindè non consequitur; dùm per absolutionem jam absolutè aufertur reservatio quin ab eventu futuro pendeat (4). Si verò pœnitens confitetur Superiori extra jubilæum, et recordetur reservati, vide dicenda *n.* 140.

69. — Quæritur 5. an possit absolvi à reservatis peccans in jubilæi confidentiam? Alii negant, et probabiliter, quia non præsumitur Pontifex velle fovere iniquitatem. Sed alii communiùs et probabiliùs id affirmant, quia non limitanda est facultas sine limitatione concessa. Nec dicere valet ita fovere iniquitatem ea remedia, quæ Superiores peccantibus præparant (5).

70. — Quæritur 6. an virtute jubilæi possit absolvi à censuris, qui aliquem damnificavit, antequam satisfecerit, si adest clausula : *Non absolvetur, nisi satisfactâ parte?* Affirmant aliqui DD. dicendo præfatam clausulam potiùs

(1) *Lib.* 6. *n.* 537. Quær. II. *et v.* Si autem. — (2) *ibid.* Quær. III. — (3) *lib.* 6. *n.* 537. Quær. IV. *in fin.* — (4) *ibid.* Quær. V. — (5) *ibid.* Quær. VI.

importare suasionem, quàm conditionem; sed negant *Suar. Vasq. Spor. Viva*, etc., et hodie omninò hoc tenendum est, ùt declaravit Benedictus in præfata Bulla. Si tamen debitor omninò satisfaciendo non esset, potest utique absolvi; modò satisfaciendi, cùm poterit, juramentum præstet, ùt in eadem Bulla cautum est. Quòd si, cùm possit, non satisfaceret, aliqui volunt reincidere in censuras; sed probabilius est oppositum cum *Sa, Bos. Spor. Viva*, etc.; nam ex *cap. Ad reprimendam de Offic. Ord.* reincidentia non incurritur, nisi in lege exprimatur. Cæterùm, debitor penitùs ab omni satisfaciendi debito liberabitur, si pars læsa remittet injuriam; sed hìc benè advertit *Croix* cum *Filliuc.* et *Bonac*, contra *Vivam* et *Dianam*, 1. non sufficere monachi offensi remissionem, si injuria in totum monasterium redundat; 2. debitorem liberari, si offensus justam satisfactionem respuit; 3. si debitor non possit tunc sine gravissimo damno suo satisfacere (1); sed hoc intelligendum juxta dicta *Tom. I. Tr. X. n.* 65. et 117.

71. — Quæritur 7. à quibus casibus et censuris possint confessarii absolvere tempore jubilæi? Communis est sententia, cum *Suar. Laym. Vasq. Spor. Viva*, etc., facultatem in jubilæo concessam absolvendi à papalibus, intelligi etiam de episcopalibus; et licèt hæretici non possint absolvi, possunt tamen absolvi eorum fautores, et ii qui legunt vel imprimunt libros de hæresi tractantes, et etiam blasphemi hæreticales: ita *Lugo, Sanch. Bos. Suar. Viva*, *Croix*, etc., quia talia peccata non sunt propriè hæresis formalis (2). Possunt etiam absolvi publici clericorum percussores, et alii nominatim excommunicati, vel suspensi: sed circa censuras nominatim inflictas ab homine, declaravit Papa ab istis posse absolvi tantùm ad effectum indulgentias consequendi (3). Et quoad irregularitates, dixit quòd præscindendo à quæstione, an irregularitates ex delicto habeant rationem censuræ sive pœnæ, super illis dispensari possit tantùm, quæ ob censuræ violationem incursæ sunt (4).

72. — Loquendo de jubilæo anni sancti, præcipuè notandum est 1. quòd eo tempore omnes indulgentiæ pro vivis suspenduntur; non autem pro defunctis, et pro constitutis in mortis articulo, ùt apparet ex Decreto Urbani VIII. apud *Busemb.*; nec indulgentiæ concessæ particularibus ab aliis quàm à Papa. Notandum 2. quòd in anno

(1) *Ibid.* Quær. VII. — (2) *lib.* 6. *n.* 537. Quær. VIII. — (3) *ibid. v.* Sed hìc Dubit. 1. — (4) *ibid.* Dubit. 2.

sancto suspenditur etiam facultas absolvendi à casibus papalibus, et dispensandi à votis, etc., concessa in ordine ad lucrandum indulgentiam plenariam. Sed non suspenditur facultas data Episcopis à Trident. in *cap.* 6. *Liceat*, *sess.* 24.; nec facultas dispensandi super impedimentis matrimonii, aut petendi debitum, etc., quæ facultates Episcopis competunt de jure communi; ita *Busemb.* cum *Zerul.* et *Quint.* (1). Addit *Busemb.* cum *Sanch.* et aliis, nec suspendi facultates Regularibus concessas vi suorum privilegiorum absolvendi à reservatis, etc.; sed Benedictus XIV. in cit. Constit. declaravit oppositum, dicens suspendi omnes facultates tam ad effectum indulgentiarum, quàm ob alias causas (2). Idem declaravit ibidem quòd per verbum *incolæ* intelliguntur morantes in urbe Romæ, animo ibi per majorem anni partem morandi.

CAPUT V.

DE MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIÆ.

73. — Minister Sacram. Pœnitentiæ nullus alius quàm sacerdos esse potest, nam solis sacerdotibus data fuit peccata remittendi potestas: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, etc. Joan.* 20. 22. 23. Et quod dicit *S. Th.* post sententiarum magistrum, nempe quòd in necessitate debeat pœnitens cui potest, etiam non sacerdoti, confiteri, quia tunc supplet Deus, intelligitur, ùt explicant alii DD., non de præcepto, sed ut tali actu humilitatis excitetur ad contritionem, aut ut solamen, aut consilium recipiat. Dicunt dumtaxat multi cum *S. Antonin. Panorm. Ledesm. Sanch.*, etc., quòd in mortis articulo, si desit sacerdos, possunt clerici absolvere à censuris, ne infirmus sepulturâ, et suffragiis careat: sed probabiliùs id negant *Lug. Laym. Castrop. Salmant.*, etc., quia hoc nunquam in Ecclesia fuit in usu: tantò magis quòd juxta Rit. si excommunicatus cum pœnitentiæ signis decesserit, potest absolvi ejus cadaver ab habente facultatem. Ad hoc autem, ut sacerdos validè hoc Sacramentum ministrare possit, præter Ordinis potestatem requiritur, ut habeat ab Ecclesia jurisdictionis potestatem, et juxta Trid. etiam Episcopi approbationem. Hoc tamen non currit pro Regularibus; dùm hi confiteri possunt cuicumque sacerdoti, etiam non approbato, modò à Prælato suo eis concedatur: Monialibus

(1) *n.* 535. Resp. 2. — (2) *n.* 536. *ad VI.*

exceptis, quæ, licèt exemptæ, sicut statuit Greg. XV., non possunt confiteri, nisi sacerdotibus approbatis pro ipsis ab Ordinario loci (1).

PUNCTUM I.

De approbatione confessarii.

Necessitas approbationis. Non est necessarium examen 74. *Si approbatio injustè revocetur. An successor possit ad examen revocare, etc.* 75. *An sacerdos simplex possit absolvere à venialibus* 76. *An parochus possit sibi adsciscere parochum alterius diœcesis* 77. *An ejusdem diœcesis* 78. *Quinam Episcopus approbare potest* 79. *An Regulares approbati in una diœcesi, etc.* 80.

74. — Approbatio non est jam jurisdictionis collatio, sed est judicium à Trident. requisitum de sacerdotis habilitate ad jurisdictionem recipiendam. Super hoc notanda sunt 1. quòd licèt peccaret Episcopus, qui injustè approbationem alicui negaret, nihilominùs sine hac nemo potest confessiones audire, utì constat ex propositione 13. damnata ab Alexand. VII. quæ dicebat : *Satisfacit præcepto annuæ confessionis qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.* Et in quantùm ad Regularium privilegia quæ opponuntur, respondent *Salm.* privilegia loqui, cùm ipsis negata est injustè jurisdictio, non autem approbatio (2). 2. Ad approbationem non requiri necessariò examen, sed sufficere prudens Episcopi judicium de habilitate sacerdotis; ita *Laym. Coninch.* et *Busemb.* Dicunt item *Salmant.* quòd licèt Prælatus internè aliquem reprobaret, tamen approbaret eum externè, hoc sufficeret ad ei conferendam jurisdictionem (3). Notandum 3. quòd Episcopus potest hanc dare approbationem etiam per alios, nam hic est actus non Ordinis, sed jurisdictionis (4).

75. — Notandum 4. approbationem posse limitari quoad personas, et tempus, et locum. Si autem data esset absolutè, non dubitatur quin peccaret Episcopus, si justâ non existente causâ eam revocaret. Dubium restat an talis revocatio injusta non solùm esset illicita, sed etiam invalida ? Alii negant; sed affirmant *Suar. Lugo, Castrop. Conc. Salm.*, etc., dicendo quòd sine justa causa non potest privari confessarius jure suo jam acquisito. Cæterùm rectè

(1) *Lib.* 6. *n.* 539. *et seq.* — (2) *lib.* 6. *n.* 546. — (3) *n.* 545. — (4) *n.* 550. *v.* 3. Episc.

advertit *Lugo*, quòd in dubio revocatio præsumi debet justa; et hoc posito, sententia præfata difficulter potest deduci in praxim, dùm Episcopo in revocanda approbatione multæ possunt esse causæ, quæ confessario ignotæ sunt (1). Notandum 5. Episcopum successorem ex justa causa ad examen revocare posse omnes confessarios approbatos à prædecessore, etiam parochos, modò vehemens eorum imperitiæ adsit suspicio, ùt decrevit S. C. 15. Jan. 1667. (2); et etiam Mendicantes, ùt rectè dicunt (contra aliquos) *Suar.* et *Lugo;* et super hoc refert *Cabass.* Alexand. VII. 30. Jan. 1656. in causa Episcopi Andegav. quæ cum diversis Ordinibus regularibus agebatur, damnasse ùt erroneam hanc propositionem : *Non possunt Episcopi limitare, seu restringere approbationes quas Regularibus concedunt ad confessiones audiendas*, *neque ulla ex parte revocare.* Et præterea refert decisum fuisse in Concilio statûs Galliæ Episcopum non teneri reddere rationem revocationis approbationum (3). Notetur hìc insuper S. Pium V. in Constitut. *Romani Pontificis*, dixisse quòd regulares approbati ab Episcopo prædecessore, *ab Episcopo successore examinari de novo poterunt, et si minùs idonei reperti fuerint, reprobari.* Hinc inferunt multi AA. ùt *Silv. Mirand. Fagund. Cespida*, *Nicolius*, et alii apud *Ferraris*, Vicarium capitularem non posse auferre facultatem Regularibus ab Episcopo approbatis, nec ad examen revocare, modo approbatio ab Episcopo data non esset cum clausula, *Ad beneplacitum nostrum;* tunc enim morte Episcopi expirat. Nunc restant hìc discutienda 4. dubia.

76. — Dubitatur 1. an confessiones venialium factæ sacerdoti simplici sint illicitæ ac invalidæ? Quòd sint illicitæ hodie in dubium revocari nequit post Decr. Innoc. XI. apud *Bonac.* (4) 12. Febr. 1679. in quo non solùm præceptum fuit Episcopis : *Ne permittant*, *ut venialium confessio fiat sacerdoti non approbato ab Episcopo;* sed præterea hoc vetitum fuit ipsis sacerdotibus, cùm ibi dicatur: *Si quicumque sacerdotes secùs egerint*, *sciant Deo se rationem reddituros.* Dubium ergò restat, an hujusmodi confessiones sint etiam invalidæ? Communissima est sententia quæ negat; sed cùm valdè probabile sit talem facultatem non habere sacerdotes simplices directè à Jesu Christo (ùt dicunt alii), sed ab Ecclesia, ùt tenent *Suar. Lugo*, *Bonac. Conc. Ronc.*, etc., puto valdè probabile esse cum

(1) *Lib. 6. n.* 551. — (2) *apud Lambert. Notif.* 9. *n.* 16. — (3) *l.* 6. *n.* 552.
(4) *Bonac. tom.* 1. *D.* 5. *q.* 7. *p.* 2.

P. Conc. Platel., etc., tales confessiones post Decr. Innoc. XI. hodie esse etiam nullas; nam non præsumitur Ecclesia velle jurisdictionem conferre eis, quibus expressè illa talis jurisdictionis prohibet usum (1).

77. — Dubitatur 2. an parochus possit adsciscere parochos alterius diœcesis ad audiendas confessiones in sua ecclesia? Affirmant *Castropal. Suar. Vasq. Lug. Wigandt*, *Conc. Bonac.*, etc., dicendo quòd parochus in collatione parochiæ approbatur pro tota Ecclesia, ex eo quod dicit Trident. (*sess.* 23. *cap.* 15.): *Nullum posse confessiones audire, nec ad idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis approbationem obtineat.* Ex quo inferunt omnem parochum approbationem universalem pro tota Ecclesia accipere. Sed probabiliùs hoc negant *Laym. Barb. Piasec. Garc. Croix*, etc. cum *Lamb.* (2), nam per verba allata non intellexit Concil. dare parochis approbationem universalem, sed tantùm declaravit quemlibet parochum, collatâ sibi curâ, sine alia approbatione approbatum remanere à Concilii dispositione; non autem ab Ecclesia, et pro tota Ecclesia, sed à suo Episcopo, et juxta ejus voluntatem, ut confessiones suarum ovium audiat. Et super hoc adsunt plures declarationes S. C. (3). Advertendum hìc obiter parochum, qui à cura se abdicavit, non posse confessiones audire sine speciali Episcopi approbatione (4).

78. — Dubitatur 3. an parochus possit sibi adsciscere alium parochum alterius parochiæ, sed ejusdem diœcesis? Affirmant communiùs, præter citatos DD. *Castropal. Croix*, et *Mazz.*; sed probabiliter hoc etiam negant *Barbosa* cum *Piasec. Homob.* et cum altera declaratione S. C. Et ratio est, cùm probabiliùs sit, ùt dictum est, parochum non approbari ab Ecclesia universali, sed ùt dictum est, à suo Episcopo, et pro ejus voluntate, quoties nescit Episcopum voluntatem habuisse, se pro tota diœcesi approbandi, ille non potest confessiones audire, nisi tantùm in sua parochia: dùm facilè esse potest, quòd Episcopus eum idoneum judicaverit pro uno, et non pro alio loco, nempe pro oppido, et non pro civitate. Rectè tamen dicunt *Bonac. Cler.* et *Lambert.* (5) sententiam oppositam benè practicari posse ubi sic fert usus; imò *Wigandt* absolute id admittit, quia dicit talem esse consuetudinem multarum diœcesium.

79. — Dubitatur 4. à quonam Episcopo obtinenda sit

(1) *Lib.* 6. *n.* 543. *v.* Quær. — (2) *Notif.* 86. *n.* 7. — (3) *lib.* 6. *n.* 544. Hìc dubit. 1. — (4) *n.* 542. *v.* 2. Etiam. — (5) *notif.* 86. *n.* 13.

approbatio ? Sub nomine Episcopi venit quilibet alius Prælatus jurisdictione episcopali gaudens, ùt gaudent nonnulli Abbates, et capitula Sedibus vacantibus. Venit etiam Episcopus confirmatus, licèt non consecratus, sed non qui tantùm est electus, aut si Episcopatu se abdicavit, *Lug. Salm.* et *Croix* (1). Sed quod magis refert, est ut sciatur quinam intelligatur pro Episcopo proprio, à quo approbatio impertienda est ? Alii intelligunt ordinarium pœnitentis, alii ordinarium sacerdotis ; sed hodie (quicquid dicat *Mazzotta*) procul dubio intelligendus est ordinarius loci ubi confessiones audiuntur, ex Bulla, *Cùm sicut*, Innocent. XII. 19. Aprilis 1700. relata per extensum à *Salmant.* (2) (et confirmata à Benedicto XIV. in Bulla *Apostolica indulta.* dat. 3. Aug. 1744.) ubi declaratum fuit, *quosvis confessarios non posse audire confessiones sæcularium in vim Bullæ* Cruciatæ *sine approbatione Ordinarii loci; secùs* (dixit) *invalidæ sunt confessiones, et confessorii suspensi;* et concludit his verbis : *Reprobatâ tanquam falsâ et temerariâ quâcumque contrariâ opinione.* Hoc non obstante *P. Mazzotta*, sustinere contendit improbabilem non esse priorem opinionem, nempe intelligi etiam ordinarium pœnitentis, dicendo Bullam Innocentii probabiliter intelligi tantùm pro iis confessariis, qui absolvunt contra voluntatem suorum Ordinariorum. Sed nescio quomodò hæc interpretatio locum habere possit, dùm expressè Bulla dicit, nullas esse confessiones, quæ fiunt *sine approbatione Ordinarii loci, in quo ipsi pœnitentes degunt.* Et si hoc currit pro iis qui privilegio gaudent *Cruciatæ*, tantò magis valebit pro eo qui nullo fruitur privilegio ; et ita mecum sentiunt *Ronc.* et *Salm.* qui scripserunt post Bullam Innoc., se revocando ab eo quod priùs docuerant in *Tract. de Pœnitent.* (3). Dicunt tamen *Salm.* hoc currere pro iis, qui privilegio *Cruciatæ* donati sunt, non autem jubilæi, aut hujusmodi ; sed Benedictus XIV. in alia Bulla *Benedictus Deus* data 25. Dec. 1750. §. 4, declaravit etiam in jubilæo Seculares alium non posse eligere sibi confessarium quàm à loci Ordinario approbatum, et Moniales non alium quàm approbatum pro Monialibus (4). Advertendum contrà valdè probabile esse cum *Croix*, et *Salm.* (qui hanc sententiam, ùt communem habent) parochum posse ubique locorum confessiones suorum subditorum audire. Et circa hoc adest declarat. S. C. (5).

80. — Quoad Regulares autem ante Innoc. XII. declara-

(1) *Lib.* 6. *n.* 547. — (2) *tract.* 18. *de privil. c.* 4. *n.* 80. — (3) *lib.* 6. *n.* 548. *v.* Tertia sentent. — (4) *ibid.* — (5) *n.* 548. *v.* Quær.

verat Innoc. X. suo Brevi (1), Regulares etiam exemptos, qui confessiones secularium audire cupiunt, approbandos esse ab Ordinario loci : *Regulares in una diœcesi approbatos non posse in alia confessiones audire*, *sine approbatione Episcopi illius*, sunt verba Brevis, quod postea confirmatum fuit ab Innoc. XIII. in Bulla *Apostolici Ministerii*, et deindè in quadam alia Bulla à Benedicto XIII. (2).

PUNCTUM II.

De jurisdictione confessarii.

Quinam habet jurisdictionem ordinariam, *et quinam* delegatam 81. *An delegata spiret morte, etc. Si habetur à principe aut ad causarum universitatem* 82. *De consensu præsumpto Episcopi* 83. *Qui absolvit cum jurisdictione dubia* 84. *Quis potest sibi eligere confessarium* 85. *Quilibet potest confiteri approbato* 86. *Cuinam confiteri possunt peregrini* 87. *Cuinam Religiosi* 88. *Cui Moniales* 89. *De titulo colorato, et de errore communi* 90. *De jurisdictione probabili* 91. *An excommunicati, etc. possint absolvere moribundos* 92. *An sacerdotes simplices coram approbatis* 93. *Casus excepti* 94. *De confessario complice in peccato turpi* 95. *An confessarii simplices coram Superiore possint absolvere, etc.* 96. *An à casibus papalibus* 97. *An moribundus teneatur per litteras facultatem petere à Superiore* 98.

81. — Jam dictum est alteram esse potestatem Ordinis, quam circa peccatorum absolutionem recipit quilibet sacerdos à Jesu Christo, cùm sacerdotio initiatur : alteram potestatem jurisdictionis, quæ ei ab Ecclesia confertur, ut exerceat Ordinis potestatem erga subditos suos, super quos Ecclesia auctoritatem ei concedit. Hæc autem potestas jurisdictionis altera est ordinaria, altera delegata. *Ordinaria* est illa quam habent omnes pastores, ùt sunt Papa, Episcopi, Archiepiscopi (cùm visitant subditos Suffraganeorum suorum), parochi, et Prælati Religionum. De vicariis generalibus Episcoporum dubitarunt nonnulli AA., an ipsi habeant jurisdictionem ordinariam in foro sacramentali, adeò ut possint confessiones excipere, et aliis facultatem dare, dicendo eorum potestatem esse tantùm circa causas fori externi. Sed affirmat sententia communissima, et verior, cum *Fagnan. Hostien. Nav. Azor. Silv. Sanch. Bos. Salm.* et aliis, quia vicarii habent talem jurisdictionem non jam ab Episcopo, sed à Canone, sive à lege, dùm ipsi cum Episcopis unum constituunt tribunal, ùt apparet ex *cap.* 2. *de Consuet. in* 6. et *cap. Romana, de Appellat.*

(1) *Ap. Salm. tr.* 6. *de Pœnit. c.* 11. *n.* 93. — (2) *lib.* 6. *n.* 549.

in 6. (1). *Delegata* autem est illa quæ conceditur ab iis qui habent ordinariam, ùt à Papa qui pro tota Ecclesia concedere potest, ab Episcopis pro sua diœcesi, à Prælatis pro suis ordinibus, et à parochis pro suis parochiis. Papa delegare potest facultatem contra consensum Episcoporum, et aliorum Prælatorum, et Episcopi et Prælati contra consensum parochorum, et inferiorum Prælatorum, sed non è converso (2).

82. — Notandum 1. jurisdictionem externam terminari morte concedentis, non autem internam, ùt dicit *Busemb.* cum aliis; sed meliùs distinguunt *Sanch.* et *Salm.* dicendo hoc currere, cùm delegatio est generalis (sive sit à Papa, aut ab Episcopo); secùs autem cùm est particularis pro particulari casu aut persona (3). Notandum 2. quòd delegatus non potest subdelegare, nisi id sibi expressè concessum est. Excipitur 1. si quis esset delegatus à principe; sed hoc intelligitur, ùt explicant *Laym.* et *Castr.* (4), cùm talis delegatio facta est alicui pro officio, non autem cùm electa est persona intuitu peritiæ suæ, aut cùm ei commissa est alicujus causæ expeditio. 2. Si quis est delegatus ad causarum universitatem, licèt non à principe; sed in hoc pariter distinguere oportet cum *Laym.* (5), duobus modis posse alicui delegari jurisdictionem ad causarum universitatem: Primò cùm ei committitur aliquod officium cui annexa est jurisdictio, et hoc etiam, licèt officium non sit proprium, sed vicarii, verbi gratiâ, viceparochi, aut vicerectoris, in locum parochi absentis, aut non adhuc sacerdotis. Talis vicarius utìque potest jurisdictionem suam subdelegare, non quidem totam, sed pro una aut altera causa, ùt communiter dicunt DD., quia huic non solùm commissum est parochi exercitium, sed etiam officium, cui officio non solùm competit solus usus, sed etiam jurisdictionis delegatio; ita *Laym. Castr. Sanch. Coninch. Silv.* et alii cum *S. Thoma* (6) qui dicit: *Vicarius non potest totam suam potestatem communicare, sed potest partem.* Secundò, cùm alicui delegata est, non officium, sed jurisdictio tanquam privilegium perpetuum officio suo, aut jurisdictioni annexum, quia tunc talis jurisdictio judicatur tanquam ordinaria, proùt est facultas *cap.* 6. *Liceat.* concessa Episcopis à Trident. *Sess.* 24. Dicunt autem *Rod. Beja*, et *Viva*, cum *Navar. Peirin. Naldo*, *Bord.*, etc. quòd si Episcopus dat

(1) *Lib.* 6. *n.* 557. *et* 558. — (2) *ibid. v.* Delegata. — (3) *n.* 559. — (4) *Laym. de Pœnit. c.* 10. *n.* 14. *et Castr. eod. tit. d. un. p.* 13. *n.* 15. — (5) *loco cit. n.* 12. *v. duobus.* — (6) *Quodlib.* 12. *a.* 31.

facultatem alicui confessario absolvendi ab omnibus reservatis, posset hic subdelegare talem facultatem alteri in aliquo particulari casu; sed meliùs *Laym.* et *Castrop.* cum *Coninch.* hoc admittunt, si talis facultas concessa est ratione officii; v. g. parochi, aut viceparochi, ùt superiùs dictum est, non autem cùm alicui ratione suæ peritiæ, aut probitatis concessa est; nam facultas subdelegandi competit tantùm illi cui committitur officium, non autem cui committitur solus usus exercitii jurisdictionis (1).

83. — Notandum 3. ad Pœnitentiæ Sacramentum administrandum non sufficere internum Episcopi consensum, nec præsumptum de futuro, sive sit ratihabitio, nempe quòd si sciret, utìque assentiretur; quia talis voluntas interpretativa non sufficit ad conferendam pro tempore præsenti jurisdictionem. Sed sufficit contrà consensus præsumptus de præsenti, signis externis patefactus, ùt esset si quis, Episcopo præsente et non contradicente, confessiones audiret (2).

84. — Notandum 4. peccare sacerdotem qui absolveret ex dubia jurisdictione. Sed excipiunt casus in quibus urgeret aliqua necessitas, ùt esset (sicut dicunt *Elbel*, *Busemb. Holzm.*, etc.) : 1. Si adesset periculum mortis. 2. Si pœnitens deberet satisfacere præcepto annuæ confessionis, et non adesset confessarius qui haberet jurisdictionem certam. 3. Si pœnitens celebrare deberet; aut communicare, et secùs incurreret infamiæ notam, aut, addunt *Salm.*, si sacerdos deberet ex obligatione eo die celebrare. Sed in hoc advertere oportet, quod dictum est *Tract. præcedenti num.* 34., quia si quis certus esset de peccato mortali, et non esset certus de contritione, in tali casu recipiendo absolutionem dubiam, non posset communicare; tunc enim possideret præceptum de se probando, quod importat absolutionem certam, non verò dubiam. Cæterùm in casibus allatis dicunt AA. citati posse confessarium conditionatam dare absolutionem, *si possum.* Advertunt *Suar. Conc. Reg.* et *Busemb.* expedire tunc quòd pœnitens se accuset de aliquo peccato veniali, ut directè ab illo absolvatur, et indirectè ab aliis (3).

85. — Notandum 5. Possunt sibi eligere confessarium ratione suorum privilegiorum, 1. Reges, et principes (nempe qui supremo gaudent dominio). 2. Pontificis domestici (4). 3. Episcopi, etiamsi titulares sint, ùt dicit *Busemb.* Sed in hoc animadverti debet olim ex *cap. fin.*

(1) *Lib.* 6. *n.* 566. — (2) *n.* 570. — (3) *lib.* 6. *n.* 571. — (4) *n.* 565.

de Pœnit. tam Episcopos, quàm Superiores regulares, ac etiam Prælatos minores exemptos (intelliguntur Prælati rom. Curiæ et Superiores regulares locales) potuisse sibi in confessarium eligere quemlibet sacerdotem; nihilominùs S. C. declaravit, ùt refert *Fagnan.*, quòd Episcopi confiteri nequéunt, nisi approbatis ab Ordinariis domicilii ipsorum sacerdotum, sicut explicat *Card. de Lugo*, et hoc confirmatum fuit à Gregorio XIII. 1. Decemb. 1532. ùt refert *Fagnan.* et *Pitton* (1). Concessum est tamen Episcopis secum conducere confessarium jam approbatum, et ei confiteri etiam in aliena diœcesi. Et idem currit pro Cardinalibus, qui præterea Romæ degentes possunt sibi et familiæ suæ confessarium eligere, et eum quòcumque eunt, conducere. Quoad parochos autem damnata fuit ab Alexandr. VII. prop. 16. quæ dicebat, eos cuicumque sacerdoti confiteri posse (2). Loquendo communiter de aliis, dixerunt nonnulli AA. posse aliquem confiteri simplici sacerdoti, si approbatus esset indoctus, aut incurreret periculum gravis damni, si confiteretur approbato, aut si ille nollet ejus audire confessionem; sed omnes istæ opiniones communiter refelluntur (3). Notandum etiam hìc capellanos castrorum non posse milites in stationibus commorantes absolvere sine Pontificis facultate, aut sine Ordinarii licentia, ùt pluries declaravit S. C. (4).

86. — Notandum 6. hodie certum esse (quicquid olim erat in usu) cuilibet sæculari licere confiteri cuicumque confessario approbato, etiam contradicente parocho, et etiam pro adimplendo præcepto annuæ confessionis. Nec obstat quod dixit *Joannes Launojus*, confessionem præceptam juxta Concil. Later. in *cap. Omnis*, *de Pœn. et remis.* faciendam esse proprio parocho, cùm ibi dicatur, *confiteatur proprio sacerdoti*, dùm pro sacerdote *proprio*, ùt declaravit Clemens. VIII. et Clemens X. in Bulla *Suprema* (5), intelligitur de quocumque confessario approbato; et Joan. XXII. in Extrav. *Vas electionis*, damnavit *Joan. Poliacum*, qui docuerat nullas fuisse confessiones proprio parocho non factas (6).

87. — Notandum 7. certum etiam et commune esse hodie apud DD., ùt docent *Castrop. Vasq. Suarez*, *Conc. Lugo*, *Bonac. Salm.*, etc., peregrinos ratione conniventiæ Episcoporum, sive meliùs ex consuetudine universali, posse

(1) *Ibid.* Dubit hìc. 1. (2) *ibid.* Dubit 2. — (3) *n.* 568. — (4) *apud Zacch. ad Croix l. 6. p. 2. n.* 1518. — (5) *apud Lambert. notif.* 18. *n.* 7. — (6) *lib.* 6. *n.* 564. *v.* Ex conces. *et n.* 574.

confiteri cuicumque confessario approbato pro loco ubi illi reperiuntur; et talis consuetudo currit, etiamsi peregrinus proficiscatur è patria fine alibi confitendi, ùt dicunt *Pontius, Fill. Renzi, Tambur. Mazz.*, etc. (1): vetitum fuit à Clemente X. dumtaxat in alienam diœcesim proficisci in fraudem reservationis; de quo in seq. *cap. VII. n.* 135. *et* 136.

88. — Notandum 8. Religiosos sine licentia Prælatorum suorum non posse aliis sacerdotibus extra ordinem suum confiteri, ex privilegio quo gaudent ordines dato ab Innoc. IV. et aliis Pontificibus; et novissimè concessum etiam fuit à Bened. XIV. per Brev. *Quod communi*, 30. Mart. 1742. Capuccinis, quibus vi suarum regularum vetitum erat confiteri aliis; sed hi non possunt confiteri nisi approbatis ab Ordinariis loci, vel Regularibus approbatis à Superioribus regularibus. Sed loquendo de Religiosis peregrinantibus, advertendum quòd hi, si socium sui ordinis habent, modò ille sit idoneus, huic confiteri debent. Si autem deësset socius, aut alius sacerdos idoneus sui ordinis, confiteri possunt cuilibet idoneo sacerdoti regulari aut seculari. Hoc totum commune est apud DD. *Laym. Ronc. Salm. Tamb. Croix*, etc., et certum est ex verbis Innoc. VIII. mox referendis. Dubium restat an confiteri debeant sacerdoti approbato? ita volunt *Wigandt, Conc. Antoine*, cum aliis paucioribus; sed communissima et verior est sententia opposita, quæ id negat cum *Suar. Escob. Castrop. Ronc. Bordon. Salm. Mazzot. Rodr. Tamb.*, etc. (exceptis Capuccinis qui, ùt paulò antè dictum est, ex Bulla Bened. XIV., debent confiteri approbatis). Et id probatur perspicuè ex concessionibus Sixti IV. et clariùs Innoc. VIII. qui sic dicit: *Nos igitur fratribus hujusmodi quos itinerari, et per eorum superiores mitti contigerit, ut si aliquem presbyterum idoneum ex professoribus dicti ordinis habere non possint, quemcumque presbyterum idoneum religiosum vel secularem eligere valeant, qui confessiones eorum audire licitè possit.* Et rectè dicunt *Salm.* cum *S. Antonin. Soto, et Silv.* quòd per tò *quemcumque alium presbyterum* intelligitur quicumque sacerdos simplex idoneus; nam hæc præsumitur etiam esse voluntas Prælatorum in danda suis subditis licentia foras proficiscendi, juxta communem consuetudinem (2). Advertit tamen *Bus.* hoc intelligi pro non reservatis (3).

89. — Circa autem confessiones Monialium plura hìc

(1) *N.* 569. *v.* Communiter. — (2) *lib.* 6. *n.* 575. — (3) *n.* 574. *in fin.*

notanda sunt : I. Confessarii Monialium indigent speciali electione, aut saltem approbatione Episcopi loci, licèt Moniales sint exemptæ, et subjectæ Regularibus, ex Bulla Gregor. XV. *Inscrutabilis*, et ex Bulla Innoc. XIII. *Apostolici*, confirmatis à Bened. XIII. in Bulla *Pastoralis*; et hoc etiam pro confessione venialium, ùt declaravit S. C. II. Elapso triennio hujusmodi confessarii suspensi remanent, nisi accedat licentia S. C. ùt etiam declaravit S. C., et hoc etiam currit pro confessariis conservatoriorum. Si autem confessarius destinatus esset pro supplemento, probabiliter dicit *P. de Alex. Tianen.* cum aliis, quòd potest confirmari pro alio triennio : quia ista prohibitio, proùt odiosa, strictè sumenda est de electione ordinaria. Notat insuper præfatus auctor, quòd alicubi ob confessariorum idoneorum deficientiam permittunt Episcopi illos ultra triennium pergere ad earum confessiones audiendas : advertit item *Bord.* quòd licitè possint aliquando Moniales respuere confessarium designatum, si justa accedit causa, v. g. si confessarius nimio rigore vir esset, aut suorum propinquorum inimicus, etc. III. Ob diversa Decreta S. C. apud *P. de Alex.* nequeunt esse Monialium confessarii 1. Vicarii generales. 2. Parochi, cùm cura notabiliter pateretur detrimentum. 3. Regulares. 4. Canonici Pœnitentiarii. Probabiliter tamen dicit præfatus auctor *de Alex.* permissum esse Episcopo hos eligere, si ita expedire judicaret. IV. Episcopi et Regularium Prælati tenentur bis aut ter in anno exhibere Monialibus sibi subjectis confessarium extraordinarium, ùt præcipuè statuit Innoc. XIII. in Bulla *Apostolici ministerii*, extensa à Benedicto XIII. ad totum christianum orbem, et ùt novissimè confirmavit Bened. XIV. in Bulla *Pastoralis*, 5. Augusti 1748. Dicit *Busemb.* cum *Quintanad*, Moniales, si eis non exhibetur extraordinarius, posse sibi eligere confessarium, et citat quamdam declarationem S. C. apud *Barbos.*; sed hæc opinio meritò rejicitur a *P. de Alex.* tantò magis quòd hodie præfatus Benedictus declaravit in allata Bulla, quòd Moniales, tam claustrales quàm conservatoriorum, si extraordinarium non obtinent, possunt ad Pœnitentiarium majorem recurrere, qui eis illum assignare debebit. Insuper præcipitur in dicta Bulla *Pastoralis*, quòd quælibet Monialis, licèt confiteri nolit, teneatur saltem se præsentare ad extraordinarium. Præterea ibi præcipitur, ut in mortis articulo cuilibet moniali concedatur confessarius particularis, si eum illa expostulat; et si Monasterium est exemptum, et Prælatus regularis illum non concedit, cum assignet Episcopus; et cùm Epi-

scopus nec eum designaret, recurratur ad Pœnitentiarium majorem. Insuper ibi disponitur quòd si qua Monialis recusabit ordinario confessario confiteri, Episcopus pro certis vicibus ei deputet alium (et in hoc Papa hortatur Episcopos, ne difficiles sint aliquando concedere dictos extraordinarios illis qui efflagitant). Et si monasterium est exemptum, deputetur à Prælato regulari; et cùm ille recusaret, concedatur ab Episcopo, et ipso negligente, concedatur à Pœnitentiario majori. Denique præcipitur ut Prælati regulares bis aut ter in anno assignent Monialibus sibi subjectis confessarium extraordinarium ex approbatis ab Episcopo pro Monialibus, qui (nota) saltem semel sit secularis aut alterius ordinis; secùs eum eligat Episcopus; et Papa præcipit ut eo tempore omninò sit prohibitum ordinario confessiones alicujus audire, ne Abbatissæ quidem, aut novitiarum. (1).

90. — Restat nunc discutienda multa dubia. Quæritur 1. an in errore communi suppleat Ecclesía jurisdictionem quæ deest confessario? Si error communis est adjunctus cum titulo collorato, sive putativo, certum est apud omnes Ecclesiam supplere; ita *Sot. Navar. Cajet. Sanch. Cardenas, Concin. Antoine*, etc., et probatur ex lege *Barbarius, ff. de Offic. Prœtor.* et ex *cap. Infamis* 3. *q.* 7. Ratio est, quia aliàs multæ animæ perirent, ideòque rationabiliter præsumitur Ecclesia supplere; advertit tamen *Sanch.* hoc non currere cùm titulus est fictus, sed cùm verè est collatus à Superiore, licèt sit tantùm putativus, quia fortè Superiori prohibitum est illum conferre, sicut dicitur in *Novella* 44. *cap.* 1. *Anth. de Tabell.* Sed magis dubium est, an Ecclesia suppleat jurisdictionem, cùm solus intervenit error communis, sine titulo colorato? Negant *Busemb. Concina, Ronc. Sporer, Holzm.*, etc., dùm dicunt quòd secùs sacerdotes impii hinc occasionem sumerent se simulandi confessarios esse, et errores disseminandi. Sed hæc ratio non convincit, quia quamvis Ecclesia his negaret jurisdictionem, nec damnum impediret; quare probabiliter affirmant *Lugo, Less. Ronc. Castrop. Sanch.*, etc., et dicunt probabile esse iidem *Ronc. Spor.* et *Holzm.* cum *Carden. Viva, Hen. Elbel,* dùm eadem ratio boni communis, quæ pro titulo colorato affertur, currit etiam pro errore communi (2).

91. — Quæritur 2. an liceat confessario absolvere cum jurisdictione probabili? Hìc tres adsunt sententiæ. Prima

(1) *Lib.* 6. *n.* 576. *et seq.* — (2) *lib* 6. *n.* 572.

est pauciorum, nempe *Eliz. Conc.* et *Antoine*, qui absolutè negant : dicunt hi quòd ex propositione 1. proscripta ab Innoc. XI non licet uti opinione probabili in Sacramentis conferendis. Secunda est communis et communiter affirmat cum *Less. Filliuc. Cardenas*, *Lugo*, *Sanch. Bonac. Castr. Salm. Viva*, *Croix*, etc.; et moraliter certam appellant *Sanch. Cardenas*, *Dicast. Tamb. Gormaz*, etc. Alii assignant rationem erroris communis, sed hæc non convincit; ratio vera est consuetudo universalis, quæ est in Ecclesia in absolvendo cum jurisdictione probabili, ùt testantur AA. citati; et consuetudo utìque dat jurisdictionem, sicut docent etiam communiter *Suar. Barbos. Carden. Quaranta*, et *Pelliz.* Et probatur apertè ex *cap. Contingat, de foro compet.*, ubi sic habetur : *Nisi fortè hi, quibus delinquentes ipsi deserviunt, ex indulgentia, vel consuetudine* (nota) *speciali jurisdictionem hujusmodi valeant sibi vindicare.* Neque hìc obstat dicta prop. damnata quam opponunt, nam (ùt benè respondent *Viva*, et *Wig.* cum *Gonet.*) propositio loquitur de opinionibus circa ea, in quibus nil potest Ecclesia, ùt circa materiam et formam Sacramentorum; sed circa jurisdictionem supplere quidem potest Ecclesia, et præsumitur eam certè supplere ob bonum animarum : quare confessarius in tali eventu non absolvit cum sententia probabili, sed cum certa. Tertia denique sententia, quam nos sequimur cum *Suar. Marchan. Gobat. Wig. Holzm. Barb. Sporer*, *Elbel*, et aliis, dicit tunc tantùm licere aliquem absolvere cum opinione probabili, cùm concurrit aliqua causa graviter rationabilis; aliter non præsumi debet Ecclesiam favere velle nimiæ confessariorum libertati. Causa autem rationabilis esset 1. Si pœnitens præcipuè istius confessarii auxilio indigeret. 2. Si complex peccati sit cognitus confessario qui habet jurisdictionem certam. 3. Si aliàs adesset periculum faciendi confessionem sacrilegam. 4. Si pœnitens timeret incurrere aversionem aut suspicionem nocivam, si confiteretur confessario certam habenti jurisdictionem; aut si aliàs diutiùs à confessione abstinere deberet. 5. Si urgeret præceptum annuæ confessionis, aut lucrandi indulgentias peculiares (1). Addo, si jam pœnitens aperuisset confessario aliquod suum grave peccatum, et dubitaretur an illud sit nec ne reservatum, ùt dicetur *n.* 142.

92. — Quæritur 3. an in articulo mortis possint omnes simplices sacerdotes absolvere, etiam hæretici, schismatici,

(1) *Lib.* 6. *n.* 573.

aut excommunicati vitandi? Jam compertum est in morte omnes sacerdotes etiam degradatos posse absolvere à quocumque peccato, et censura reservata. Et hoc non solùm in articulo, sed etiam in periculo mortis, ùt sententia communissima et verior asserit; ita *Navar. Silv. Suar. Sanch. Lugo*, *Castrop. Salm.*, etc. contra *Sotum* et *Canum*; nam in hac materia idem est de articulo ac de periculo, ùt patet ex *cap. Si quis suadente*, 29. *caus.* 17. *q.* 4. ubi dicitur: *Nullus Episcoporum illum præsumat absolvere*, *nisi mortis urgente periculo.* Et ratio est, quia quilibet fidelis tam tenetur ad confitendum in articulo, quàm in periculo mortis. Tale periculum autem judicatur esse in prælio, in longa navigatione, in partu difficili, et in omni periculoso morbo; ita *Sanch.* et *Salm.* qui dicunt idem de quocumque qui esset in periculo probabili incidendi in amentiam, aut esset captivus apud Turcas, et timeret futurum esse, ut eò nullus adventaret sacerdos, ut confiteri posset (1). Sed veniamus ad quæsitum, an sacerdotes ab Ecclesia abscissi, ùt sunt hæretici, schismatici, et excommunicati vitandi, possint moribundos absolvere? Affirmant *Sanch. Suar. Navar. Lugo*, *Salm.* et alii, et probant ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. ubi dicitur: *In eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit*, *ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideò omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis, et censuris absolvere possunt.* Sed negant *Fagnan. Petroc. Concina*, etc., cum declaratione S. C. Et pro hac sententia est *S. Thomas* (2) qui, loquendo de abscissis ab Ecclesiæ communione, dicit, hos tantùm posse baptizare in mortis articulo, sed in nullo casu posse aliud ministrare Sacramentum. Nec obstat Concil. quia, ùt ajunt, ibi nova lex non conditur, sed tantùm declaratur jus antiquum, cùm dicatur: *In eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit*, etc. Atque probat *Fagnan.* sicut etiam declaravit S. C. et idem *Nav.* fatetur, olim communem fuisse sententiam cum *Magistro sententiarum*, *S. Thoma*, *Scoto, S. Antonin. Ricar. Turrecr.* excommunicatos in nullo casu posse absolvere (3). Attamen *P. Lucius Ferraris* in sua *Biblioth. verb. Moribundus*, *n.* 32. advertit, quòd P. Franciscus Campioni in *Instruct. ad confess. cap.* 41. *n.* 12. refert ex Card. Albitio *part.* 1. *de Inconst. in Fide cap.* 13. *et* 19, quòd prædicta declaratio sacræ Congregationis Conc. adducta à *Fagnano* non reperitur in Concilii regestis: signum quòd vel non emanârit, vel expuncta

(1) *Lib.* 6. *n.* 561. — (2) 2. *p. q.* 82. *a.* 7. *ad* 2. — (3) *lib.* 6. *n.* 560.

fuerit, utì contraria communi sententiæ, occasione cujusdam Episcopi, cui respondenti affirmativè objecta fuit doctrina *Fagnani;* at dubio delato ad Innocentium XI, hic jussit supprimi quæstionem, nec ampliùs dubitari moribundum in defectu alterius sacerdotis validè et licitè absolvi ab excommunicato vitando, degradato, aut hæretico.

93. — Quæritur 4. an sacerdos simplex possit absolvere moribundum coram approbato? Prima sententia communissima negat cum *Mol. Sanch. Azor. Bonac. Cardenas*, *Lugo*, *Laym. Salmant.*, etc., et probatur ex Trident. loco cit. ubi dicitur : *Verumtamen ut piè admodùm*, *ne hâc occasione aliquis pereat*, *in eadem Ecclesia Dei custoditum*, et sequuntur alia verba superiùs relata. Ex præfato textu infertur 1. Concil. novam non condidisse legem, sed declarasse antiquam, et antiqua lex erat quòd sacerdotes simplices tunc tantùm absolvere possent moribundos, cùm deerant approbati, juxta textus ab AA. cit. allatos. 2. Quòd in tantùm Ecclesia dat facultatem sacerdotibus simplicibus, in quantùm adest necessitas extrema, *ne aliquis pereat;* sed cessat hæc ratio, cùm adest approbatus. Contrà secunda sententia affirmat cum *Nav. Barb. Sayr. Sa*, etc., et probabilem appellant *Lugo*, *Viv. Sporer*, etc., dicendo verba Concilii esse generalia; *Atque ideò omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt.* Ad Canones antiquos respondent, eos non loqui de absolutione sacramentali, sed de sola reconciliatione peccatorum publicorum. Hoc non obstante, judico non esse recedendum à sententia opposita; 1. quia in Rit. rom. (*de Pœnit. sub. init.*) hoc declaratur expressè, dùm dicitur: *Sed si periculum mortis immineat*, *approbatusque desit confessarius*, *quilibet sacerdos potest absolvere.* Et quòd Rituale declaret antiquum Ecclesiæ usum, constat ex eo quod Paulus V. in sua Bulla dicit, ubi præcipit inviolabiliter observari Rituale, cùm in eo contineantur ea *quæ catholica Ecclesia et ab ea probatus unus antiquitatis statuit.* 2. Quia præfata verba Concil. *atque ideò*, etc. ùt dicunt *Fagnan. Petrocor.* et *Auctor. de Offic. confess.* apud *Croix*, non jam ad quoslibet referuntur sacerdotes, sed ad eos dumtaxat de quibus loquitur Concilium in præfato *cap. 7.*, nempe de iis *qui ordinariam, aut subdelegatam habent jurisdictionem;* tanto magis quòd in fine dicti capitis addit: *Extra quem articulum sacerdotes*, *cùm nihil possint in casibus reservatis*, *id unum pœnitentibus persuadere nitantur*, *ut ad Superiores pro beneficio absolutionis accedant.*

En sermo est de simplicibus confessariis (de quibus tantùm dici potest quòd nihil possunt in reservatis), non jam de simplici sacerdote; et ita declaravit S. C. Conc. ùt refert *Fagnan.* Quòd autem sacerdotes etiam simplices possint absolvere in morte, deficientibus approbatis, dicimus hoc non haberi à Trident., sed ab aliis Canonibus, et communi Ecclesiæ consuetudine (1).

94. — Probabiliter tamen conveniunt DD. primæ sententiæ in dicendo, quòd sacerdos simplex potest absolvere etiam præsente approbato in sequentibus casibus : 1. Si approbatus non potest, nec vult absolvere. 2. Si is sit nominatim excommunicatus, aut suspensus. 3. Si sit approbatus tantùm in aliena diœcesi. 4. Si moribundus ita horreret confiteri approbato, ut esset in periculo sacrilegè confitendi, ùt dicunt *Croix*, et *Mazzot.* ex *S. Thoma.* Et putat *Sporer*, idem esse, si infirmus confiteri non posset approbato sine magna difficultate vel incommodo, aut si ipse putaret simplicem confessarium fore sibi utiliorem. 5. Si confessio jam inchoata esset apud simplicem, quia tunc ille jam acquisivit jurisdictionem; secùs autem, si infirmus jam absolutus fuisset (modò non esset circumstantia peccati jam confessi); et secùs etiam, si infirmus aliquâ excommunicatione reservatâ esset ligatus, quia tunc, licèt confessionem incœpisset apud simplicem, præsente Superiore, debet à Superiore priùs ab excommunicatione absolvi, et postea confessionem apud simplicem persolvere. 6. Si approbatus fuisset complex in peccato turpi pœnitentis, sicut declaravit Benedictus XIV. (2). Sed super hoc puncto complicis opus est majore distinctione.

95. —Præfatus Pontifex in duabus Bullis (quarum altera incipit *Sacramentum*, et altera *Apostolici*) dixit confessarium erga complicem *in peccato turpi contra sextum præceptum* privari omni jurisdictione, et excommunicationem papalem incurrere, si excipere audeat illius confessionem. Excipit solam extremam necessitatem mortis, in qua permittit absolvere complicem; modò alius desit sacerdos, etiam simplex, qui infirmum absolvere valeat; aut modò ille sacerdos non possit infirmi confessionem excipere sine gravi scandalo, et infamia approbati. Addit tamen Pontifex quòd ille (si potest) tenetur removere tale periculum scandali, aut infamiæ, sub pœna ejusdem excommunicationis, licèt, si illud non removeret, valida esset absolutio

(1) *Lib.* 6. *n.* 562. — (2) *n.* 563.

(1). Circa hujusmodi Bullas advertendum 1. quòd nomine *peccati turpis* contra sextum præceptum, non solùm intelligendum est peccatum fornicationis, etc. consummatum, sed etiam tactus, et colloquium obscœnum, quoties mortale attingit. Ita dicunt *Salmant.* (2). Contrà verò non comprehenduntur culpæ veniales, sive tales sint ob parvitatem materiæ, sive ob defectum deliberationis; ita *Salmant. ibid. n.* 277. Idemque rectè dicunt *n.* 278. de mortalibus internis, vel non plenè externè significatis, quoniam etiam actio debet esse externè gravis. Nec comprehenduntur mortalia dubia facti vel juris; *Salmant. ibid. n.* 280. (vide id quod dicetur hìc infrà *n.* 142.). Nec cùm dubium vertitur, an pœnitens ipse quoque graviter peccaverit, quia Bulla intelligitur de complici formali in peccato mortali turpi; *Salmant. cit. num.* 280. et *num.* 241. Advertendum 2. absolutionem impertitam à confessario complici, si pœnitens non adhuc ab alio de peccato turpi absolutus est, esse invalidam etiam quoad alia peccata; secùs autem, si ab alio jam absolutus fuisset. Hæc duo videntur certa. Sed concurrunt duo dubia, an incurrat excommunicationem confessarius qui jam non absolvit, sed tantùm audit complicem suum in confessione, et fingit eum absolvere? Ego dudùm fui pro affirmativa sententia, ex quodam sacræ Pœnitentiariæ responso; sed postea lectâ Bullâ, *Inter præteritos*, ejusdem Pontificis, inveni declaratum oppositum, cùm dicatur ibi : *Non minùs sacerdoti complici, qui vel extra mortis articulum confessionem excipit pœnitentis*, *eumque* (nota) *absolvit; vel in articulo mortis absolvit*, *cùm alius sacerdos non desit*, *excommunicationis majoris pœna à nobis imposita fuit.* Alterum dubium est, an Episcopus virtute cap. 6. *Liceat*, Sess. 24. Trident. possit absolvere confessarium qui absolvit complicem suum in peccato turpi. Vide dicenda *Tom. III. Tr. XX. de Privil. n.* 37. (3).

96. — Quæritur 5. an præsente Superiore, possit in articulo mortis quilibet confessarius approbatus absolvere infirmum à peccatis, et censuris reservatis? Respondetur distinguendo : Quoad peccata utìque potest, quia in morte cessat omnis reservatio, ùt declaravit Concilium, adeò ùt rectè dicunt *Suar. Salmant. Pallud. Navar. Granad. Præpos.*, etc., moribundo à reservatis absoluto, nullam restare obligationem, si convaluerit, se præsentandi Superiori (sed hoc non currit si pœnitens est absolutus in

(1) *Lib.* 6. *n.* 563. *v.* Probabiliter *in fine. et fusiùs n.* 553. — (2) *append. de Bulla Cruc. cap.* 6. *p.* 169. *ex n.* 262. — (3) *l.* 6. *n.* 554. 555. *et* 556.

aliqua necessitate, non quidem mortis) (1). Præterea dicunt *Suarez*, *Lugò*, *Sanchez*, *Salmant.*, etc., quòd si moribundus habet reservata, et adest confessarius approbatus, non potest sacerdos simplex absolvere, licèt confessarius ille careat facultate super reservatis; dùm in mortis articulo (ùt suprà dictum est) cessat omnis reservatio. Quoad autem censuras reservatas, confessarius simplex non potest coram Superiore absolvere, quia, cùm certum sit moribundum, si convaluerit, teneri Superiorem adire, non jam ut denuò absolvatur, sed ut suam obedientiam ostendat, et ut pœnitentiam majorem recipiat, si Superior ei illam imponit, secùs si non se præsentet, in eamdem incidit censuram, ùt docent communiter *Suar. Sanch. Salm.*, etc. ex *cap. Eos qui*, *de Sent. excom. in* 6. Hinc fit quòd si Superior adest, ab eo à censuris infirmus absolvendus est (2).

97. — Quæritur 6. an præsente Episcopo possit quilibet confessarius absolvere moribundum à papalibus? Alii DD. distinguunt, ùt *Mol. Suar. Sanch.*, et dicunt non posse, si casus est occultus; quia tunc Episcopus super illo ordinariâ procedit jurisdictione ex *cap.* 6. *Liceat;* et idem dicunt de percussione publica clerici juxta caput *Ea noscitur de sent. Excom.*, ubi dicitur ob talem excommunicationem, si nequeat adiri Pontifex, adeundum esse Episcopum. Contrà affirmant posse simplicem confessarium absolvere etiam præsente Episcopo, si casus est publicus (intellige præter clerici percussionem), quia tunc eâdem ac Episcopus est præditus facultate confessarius simplex. Sed hanc secundam partem communissimè negant *Navar. Castrop. Coninch. Avil. Sayr. Corn. Hurtad. Salmant.*, etc. dicentes præfatum textum in *cap. Ea noscitur*, non solùm valere pro publica clerici percussione, sed etiam pro qualibet censura papali, dùm pro istis eadem currit ratio; et sicut in quæsito antecedenti probavimus, non possunt censuræ absolvi, præsente Superiore. Sed hoc non obstante, non puto improbabilem primam sententiam, cùm certum non sit textum præfatum ad omnes extendi censuras (3).

98. — Quæritur 7. an confessarius possit absolvere moribundum à censuris papalibus, cùm ille posset facultatem ab Episcopo per litteras impetrare? Negant *Lugo*, *Bonac. Suar. Croix*, etc.; sed communiùs et probabiliùs affirmant

(1) *Lib.* 6. *n.* 561. — (2) *n.* 563. Dubit. 1. *et n.* 567. — (3) *lib.* 6. *n.* 563. Dubit. II.

Azor. Castrop. Sanch. Valenza, Conc. Carden. Spor. Salm. Viva, etc., tùm quia in petenda facultate per litteras potest subesse periculum manifestationis; tùm quia in *cap. Quamvis, de sent. Excom.* impeditus dicitur quicumque aliquo est præpeditus impedimento, quominùs Pontificem adire possit (1).

CAPUT VI.

DE OFFICIO ET ALIIS MUNERIBUS CONFESSARII.

De scientia necessaria confessario 99. *et* 100. *Quot sunt munera confessarii* 101. *I. De examine* 102. *et* 103. *II. De judicio peccatorum* 104. *III. De instructione* 105. *IV. De admonitione* 106. *et* 107. *Si admonitio non sit profutura* 108. *ad* 112. *Si matrimonium est nullum* 113. *Si sponsi sint parati ad nuptias* 114. *Si adest obligatio restitutionis. Si admonitio sit postmodùm profutura* 115. *Si pœnitens interrogat, etc. Si adest damnum commune. In dubio an admonitio, etc.* 116. *V. De absolutione* 117. *Quæ certitudo de absolutione, etc.* 118. *Si pœnitens pro se habeat opinionem probabilem* 119. *Si pœnitens negat aut tacet peccatum* 120. *VI. De corrigendis erroribus. De errore circa Sacramenti valorem* 121. *Circa restitutionem à qua pœnitens dissuasus est, etc.* 122. *Aut ad quam non fuit obligatus* 123. *An possit admoneri pœnitens licentiâ ejus non petitâ* 124. *VII. De obligatione administrandi hoc Sacramentum. An cum periculo mortis, etc.* 125. *An sacerdos simplex teneatur ad se habilem reddendum* 126. *et* 127.

99. — Cupienti hoc Sacramentum Pœnitentiæ administrare, primùm omnium acquirenda est necessaria scientia, quâ hujus magni ministerii officio rectè fungi possit. Sed hìc advertendum est quod scripsit *S. Gregor.* quòd sit *Ars artium regimen animarum.* Et S. Franciscus Salesius dicebat, confessarii officium esse maximi momenti et omnium difficillimum. Et ita est: maximi utìque momenti est, quia est finis omnium scientiarum, qui salus æterna est: difficillimum, quia 1. requirit notitiam quasi omnium aliarum scientiarum, et omnium officiorum, et artium. 2. Scientia moralis tot materias disparatas complectitur. 3. Illa magna ex parte legibus positivis constat, quarum quælibet juxta proprium sensum et intelligentiam accipienda est. Præterea ob circumstantias, quæ casus dissimiles efficiunt, resolutiones variandæ sunt. Quidam qui eruditos, et theologos magnæ notæ se jactant, moralistas, quos casuistas (nomen ignominiæ apud ipsos) appellant, dedignantur ne cursim quidem legere. Dicunt sufficere,

(1) *Ibid.* Dubit. III.

ut confessiones ritè excipi possint, principia generalia moralis callere, illis enim posse resolvi, aiunt, omnes casus particulares. Quis negare potest, omnes casus particulares esse his principiis resolvendos? Sed totum opus, et totus labor est in aptando casibus particularibus, tantis diversis circumstantiis irretitis, principia hujusmodi, utque discernatur quodnam principiorum occurrentibus circumstantiis congruat. Nequit id fieri sine magna discussione rationum, quæ pro utraque parte adsunt. Et hoc est illud quod moralistæ effecerunt, cùm elaborarunt in explicando à quibus principiis multi casus particulares resolvi debeant: præterea hâc nostrâ tempestate, ùt dictum est, adsunt tot leges positivæ, tot Bullæ, tot Decreta, quæ nequeunt sciri, nisi casuistæ legantur, qui ea collegerunt, et proùt materiarum varietas postulat, ibi opportunè illa inveniuntur; ideòque, quò recentiores ii moralistæ sunt, eò antiquis utiliores. Justâ ratione motus *Auctor Instructionum pro novis confessariis* (1) affirmat, multos theologos quantò profundiores sunt in scientiis speculativis, tantò rudiores in scientis moralibus, quæ, ùt scribit *Gerson* (2), omnium difficillimæ sunt, et nemo doctus, quantumvis sit in his veratissimus, est, cui indies nova non accidant. Ex quo infert, numquam confessario deserendum esse theologiæ moralis studium. Doctissimus *Sperelli* (3) pariter dicit longè errare eos confessarios, qui totos in scholasticæ studio se applicant, æstimantes tempus in morali frustrà expendi; *et postea nesciunt distinguere lepram à lepra : qui error* (subjungit) *confessarios simul et pœnitentes in æternam perturbationem trahet.* Peccat igitur absque dubio graviter qui non sufficienter instructus audet confessiones audire: Episcopus qui illum approbat: pœnitens quoque qui noscens ignorantiam ejus, apud ipsum confitetur.

100. Non negamus autem minorem scientiam exigi in audiendis confessionibus simplicium, et rusticorum, quàm curialistarum, negotiantium, Ecclesiasticorum, et similium. Minor item scientia requiritur, ut audiantur confessiones in oppido, quàm in civitate; et præcipuè si alicubi sit tanta confessariorum inopia, ut pœnitentes deberent aut per longum tempus à confessione se abstinere, aut aliò proficisci (4). Sed hoc non sufficit ad excusandos aliquos confessarios, qui, cursim lectâ aliquâ brevi summâ

(1) *Part.* 1. *v.* 18. — (2) *Tract. de Orat.* — (3) *de Episc. p.* 3. *cap.* 4. — (4) *lib.* 6. *n.* 628.

morali, temerè ad excipiendas confessiones se intromittunt. Oportet saltem ut confessarius sciat I. ad quæ sua jurisdictio se extendat. Advertat hìc quisque, sacerdotes seculares, et regulares alterius ordinis non posse audire confessiones Religiosorum sine licentia suorum Prælatorum; exceptis casibus, si iter agant, si alibi morentur, et socium non habeant, aut alium sacerdotem idoneum ejusdem religionis. Et tunc Religiosi possunt absolvi à quocumque simplici sacerdote (exceptis Capuccinis, vide *præc. num.* 88.), dùm Superiores tunc, dando licentiam his subditis, intendunt eam dare juxta consuetudinem, scilicet confitendi cuivis sacerdoti idoneo (1). Item quivis confessarius scire debet casus, et censuras reservatas, saltem eas in quas frequentiùs incurri solet, proùt sunt excommunicationes papales quæ sunt in Bulla Cœnæ, hæresis externata, lectio aut retentio, aut venditio librorum hæreticorum, qui ex professo de religione tractant, aut continent hæresim formalem : item quinque casus papales Clementis VIII. qui sunt percussio enormis, aut mediocris clerici vel monachi, simonia realis, aut confidentialis, violatio clausuræ Monialium ad malum finem, violatio immunitatis ecclesiasticæ, et duellum: item excommunicationes à summo Pontifice Benedicto XIV. emanatæ in absolventes complices in materia turpi (2), et in eos qui docent posse à confessario exquiri nomen complicis, etiam per absolutionis sacramentalis negationem, si revelare recuset (3); et aliæ excommunicationes obviæ, quæ observari possunt in Tractatu de Censuris. Sciat II. distinguere peccatum veniale à mortali, saltem in suo genere, quo communiter occurri solet; et de aliis saltem dubitare sciat. III. Sciat interrogationes quas facere debet ; circumstantias peccatorum saltem speciem mutantes; quid constituat occasionem proximam, quid inducat restitutionis obligationem, item qualis esse debeat dolor, et propositum, et denique remedia ad emendationem efficaciora. Et ut brevibus me expediam, affirmo in statu damnationis esse eum confessarium qui sine sufficienti scientia ad confessiones excipiendas se exponit. Deus ipse his verbis eum exprobat : *Quoniam tu scientiam repulisti; repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi* (4). Nec excusabit eum Episcopi approbatio, cùm cognoscit manifestè se inhabilem; approbatio enim non infundit scientiam necessariam, sed supponit. Dico *manifestè*,

(1) *N.* 575. — (2) *n.* 553. — (3) *n.* 491. — (4) *Osee. c.* 4. 6.

dùm qui tantùm dubitaret, benè potest, imò debet quiescere in sui Superioris judicio confisus, si saltem seduliori studio se habilem reddere satagat. At nullus confessarius intermittere debet theologiæ moralius studium, quia ex tot rebus tam diversis, et inter se disparibus, quæ ad hanc scientiam pertinent, multa quamvis lecta, quia rariùs accidunt, temporis progressu è mente decidunt, qua de re oportet semper frequenti studio eas in memoriam revocare.

101. — Præterea advertendum plura alia esse confessarii munera, nempe I. Ut pœnitentis conscientiam investiget. II. Ut de peccatorum gravitate, et numero, debitum formet judicium. III. Ut pœnitentem instruat de iis quæ scienda sunt circa Fidem, et mores. IV. Ut eum admoneat de suis obligationibus. V. Ut absolvat dispositum. VI. Denique tenetur confessarius emendare errores, quos in audiendis confessionibus commisit.

102. — I. Igitur tenetur confessarius diligenter pœnitentis conscientiam cognoscere. Confessarius est judex; judicis officium importat ut, sicut judex priùs rationes cognoscere debet, indè causæ momenta discutere, et denique sententiam proferre; ita confessarius priùs conscius fieri debet pœnitentis conscientiæ, postea ejus dispositiones inspicere, et tandem absolutionem impertire aut denegare. Et quoad primum munus, quod est peccata pœnitentis cognoscere, quamvis debitum conscientiam examinandi sit præcipuum pœnitentis, nihilominùs (quicquid alii DD. (1) dixerint) non est dubitandum quin, si confessarius cognoverit pœnitentem non satis diligenter conscientiam suam discussisse, tenetur ipse eum interrogare, priùs de peccatis in quæ verisimiliter incidere potuerat, et postea de eorum numero, et specie, ùt probatur ex *cap. Omnis utriusque*, *etc. de Pœnit.*, *et Rit. rom.* (2).

103. — Et hìc multa advertenda sunt: I. Perperàm eos agere qui rudes dimittunt, ut meliùs se examinent: hoc *P. Segneri* (3) vocat errorem intolerabilem, et jure optimo, quia hujusmodi omnes quantùm laborent, difficulter se examinabunt ùt par est, et ita exactè, sicut potest ipse confessarius eos examinare; et contrà, cùm dimissi sunt, periculum erit ne exterriti difficultate se examinandi, à confitendo retrahantur, et in peccatis obdurescant (4). Qua de re confessarius debet ipse ex hujusmodi pœniten-

(1) *Ap. Lochner. Instr. pag.* 33. — (2) *lib.* 6. *n.* 607. — (3) *Confess. instr. c.* 2. — (4) *lib.* 6 *n.* 607. *v.* Sed hæc.

tibus peccata exquirere, eos interrogando juxta ordinem præceptorum, præcipuè si sunt famuli, aurigæ, muliones, milites, satellites, caupones, et alii id genus, qui æternæ salutis vitam negligentem vivere solent, et rerum divinarum sunt ignari, qui stant procul à concionibus, et ecclesiis. Et hic pejor error esset, si ob defectum examinis dimitteret aliquem rudem, qui antea propter ruborem aliquod peccatum reticuerit, licèt repetendæ essent confessiones multorum annorum, propter majus periculum quod tunc subest, nempe quòd si non redeat, peribit. Mihi videor aliquem confessariorum audire sic respondere: *Si non redit, pejus sibi erit malum.* Pulchrum quidem charitatis spiritum! Sed sic non loquuntur qui verum habent zelum animas lucrandi: dicamus meliùs, qui hoc munere dumtaxat Deo funguntur. Advertat nihilominùs confessarius se non teneri tam minutè hos interrogare; interroget tantùm de peccatis, in quæ faciliter incidere possunt, spectatâ eorum conditione et capacitate (1). Imò cùm pœnitens, licèt rudis, videatur sufficienter instructus, et diligens in confitendo peccata cum circumstantiis suis, juxta statum suum et capacitatem (alio enim modo tenetur se examinare doctus, et alio rudis), tunc confessarius nihil aliud tenetur interrogare (2). II. Notandum cum *Lug. Salm.* et *Dicast.* melius esse, si confessarius singulatim examinet peccata statim ac exponit pœnitens, quàm ut differat examen usque ad finem; quia aut faciliter confessarius obliviscitur eorum quæ audivit; aut obligandus esset pœnitens cum suo gravi onere ad repetenda confessa (3). III. Errare eos confessarios, qui volunt certum judicium facere de peccati qualitate, an sit grave, vel leve, exquirendo à rudibus istis, utrùm pro mortali habebant, an pro veniali; hi enim multoties respondent ùt casus sibi verba suggeret, et hoc experientiâ testamur (ùt ego millies observavi). Quòd si confessarius paulò pòst iterùm interroget; respondent modo toto à primo diverso. IV. Advertendum circa numerum peccatorum, quorum habitu aliqui tenentur, cùm non possit haberi numerus certus, curet confessarius statim pœnitentis cognoscere, nempe vivendi rationem, applicationem quam impendit ad alia negotia, tempus consuetudinis cum complice, locum ubi potissimùm moratus est; et deindè interroget de numero, interrogando pœnitentem, quoties circiter peccaverit in die, aut in hebdomada, aut mense, proponens

(1) *Ibid.* v. Sed hæc. *ad III.* — (2) *ibid. ad II.* — (3) *lib.* 6. *n.* 607. v. Sed hæc, *ad IV.*

ei plures numeros, ex gr. ter, aut quater, octies, vel decies, ut videat cui numero potiùs ille adhæreat; et si pœnitens numero majori adhæret, optimum factu erit, si iterùm interrogetur de numero majori, sed in hoc, ùt benè advertit *Busemb.*, confessarius non sit nimis sollicitus, et anxius ad formandum certum judicium de numero peccatorum; notet frequentiam in genere, et in confuso judicium faciat, apprehendendo peccata quotquot sint apud Deum. Aliqui DD. dicunt, circa peccata interna habituatorum, ùt sunt peccata odii, delectationum, et desideriorum pravorum, sufficere plerùmque interrogare de tempore, per quod duravit malus habitus; sed hoc mihi omninò non satisfacit, quia potest esse quòd aliquis sit magis intentus ad externa negotia, aut moretur ubi pauciores sibi occurrent pravarum cogitationum occasiones, alius erit magis aliò animi passione allectus; ideòque opus est interrogationes generales adhibere, de propria applicatione, de loco, de animi inclinatione, etc., ut formet judicium majoris, vel minoris frequentiæ actuum internorum. Cæterùm post duas, vel tres interrogationes, non debet angi confessarius, si ei judicium quod facit, videtur esse nimis confusum; nam ex conscientiis implicatis, et confusis moraliter impossibile est majorem claritatem sperare. V. Regulariter loquendo non expedit ut confessarius reprehendat pœnitentem in confessionis cursu, ne ille exterrefactus omittat aliquod peccatum. Nihilominùs expedit aliquando intra confessionem ei proponere malitiam alicujus gravioris peccati, modò statim ei præbeatur animus dicendo: *Sed nunc vis verè vitam mutare? eja ergò, fac ut hæc confessio sit bona: noli timere; dic omnia peccata, quoniam ab omnibus te absolvam.* VI. Oportet animadvertere, quòd licèt confessiones generales sint utilissimæ, nihilominùs confessarius non sit nimis rigorosus ad procurandum ut confessiones præteritæ repetantur (1); nam præsumptio stat pro validitate, quoties error non sit manifestus, ùt ait *Segneri.* Nec lapsus sunt certa indicia confessiones fuisse nullas, præcipuè si per aliquod tempus non ceciderit, aut si antequam caderet, sibi aliquam vim intulerit. Aliud tamen judicium fieri debet, si pœnitens plerùmque statim ceciderit, post duos nempe vel tres dies à confessione facta, quin aliquo modo tentationi obstiterit; tunc enim videtur moraliter certus doloris ac propositi defectus.

(1) *Lib.* 6. *n.* 605.

104. — II. Cùm confessarius peccata audiverit tenetur judicium facere de gravitate, et numero eorum, quia licèt, ut validè absolvat, sufficiat ut peccatum cognoscat, saltem sub confusa ratione peccati: attamen ut licitè absolvat, debet prudens formare judicium uniuscujusque culpæ, saltem in iis quæ communiter occurrunt; nam alias magis obscuras et minùs usuales sufficit ut audiat et absolvat, ùt sunt coram Deo; *Lug. Holzmann*, *Salm. Spor.*, etc. (1). Advertendum hìc sæpiùs errare confessarios qui judicium certum formare cupiunt de peccati quantitate, utrùm sit grave, aut leve, interrogando pœnitentes rudes, quomodò illud tenebant in conscientia, an tamquam mortale vel veniale. Hi plerùmque respondent ad sortem, et dicunt quod priùs in os venit, et hoc experientiâ cognoscitur (sicut mihi mille millies accidit); quòd si mox confessarius iterùm eos interrogat, dicunt totum oppositum. Præterea hìc advertendum, quoad pœnitentis obligationem, quòd si ille advertit confessarium non apprehendere gravitatem peccati sui, tenetur illum monitum facere, aliàs ejus confessio erit sacrilega. Et ita pariter si peractâ confessione, advertit confessarium non percepisse suum peccatum, debet illud repetere.

105. — III. Confessarius tenetur instruere pœnitentem cùm observat, aut prudenter judicat illum necessaria Fidei, et salutis ignorare. Sufficiet cæteroquin quòd tunc, antequam absolutionem ei impertiatur, eum instruat circa mysteria principalia, proùt dictum est *Tom. I. Tr. IV. n.* 3, quia quoad cætera necessaria de præcepto, sufficit quòd pœnitens promittat, quòd se instruere faciat ab aliis, saltem quoad substantiam; et confessarii qui nimiâ charitate fervent, non recusant eos docere per seipsos. Debet pariter confessarius instruere pœnitentem circa obligationem compensandi famam, honorem, aut bona, occasionem vitandi, scandalum illatum reparandi, correctionem faciendi, aut eleëmosynam largiendi, quando ad id tenetur. Item animadvertendum quòd si pœnitens accedit indispositus, tenetur confessarius (ùt docent *Laym. Suar. Busemb. Spor.*, etc.) pro viribus efficere, ut eum disponat ad absolutionem (2). Circa quod nescio quomodò excusari possint coram Deo illi confessarii desides, qui ubi cognoscunt pœnitentem non esse satis dispositum, eum à se dimittunt, dicendo ei inurbano modo: *Discede hinc, te absolvere non possum, redi inposterùm.* Ego dico cum

(1) *N.* 627. — (2) *lib.* 6. *n.* 608. *v.* Hìc adverto.

AA. citatis, confessarium quoties pœnitentis confessionem suscipit, sub rigorosa charitatis obligatione, quantùm facere potest, teneri ut ad absolutionem eum disponat, ei proponendo illius peccatorum turpitudinem, gratiæ divinæ efficaciam, damnationis periculum, et his similes veritates. Nec suâ referre debet quòd in hoc tempus insumatur, et quòd reliqui pœnitentes abibunt, ne tantùm expectent. Ille tunc non tenetur aliorum bona prospicere, sed tantùm pœnitentis sui : pro hoc dumtaxat illo tempore Deo rationem redditurus est, non pro aliis. Satius est (dicebat *S. Franciscus Xaverius*) paucas confessiones audire, et ritè factas, quàm multas, et temerè properatas, et sine fructu. Quot istorum ad me venerunt indispositi, et ego, divino auxilio opitulante, disponere curavi : et dispositos tutò, et meâ maximâ consolatione absolutos dimisi! Saltem hoc inserviet ut benè instituatur ad reddendum dispositum pœnitentem pro tempore, quo rediturus erit.

106. — IV. Confessarius tenetur admonere pœnitentem. Sed ut admonitiones convenientes faciat, non debet confessarius tantùm cognoscere speciem, et numerum peccatorum, sed etiam eorum originem et causas, ut remediis opportunis occurrat. Nonnulli confessarii interrogant tantùm de specie, et numero peccatorum, et nihil ampliùs : si vident pœnitentem dispositum, eum absolvunt; sin minùs, quin aliquid eis dicant, statim eum dimittunt, dicendo : *Abi, non possum te absolvere.* Non ita boni confessarii agunt : hi priùs indagare incipiunt originem, et mali gravitatem, interrogando de peccandi consuetudine, de occasionibus, de tempore, de loco, de personis, cum quibus, quibus rerum circumstantiis; sic enim meliùs poterunt pœnitentes corripere, eos ad absolutionem disponere, et remedia salutaria adjungere.

107. — His interrogationibus adhibitis, et cognitâ morbi origine ac gravitate, confessarius ad debitas animadversiones faciendas procedat. Et quamvis ipse tamquam pater debeat in charitate pœnitentes auscultare, tamen ùt medicus tenetur (quantùm opus est) eos monere et corrigere, eos præsertim qui multis mortalibus gravati ad Pœnitentiæ Sacramentum raró accedunt. Et hoc munus etiam adimplere debet, si pœnitens aliquâ illustri fulgeat qualitate, nimirùm si fuerit magistratus, princeps, sacerdos, parochus, aut Prælatus, si de aliqua sui muneris omissione sine nimio animi sensu se accusaret. Ait Benedictus XIV. in Bulla *Apostolica Constitutio*, datâ 26. Jun. 1749. §. 22.

confessarii admonitiones concionibus ipsis esse efficaciores; et jure merito, quia concionatorem latent circumstantiæ particulares quæ confessario apertè innotescunt; ideòque multò meliùs poterit debitas adhibere animadversiones et remedia, quæ morbis expediunt, applicare; et ita etiam confessarius tenetur pœnitentem admonere de aliqua ignorantia culpabili, si quâ laborat, sive hæc sit juris naturalis, sive positivi. Quòd si pœnitens teneretur ignorantiâ culpabili, tunc si ea esset circa media scitu necessaria ad salutem, aut illa bono communi officiat, omninò debet confessarius ab hac ignorantia eum removere, et veritatem docere, licèt nullus speretur fructus.

108. — Sed quæritur : si ignorantia esset circa alia, et esset invincibilis, adeo ut pœnitens esset in perfecta bona fide, an confessarius eum teneatur admonere de veritate, etiamsi ex admonitione nullus speraretur fructus? Nonnulli DD. affirmant, ùt *Adria. Wigandt*, *Conc.* et alii pauci cum *Eliz.* et *Gonzalez* (licèt hi excipiunt ignorantiam circa præcepta humana); hanc opinionem novissimè etiam tutatus est pluribus *P. Liberius* de Jesu, Carmelita Exalceatorum, in suis controversiis dogmaticis; sed ex hoc non multùm sibi decoris adeptus est, dùm rationes quibus utitur sunt nimis tenuis furfuris. Rationes quas adducit sunt eædem, quæ in oppositionem adducuntur. Contrà negat sententia communis et vera, cum *Cano, Suar. Nav. P. Sot. Cord. Laym. Sanch. Lug. Vasq. Castropal. Bonac. Ponc. Coninch. Anacl. Escob. Roncagl. Sporer, Elb. Viva, Holzm. Salm.* et aliis innumeris (1), et in hoc invenio convenire duos alios AA. doctrinæ valdè rigidioris, nempe *Habert* et *Antoine;* loquendo *Habert* de matrimonio irrito ex aliquo occulto impedimento, dicit : *Si adversùm malum occultum, et invincibiliter ignoratum nullum appareat remedium, et gravia incommoda prævideantur, dissimulandum est* (à confessario) *impedimentum, et conjux in bona fide relinquenda.* Et pariter *Antoine* sic scribit : *Si probabile periculum sit, ne ex admonitione sequatur peccatum formale pœnitentis, vel grave scandalum, etc., differenda est monitio, et petenda dispensatio* (2).

109. — Auctores nostræ sententiæ probant 1. afferendo textum *S. Augustini* relatum in *can. Si quis, de Pœnit. d.* 7. Sed cæteroquin satis congruè hunc textum solvit *Conc.*, quia reverà ad rem non facit; potiùs facit auctoritas S. Bernardi (*Serm.* 41. *in Cant.*) qui dicit : *Mallem ali-*

(1) *Lib.* 6. *n.* 610. — (2) *ibid.*

quando tacuisse, et dissimulasse, quod agi perperam deprehendi, quàm ad tantam reprehendisse perniciem. Probant 2. ex. *c. Quia circa, de Consan.* ubi interrogatus Innoc. III. circa aliquos qui matrimonio copulati erant ex dispensatione subreptitia, respondit ad Episcopum: *Dissimulare poteris, cùm ex separatione grave videas scandalum imminere.* Sed hæc Decretalis ne satis quidem probat, dùm dubium est an Pontifex ita respondendo voluisset forsan dispensare super impedimento, ùt dicitur, in radice matrimonii. Cæterùm præfata sententia probatur ratione validissimâ, nempe ex duobus malis minus permittendum est, ut vitetur majus; quare confessarius in nostro casu tacere debet et permittere pœnitentem (in bona fide constitutum) in peccato materiali versari, ut ipse à formali liberetur, veritatem rei non aperiendo; nam Deus tantùm peccatum formale punit, et ab hoc solo se offensum iri declarat; ideòque per consequens dicimus confessarium aliter agendo peccare. Sed hæc ratio meliùs expendetur in responsionibus ad ea quæ opponuntur.

110. — Objiciunt 1. illud Ezechiëlis: *Si me dicente ad impium: impie, morte morieris, non fueris locutus, ut se custodiat impius à via sua: impius in impietate sua morietur; sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Ezech.* 33. 8. Sed quis non videt hìc loqui de impio, qui est in mala fide, et quem tenetur utìque confessarius omni casu corripere, ut resipiscat? Et sic inelligendi sunt alii textus Scripturæ, ac sanctorum Patrum, qui in contrarium afferuntur. Objiciunt 2. *cap. Qui scandalizaverit*, 3. *de Reg. Jur.* ubi dicitur: *Utiliùs scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur.* Sed ut responsio intelligatur, oportet percipere casum, de quo loquebatur Beda, auctor hujus textûs. Beda (referente Glossâ) loquebatur de eo, de quo dixit Jesus Pharisæis: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore*, etc. *Matth.* 15. 11. Itaque loquendo Beda de scandalo mero Pharisaïco, ideò dicit, quòd licèt Pharisæi scandalizarentur, vel, ut meliùs dicam, admirarentur doctrinam tamquam laxam, utiliùs erat hoc scandalum permittere, quàm veritatis expositionem omittere. Quid ergò ad nostrum casum? Opponunt 3. quamdam doctrinam *S. Thomæ* (1); sed ibi loquitur clarè S. Doctor: dicit enim veritatem non lædi, cùm à concionatore, cujus munus est eam patefacere, veritas tacetur, sed cùm illa mutilatur, nempe cùm pars ejus patefit, et

(1) *In* 4. *d.* 38. *q.* 2. *a.* 4. *q.* 1. *ad* 3.

pars tacetur, adeò ut ex taciturnitate partis aliquis error in alios diffunditur; v. gr. si concionator diceret, in tertio gradu non licere contrahere matrimonium inter propinquos, auditores inducerentur ad credendum, utìque licere in quarto. Opponunt 4. et dicunt, confessarii esse etiam munus doctoris, ideòque illum teneri ad docendum veritatem. Respondetur quòd confessarius non tantùm doctoris, sed etiam medici fungitur officio; undè cùm observat medicinam, nempe admonitionem in pœnitentis perniciem redundare, debet ab illa abstinere. Et licèt sit doctor, quia tamen munus est charitatis, à Redemptore institutum dumtaxat in bonum animarum, debet ille utique veritatem docere, sed circa illa dumtaxat quæ pœnitenti prosunt, non autem circa ea quæ nocitura sunt, ideoque ait *S. Thomas* (1), loquendo de eo qui docendi officium habet: *Contrarium veritati non doceat*, *sed veritatem* (nota) *secundùm congruentiam temporis et personarum proponat ille, cui incumbit officium docendi.*

111. — Opponunt 5. hujusmodi ignorantiam pœnitentis in hoc casu non esse invincibilem, sed vincibilem, dùm ipsi patet via ad veritatem cognoscendam; et si vincibilis est, est etiam culpabilis. Sed respondetur quòd, ignorantia ut sit culpabilis in aliquo, non sufficit quòd cognoscere possit veritatem, sed necesse est ut ei superveniat dubium præcepti, aliàs ignorantia ejus ex necessitate invincibilis est. Certum autem est, ùt docet *S. Thomas* (2), eam esse ignorantiam invincibilem, *quæ studio superari non potest.* Quo igitur studio superare quis potest ignorantiam suam, si nulla de illa dubitatio aut saltem de obligatione quam habet illam vincendi, venit ei in mentem? Propterea dicunt DD. *S. Antonin. Silv. Gers. Suar. Cajet. Navar. Armil. Castrop. San. Vasq. Sayr. Salm.*, etc. (3) ad constituendam ignorantiam vincibilem, opus esse ut homo advertat præceptum, aut saltem obligationem ad illud advertendi; nam sicut ad hoc, ut ad legis observantiam teneamur, necesse est ut lex sit nobis intimata; ita, ut teneamur ad advertendum ad legem, opus est ut nobis indicetur talis obligatio per ejus notitiam, aut saltem per dubitationem de illa; quare scitè concludit loquendo de hoc puncto *P. Segneri* (4): *Tunc ignorantia invincibilis est, cùm personæ principium dubitandi non suboritur, et consequenter nullus ei modus offertur, ut errorem suum vincat.*

112. — Opponunt 6. et dicunt sic: Si talis pœnitens ad-

(1) 2. 2. *q.* 43. *a.* 7. *ad* 2. — (2) 1. 2. *q.* 76. *a.* 2. — (3) *n.* 1. *v.* 2. — (4) *lib.* 1. *Confess. Instruct. c.* 7.

monitus esset, jam ille peccaret, cùm tunc reus jam fieret ignorantiæ vincibilis; ergo est semper indispositus ad absolutionem. Sed hoc argumentum, cui valdè innituntur adversarii, mihi videtur parùm sapientiæ eorum dignum. Quis non videt fallaciam quæ involvitur, et responsionem claram quæ patet? In pœnitente non est necessaria dispositio interpretativa, nempe quòd si ille in tali aut tali rerum conflictu reperiretur, non peccaret, quando ad id omninò non reflectit; quia aliter, si confessarii præsumere vellent interpretativas pœnitentium indispositiones, paucos possent absolvere, dùm possent judicare quòd multi eorum, quibus filii interfecti fuissent, certè odio moverentur in interfectores; si à tyrannis essent tormentis tenati, à Fide deficerent; sufficit ergò in pœnitente eam dispositionem actualem invenire, ut absolvat; nempè ut hic et nunc statuat ampliùs non peccare in quocumque casu generali. Et sic sufficit pro absolutione, quòd pœnitens *hic et nunc* sit dispositus per voluntatem actualem; nec obstat quòd esset indispositus per interpretativam, nempe si à confessario monitus esset. Itaque (concludamus) ex his oppositionibus dignoscitur quàm persistere nequeat sententia opposita. Sicut etiam (mihi lubet aliquantulùm ad alia divertere) sunt labantes quædam aliæ opiniones quas hodie tutari volunt nonnulli, qui jactare videntur rigidioris esse nominis. Cæteroquin commendare mihi nunquam fuit animus eos auctores, qui, ut animarum bono consulerent, conscientiarum habenas nimis laxare voluerunt; quia licèt Dominus velit omnes homines salvos fieri, sed vult ut per legum suarum observantiam salventur. At nec laudare possum alios, qui nimis conscientias coërcere quærunt, assignando multas leges quibus Deus noluit, aut saltem non manifestavit se velle nos teneri. Nescio uterum scrupuli sit faciendum animas ad certas nimis rigidas opiniones adstringere cum periculo earum totalis perniciei? quàm approbare opiniones nimis benignas. Quod pejus est, nunc temporis tot libri contumeliis, acerrimis objurgationibus, et satyricis aculeis suffulti circumferri conspiciuntur vicissim inter auctores tam rigidæ quàm benignæ sententiæ; quod quidem scandalo toti Ecclesiæ est, et obloquendi inimicis materiam offert. Et pariter pro veritate in propatulo collocanda, eam magis dubiis et tenebris offundit: dùm ex hujusmodi dicendi ratione quilibet facilè existimat non rationem, sed potiùs susceptæ sententiæ adhæsionem, ac concitati animi æstum eos ad sic

scribendum compulisse, et qui ex adhæsione et animi æstu loquitur, nec sibi fidem assequitur, nec alios persuadet.

113. — Sed undè discessimus revertamur. Ex præfata communi sententia infertur 1. cum *Laym. Sanch. Lugo*, *Castrop. Salm. Holzm. Hab. Antoine*, et aliis communiter, quòd in casu quo pœnitens contraxisset matrimonium invalidum ob aliquod occultum impedimentum, et in bona fide versaretur; et contrà esset periculum infamiæ, scandali, aut incontinentiæ, si ei aperiretur nullitas; tunc confessarius debet eum relinquere in bona fide, usquedùm ei dispensatio impetrabitur; excepto, si dispensatio statim et faciliter obtineri possit à Papa; aut saltem ab Episcopo juxta communem, et valdè probabilem sententiam (1); quòd si non vacat tempus adeundi Papam, et aliter imminet periculum scandali, aut infamiæ, potest Episcopus dispensare in impedimentis etiam dirimentibus post matrimonium contractum; vide *Tract. XX. de privil. n.* 56. Sed in eo casu, quo si fortè uxor se accusat negasse debitum viro, quæritur an possit confessarius eam obligare ad illud reddendum? Multi affirmant, ùt *Lugo*, *Sanch. Coninch. Cordub. Henriq. Escob. Lod. Croix*, etc., quia tunc illa (utì dicunt), cùm putet matrimonium esse validum, tenetur sequi dictamen conscientiæ. Sed in hoc tutior mihi videtur opinio *Soti*, *Hurtad.* et *Bonac.* quòd tunc confessarius ei dicat in genere, quòd illa nequit absolvi, si obligationi suæ satisfacere renuit; et quòd jam scitur mulierem teneri suo viro debitum reddere (2). Sed si matrimonium contractum non est, sed jamjam contrahendum est nulliter, quæritur an confessarius debeat monere pœnitentem de nullitate, cùm animadvertit monitionem profuturam non fore? Alii absolutè negant; alii affirmant; sed probabiliùs *Castrop.* et *Salm.* dicunt regulariter loquendo in eo casu faciendam esse monitionem, præsertim si impedimentum oritur ex consanguinitate, quia tunc nulla subest infamia in suspendendis nuptiis; tantò magis quòd hujusmodi impedimentum facilè postea potest cognosci ab ipsismet sponsis, et tunc peccatum eorum facilè ex materiali potest fieri formale. Quare in tali casu, cùm semper subsit aliqua spes fore ut prosit, non est omittenda correctio, ita *Layman*; sed si omninò desperetur fructus, dicunt iidem citati AA. *Laym. Castr. Salm.* cum *Croix*, et *Aver.* quòd confessarius tacere debeat usquedùm impetrabit dispensationem (3).

(1) *Lib.* 6. *n.* 612. — (2) *n.* 611. — (3) *lib.* 6. *n.* 612.

114. — Sed hìc congruit loqui de quodam casu facilis eventûs, et difficilis resolutionis. Quomodò se gerere debeat confessarius, si sponsis in ecclesia jam paratis pro celebrandis nuptiis, alter eorum in confessione aperiret impedimentum occultum, et non possit sine infamia, aut scandalo matrimonium differre? Nonnulli DD. suadent ut pœnitens voveat castitatem, saltem ad tempus, ut possit in differendo matrimonio hæc causa proponi. Sed meritò dicunt *Ronc.* et *Instructor pro nov. Confes.* quòd hoc remedium periculo non caret, quia faciliter potest pro prætextu cognosci. Alii autem tenent permittendum esse tale matrimonium, quin aliquid ei dicatur. Sed valdè probabiliter, et communissimè docent *Suar. Pignat. Cab. Sanch. Bonac. Roncag. Salmant.*, etc. cum Benedicto XIV. (1) quòd in tali casu, et in tali rerum angustia potest dispensare Episcopus; et hanc facultatem dicunt *Sanch. Ronc. Castrop. Coninch. Vasq. Val. Salm. Elbel*, etc. Episcopum posse aliis etiam delegare, etiam generaliter, dùm annexa est officio episcopali. Imò dicunt, et quidem non sine fundamento, *Ronc.* et *Instructor*, *etc.* præfatus cum auctoritate *Pignat.* quòd, cùm in hoc casu lex impedimenti reddatur nociva, posset parochus aut alter confessarius prudens declarare talem legem non obligare. Advertunt tamen pro majori securitate, et etiam pro reverentia erga Ecclesiæ leges recurri debere ad sacram Pœnitentiariam, ut ab ea obtineatur dispensatio (2).

115. — Hinc infertur 2. cum *Cano*, *Suar. Ponc. Laym. Sanch. Lug. Vasq. Coninch. Ronc. Salm.* et aliis etiam communiter, quòd ubi omninò desperetur fructus, omittenda est etiam admonitio alicujus restitutionis faciendæ, quia evitari debet priùs damnum spirituale proximi, quàm temporale alterius. Et idem dicunt *Suar. Lugo*, *Sanch. Laym. Ronc. Vasq. Castrop. Salm.* si ex admonitione timeantur scandala, infamiæ, aut rixæ; quia semper meliùs est malum formale avertere, quàm materiale (3). Animadvertunt tamen *Ronc.* et *Viva* cum *Laym.* non ita facilè judicari debere pœnitentem cognitâ veritate parere nolle; et si non statim, saltem cùm animi commotio sedata erit. Imò ait *Lugo* cum aliis, admonitionem non esse omittendam, licèt scandalo futura sit, cùm spes fulget scandalum brevì fore ut cesset; sed hæc doctrina intelligi debet sicut docet Benedictus XIV, nempe quòd locum habeat in casu quo,

(1) *De Synod. l.* 9. *c.* 2. *n.* 2. — (2) *lib.* 6. *n.* 613. — (3) *n.* 614. *v.* Infertur II. *et* III.

tacente confessario, peccator in malo obfirmaretur, cum scandalo aliorum; aut cùm pœnitens in proxima versatur occasione peccatorum saltem cogitationis, quibus olim solitus fuit assentiri (1). Animadvertunt contrà *Lugo*, *Tamb.* et *Busemb.* confessarium posse relinquere pœnitentem in bona fide, et differre ad tempus opportunius admonitionem, si pro tunc timet, ne æquo animo eam haud ferat (2).

116. — In duobus tamen casibus omittendum non est quin confessarius veritatem pœnitenti aperiat. Primus, quando pœnitens eum interrogaret : quia tunc procul dubio confessarius veritatem ei aperire debet, dùm non esset ampliùs nunc invincibilis ignorantia (3). Secundus casus est, cùm ex ejus ignorantia damnum spirituale communitati futurum fuisset, ùt docent communiter *Lugo*, ***Busemb. Avers. Salm. Dicast.***, etc. (4), quia tunc confessarius admonere tenetur pœnitentem, licèt admonitio pro tunc ei scandalo sit; nam talis pœnitens, cùm videat à nemine se absolvi, nisi resipiscat, speratur fore ut saltem intra aliquod temporis emendetur; contrà non obstat quòd pro illo tunc admonitio sit ei occasio ruinæ, quia confessarius est minister non tantùm constitutus pro consulendo bono particularium pœnitentium, sed etiam pro bono totius reipublicæ christianæ, ideòque præferre debet bonum commune bono privato sui pœnitentis. Omninò igitur à confessario admonendi sunt principes, gubernatores, Prælati, parochi, et confessarii, qui officio suo desunt, sive injustè administrando justitiam, sive eligendo indignos ministros, sive conferendo officia aut beneficia indignis, sive in vana impendendo fructus suorum beneficiorum cum scandalo aliorum, aut indebitè Sacramenta ministrando; nam ignorantia istorum difficulter erit invincibilis, et licèt esset invincibilis, semper damnum afferret communitati, saltem ob scandalum, dùm alii de facili putant esse licitum quod vident factitari à Superioribus. Et sicut docet Benedictus XIV. in laudata Bulla *Apostolica*, idem practicandum est cum iis qui Sacramenta frequentant, ne alii ab eis pravum sumant exemplum (5). Quid autem faciendum sit à confessario in dubio, utrùm correctio profutura, an nocitura sit; dicunt *Lugo*, *Dicast. Salm.*, etc. tunc librandum esse timorem damni et spem utilitatis, et eligendum quod videtur præ-

(1) *N.* 616. *v.* Excip. III. — (2) *n.* 609. 9. *v.* Si etiam. — (3) *n.* 616. *v.* Excip. II. — (4) *n.* 615. — (5) *lib.* 6. *n.* 615. *v.* *Excipe tamen.*

ponderantius. Cæterùm, regulariter loquendo, in dubio semper potiùs vitanda sunt mala formalia, quàm materialia; idem *Conc.* loquendo de correctione fraterna, dicit quòd in dubio utrùm illa profutura an obfutura sit, omittenda illa est, quia imprudenter operatur (sic ille scribit) qui dubitando, se conjicit in periculum causæ esse proximo alicujus peccati (1).

117. — V. Confessarius tenetur absolvere pœnitentem cùm est dispositus. Circa hanc dispositionem multa advertenda sunt : 1. Perpaucos esse pœnitentes, præsertim rudes, qui præposito actu doloris ad confitendum accedant. Nonnulli confessarii putant satis suo muneri fecisse, si dumtaxat hujusmodi pœnitentes sequenti modo interrogent : *Eja, postulasne à Deo veniam de omnibus his?* (quod reverà non est verus actus doloris) : *Te pœnitet ex corde omnium peccatorum?* et nullo alio verbo interposito, absolutionem eis elargiuntur. Aliud sanè est bonorum confessariorum institutum; hi enim inprimis elaborant, ut pœnitentes (sermo est de iis qui lethalibus tenentur) verum dolorem et detestationem peccatorum concipiant, et priùs per attritionis actum eos præparent, v. gr. *Fili mi; ubi nunc esse deberes in æternum? in inferno. In illo igne semper cruciandus esses.... Nec tibi ulla spes ampliùs restaret, ut te illinc eripere posses... Ibi esses moraturus ab omnibus derelictus, à Deo rejectus per totam æternitatem... Igitur tene pœnitet Deum offendisse, propter infernum quem meruisti?* Advertendum hìc est non fieri actum attritionis, si quis diceret, se pœnitere peccati commissi, quia meruit infernum, sed opus habet ut dicat se pœnitere offendisse Deum, propter quod meruit infernum. Postea curet ut eliciatur actus contritionis hoc modo : *Fili mi, quid egisti? peccasti in Deum summum et infinitè bonum : nullam illius rationem habuisti : avertisti faciem tuam ab eo : projecisti eum post tergum tuum : contempsisti amicitiam, et gratiam ejus : eja ergo, quia offendisti Deum, bonitatem infinitam nunc ex toto corde te pœniteat. Detestare, et odio habe super omnia mala omnes injurias, quibus immeritò Deum tam bonum affecisti: nonne jam promptus es millies mori, potiùs quàm hæc in posterùm committere?* Advertendum 2. regulariter loquendo teneri confessarium absolvere dispositos, sed posse etiam absolutionem differre eis, cùm cognoscit id expedire, ùt docent communiter DD. (2). An autem hoc expediat nec ne facere sine pœnitentis consensu,

1) *N.* 616. *v.* Utrùm. — (2) *lib.* 6. *n.* 462.

vide dicenda *Tom. III. Tract. ult. punct. II.* cùm sermo erit de recidivis. Advertendum 3. confessarium certum fieri debere de pœnitentis dispositione, ut possit eum absolvere, dùm actus pœnitentis (in quibus consistit dispositio) sunt materia Sacramenti Pœnitentis; sed sicut in cæteris Sacramentis, quia materia est physica, physica debet esse etiam certitudo; ita in hoc quia materia est moralis (cùm sit interna, adeòque parùm sensibus perceptibilis), sufficit certitudo moralis; juxta regulam *S. Thom.* (1), qui dicit : *Certitudo non est similiter quærenda in omnibus, sed in unaquaque materia secundùm proprium modum :* undè sufficit confessario pro absolutione impertienda, *ut prudens judicium probabile de pœnitentis dispositione habeat*, ùt scribit *Instructor Confess. nov.* (2), quin obstet aliqua prudens suspicio in contrarium de dispositione. Idem dicunt *P. Card. P. Mazzot.* et *P. Suar.* qui ita scribit : *Sufficit ut confessarius prudenter et probabiliter judicet pœnitentem esse dispositum.* Idem docet Catech. rom. (*de Pœnit. part.* 2. *n.* 82. *v. nota.*) : *Si auditâ confessione* (sacerdos) *judicaverit neque in enumerandis peccatis diligentiam, neque in detestandis dolorem pœnitenti omninò defuisse, absolvi poterit.* Itaque juxta Catechismum absolvere potest pœnitentem, quoties non judicat ei omninò defuisse dolorem ; nam cæteroquin præsumendus est adfuisse in pœnitente qui jam confessus est (3).

118. — Hìc occurrit loqui de illa magna quæstione hodie adeò controversa inter DD., an confessarius possit et debeat absolvere eum qui vult sequi aliquam opinionem quam probabilem judicat, licèt confessarius utì talem non habeat? Si pœnitens est indoctus, adeò ut nequeat sibi formare conscientiam rectam ex probabilitate illius opinionis, certum est tunc eum non posse absolvi. Sed dubium restat cùm pœnitens est capax sibi formandi conscientiam rectam, an possit et debeat confessarius eum absolvere? Negant *Fagn. Elizar. Antoine* et alii rigidioris sententiæ fautores, dicentes in Sacramento Pœnitentiæ confessarium esse judicem et pœnitentem debere stare judicio judicis sui. Sed sententia communis docet confessarium in eo casu posse et debere absolvere sub gravi (saltem si confessio facta fuerit de materia gravi, dùm dicunt *Suar. Sanch.*, etc. (4) negare absolutionem de materia levi non excedere veniale). *Ita Navar. Sot. Azor. Suar. Salm. Med.*

(1) 2. 2. *q.* 47. *a.* 9. *ad* 2. — (2) *Instruct. p.* 1. *c.* 15. *n.* 360. — (3) *lib.* 6. *n.* 57. *et* 461. — (4) *n.* 604.

Castrop. Valent. Sayr. Vasquez, Laym. Roncagl., etc., et in hoc consentiunt etiam AA. probabilioristæ, ùt *Wig. Pontas, Victoria*, et *Cabass.;* sed præcipuè notandum est quod docent *Navar.* et *S. Antoninus. Navar.* (1) dicit: *Si sint contrariæ doctorum opiniones....; et* (confessarius) *credit evidenti se textu vel ratione niti, pœnitentem dubiâ, non debet eum absolvere; at si confessarius non adeò forti ratione utitur, vel pœnitens utitur pari vel ferè pari, et habeat aliquem pro se doctorem clarum, poterit eum absolvere, ùt post Adrianum tenuimus c. Si quis d. 7. n.* 66. Audiamus etiam *S. Antoninum* (2): *Caveat confessor, ne sit præceps ad dandam sententiam de mortali, quando non est certus, et clarus; ubi .... sunt variæ opiniones ... consulet quod tutius est; non tamen contemnet contrariam opinionem tenentem, ne propter hoc* (nota) *deneget absolutionem.* Excipit tamen postea: *Si autem omninò conscientia confessarii dictaret illud esse mortale*, quod est idem quod dicit etiam *Navar.*, et quod nos pariter hìc infrà advertemus, nempe cùm pœnitentis opinio confessario omninò falsa videtur. Confirmat postea alibi (3) *S. Antoninus* quod suprà retulimus, dicendo: *Si credit* (confessarius) *quòd sit peccatum, debet ei conscientiam facere: sed dato quòd ille non vellet cognoscere illud esse peccatum, nihilominùs tenetur eum absolvere*, hoc cum grano salis intelligendum est, nempe cùm pœnitens tenet suam opinionem fundamento valido esse innixam; et contrà confessarius eam pro omninò falsa (ùt dictum est) non habet; dùm subjungit immediatè pòst Sanctus: *Quia ex ratione et non ex protervia hæc opinio est.* Idem dicit *S. Raymundus* (4): *Unum tamen consulo, quòd non sis nimis pronus judicare mortalia peccata, ubi tibi non constat per certam scripturam...., aliàs possent induci homines in desperationem.* Idem quoque dicit doctissimus *Sylvius* (5) loquendo de superfluo mulierum ornatu: *Si confessarii non possint clarè percipere, utrùm sibi sit mortale aut veniale, persuadeant ut pœnitens abstineat: si tamen nolit, non ei faciant conscientiam de mortali, neque absolutionem negent.* En quomodò loquuntur uniformiter auctores tam antiqui quàm moderni.

119. — Ratio autem est hujus sententiæ, quia pœnitens, factâ confessione, habet jus certum et strictum ad absolutionem; undè confessarius gravem illi irrogat inju-

(1) *Man. Cap.* 26. *n.* 4. — (2) *Part.* 3. *tit.* 17. *cap.* 16. §. 2. — (3) *part.* 3. *tit.* 10. *cap.* 20. *in fin.* — (4) *lib.* 3. *de Pœnit.* §. 21. — (5) 2. 2. *q.* 154. *art.* 2.

riam, quoties pœnitentis opinio ei non videtur omninò falsa. Nec valet dicere quòd pœnitens non est dispositus, cùm sequi renuit confessarii judicium; nam respondetur quòd confessarius non est judex opinionum, quas pœnitens sequi teneatur, sed tantùm dispositionis sui pœnitentis, ùt patet ex Trid. *sess.* 14. *c.* 5. ubi dicitur: Sacerdotes in hoc tantùm sunt judices, in quantùm ipsi, auditis peccatis, debent impertiri aut denegare absolutionem pœnitentibus pro eorum dispositione, et eis pro modo culpæ pœnitentiam imponere: *Dominus noster J. C... sacerdotes...* (verba Trident.) *reliquit præsides, et judices ad quos omnia mortalia crimina deferantur... qui, pro potestate clavium, remissionis, aut retentionis peccatorum sententiam pronuntiarent,* etc. Itaque in quantùm ad opiniones quæ ad pœnitentis dispositionem pertinent, aut in quantùm ad administrationem Sacramenti (v. g. si confessarius judicaret se jurisdictione carere super tali casu) pœnitens confessarii judicio stare debet. Sed in quantùm ad alias opiniones quæ respiciunt pœnitentium obligationes generales, confessarius non est judex, nec potest eum obligare ad suas sequendas opiniones, imponendo ei tot novas leges ad quas priùs non tenebatur, adeò ut ad recipiendam absolutionem teneatur à suis desciscere opinionibus ipsi probabilibus visis, et fortè probabilioribus. Contrà pœnitens cùm peccata sua confessus sit, et cùm habeat sufficiens fundamentum, quo licitè possit aliquam sententiam sequi, non potest confessarius sine gravi injustitia absolutionem ei denegare, nisi cùm illam opinionem omninò falsam habet (1). Dico *omninò falsam*, nam licèt dicant *Lugo*, *Laym. Sanch.* et *Croix* cum *Suar.* et *Carden.* confessarium teneri absolvere pœnitentem, licèt illius opinionem pro falsa haberet: et idem dicit *Sotus*: *Quis sacerdos existimet opinionem esse falsam, non tamen indè existimare debet sibi non licere ipsum absolvere, siquidem propter probabilitatem excusabitur ille à culpa.* Nihilominùs hoc intelligendum est, ùt scitè explicat *Sanch.*, cùm illa opinio jam probabilis existimata esset inter DD. auctoritatis probatæ, et aliquam (addendum est) verisimilitudinem haberet; non verò quando confessarius ex opinione propria aliquod haberet principium, cui sibi videretur nulla responsio congrua dari posse, et contrà cognosceret pœnitentis opinionem (licèt ab aliquibus DD. defensam) falso fundamento inniti; quia tunc dico cum *Nav.* et *S. Antonin.* (verba

(1) *Lib.* 6. *n.* 604.

cujus superiùs relata sunt) non posse, nec debere absolvi pœnitentem, nisi à sua opinione descisceret. Certùm in controversia præfata, ubi altera sententia (sed paucorum) affirmat peccare confessarium, si absolvit pœnitentem sequi volentem opinionem, quæ non videtur omninò falsa, adversùs suam: altera verò (quæ communis, et tantorum AA. modernorum, et antiquorum) dicit peccare, si non absolvit, ubi ejus confessionem suscepit; non video quomodò tutus esse possit in conscientia ille confessarius, qui ei denegat absolutionem (1). Quomodò autem se gerere debeat confessarius in opinionum delectu, et an uti debeat rigidioribus, an benignioribus, vide dicenda *Tom. III. Append. IV. §. I.* ubi loquar de prudentia confessarii.

120. — Præterea quæritur, quomodò se gerere debeat confessarius cum pœnitente, cujus suspicatur, aut scit aliquod peccatum, quod ipse negat, aut reticet? distinguendum est: Si extra confessionem, et ex scientia propria, certum est quòd tunc non potest eum absolvere; modò prudens non adsit dubium, quòd pœnitens de illo jam apud alium confessus sit. Si verò duntaxat suspicatur, aut scit ex aliorum relatione, et pœnitens illud negat, plerùmque non potest ei tunc denegari absolutio, dùm in hoc foro credendum est pœnitenti tam pro, quàm contrà. Attamen abs re non est quod dicit *Elbel*, quòd si confessarius audiret peccatum à testibus ita fide dignis, ut moraliter fieret certus, non debet ei absolutio impertiri; quia regulæ locus est in dubio, non autem in facto moraliter certo (2). Si verò confessarius cognovit peccatum ex confessione complicis, tunc priùs non potest utìque de eo in particulari interrogare pœnitentem, nisi specialem obtinuisset licentiam ab altero complice; sed tantùm potest interrogare in generali: et pariter in hoc non debet esse multus in repetendis interrogationibus, ut revelationis periculum vitet. Nihilominùs probabiliter dicunt *Laym. Silvest. Navar. Spor.* et *Holzm.* quòd potest aliquam interrogationem etiam particularem adhibere, si illa communiter fieri solet personis talis conditionis, v. g. sponsis, si inter se nimis confidenter usi sint: servis, si aliquid dominos defraudàverint, etc. Sed difficultas major extat, an absolvendus sit complex, cùm, his adhibitis diligentiis, ille tacet peccatum? Alii affirmant absolvendum esse conditionatè; alii absolutè; sed meliùs sentiunt *Suar. Dicast. Croix*, *Viva*, etc., quòd cùm confessarius moraliter certus

(1) *Lib.* 6. *n.* 604. *v.* Cæterùm. — (2) *n.* 651.

est pœnitentem sacrilegè occultare peccatum, non potest eum absolvere, sed voce submissâ debet aliquam recitare orationem ad occultandam absolutionem, quam ei denegat (1). Quoad autem obligationem quâ tenetur confessarius esse in gratia, cùm audit confessiones, aut saltem cùm impertitur absolutionem; et an excusetur in casu extremæ necessitatis; vide dicenda in *Tom. III. Append. III. de examine Ordinand. n.* 11.

121. — VI. Tenetur confessarius ad corrigendos errores, quos in excipiendis confessionibus commisit, aut in danda absolutione. Sed hìc plura distinguenda sunt: I. Cùm erravit circa Sacramenti valorem, verb. gr. si absolutionem non protulit, aut si eam carens jurisdictione impertitus est: tunc, si ille erravit inculpabiliter, non tenetur cum suo dedecore, aut alio gravi incommodo pœnitentem admonere: quia talis admonitio est solius charitatis, quæ ad tantum non obligat; ita commun. *Lugo*, *Salm. Spor. Viva*, *Elbel*, et alii. Excipitur si talis confessarius esset parochus, aut si pœnitens esset in mortis articulo, aut in gravi periculo non ampliùs confitendi constitutus. Si verò erravit ex culpa gravi; quæritur 1. an teneatur ad admonitionem cum suo gravi incommodo? Negant *Bonac. Suar. S. Anton. Navar.*; et id probabile vocant *Salmant.* cum *Vasquez*, *Hurtad.*, etc., tùm quia (dicunt) non videtur tale præceptum cum tanto onere obligare, cùm hoc Sacramentum à sola charitate administratur; tùm quia sicut pœnitens non teneretur cum tali gravamine ad confitendum; ita nec confessarius tenetur ad efficiendum ut talis confessio valida fiat. Sed rectè affirmant *Lugo*, *Tamb. Leand. Sporer*, *Viva*, et *Elbel*, quia licèt confessarius ex charitate confessiones excipiat, semper tamen ac eas suscipit, tenetur postea ex quasi-contractu ad Sacramentum administrandum modo quo debet; et sic 1. rationi satisfit. Respondetur ad 2. aliam esse pœnitentis obligationem ab illa confessarii; quia si pœnitens nosset suæ confessionis invaliditatem, poterit saltem postea per contritionem, aut per aliam confessionem malo suo prospicere, sed confessarius non potest eum in ignorantia relinquere cum tanto illius damno (2).

122. — II. Si confessarius suâ gravi culpâ pœnitentem à restitutione deobligavit, tunc tenetur etiam cum suo gravi incommodo (licentiâ tamen ab eo petitâ) eum admonere; aliàs admonitionem omittendo tenetur ipse ad

(1) *Lib.* 6. *n.* 631. *v.* Si autem. — (2) *lib.* 6. *n.* 619.

restitutionem : intelligitur, quoties si tempore debito pœnitentem admonuisset, jam ille restituisset; ita communiter *Lugo*, *Castrop. Bonac. Viva*, *Spor. Salm. Elbel*, etc. Et scitè hìc advertunt *Lugo*, *Bonac.* et *Busemb.* quòd si confessarius jam admonuisset pœnitentem priusquam impotens fieret, tunc licèt pœnitens non restituisset, ad nihil ipse tenetur; quia cùm consilium sit merè auctoritativum, sufficit quòd confessarius tempore opportuno illud revocet, juxta dicta *Tom. I. Tract. X. num.* 44. *et seq.* Dicitur *tempore opportuno*, quia si fortè pœnitens tempore confessionis erat dispositus ad restitutionem, si admonitus fuisset, et postea factâ sibi admonitione nollet restituere, tunc rectè dicit *de Lugo* (quidquid *Antoine* dicat) confessarium ipsum teneri ad restituendum, quia tunc ejus consilium jam fuit proxima causa damni (1). Sin autem confessarius graviter in hoc non peccavit, non tenetur ad admonitionem cum suo gravi incommodo, sed tenetur cum aliquo levi incommodo, ùt dicunt *Lug. Spor. Elb.*, etc., quia quilibet tenetur cum levi suo incommodo ad reparandum, cùm potest, damnum grave proximi (2). Sed hinc quæritur an confessarius in tali casu admonitionem omittendo teneatur ad restituendum? Negant *Sanch. Cajet.* et *Navar.* dicentes quòd cùm confessarius non læserit justitiam, non tenetur ad admonitionem, nisi ex charitate quæ non obligat ad restitutionem. Sed communiùs, et meliùs affirmant *Lug. Spor. Salm. Elb. Viva*, *Arriag.*, etc., quia ejus consilium (licèt inculpabiliter datum) prosequitur ad influendum in creditoris damnum : quare cognito errore, tenetur ex justitia ad removendam damni causam (3); non secùs ac si quis sine culpa gravi incendisset domum proximi, si potest sine gravi incommodo, tenetur ex justitia ad illum extinguendum, sicut communiter dicunt *Less. Laym. Lugo*, *Bonac. Trul. Salm.*, etc. (4).

123. — III. Quando autem confessarius non jam deobligasset pœnitentem à restitutione, sed tantùm omisisset eum admonere, tunc si inculpabiliter omisit, non tenetur cum gravi suo incommodo ad eum admonendum, ùt suprà dictum est; sed tenetur etiam cum aliquo incommodo, ùt dicunt DD. cum aliquali proportione ad reparandum damnum creditoris. Si verò neglexit suâ culpâ gravi, tunc tenebitur admonere cum majori incommodo. Sed hìc prætérea quæritur an confessarius, omissâ debitâ

(1) *N.* 621. *v.* Sed quid. — (2) *ibid. v.* Hoc. (3) *lib.* 6. *n.* 621. *v.* An autem. — (4) *lib.* 3. *n.* 991.

correctione, teneatur ad restitutionem? Multi multa sentiunt. Alii affirmant de quolibet confessario, quia quilibet confessarius (ùt dicunt) tenetur ex officio pœnitentem docere de sua obligatione; ita *Mol. Vasq. Navar. Sayr. Filliuc.*, etc.; alii affirmant de solo parocho, ùt *Less.* et *Antoine*, affirmandò quòd parochus tenetur impedire quominùs subditi sui damnum aliis inferant. Sed universaliter id negat sententia communissima et verior cum *Cabass. Azor. Suar. Castrop. Sanch. Bonac. Lug. Valenz. Coninch. Salm. Croix*, etc.; et ratio est quia confessarius licèt teneatur ad monendum pœnitentem, sed ex sola charitate, non ex justitia; et loquendo etiam de parocho, licèt ex justitia teneatur ad monendos subditos, talis obligatio tamen versatur tantùm circa eorum bona spiritualia, non autem temporalia. Et hoc currit, etiamsi confessarius aut parochus ex malitia admonitionem negligeret, ne pœnitens restitueret; quia tunc deëst influxus positivus in alterius damnum, qui semper requiritur pro restitutionis obligatione, sicut dictum est *Tom. I. Tract. X. n.* 36. (1).

124. — Restat hìc discutienda magna quæstio, quæ inter DD. agitatur, nempe an confessarius, non petitâ licentiâ pœnitentis, possit eum admonere de errore in confessione commisso. Nos paucis expediemur. Affirmant universaliter loquendo *Suar. Petrocor.* et *Spor.*, et probabile putant *Laym. Castrop. Bonac. Salm.*, etc., dùm dicunt hanc admonitionem spectare ad perficiendam confessionem, quæ imperfecta relicta est. Sed nos dicimus cum sententia communissima, quòd distinguendum est: Si judicium completum est per absolutionis collationem, tunc non potest confessarius sine pœnitentis licentia cum eo de errore colloqui; quia talis admonitio esset exprobratio illius peccati, quæ confessionem redderet odiosam; ita *Sot. Silv. Sanch. Valent. Graf. Diana*, *Reginald. Megal. Croix*, etc. cum *de Lugo*, qui dicit contrariam repugnare theologorum communi sensui. Secùs autem, ùt rectè dicunt *Croix*, *Stoz*, et *Arriaga*, si confessarius non adhuc absolutionem impertitus fuisset, quia tunc judicium non est adhuc absolutum; aut si non rectè protulerit absolutionem, tunc benè posset pœnitentem admonere, siquidem tunc nulla evenit peccati exprobratio (2).

125. — VII. Loquamur denique de obligatione quam habent sacerdotes de administrando Pœnitentiæ Sacramento. Sacerdotes simplices regulariter loquendo non tenentur ad

(1) *Lib.* 6. *n.* 621. — (2) *lib.* 6. *n.* 622.

illud ministrandum, nisi in casu extremæ necessitatis. Parochi verò tenentur toties quoties rationabiliter expetiti sunt à subditis, qui opportunè illud petunt. Vide dicta *Tract. VII. n.* 24. Sed hìc quæritur 1. an sacerdos simplex aut simplex confessarius (quia quoad parochum vide *dicta Tract. VII. n.* 28.) teneatur cum periculo vitæ ad absolvendum moribundum in peccato mortali existentem ? Negant *Sot. Sa, Navar. Coninch.*, et *Lugo* probabile putat, dùm ille potest per contritionem sibi consulere; excipit tantùm *Coninch.* si moribundus eâ laboraret ignorantiâ, ut nesciret elicere actum contritionis. Sed sententia verior affirmat cum *Suar. Tourn. Lorca*, et *Valent.;* quia licèt possit moribundus per contritionem supplere, tamen cùm hæc sit difficilis, negari non potest quin, si inabsolutus relinquitur, in magno suæ damnationis periculo manserit. Undè fit quòd sicut in casu quo proximus sine tua absolutione certè peribit, teneris ad mortem certam subeundam, ut eum absolvas; ita in casu quo ille in probabili damnationis periculo manet, teneris te exponere probabili periculo mortis; nam in æquali periculo quisque tenetur postponere vitam temporalem suam vitæ æternæ proximi (1).

126. — Quæritur 2. an sacerdos simplex teneatur se habilem reddere pro excipiendis confessionibus, cùm videt indigenas suos esse in gravi necessitate spirituali ob confessariorum penuriam? Apud nullum auctorem de re morali tractantem hoc dubium inveni discussum; tantùm ad manus mihi pervenit quidam libellus, cui titulus (*Parroco di Villa p.* 308.), cujus auctor est R. D. Joseph Jorio, cujus doctrinam ac pietatem varia opuscula, quæ edidit, satis comprobant; ibi ex Italico hæc transcribo: *Qui solertiâ pro audiendis confessionibus pollet, et observat in suo oppido confessariorum penuriam, et videt, aut non frequentari, aut malè haberi tale Sacramentum, tenetur illud administrare. Et, si ætate non multùm processit, tenetur in conscientia ad se habilem reddendum.* Affert idem auctor auctoritatem *Pat. Pavonis*, *Societ. Jesu*, viri admodùm docti et pii, qui in suis operibus italicis sic scribit: *Munus meum, qui sacerdos vocor, est me Prælato meo parere, cùm mihi imponit ut confessionem excipiam, et legitimo impedimento non præpedior: quia Prælatus potest id mihi præcipere, et ego nullam rationem habeo ut talentum otiosum teneam, etc. Insuper mihi inest debitum me Episcopo*

(1) *Lib.* 6. *n.* 624.

offerendi, *ut facultatem confessiones audiendi ab eo expostulem*, *cùm animadverto in gravi necessitate esse populum ob confessariorum deficientiam.* Et reverà (subjungo hìc aliquas reflexiones quas animo rependi super hoc puncto, cui parùm sacerdotes animum intendunt) certum est sacerdotes esse à Deo electos non solùm ut sacrificent, sed etiam principaliter esse constitutos, ut animarum saluti incumbant; sicut enim divinus Pater misit Filium suum pro mundi salute, ita Christus Dominus constituit sacerdotes in suum locum suffici, ut pro se legatione fungerentur: *Sicut misit me Pater*, *et ego mitto vos. Joan.* 20. 21. Quapropter sacerdotes vocantur, nunc lux mundi, nunc sal terræ, nunc Dei coadjutores. Idcircò etiam Trid. *sess.* 23. *c.* 14. præcipit ut promovendi ad presbyteratum priùs *ad docendum ea*, *quæ scire omnibus necessarium est ad salutem*, *ac* (nota) *ad ministranda Sacramenta,... idonei comprobentur.* Et *S. Thomas* (1) dicit, quòd Dominus ad hunc finem instituit Ordinem sacerdotum in sua Ecclesia, ut ipsi Sacramenta aliis ministrent : *Et ideò posuit Ordinem in ea*, *ut quidem aliis Sacramenta traderent.* Præcipua autem obligatio sacerdotum est circa administrationem Sacramentorum Eucharistiæ, et Pœnitentiæ; dùm ideò duplex eis confertur potestas sacrificandi nempe, et absolvendi à peccatis. Et animadvertatur quòd Dominus Spiritum sanctum in sacerdotes infudit præcipuè, ut absolvant à peccatis, proùt legimus apud Joan. loc. cit. ℣. 22. et 23. *Sicut misit me Pater*, *et ego mitto vos. Hæc cùm dixisset*, *insufflavit*, *et dixit eis : Accipite Spiritum sanctum*, *quorum remiseritis peccata*, *remittuntur eis.* Itaque cùm hoc sit sacerdotum præcipuum munus, et unus ex principalibus finibus, cur Deus eligit aliquem ad sacerdotium, dico quòd sacerdos tenetur ad se habilem reddendum ad illud, saltem cùm necessitatem cognoscit ob aliorum deficientiam, ne ab Apostolo exprobretur quòd in vacuum gratiam recepit.

127. — Hoc posito quomodò excusabitur à peccato ille sacerdos, qui suâ socordiâ negligit audire confessiones, aut se habilem reddere ad illas audiendas, cùm videt gravem necessitatem, quâ oppidum suum premitur? Ego nescio quomodò iste possit non exprobrari à Domino, et immunis esse à pœna quam minatus est in servum pigrum, qui talentum datum negotiationi abscondit, ùt habetur ex *Matth.* 25. 25. *et seqq.* qui textus ab exposi-

(1) *Suppl. q.* 34. *a.* 1.

toribus (*Cornelio à Lapide*, *Calm.* et *Tirino*, cum *Ambrosio*) explicatur propriè de iis qui operâ suâ procurare possunt, et negligunt salutem animarum : *Notent hoc* (ait Cornelius) *qui ingenio*, *doctrinâ*, *aliisque dotibus sibi à Deo datis non utuntur ad suam aliorumque salutem ob desidiam*, *vel metum peccandi; ab his enim rationem poscet Christus Dominus in die judicii.* Admodùm terrore plenæ sunt comminationes Domini in negligentes sacerdotes : *Si me dicente ad impium*, *impie*, *morte morieris; non fueris locutus. . . ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Ezech.* 33. 8. Nec dicant hujusmodi sacerdotes obligationem suam satis explere, si alio modo animabus subveniant, nempe instruendo, corrigendo, orando; non sufficit, dico; quia ipsi tenentur succurrere proximis in eo quod ipsis opus est ad salutem. Si frater ciborum opus habet, non sufficit eum de vestibus providere. Sæpè accidit in oppidulis quòd plures fortè non egent instructione, aut monitione, quia fortè jam sunt satis instructi, et correcti, sed deest ipsis sacerdos qui eorum confessiones excipiat. Nec valet dicere officium audiendi confessiones esse opus charitatis, et charitatem non obligare cum tanto incommodo, quia est labor insumendus pro acquirenda scientia requisita ad Pœnitentiæ Sacramenti administrationem; quia respondetur, quòd licèt tale exercitium sit charitatis, nihilominùs est munus quod ortum non habet à simplici charitatis motivo, sed ex officio proprio sacerdotali (ùt dictum est) cui ex divina institutione hoc munus adnexum est, et cui sacerdos satisfacere tenetur, cùm id populi necessitas expostulat. Denique neminem juvat se excusare allegando insufficientiam, et imbecillitatem suam; quoad insufficientiam, suppositis anteà dictis, ille tenetur ad studendum, et ad se idoneum efficiendum; quoad autem imbecillitatem, quâ quis putaret cum merito excusari, nempe cum humilitatis sensu; audiat quid dicit *S. Franciscus Salesius.* Sanctus appellat falsam humilitatem eorum qui recusant saluti animarum vacare, sub colore quòd propriam debilitatem cognoscunt. Dicit totum hoc esse artificium amoris proprii, et humilitatis perversæ, quâ prætenditur propriam socordiam specioso prætextu colorare. Subjungit quòd Deus, nobis aliquid ingenii concedendo, intendit ut nos illo utamur; undè verè humilem se ostendit qui illo utitur, et obedit. Superbo nihil audendum est assumere, tanquam sibi fidenti; humilis contrà animo magno esse debet, quia non suis viribus innititur,

sed spem in Deum collocat, çui placet suam Omnipotentiam exaltare nostrâ imbecillitate; et ideò concludit, humilem omnia aggredi posse.

CAPUT VII.

DE CASUUM RESERVATIONE.

Reservatio est jurisdictionis restrictio 128. *Ignorantes non excusantur à casu, benè quidem à censura. Differentia inter casus papales, et episcopales.* 129. *Qui reservare possit, etc. De casibus Regularium* 130. *De reservatione injusta; et an Superior absolvendo possit ad alium remittere pro non reservatis, etc.* 131. *An peccata venialia, aut interna, aut non consummata, etc.* 132. *Quando inferior potest absolvere, etc.; et an pœnitens debeat se præsentare, etc.* 133. *Si injustè negatur facultas, etc. Si negatur à Prælato regulari* 134. *De peregrinis, quando casus est reservatus tantùm extrà, aut tantùm in patria* 135. *Quomodò intelligendum* In fraudem reservationis 136. *An qui peccat in patria possit absolvi extra illam ab habente facultatem* 137. *An possit absolvi in patria qui peccat extra? Et an peccans in patria, possit absolvi à censura extra illam? Et an peccans extrà, incurrat censuram ibi reservatam?* 138. *Qui recipit in bona fide absolutionem à simplici confessario* 139. *Qui obliviscitur de reservato apud Superiorem, etc.* 140. *An ex confessione nulliter facta apud Superiorem, etc.* 141. *An simplex possit absolvere dubiè reservatum* 142. *Qui post confessionem cognoscit pro certo reservatum* 143. *Qui peccat in confidentiam licentiæ* 144. *An licentia extendatur ad peccata post illam commissa* 145. *De facultatibus Episcoporum, et regularium remissivè* 146.

128. — Reservatio casuum definitur : *Est negatio jurisdictionis circa aliquod peccatum.* Hinc notandum I. communissimam sententiam esse cum *Sanch. Castrop. Holzm. Tambur. Wigandt, Coninch. Antoine, Fagnan. Croix*, et aliis (contra *Roncagl. Salmant. Ciera*, etc.) ignorantes non excusari à reservatione, licèt invincibiliter eam ignorassent; quia reservatio non est pœna quæ respicit peccatores, ùt supponunt adversarii, sed est restrictio jurisdictionis respectu confessariorum; et hoc apertè præcipitur à Trid. *sess.* 14. *c.* 7. ubi dicitur : *Nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam* (nota) *non habet jurisdictionem.* Undè concludit quòd *sacerdotes nihil possint in reservatis.* Nec valet dicere cum *Salm.* et *Ronc.* quòd licèt reservatio directè respiciat confessarios, et limitet eorum facultatem, attamen finis reservationis respicit pœnitentes, ut à peccatis reservatis exterreantur; undè fit quòd, cessante fine adæquato in ignorantibus, cessat etiam

reservatio. Quia respondetur quòd finis reservationis est non solùm ut fideles avertantur à reservatis, sed etiam (ùt dicunt *Fagnan.* et alii) ut prolapsi convenientes recipiant pœnitentias, admonitiones, et remedia quæ non conveniunt ab aliis applicari, quàm à Superioribus, qui semper existimantur prudentiores, et magis idonei, sicut exprimitur in Trid. *loc. cit. Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam et graviora crimina non à quibusvis, sed à summis duntaxat Sacerdotibus absolverentur.* Ex quo deducitur evidenter quòd etiam in ignorantibus non cessat finis adæquatus reservationis (1).

129. — Ex hoc deducitur, ùt etiam communiter dicunt AA. citati pro nostra sententia, quòd etiam in casibus ab Episcopis reservatis, quibus annexa est censura, licèt ignorantes à censura excusentur, cùm in ipsis desit contumacia necessaria pro incurrenda censura, nihilominùs non excusantur à reservatione; nam hæc est differentia inter casus papales et episcopales, quòd papales (exceptis duobus qui reperiuntur reservati sine censura, nempe accusatio sollicitationis contra sacerdotem innocentem, ùt habetur ex Bulla *Sacramentum* Benedicti XIV. et receptio donorum à Regularibus, ùt dictum fuit *Tom. I. Tract. XIII. n.* 8. *in fin.*) principaliter sunt reservati ob censuram. Et idcircò ignorantes ab illis excusantur circa reservationem, ùt docent communiter *Suar. Castr. Sanch. Layman, Mol. Cajet. Gonet. Wigandt, Abelly, Salm. Croix, Ciera, Viva*, etc. (contra *P. Concinam*, quem unicum reperío adversum) : dum ignorantia certè excusat à censura, ùt dicemus *Tract. XIX. n.* 8. et ùt expressum est in *cap.* 2. *de Constit. in* 6. (2). Contrà in casibus episcopalibus, quia principaliter reservatur peccatum (licèt injungatur censura), ideoque ignorantes sicut non eximuntur à peccato, ita nec à reservatione; dùm, ùt dictum est, propter reservationem super illo peccato penitùs sublata est confessario jurisdictio (3).

130. — Notandum 2. casus reservare posse omnes Superiores qui potestate ordinariâ gaudent, proùt sunt Papa, Episcopi, Prælati religionum, et etiam qui potestate quasi episcopali fulgent, sicut declaravit S. C. Conc. apud *Fagnan.*; non autem parochi, nam ipsis saltem ex consuetudine hæc facultas abrogata est (4). Dictum est Prælatos religionum posse etiam reservare casus, sed ùt decrevit Clemens VIII. tantùm undecim reservare possunt et

(1) *Lib.* 6. *n.* 581. — (2) *lib.* 6. *n.* 580. — (3) *lib.* 6. *n.* 581. Dubit. 2. — (4) *n.* 578.

non ultrà, sine consensu Capituli generalis pro tota religione, aut provincialis pro provincia. Casus autem determinati fuerunt à Clemente, et sunt sequentes : 1. Apostasia. 2. Egressio nocturna, et furtiva à monasterio 3. Sortilegium. 4. Peccatum mortale contra paupertatem. 5. Furtum mortale de bonis monasterii. 6. Peccatum carnale opere consummatum. 7. Perjurium in judicio. 8. Coöperatio in abortu fœtus animati, etiam effectu non secuto. 9. Occisio vel gravis percussio cujuscumque personæ. 10. Falsificatio manûs, vel sigilli Officialium monasterii. 11. Malitiosum impedimentum, retardatio, aut aperitio litterarum à Superioribus ad inferiores, vel contrà. An autem Prælati possint infligere censuram super alio casu, illum non reservando, affirmat *Busemb.*; sed communiùs et probabiliùs negant *Lugo*, *Sanch. Diana* et *Holzm.* (1).

131. — Notandum 3. reservationem non posse emanari sine justa causa; quare dicunt nonnulli reservationem injustam esse invalidam, quia Trident. dedit hanc facultatem Prælatis reservandi casus in ædificationem, non in destructionem : sed sententia communior et verior cum *Laym. Suar. Lug. Holzm. Ciera*, etc. dicit illam fore graviter illicitam, sed validam; quia sicut potest Prælatus non concedere facultatem pro aliquibus casibus, ita potest etiam reservare eam (2). An autem possit Superior absolvere à reservatis, et pro aliis remittere pœnitentem ad inferiorem, alii admittunt propter consuetudinem; sed hæc consuetudo communissimè negatur à *Salm. Cano, Nav. Laym. Castrop. Salm. Croix*, etc. Tantummodò hoc permittitur à Præfatis AA. in casu rarissimo magnæ necessitatis, putà si Superior præpeditus esset aliquo gravissimo negotio, et contrà pœnitens esset in necessitate communicandi, et repugnantiam ostenderet bis peccata sua confiteri (3).

132. — Notandum 4. posse etiam reservari venialia, ùt communiter admittunt *Suar. Lugo, Ciera*, *Holzm. Conc.*, etc. contra *Vasq.*; quià licèt non adsit obligatio confitendi venialia, attamen ipsa remitti nequeunt per Sacramentum, nisi ex Ecclesiæ jurisdictione; ideòque sicut illa hanc negare potest, ita etiam limitare (4). Et ita pariter reservari possunt peccata interna, ùt etiam communiter dicunt *Sot. Silv. Suar. Croix*, *Ant.*, etc. Nec obstat dicere Ecclesiam non judicare de peccatis occultis; dùm respondetur quòd Ecclesia reservando non est quòd judicet de peccatis

(1) *N.* 583. — (2) *n.* 579. — (3) *lib.* 6. *n.* 595. — (4) *n.* 582. Dubit. 1.

internis, sed judicat de absolutione illorum, quæ est actus externus (1). Cæterùm prudentia exposcit (et hoc fert usus) ne reserventur nisi mortalia, et graviora (juxta normam datam à Concilio, quod dicit *atrociora quædam et graviora crimina*), et externè gravia; undè communiter docent *Lugo*, *Sanch. Suar. Bonac. Granad. Ciera*, etc.: peccatum leve in quantum est externum non cadit sub reservatione, licèt internè esset grave; quia Superiores non intendunt reservare, nisi peccata externè gravia, et insuper consummata, et perfecta in specie sua. Hinc rectè dicit *P. Mazzotta*, non reservari incestum, et sodomiam extra vas peractam, neque sodomiam imperfectam, putà inter marem et fœminam, ùt dicunt insuper *Silv. Azor. Bonac. Tourn*, etc. (2).

133. — Notandum 5. quòd, cùm non adiri potest Superior, potest inferior indirectè absolvere à reservatis, urgente aliquâ causâ, v. g. ut vitetur scandalum, aut infamiæ nota, aut ut satisfiat præcepto paschali, aut si pœnitens aliàs diutiùs perseverare deberet in mortali, ex eo quia Superior longè abest; ita communiter *Suar. Laym. Castrop. Conc. Wigandt*, *Salm. Ciera*, *Viva*, etc. (3). Dictum est *indirectè*, quia cessante impedimento, tenetur postea pœnitens se præsentare Superiori, ut directè absolvatur à reservatis; ratio est quia confessarii simplices, ùt declaravit Trident. (*Sess.* 14. *c.* 7.), *extra articulum mortis nihil possunt in reservatis;* undè extra mortis articulum, licèt impedimentum esset perpetuum, si casus est episcopalis, et impedimentum casu cessaret, semper recurrendum est ad Episcopum pro absolutione directa. Et si casus est papalis, et impedimentum est perpetuum, et pœnitens ne ad Episcopum quidem recurrere posset (ùt debebat, cùm non posset adire Papam) etiam obtentâ absolutione in casu necessitatis à confessario simplice, debet saltem se præsentare Episcopo (4); vide dicenda *Tom. III. Tract. XX. n.* 45. Et advertendum quòd tunc, si peccatum est reservatum cum censura, non se præsentando, reincidit in censuram, ùt dictum est *n.* 96. *in fine.* Cùm autem quis haberet peccata reservata, et cùm esset in necessitate communicandi, si nullus adesset qui haberet facultatem, an iste teneatur confiteri simplici confessario; et an si confiteatur, debeat illi narrare tam reservata, quàm non reservata, vide dicta *Tract. XV. num.* 27. *et* 28. ubi dixi-

(1) *Ibid.* Dubit. 2. — (2 *ibid.* Dubit. 3. — (3) *n.* 585. — (4) *lib.* 6. *n.* 585. Dubit. 1.

mus teneri confiteri ea, saltem cùm necesse est ut confessarius judicium certum formare possit de ejus dispositione; undè addimus hìc, quòd si confessarius interrogat, debet omnia manifestare; nam, sicut rectè animadvertit *Lugo*, licèt pœnitens non teneatur per se ad aliquod peccatum aperiendum, attamen tenetur illud exponere, cùm de illo interrogatur à confessario, qui jus habet noscendi totam conscientiam pœnitentis, tùm ut cognoscat ejus dispositionem, tùm ut remedia applicet, in quibus duobus ille est verus judex (1). An autem quilibet confessarius absolvere possit moribundum à papalibus, præsente Episcopo, vide *præc. num.* 97.

134. — Notandum 6. licèt Superior injustè negaret facultatem, inferiorem non posse absolvere à reservatis, sicut communiter docent *Sot. Suar. Laym. Lugo*, *Ciera*, *Salm.*, etc., quidquid dicant *Henriq.* et *Diana;* nam sicut est valida reservatio injusta (ùt dictum est *num.* 131.), ita etiam valida est injusta negatio facultatis (2). Cæterùm proculdubio graviter peccant Episcopi, qui injustè negant facultatem; et peccant etiam contra justitiam, cùm ex tali denegatione notabile damnum subditorum animæ patientur; ita communiter *Lugo*, *Suar. Coninc. Quintanad. Fagund. Diana* et *Ciera*, ex *S. Thoma;* præcipuè (ait Ciera) si pœnitens adduci non possit ut adeat Superiorem. Contrà Superior justè semper denegare potest facultatem, donec pœnitens notitiam necessariam ei non affert ad reparandum publicum scandalum, aut damnum; nam aliàs à nemine tamquam indispositus absolvi potest: *Suar. Lugo*, etc. (3). Advertendum tamen hìc circa Regulares, 1. quod (ùt habetur ex Bulla 26. Urbani VIII.) declaravit Clemens VIII. quòd si Superior regularis negat facultatem confessario deputato, potest hic *pro ista vice* (ùt loquitur Bulla) absolvere pœnitentem, et ita communiter asserunt DD. *Lugo*, *Gabriel*, *Avers. Bus. Salm.* cum *P. Viva*, qui dicit, quòd pro *ista vice* intelligitur toties quoties Superior injustè negat facultatem. Et idem dicunt *Pelliz. Dian. Quintanad.* si illam denegat alteri Religioso doctiori, et prudentiori, licèt non deputato; et idem dicit *Pelliz.* si denegatur eidem pœnitenti. Advertendum 2. quòd propter privilegium concessum fratribus minoribus, omnes Regulares semel possunt absolvi à reservatis per eorum confessarios, licèt super reservatis careant facultate, *Suar. Diana*, et *Rodriq.* (4).

(1) *Ibid.* Dubit. 2. *et* 3. — (2) *n.* 586. *ad* 4. — (3) *lib.* 6. *n.* 586. *ad* 6. — (4) *ibid. ad* 5.

135. — Notandum 7. circa peregrinos : peregrini in quantum ad casuum reservationem plerùmque judicandi sunt juxta leges diœcesis in qua reperiuntur. Unde fit quòd si peccatum est reservatum tantùm in illa diœcesi, non potest peregrinus absolvi à simplici confessario, etsi illud peccatum non est reservatum in sua patria; ita tenent, contra aliquos, communiùs et veriùs *Suar. Lugo*, *Bonac. Conc. Wigandt*, *Ciera*, *Diana*, *Salm.*, etc. cum quadam declaratione S. C. Ratio est quia hodie peregrini, stante communi consuetudine, non absolvuntur jam ex consensu præsumpto suorum Ordinariorum, ùt supponunt adversarii, sed ex voluntate Ecclesiæ universalis. Contrà reservatio non respicit pœnitentes, ùt dictum est *n.* 128, sed confessarios dumtaxat; undè ipsi non possunt absolvere ab illis peccatis tantùm, super quibus limitata est facultas (1). E converso si peccatum est reservatum tantùm in patria, non autem in illa diœcesi, benè potest peregrinus absolvi ab unoquoque confessario, ùt rectè docent *S. Antonin. Cajetan. Lugo*, *Suar. Bonacin. Cabassut. Concin. Roncag. Mazzot. Salmantic.*, etc., quia hæc est consuetudo approbata communiter ab Episcopis, et Pontificibus, nempe ab Eugenio IV. (ùt testatur *Lugo*) et præcipuè à Clemente X. in sua Bulla *Superna*, edita 21. Junii 1670. Modò (limitavit Clemens) non esset quòd pœnitens proficisceretur à patria sua in fraudem reservationis : *Posse autem* (sunt verba Pontificis) *regularem confessarium in diœcesi in qua est approbatus*, *confluentes ex alia diœcesi à peccatis in ipsa reservatis*, *non autem in illa ubi idem confessarius est approbatus*, *absolvere; nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse.* Bulla loquitur propriè de confessariis regularibus, ùt observatur; sed intelligitur etiam pro sæcularibus, ùt rectè dicunt *Croix*, *Viva*, et *Roncagl.* et ùt declaravit etiam S. C. (2).

136. — Quomodò autem intelligenda est clausula illa *in fraudem reservationis*, multæ et diversæ adsunt opiniones. *P. Mazzot.* cum *Tamb.* et aliis intelligit, cùm casus est deductus in forum contentiosum; sed hæc explicatio nihil concludit, dùm Pontifex loquitur de foro sacramentali, non autem de externo. Episcopus *Milante* intelligit quando pœnitens peccasset in confidentiam absolutionis, sed non cùm aliò proficisceretur, ut faciliùs ibi absolvi

(1) *Lib.* 6. *n.* 588. — (2) *n.* 589. *v.* Idque.

posset : sed nec huic explicationi assentiri valeo : Pontifex enim non loquitur de iis qui peccant, sed de iis qui migrant in fraudem reservationis. Alii alias applicationes afferunt; sed communiùs, et probabiliùs *Lugo*, *Ronc. Viva*, cum *Porcella*, et *Fagund.* et *Instruct. Confess. nov.* cum *Passerino* explicant, quando pœnitens fine unico et principali proficiscitur, ut alibi faciliùs absolvatur, et ut proprii pastoris judicium aufugiat; quia tunc propriè dicitur intervenire fraus, quando elusoria redditur lex; et quidem lex reservationis eluditur, cùm pœnitens principaliter è patria migrat ut in alia diœcesi faciliter absolvatur. Contrà non migrat in fraudem, qui aliquò proficiscitur alio fine, v. gr. lucrandi indulgentias, aut fine alia negotia agendi, aut citiùs vel cum minori incommodo confitendi, aut reperiendi confessarium non cognitum, aut prudentiorem à quo meliùs dirigi possit, et per quem sperat uberiorem conscientiæ pacem foro consecuturum (1).

137. — Dicit autem *Roncaglia*, quòd pœnitens, qui discedit aufugiendi fine proprii pastoris judicium, in aliena diœcesi non potest ne à confessariis quidem, qui super reservatis habent facultatem, absolvi, quia tunc etiam migraret in fraudem (2). Sed contradicunt *Milante*, et *Viva*, cum *Suar. Nav. Lug. Bonac.* cum communiori DD. qui dicunt quòd si casus est reservatus in utraque diœcesi, peregrinus liberè absolvi potest ab habente facultatem; et hæc opinio non videtur improbabilis, quia reverà tunc non videtur pœnitens committere fraudem in reservationem, cùm eat ad confessarium approbatum etiam pro reservatis (3). Præterea dicit *Mansi*, et adhæret etiam *Ronc.*, non posse absolvi qui extra patriam peccatum commisisset reservatum in patria, hoc fine ut posteà extrà absolvatur. Sed etiam circa hoc oppositum sentio, quia peccator tunc non diceretur discessisse in fraudem reservationis ut absolveretur, sed aliò se contulisse, ne reservationem incurreret (4).

138. — Contrà rectè dicunt *Castrop. Suar. Coninch. Conc.* (quicquid dicant alii) non posse absolvi in patria à reservato pœnitentem qui peccavit in monasterio Regularium, licèt exempto, quia quamvis hæc monasteria sint exempta etiam quoad locum, ùt dictum est *Tract. II. n.* 29., nihilominùs nec per hoc potest eum absolvere confessarius, cui limitata est jurisdictio super tali casu. Et

(1) *Lib.* 6. *n* 589. *v.* Quomodò. — (2) *ibid.* — (3) *n.* 587. — (4) *n.* 589. *v.* Quomodò.

idem currit propter eamdem rationem, si pœnitens peccasset extra diœcesim, licèt ibi talis casus non esset reservatus. Ita etiam dicimus cum *Ronc.* et *Wigandt*, contra alios, non posse absolvi à confessario simplici pœnitentem extra diœcesim à censura quæ in patria est reservata, quia totam facultatem confessarii simplices ad absolvendum à censuris habent ex *cap. Nuper.*, *de Sent. excomm. in* 6. ubi expressè dicitur quòd confessarii absolvere nequeunt à censuris reservatis (1). Dicimus etiam cum *Avers.* et *Mazzot.* quòd si peregrinus peccat in alia diœcesi, ubi ille casus est reservatus, non potest ibidem absolvi à simplici confessario, tum quia ibi ratione delicti jam incurrit reservationem; tùm quia confessarius (sicut dictum est *n.* 135.) non potest absolvere exterum, nisi juxta limites jurisdictionis sibi ab Ordinario suo concessæ. Advertendum tamen quòd talis peregrinus jam incurrit reservationem, ùt dictum est, non verò censuram illi annexam, ùt rectè dicunt *Suar. Silv. Conc. Sal. Avil. Sayr. Mazz.*, etc. contra aliquos; nam in *cap.* A nobis, *de Sent. excomm. in* 6. dicitur *solos subditos comprehendi sub excommunicatione lata ab Episcopo futuris delictis.* Et ratio, quia censura non incurritur, nisi ab iis qui non tantùm subditi sunt, sed etiam contumaces; peregrinus contrà, licèt fiat subditus ob peccatum, nihilominùs non potest dici contumax (2).

139. — Quæritur 1. an pœnitens qui bonâ fide confitetur reservatum confessario simplici, aut si obliviscitur illius, sit validè absolutus? Negat *Antoine*, dicendo simplicem confessarium, cùm nihil possit in reservatis, non posse ne indirectè quidem absolvere ab illis. Sed communior est sententia opposita affirmans (ùt fatetur ipse *Antoine*) cum *Suar. Castr. Lugo*, *Conc. Salmant.*, etc., et etiam est probabilior, quia confessarius simplex, licèt careat jurisdictione circa reservata, non autem caret eâ in non reservata; quare jam non reservata directè absolvuntur, et indirectè reservata; nam mortalia non possunt absolvi nisi omnia simul, cùm non possit unum remitti, non remisso alio; et cùm hæc sententia sit communis, et valdè probabilis; si fortè falsa esset, saltem supplet Ecclesia quoad jurisdictionem, juxta dicta *num.* 91. (3).

140. — Quæritur 2. an pœnitens confessus Superiori, si obliviscitur reservati, possit postea de illo à quovis

(2) *Lib.* 6. *n.* 590. — (2) *n.* 591. — (3) *n.* 596. *v.* Quær. I.

absolvi? *Prima* sententia affirmat cum *Lugo*, *Sanch. Castr. Ciera*, *Salm.*, etc. dicens tunc præsumi Superiorem solvendo velle etiam eum liberare ab omni vinculo reservationis, sicut pariter dictum est *num.* 69. de jubilæo. *Secunda* sententia contrà negat cum *Suar. Silv. Angelo*, *Con. Antoine*, etc., quia ad auferendam reservationem, ùt dictum est, requiritur ut peccatum subjiciatur judicio Superioris, ut ab eo competentem recipiat pœnitentiam, et medicinam; adeò ut non debet judicari ablata reservatio, nisi adsit specialis præsumptio quòd Superior voluerit eam auferre. Ratio equidem est valdè valida; qua de re hæc sententia mihi videtur probabilior, ad differentiam sententiæ relatæ *num.* 69. quia ibi ratione jubilæi conceditur pœnitenti privilegium posse absolvi à quocumque confessario. Hoc non obstante primam sententiam improbabilem putare nequeo; nisi adesset specialis præsumptio quòd Superior distulisset absolutionem, si audîsset confessionem etiam reservati (1).

141. — Quær. 3. an auferatur reservatio per confessionem invalidam Superiori factam. Respondetur : si confessio est invalida, sed inculpabiliter, communiter affirmant *Cajetan. Suar. Lugo*, *Wigandt*, *Castr. Bonacina*, *Ronc. Coninch. Holzm. Croix*, et *Salm.* (contra *Concinam*), quia tunc jam ex una parte Superior intendit actualiter, et absolutè pœnitentem liberare tam à peccato quàm à reservatione; et ex alia parte, jam pœnitens subjecit peccatum suum Superioris judicio, et ab ipso jam recepit remedia et pœnitentiam, quam semper tenetur adimplere, licèt postea percipiat confessionem fuisse invalidam, ùt advertit *Bon.* Nec valet dicere quòd Superior, et tantò minùs delegatus non auferunt reservationem, nisi per absolutionem; quia quoad Superiorem, benè potest ipse concedere illam extra Sacramentum; et in eo casu benè præsumendum est auferre velle; et in quantùm ad delegatum, licèt iste non possit sine absolutione eam auferre, nihilominùs tunc judicatur posse eam auferre ex voluntate ipsius Superioris, aut saltem virtute consuetudinis approbatæ ex auctoritate communi DD. (2). Major difficultas fit, quando confessio est sacrilega, tunc dicunt absolutè *Holz. Viva*, *Ronc. Conc.* et *Croix* non auferri reservationem, quia non præsumitur Superior velle, ut subditus ex suo scelere beneficium reportet. Sed pariter communiùs affirmant *Suar. Lugo*, *Castr. Bonac. Vasq. Filliuc. Salm. Cajet. Coninch.*

(1) *Lib.* 6. *n.* 597. — (2) *n.* 598.

etc., et non improbabiliter, quia alius est finis confessionis, qui est remittere peccatum; alius est finis reservationis, qui est ut subjiciatur peccatum judicio Superioris, et hic jam obtinetur; et licèt Superior ex voluntate interpretativa nollet, nihilominùs jam vult voluntate actuali illam auferre. Secùs autem dicendum (ùt rectè advertunt *Lugo*, *Suar.* et *Vasq.*), si pœnitens culpabiliter taceret peccatum, aut, addit *Suar.*, si ipse confiteretur reservatum sine animo illud vitandi, aut pœnitentiæ satisfaciendi, modò postea non mutaret voluntatem (1). Et secùs etiam currit de confessione sacrilega, aut invalida facta in jubilæo, ùt dictum est *præc. n.* 67., quia ibi alia procedit ratio.

142. — Quæritur 4. in dubio an pœnitens nec ne incurrerit aliquod reservatum, an possit à simplici confessario absolvi? Respondetur: quando dubium est facti, nempe utrùm peccatum fuerit veniale, an mortale, et an mortale fuerit nec ne consummatum, tunc apud omnes (excepto *Wigandt*) pro certo habetur quòd possit; ita *Suar. Sanch. Lug. Conc.* et alii; quia reservatio utpotè odiosa, est strictè interpretanda, undè intelligenda de peccatis certè gravibus, et consummatis, ùt dictum est *n.* 132. Si verò dubium est circa jus, nempe quando controvertitur inter DD. an aliquod peccatum sit vel non reservatum confessario; in hoc casu negant *Conc. Wigandt*, et *Antoine*, cum *Armil.*, dicentes quòd confessarius non potest absolvere cum jurisdictione quæ tunc ei dubia facta est. Sed etiam in tali casu AA. citati, et communiter etiam affirmant *Filliuc. Hurtadus*, *Bonac. Sa*, *Henriq. Anaclet. Elbel*, *Viva*, *Spor. Salm.*, etc., et hoc sive dubium sit positivum, sive negativum, quia in utroque currit eadem ratio; dùm in dubio confessarius possidet facultatem absolvendi. Præterquam quòd, cùm hæc sententia sit communis, et probabilissima, in casu quo fortè esset falsa, supplet Ecclesia. Nec obstat dicere quòd Clemens VIII. suo Decreto prohibuit confessariis privilegiatis absolvere à casibus Bullæ *Cœnæ*, licèt essent *dubiè reservati*; et quòd pariter in *Extrav. Perlectis*, vetitum est Episcopis absolvere à percussione gravi clericorum, etiam in dubio an sit gravis vel levis; quia respondetur quòd ambæ hæ prohibitiones magis confirmant nostram sententiam: ergò, dicimus: In aliis casibus reservatis, exceptis his duobus, rectè potest dari absolutio, nam *exceptio firmat regulam.*

(1) *Lib.* 6. *n.* 598. *v.* Quær. IV.

Sed hic notandum quòd Clemens (ùt referunt *Ronc. et Antoine*) anno 1602. moderavit præfatum Decretum, auferendo illa verba *etiam dubiè reservatis* (1). Limitant autem nostram sententiam *Sanch. Bonac.*, etc., in casu quo illud peccatum reservatum judicaretur in foro externo; sed hæc limitatio meritò etiam refellitur à *Lug. Escob. Spor. Tamb.* et *Salm.*, quia differt forum externum ab interno. In illo attenditur præsumptio, et non præstatur pœnitenti fides. Sed in hoc sacramentali omninò creditur pœnitenti, donec non constet de opposito (2).

143. — Quæritur 5. an qui confessus est simplici confessario dubiè reservatum, omninò liberetur à reservatione, etiamsi postea illud cognoscat certè reservatum? Negat *P. Conc.*; sed affirmant communiter *Lugo*, *Dicast. Aversa*, *Spor. Viva*, *Sanch.* et *Salm.* cum aliis; quia cùm confessus sit peccatum tanquam dubiè reservatum, jam directè absolutus est (ùt fatetur ipse *P. Conc.*) ideòque remanet directè reservatio ablata. Alius est casus, ùt diximus *præc. n.* 34., quando pœnitens confitetur peccatum utì dubium, et deindè recordetur esse certum, quia tunc tenetur ipse iterùm confiteri ùt certum, ut suppleat integritati, et ut exponat confessario, ut reverà fuit in conscientia; sed in casu nostro, remisso peccato, est jam, ùt dictum est, ablata reservatio; undè cessat obligatio adeundi Superiorem, ut liberetur ab illa (3).

144. — Quæritur 6. an possit absolvi à reservatis, qui peccavit in confidentiam licentiæ? Aliqui dubitarunt; sed communior sententia affirmat cum *Sanch. Lug. Fill. Bon. Molfes. Salm. Aver.*, etc. Ratio est, quia, esto Superior nolit ut subditus ansam capiat occasione licentiæ, attamen non intendit postea absolutionem negare pœnitenti, quem verè pœnitet sui peccati et proponit illud vitare. Idem diximus de jubilæo *n.* 70 (4).

145. — Quæritur 7. an licentia data pro reservatis extendi possit ad peccata post ipsam commissa? Respondetur non extendi jam, si licentia datur pro solis peccatis speciatim nominatis, aut pro numero determinatis; secùs verò si indefinitè conceditur; ita communissimè *Lugo*, *Ronc. Bonac. Passerin. Præpos. Aver. Dicast. Salm.*, etc.; excipitur tamen, si pœnitens, cui præsertim licentia concessa est, aliud peccatum committeret post notabile tempus, v. gr. post mensem, aut si licentia concessa fuisset intuitu alicujus festivitatis particularis (5).

(1) *Lib.* 6. *n.* 600. *v.* Quær. I. — (2) *ibid. v.* Limitant. — (3) *ibid. v.* Quær. II. — (4) *n.* 601. — (5) *lib.* 6. *n.* 601. Quær. IV.

146. — Quoad autem facultates Episcoporum absolvendi à casibus papalibus occultis, et impeditis, vide dicenda *Tom. III. Tract. XX. de privil. n.* 36. *v. Dubitatum fuit. et n.* 38. et quoad facultates Regularium, vide ibidem ex *n.* 95. *et seqq.*

CAPUT VIII.

DE SIGILLO CONFESSIONIS.

Obligatio sigilli 147. *De iis qui tenentur ad sigillum* 148. *An teneatur qui est requisitus de consilio à confessario ex pœnitentis licentia* 149. *An consultus ab ipso pœnitente* 150. *An qui legit folium confessionis* 151. *Cadunt sub sigillo* I. *Peccata etiam levia.* II. *Peccata complicis, sed ex licentia pœnitentis potest admoneri complex* 152. III. *Objectum peccati.* IV. *Pœnitentia.* V. *Circumstantiæ, sed non impertinentes.* VI. *Revelationes, et virtutes quando, etc.* VII. *Scrupuli* 153. VIII. *Defectus naturales* 154. *Casus de pœnitente surdo* 155. *Casus in quibus non adest obligatio sigilli. De licentia pœnitentis; et an liceat eum admonere intra confessionem, quin ab eo petatur licentia* 156. *Casus in quibus læditur sigillum.* I. *Qui diceret in monasterio, etc.* 157. *Qui diceret in oppido, etc.* 158. II. *Qui utitur notitiâ confessionis ad gubernationem, cum gravamine, etc.* 159. *Si redit pœnitens malæ conscientiæ* 160. *An confessarius possit sibi cavere de damnis, etc.* 161. *An possit præberi schedula confessionis, etc.* 162. *Si pœnitens minetur mortem, etc.* 163. *An liceat uti opinionibus probabilibus, etc.* 164.

147. — Sigillum sacramentale inducit obligationem tacendi peccata et omnia alia in confessione manifestata in ordine ad absolutionem etiam colloquendo cum ipsomet pœnitente : et hæc obligatio est ita stricta, ut confessarius in nullo casu et tempore possit ea revelare, licèt mortem subiturus esset. Ut clariùs super hac materia valdè implicata procedam, adnotemus hìc primo loco eos qui tenentur ad sigillum : secundo ea quæ cadunt sub sigillo : tertio casus in quibus læditur sigillum : quarto casus in quibus non læditur.

148. — Et primo loco adnotabimus eos, qui tenentur ad sigillum. Generaliter loquendo, tenentur omnes ii, ad quos quocumque modo pervenit notitia confessionis. Sed loquendo in particulari, tenentur I. Confessarius, qui frangendo sigillum tria peccata committeret : sacrilegii ob injuriam quam infert Sacramento, injustitiæ quâ afficit pœnitentem et etiam detractionis, si peccatum non esset publicum. Confessarius, si fortè interrogaretur de peccatis auditis, potest rectè affirmare etiam juramento se nihil audivisse; nam de omnibus, quæ ipse in confessione ex-

cepit, nullam habet scientiam communicabilem; ita communiter *S. Anton. Suar. Laym. Wigandt, Antoine*, et alii cum *S. Thoma* (1) qui dicit : *Potest jurare, se nescire, quod scit tantùm ùt Deus.* Et hoc etiamsi, ùt dicunt *Lugo, Vasq. Suar. Laym. Croix*, etc. (contra *Conc*). confessarius requisitus esset ad respondendum non ùt homo, sed utì Dei minister : aut si requisitus esset ad respondendum sine æquivocatione, ùt dicunt *Lugo, Holzm. Croix*, etc.; nam tunc ille jam respondet sine æquivocatione, nempe intelligitur sine illo æquivoco quod potest licitè omitti; nam contrà interrogans non habet jus ut ei respondeatur sine illo æquivoco quod non potest omitti sine peccato. Si verò confessarius interrogatur, an vel ne dederit absolutionem pœnitenti, respondere debet : *Functus sum officio meo.* Sed sic dicere aliquando etiam suspicionem negatæ absolutionis afferre potest; undè omnibus istis interrogationibus temerè factis semper satius erit respondere exprobrando sic : *Suntne interrogationes faciendæ!* Si autem accideret casus quòd confessarius non absolvisset, et clericus interrogaret, utrùm pœnitens communicaturus sit? Confessarius respondere debet : *Interroga eum, an velit communicare* (2). II. Tenetur etiam ad sigillum Prælatus qui requisitus fuit de licentia pro casibus reservatis, ùt rectè dicunt *Suar. Lugo, Conc.* et *Salm.* (contra *Castropal.* et *Vasq.*); quia secùs redderetur odiosa confessio. III. Interpres. IV. Qui audiret aliquod (etiam casu inculpabiliter) à pœnitente prolatum in ordine ad confessionem, ùt dicunt commun. *Bonac. Laym. Castrop. Salm.*, etc. contra *Sot.* Ita pariter qui auscultat peccatum voce elatâ confessum, sed in aliqua necessitate naufragii, conflictûs, etc.; secùs autem si pœnitens tantùm ad suam confusionem vellet publicè confiteri; *Castr. Coninch. Salm.*, etc. V. Omnes quibus aliquid sacrilegè revelatum est; communiter *Laym. Holzm. Salm. Conc. Spor.*, etc. VI. Laicus qui dolo se finxisset confessarium; *Suar. Lugo, Ronc.* et alii communiter contra *Sotum*, et *Vasq.* VII. Qui alterius rudis confessionem scripsit. Nonnulli addunt etiam pœnitentem sub eodem sigillo sacramentali teneri ad reticenda ea quæ confessarius ei dicit; sed hoc negat communis et vera sententia cum *Layman, Wigandt, Suar. Castrop. Bonac. Salm. Holzm. Busemb.*, etc. quia reverà jus sigilli institutum est in pœnitentium beneficium. Omnes tamen conveniunt cum *Holz.* pœnitentem vinculo secreti naturalis teneri ad reticenda

(1) *In 4. dist.* 21. *q.* 3. *a.* 1. *ad* 3. — (2) *lib.* 6. *n.* 645.

à confessario sibi dicta, quorum propalatio potest illi damno esse; et ego subjungo tale vinculum esse strictius simplici naturali; dùm consilia ab aliis data sunt spontanea, sed illa confessarii data sunt ex officio et obligatione; undè infero quòd rarissimus esse posset casus in quo pœnitens tale secretum licitè revelare posset, cum damno confessarii (1).

149. — Quæritur 1. an doctor, quem confessarius consulit de licentia pœnitentis, teneatur ad sigillum sacramentale? Negant *Castrop. Vasq. Tamb. Diana*, etc. dicentes tunc peccati notitiam non haberi ex confessione, sed ex manifestatione facta ex licentia, et consequenter nomine pœnitentis; undè sicut non teneretur ad sigillum sacramentale, qui consultus esset ab ipsomet pœnitente, ita nec requisitus pœnitentis nomine. Sed communiùs et probabiliùs affirmant *Silv. Navar. Lugo*, *Laym. Bonac. Spor. Croix*, *Petrocor. Ronc. Mazzot.* et *Viva*, et expressè docet *S. Thomas* (2). Ratio est quia eadem Sacramenti institutio exigit ut remaneat sigilli obligatio unicuique ad quem pervenit notitia peccati causâ confessionis, aliàs confessio semper redderetur odiosa. Opponit *Tamb.* quòd pœnitens in danda licentia præsumitur voluisse abstrahere illam notitiam ab obligatione sigilli; sed nos respondemus cum *Lugo*, et *Spor.* quòd imò præsumitur oppositum, nempe quòd quilibet pœnitens, dando licentiam, eam det majori quam imponere potest restrictione, cùm agatur de re tam odiosa quàm est peccata sua propalare (3). Advertendum tamen hìc quòd, non obstante sigillo, doctor qui consilium dedit, donec judicium per absolutionem non perfectum est, potest liberè loqui de illo casu cum confessario, et cum aliis in consilium convocatis, quia moraliter sic intelligitur fuisse data licentia. Advertendum etiam, quòd si evenerit unquam quòd duo confessarii semotim peterent consilium ab eodem doctore de pœnitentis licentia, dicit *Lugo*, quòd non potest doctor cum secundo loqui de circumstantiis auditis à primo, et ignotis secundo; sed pace tanti doctoris, ego contrarium sentio, quia cùm pœnitens det licentiam secundo confessario loquendi de casu cum eodem consultore, sicut certè credendum est nihil aliud velle pœnitentem quàm consilium rectum, ita etiam certè præsumendum est illum consentire, ut consultor dicat quicquid scit, et quicquid dicendum sit, ut bonum præbeat consilium (4).

(1) *Lib.* 6. *n.* 647. — (2) *In* 4. *dist.* 21. *q.* 3. *a.* 1. *q.* 3. *et a.* 2. *ad* 4. — (3) *lib.* 6. *n.* 648. — (4) *lib.* 6. *n.* 648. *ad* Notandum II.

150. — Quæritur 3. an teneatur ad sigillum ille quem ipse pœnitens consulit de confessione quam alii facere intendit? Affirmant *Tamb. Conc. Spor. Antoine*, *Croix, Diana*, etc., dùm dicunt quòd dùm oporteat pœnitentibus consilium capere ut benè confiteantur, si consultor non teneretur ad sigillum, confessio redderetur odiosa. Sed probabiliùs negant *Suar. Castrop. Avers. Henriq.*, etc. Ratio est quia sigilli sacramentalis obligatio non oritur nisi ex sola confessione sacramentali, ad finem recipiendi absolutionem facta, ùt docent omnes cum *Vasq. Suar. Gabriel*, *Coninch. Castrop.* cum eodem *P. Conc.* et cum *S. Thoma*(1) qui dicit : *Sigillum sacramentale confessionis non se extendit, nisi ad ea de quibus est sacramentalis confessio.* Undè fit quòd consiliarius in quantùm ad notitiam ei præstitam ad consilium ab eo capiendum (non autem absolutionem), tenebitur ille quidem ad sigillum naturale, non autem sacramentale. Ad rationem oppositam respondetur quòd timor revelationis redderet consultationem jam odiosam, sed non confessionem. Si unquam consultatio in aliquo casu esset necessaria ad confessionem, non negamus tunc revelationem reddituram fore confessionem odiosam ; sed hunc casum nescimus reperire, quòd quis ut confiteatur, debeat absolutè alios consulere præter confessarium. Secùs autem esset, meo judicio, contra *Henriq.*, si pœnitens consuleret confessarium, ut postea apud ipsum confiteretur de ipsismet, quæ tunc illi aperit : quia tunc illa consultatio judicatur confessio proximè inchoata, dùm facta est ad recipiendam ab eo ipso absolutionem. (2).

151. — Quæritur 1. an teneatur ad sigillum qui legit chartam, ubi pœnitens scripsit suam confessionem? Affirmant *Spor. Ronc.* et alii pauci ; tùm quia illa scriptura est proximè ordinata ad confessionem futuram ; tùm quia manifestatio talis scripturæ redderet odiosam confessionem ; sed negant communissimè, et probabiliùs *Sot. Nav. Suar. Bonac. Wig. Sayr. Laym. Coninch. Lugo*, *Castrop. Holzm. Viva*, *Elbel*, *Salm.*, etc., quia sigillum non contrahitur in præparatione ad confessionem, sed dumtaxat in confessione actuali aut proximè inchoata, ùt superiùs diximus. Et cùm scriptura ordinariè non sit necessaria ad confitendum, respondetur ad secundam rationem oppositam (pari modo ac responsum est in quæstione antecedenti) quòd timor revelationis scripturæ redderet odiosam scriptionem, non autem confessionem. Rectè tamen excipiunt 1. *Lugo*,

(1) *In 4. d. 21. a. 1. q. 3. v. Sed contra.* — (2) *lib. 6. n.* 649.

Spor. Holzm., etc., si illa scriptura confecta esset à muto qui non posset aliter confiteri. 2. Si esset epistola ad Superiorem scripta pro obtinenda licentia reservatorum. 3. Si illa charta, ùt rectè dicunt *Viva*, *Wigandt*, cum ipso *de Lugo*, esset consignata sacerdoti pro confessione facienda, quia tunc etiam habetur tanquam confessio inchoata; aut (addunt) si illa charta relicta esset casu in confessionali post factam confessionem. Cæterùm extra hos casus, ùt dicunt *Laym. Castrop.* et *Spor.* qui legeret hujusmodi scripturas (et tantò magis qui eas proderet) non potest excusari à peccato gravi, nisi sciret certò ibi contineri levissima peccata. Addunt ampliùs *Laym.* et *Spor.*, quòd peccata ibi contenta non possent revelari, nisi in casu maximæ necessitatis, ùt esset ad salvandam rempublicam, aut vitam innocentis (1).

152. — Secundo loco adnotantur quæ cadunt sub sigillo, et sunt: I. Omnia peccata pœnitentis ab illo manifestata animo se accusandi (non autem si narrata fuissent per modum simplicis narrationis) etiam venialia licèt minima; nam in materia hujus sigilli certum est apud omnes non dari parvitatem materiæ; et hoc licèt pœnitens indispositus recessisset sine absolutione (2). II. Peccata complicis à pœnitente manifestata etiam sine necessitate (3): jam dictum est *præc. num.* 41. nunquam licere confessario interrogare pœnitentem de nomine complicis. An cum licentia possit admonere complicem; negant *Tamb.* cum *Vasq.* dicentes peccata complicis etiam cadere sub sigillo sacramentali, adeò ut confessarius nequeat de illis loqui, non petitâ licentiâ tam pœnitentis quàm complicis. Sed affirmat vera sententia cum *S. Anton. Gers. Adri. Navar. Lug.*, *Ronc. Croix*, etc. nam sigillum sacramentale ad nihil aliud institutum est, nisi ut pœnitentes libenter se confiteantur, quin timeant ne futurum sit ut peccata sua sciantur. Nec valet dicere quòd aliàs confessio redderetur aliis odiosa; nam respondetur quòd illud tantùm odium confessionis evitandum est, quod retrahit pœnitentes à confessione, non autem illud quod movet impios ad optandum ne eorum complices confiteantur. Cæterùm confessarius non debet esse importunus in petendis licentiis replicatis petitionibus, nam illis licentiis quæ non sunt omninò spontaneæ et plenè liberæ, etiam obtentis, ille nec uti poterit (4).

153. — III. Cadit etiam sub sigillo objectum peccati, v. g. si filius accusatur se odisse patrem, quia ille rixatus est:

(1) *N.* 650. — (2) *lib.* 6. *n.* 637. — (3) *n.* 640. *ad II.* — (4) *n.* 641. Dubit. 1.

rixa patris esset objectum peccati, quæ rixa non potest manifestari à confessario, ùt communiter *Filliuc. Viva, Renzi, Spor.* et *Tamb.* Probabiliter tamen hi duo postremi AA. dicunt, quòd si quis v. g. confiteatur se gavisum de homicidio in publica platea commisso, homicidium non caderet sub sigillo, quia tunc non censetur voluisse secreto ligare, quod publicè notum est. Cæterùm est regulariter accepta ab omnibus illa regula, quòd non cadunt sub sigillo omnia illa quorum manifestatio non inducit periculum revelationis directè aut indirectè, nec gravamen pœnitentis (1). IV. Pœnitentia imposita si illa est gravis, imò meliùs dicendum, si non est de minimis, quæ plerùmque solent imponi pro venialibus levissimis. V. Omnes circumstantiæ peccatorum etiam explicatæ post absolutionem, quoties illæ detectæ sunt in ordine ad confessionem; v. gr. si quis confiteretur Ordinibus initiatum fuisse cùm esset spurius, aut se jactasse pro docto cùm esset ignarus; ignorantia tunc et esse spurium cadunt sub sigillo. Et hoc currit etiam in dubio an circumstantiæ declaratæ sint nec ne in ordine ad confessionem, ùt communiter dicunt *Suar. Bonac. Salm. Tamb. Croix*, et *Mazzotta* (2). Cæterùm rectè notant *Coninch. Tannerus* et *Diana*, quòd non adest obligatio sigilli de illis quæ à pœnitente tantùm per accidens narrantur, et minimè ad confessionem vel ad peccatorum explicationem conferunt (3). VI. Cadunt sub sigillo revelationes, et virtutes, cùm deteguntur confessario ad manifestandum aliquem defectum commissum, aut propriam ingratitudinem erga Deum; secùs verò si manifestantur tantùm ut confessarius statum animæ suæ cognoscat. Ita scitè distinguunt *Lugo, Croix, Ronc. Mazzotta* et *Viva*. VII. Cadunt sub sigillo scrupuli, et scrupulositas, quam pœnitens in exponendis peccatis suis, vel in declaranda conscientia sua ostendit, ùt rectè dicunt *Coninch. Lugo*, et *Granat.* contra *Marchant.*, quia saltem in obliquo est materia confessionis. Secùs autem esset, dicit *Lugo*, si scrupulositas non appareret ex pœnitentis relatione, sed appareret ex modo ipso confitendi; sed huic nec acquiescere valeo, dùm rationabiliter dicunt *Castrop. Hurtad. Coninch. Spor. Tamb.*, etc., quòd multi ægrè ferunt se haberi et vocari scrupulosos, præcipuè si sunt Prælati, et confessarii, aut judices, etc.; quia esse scrupulosus saltem est defectus naturalis, cùm

(1) *Ibid.* Dubit. 2. — (2) *lib.* 6. *n.* 637. *ad II.* — (3) *n.* 641. *v. III.* Pœnitentia. *ad IV.*

sit signum perplexæ et confusæ mentis, et tales defectus naturales per confessionem cognitos non licet propalare, ùt mox dicemus. Quapropter ego non admitterem, nisi loquamur de secularibus, qui cùm dicuntur esse scrupulosi potiùs laudantur, dùm sic habentur timoratæ conscientiæ (1).

154. — VIII. Cadunt etiam sub sigillo (ùt jam innuimus) defectus naturales pœnitentis, v. gr. quòd sit surdus, balbutiens, pauper, ignarus, etc. quoties habetur eorum notitia ex confessione, ùt dicunt communiter *Suar. Lugo*, *Busemb. Roncagl. Mazzot.*, etc. Et hoc etiamsi pœnitens exponeret tales suos defectus sine necessitate, sed solùm ad meliorem suorum peccatorum explicationem, ùt rectè notant *Lugo*, *Salm. Croix*, etc.; secùs autem, ùt subjungunt communiter iidem AA. citati, si illorum manifestatio nihil ad confessionem referret; nam tunc non censetur pœnitens velle eos subjicere sigillo; imò etiamsi vellet subjicere, dico quòd non posset, dùm ille impertinenter eos manifestat (2). Quod dicunt *Lugo*, *Navar. Ronc. Mazzot.* et alii cum *Diana* (qui eam opinionem vocat communem, sed verum non est, ùt videbimus) nec cadere sub sigillo defectus qui innotescunt ex ipsismet actionibus pœnitentis, aut ex modo confitendi, v. gr. quòd sit rudis, balbutiens, aut naturæ impatientis, irresolutæ, etc., quia tunc (ùt loquuntur) non est quòd manifestantur, sed committuntur in confessione; *Spor. Tamb. Conc. Antoine*, *Renzi*, etc. refellunt, dicentes quòd quoties ipsi percipiuntur causâ peccatorum explicationis, propalatio eorum redderet odiosam confessionem : nec acquiescere valeo illi quod dicunt iidem AA. *Spor. Tamb.* et *Conc.* cum *Wigandt*, et *Viva*, quòd non adsit sigillum pro talibus defectibus, si à pœnitente referuntur, ita ut ex circumstantiis appareant communiter noti, quià tunc (ùt dicunt) non præsumitur pœnitens eos narrare, nisi ùt notos, dùm rectè dicit *Holzm.* eorum manifestationem posse aliquo modo retardare pœnitentes à confessione. Nihilominùs hoc intelligitur tantùm pro iis defectibus quorum manifestationem ex se ægrè ferre potest pœnitens, ùt esset dicere quòd sit hebes mente, naturâ iracundus, rudis, incapax, pauper (si ille est civilibus natalibus); non verò cùm sunt defectus qui rubori aut exprobrationi ei non sunt, ùt est esse cæcus, surdus, mendicans, et hujusmodi, et contrà jam communiter innotescunt. Nec etiam puto licere plerùmque,

(1) *n.* 644. — (2) *lib* 6. *n.* 642.

contra id quod dicit *Lugo*, manifestare peccata commissa à pœnitente dùm confitetur, v. g. convicia illata ab eo in confessarium, et hujusmodi, quia in hoc indirectè manifestaretur aut absolutio denegata, aut aliqua vehemens objurgatio. Quod autem dicit *Roncagl.* quòd si pœnitens communiter nosceretur nimis prolixus, et molestus in confitendo, confessarius non frangit sigillum, si ab eo aufugeret, ut liberaretur ab illo tædio; hoc potest admitti, sed tantùm quando communiter unà simul ille pœnitens haberetur bonæ conscientiæ; secùs autem dicerem, si adesset suspicio quòd ejus conscientia sit gravata etiam culpis gravibus.

155. — Loquamur hìc de illo casu facili eventu, sed quia apud AA. non invenitur discussus. Quæritur quid faciendum confessario, si quis confitendo confusè de materiis gravibus, et interrogatus à confessario de circumstantiis, et de habitu, cognosceretur esse surdus, dùm non respondit, aut respondit abs re; et contrà confessarius ob adstantes non posset vocem elevare? Ego sic dico: Si circa principium confessionis animadvertit pœnitentem esse surdum, tunc ei imponere debet ut tempore et loco opportuno redeat, cùm non adsint qui eum audire possint; et interim potest circumstantibus indicare ejus surditatem, cùm illa est communiter nota. Sed si in progressu confessionis id animadverteret, tunc non potest confessarius elatâ voce ei imponere ut redeat, quia aliis suspicionem ingereret illum de materia gravi confessum fuisse; ideòque in tali casu dicerem, quòd confessarius cùm peccata meliori modo quo possit, intelligere curaverit, absolutionem det pœnitenti absolutam, si probabiliter eum judicat dispositum; conditionatam, si de dispositione dubitat; et pœnitentiam in hoc casu debet adjungere levem, cùm alii eam audituri sunt (1).

156. — Tertio loco adnotamus casus ex quibus non oritur obligatio vel fractio sigilli. I. Cùm confessio fuit ficta, aut pravo fine facta, v. g. furandi, seducendi confessarium, aut ei illudendi. II. Si quis diceret aliquod, et se protestaretur id dicere sub sigillo confessionis, in hoc nunquam adest sigillum sacramentale, quia tale sigillum oriri nequit, nisi à solo Sacramento (2). III. Si confessarius dicit in generali confessionem fuisse de materia levi. Dico *de materia levi*, quia esset fractio sigilli dicere eam fuisse de pluribus venialibus, aut nominare ali-

(1) *Lib.* 6. *n.* 644. *v.* Petes hìc. — (2) *n.* 636.

quam culpam, licèt minimam, in particulari, cùm in hoc sigillo non detur parvitas materiæ: ita communiter *Laym. Suar. Lugo, Sal.*, etc. (1). IV. Si laudat conscientiam pœnitentis, sed in hoc advertere debet, ne suspicionem det malæ conscientiæ aliorum qui eodem tempore forsan sibi confessi essent. V. Si dicit se aliquem confessum fuisse, modò pœnitens ei non vetuisset ne se proderet; aut modò ille clam ad confitendum non venisset, ùt advertunt *Navar. Busemb. Holzm. Sporer*, etc. VI. Si generaliter loquitur se audivisse tale quoddam peccatum in confessione, ita tamen ut moraliter non possit in pœnitentis cognitionem veniri; sed in hoc cæteroquin confessariis non modica cautio adhibenda est, præsertim loquendo in oppidis; quia sæpè ob circumstantias personæ, aut oppidi auditores facilè possunt venire in cognitionem, aut saltem in suspicionem pœnitentis. VII. Si utitur notitiâ habitâ extra confessionem, modò non manifestet aliquam circumstantiam ex sola confessione cognitam. Et in hoc etiam cautè procedendum est, quia aliquando, si non est revelatio, saltem potest esse circumstantibus periculum scandali, cùm apprehendere possint sic confessiones revelari (2). VIII. Si manifestat aliquid ex licentia pœnitentis, quod certè licitum est, ùt docent *Nav. Laym. Lugo, Conc. Wigandt, Roncagl.* et alii communiter cum *S. Thoma* (3) contra *Sotum, Durandum*, et alios pauciores, qui dicunt non posse pœnitentes hanc dare licentiam; sed nos dicimus cum communi, quòd tale sigillum, sicut tantùm in pœnitentium favorem impositum est, ita ipsi possunt removere. Advertendum tamen, quòd ut confessarius uti possit tali licentiâ, debet esse 1. expressa; 2. omninò spontanea; undè non potest uti eâ, qui unquam eam obtinuisset minis, aut metu reverentiali, ùt esset si eam obtinuisset replicatis petitionibus, postquàm pœnitens in principio renuisset eam dare. Quapropter semper consultum est ut inducatur pœnitens ad loquendum extra confessionem de eo, quod patefacere debet; 3. non sit revocata, quia pœnitens semper potest eam revocare: et idem puto currere, quando censetur pœnitens in alio casu, si adesset, fore ut eam revocaret, quia tunc uti tali licentiâ videtur fore ut redderet etiam odiosam confessionem. Advertendum hìc cum *Henriq. Graffiis*, et *Diana*, quòd in dubio an confessarius nec ne locutus fuisset de licentia, potiùs credendum est confessario,

(1) *Lib.* 6. *n.* 640. — (2) *n.* 638. — (3) *in* 4. *Dist.* 21. *q.* 3. *a.* 2.

quàm pœnitenti, aut ejus hæredibus, v. g. quando confessarius ex licentia pœnitentis detegit restitutionem faciendam. Præterea advertendum interdùm talem licentiam facto concedi à pœnitente, nempe cùm ille ex se de rebus in confessione manifestatis loqui incipit, ùt comm. docent. *Tann. Bon. Suar. Conc. Antoin. Roncagl. Buf. Salm.* et alii cum *Lugo*, qui præterea advertit quòd tunc perseverat jam judicium sacramentale, cùm illa licentia censeatur moraliter conjuncta cum confessione facta (1). Jam dictum est *præc. n.* 124. nunquam licitum esse monere pœnitentem, non petitâ ab eo licentiâ de errore in confessione commisso. Licitum est tamen intra confessionem monere de omnibus defectibus commissis, et peccatis confessis etiam in præteritis confessionibus, ùt communiter *Lugo*, *Salm. Wigandt*, *Conc. Antoin. Roncagl. Sporer*, etc. (quicquid dicant *Diana*, et *Fagund.*) quia sæpè pertinet ad confessarii officium meminisse rerum præteritarum, quoties censentur prodesse pœnitenti. Ne quis dicat pœnitentem retinere jus sigilli etiam in nova confessione, quam facit; imò dicendum est potiùs confessarium in actu confessionis habere jus dicendi quicquid prodest pœnitenti, et sciendi ea omnia, quorum notitia potest inservire ad meliùs monendum pœnitentem (2). Et hoc dicunt etiam communiter præfati AA. licere confessario hoc facere immediatè post absolutionem (3).

157. — Quarto loco notantur casus, quando læditur sigillum. Regula generalis est quòd læditur sigillum, quoties utitur confessione, directè vel indirectè revelando peccatum, aut in pœnitentis gravamen. Sed descendamus ad casus particulares. I. Frangit sigillum, qui diceret se in tali monasterio audivisse peccatum grave cujusdam Religiosi, aut diceret quòd ibi committuntur peccata gravia, licèt personam reticeret, quia tunc quilibet ejusdem monasterii damnum pateretur; ita communiter *Suarez, Busemb. Diana*, *Conc. Castr. Laym.*, etc., quidquid dicant *Escob. Henriq.* etc., idem dicit *Diana* cum *Maldero*, si diceret se audivisse peccatum alicujus Religiosi talis ordinis. Sed probabiliter huic contradicit *P. Conc.*; dùm hoc dicere non censetur sigilli revelatio, nec gravamen pœnitentis, nam in quolibet ordine communiter adsunt Religiosi pravi; modò illa non esset religio strictæ observantiæ (4). Dicit etiam *Diana* quòd confessarius alicujus monasterii Monialium scandalum afferret, si concionando nominaret defectus in confessione

(1) *Lib.* 6. *n.* 651. — (2) *n.* 653. — (3) *n.* 652. — (4) *lib.* 6. *n.* 654. *v.* Dubit. 2.

auditos. Sed hoc etiam intelligendum est cum grano salis, nempe in casu quo nominaret aliquam culpam particularem alicujus Monialis, aut illius monasterii; secùs autem si loqueretur in communi de defectibus quæ communiter in omnibus monasteriis committi solent aut possunt; aliàs qui audit confessiones in monasteriis, nunquam posset ibi concionari; quod dicendum non est, et communiter oppositum fert usus, et constat ex cap. *Si sacerdos*, afferendo *num. seq.* (1).

158. — Quæritur autem an frangat sigillum qui diceret in tali oppido committi talia peccatorum genera, quæ ipse audivit in confessione? Negant *Navar. Ren. Fagund.*, etc.; sed communissimè et meritò affirmant *Suar. Bonac. Tamb. Laym. Lugo*, *Con. Diana*, *Viva*, *Castrop.*, etc., si locus est parvus; quia tunc revelatio, cùm redundaret in infamiam communitatis, redundaret etiam in gravamen pœnitentis. Secùs autem si oppidum est magnum, et delicta sunt publica, ùt dicunt iidem AA. *Lugo*, *Conc. Viva*, etc. cum *Petrocor.* et *Habert*, qui rectè hoc permittunt tunc etiam concionatoribus, modò non manifestent vitia, contra quæ invehuntur, se audivisse in confessione; et modò non descendant ad circumstantias particulares, et disserant in generali, ùt dictum est cap. *Si sacerdos de offic. jud. ord.*, ubi hoc habetur: *Si sacerdos sciat pro certo, aliquem esse reum alicujus criminis, vel sic confessus fuerit... non debet eum arguere nominatim, sed indeterminatè* (2). Dubium tamen restat quodnam oppidum dicatur parvum, et quodnam magnum. Ego sic dicerem, sicut aliorum etiam cœpi consilium, ut dici possit: *Hìc regnat*, v. g. *blasphemia*, requireretur ut oppidum constaret saltem tribus millibus personis circiter; sed minùs si tantùm diceretur: *Hìc committuntur multa peccata gravia*, quin nominentur in specie. Ut nominetur autem aliquod peccatum afferens infamiam, (quod tamen esset etiam publicum) meo judicio requiritur ut oppidum sit valdè populo frequens, v. g. 6. aut 7. millibus animarum. Si concionator verò haberet notitiam peccatorum extra confessionem, potest majore libertate loqui; sed pariter cautione utendum est, ne suspicionem revelationis ingeret illis qui ei confessi sunt (3).

159. — Frangit sigillum qui utitur notitiâ confessionis ad externam gubernationem in pœnitentis gravamen. Hoc est contra id quod scribit *Sambovius*, innixus multis AA. antiquis *Adrian. Valent.* cum *S. Bonavent.* et *S. Thoma* (4).

(1) *N.* 654. *sub. init.* — (2) *ibid. v.* Dubit. I. — (3) *lib.* 6. *n.* 654. *v.* Dubit. I. — (4) *Suppl. q.* 11. *a.* 1. *ad* 3.

Sed Clemens VIII. Decr. 1594. die 26 Maji hoc prohibuit dicens : *Tam Superiores pro tempore existentes, quàm confessarii qui postea ad superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissimè, ne eâ notitiâ quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.* Et licèt hoc Decretum fuerit editum tantùm pro regularibus Prælatis, rectè tamen *Croix*, et *Holzm.*, quicquid dicat *Habert*, tenent extendi etiam ad sæculares, cùm certè ratio currat etiam de ipsis, nempe quia aliàs confessio redderetur odiosa. Præterquam quòd clarius hoc factum est ex alio Decreto S. C. publicato ex mandato Innoc. XI. anno 1682. quo sequens propositio damnata fuit : *Scientiâ ex confessione acquisitâ uti licet, modò fiat sine directa aut indirecta revelatione, et gravamine pœnitentis; nisi* (en quod damnatum fuit) *aliud multò gravius ex non usu sequatur, in cujus comparatione prius meritò contemnatur.* Deindè statuit : *Mandantes etiam universis Sacramenti Pœnitentiæ ministris, ut ab ea* (doctrina) *in praxi deducenda prorsùs abstineant.* Itaque ex præfato Decreto vetitum est uti notitiâ confessionis in pœnitentis gravamen, licèt ex non usu majus damnum ei eveniret. Hinc rectè dicunt *Croix*, *Viva*, *Holzm.* et *Mazzot.* (contra id quod etiam dicit *Sambov.* cum *S. Anton.*) numquam licere ex notitia confessionis removere indignum ex officio, aut ei negare suffragium ad electionem officii, aut beneficii, aut negare ei Sacramenta, aut à servo auferre claves, aut præteritâ benevolentiæ communicatione privare, aut ei torvum oculum ostendere, claves arcæ abscondere, fores claudere (1). Ita nec etiam licitum est (nec clam) negare Communionem pœnitenti, aut eum monere, postquam ei denegata fuit absolutio, ùt diximus *præc. n.* 124., et ùt hìc dicunt communiter *Tourn. Conc. Mazzot. Croix*, *Holzm.*, etc. contra *Petroc.* qui pro se citat *S. Bonavent. S. Thomam*, *S. Antonin.* et alios, qui olim tenebant posse negari; sed hodie oppositùm certum est ex Decret. Innoc. XI. superiùs relato. Dicunt contrà *Castr. Bon. Habert*, *Ant.*, *Spor.*, etc. posse confessarium ex notitia confessionis cautiorem se reddere in custodiendis bonis, et in socordia sua removenda, modò non ingeratur suspicio peccati, nec adsit exprobratio aliqua pœnitentis; et huic adhæret *S. Thomas* (2) dicens : *Potest* (confessarius) *dicere Prælato, quòd diligentiùs invigilet, ita tamen quòd confitentem non prodat.* Sed hæc omnia reprobat *P. Conc.* et non immeritò, dùm

(1) *Lib.* 6. *n.* 651. — (2) *Suppl. q.* 11. *a.* 1. *ad* 1.

hæc in praxim deducendo difficulter quis evitare potest omne periculum revelationis aut gravaminis. Cæterùm advertendum 1. regulam ab omnibus acceptam esse, etiam à *P. Concina*, licere uti notitiâ confessionis, quoties non subest nec gravamen, nec revelatio; undè benè potest confessarius ex illa mores suos componere, pro pœnitente orare, humaniùs cum eo tractare, casui studere, in interrogationibus se dirigere, aut instruere, aut alios monere in generali, ab aliquo damno cavere (1). Et ita etiam dicimus quòd, sublato periculo revelationis aut gravaminis, confessarius sciens pollutam esse ecclesiam, potest, imò debet abstinere à celebratione, ùt dicunt *Lug. Aver. Tamb.* contra *Coninch. Sporer*, *Silvest.*, etc. (2). Advertendum 2. quòd si quis prætenderet beneficium, et Superior extra confessionem sciret ipsum esse indignum propter aliquem defectum ætatis, aut scientiæ. etc, non solùm potest, sed etiam debet ei denegare suffragium, licèt ex confessione cognovisset aliquod ejus crimen, ùt dicunt *Merbes. Natal. de Alex.* et *Petroc.* cum *S. Thoma* (3). Nec obstat quòd pœnitens tunc posset suspicari ex confessione ei denegari beneficium, quia licèt adsit obligatio vitandi rationabiles suspiciones, non autem suspiciones, et conjecturas leves et irrationabiles, quasi facilè callidi suspicantur, ùt docent *Lugo* cum *Medin. Castr. Scot.* et *Croix*, cum *Gob. Tamb. Gorm.* et *S. Thoma* (4) qui dicit: *Si amotio subditi ab administratione possit inducere ad manifestandum peccatum in confessione auditum, vel ad aliquam* (nota) *probabilem suspicionem habendam de ipso, nullo modo Prælatus deberet subditum removere* (5).

160. — Dicit *Roncaglia*, et meritò, quòd si confessarius cognoverit ex confessione, aliquem esse malæ conscientiæ, non potest ideò (sine alia causa sufficienti) se excusare ab eo audiendo, si ille iterùm redit ad confitendum, quoties ex excusatione aliis ingeret suspicionem; secùs autem dicendum, si confessarius esset solus, et aliquo prætextu abiret, aut se excusaret ne eum audiret. Sed huic ultimo acquiescere nequeo, quia talis fuga aut excusatio redderet confessionem odiosam tam pœnitenti, quàm aliis in genere; nam si fideles scirent confessarios ex notitia confessionis posse prætextus fingere ut eos aufugiant, hoc eis occasio esset ut confessionem odio haberent. Undè dico quòd in tali casu confessarius tunc tantùm potest pœnitentem non

(1) *Lib.* 6. *n.* 657. *v.* Communiter. — (2) *n.* 660. — (3) *in.* 4. *d.* 21. *q.* 3. *a.* 1. *ad* 4. *et vide lib.* 6. *n.* 657. *v.* Si verò. — (4) *Quodlib.* 5. *a.* 13. — (5) *lib.* 6. *n.* 661.

audire, cùm jam priùs ex alio motivo statuerat aliam non excipere confessionem (1).

161. — Quæritur 1. an confessarius possit se cavere ab aliquo damno sub aliquo prætextu, si cognosceret ex confessione sibi parari insidias in vitam et bona? Si abest revelatio sigilli et pœnitentis gravamen, proculdubio potest; sed dubium restat, utrùm possit, quando ex confessarii actionibus insidias parantes argumentari possent confessionem factam à complice de insidiis paratis? Permittunt *Castrop. Wig. Laym. Petroc.*, etc. quia tunc, ùt dicunt, confessarius non revelat peccatum confessum, sed tantùm confessionem peccati factam. Sed meritò negant *Lugo*, *Sanch. Ronc. Salm. Mazzotta*, etc., quia tunc semper intervenit revelatio indirecta, dùm, talibus circumstantiis positis, non tantùm revelatur confessio, sed indirectè etiam peccatum confessum, aut saltem præbetur rationabilis suspicio.

162. — Quæritur 2. an cùm confessarius requisitus est de schedula confessionis, possit eam exhibere pœnitenti non absoluto? Diversæ adsunt sententiæ, sed communior et probabilior cum *Laym. Ronc. Croix*, *Spor. Elbel*, *Holzm.*, etc. (contra *Bonac.* et *Lugo*) ita distinguunt: Si schedula loquitur de sola confessione, illa non debet negari; quia si negaretur, ex una parte revelaretur pœnitentis indispositio; ex alia, si concederetur, non jam testificaretur absolutio data, sed tantùm confessio facta, quæ jam reverà facta est. Secùs autem, si confessarius deberet scribere schedulam, quòd pœnitens sit absolutus; quia tunc non obstat sigillum, cùm mendacium juxta omnes sit intrinsecè malum, et in nullo casu dicendum est. Attamen si schedulæ essent jam impressæ, et ibi assereretur etiam absolutio data (quod à Prælatis permitti nunquam deberet), tunc mihi videtur probabile cùm aliis (quos consului), licitè posse eam præberi etiam non absolutis, saltem cùm palàm eam petunt, quia tunc confessarius nec dicit nec scribit aliquod mendacium, sed tantùm facit illam actionem præbendi schedulam, quam cæteroquin negare non potest, quin pœnitentis indispositionem manifestet (2).

163. — Quæritur 3. an confessarius possit vitare pœnitentem qui ei minatur mortem, ob absolutionem quæ ei denegatur? Respondetur cum *Lugo*, et *Ronc.* quòd benè potest ab eo aufugere, quoties non datur aliis suspicio denegatæ absolutionis; nam illæ minæ jam non sunt con-

(1) *N.* 659. *v.* Notand. *sub fin.* — (2) *lib.* 6. *n.* 659.

fessio, aut peccata narrata in confessione; sed sunt peccata commissa intra confessionem. Quòd si non posset aufugere quin suspicionem istam ingerat, tunc pro absolutione recitare potest aliquam orationem. Nec obstat dicere quòd ista videretur simulatio administrationis Sacramenti; quia tunc eveniret simulatio, quando diceret illam orationem, ut crederetur absolutio; secùs verò cùm profert tantùm ut liberetur ab illa vexatione. Posset etiam, ùt dicit *P. Cardenas*, ut liberaretur à vexatione, proferre formam ita: *Ego te non absolvo*, prolato verbo *non* submissâ voce: vide dicenda in *Tom. III. Append. III. de exam. Ordinand. n.* 16. (1).

164. — Quæritur tandem 4. an liceat in hac materia sigilli uti opinione probabili? *Gobat. Croix*, *Diana*, etc. dicunt tantùm expedire ut teneantur opiones quæ magis favent sigillo: sed meliùs dicit *P. Viva*, non licere uti scientiâ acquisitâ per confessionem, nisi quando moraliter certum est, aut saltem probabilissimum (adcò ut oppositum non sit probabile) non adesse aliquam fractionem sigilli, aut aliquod gravamen pœnitentis. Et duplici ratione hoc asserit: primò quia sic requirit reverentia debita Sacramento; sed hæc ratio sufficienter non convincit, dùm dicunt multi graves AA. *Pontius*, *Sanch. Salon. Vasq.*, etc. non deberi majorem reverentiam quàm probabilem tam præceptis divinis, quàm Sacramentis. Secundò propter periculum gravaminis pœnitentis, quia etiam gravamen probabile odiosam reddit confessionem. Hæc ratio est valdè fortis, et effecit ut à prima sententia ad hanc venirem: quandoquidem ex una parte non licet uti opinione probabili in præjudicium juris certi quod possidet proximus, ùt jam dictum est *Tom. I. Tr. I. n.* 21.; ex alia parte certum est quòd pœnitens possidet jus ne gravetur ex sua confessione; quare non licet confessario uti aliquâ opinione, quæ potest afferre probabile gravamen pœnitenti (2).

(1) *N.* 659. — (2) *lib.* 6. *n.* 633.

CAPUT IX.

DE SOLLICITATIONE IN CONFESSIONE.

Bulla Gregorii XV. 165. *Punct.* I *Claus.* I. In actu, *etc.* 166. *Claus.* II. Sive antè, *etc.* 167. *Claus.* III. Occasione confessionis 168. Prætextu confessionis 169. *Claus.* IV. Extra confessionem, *etc. An requiratur simulatio, etc.* 170. *Punct.* II. *Casus in quibus denuntiandum est* 171. *Casus in quibus non* 172. *Si mulier sollicitat confessarium* 173. *An confessarius divertens ad tactus, etc.* 174. *Si emendatus, etc.* 175. *Punct.* III. *An pœnitens possit absolvi antequam denuntiet? et an teneatur epistolâ, etc.; et si, cùm possit ex se, repugnet, etc.* 176. *De excommunicatione quam incurrit* 177. *Si admonitio non est profutura* 178. *Debet fieri denuntiatio, licèt non probetur, etiam ab aliis qui sciunt, etc.; et licèt sit occulta sollicitatio* 179. *Punct.* IV. *Quid si sollicitatio dubia* 180. *Qui laudat pulchritudinem, etc.* 181. *Casus particulares* 182. *De inhabilitate sollicitantium ad celebrandum* 183.

165. — Ex Bulla Gregor. XV. tenentur confessarii ad monendos pœnitentes de obligatione denuntiandi Episcopis illos sacrilegos confessarios qui eos ad turpia sollicitassent. Primùm omnium juvat hìc adnotare verba præfatæ Bullæ, anno 1622. *Omnes sacerdotes, tam sæculares, quàm regulares, qui personas, quæcumque illæ sint, ad inhonesta inter se, sive cum aliis quomodolibet in actu sacramentalis confessionis, sive antè, sive post immediatè, seu occasione, vel prætextu confessionis, etiam confessione non secutâ, sive extra confessionis occasionem in confessionario, aut in loco quocumque ubi confessiones audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare vel procurare tentaverint, aut cum eis illicitos, et inhonestos sermones sive tractatus habuerint.* Et indè subjungitur : *Mandantes omnibus confessariis, ut suos pœnitentes, quos noverint fuisse, ùt suprà, ab aliis sollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi sollicitantes, seu tractantes, etc. inquisitoribus, et locorum Ordinariis.*

PUNCTUM I.

Expenduntur clausulæ appositæ in Bulla Gregorii.

166. — Clausula. I. *In actu sacramentalis confessionis.* Ad hoc sufficit ut confessio inchoata sit, licèt non perfecta. Et hìc nota denuntiandum esse confessarium qui intra confessionem daret chartam pœnitenti, in qua ad venerea eam incitaret, ùt habetur ex propositione 6. da-

mnata ab Alexandro VII; idem currit si in confessione diceret pœnitenti ut expectet domi : aut si interrogasset ubi habitet, et deindè ad eam accederet et sollicitaret, quoties ex circumstantiis dignosceretur quòd interrogatio facta sit fine sollicitationis; ita rectè dicunt *Bonac.* et *Bordon.* (1).

167. — Clausula II. *Sive antè, sive pòst immediatè.* Illud *antè immediatè* intelligendum est ita strictè, ut nullum intercedat intervallum inter sollicitationem, et confessionem, ùt communiter dicunt *Bos. Passer.* et *Delben.* apud *Ronc.* Si autem, dùm mulier ante sedem confessionalem confessura manet, confessarius non casu, sed ex proposito manibus aut pedibus eam tangeret, certè denuntiandus esset. Si verò confessarius eam sollicitasset occasione quòd pœnitens petiisset ab eo confiteri, dicimus cum *Bordon.* (contra *Salm.*) non propter hanc clausulam denuntiandum eum esse, sed per clausulam III. *Occasione confessionis*, quoties confessarius uteretur illâ petitione ad eam sollicitandam; secùs verò cùm uteretur eâ tantùm ad colloquendum, et deindè tentatus sollicitasset (2). Pariter illud *pòst immediatè* intelligitur quando nulla alia intermediat actio, ùt communiter *Salm. Potestas*, *Hurtad. Peyr.*, etc. Hinc dicit *Potestas*, quòd cùm pœnitens jam discessisset à confessionali, et hic posteà eam sollicitaret, non est denuntiandus; sed si immediatè post confessionem ei diceret : *Expecta paulisper*, et post aliquod intervallum (non autem die sequenti) accederet, et eam sollicitaret, tunc denuntiandus est, licèt in principio de alio negotio tractaret, quia tunc ille tractatus prudenter præsumitur fictus. Nihilominùs quidam doctor hoc negabat, et non abs re, si illud negotium, de quo in principio loquitur confessarius, esset magni momenti, et prætextus non appareret. Proculdubio denuntiandus est, si diceret pœnitenti : *Hodie me expecta domi tuæ*, et postea nullâ occasione negotii magni momenti eam sollicitaret. Idem currit, si statim à confessione in aliquem locum secretum conduceret. Idem, si immediatè post confessionem illâ accedente ad sibi deosculandum manum, ipse malitiosè adstringeret manum illius (3).

168. — Clausula III. *Occasione, vel prætextu confessionis. Occasio* intelligitur quando confessarius invitat pœnitentem, vel pœnitens confessarium ad veram confessionem : *Prætextu* verò ad confessionem fictam. Et 1. in

(1) *Lib.* 6. *n.* 676. — (2) *n.* 677. — (3) *lib.* 6. *n.* 677.

quantùm ad *occasionem*, si confessarius requisitus à pœnitente ad excipiendam ejus confessionem, sermonem aliò diverteret, et eam sollicitaret, jam ex hac clausula denuntiandus est, licèt non adhuc in confessionali sedisset, nec mulier genuflexisset, ùt dicunt communiter *Castrop. Salm. Ronc.* et *Potestas* (1). Idem hoc currit, licèt mulier peteret crastino confiteri, ùt rectè dicunt *Conc.* et *Mazz.* contra *Quarti*, et *Leand.* Nec obstat dicere quòd talis sollicitatio non est proxima ad confessionem, quia jam verificatur quòd sit prætextu confessionis (2). An autem denuntiandus sit confessarius quia ob peccatum auditum à pœnitente postea accedit domum ejus ad ibi eam sollicitandam : negant *Nav. Trullench. Salm.*, etc., quia tunc (dicunt) confessarius non utitur occasione confessionis, sed tantùm notitiâ in confessione habitâ. Sed probabiliùs affirmant *Roncagl. Conc. Mazzotta*, *Potestas*, *Bordon. Lezan.*, quia reverà tunc jam occasione confessionis sollicitat, cùm sollicitatio impulsum habeat à confessione ; et rationabiliter præsumitur confessionis notitiâ ad sollicitationem usum fuisse, cùm, auditâ mulieris fragilitate, interrogat v. g. de ejus habitatione, si ibi sola moretur, etc., aut (ùt dicit *P. Conc.*) si confessarius cum tali pœnitente nunquam antea familiariter usus esset, et postea, cognitâ ejus levitate, accederet sollicitaturus, aut litteris sollicitaret, aut requisitus de confessione, promitteret se eam auditurum, modò illa pravo suo desiderio consentiat (3).

169. — II. In quantùm ad *prætextum* confessionis, certè denuntiandus est confessarius qui priùs exposceret pœnitentem, an velit confiteri, et postea eam sollicitaret, ùt rectè dicunt *Conc. Ronc. Bordon.* et *Mazzotta.* Secùs verò qui licentiam à Superiore peteret ut in domum mulieris se conferat prætextu confessionis, sed finis esset eundi ad eam tentandam, ùt rectè dicunt *Salmant. Roncag. Bordon.* et *Tancred.*, quia tunc confessionis prætextus non est respectu pœnitentis, sed Superioris. An debeat denuntiari confessarius qui cum pœnitente convenit, ut se infirmam simulet, et prætextu confessionis ad se eum advocet; affirmant *Fag. Mazz. Conc.*, etc.; sed communiùs et probabiliùs negant *Ronc. Escob. Bordon. Diana*, *Leand. Trullench.*, etc., quia non est quòd tunc fiat sollicitatio prætextu confessionis, sed sub tali prætextu executioni mandatur eorum indigna conventio; adeòque prætextus non inservit ad sollicitandum, sed ad domesticis illuden-

(1) 678. — (2) *ibid.* Dubit. 1. — (3) *lib.* 6. *n.* 678. Dubit. 2.

dum, ne de malo suspicentur. Tantò minùs mulier teneretur ad denuntiandum, si illa prætextu confitendi confessarium sollicitaret, et ille consentiret. Secùs autem esset, si confessarius mulierem sollicitasset, licèt extra confessionem, sed illâ repugnante ob timorem ne videretur, confessarius ei insinuaret, ut se simulet ægrotam et tali prætextu illum ad se advocet; quia tunc rectè verificatur quòd prætextus confessionis sit motivum quo ille ad sollicitandum pergat, et consensum mulieris obtineat. Ita etiam puto denuntiandum fore confessarium vòcatum à matre ad audiendam confessionem filiæ, et illæ sub tali prætextu accedit ad colloquendum cum filia pravo fine, et eam sollicitat. Ita etiam censeo denuntiandum esse eum qui vocatur ad absolvendam mulierem sensibus destitutam, et ille sub tali prætextu, sive occasione accedit ad eam, et inhonestè eam tangit. Item dicendum cum *Escob.* et *Diana* de confessario qui in confessionali, aut in alio loco electo ad audiendas confessiones, pro audienda confessione, ùt simulat, sollicitat pœnitentem (1).

170. — Clausula IV. *Extra confessionis occasionem in confessionario, aut in loco quocumque, ubi confessiones audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos, et inhonestos sermones, sive tractatus habuerint.* Notant *Escob.* et *Ronc.* quòd illud *simulantes ibidem confessiones audire*, intelligitur quando tam mulier simulat confiteri, quàm confessarius audire confessionem, inferentes id ex verbo *simulantes* quod comprehendit utrumque. Sed meliùs dicunt *Castr. Trullench. Fagund.* et *Diana*, quòd ut denuntiandus sit, sufficit quòd confessarius maneat in confessionali, aut in alio loco electo ad audiendas confessiones, et ibi muliere genuflexâ ipse eam sollicitat; nam tunc facto ipso confessarius jam simulat confessionem, dùm ita sufficienter efficit, ut adstantes credant quòd mulier confiteatur. Secùs autem esset, si extra confessionalem sedem eam sollicitaret, dùm illa sistit, aut sedet (2). Dictum est *extra confessionalem;* sed hìc suboritur aliud dubium, an sit denuntiandus qui sollicitat, aut tractat de turpibus in confessionario, confessionem non simulando? negant *Castr. Escob. Ronc. Salm.*, etc. ratione ductâ ex verbis in Bulla: *In confessionario, aut in loco quocumque electo, simulantes ibidem confessiones audire.* En igitur (dicunt) quòd

(1) *N.* 679. — (2) *lib.* 6. *n.* 680.

præter confessarii locum, requiritur etiam simulatio. Sed probabiliùs dicimus cum *Potestate*, *Diana*, *Conc.* et *Mazzot.* quòd si confessarius sollicitat extra confessionarium, tunc, ut denuntiandus sit, requiritur simulatio confessionis; sed si ille sollicitat in confessionario, sufficit ut adsit solus tractatus inhonestus. Et hoc probatur ex Decr. Pauli V. 10. Julii 1614. quo præcepit procedi in confessarios, *qui tractant cum mulieribus in confessionali, extra occasionem confessionis de rebus inhonestis.* Itaque juxta hoc Decretum non requiritur jam aliqua simulatio. Opponitur quòd hoc Decretum jam moderatum sit à Greg. suâ Bullâ; sed respondetur quòd nullum Decretum censetur revocatum, nisi subsequens sit omninò oppositum, adeò ut non possit aliter explicari; sed hìc rectè potest explicari Bulla Gregorii, quòd simulatio non requiritur respectu confessionarii, sed alterius loci ad confessionem electi, dùm verba *simulantes ibidem*, apposita sunt immediatè post verbum *electo*. Additur quòd juxta aliud Decretum inquisitionis rom. relatum in Opere præcipitur denuntiatio omnium illorum *qui abusi sunt Sacramento Pœnitentiæ, confessionem, aut confessionarium adhibentes ad fines inhonestos* (1).

PUNCTUM II.

Qui denuntiari debent.

171. — Hodie ex Bulla *Sacramentum* Benedicti XIV. 1741. (quicquid ante illam dixerint nonulli AA.) omninò denuntiandi sunt confessarii sollicitantes : 1. Licèt jurisdictione privati sint. 2. Licèt sollicitatio fuerit mutua. 3. Licèt pœnitens consenserit (et hìc advertendum quòd juxta Decretum relatum in Opere (2) pœnitens quæ consentit, non tenetur delictum suum aperire, imò super illud nec debet interrogari). 4. Licèt sollicitato multo abhinc tempore evenerit (3). Item ex Bulla Gregorii XIII. denuntiandus est laicus qui se simulat confessarium et sollicitat (4). Insuper denuntiandus est confessarius sollicitans, licèt de tali deliçto aliundè fuerit accusatus, convictus, et in eum animadversum sit, ùt rectè dicunt *Bonac. Diana*, *Salm.*, etc. contra aliquos (5). Præterea proculdubio denuntiandus est qui pœnitentem sollicitat, ut ipsa seducat aliam ad secum peccandum; et hoc tùm ratione Decreti

(1) *Lib.* 6. *n.* 680. *v.* Dixi. — (2) *n.* 681. *et* 700. — (3) *n.* 687. Quær. IX. — (4) *n.* 688. — (5) *n.* 687.

allati *n.* 170. *in fine*, tùm ex Bulla Greg. qui imponit denuntiandos omnes, qui *in confessione personas ad inhonesta inter se*, *sive* (nota) *cum aliis quomodolibet... sollicitare... tentaverint.* Et idem currit, si confessarius in confessionali tractaret ut pœnitens cum alio peccaret, utì constat ex præfata Bulla *Sacramentum*, ubi imponitur denuntiatio, licèt *sollicitatio* non pro seipso, sed pro alia persona peracta fuerit (1).

172. — Contrà non adest obligatio denuntiandi 1. confessarios qui sollicitant ad alia peccata non inhonesta, ùt communissimè, et rectè dicunt *Castrop. Bonac. Holzm. Ronc. Mazzotta*, etc. contra paucos; quia talis obligatio nullibi expressa legitur. Nec obstant verba Bullæ, *illicitos et inhonestos sermones*, *sive tractatus*, adversarii opinionem suam firmando super verbo *illicitos*, quia respondetur quòd utrumque verbum *illicitos*, *et inhonestos* ad idem refertur, sicut apparet ex contextu totius Bullæ (2). 2. Defunctos, nam pro ipsis omninò cessat finis tam emendationis, quàm animadversionis (3). 3. Pœnitentes qui sollicitant in confessione, ùt communiter docent DD. contra *Caramuel.*, me quidem admirante, nam in aliis est ita benignus, ne dicam laxus, et hìc tam severus, sed præter rationem, dùm pro legibus pœnalibus regula communis est quòd illæ non se extendunt ad casus similes. Neque hìc certè eadem currit regula de pœnitentibus ac de confessariis, propter multa motiva quæ patent, et præcipuè propter suspicionem quæ intervenire posset revelationis sigilli, si confessarii denuntiassent pœnitentes (4).

173. — Sed quæritur 1. an mulier quæ sollicitavit confessarium teneatur illum denuntiare, si ipse consensum præstitit. Affirmant *Ronc. Felix*, *Potestas*, *Salm. Mazz.*, etc. dicentes quòd ex Bullæ sensu debet imponi pœnitentibus denuntiare non tantùm confessarios sollicitantes, sed etiam illos qui in confessionali habent tractatus turpes. Sed negant *Bonac. Castropal. Hurtad. del Bene*, *Trul.*; et *Diana* vocat hanc opinionem probabilem, et tutam; et adhæret etiam *Ronc.* dicendo cum *Bordon.* quòd per tractatum inhonestum intelligitur ille, cujus auctor est confessarius; sed ratio, quæ mihi validior pro hac tuenda sententia videtur, est quòd in Bulla Gregorii illis solis pœnitentibus debent confessarii imponere onus denuntiationis, *quos noverint fuisse ab aliis sollicitatos.* Pœnitentes sollicitantes dici non possunt sollicitati; undè ex verbis

(1) *N.* 691. Quær. XIII. — (2) *lib.* 6. *n.* 684. — (3) *n.* 692. — (4) *n.* 689.

Bullæ videtur deduci, quòd mulier sollicitans potest, si vult, denuntiare confessarium, sed ad id non tenetur: tùm quia in eo casu faciliter se exponit periculo, ne infamia propria manifestetur à confessario denuntiato: tùm quia non præsumitur Pontifex voluisse imponere mulieri, quæ sollicitavit confessarium, onus tam grave ut ipsamet debeat eum accusare, ideòque Pontifex expressit illa verba, *quos noverint sollicitatos.* Quidam dicere voluit hanc opinionem postea fuisse reprobatam à Benedicto XIV. in Bulla *Sacramentum*, dat. 1. Jun. 1741.; sed perperàm hoc venditat, (§. 2.) dùm Pontifex nihil aliud dixit, nisi quòd debeat denuntiari, *licet sollicitatio inter confessarium et pœnitentem mutua fuerit.* Sed magni interest inter mutuam sollicitationem, et illam pœnitentis, cui confessarius consentit; dùm DD. rectè destinguunt primum à secundo casu, ùt videre est apud *Potestatem* (1), ubi dicunt sollicitationem mutuam evenire, cùm confessarius sollicitatus à Pœnitente ad unam inhonestatis speciem, ipse sollicitat eam ad aliam; ùt dicetur numero sequenti; aut cùm confessarius sollicitatus in principio dissentit, aut sermonem aliò divertit, et postea aliquo intervallo elapso eam sollicitet; et in his casibus mutuæ sollicitationis, dicebant plures AA. *Castrop. Peyrin.* et *Acuma*, quòd non aderat obligatio denuntiationis: sed hæc opinio est illa quam damnavit Benedictus. Et meritò, nam in talibus casibus jam verificatur quòd pœnitens verè sollicitata fuerit; sed in nostro casu quando confessarius simpliciter consentit, non verificatur, nec potest dici mulier fuisse sollicitata. Quando autem confessarii coöperatio dicenda sit vel simplex consensus, aut etiam sollicitatio, hoc pendet à circumstantiis, à discursu, et facto, quæ inter ipsum et pœnitentem intercedunt (2).

174. — Quæritur 2. an denuntiandus confessarius, qui sollicitatus ad copulam, divertit ad tactus? Affirmant *Salm. Leand.* et *Diana;* sed probabiliter negant *Castropalaus*, *Escob. Hurtad. Trullench.*, etc. Ratio, quia mulier ad copulam sollicitans virtualiter provocat eum ad tactus, qui in copula continentur, atque ordinariè ad copulam præmittuntur; undè tunc verè accidit, quòd confessarius (ùt mox suprà dictum est) non sollicitat, sed sollicitatus consentit. Secùs tamen (ùt rectè ajunt *Castrop.* et alii) dicendum, si ille sollicitatus ad fornicationem, diverteret ad

(1) *Tom. 2. de Denunc. n.* 581. — (2) *lib.* 6. *n.* 681.

sodomiam, vel contrà; quia istarum turpitudinum una non continetur in alia (1).

175. — Quæritur 3. an debeat denuntiari confessarius sollicitans jam emendatus? Negant *Sotus*, *Molfes. Lugo*, *Castrop. Sor. Escob. Fagun. Trullen. Hurt.*, etc.; et hæc opinio probabilis appellata est à *P. Viva*, et ab *Instructore*, etc. Ratio est (ùt dicunt) quia tunc cessat finis principalis denuntiationis qui est emendatio rei. Dicunt autem signa emendationis esse: 1. Si multo abhinc tempore non ampliùs mulierem tentavit, licèt hæc pluries ad eum regressa esset. 2. Si per tres annos benè vixit. 3. Si Religiosus factus est. 4. Si habetur pro viro rectæ conscientiæ, et vix semel atque iterùm in id prolapsus sit, aut si senex factus est, aut si post sollicitationem statim se pœnituit. Advertit tùm *P. Viva* ea signa non sufficere, nam ipsa debent emendationis judicium moraliter certum constituere. Sed hoc non obstante, ego cum *Suar. Azor. Salm.*, etc. judico absolutè probabiliorem sententiam oppositam, nempe quòd etiam emendati denuntiandi sunt, quia Ecclesia in tali delicto non solùm requirit rei emendationem, sed etiam animadversionem ad aliorum exemplum (2).

PUNCTUM III.

Quis tenetur ad denuntiandum.

176. Antequam ad punctum descendamus, tria notabilia advertere oportet: primum quòd pœnitentes sollicitati absolvi nequeunt, antequam fiat denuntiatio; et si fortè justo detinentur impedimento, debent saltem promittere quàmprimùm id se esse facturos. Notanda sunt verba Bullæ *Sacramentum* Benedicti XIV. ubi clariùs id exprimitur: *Caveant diligenter confessarii ne pœnitentibus, quos noverint jam ab alio sollicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi priùs, denuntiationem ad effectum perducentes, delinquentem indicaverint competenti judici vel saltem se, cùm primùm poterunt, delaturos spondeant, ac permittant* (3). Sed hìc dubitatur an pœnitens, qui personaliter non potest denuntiare, teneatur id facere per litteras aut per alios? Affirmant *Salm.* et huic opinioni adhæreo ego etiam cum *Viva*, et *Ronc.* (quicquid dicant alii), quoties moraliter non adsit periculum infamiæ: quia

(1) *n.* 682. — (2) *lib.* 6. *n.* 686. — (3) *n.* 693.

pœnitens tenetur tali debito, modo quo potest, satisfacere; undè si personaliter non potest, tenetur saltem per litteras. Nec obstat quod dicetur *Tr. XX. n. 44.*, nempe quòd si pœnitens habens casum reservatum est impeditus, ut se præsentet Superiori, non tenetur per epistolam; quia ibi obligatio est adeundi personaliter Superiorem, ut ab eo recipiat monitionem; sed hæc obligatio, juxta verba Pontificis, est ut tantùm Prælato indicet delinquentem, ut remediis opportunis damno, quod ille afferre potest, consulat (1). Hæc autem denuntiatio per litteras, si Episcopo eam deferre nolit, potest mitti Romam. Confessarius autem, si ipse denuntiationem ex auctoritate Episcopi excipere velit, si eam nequit scribere, satis erit ut Prælatum certiorem faciat de confessarii nomine, et de qualitate sollicitationis, quin mentionem faciat de consensu, vel dissensu à pœnitente præstito. Dictum est *si eam excipere velit.* Cæterùm advertunt *Viva*, *Tamb.* et *Ronc.* non expedire in praxi ut confessarius hoc sibi onus suscipiat hujusmodi denuntiationes afferendi, nisi cùm in aliquo casu raro observasset nullum aliud remedium suppetere quo damno communi prospici possit (2). Dicunt præterea *del Bene* et *Instr.* etc., quòd si mulier valdè repugnaret Episcopum adire, potest illa alium expectare confessarium, qui velit denuntiationem referre Episcopo, si præsens confessarius id facere recusat. Et eo casu quo pœnitens induci non posset ad denuntiandum etiam per confessarium, refert *P. Mazzot.* Decretum ubi dictum est quòd tunc recurrendum est ad Sedem apostolicam pro opportuno remedio, et interim non absolvatur; et testatur idem auctor quòd aliquando Sedes apostolica in casu magni ruboris aut alicujus vani timoris, pro illa vice à denuntiationis onere liberavit (3).

177. — Secundò advertendum est quòd pœnitens, qui, cùm posset, non denuntiat intra mensem (qui computatur à die quo obligatio advertitur), incurrit excommunicationem ipso facto (4). Sed hìc dubitatur, an illâ denuntiatione executâ, possit absolvi ab excommunicatione à quocumque confessario? Negant *Salm. Diana, Mazzot.* etc.: sed affirmat probabiliter doctissimus *Christianus Lupus*, cui adhæret *Ronc.* dicens quòd reservatio hujus censuræ durat usquedùm durat contumacia; et hoc rectè confirmatur ex verbis Decreti relati in Opere (5), ubi dicitur

(1) *Lib.* 6. *n.* 699. — (2) *ibid.* *v.* Advertunt. (3) *ibid.* *v.* Dicunt autem. — (4) *n.* 693. — (5) *lib.* 6. *n.* 693. *v.* An autem.

quòd pœnitens non potest absolvi ab excommunicatione, *se prima non avrà soddisfatto al suo obbligo :* infertur igitur quòd, cùm satisfecerit suo muneri, potest absolvi. Contrà verò hìc advertendum, quòd si quis injustè accusaret, sive coöperaretur ad accusandum de sollicitatione aliquem sacerdotem innocentem, incurreret reservationem papalem, sed absque censura, proùt dictum est *præc. num.* 129. ex Bulla, *Sacramentum*, §. 3. Benedicti XIV. ubi dicitur : *Quæcumque persona, quæ execrabili hujusmodi flagitio se inquinaverit, vel per seipsam innocentes confessarios impiè calumniando vel scelestè procurando, ut id ab aliis fiat, impiis suasionibus, aut promissis, aut blanditiis aut minis, aut alio quovis modo, etc.* Advertunt tamen *Salmanticenses* (1), id intelligi de suasione efficaci, ita ut ipsa sit causa injustæ damnationis secutæ. Adduntque (2) intelligi, nisi suasio ante executionem denuntiationis efficaciter revocetur.

178. — Tertiò animadvertendum est, quòd licèt monitio denuntiationis, quæ imponenda est, profutura non sit, etiam facienda est, ùt scitè advertit *Pater Ronc.*, tùm quia hìc agitur de damno communi, juxta dicta *num.* 116, tùm quia in Bulla Gregor. obligatio non est imposita pœnitentibus, sed confessariis, ad admonendos sollicitatos, ut denuntient, etc. (3).

179. — Hinc notandum primò quòd denuntiatio facienda est à pœnitente, licèt ille sollicitationem probare non possit, ùt rectè dicunt *Castrop. Bord.* et *Bannez*, et opinio opposita, quam pauci tenent, videtur utique reprobata per propos. 5. damnatam ab Alex. VII. (4). 2. Rectè asserunt *Suarez*, *Castrop. Salmant.* et alii communiter, denuntiationem non tantùm faciendam esse à pœnitentibus sollicitatis, sed etiam ab unoquoque qui id sciat, modò id sciat à personis fide dignis, ùt exprimitur in Decreto (5), ubi dicitur quòd denuntiandi in fine sunt omnes illi, de quibus notitia habetur Pœnitentiæ Sacramento se abusos fuisse. Et hoc currit, licèt sollicitatio sciretur sub secreto naturali, ùt rectè dicunt *Escob. Castr. Trull. Salm.*, etc., quia nulla adest obligatio servandi secretum etiam promissum cum juramento, quando alioquin adest damnum commune ; excepto casu, si secretum sit manifestatum ad consilium capiendum. 3. Proculdubio facienda est denuntiatio, licèt occulta sit sollicitatio, ita communiter *Salm.*

(1) *Salm. Append. tr.* 6. *de Bulla Cruc. c.* 6. *n.* 231. *et* 232. — (2) *ibid. cit. n.* 232. *in fin.* — (3) *lib.* 6. *n.* 694. — (4) *n.* 695. — (5) *lib.* 6. *n.* 695. *in fine.*

Ronc. Fill. Trull. Bannez, etc., nec obstat dicere leges pœnales esse strictè interpretandas, quia talis regula non currit in casu (ùt esset noster) quo si teneretur stricta obligatio, lex inutilis redderetur.

PUNCTUM IV.

De sollicitationibus dubiis.

180. — Quæritur primò an cùm sollicitatio est dubia, denuntiatio facienda sit? Distinguere oportet : si factum, aut dictum fuit certa sollicitatio, et tantùm dubitatur de sollicitante, tunc denuntiatio certè facienda est, ut Superior saltem de persona inquirere possit. Superiori tamen abstinendum est ab inquirendo, si ei facile non est se certum reddere de persona, ad evitandum periculum infamiâ notandi aliquem innocentem. Quòd si persona est certa, et tantùm dubitatur utrùm dictum, aut factum sit vera sollicitatio, tunc communiùs, et probabiliùs, dicunt *Ronc. Conc. Potestas*, *Bonac. Salm.*, etc. cum *Instructore pro Confess.* non adesse obligationem denuntiandi; ita ex *reg.* 49. *Jur. in* 6. *In pœnis benignior interpretatio facienda;* tùm quia in dubio nemo famâ suâ privandus est; tùm quia denique delicta dubia non sunt dicenda delicta (1). Excipitur tamen primò, nisi vehementia indicia essent (v. g. de prava vita, aut mala fama confessarii) quæ moralem certitudinem formarent, ùt dicunt *Ronc. Conc. Boss. Instructor*, etc. Excipitur 2. cum *Bon. Acun.*, etc. si verba de se sollicitationem præ se ferrent, licèt dubitaretur de intentione, dùm præsumptio intentionis accipienda est juxta verborum proprietatem. Secùs autem si in oppositum adesset præsumptio fraudis; putà si mulier aut ejus conjuncti cum confessario aliquam habuissent contentionem, aut si illa esset aliquantùm mente hebes (2). In casu verò quo indicia alicujus essent momenti, licèt non sufficientia ad certificandum denuntiationis debitum, conveniret ut saltem certior fieret Superior, ad hoc ut in posterùm se dirigere possit.

181. — Quæritur 2. an denuntiandus sit confessarius, qui, dùm pœnitens confitetur, ejus pulchritudinem laudat? Alii affirmant, alii negant; sed meliùs incedit *Escob.* qui dicit in hoc considerandas esse circumstantias, et præsertim discursus qui in confessione tenebatur. Dicunt alii

(1) *N.* 702. — (2) *lib.* 6. *n.* 702.

denuntiandum esse confessarium, qui colloquens cum serva in confessione, laudat dominam, ut illi hoc referat; et idem dicunt si donum grande, et insolitum daret pœnitenti. Sed nos dicimus etiam attendendas esse circumstantias, v. g. si pœnitens est pauper, si est conjuncta, si illa priùs alio dono confessarium donavit, etc. (1).

182. — Hìc nonnullos casus particulares referemus in quibus DD. censent denuntiandum esse confessarium. Primò, si confessarius diceret pœnitenti: *Ego te ducerem in uxorem, si essem sœcularis;* ita *Salmant. Potest.* et *Diana* contra *Bordon.*, quia reverà sunt verba nimis excitativa ad venerem. 2. Si diceret: *Expecta me hodie domi tuæ, quia te allocuturus sum;* et postea, quin de alio negotio loquatur, aut de neniis locutus eam sollicitaret. 3. Si illi diceret: *Hæc tua peccata cadere me fecerunt in pollutionem; Ronc. Bord.* et *Potest.* 4. Si mulieri petenti confiteri diceret: *Nolo te audire in confessione, ne aliquid mihi contingat, quia amore tuî captus sum.* 5. Si diceret: *Si quis tibi pecuniam daret, peccares?* et illam affirmantem non reprehenderet, aut si reprehenderet, postea oblatâ ei pecunia, eam sollicitaret. 6. Si diceret: *Promitte mihi quòd, cùm domum tuam veniam, facies quod volo;* cùm mulier confitetur de turpibus cum alio patratis, et diceret: *Cur etiam non es mecum humana?* aut ei confitenti de turpi desiderio erga illum, responderet: *De hoc loquemur post confessionem.* Si objurgaret concubinam suam, quòd cum alio peccavit, addendo minas, et contumelias; aut si objurgaret eam de peccatis cum aliis, et non de iis secum commissis (2). Ita etiam denuntiandus esset qui diceret pœnitenti: *Dic mihi quanti me amas?* aut: *Sentis in te eas tentationes erga me, quas ego experior erga te?* aut: *Vellem te semper videre, et esse juxta te;* aut: *Tuâ causâ somnium pravum passus sum;* aut: *Ingrata mihi es, quia non me amas.*

183. — Notandum hìc denique, quòd Benedictus XIV. in Bulla *In generali Cong.* in confessarios sollicitantes, (aut Sacrificio ad sortilegia abutentes) præter pœnas priùs latas, addidit perpetuam inhabilitatem ad celebrandum, dicendo quòd sollicitantes *in actu sacramentalis confessionis, sive illius occasione, et prætextu, præter pœnas à jure inflictas, perpetuam etiam inhabilitatem incurrant ad Sacrificii celebrationem.* Hìc dubitatur primò, an hæc inhabilitas incurratur ante sententiam declaratoriam? Ex una parte

(2) *N.* 703. — (2) *lib.* 6. *n.* 704.

videtur negandum, dùm in simili casu, nempe simoniaci, qui incurrit inhabilitatem ad recipienda beneficia, jam requiritur sententia, ùt docent *Molin. Nav. Laym. Castr. Salm.*, etc. Sed hoc non obstante affirmandum est, quia juxta sententiam communem *Laym. Castropal. Anacl. Salm. Vivæ*, *Mazzot.*, etc. sententia requiritur ad illas pœnas, quæ positivæ dicuntur, et indigent actione, non verò ad privativas, quæ important, aut inhabilitatem ad aliquod jus acquirendum, aut jure acquisito utendum: et ita reapsè loquuntur DD. communiter de inhabilitate, quam habet beneficiatus, qui omisit officium, ad percipiendos fructus beneficii. Quoad autem primum casum simoniaci, dicendum est DD. rationes particulares pro illo habuisse, quæ ad nostrum casum non faciunt. Dubitatur 2. an ab hujusmodi inhabilitate excuset ignorantia invincibilis? In hoc videtur dicendum idem ac dictum est de irregularitate ex delicto (1); quare vide dicenda *Tract. XIX.* loquendo *de Censuris n.* 84. An autem in hac possit dispensare Episcopus, vide dicenda *Tom. III. Tract. XX. de Privilegiis, n.* 53. (2).

TRACTATUS XVII.

DE SACRAMENTIS EXTREMÆ-UNCTIONIS ET ORDINIS.

CAPUT I.

DE EXTREMA-UNCTIONE.

De essentia, et effectibus Extremæ-Unctionis 1. I. *De* materia remota 2. *De* materia proxima. 3. *An necessaria sit unctio omnium sensuum* 4. II. *De* forma, *et quomodò aptanda est.* 5. III. *De* ministro 6. IV. *De* subjecto *cui ministranda est Extrema-Unctio* 7. *Quando replicari possit* 8. *De dispositione* 9. *An ministranda sit pueris* 10. *An amentibus, ebriis, impœnitentibus, mutis, etc.* 11. *An adsit gravis obligatio suscipiendi hoc Sacramentum* 12. *De administratione* 13.

1. — Extrema-unctio definitur: *Sacramentum à Christo Domino institutum, et à B. Jacobo promulgatum, ad salutem animæ vel etiam corporis conferendam infirmis de vita*

(1) *N.* 351. — (2) *n.* 705.

periclitantibus per unctionem olei benedicti, et orationem sacerdotis. Dicitur 1. *Sacramentum*, quia Extrema-Unctio est verum Sacramentum, ùt declaravit Trid. *sess.* 14. *can.* 1. *de Extrema-Unct.* Dicitur 2. *promulgatum à B. Jacobo*, utì habetur ex epistola hujus apostoli c. 5. 14. et seq. *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; et oratio Fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus; et si in peccatis sit, remittentur ei.* Dicitur 3. *ad salutem animæ, vel etiam corporis*, ut notentur effectus hujus Sacramenti. Effectus primarius est, ut confortet animam in mortis agone ad resistendum diaboli tentationibus : effectus secundarii sunt tres: 1. Tollere reliquias peccati; 2. extinguere debitum pœnarum, quæ satisfaciendæ adhuc restant; 3. conferre etiam salutem corporis, si saluti animæ expedit, ùt dicit Trid. *sess.* 14. *cap.* 2. Quoad autem remissionem peccatorum sententia communior et probabilior affirmat præcipuum effectum hujus Sacramenti esse non remissionem peccatorum (utì contendunt *Scotistæ*), sed reliquiarum peccatorum abstersionem; ita *Gonet*, *Sot. Suar.* etc. cum *S. Thoma* (1). Dicit autem Angelicus, quòd si infirmus invincibiliter ignoraret peccata sua, modò illorum saltem generaliter illum pœniteat per attritionem, per hujus Sacramenti virtutem ei remittuntur omnia tam venialia, quàm mortalia. Ita etiam dicunt *Bellar. Suar. Laym.*, etc. deducunt ex Trid. loco cit. ubi sic legitur : *Cujus unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit.* Imò valdè probabiliter dicunt *Merbes. Habert*, *Tournely*, *Suar.* et *Salmant.* contra *Gonet*, *Petrocor.*, etc. quòd hoc Sacramentum remittit peccata gravia, non quidem per accidens, sed per se, licèt consequenter; quia licèt hoc Sacramentum sit vivorum, nihilominùs institutum fuit à Deo ad remittenda peccata per se, juxta verba apostoli : *Et si in peccatis sit, remittentur ei*, et ùt deducitur etiam ex *can.* 2. Tridentini in præfata *Sessione* 14. Dictum est *consequenter*, quia principaliter Extrema-Unctio instituta est ad abstergendas reliquias peccatorum, nempe internam imbecillitatem, obscuritatem, etc. Sed quia, cùm in anima reperiatur peccatum, non possunt abstergi illius reliquiæ, quin remittatur peccatum; ideòque consequenter hoc Sacramentum abstergendo reliquias, tollit etiam peccatum (2). Communis autem sententia est cum *S. Thoma* et *S. Bonav.* quòd possit hoc Sacramentum esse validum,

(1) *Suppl. q.* 30. *n.* 1. — (2) *lib.* 6. *n.* 731.

et informe, adeò ut, remoto obice peccati, saltem per attritionem, si infirmus illud recipit bonâ fide existens in peccato, reciperet primam gratiam (1). Ideòque dicunt *Laym.* et *Tamb.* cui adhæret Benedictus XIV. (2), quòd si infirmus non est capax alterius Sacramenti, sacerdos potest Missam interrumpere, ut ei Extremam-Unctionem afferat, ut gratiam recipiat, si est in peccato, et habet attritionem (3). Dicitur 4. *infirmis de vita periclitantibus*, ut denotetur subjectum, cui hoc Sacramentum exhibendum est. Dicitur 5. *per unctionem olei benedicti* ad denotandam materiam. Dicitur 6. et tandem, *et orationem sacerdotis*, ad denotandam formam. Sed de omnibus sigilatim disserere opus est, et I. De materia; II. de forma; III. de ministro; IV. de subjecto cui ferenda est; V. de administratione.

2. — I. Quoad *materiam*. Materia remota est oleum benedictum pro infirmis; et singulis annis, veteri combusto, renovandum est ex præscripto Clementis VIII, quod obligat sub gravi, ùt probabiliùs tenent *Bonac. Castrop. Croix*, etc. contra alios. Sed casu quo novum haberi non possit, licet uti veteri, ùt dicunt *Laym. Aver. Salm.* etc. cum quadam declaratione S. C. Et casu quo anni decursu deficeret, licitum est (urgente necessitate) immiscere oleo consecrato non consecratum, sed in minori quantitate, ùt dicit Rituale: et hæc mixtio potest pluries fieri, ùt dicunt *Bonac. Ronc. Carden. Possev.* et *Croix*, et ùt declaravit S. C.; modò oleum quod immiscetur sit minoris quantitatis veteri (4). Notandum 1. quòd hoc oleum debet esse ex olivis, et benedictum proculdubio de necessitate præcepti; dubium restat, an etiam necessitate Sacramenti? Negant *Juvenin*, *Cajet. Sanch.* etc.; sed sententia communissima affirmat cum *S. Thoma* (5), *Scot. Petrocor. Conc. Salm.* etc., dùm in Trident. *Sess.* 14. cap. 1. dicitur : *Intellexit enim Ecclesia materiam* (Extremæ-Unctionis) *esse oleum ab Episcopo benedictum*, in quo certè dogmaticè locutum est (6). Notandum 2. probabile esse cum *Bellarm. Valen. Barbos. Castrop.* etc. (contra *Suar. Laym.* etc.) quòd oleum debet esse benedictum de necessitate Sacramenti in ordine ad Extremam-Unctionem. Qua de re sententia opposita, quòd possit dari hoc Sacramentum cum oleo Confirmationis vel catechumenorum, in praxi non est probabilis, nisi in solo casu necessitatis; et tunc administrandum est sub condi-

(1) *N.* 707. *v.* Quær. II. — (2) *de Synod. lib.* 8. *cap.* 6. *n.* 5. — (3) *lib.* 6. *n.* 728.
(4) *n.* 708. — (5) *Suppl. q.* 29. *a.* 5. (6) *lib.* 6. 709. Dubit I.

tione, et si postea haberi possit oleum infirmorum repetendum est, ùt præscripsit S. Carolus Borromæus (1). Notandum 3. quòd benedictio hujusmodi potest à Papa simplici sacerdoti committi, ex Decreto Clementis VIII. (2). Notandum 4. ad validitatem Sacramenti sufficere digiti extremitatem in oleo intingere. et ungere. Sed fit dubium utrùm sufficiat una gutta? Negant *Filliuc. Suar. Peyrin. Trullen.* etc., dicentes oleum debere diffundi; sed communiùs et probabiliùs affirmant *Tannerus*, *Escob. Hurtad. Dicast. Croix*, etc.; modò illa gutta sufficiat ad inungendas omnes partes; nihilominùs quia prima non est improbabilis, saltem extrinsecè, illa in praxi sequenda est (3).

3. — Materia proxima est unctio facta à sacerdote in quinque sensibus, aut saltem in partibus proximis, si fortè infirmus esset aliquo sensu mutilatus. Hic notandum 1. quòd non est necessarius tactus immediatus manûs, cùm in necessitate (ùt tempore pestis) potest uti virgâ oblongâ oleo tinctâ, quæ postea comburenda est; ita *Silv. Wig. Escob. Busemb.* (4). Notandum quòd licèt unctiones sint multæ, omnes tamen unum constituunt Sacramentum. An autem singulis unctionibus conferatur gratia partialis, negat *S. Thomas* (5), dicendo totam gratiam conferri in ultima unctione; sed affirmant multi alii cum *Scoto*, quia quælibet unctio habet suam formam gratiam significantem. Utraque sententia est probabilis (6).

4. — Sed quæritur an unctio quinque sensuum sit de necessitate Sacramenti? Alii probabiliter negant, ùt *Silv. Becan. Merbes. Nat. de Alex.* etc. dicentes sufficere unam unctionem in qualibet corporis parte, dùm apostolus aliud non dicit, quàm *ungentes eum oleo*. Sed communiùs affirmant *Sot. Suar. Castrop. Laym.* et *Salm.* cum *Bellarm. S. Bonaventura*, et *S. Thoma*, quia hic est usus Ecclesiæ communi sensu doctorum sic practicatus. Tantùm tempore necessitatis (dicunt hi AA. sicut etiam Rituale) potest conferri hoc Sacramentum, sed sub conditione, sub una unctione in aliquo membro; sed satius esset in capite sub hac contracta forma: *Per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Deus quicquid per sensus deliquisti*, ùt volunt nonnulli; aut ùt melius volunt alii: *Per istam etc. indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per sensus, nempe visum, auditum, gustum, odoratum et tactum*: præmittendo verbum *deliquisti*, ut si infirmus deficiat

(1) *Ibid.* Dubit. II. — (2) *Lib.* 6. *n.* 709. Dubit. 3. — (3) *ibid.* Dubit. 4. — (4) *n.* 710. — (5) *Suppl. q.* 29. *a.* 8. — (6) *lib.* 6. *n.* 707.

ante verborum absolutionem, possit Sacramentum validum esse. Sed si infirmus supervivit, repetendæ sunt unctiones in singulis sensibus, additis orationibus omissis, ùt præscribit Rituale; ubi etiam dicitur quòd in dubio utrùm infirmus sit vivus, apponenda est conditio *si vivis* (1). Certum est autem non esse de necessitate Sacramenti ungere ambas partes utriuscujusque sensûs, nempe utrumque oculum etc.; undè in casu necessitatis, si tempus non suppetat, aut adest periculum infectionis, aut si infirmus non volvi potest in aliud latus, sufficit ungere alterutrum oculum, alterutram auriculam, etc. Unctio renum, dicit Rituale, *in mulieribus semper omittitur, atque etiam in viris, quando infirmus commodè moveri non potest.* Unctio autem pedum ex sententia communi cum *Laym. Suarez*, *Castrop. Ronc.* et *Salm.* ex *S. Thoma* (2), non est de necessitate Sacramenti, sicut nec etiam (juxta communem) ordo inter unctiones partium; licèt hujus ordinis inversio, ùt dicunt, esset graviter illicita (3).

5. — II. In quantùm ad formam, verba sunt ista: *Per istam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum* (sive per auditum etc.) *deliquisti. Amen.* Verbum *deliquisti* est de essentia, ùt rectè dicunt *Croix*, *Gabot.* et *Mazzot.* (contra *Boscum*); nam remissio peccatorum est effectus principalis hujus Sacramenti. Verbum *sanctam* certum est non esse de essentia, sed peccari si omittitur. Verba autem *per suam piissimam misericordiam*, multi contendunt esse de essentia; sed communiùs, et probabiliùs negant *Laym. Castrop. Bonac. Ronc. Salm.* Omnes tamen conveniunt illorum omissionem esse peccatum grave (4). An autem valeat forma, non deprecatoria, qualis est nostra, *indulgeat*, sed indicativa *ungo te, etc. ut... possis superare potestates*, ùt erat forma Ambrosiana: affirmant *Juven. Tourn.* et alii; sed negat sententia communis cum *Suar. Merbes. Petrocor.* et aliis cum *S. Bon.* et *S. Thoma* (5), et jam præscribit *S. Jacobus: Et orent super eum ungentes.... et oratio Fidei salvabit infirmum.* Ad formam Ambrosianam respondit Benedictus XIV. quòd verba *ut possis* jam dignoscere faciunt esse deprecatoriam, et hunc sensum faciunt, *ungo te, orans ut possis* etc. (6). Notandum 2. formam aptandam esse modo sequenti, ùt præscribit Rit.

(1) *Lib.* 6. *n.* 710. *v.* Quær. — (2). *Suppl. q.* 32. *a.*6.— (3) *lib.* 6. *n.* 710. *v.* Certum. *et v.* Nec etiam. — (4) *n.* 711. — (5) *Suppl. q.* 29. *a.* 8. (6) *Lib.* 6. *n.* 711. Dubit. 1.

Sacerdos, intincto pollice in oleo sancto, in formam crucis inungere debet, aptando crucem, et verba in unctione cujuscumque partis, semper incipiendo à dextra parte : *Per istam sanctam unctionem* ✠, *et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum* (dùm unguntur oculi) *deliquisti.* Advertendo non terminandam formam antequam altera pars ungatur. Pars linita debet abstergi ab ipso sacerdote, aut à ministro (si est in Sacris) gossipio, quod postea comburendum est, et cineres in sacrarium projiciendæ. Deindè eodem modo unguntur aures, *per auditum :* narices *per odoratum :* os (labiis clausis) *per gustum*, *et locutionem :* manus (sacerdotibus extra, aliis intra palmas) *per tactus* : pedes (in plantis) *per gressum :* renes, *per lumborum delectationem* (1). Notandum 3. quòd juxta ritum græcum septem debent esse sacerdotes qui ungunt, quisque partem suam, sed juxta latinum unus est minister; sed in casu necessitatis potest unus sacerdos unam partem ungere, et alius aliam, pronuntiando quisque formam correspondentem illi parti. ùt dicunt communiter *Suar. Coninch. Castropal. Bonac. Salm. Spor.* etc., sed non potest unus ungere, et alius proferre formam; nec unus ungere unum oculum, et alter alterum, sicut declaravit Benedictus XIV. in Bulla *Etsi pastoralis*, an. 1742. §. V. n. 4. Si tamen sacerdos non posset prosequi omnes unctiones, debent reliquæ suppleri ab alio quin repetantur jam factæ: nisi esset quòd posteriores supplerentur post aliquod tempus notabile, v. g. post horæ quadrantem, quia tunc debent omnes repeti, ùt dicunt *Merati*, *Avers. Croix*, etc. (2).

6. — III. In quantùm ad ministrum notandum 1. ministrum proprium Extr.-Unct. esse pastorem aut alium sacerdotem ex ejus consensu, quo deficiente, validum esset Sacramentum, sed illicitum, adeòque graviter peccaret sacerdos. An autem sufficiat consensus præsumptus parochi; alii negant, sed probabiliter affirmant *Sanch. Castr. Valent. Bon. Salm.* etc. Regulares autem administrando hoc Sacramentum sine licentia pastoris, incurrunt excommunicationem papalem in *Clem.* 1. *de Privil.* §. 1. Advertendum tamen quòd S. Pius V. in sua Bulla, *Immarcessibilem*, an. 1567. concessit Patribus Theatinis (et per communicationem aliis Religiosis) posse administrare hoc Sacramentum suis servis, mercenariis, ac quibusvis hospitibus qui fortè morantur in domibus dictæ Congregationis; item

(1) *n.* 711. — (2) *n.* 724.

Sixtus IV. priùs concesserat Regularibus posse dare Eucharistiam, et Extremam-Unctionem laicis, si parochus injustè aut malitiosè negaret. Communis autem sententia est quòd in necessitate, si parochus est absens, aut non vult Extr.-Unct. afferre, nec potest adiri Episcopus, tunc quilibet sacerdos etiam regularis potest hoc Sacramentum conferre (modò non sit excommunicatus, vel suspensus), tunc enim præsumitur licentia dari à Pontifice; ita contra paucos docent *Suar. Laym. Bonac. Conc. Tour. Nat. ab Alexand. Salm. Bened. XIV. etc.* et idem concessit. *S. Carol. Borrom.* pro sua diœcesi (1). An autem parochus suspensus possit hoc Sacramentum conferre? alii affirmant; sed probabiliùs negant *Bonac. Suar.* etc. (2). Notandum 2. cum *Soto*, *Possev. Bonac.* etc. non incurrere irregularitatem (ùt aliqui nimis quàm par est scrupulosi tenent) sacerdotem, si jubendo volvi infirmum ut ungeretur, ille spiraret; dùm, ùt rectè dicunt *Suar. Cornejus*, *Salmant.* etc., talis irregularitas deberet esse ex delicto, à quo utique liber est qui charitatis officium exercet. Notandum 3. quòd parochus tenetur sub gravi afferre Extremam-Unct. petentibus, nisi excuset causa justa, ùt periculum vitæ (vide dicta *Tract. VII. num.* 27. *et* 28. de IV. præcepto Decalogi); sed in quolibet casu tenetur, si fortè infirmus probabiliter esset in peccato mortali, et multo abhinc tempore confessus non fuisset, ùt communiter dicunt *Suar. Castr. Spor. Conc. Salm.* etc. (3). Notandum 4. probabile esse cum *Gobat. Arriag.* et *Croix*, quòd licitè possit parochus apud se domi retinere oleum sanctum (diligenter custoditum) aliquando, cùm crederet noctu accersiri, et quòd alioquin non perveniret opportuno tempore (4).

7. — IV. Quoad subjectum, cui conferenda est Extrema-Unct., notandum 1. quòd, ùt animadvertit Rit. et ùt docet Bened. XIV. in Epistola, quæ incipit *Ex quo primùm*, ad Ecclesiasticos ritûs Græci, pro nova editione Euchologii (quod idem sonat ac Rituale, vel Manuale) non est ministrandum hoc Sacramentum *benè valentibus*, *sed iis dumtaxat qui gravi morbo laborant* (5); ideòque non dandum est capite damnatis, in conflictu aut periculosa navigatione, aut alio mortis proximo periculo versantibus. Tantummodò infirmis graviter decumbentibus quibus mors imminet, aut senibus decrepitis, *qui præ senio* (sunt verba Ritualis) *deficiunt*, *et in diem videntur morituri*, *etiam sine alia in-*

(1) *Act. Mediol. p.* 4. — (2) *Lib.* 6. *n.* 722. *et* 723. — (3) *n.* 729. — (4) *n.* 730.
(5) *In Bull. edit. Mechl. t.* 11. *p.* 332. §. 46.

firmitate. Nec obstat ritus Græcus quem opponit *Juvenin*, juxta quem feriâ V. majoris hebdomadæ omnes adstantes inunguntur oleo infirmorum; sed respondet Bened. XIV. quòd talis unctio non datur utì Sacramentum, cùm sine ulla forma ungantur, (ùt latè disserit in cit. Ep. pro edit. Euchologii ex §. 46.), sed tanquam vera cæremonia sacra (1). Et ita pariter dicendum cum communi *Suar. Castr. Bonacin.* etc. (contra *Wig.*) quòd si detur hoc Sacramentum infirmo non gravi morbo decumbenti, non solùm illicitè, sed etiam invalidè conferretur (2). Si autem daretur in morbo gravi, quin aliquod videatur imminere periculum mortis, daretur quidem validè, sed illicitè. Nec obstat quòd Bened. XIV. cit. §. 46. docet, nempe quòd dandum sit graviter decumbentibus, nam hoc intelligendum est ad præscriptum Ritualis nostri, nempe quòd morbus gravis ita sit, ut probabile adsit periculum mortis, *ut mortis periculum* (præscribit Rit.) *imminere videatur.* Sed quæritur 1. in quo morbi gradu danda est vel dari potest Extrema-Unctio? Quando adest periculum proximæ mortis, tunc non dubitatur, quin non solùm possit, sed etiam danda est juxta Rit. *Debet hoc Sacramentum infirmis præberi qui... tam graviter laborant, ut mortis periculum imminere videatur.* Et juxta communem DD. cum Catech. rom. (*de Extr.-Unct. p.* 2. *n.* 18.) peccat graviter parochus, qui differt E.-U. usquequò infirmus destituatur sensibus, nam tùm ille privatur effectu consequendi salutem tam animæ quàm corporis, quam consecuturus fuisset si tempestivè inunctus fuisset: *Gravissimè peccant* (dicit Catechismus) *qui illud tempus ægroti ungendi observare solent, cùm jam omni salutis spe amissâ, vitâ et sensibus carere incipiat.* Idcircò Bened. XIV. in Euchologio Græcorum, sive Rituali Græcis assignato (vide in Bullar. loc. cit. §. 46.) præcipit ut hoc Sacramentum præbeatur, dùm infirmi *sibi constant, et suî compotes sunt.* Hoc currit in quantùm ad obligationem præbendi Extremam-Unctionem. Sed in quantùm ut possit licitè præberi, dicunt communiter DD. sufficere ut infirmitas sit periculosa mortis, licèt remotè; ita *Suar.* qui dicit: *Ut ex tali infirmitate mors possit moraliter timeri, saltem remotè.* Idem tenent *Laym. Castrop. Bonac. Coninc. Salm.* et alii. Idem dicit Bened. XIV. (3), et *Honoratus Tourn.* qui adducit Concìlia Aquisgran. et Mogun. Et hoc perspicuè infertur tùm ex Florentino, ubi dicitur: *Subjectum hujus Sacramenti esse infirmum; cùm de ejus*

(1) *Lib.* 6. *n.* 712. *et* 713. — (2) *n.* 713. Dubit. 9. — (3) *De Synod. l.* 8. *c.* 7. *n.* 2.

morte timetur; tùm ex Trid. *Sess.* 14. *c.* 3. ubi hæc leguntur : *Hanc Unctionem infirmis adhibendam , illis verò præsertim , qui in exitu vitæ constituti videantur.* Ibi particula *præsertim* rectè denotat quòd potest dari E.-U. etiam aliis infirmis , qui non sunt constituti in exitu vitæ. Sed clariùs hoc confirmatur à Bened. XIV. in præfata Bul. (Euchölog. cit. §. 46.) ubi dicitur , ne Sacramentum E.-U. ministretur bène valentibus , *sed iis dumtaxat qui gravi morbo laborant.* Undè rectè dicit *Castr.* quòd quoties potest infirmo non jejuno præberi Viaticum , potest et expedit dari E.-U. Rectè tamen dicunt *Laym.* et *Castr.* quòd ut dari possit , non sufficit periculum dubium mortis , sed requiritur saltem probabile, sive prudens timor mortis ; ùt ceteroquin communiter admittunt *Suar. Castrens. Escob.* et *Holzm.* cum *Mastrio ,* et *Scoto.* Quæritur 2. an possit dari parturientibus ? Respondetur cum *Lug. Filliuc. Bonac. Escob. Trullen.* et aliis communiter non posse, si mulier patitur in partu tantùm dolores communes , licèt sit primus partus , aut licèt aliis vicibus fuerit in periculo mortis. Secùs autem si gravissimis doloribus cruciaretur , adeò ut actu ei immineret periculum mortis (1).

8. — Notandum 2. quod dicit Rit. circa repetitionem hujus Sacramenti : *In eadem infirmitate hoc Sacramentum iterari non debet , nisi diuturna sit , aut cùm infirmus convaluerit, iterùm in periculum mortis incidit.* Adeòque cùm infirmitas non est diuturna , nempe non est febris tabida , hydropisis , et similes, non potest denuò ungi , nisi convaluerit, et iterùm in aliud vitæ discrimen inciderit. Quando autem est diuturna , si ille in eodem vitæ periculo perduravit , nec potest quidem denuò inungi ; secùs autem si illud periculum evasit (non potest quatuor aut 5. dies , sed post tempus notabile , ùt communiter dicunt *Conin. Suar. Wig. Bonac. Viva ,* etc.), et deindè iterùm in illud incidit ; et hoc scitè docet Bened. XIV. (2) posse licitè practicari etiam in dubio (intellige positivo) quòd mutatus sit status infirmi (3).

9. — Notandum 3. quoad dispositionem animæ , quòd si infirmus sit in peccato mortali, debet esse saltem contritus putativè , ut hoc Sacramento muniatur. Sed hoc intellige , si tempus non suppeteret confitendi ; secùs , ùt rectè advertit *Busemb.* debet priùs Pœnitentiæ Sacramento muniri , tamquam magis necessario : undè fit quòd iste casus sit moraliter impossibilis. Dumtaxat accidere posset ,

(1) *lib.* 6. *n.* 713. Dubit. 3. — (2) *De Synod. l.* 8. *c.* 8. *n.* 4. — (3) *lib.* 6. *n.* 715.

si infirmus esset sensibus destitutus. Cæterùm, ùt dicit *Rit.* et juxta Ecclesiæ usum, si tempus et infirmi qualitas id patitur, non debet Extrema-Unctio conferri nisi priùs confessus sit, et communicaverit. Hoc tamen Sacramentum ante Viaticum sumere, aut omni culpâ caret, aut ad summum est veniale; *Suar. Croix*, et *Benedict. XIV.* (1).

10. — Notandum 4. quòd Extrema-Unctio non est danda pueris ratione expertibus, ùt dicit *S. Thomas* (2), et etiam *Ritual. rom.*, quia in infantibus non potest verificari forma in qua exprimitur remissio peccati, non quidem originalis (cùm hoc remissum sit), sed actualis: *Indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti*, etc. Contrà sententia communior et probabilior est cum *Laym. Nav. Suar. Val. Sa*, *Escob. Spor.* et *Ben. XIV.* (3) adversùs *Sot. Wig.*, etc. præbendam esse E.-U. pueris ratione pollentibus, licèt non adhuc Communionis capaces; dùm in Rit. expressè dicatur: *Debet hoc Sacramentum infirmis præberi, qui ad usum rationis pervenerint.* Nec obstat *S. Thomas* loco cit. ubi dicit, *non debet dari pueris;* nam intellige rationis expertibus, dùm ratio ibi à Sancto assignata alia non est, nisi quòd ipsi sunt incapaces peccati actualis. An autem possint hoc Sacramento inungi pueri, de quibus dubitatur an necne ad usum rationis pervenerint? Tres adsunt sententiæ, sed probabilior mihi videtur illa *de Lugo*, *Escob. Dicast.*, etc. qui dicunt eos pueros ungendos esse sub conditione, cùm sufficiat pro causa ne illi hujus Sacramenti fructu priventur, si fortè pervenerint jam ad illius capacitatem (4). Et idem dicendum de amentibus, de quibus dubitatur an unquam ratione præditi fuerint (5).

11. — Notandum 5. non esse præbendam E.-U. perpetuò amentibus; dico *perpetuò*, quia si aliquod lucis intervallum habent, possunt rectè inungi, ùt docet *S. Th.;* imò dicit Rit. *Infirmis autem qui, dùm sanâ mente essent, illud petierint, seu verosimiliter petiissent, seu dederint signa contritionis, etiamsi deindè loquelam amiserint, vel amentes effecti sint, vel delirent, aut non sentiant, nihilominùs præbeatur.* Sed si suspicatur quòd infirmus phrenesim patiens posset aliquid contra Sacramenti reverentiam committere, non est inungendus *nisi* (ait Rit.) *periculum tollatur omninò.* Hoc periculum tamen probabiliter dicit *Tamb.* potest removeri infirmum ligando aut effi-

(1) *N.* 716. (2) *Suppl. q.* 32. *a.* 4. — (3) *de Synod. l.* 8. *c.* 8. *n.* 2. — (4) *lib.* 6. *n.* 719. — (5) *n.* 732.

ciendo, ut ab aliis teneatur. Ebrii, qui jamjam morituri sunt, etiam inungendi sunt, ùt dicunt *Croix, Gobat.*, et *Lohner*, modò non constet eos in peccato mortali existere, dum Rit. dicit: *Impœnitentibus*, et *qui in manifesto peccato mortali sunt*, et *excommunicatis penitùs denegetur.* Dicunt tamen *Coninch. Tamburin. Lohner*, et *Croix*, quòd vulnerati in aliqua rixa sensibus destituti possunt sub conditione inungi, dùm rectè præsumi potest, quòd in illo extremo statu eos peccatorum suorum pœniteat, si usus rationis in eis reperitur. Muti autem, surdi, et cœci à nativitate proculdubio inungendi sunt etiam in sensibus, quibus privantur; quia licèt cum illis non peccassent externè, nihilominùs potuerunt peccare cogitatione; ita communiter *Possev. Salm. Diana, Præpos.*, etc. cum *S. Carolo Borrom.* et *S. Thoma* (1), quicquid dicant *Croix*, et *Gobat* (2).

12. — Quæritur hìc an infirmus teneatur sub gravi ad suscipiendam Extremam-Unctionem? Prima sententia affirmat cum *S. Bonav. Soto*, *Merbesio*, *Ronc. Habert*, et *Conc.*, dicens verba apostoli, *inducat presbyteros*, importare præceptum grave. Sed sententia communior negat cum *Suar. Nav. Estii. Silv. Tamb. Castrop. Salm.*, etc., quibus adhæret *S. Thomas*, qui dicit hoc Sacramentum non esse de *necessitate salutis.* Hoc non obstante, puto valdè probabilem esse primam sententiam, et dico illam omninò infirmis suadendam non tantùm ratione præcepti, cùm de illo saltem non constat utrùm obliget sub gravi, an sub levi; quantùm ratione charitatis, quam moribundus erga seipsum exercere debet; licèt enim posset ille aliis muniri mediis, cùm tamen in eo statu reperiatur, ex una parte debilis est, ut bonis actibus mentis suæ sibi prospicere possit; ex alia parte (ùt dicit Trident.) tunc dæmonis insidiæ sunt vehementiores; undè videtur se exponere magno periculo tentationibus succumbendi, qui hoc Sacramento præmuniri negligit, quod Jesus-Christus instituit hoc fine, ut robur conferat ad resistendum diabolo in illo extremo agone. Omnes autem conveniunt quòd per accidens potest infirmus sub gravi ad hoc teneri, v. g. si ille non posset aliud suscipere Sacramentum, et existeret in mortali, aut si secùs induceret alios ad credendum se esse hæreticum, aut hoc Sacramentum contemnere. Et certum est etiam talem contemptum esse gravem, quando est formalis. Formalis tamen intelligitur, ùt dicunt

(1) *Supplem. quæst.* 32. *art.* 7. — (2) *lib.* 6. *n.* 732.

communiter *Suar. Castrop. Salm.*, etc. contra *Merb.*, non quando infirmus recusaret hoc Sacramento inungi, ex aliqua repugnantia, aut negligentia, sed quando propriè omitteret, quia parvi illud ducit. Hoc confirmatur ex Bulla Martini V. ubi dicitur : *Hoc Sacramentum neque negligi sine culpa, nec contemni posse sine peccato mortali.* En vide quòd hìc rectè notatur contemptum importare culpam gravem, negligentiam verò levem (1).

13. — V. Denique quoad administrationem hujus Sacramenti notandum primò, quòd, juxta Rituale, sacerdos debet instruere mensam tobaleâ albâ desuper cum vase, in qua septem gossipii globi prompti sint ad abstergendas partes unctas : candela ex cera, cujus lumen inservire debet dùm inungitur. Ex Ecclesia verò secum deferat saltem clericum unum, qui afferat crucem (sed sine hasta), aquam benedictam cum aspersorio, et Rituali; et ipse sacerdos sine sonitu campanulæ deferat decenter vas olei clausum in bursa serica violacei coloris collo, ùt nunc mos est, suspensa; et si iter esset longum potest sacerdos super equo sedens sacram unctionem deferre. Advertit Rituale, quòd si infirmus peractâ confessione sit proximus morti, tunc idem sacerdos qui defert Viaticum, potest etiam deferre oleum sanctum. Sed si potest haberi alius sacerdos, aut diaconus, qui oleum sanctum deferat, per ipsum deferatur, qui superpelliceo indutus sacerdotem Viaticum portantem sequatur. Notandum 2. esse peccatum mortale ministrare E.-U. sine superpelliceo et stola. An autem ab hoc excuset necessitas, negant *Suar. Castr.* et *Bonac.*; nam (ùt dicunt) reverentia Sacramenti præferenda est utilitati privatæ. Sed hoc non obstante, probabiliter affirmant *Possev. Croix*, *Escob. Quintan. Diana.* et *Leand.* in casu quo infirmus aliter sine Sacramento esset decessurus, dùm non præsumitur Dominus ob sacrarum vestium deficientiam velle infirmum privari tanto auxilio (2). Ita etiam grave est, ex se loquendo, omittere orationes præscriptas à Rituali, ùt omnes fatentur; intelligitur etiam extra necessitatem, quia si adest periculum mortis imminentis, dicit Rituale ut infirmus *citò ungatur, et deindè si supervivat, dicantur orationes prætermissæ.* Intelligitur item de orationibus quas dicere debet sacerdos; nam Psalmi pœnitentiales, et Litaniæ cum precibus sequentibus dicendæ sunt ab astantibus, dùm inungitur infirmus; probabiliùs (contra alios) dicit *Tamb.* quòd sint

(1) *N.* 733. — (2) *lib.* 6. *n.* 726.

tantùm de consilio. Rituale enim non præcipit eas recitandas, sed tantùm ibi dicitur : *Dùm infirmi sacro liniuntur oleo, dicuntur flexis genibus* ab astantibus, *etc.* (1). Notandum 3. non esse grave deferre oleum, aut administrare illud sine lumine; ita *Barbos. Possev. Quintanad. Escob.*, etc., aut sine ministro; imò de hoc dicunt *Bon. Escob. Possev.*, etc. nullum esse peccatum; sed ego puto non vacare culpâ, dùm dicit Rituale : *convocatis clericis*, *saltem uno* : hinc extra necessitatem esset veniale ungere sine ministro, ùt dicunt *Tolet. Dicast. Graff.*, etc.; sic etiam veniale esset conferre hoc Sacramentum omissis crucibus inter ungendum (2). Advertendum denique quòd tempore interdicti vetitum est præberi hoc Sacramentum, ex *cap. Quod in te*, *Pœnit.*

CAPUT II.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

An quilibet ex septem Ordinibus sit Sacramentum 14. *An materiæ, et formæ Sacramentorum sint in specie à Christo Domino determinatæ* 15. *Quæ sit materia Ordinis, an manuum impositio, aut instrumentorum traditio* 16. *De cæteris ad Ordinem spectantibus sermo erit in examine Ordinandorum.*

14. — De doctrinis ad hoc Sacramentum spectantibus loquemur in *Tom. III. App. III. de examine Ordinandorum* in capitibus II. et III. Hìc tantùm breviter discutiemus tres celebres quæstiones quæ super hanc materiam agitantur. Prima quæstio est an quilibet ex septem Ordinibus sit Sacramentum? Quatuor circumferuntur sententiæ. I. affirmat universaliter, ùt *Bellarm. Gonet. Sanch. Salm.*, etc., et hujus sententiæ est *S. Thomas* (3). Ratio unica hujus sententiæ est Decr. Eugenii IV. ad Armenos, ubi dicitur quòd materia Ordinis est illa, cujus traditione confertur Ordo, et deindè singulis septem Ordinibus assignat materiam propriam. Nec obstat quòd minister ordinationis sit solus Episcopus, ùt dicitur in Trident. *Sess.* 23. *cap.* 3. et 8.; nam respondent hoc intelligi de ministro ordinario, sed non de extraordinario, quem Papa assignare potest ad conferendos Ordines. II. Sententia cum *Cajet.* et *Durando*, dicit solum sacerdotium esse Sacramentum; sed hæc sententia est singularis, et improbabilis; dùm non est dubitandum quin diaconatus sit Sacramentum, siquidem

(1) *N.* 727. — (2) *lib.* 6. *n.* 728. — (3) *Suppl. qu.* 37. *a.* 2. *ad* 1. *et* 3.

in illius ordinatione habentur illa tria requisita ad constituendum Sacramentum, nempe 1. signum sensibile, quod est manuum impositio. 2. Institutio divina, nam Conc. docet in Ecclesia adesse hierarchiam à Deo institutam ex Episcopis, sacerdotibus, et ministris, et nomine ministrorum saltem debent intelligi diaconi. 3. Promissio gratiæ significatæ per verba Episcopi : *Accipe Spiritum sanctum ad robur*, quæ habentur pro forma. III. Sententia cum *Soto*, *Nav.* et *Vasq.* prætendit omnes Ordines majores esse Sacramentum. IV Sententia nobis probabilior cum *Gratiano*, *Petro Lombardo*, *Morin. Estio*, *Tourn. Cabassut. Habert*, et aliis affirmat sacerdotium, et diaconatum dumtaxat esse Sacramenta. Probatur 1. hæc sententia, quia si essent Sacramenta cæteri Ordines, præter sacerdotium, et diaconatum, non possent illi ab Abbatibus conferri, sicut jam conferuntur, cùm unicus minister ordinis Sacramenti non possit esse alius quàm Episcopus, ùt probat *Tourn.* (1) dicens quòd ad ordinationem ex institutione divina necessariò requiritur in ministro character episcopalis; et subjungit hoc probari ex traditione, quia nunquam concessa est, quâcumque urgente necessitate, aliis quàm Episcopis, facultas ordinandi presbyteros, et diaconos. Et respondetur ad quoddam privilegium quod asseritur ab Innoc. VIII. concessum fuisse Cisterciensibus, ut possent conferre tales Ordines, quòd illud est valdè dubium; et licèt fuisset certum, fuit tamen illud idem interpretatum à. S. C. Concilii, et etiam à Clemente VIII. intelligi pro facultate non ordinandi, sed concedendi dimissorias. Probatur 2. quia in aliis Ordinibus desideratur materia, nempe impositio manuum quæ est unica materia hujus Sacramenti, ùt dicemus in quæstione 3.; et desideratur etiam forma; cùm in collatione cæterorum Ordinum non reperiatur forma aliqua significans gratiæ productionem, sed tantùm fiat mentio potestatis, sive officii quod ordinatis confertur. Ad Decretum Eugenii respondetur quòd materiæ cæterorum Ordinum non sunt à Pontifice assignatæ utì essentiales, sed tantùm utì accidentales, ad explicandam potestatem quæ recipitur (2). Ex hac sententia infert Bened. XIV. (3) non posse damnari certi sacrilegii illos, qui promoventur ad Ordines diaconatu inferiores cum conscientia peccati mortalis.

15. — Secunda quæstio est an materiæ, et formæ Sa-

(1) *De Ord. qu.* 1. *a.* 2. *conclus.* 2. — (2) *lib.* 6. *n.* 736. *et* 737. — (3) *de Syn. l.* 8. *c.* 9. *n.* 12.

cramentorum (et præsertim Ordinis) sint omnes in specie determinatæ à Christo Jesu? Prima sententia negat cum ***S. Bonavent. Bellar. Valent. Morin. Lugo, Salm.***, etc. Unica ratio istorum est, quia secùs non possent diversæ esse materiæ et formæ Sacramentorum in Ecclesiis græca, et latina, ùt præsertim est in Sacramento Ordinis, dùm in græca sacerdotium, et diaconatus conferuntur per solam manuum impositionem, sed in latina præter impositionem requiritur traditio instrumentorum, sicut expressum est in Decreto Eugenii IV. ùt superiùs dictum est. Quapropter asserunt quòd quoad Baptismum et Eucharistiam, Jesus Christus in specie instituit tam materias, quàm formas; sed circa alia Sacramenta, eas instituit tantùm in genere, relinquendo Ecclesiæ facultatem determinandi eas in specie, adhibendo eas res et verba, quæ exprimerent Sacramenti effectum. Hæc sententia est probabilis; sed probabilior est opposita, quæ dicit materias, et formas omnium Sacramentorum fuisse in specie determinatas à Domino; ita ***Merbes. Habert, Juvenin. Tournely, Petrocor. Concina***, et alii multi cum ***S. Thoma*** (1), qui non potest negari fuisse pro hac sententia, dùm dicit: ***Quia ergò sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo judicio assumere res quibus sanctificetur: sed hoc debet esse ex divina institutione determinatum. Et ideò in Sacramentis novæ Legis, quibus homines sanctificantur, oportet uti rebus ex divina institutione determinatis.*** Huic sententiæ adhæret Bened. XIV. (2), qui dicit nullum haberi fundamentum, undè probetur hæc potestas fuisse à Christo Jesu Ecclesiæ concessa, imò probatur oppositum ex Trident. *sess.* 21. *cap.* 2. ubi dicitur Ecclesiam nihil posse circa substantiam sed tantùm circa administrationem Sacramentorum. Quoad autem diversitatem Ecclesiæ græcæ et latinæ, respondetur quòd traditio instrumentorum non habetur pro materia essentiali, sed accidentali, licèt integrali. Et Decreto Eugenii respondemus cum ***Merbes. Tourn.*** et ***Conc.*** quòd Pontifex non jam determinavit materias essentiales Ordinis, sed tantummodò instruere voluit Armenos circa ritum Ecclesiæ romanæ, cum qua cupiebant uniri. Nec valet dicere quòd Eugenius non loquebatur de ritu, sed de materia; quia respondetur quòd si hoc verum esset, sequeretur certum esse quemlibet Ordinem etiam minorem, cui sigilatim Papa designavit materiam, esse Sacramentum; sed hanc certitudinem etiam ipsimet adversarii negant (3).

(1) 3. *p. q.* 60. *a.* 5. — (2) *de Syn. l.* 8. *c.* 10. *n.* 10. — (3) *lib.* 6. *n.* 12.

16. — Tertia quæstio est, quænam sit materia sacerdotii, an sola impositio manuum, an etiam instrumentorum traditio, et quænam sit forma? Tres adsunt sententiæ. I. quæ est *Fagnan. Sot.* et aliorum paucorum, vult materiam esse solam traditionem instrumentorum, quæ Episcopus tradit ordinando; et formam esse verba, *Accipe potestatem offerendi Sacrificium*, *etc.*, et hâc solâ materiâ, et formâ dicit tradi potestatem, tam sacrificandi, quàm à peccatis absolvendi. Momentum totale desumunt ex Decr. Eugenii IV. ubi dicitur: *Ordo presbyteratûs traditur per calicis cum vino, et patenæ cum pane porrectionem.* Sed hæc sententia communiter ab aliis DD. non recepta est. II. Sententia est *Bellarm. Estii*, *Scot. Layman*, *Salm. Coninc. Holzm. Vasq.*, etc., quæ vult in ordinatione sacerdotii duplicem esse materiam essentialem, dicendo per traditionem instrumentorum dari potestatem super Corpus Christi reale, nempe sacrificandi, cum forma, *Accipe potestatem;* et per impositionem manuum tradi potestatem super Corpus Christi mysticum, nempe absolvendi à peccatis cum forma, *Accipe Spiritum sanctum; quorum remiseris peccata*, *remittuntur eis.* III. Sententia quam tenent *Martene*, *Becan. Tourn. Juvenin*, *Petrocor. Conc.* et alii cum *S. Bonav.* cui adhæret *Bened. XIV.* (1) vult utramque potestatem sacerdoti conferri per secundam impositionem manuum, nempe cùm Episcopus extendit manus super ordinandum unà cum presbyteris assistentibus, sicut declaratur à Trid. *sess.* 14. *c.* 3. *de Extr.-Unct.*, ubi dicitur quòd ministri Extr.-Unct. sunt *aut Episcopi, aut sacerdotes ab ipsis ritè ordinati per impositionem manuum presbyteri.* Probatur hæc sententia, 1. ex Trid. *sess.* 23. *c.* 2, nempe quòd ex Scripturis satis docemur nos ea, quæ maximè attendenda sunt in ordinatione sacerdotum, et diaconorum; sed ex Scripturis nihil aliud assignatum habemus pro materia Sacramenti Ordinis, quàm manuum impositionem: dicendum igitur est præter impositionem nihil aliud in ordinatione esse de necessitate essentiali. Probatur 2. ex ritu græco, quo ordinantur (ùt dictum est) solâ manuum impositione; cùm valor Sacramentorum essentialiter dependeat ex materiis, et formis à Jesu Christo institutis. Accedit etiam quod notat *Bened. XIV.* loc. cit. cum *Martene*, quòd traditio instrumentorum non prius in Ecclesiam invecta est, quàm à sæculo VIII. vel IX. Ad hoc AA. adversarii nihil quod respondeant habent,

(1) *De Syn. l.* 8. *c.* 10. *n.* 6.

nisi quod relatum est in quæstione secunda, nempe quòd à Domino relicta sit Ecclesiæ potestas determinandi in specie materias, et formas Sacramentorum; sed ad hoc jam ibi satisfactum est. Quænam autem sit forma juxta hanc tertiam sententiam, alii dicunt esse verba, *Accipe potestatem*, *etc.* Sed fortè probabiliùs dicunt *Morin.* et *Tourn.* esse orationem quam recitat Episcopus in præfata impositione; et verba quæ recitat in fine in tertia manuum impositione, *Accipe spiritum*, esse dicunt tantùm declarativa *Spiritûs sancti* jam accepti. Hæc tertia sententia est probabilior, sed quia secunda etiam est probabilis, saltem extrinsecè, ideò illa in praxi sequenda (1). Cætera spectantia ad hoc Sacramentum, jam dictum est à principio, quòd notentur in *examine Ordinandorum.*

TRACTATUS XVIII.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

CAPUT I.

DE SPONSALIBUS.

PUNCTUM I.

De natura sponsaliorum.

Definitio sponsaliorum. An pueri ante septennium, etc. Qui promittit sine animo se obligandi, aut adimplendi. Qui dolo aut errore, etc. 1. *Si conditio dederit causam contractui* 2. *De sponsalibus metu initis* 3. *An promissio debeat esse mutua?* 4. *An externata signis? Quid si promittit pater pro filio præsente: et quid si pro absente* 5. *An in dubio favendum sit libertati. Qui promittit in futurum, etc. Quid si mittitur annulus, etc. An requiratur dispensatio, etc.* 6. *De impuberibus, etc. De tactibus inter sponsos* 7.

1. — Sponsalia definiuntur : *Promissio voluntaria et deliberata, et mutua, signo sensibili expressa futuri matrimonii inter personas habiles.* Dicitur 1. *Promissio*, quia solum propositum non externatum, nec acceptatum, certè non obligat (2). Dicitur 2. *voluntaria*, et *deliberata*, nam

(1) *Lib.* 6. *n.* 749. — (2) *Lib.* 6. *n.* 831.

ad inducendam obligationem gravem, quam secum inducit promissio sponsalitia, requiritur spontanea, et plena deliberatio. Ex quo deducitur 1. quòd nemo potest teneri ad sponsalia, nisi constet de suo perfecto rationis usu; sed si constat, utìque ille remanet obligatus, licèt esset puer, qui adhuc non explevit septennium, juxta probabiliorem, et communiorem sententiam *Sanch. Coninc. Bonac. Salm.*, etc. contra *Palaum*, et alios, modò (intelligi debet) hujusmodi puer comprehendat aliquo modo onera, quæ secum affert status conjugalis. Deducitur 2. quòd non remanet obligatus qui promittit sine animo contrahendi, aut sine animo se obligandi, licèt cognosceret obligationem quæ ex sponsalibus oritur, ùt probabiliùs dicunt *Sanch. Pal. Laym. Less. Salm. Mazz.*, etc. contra *Pontium*, *Sot. Vivam*, etc., quia quando obligatio oritur ex propria voluntate, ubi deest voluntas, deest etiam obligatio. Et hoc valet etiamsi promissio sit jurata, ùt rectè dicunt *S. Bonav. S. Antonin. Sanch. Palaus*, *Salmant. Bon.* cum *S. Thoma*, quia juramentum sequitur naturam promissionis (1). Secùs verò dicendum, si adfuisset defloratio cum ficta promissione, ùt dictum fuit *Tom. I. Tract. X. n.* 93., cùm de restitutione locuti fuimus (2). Qui promittit sine animo contrahendi, at cum animo se obligandi, iste certè remanet obligatus, licèt à principio ei deesset animus promissionem exequendi (3). Deducitur 3. quòd non remanet obligatus qui promittit inductus vi, aut dolo alterius, aut errore circa substantiam, aut circa conditionem substantialem, ùt esset cùm ille expressè promitteret sub illa particulari conditione: quod cæteroquin est commune cum cæteris contractibus; vide dicta *Tract. X. n.* 124.

2. — Quæritur 1. an valeant sponsalia, cùm dolus aut error sit circa aliquam conditionem, non jam substantialem, sed accidentalem, sed eam quæ causam contractui ita dedit, ut sine illa sponsus non contraxisset? Plures DD. dicunt sponsalia tunc irrita esse; sed nos oppositum ùt probabilius tenuimus (4); vide dicta *Tract. X. n.* 124. ubi diximus etiam quòd pars decepta habet ceteroquin actionem ad rescindendum contractum, licèt deceptio evenisset ab aliquo tertio, insciâ parte, ùt docet *Sanch.* cum *Covar.* et aliis; imò probabiliter dicunt *Less. Laym. Spor.* et *Viva*, quòd si res integra est (ùt evenit in simplicibus sponsalibus), et error sit invincibilis, in conscientia deceptus non tenetur stare contractui, ne judicis quidem post

(1) *Lib.* 6. *n.* 833. — (2) *n.* 832. — (3) *n.* 833. — (4) *n.* 835.

sententiam (1). An autem stando primæ sententiæ, nempe quòd talis contractus dolo dante causam contractui sit ex se irritus, eo casu etiam decipiens liber exstet à sua obligatione? negamus juxta probabiliorem cum *de Lug. Pal. Less. Laym.*, etc. contra *Sanch.*, *Pontium*, etc., ex generali ratione quòd nemini patrocinari debet fraus sua (2).

3. — Quæritur 2. an sponsalia contracta metu injusto, gravi, et ab extrinseco sint ex se invalida? Alii, ùt *Coninch. Dicast. Viva*, etc. dicunt non esse irrita, sed irritanda arbitrio partis, quæ metum passa est, sicut dictum est de omnibus aliis contractibus *Tract. X. n.* 125. Sed sententia probabilior, et communissima cum *Sanch. Pontio*, *Laym. Bonacina*, *Azor. Sa*, *Bec. Boss. Salmanticens.* etc. contendit esse omninò irrita, quia sponsalia sequuntur naturam matrimonii, quod certè nullum est, dùm metu contrahitur; ideòque sicut nemo tenetur hujusmodi matrimonium contrahere; ita nec potest teneri sponsalibus quæ sunt medium ad matrimonium. Undè fit quòd ex talibus sponsalibus nullum oritur publicæ honestatis impedimentum (3). Dictum est tamen 1. si metus est *injustus*, quia si esset justus, sicut est validum matrimonium (proùt dicemus postea), ita sunt valida etiam sponsalia (4). Dictum est 2. si metus sit *gravis*; si enim metus est levis, obligant sponsalia juxta sententiam probabiliorem et communiorem *Bonac. Pont. Medin. Salm. Croix*, *Viva*, *Mazzot.* etc. (contra *Nav. Less. Ronc.* etc.), dùm judicatur sponte contrahere ille, qui cùm possit metum repellere, cùm ille sit levis, non respuit (5). Excipitur tamen, si talis metus, licèt levis, dederit causam contractui, ùt probabiliter dicunt *Laym. Sanch. Bonac. Wigandt*, *Salm. Croix*, *Lugo*, *Azor.* adversus *Pontium*, *Vivam*, etc. Tantò magis hoc currit, si qui passus est metum hujusmodi levem, tamquam gravem apprehendisset (6). Dictum est 3. *ab extrinseco*, quia si fuisset ab intrinseco (v. g. si quis promitteret, timens ne cogeretur ad solvendum debitum, aut ne in carceres conjiceretur) tunc iste tenetur ad sponsalia (7).

4. — Dicitur 3. quòd promissio sponsaliorum debet esse *mutua*. Hinc si alter sponsorum promittit, alter verò non, neuter eorum remanet obligatus; præterquam si pars promittens vellet se obligare independenter ab alterius promissione; sed in eo casu non teneretur illa vi sponsalium,

(1) *Lib.* 6. 835. — (2) *n.* 335. *v.* An autem. — (3) *n.* 844. — (4) *ib.* — (5) *ibid.* Quær. *II.* — (6) *ibid.* Quær. *III.* — (7) *n.* 1055.

sed vi simplicis promissionis (1), quæ juxta opinionem probabilem innixam auctoritate *S. Thomæ* (ùt dictum est *Tract. X. n.* 127.), cùm obliget tantùm ratione fidelitatis, non obligat sub gravi. Sed hìc quæritur 1. an quis possit se obligare sponsalibus sub gravi cum vera promissione sponsalitia, independenter ab obligatione alterius partis? Negant *Pont. Vasq.* et *Conc.*; sed communior et probabilior est sententia opposita *Sanch. Laym. Bon. Coninc. Spor. Salm.* etc. (2). Quæritur 2. an pars non repromittens, sed solùm acceptans alterius promissionem sponsaliorum intelligatur se obligâsse? Affirmant *Ponc. S. Ant. Silv.*, etc.; sed probabiliùs negant *Sanch. Bonac. Laym. Conin. Sot. Castrop. Salm.*, etc., quia rectè potest stare promissio unius sine repromissione alterius: nec acceptatio includit repromissionem, cùm possit jam aliquis acceptare alterius obligationem, quin seipsum obliget (3). Advertendum tamen est (ùt probabiliter dicunt *Spor.* et *Tambur.*) plerùmque sponsos non intendere se obligare, nisi sub conditione, ut altera pars etiam se obliget (4).

5. — Dicitur 4. *signo sensibili expressa;* quia non sufficit ad se obligandum taciturnitas sponsorum. Excipitur casus, si pater aut mater pro filio, aut filia præsente et tacente promitteret, ùt habetur ex *cap. un.* §. *fin. de Despons. impub.* ubi dicitur : *Porrò ex sponsalibus quæ parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filii si expressè consenserint, vel tacitè, et præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur* (5). Advertendum tamen 1. hoc habere locum quoad forum externum, sed quoad conscientiam filius non tenetur sponsalibus si internè dissentit, ùt dicunt *Bonac. Ronc. Holzm.* et *Anacl.* Et idem puto dicendum, si filius nec assentit, nec dissentit, sed negativè se habet; dùm ad contrahendam aliquam obligationem requiritur positivus consensus. Nec obstat verbum textûs *obligantur;* quia intelligi debet, (ùt rectè dicunt *Bonac.* et *Salm.*) quoties adest consensus internus (6). Advertendum 2. hoc procedere solùm in casu quo promittunt parentes, non autem si promittunt alii, licèt sint tutores, aut curatores; quia præfata legis dispositio tantùm comprehendit parentes, qui pro filiis promittunt (7). Si tamen hujusmodi parentes promittunt pro filio absente, alii DD. ùt *Sanch. Ponc. Ronc. Escob. Boss.* etc. dicunt non sufficere filium certiorem factum promissioni

(1) *Lib.* 6. *n.* 836. — (2) *n.* 837. — (3) *n.* 836. Quær. *I.* — (4) *n.* 837. *in fin.*— (5) *n.* 838. — (6) *ibid. v.* Id tamen. — (7) *Lib.* 6. *n.* 838. *et* 839.

non contradicere, sed ampliùs requiri, ut ratificet medio aliquo signo expresso, aut tacito. Hæc sententia est probabilis; sed probabilior est opposita *Bonac. Palud. Castr. Conc. Sot. Salm. Spor.* etc. quæ affirmat sufficere taciturnitatem filii absentis; et hujus sententiæ est etiam *S. Thom.* (1) qui dicit: *Robur habent* (sponsalia) *in quantùm illi, inter quos contrahuntur, ad ætatem debitam venientes non reclamant, et intelliguntur consentire quæ per alios facta sunt.* Et probatur etiam ex cit. *cap. un. de Despons.* in 6. ubi dicitur: *Et est idem, si filii tempore sponsaliorum absentes, et etiam ignorantes eadem sponsalia, pòst scienter ratificaverunt tacitè, vel expressè.* *Expressè* intelligitur externè consentiente, *tacitè* intelligitur non contradicente, ideòque dicitur ibi, *Et idem est :* in tantùm dicitur *ratificaverunt*, quia agitur de re nomine alterius acta. Notant tamen *Castrop.* et *Coninc.* non sufficere, si filius casu sciat sponsalia à parente celebrata, et non contradicat : sed ampliùs requiritur ut parens per se, aut per alium eum certiorem faciat (2).

6. — Hìc quæritur 1. an in dubio verborum, aut signi promissionis sponsalium, sit potiùs favendum matrimonio, an libertati? Alii dicunt matrimonio, sed probabiliùs (ùt dicit *Viva*) favendum est libertati (3). Quæritur 2. an teneretur vi sponsalium qui diceret : *Non ducam aliam nisi te?* Quicquid dicant alii, verior sententia est, et valdè communior *Laym. Castrop. Sanch. Escob. Boss. Holzm. Salm. Anacl.*, quæ docet istum non posse aliam ducere uxorem, sed non teneri ad illam ducendam. Teneretur tamen, ùt dicunt *Pontius*, *Viva*, et *Perez*, si verba essent de præsenti : *Nolo aliam nisi te* (4). Mittere annulum aut alia dona sponsalitia non inducunt sponsalium obligationem, nisi is esset regionis mos, ùt docent communiter *Sanch. Castrop. Conc. Bossius, Busemb.* etc. aut nisi præcessisset promissio alterius partis, et altera acceptasset annulum ab illa missum, ùt communiter *Castr. Busemb. Escob. Sanch. Silvest. Holzm.* et alii; aut si missus fuerit à parentibus cum illius consensu, ùt rectè subjungunt *Sanch. Castrop. Boss. Mol.* etc. Sponsalia autem celebrata inter eos qui aliquo tenentur impedimento, sub conditione, *si Papa dispensat*, licèt non sint valida, obligant tamen ad exspectandum usque dùm exitus videatur dispensationis, si ipsa de facili obtineri possit (5). Vide dicenda *seq. punct.* III. *num.* 15. *in fine.*

(1) *in* 4. *dist.* 27. *q.* 2. *ad* 1. — (2) *n.* 839. Dub. 2 — (3) *n.* 840. *v.* Quandò. — (4) *n.* 842. — (5) *lib.* 6. *n.* 843.

7. — Dicitur 5. et demùm, *inter personas habiles;* hoc intelligitur quòd non valeant sponsalia, si deest sponsis ætas præscripta, aut si inter eos aliquod subsit impedimentum (1). Hìc notandum 1. promissionem matrimonii per verba de præsenti inter impuberes valere pro sponsalibus; secùs de puberibus, qui clandestinè contraherent, nempe sine parocho, et testibus; quia cùm invalidus sit contractus ex se, dùm ei obstat lex Tridentini, ille nullam parit obligationem. Intelligitur hoc tamen pro locis ubi Trident. receptum est, nam pro aliis locis sponsalia inita verbis aut signis de præsenti (putà copulâ affectu maritali exhibitâ), transeunt in matrimonium (2). Notandum 2. inter sponsos non solùm esse mortales actus impudicos, sed etiam pudicos, quoties ad id fiunt ut delectatio sensibilis habeatur, eodem modo, ac sunt mortalia inter solutos, ùt dictum est *T. I. Tr. IX. n.* 2.; nullus enim sponsorum (quicquid dicant alii) acquirit jus ad alterius corpus; undè sicut sponsis vetita est copula, ita etiam tactus, qui ideò permittuntur, in quantùm sunt ad illam ordinati; ita rectè docent *Lessius*, *Bonac. Ronc. Conc. Suar. Viva*, *Croix*, *Mazzot.* et alii plures. Vix sponsis permitti possunt (ùt dicunt *La Croix*, *Viva*, et alii) oscula illa, vel amplexus, quos mos patriæ permittit, modò non sint pressi, neque per notabile tempus protracti. Nec practicè probabilis est opinio illorum AA. dicentium licitos esse sponsis tactus pudicos, si ipsi non intendant delectationem veneream, sed solam sensibilem; in hoc enim ordinariè adest periculum incidendi in veneream tam sensibili propinquam, aut saltem in prava desideria progrediendi ad veneream (3). Et sic etiam sub gravi prohibitum est sponsis se delectari de copula futura; cùm illa ipsis in præsenti statu actualiter sit vetita (4). Vide dicta *Tom. I. Tract. III. num.* 51.

PUNCTUM II.

De sponsaliorum obligatione.

Quomodò, et quando sponsalia sint exequenda 8. *Quid si unus promittit duabus mulieribus* 9. *An filius possit insciis parentibus se obligare* 10. *Qui à sponsalibus recedit, etc. Et de pœna apposita recedenti* 11. *An debeatur legatum relictum sub conditione, si nubat, etc. aut si non nubat* 12.

8. — Sponsalia obligant certè sub gravi ad contrahendum matrimonium; et si non est præfixum tempus, obli-

(1) *n.* 840. — (2) *n.* 853. *in fin.* — (3) *Lib.* 6. *n.* 854. — (4) *ibid. in fin.*

gant statim, juxta sententiam veriorem *Pontii. Castrop. Ronc. Conc. Coninch. Salm.*, etc. contra *Sanch. Nav. Holzm.*, etc. qui contendunt non obligare, nisi cùm pars instat; sed ratio nostra est, quia omnes obligationes, ubi terminus præfixus non est, debent quamprimùm adimpleri, ùt exprimitur in *L. Eum qui*, §. *Quoties*, *ff. de verb. oblig.* ubi dicitur : *Quod sine termino præfixo debetur*, *statim debetur*. Probabiliter tamen dicunt *Castrop. Coninch. Salm.*, etc., quòd in casu quo altera pars commodè posset pro matrimonio contrahendo instare, et taceret, tunc prudenter potest judicari consentire illam dilationi (1). Hoc valet quoad partes, sed quoad judicem, rectè docent *Sanch.* cum *S. Bonav. S. Antonin. Navar. Conc. Castrop. Holzm. Ronc. Salm.* et aliis communiter, quòd ille non debet eos cogere ad matrimonium, si ex eo timentur scandala, aut rixæ, ùt exprimitur in *cap.* 10. *de Sponsalib.* ubi dicitur : *Ecclesiasticâ censurâ compellas*, *nisi rationabilis causa obstiterit.* Et ita declaravit etiam S. C. Et in dubio semper satius erit, ùt dicunt *Busemb. Tambur.* et *Concina*, evitare damna talis matrimonii, quàm evitare damnum partis; undè si unquam pars retinens ideò excommunicata fuit, expedit ut judex eam absolvat, quoties timetur ne futurum sit, ut hujusmodi nuptiæ malum exitum habeant (2).

9. — Notandum 1. quòd si quis sponsalia cum duabus contrahit, et secunda conscia erat sponsaliorum, quæ cum prima inita erant; matrimonium cum prima erit contrahendum. Si verò erat inscia, aliqui DD. dicunt quòd in casu quo copula intercessisset cum secunda, sponsus hanc ducere debet; sed communiùs et probabiliùs dicunt *Nav. Sanch. Led. Bon. Ronc. Elbel*, *Laym. Soto*, *Holzm. Anacl. Croix*, etc. in omni casu ducendam esse primam, quia promissio facta secundæ semper nulla est, et de re illicita, cùm jam promissa fuerit priori sponsæ, ideòque non tenet, licèt juramento firmata fuisset. An autem cùm intercesserit copula cum secunda, debeat prior cedere ex æquitate? Alii affirmant; sed non improbabiliter *Holzm. Anacl. Gutt.* et *Pichler*, sentiunt ne teneri quidem ad hoc primam, dùm secunda sponsa imbecillitati suæ imputare debet incommodum talis damni (3).

10. — Notandum 2. sponsalia inita à filiis, insciis parentibus, certè esse valida, ùt declaravit Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de Ref. matrim.* contra *Lutherum*, et *Bucerum*. Cele-

(1) *N.* 845. *v.* Quær. igitur. — (2) *lib.* 6. *n.* 846. — (3) *n.* 848.

bris illa quæstio est, an peccet graviter filius, qui invitis parentibus, matrimonium contrahit? In hoc quatuor adsunt sententiæ. *Prima* dicit peccare graviter, sive contrahit insciis, sive invitis parentibus; et hoc ratione gravium scandalorum, et damnorum quæ cæteroquin ex hujusmodi matrimoniis oritura sunt; ita *Pontius*, *Sylvius*, *Nav. Mol. Conc. Petrocor.* et *Ronc. Secunda* autem sententia dicit filium teneri sub gravi obligatione parentes certiores facere, et etiam consilium accipere, alioquin eis gravem inferret injuriam; sed non teneri postea eorum consilio stare, cùm non teneantur filii, juxta id quod docet *S. Thomas* (1), parentibus parere in iis quæ ad matrimonium spectant, cùm in id totalis requiratur libertas; ita *Vasq. Sanch. Barb. Laym. Bonac. Filliuc. Viv.*, etc. *Tertia* sententia dicit, quòd quoties matrimonium non affert dedecus familiæ, et non adsit causa ob quam parentes justè contradicant, filius non peccat graviter si uxorem ducit, aut nubit insciis parentibus; cùm enim ille non teneatur eorum stare consilio, consequens est non posse esse gravem illius obligationem, ut eos consulat; ita *Castrop. Bossius*, *Holzm. Salm. Pichler*, *Elbel. Covar. Renzi*, *Led. Vict. Henr. Spor. Aver. Dicast.*, etc. *Quarta* sententia quasi cohærens cum tertia distinguit, et dicit: Si parentes justè vetant filio aliquod matrimonium particulare, putà quia esset illud dedecori, aut scandalo familiæ, tunc filius peccaret graviter, si illud contraheret. Et in casu quo esset dedecori familiæ, ille non tenetur sponsalibus contractis, etiam juratis, licèt sponsam deflorasset, cùm sufficiat tunc si tantùm illam dotet, si potest; cùm justitia non possit obligare ad actum qui sine peccato executioni mandari nequit. Secùs autem dicunt, si pater sine justa causa impediret matrimonium; ita *Laym. Delb.* et *Aversa* (2). Cæterùm omnes conveniunt communiter DD. ad excusandum filium in casibus sequentibus: nimirùm 1. si pater injustè vetaret statûs conjugalis electionem, et filius esset in periculo incontinentiæ. 2. Si filius injustè à parentibus vexaretur. 3. Si pater longè abesset, et filius posset prudenter præsumere ejus consensum. 4. Si pater impediret matrimonium suo statui conveniens, nam cùm in tali casu peccaret pater, non teneretur filius ei obedire, ùt communiter dicunt *Sanch. P. Sotus*, *Cordub. Boss. Gutt. Rebel. Viva*, etc. 5. Si pater vellet filio uxorem indignam, infirmam, aut pravæ conditionis dare (3). Quæritur autem

(1) 2. 2. *q.* 104. *a.* 5. — (2) *lib.* 6. *n.* 849. — (3) *ibid.* v. Conveniunt.

hic, an filius teneatur obedire parenti, qui jubet eum statum matrimonialem inire, aut uxorem à qua ipse abhorret, ducere? Plerùmque ab omnibus negatur; sed *Laym. Sanch. Bellarm. Sot. Petrocor. Croix*, *Bossius*, et alii communiter excipiunt, si ob tale matrimonium gravis inimicitia dirimenda esset, aut si parentes à magna paupertate per illud essent sublevandi; sed hoc intelligitur, quoties filio status matrimonialis esset assumendus; intelligi etiam debet, quoties illi non esset horror valdè intolerabilis erga illam mulierem; charitas enim neminem potest obligare ad tantum, ut ei vivendum esset totam vitam suam cum uxore quam notabiliter horreret (1).

11. — Notandum 3. partem, quæ voluntariè à sponsalibus promissis recedit, amittere arrhas sponsalitias, et teneri ampliùs acceptas restituere cum refectione omnium damnorum, quæ ab hoc suo recessu emanant. Quocircà advertendum esse illicitam et invalidam promissionem pœnæ quæ apponeretur in sponsalibus in recedentem, utì constat ex *cap. Gemma de spons.* ubi hæc habentur: *Cùm itaque libera matrimonia esse debeant, et ideò talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit meritò improbanda*, etc. Itaque in tali casu, qui recedit non tenetur ad præfatæ pœnæ solutionem, licèt promissionem juramento obfirmasset (2). Et si pœna unquam soluta sit, qui eam exegit, tenetur ad restituendum, utì sentit probabilior opinio *Castrop. Soti*, *Boss. Guttier. Hurtad. Salm.*, etc. adversus *Sanch. Less. Escob. Mol.* et alios, quia illi nullus titulus est, quo eam sibi retineat; dùm lex omninò irritat talem promissionem, ùt expressum est in *L. fin. cap. de Sponsal.* ubi dicitur: promissio pœnæ *ex utraque parte nullas vires habebit* (3). Hoc tamen currit quando pœna apponitur à sponsis, aut à sibi conjunctis, aut amicis, secùs autem, si ab extraneo, ùt notant communiter *Sanch. Castr. Salm.*, etc. (4). Insuper currit, si pars justè recedit; sed si injustè repugnat matrimonium inire, licèt sit probabilis sententia *Sanch. Bonac. Boss. Conc. Becan.*, etc. ne teneri quidem ad eam pœnam, quia secùs matrimonii libertas etiam aliquam pateretur læsionem; attamen probabilior est opposita *Pontii*, *Laym. Castropal. Suar. Vasq. Salm. Anacl. Ronc. Holz.*, etc., quia præfata pœnæ promissio non est prohibita neque jure naturali, nec positivo: non quidem naturali, cùm æquum sit subjici pœnæ eum qui injustè recedit; libertas autem quæ in matrimonio

(1) *N.* 850. — (2) *lib.* 8. *n.* 853. Quær. *II.* — (3) *ibid.* Quær. *III.* — (4) *n.* 853.

requiritur, est libertas rationabilis, non irrationabilis; aliàs nunquam posset judex censuris, aut carceribus cogere sponsos ad contrahendum: nec positivo, nam (sicut affert *Pontius*) in *Novella* 18. expressè approbatur pœnæ impositio in recedentem injustè à sponsalibus. Et textus canonicus in *cap. Gemma*, superiùs relatus, debet intelligi de recessu justo, non autem de injusto (1). Advertendum etiam quòd Benedictus XIV. in Bullâ *Nimiam licentiam*, die 18 Maji 1743. damnavit, et irrita declaravit pacta inter conjuges inita de non appellando à sententia pro matrimonii nullitate, adeò ut in nullo foro obligent nec interno nec externo, sub pœna excommunicationis Papæ reservata, præterquam in articulo mortis.

12. — Sed quæritur hìc, an legatum relictum puellæ sub conditione ut nubat certo juveni, ei debeatur, cùm nubit alteri? Respondetur: per se loquendo non debetur, ùt habemus ex *L. Titio*, §. 1. *ff. de Condit. et demonst.* dùm illa jam libera restat ad acceptandas aut respuendas tales nuptias. Sed excipitur 1. si secùs pater ei Legitimam denegaret. 2. Si illud matrimonium esset indignum, quia tunc talis conditio reputatur ùt turpis; ita communiter *Laym. Mol. Ronc. Vasq. Salm. Boss.*, etc. cum *Rot. Ronc.* Si autem sponsus esset dignus, sed pater puellæ vellet ut illa alteri nuberet, *Pontius*, etc. dicit tunc legatum ei non deberi ex sententia quam ipse tenet, non peccare filiam cùm nubit personæ dignæ, licèt invito parente; multi alii tamen, ùt *Ros. Sanch. Mol. Coninc. Guttier*, etc. tenent oppositum, dicentes quòd cùm non possit puella, parente dissentiente nubere, parenti obtemperando, privari non debet legato (2). Si autem mulieri sit relictum legatum sub conditione, ne nubat, et illa nuberet, si ipsa est virgo, etiam ei debetur legatum: secùs autem si est vidua (3).

(1) *Ibid.* Quær. *I.* — (2) *lib.* 6. *n.* 853. Quær. *IV.* — (3) *l.* 3. *n.* 950. *v.* Dubit. 7.

PUNCTUM III.

De sponsaliorum dissolutione.

Solvuntur sponsalia I. *Ob* nuptias cum alio initas. *An deobligatus restet nocens* 13. II. mutuo consensu, *licèt intercesserit juramentum. Quid de impuberibus* 14. III. *Ob* impedimentum superveniens. *An teneatur petere dispensationem* 15. *An disparitas dirimat sponsalia* 16. *An parentum dissensus* 17. IV. *Ob* delictum atrox. *An ob fornicationem; et an talis fornicatio malitiam contineat diversam* 18. V. *Ob* notabilem mutationem, *v. g. odii, æris alieni, morbi, etc. An ob novam hæreditatem. An si melior occasio, etc.* 19. VI. *Ob* discessum in longinquam regionem 20. VII. *Ob* terminum elapsum 21. VIII. *An ob* religiosam professionem *aut ob* Ordines sacros. *An ob ingressum, etc.* 22. *An si ante ingressum, etc.* 23. *An peccet qui Sacris initiatur* 24. *An votum castitatis, aut sacros suscipiendi Ordines dirimat, etc.* 25. *An requiratur judicis auctoritas, etc.* 26. *Quænam probatio requiratur, etc.* 27.

13. — Dissolvuntur sponsalia ob sequentes causas. I. Ob *matrimonium validum* ab alia parte contractum (1). Hoc certum est quoad partem innocentem; sed dubium fit, an etiam nocens liber à sponsalibus remaneat ex matrimonio à se contracto. Affirmant *Sanch. Bonac. Laym. Wigandt*, et alii, quibus etiam inclinat *Concina;* sed oppositam sententiam *Pontii*, *Castropal. Concin. Roncagl. Sylvii*, *Salm. Ledesm.*, etc., ego puto absolutè probabiliorem, nam talis dissolutio non probatur nec lege positivâ, nec naturali; nam ratio naturalis dictat obligationem jam contractam sponsaliorum, durante matrimonio, suspendi dumtaxat, non extingui (2).

14. — II. Ob *mutuum consensum* sponsorum. Sed hìc advertendum quòd inter puberes ob talem consensum mutuum solvuntur sponsalia, licèt fuerint juramento firmata; intelligitur, modò adsit justa causa, aliàs peccarent sponsi, non quidem graviter, sed leviter, ùt dicunt *Sanch. Ronc. Navar. Holzm. Salm.*, etc., licèt juramentum principaliter fuerit factum in Dei honorem, quia in omnibus juramentis in proximi favorem redundantibus, semper subauditur conditio, nisi à parte remittantur (3). Inter impuberes autem non dissolvuntur mutuo consensu, nisi cùm ad pubertatem pervenerint : utì habetur ex *cap. De illis, de Sponsal. impub.* Itaque impuber, cùm pubertatem attigerit, poterit à sponsalibus recedere, modò statim

(1) *Lib.* 6. *n.* 875. — (2) *ibid* v. Quæritur. — (3) *lib.* 6. *n.* 855.

animum suum declaret : hoc *statim*, intelligitur intra tres dies, qui incipiunt non quidem à tempore pubertatis, sed à die quo pars venit in notitiam privilegii posse recedere. Quòd si sponsus dissentit jam ante pubertatem, et in dissensu perseverat, jam sponsalia soluta sunt, statim ac puber ille fuit factus : modò hunc dissensum suum aperuerit; ùt vult sententia probabilior *Ronc. Castr. Suar. Conc.*, etc. (contra *Sanch. Bonac.*, etc.); quia tale beneficium non est concessum nisi reclamantibus, quod proculdubio intelligitur externè (1). An autem sponsus, cùm ad pubertatem pervenit, possit recedere, licèt sponsalia juramento firmaverit, negant *Bonac. Sanch. Ronc.*, etc.; sed probabiliùs affirmant *Ponc. Castr. Concina*, *Viva*, *Palud. Salm.*, etc., quia juramentum sequitur naturam contractûs, sive sponsaliorum, quæ inter impuberes sunt revocabilia : nec obstat *cap. Litteris*, *de Sponsal.*, quia sicut animadvertunt *Castr. Ponc.* et *Viva* ibi tantùm loquitur de *impubescentibus*, ùt exprimit textus, nempe de proximis pubertati, qui meritò habentur utì puberes et huic sententiæ etiam assentitur *Sanch.* cum aliis (2).

15. — III. Ob *impedimentum superveniens*. Sed hìc distinguenda sunt impedimenta : si impedimentum est tantùm impediens, probabilior est sententia, et est communissima cum *Sanch. Castropal. Palud. Bon. Coninck.*, etc. (contra *Sotum*) sponsalia non dissolvi; modò impedimentum non sit ob votum religionis, et etiam probabiliter castitatis, ùt infrà dicetur *num.* 25. Si verò impedimentum est dirimens, certum est sponsalia dissoluta esse, quoad partem innocentem, etiamsi nihil aliud esset, quàm fama apud majorem partem viciniæ; secùs autem quoad nocentem, juxta probabiliorem sententiam, et communiorem *Sanch. Castrop. Coninch.* et *Guttier.* (contra *Dicast.*) ex illa generali regula, quòd nemo potest ex suo delicto commodum reportare (3). Propterea in eo casu sponsus qui impedimentum contraxit, tenetur dispensationem procurare, quoties de facili potest, et intra tempus breve; secùs cùm magna impensa, aut magno labore, et tempore opus esset; etenim ille tenetur fidem præstare mediis ordinariis, non autem extraordinariis, ùt probabiliùs *Sanch. Bonac. Gutt. Wigandt*, et *Sporer*, contra *Castrop. Ronc.* et *Salm.* qui eum obligant, etiamsi impensa esset nimia. Meritò tamen excipit *Sporer*, cum *Tamb.* si sponsus tene-

(1) *N.* 856. — (2) *ibid.* Quær. — (3) *lib.* 6. *n.* 857.

retur ad matrimonium, ut damnum reparet deflorationis, aut infamiæ sponsæ (1). Et si fortè aderat impedimentum tempore quo celebrata fuerunt sponsalia, et hæc celebrata fuerunt cum pacto impetrandi dispensationem, tunc licèt sponsalia non sint valida ante dispensationis impetrationem, ac proindè non inducant impedimentum publicæ honestatis; nihilominùs remanent sponsi obligati ad expectandum conditionis eventum; et sponsalia, quæ cum alia persona inirentur, essent nulla, ùt dicunt *Spor.* et *Ronc.* cum Decret. S. C. Et dicimus cum *Sanchez*, *Ronc. Lug. Laym. Bon. Salmant. Castrop.*, etc. dispensatione obtentâ, hujusmodi sponsalia sine novo consensu esse valida, modò consensus præstitus adhuc perseveret (2); vide infrà *n.* 34.

16. — Quæritur hìc 1. an notabilis disparitas conditionis inter sponsos, sit impedimentum potens sponsalia dissolvere? Respondetur, quòd si tempore contractûs ignorabatur disparitas, sponsalia utique sunt nulla. Secùs si cognita erat; præterquam si tale matrimonium non posset iniri sine notabili familiæ dedecore, v. gr. si nobilis filiam rustici, aut fabri ducturus esset; ita communiter *Laym. Sanch. Panorm. Ronc. Spor.*, etc. (3). Et idem dicitur si sponsus esset longè ditior, quia tunc promissio sponsalitia utì prodiga non obligat, cùm nunquam quis teneatur ad exequendum illicitum, licèt sit tantùm venialiter illicitum, juxta communiorem et veriorem sententiam *Soti*, *Prad. Bann. Suar. Salm.*, etc. (4). Hoc tamen intelligitur (loquendo de disparitate divitiarum) modò sponsa aliquâ peculiari prærogativâ nobilitatis, honestatis, prudentiæ, aut pulchritudinis prædita non esset, quâ carentiam bonorum fortunæ compensasset, et modò non adesset defloratio, aut modò infamiâ notata non remaneret sponsa, si matrimonium non fieret (5). Dicunt autem DD. quòd licèt matrimonium non sit familiæ opprobrio, nec liceret illud contrahere, cùm timerentur damna, aut odia inter parentes. Sed considerando quòd obligatio hoc matrimonium non contrahendi in hoc casu non esset nisi charitatis actus, nescio quomodò posset excusari sponsus cum suo damno aut incommodo à tali matrimonio non contrahendo, ut vitet odia inter parentes; nisi esset quòd ex tali matrimonio orituræ essent communes perturbationes apud plures familias in oppido parvo, adeò ut posset aliquo modo judicari esse malum commune toti regioni (6).

(1) *N.* 858. *et l.* 3. *n.* 650. — (2) *lib.* 6. *n.* 859. — (3) *n.* 851. *et l.* 3. *n.* 645. Dubit. 1. *et* 2. — (4) *lib.* 6. *n.* 851. *v.* Sed quid, *et seq.* — (5) *ibid. v.* Juxta. — (6) *ibid. v.* Ad id.

17. — Quæritur 2. an dissensus parentum sit impedimentum adeò potens, ut solvi possint sponsalia? Respondetur: si parentes injustè dissentiunt, non potest filius à matrimonio resilire, cùm jure canonico certum sit parentum consensum non esse de necessitate valoris matrimonii, sed tantùm honestatis. Secùs verò dicendum, si parens justè contradicat, ùt cùm tale matrimonium esset familiæ dedecori, aut scandalo parentibus; *Layman. Nav. Sanch.*, etc. aut, ùt ait *Roncagl.*, si filius justè timeret hæreditate privari paternâ, modò hoc periculum non præviderit, cùm sponsalia contraxit (1).

18. — IV. Ob *atrox delictum* alterius partis, ùt si alter sponsus in hæresim incideret, aut aliquod homicidium, aut grave furtum, aut aliud facinus, quod gravi sibi esset damno, aut infamiæ, committeret. Si autem crimen esset fornicationis, distinguere oportet virum à muliere. Quoad sponsam, certum est virum liberum fieri, si illa ab alio carnaliter fuerit cognita, licèt invita, juxta communem et veriorem sententiam *Sanch. S. Antonin. Sot. Concin. Navar. Pont.*, etc. et ùt habetur ex *C. Raptor* 33. *Casus*. 27. *q*. 2. ubi permittitur sponso repudiare sponsam vi raptam; aut si ipsa permisit impudicè tangi. Contrà quoad sponsum, sive ipse fornicasset ante, sive post sponsalia, etiam communiùs, et probabiliùs dicunt *Sanch. Pont. Castrop. Salm.*, etc. sponsam non posse recedere. Excipiunt tamen, et meritò præfati AA. cum aliis, si celebratis sponsalibus, cognovisset sponsa, ex alia muliere sponsum habuisse prolem, aut in hoc vitium frequenter lapsum fuisse, cum multis congressum habendo (2). Dubitatur autem inter DD. an fornicatio inter sponsos habeat malitiam diversam, quæ mutet speciem? Tres adsunt sententiæ omnes probabiles. Prima affirmat tam de sponsa, quàm de sponso; quia ex utraque parte irrogatur injuria juri acquisito ad corpus alterius: ita *Castr. Laym. Salm.*, etc. Secunda affirmat de sola sponsa, non verò de sponso, qui fornicando non videtur gravem afferre injuriam sponsæ: ita *Sanch. Bonac.* et *Fill.* Tertia etiam probabilis negat de utroque, quia neuter sponsus acquirit jus ad corpus alterius; ita *Pont. Trullen. Covar. Vival.* et probabilem vocant *Sanch. Laym. Lug.*, *Salm. Elbel*, etc. (3). An autem nec ne teneatur sponsa, virgo reputata, suum defectum patefacere, si talis non est? vide dicenda numero sequenti.

(1) *N.* 877. — (2) *lib.* 6. *n.* 860. *et seqq.* — (3) *n.* 8?7.

19. — Ob *mutationem notabilem*, quæ suboriatur, ùt esset 1. timor gravis odii inter sponsos (cognitâ ab altero alterius asperitate) aut inter parentes; ita *Bonac. Laym. Busemb.* 2. Si detegatur alter sponsus nimio ære alieno gravatus, aut si sponsa dotem non haberet; *Sanch. Tol. Pont. Bon. Spor.*, etc. 3. Si alteruter sponsus in lepram, paralysim, morbum gallicum incidat, aut aliud simile ei accidat quo difformis, aut inhabilis ad familiam sustentandam evadat, *Sanch. Conin. Layman, Bon.* et alii communiter cum *S. Thoma* (1) et sufficit ut de hoc prudens habeatur suspicio (2). Et si fortè tempore sponsaliorum alterutra pars haberet aliquem personalem defectum occultum ex descriptis aut suæ familiæ, qui redderet nuptias nocivas alteri parti ignoranti, illa non potest matrimonium contrahere, nisi illum manifestet. Dictum est *nocivas*, quia si eas redderet tantùm minùs appetibiles, v. gr. si sponsa putabatur dives, pulchra, aut virgo, et postea talis non esset, quoties illa non fingat esse à tali defectu immunem, non tenetur illum manifestare, sed potest dissimulare, quia tunc non fingit, sed vitium suum occultat: nec aliquis tenetur suam patefacere infamiam, cùm illa jus alterius non lædit; ita communissimè *Sanch. Pont. Castropal. Coninc. Roncag. Salm. Escob. Croix*, et alii, contra *Concinam* (3). Ad judicandum quænam causa valeat dissolvere sponsalia, hæc duæ regulæ attendendæ sunt. Prima est, quòd ob causas sponsalibus supervenientes, sufficit ea, quæ si prævisa esset, illa utique contracta non fuissent; undè tunc pars à tali defectu immunis remanet, quæ præsumitur contraxisse semper sub conditione quòd talis rerum non adsit mutatio, quæ prævisa si fuisset, eam à contrahendo removisset. Secunda regula est, quòd ob causas sponsalia præcedentes sufficit, ut adsit illa, quæ si suboriretur, valet ea impedire. Hinc fit, quòd si ignorantia illius causæ non dedisset causam contractui, sed fuisset concomitans, nempe quòd si fuisset cognita, etiam contracta fuissent sponsalia, tunc non possunt dissolvi; ita *Sanch. Ronc. Castrop. Salm.* et alii communiter (4). Sed hìc quæritur, an superveniente alterutri sponsorum pingui hæreditate, possit ille recedere à sponsalibus? Affirmant *Hurtad. Trull. Leand.*, etc. dicendo, tunc notabiliter mutari sponsorum conditionem. Sed alii communissimè, ùt *Sanch. Boss. Comit. Castrop. Escob. Concina, Ronc.*, etc. id negant, quia tunc ille jam non

(1) *Suppl. q.* 43. *a.* 3. *ad* 3. — (2) *lib.* 6. *n.* 863. — (3) *lib.* 6. *n.* 864. — (4) *n.* 865. *v.* Ad videndum.

deceptus est in conditione alterius partis, in qua nulla accedit mutatio. Quare dicit *Croix*, quòd si sponsus inveniret sponsam melioris conditionis, non potest primam derelinquere; sed in hoc casu, quo conditio esset longè melior, ego non auderem, meliore advertentiâ salvâ, damnare sponsum, si vellet ducere secundam; quia magni lucri amissio æquivalet magno damno, ùt dictum est *Tom. I. Tract. VI. n.* 22. et ita invenio dixisse multos theologos in vita S. Joannis à Capistrano *cap.* 9.

20. — VI. Ob *discessum alterius partis in regionem longinquam;* undè fit quòd si sponsus aliò domicilium suum transferret, aut in locum longinquum proficisceretur, licèt cum animo redeundi, sponsa liberatur à promissione, et potest nubere cui velit, ùt exprimitur in *cap. De illis* 5. *De sponsal.* ubi dicitur : *Qui præstito juramento promittunt se aliquas mulieres ducturos*, *et postea*, *eis incognitis*, *dimittunt terram*, *se ad partes alias transferentes*, *liberum erit mulieribus se ad alia vota transferre.* Sed si sponsus ad vicinas partes se animo redeundi transferret; tunc sponsa aut expectare debet regressum, aut debet requirere sponsum ut redeat; et si ille prosequatur absentiam, aut expectare debet usque ad competens tempus ad prudentis arbitrium, aut (ùt meliùs dicunt alii) adeatur judex, ut præfigatur terminus (1). Hoc currit cùm in sponsalibus terminus non præfixus fuit; quia si jam fuit appositus, observetur quod infrà dicetur.

21. — VII. Ob *termini præfixi lapsum*, hoc nihilominùs intelligitur cùm tempus est appositum ad solvendum obligationem; et tunc libera restat pars innocens, licèt promisisset sponsalia juramento, ùt dicunt omnes cum *S. Thoma* (2), et est expressum in *cap. Sicut* 22. *de spons.* ubi Papa damnavit sponsum, qui sponsalibus initis cum una, contraxerat cum alia : *Nisi* (addidit tamen) *terminum præfixit*, *et per eum non stetit*, *quin ad statutum terminum matrimonium consummaverit.* Igitur, si per ipsum non stetisset, justè recessisset (3). Et hoc currit etiamsi terminus elapsus fuisset defectu alterius partis, sed inculpabiliter, ùt communiter, et probabiliùs contendunt *Laym. Castrop. Nav. Conin. Conc. Salmant. Ronc.* (contra *Bonac. Pont. Vivam*, *Sanch.*, etc.); et hoc deducitur perspicuè ex eodem textu citato (4). An autem elapso termino liberetur etiam qui culpâ suâ distulit nuptias; affirmant *Ronc.* et

(1) *Lib.* 6. *n.* 866. — (2) *in* 4. *D.* 27. *q.* 2. *a.* 3. *ad* 2. — (3) *Lib.* 6. *n.* 867. — (4) *n.* 868.

Conc., et hæc opinio videtur non posse dici improbabilis, nam eam expressè tenet *S. Thomas* (1), dicens : *Si per eum stetit*, *debet agere pœnitentiam de peccato factæ promissionis*, *et contrahere* (potest) *cum alia*, *si vult.* Sed attentâ ratione, et communiori sententiâ *Pontii*, *Sanch. Laym. Navar. Castrop. Conin. Salmant. Palud.*, etc. mihi videtur valdè probabilior opposita, quia nemo debet commodum ex sua culpa reportare. Cæterùm, si ex utriusque partis culpa steterit, quin matrimonium contractum fuisset, certum est elapso termino utramque liberari (2).

22. — VIII. Ob *professionem religiosam aut ob Ordinis sacri susceptionem* certè solvuntur sponsalia, etsi juramento firmata (3). Quæritur autem 1. an ob ingressum in religionem remaneat libera tam pars quæ ingreditur, quàm altera? Affirmant *Busemb. Sanch. Bon. Tol.*, etc.; sed ego puto absolutè probabiliorem oppositam, quæ est communior, cum *Laym. Spor. Pont. Castrop. Croix*, *Conin. Viva*, *Gonet*, *Salm.* et aliis pluribus, liberam remanere tantùm partem quæ in sæculo remanet, dùm altera religionem ingrediens videtur suo juri cessisse; secùs autem pars ingrediens; illa enim ingrediendo non fit inhabilis ad contrahendum matrimonium. Opinio autem illorum quòd utraque pars libera restet, non videtur satis probabilis (4).

23. — Quæritur 2. an cùm sponsalia sunt jurata, teneatur sponsus, antequam religionem ingrediatur, matrimonium contrahere? Dicunt *Sotus*, *Nav. Led.*, etc. illum teneri nuptias contrahere, sed ante matrimonii consummationem posse, si velit, religionem ingredi. Sed sententia opposita est communior, et verior *Pont. Sanch. Petrocor. Castr. Bonac. Holzm. Spor. Salm.*, etc., quia juramentum semper intelligitur factum sub conditione, nisi eligatur status perfectior. In unico casu tantùm tenenda est prima sententia, cùm matrimonii celebratio necessaria esset ad legitimandam prolem jam conceptam, aut ad reparandum scandalum, aut infamiam sponsæ. Et tunc non permitteretur sponso religionem ingredi relicto matrimonio rato, ùt advertit *Busemb.* (5). Quod confirmatur ex eo quod dictum fuit *Tom. I. Tract. X. n.* 97., ubi diximus, quòd si sponsus, etiamsi castitatem vovisset (aut religionem, ùt dicunt DD. ibi citati) et postea sponsam deflorasset sub promissione (licèt ficta) matrimonii, tenetur procurare

(1) *In* 4. *D.* 27. *q.* 2. *a.* 3. *ad* 2. — (2) *lib.* 6. *n.* 868. Dubit. 3. — (3) *n.* 869. — (4) *n.* 870. *v.* Hinc. — (5) *ibid.* Dubit. 2.

dispensationem voti, ut matrimonium ad effectum adducat. Si autem sponsus post sponsalia, sed defloratione remotâ, voveret religionem ingredi, procul dubio tenetur ad votum, et non obligatur sponsalibus, nisi cùm è religione egrederetur. Sed si votum esset etiam profitendi, tunc certè utraque pars libera remanet, quia tunc qui vovet, fit omninò inhabilis ad matrimonium, ùt pro certo affirmant *Salmant. Viva*, etc. (1).

24. — Quæritur 3. an peccet sponsus sacris si initietur Ordinibus, sponsâ insciâ, aut non consentiente? Certum est ordinatum à sponsalibus liberum esse ex *Extrav. Antiquæ de Voto.* Dubium in hoc versatur, an peccet graviter; alii affirmant, quia tantùm, ut in religionem se recipiat, permissum est jure canonico (utì volunt) à sponsalibus divertere, non verò ut statum amplectatur ecclesiasticum. Hoc non obstante valdè probabilis est sententia opposita *Pont. Navar. Conin. Bonac. Gutt. Sot. Silvest. Salm. Escob. Henriq.*, etc. ex ratione superiùs allata, quia in sponsaliorum promissione semper subauditur conditio, modò non eligatur status perfectior (2). Si autem sponsus minoribus tantùm Ordinibus initiaretur, non potest sponsa propter hoc deflectere, juxta sententiam communiorem, et veriorem *Sanch. Pont. Palud. Wigandt*, *Salm.* (quicquid dicant *Ronc.* et *Spor.*) dùm Ordines minores non impediunt matrimonium, cùm etiam dentur clerici conjugati (3).

25. — Quæritur 4. an votum castitatis, aut sacris Ordinibus initiandi sit validum, et dirimat sponsalia etiam quoad voventem? Dico *voventem*, quia altera pars procul dubio liberatur. Dico votum *post sponsalia*, quia si ipsum antecedenter fuerit emissum, sponsalia sunt irrita, cùm irrita sit promissio rei illicitæ. Dubium igitur in hoc restringitur, quid si votum sponsalia subsequatur? Alii dicunt probabiliter fuisse nullum, quia in tertii præjudicium emissum; ita *Laym. Nav. Castrop. Cabass. Ronc.* etc.; sed alii communiùs, ùt *Pont. Petrocor. Suar. Gonet. Coninc. Sot. Azor. Bon.* volunt esse validum : et probabile dicunt ipsi AA. citati *Laym. Sanch. Castropal. Cabass.* et *Salm.* cum *S. Thoma* (4) qui dicit : *Per votum simplex sunt sponsalia dirimenda.* Ratio Angelici est, quia ubi concurrunt duæ obligationes, præferenda est potior; sed ratio communior aliorum est superiùs relata, nempe quòd sponsalia promissa esse intelliguntur semper sub conditione, nisi status melior eligatur. Quocircà adest etiam

(1) *Lib.* 6. *n.* 873. — (2) *n.* 871. — (3) *n.* 872. — (4) *Suppl. q.* 53. *a.* 1. *ad* 1.

quædam decisio S. C. Conc. apud *Pittonnium* (1) sub die 5. Martii 1701, ubi dicitur votum castitatis, aut suscipiendi Ordines sacros, irritare sponsalia etiam jurata. Addunt *Bonac.* et *Sanch.* voventem solutum remanere à sponsalibus, licèt postea voti dispensationem impetraverit, et hoc non omninò est improbabile, sed probabilius mihi videtur oppositum cum *Rebell. Aver.* et *Salm.* quia prior obligatio non penitùs extinguitur, sed suspenditur, donec votum servatur (2).

26. — Quæritur 5. an ad sponsalia dirimenda semper intercedere debeat judicis auctoritas? Respondetur negativè, cùm sponsalia fuerunt publica, et causa etiam est publica, et certa; idem dicendum si sponsalia fuerint occulta, et causa est occulta. Secùs verò, si causa non est certa, sed est dubia sive juris, sive facti, quia tunc omninò intercedenda est judicis auctoritas; ita communiter *Sanchez*, *Castrop. Holzm. Gutt.*, etc. Cùm verò sponsalia sunt publica, et causa est occulta, tunc si causa non potest probari in judicio, non requiritur judex, sed cùm jam probari potest, requiritur, sed non sub gravi, nisi esset ad evitandum grave scandalum, ùt dicunt DD. citati cum *Nav. Pont.* et aliis communiter. Cùm autem defectus posset probari, sed esset occultus, debet pars innocens alteram admonere; et tunc si illa non quiescit ut sponsalia solvantur, tunc poterit licitè defectum ad judicem deferre; *Laym. Pont. Sanch. Castrop. Coninch.*, etc. (3).

27. — Quæritur 6. quænam probatio requiritur ad solvenda sponsalia? Respondetur : si causa est circa aliquod impedimentum (sive sit dirimens, sive impediens) tunc sufficit quilibet testis juratus, modò sit oculatus, ùt habetur in *cap. Super eo de Test. et attest.*, et hoc valet, licèt ille sit criminosus, et non citatus, sed tantùm productus à parte; et etiamsi deponeret in secreto, tacito suo nomine, ùt dicunt *Sanch. Castr. Salm. Coninch. Holzm. Viva*, *Croix*, *Gutt.*, etc. (4). Si causa verò non fuerit impedimentum, sed alia sufficiens ad efficiendum ut alter sponsorum possit à sponsalibus desciscere, tunc, ùt dicunt communiùs *Sanch. Laym. Castrop. Salm. Coninc.*, etc. requiruntur duo testes (5). In *cap. In omni*, *de Test.* requiruntur duo testes jurati, ubi agitur de damno tertii. Nihilominùs probabiliter tenent *Palud. Aver. Salmant.* et *Trull.*

(1) *De matrim. n.* 2513. — (2) *lib.* 6. *n.* 873. Dubit. I. — (3) *n.* 878. Dubit. I.
(4) — *lib.* 6. *n.* 878. Dubit. 2. — (5) *ibid. v.* Si verò.

sufficere etiam unum testem fide dignum, in casu quo ipse testaretur sponsæ fornicationem. Cæterùm hoc currit quoad forum; sed in conscientia communis est sententia sufficere unum tantùm testem pro omnibus casibus; *Sanch. Castrop. Croix*, *Con. Salm.*, etc.

CAPUT II.

DE MATRIMONIO.

PUNCTUM I.

De materia, forma et ministro matrimonii.

Quænam sit materia, forma, et quinam sit minister 28. *Illationes. An sponsi possint simulare. De matrimoniis clandestinis. An, cùm convalidantur, requiratur præsentia parochi, etc.* 29. *De finibus matrimonii* 30. *An sufficiat consensus per signa* 31. *De matrimonio per procuratorem, aut epistolam.* 32. *De consensu conditionato* 33. *An, adimpletâ conditione, novo opus sit consensu* 34.

28. — Communis inter DD. est sententia ministros matrimonii esse ipsos contrahentes. Materia est mutua traditio juris quod alter in alterius acquirit corpus, per verba aut signa consensum exprimentia. Forma autem est mutua acceptatio iisdem verbis aut signis expressa. Sed huic adversantur *Canus*, *Juvenin. Conc.* et *Tournely*, dicentes ministrum matrimonii esse sacerdotem assistentem, et formam esse verba : *Ego vos in matrimonium conjungo, etc.* Sed nostram sententiam tenent *Bellarm.*, qui eam vocat communem in scholis (ùt eam appellat etiam idem *Canus*), *Gonet*, *Frassen. Cabass. Ronc. Abel. Wigandt*, *Van Espen*, *Pontas*, *Petroc. Benedict. XIV. Fagnanus*, qui oppositam vocat periculosam in Fide, *Merbes.* qui asserit oppositam nunquam fuisse probabilem, et *Henriq. Manuel*, *Sotus* vocant eam temerariam. Pro nostra sententia etiam stant *Scot.* et *S. Thomas* (1). Et quòd ipsi sponsi, non autem sacerdos, sint ministri matrimonii, probatur I. ex Conc. Florentino, ubi dicitur causa efficiens matrimonii esse mutuus consensus sponsorum; ergò ipsi sunt ministri. 2. Probatur ex Trident. *sess.* 24. *c.* I. *de Reform. matrim.* ubi matrimonia sine parochi præsentia dicuntur olim fuisse rata, nempe indissolubilia; contrà probatur aliundè ex *cap. Quanto*, *de Divort.* quòd matrimonia fidelium ideò

(1) *Scot. in* 4. *d.* 26. *q.* 4. *n.* 14. *et S. Th. in* 4. *d.* 26. *q.* 2. *a.* 1. *ad* 1. *et d.* 28. *q.* 1. *ar.* 3.

sunt rata, quia sunt Sacramentum : *Etsi matrimonium* (sunt verba textûs) *infidelium verum existat, non tamen est ratum. Inter fideles autem verum et ratum existit, quia Sacramentum Fidei* (nempe Baptismus) *quod semel est admissum, nunquàm amittitur, sed ratum efficit conjugii Sacramentum, ut ipsum in conjugibus illo durante perduret.* Igitur Baptismus, non parochus efficiebat tunc ratum Sacramentum matrimonii, adeò ut esset indissolubile, sicut indissolubilis est Baptismi character. Hoc argumentum valdè exaltat Benedictus XIV. (1). 3. Probatur ex eo quòd verba, *Ego vos conjungo, etc.*, ùt testantur *Martene*, et *Simonetus*, apud *Bened.*, olim non dicebantur, sed alia; idque probant ex pluribus antiquis Ritualibus. Si autem verba prolata à sacerdote fuissent forma Sacramenti, utì autumant adversarii, illa semper eadem, vel saltem æquivalentia esse debebant. Adde quòd Tridentinum permisit parocho posse uti etiam *aliis verbis*, *juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum.* 4. Probatur ex eodem Concilio *loc. cit.* ubi dicitur ita : *Qui aliter quàm præsente parocho... contrahere attentabunt, inhabiles reddit, et hujusmodi contractus irritos et nùllos esse decernit.* Igitur non est nullum matrimonium, si fiat coram parocho, licèt ille taceat; sed tantùm cùm fit illo absente; itaque ejus verba, quæ adversarii supponunt esse formam, non sunt necessaria et per consequens non est minister matrimonii sacerdos (2). His tamen non obstantibus, oppositam sententiam, nimirùm parochum esse ministrum matrimonii, quam tenent *Guillielmus Paris. Canus*, *Toletus*, *Maldonatus*, *Estius*, *Juveninus*, *Tournely*, et *Collet* ejus *Continuator*, *Natalis Alexand. Conc.* et alii, territus ab auctoritate tantorum virorum non audeo improbabilem dicere, tantò magis quòd Benedictus XIV. in Opere *de Synodo* (3) eam valdè probabilem vocat.

29. — Cæterùm ex prima nostra sententia, quam saltem probabiliorem censemus, infertur 1. quòd parochus assistendo matrimonio publicorum peccatorum non peccat utì minister, sed tantùm utì coöperator sacrilegii eorum, utì diximus *Tract. XIV. n.* 6. Infertur 2. quòd sponsi, qui in mortali matrimonium contrahunt, duo committunt sacrilegia, unum quia Sacramentum suscipiunt, alterum quia in peccato ministrant, licèt hoc secundum probabiliter non sit grave, quia sponsi non sunt ministri consecrati

(1) *Bened. XIV. de Syn. l. 8. c. 13. n. 5.* — (2) *lib. 6. ex n.* 897. — (3) *Bened. XIV. loc. cit. n.* 6.

ad hoc Sacramentum, utì volunt *Concina*, *Tournely*, *Gonet*, et alii cum *S. Thoma* (1); quamquam loco citato oppositum sustinuimus. An autem sponsa possit contrahere licitè cum publico peccatore? vide dicta *Tract. XIV. n.* 6. (2). An autem possit simulare celebrationem nuptiarum, justâ intercedente causâ, v. g. si aliquod interesset impedimentum dirimens, et non posset sine gravi damno hujusmodi simulationem omittere? Negat *P. Milante;* sed affirmant communiter *Sanch. Castropal. Conc. Card. Coninch. Viva*, *Croix*, *Henriq.* etc.: dicunt enim cùm tunc non adsit contractus defectu consensûs, nec Sacramentum intercedit; nec propterea Sacramenti simulatio (3). Infertur 3. quòd sponsi debent esse in gratia, etiam cùm per procuratorem contrahunt, quia cùm sint veri contractus, sunt vera Sacramenta; *Bellarm. Sanch. Navar. Sot.* etc. (4). Infertur 4. quòd matrimonia clandestina, nempe celebrata coram parocho repugnante assistere, et dare benedictionem, sunt graviter illicita, sed sunt valida, et vera Sacramenta. Hinc refert *P. Ferraris Biblioth. verb. Matrim. art.* 1. *n.* 31., pluries declarasse S. C. sufficere ad valorem Sacramenti præsentiam parochi nulla verba dicentis. Idcircò animadvertendum, quòd matrimonia celebrata coram parocho, tunc tantùm sunt nulla, cùm parochus adfuisset quidem, sed nihil audivisset, aut percepisset, modò ille ex industria non affectasset non percipere; ita decrevit S. C. Conc. ubi dictum fuit: *Matrimonium non valere si non intellexisset*, *nisi ipse parochus affectasset non intelligere.* Infertur 5. quòd parochus assistendo matrimonio in mortali, non peccat graviter, quia nec conficit, nec ministrat Sacramentum; *Sanch. Bonac. Suar. Coninch. Reg.* etc. Advertendum tamen quòd si ille omittit pronuntiare benedictionem, *Ego conjungo vos*, etc. peccat mortaliter, ùt vult sententia probabilior cum *Barbosa*, *Rebell. Henriq.* etc., quia omittit cæremoniam gravem Ecclesiæ. Infertur 6. quòd matrimonia celebrata coram parocho, et duobus testibus cum occulto impedimento, obtentâ dispensatione, convalidantur, et vera Sacramenta fiunt solo consensu de novo à sponsis præstito (à quo tamen potest dispensare Papa, vide n. 81); nec requiritur parochi præsentia; ita communiter *Navar. Fagnan. Nat. de Alex. Hab. Tournely*, *Sanch. Card. Sot. Lamb. Salm. Van Espen*, et alii (contra *Comit.* et *Conc.*):

(1) *vide l.* 6. *n.* 32. *v.* Infertur 2. *et n.* 54. — (2) *n.* 55. *v.* Si autem. — (3) *n.* 62. — (4) *n.* 884.

et ita declaravit S. C. et ita est praxis S. Pœnitentiariæ ex oraculo S. Pii V. qui eâ consultus (ùt refert *Cardenas*), declaravit non opus esse parocho, et testibus, cùm matrimonium jam semel palàm initum est; et reverà S. Pœnitentiaria in concedenda dispensatione dicit: *Ut uterque inter se secretè contrahere valeant* (1). Et hoc argumentum, ùt ait Benedictus XIV. loco citat. valdè probat ministrum matrimonii non esse sacerdotem, sed ipsos sponsos; aliàs rectè dicit quòd Ecclesia, nisi id haberet pro certo, numquam permitteret sponsos relinqui in periculo, quòd remaneant sine gratia Sacramenti. Adest tamen Decretum S. C. sub die 8. Junii anni 1619. apud *Ferrar. Bibliot. t.* 5. *v. Matrimonium art.* 2. *n.* 19. quòd si matrimonium esset nullum ex causa publica, scilicet ob defectum ætatis, tunc reconvalidandum est ante parochum et testes.

30. — Hìc plura notanda sunt. Notandum I. quoad honestatem finium matrimonii, duos esse fines intrinsecos, et essentiales, mutuam corporum traditionem, et vinculum indissolubile: quicumque contraheret hos fines excludendo, nempe aut animo non reddendi debitum, aut contrahendi ad tempus, matrimonium esset nullum (2). An autem peccet venialiter qui matrimonium contraheret principaliter in concupiscentiæ remedium, affirmant *Bossius*, *Navar. Conin.* etc. cum *S. Thoma* (3); sed probabiliter negant *Castrop. Pont. Ronc. Cajet. Croix, Conc. Holzm.* et alii multi, qui innituntur eo quod dixit apostolus: *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat*, 1. Cor. 7. 2. Sicut explicant *Estius*, *Salm.* et *Cornelius*, cum *S. Joanne Chrysost.*, illud *propter fornicationem* non intelligitur ad evitandam fornicationem alterius conjugis, sed propriam. Et hoc probatur ex eo quod dicit *cap.* 7. 1-2. idem apostolus: *Bonum est homini mulierem non tangere; propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat.* En vide quòd priùs suadeat cœlibatum, sed postea in remedium incontinentiæ hortatur ad ducendam uxorem; igitur loquitur ibi de incontinentia propria, et deindè subjungit: *Quòd si non se continent, nubant; melius est enim nubere, quàm uri, ibid.* 9. (4). Et ita probabiliùs etiam dicunt *Pont. Castrop. Cajet. Coninc. Salm.* etc. culpâ vacare matrimonium contrahi principaliter ob aliquem finem accidentaliter extrinsecum, v. gr. ad conservandum familiæ decus, ad conciliandam duarum familiarum pacem, etc. (5).

(1) *Lib.* 6. *n.* 1110. — (2) *Lib.* 6. *n.* 882. — (3) *Suppl. q.* 49. *a.* 5. *ad* 2. — (4) *lib.* 6. *n.* 882. v. Dubit. I. (5) — *n.* 883.

Si quis autem contraheret animo se obligandi, sed postea negandi debitum, aut vitandi prolis procreationem, peccaret graviter, sed validè contraheret; modò talis intentio non deducatur in pactum, sicut contractum fuit matrimonium inter B. Virginem, et S. Josephum (1).

31. — Notandum 2. quoad contrahentium consensum, non esse de matrimonii valore verba, sed satis esse signa exprimentia, ùt certum est ex *cap. Tuæ Fraternitat.* 25. *de Sponsal.* (2). Et satis sufficiens signum esset, si mulier, expresso jam viri consensu, manum ei extenderet; secùs autem si tantùm eam non retraheret, posteaquam sponsus illius manum apprehendit. Sicut nec sufficit annuli donatio, nec conductio sponsæ in viri domum, nisi esset quia ob loci consuetudinem hujusmodi signa consensum exprimant; ita *Sanch. Pont. Salm.* et alii communiter (3). Dicimus autem venialiter peccare, qui solis signis vellet exprimere suum consensum, et nollet uti verbis, nisi verecundia excusaret (4).

32. — Notandum 3. quòd cùm per procuratorem celebratur matrimonium, si fortè mandans revocaret consensum (licèt internè) antequam contrahatur, matrimonium esset nullum. Sed quæritur an esset validum, cùm mandans, dùm mandatum dedit, animum contrahendi non habuisset, sed tempore contractûs consensum præstitisset? Alii dicunt matrimonium non valere, quia tale mandatum, quod nullum fuit cùm datum est, non potest postea consensu interno reconvalidari; ita *Castrop.* et *Coninc.* Hanc sententiam non puto improbabilem; sed opposita est communior *Sanch. Bon. Ronc. Salm.* etc. et est etiam probabilior, quia procurator contrahendo non exprimit voluntatem præteritam mandantis, sed præsentem ad tempus contractûs, quæ jam adest (5). Ad hoc autem ut procurator validè contrahat, multa requiruntur: 1. Ut illud sit mandatum speciale. 2. Ut persona, cum qua contrahendum est, sit determinata. 3. Ut procurator contrahat per se (non per alios) coram parocho, et testibus, illis mandatum exprimendo; quod sufficit si oretenùs sit datum, ùt dicunt *Castropal. Sanch. Salmant. Guttier.* etc. 4. Ut procurator non excedat conditiones in mandato appositas, v. g. temporis, dotis, etc. secùs matrimonium est nullum. Sed si ille contraheret sine Episcopi licentia, aut sine proclamationibus, matrimonium esset validum; ita

(1) *n.* 881. *ad* 5. *et n.* 882. *in fin.* — (2) *n.* 887. — (3) *Lib.* 6. *n.* 889. — (4) *n.* 888. — (5) *n.* 886.

communiter DD. (1). In hujusmodi nuptiis parochus interrogare debet procuratorem : *Visin uxorem Titiam nomine N. N.?* et postea ad mulierem : *Vis in virum N. N. medio præsente procuratore?* Potest etiam matrimonium contrahi per epistolam, et sic fiet : Sponsus scribit ad sponsam quòd ipse in virum ei se tradit, et ex tunc eam in sponsam acceptat. Sponsa idem rescribit viro, et hæc responsio legitur coram parocho, et testibus. Cæterùm satis est etiam ut vir scribat mulieri modo relato, et sponsa, quin sponso rescribat, litteras coram parocho et testibus aperiat, et suum præbeat consensum : ita *Sanch. Villal. Dian. Salm.* etc. (2).

33. — Notandum 4. quòd cùm consensus est conditionatus, si conditio est de *præteritis* aut *de præsenti*, et conditio jam verificata est, aut verificatur, tunc jam sufficit talis consensus ad contrahendum. Pariter sufficit si conditio esset *de futuro*, sed de futuro necessario, v. gr. *Si pater tuus morietur;* ita omnes cum *S. Thoma :* modò ex hoc non intelligatur suspendi consensus usque ad patris mortem; *Ronc. Salmant. Conc.* etc. Sed si conditio est de futuro contingenti, iterùm distinguendum est : si conditio esset turpis, aut contra substantiam matrimonii, v. g. contra Sacramentum, contra fidem conjugalem, aut prolem : si dicatur, v. g. *Te volo, si prolis generationem vitabis;* aut, *si adulterium committes;* aut si dicat : *Te duco usquedum uxorem te meliorem inveniam;* tunc matrimonium est nullum. Si autem conditio est turpis alio modo, aut si est impossibilis, tunc habetur pro non adjecta, et matrimonium est validum, *cap. fin. de Condit. app.* ubi dicitur : *Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur* (juxta exempla superiùs allata) *matrimonialis contractus caret effectu; licèt aliæ conditiones, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant pro non adjectis haberi.* Et ratio est, quia tunc præsumitur datus consensus, non obstante conditione appositâ. Sed si unquam sponsi verè non intenderent consentire sine tali conditione, matrimonium etiam esset invalidum. Cæterùm in dubio debet judicari in favorem illius, ùt docet *Sanch. Pont. Ronc. Holzm.* etc. ex *cap. fin. de Sent. et re judic.* (3).

34. — Contrà si conditio de futuro esset honesta, tunc matrimonialis contractus nullus foret, sed tantùm sponsalitius. Sed hìc quæritur an, adimpletâ conditione, requiratur novus consensus pro matrimonio? Alii affirmant,

(1) *n.* 885. — (2) *Lib.* 6. *n.* 886. — (3) *n.* 890. *et* 891.

ùt *Suar. Pont. Sot. Concina*, *Gonet* et alii, quibus favet *S. Thomas* (1), qui dicit : *Aut* (conditio) *est contingens*, *ùt acceptatio parentum, et tunc... non facit Matrimonium.* Ratio hujus sententiæ est, quia matrimonium non solùm est contractus, sed etiam est Sacramentum, cujus valor non potest pendere ab effectu futuro. Alii tamen negant, ùt *Laym. Bonac. Cast. Salm. Ronc. Salmant. Coninch.* etc. quia matrimonium, licèt sit etiam Sacramentum, habet tamen rationem contractûs, et ad hujus rationis normam ejus valor dirigitur. Hæc secunda sententia videtur probabilior, sed quia prima est etiam fundata, in praxi expedit eam sequi. Et idem dicendum in casu quo sponsi aliquo impedimento præpediantur, et ipsi contraxissent sub conditione, *Si obtinebitur dispensatio;* et hoc ita declaratum fuit à sacra Congregat. (2). Advertendum hìc tamen, quòd conditio suspendit matrimonium, quod non suspendit demonstratio, aut causa, aut modus áppositus. *Demonstratio* est cùm dicitur : *Duco te quæ es virgo nobilis*, etc.; *causa* cùm dicit : *Duco te quia es virgo;* modus est cùm dicit : *Duco te ut mihi in ancillam famuleris.* Et hic modus non suspendit, licèt sit de modo impossibili, aut turpi; ita *Sanch. Salm.* et *Viva*, quia consensus non dependet à modo, utì dependet à conditione. Addit *P. Viva* cum *Castrop.* licèt modus sit contra substantiam matrimonii, v. g. *Te duco ut adulteres, etc.* Sed probabiliùs contradicunt *Sanch.* et *Salm.* quia reverà non videtur habere animum contrahendi, qui habet intentionem omninò oppositam contractui (3). Si verò apponitur dies, v. g. *Te duco post* 10. *dies*, probabiliùs et communiùs dicunt *Viva*, *Coninch. Perez*, *Salmant.* etc. (contra *Sanch.*) quòd intelligitur suspensus consensus, usque ad terminum appositum (4).

(1) *Suppl. q.* 47. *a.* 5. (2) *Vide P. Zacch. Adnot. ad Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 83. — (3) *l.* 6. *n.* 896. — (4) *ibid* v. Utrùm.

PUNCTUM II.

De uso licito matrimonii.

Usus conjugii est illicitus. I. *Si Matrimonium est nullum.* II. *Si est dubium : an liceat contrahere cum dubio impedimenti* 35. *An liceat petere, aut reddere urgente dubio.* 36. *Quòd si nuptiæ fuerint contractæ cum dubio., etc.* 37. III. *Si adsit periculum sanitatis* 38. IV. *Si ob solam voluptatem, etc.* V. *Si mente adulterâ, etc.* VI. *Si modo indebito* 39. *Si conjux se retrahat à seminatione* 40. VII. *Si in loco indebito.* VIII. *Si tempore indebito, scilicet prægnationis. Si conjux sit impeditus ob votum, aut incestum* 41. *An tactus, et delectationes morosæ conjugibus permittantur* 42.

35. — Usus matrimonii per se loquendo licitus est, sed ob plures causas quandoque fit illicitus, et I. Si matrimonium est certè nullum, quo casu nunquam licet parti id scienti nec petere, nec reddere debitum alteri ignoranti (1). II. Si matrimonium est dubium. Sed hìc dubitatur 1. an liceat inire matrimonium cum dubio impedimenti? Communiter docent DD. *Sanch. Suar. Castr. Carden. Croix, Bos. Holzm. Viva*, etc. quòd post adhibitam diligentiam, licet contrahere matrimonium cum opinione probabili de carentia impedimenti. Nec obstat quòd in confectione Sacramentorum non est licitum uti opinione probabili : nam in Sacramento matrimonii, ùt diximus *Tom. I. Tract. I. n.* 27. et tradunt AA. communiter, stante opinione probabili, ex inveterata consuetudine censetur Ecclesia dispensare in impedimento, si fortè adsit (2). Attamen notandum 1. quòd id currit, si opinio est probabilis de jure (nempe ex auctoritate DD.), non autem tantùm de facto, ùt ajunt *Card. Viva, Croix, Aversa,* etc. contra *Bonac.* et *Tamb.*, quia probabilitas facti non constituit veram probabilitatem, sed tantùm conjecturam, quâ non licet uti ad contrahendum matrimonium; nisi pro carentia impedimenti talis fortè urgeret præsumptio, quæ certitudinem quamdam moralem exhiberet (3). Notandum 2. id procedere tantùm in impedimentis de jure ecclesiastico, non autem in aliis de jure naturali, in quibus Ecclesia nequit dispensare ; undè si dubium sit de morte prioris conjugis, illicitum est novum inire conjugium, nisi de illius morte certè moraliter constet, ùt habetur ex *c. Dominus de secund. nupt.* Tantùm excipitur aliquis rarissimus casus in

(1) *Lib.* 6. *n.* 900. — (2) *n.* 901. — (3) *lib.* 6. *n.* 902. Quær. III.

quo Pontifex, tanquam divinæ legis interpres, ob urgentissimam causam declaret matrimonium, non obstante tali dubio, posse contrahi, proùt refert *Cardenas* Urbanum VIII. in quodam casu declarasse (1). An autem in impedimentis de jure ecclesiastico, quando dubia sunt, possit Episcopus dispensare? Plures graves DD. communissimè, et probabiliter id admittunt, *Castr. Cabass. Barb. Ronc. Holzm. Bon. Salm.* et *Elb.* juxta dicenda *Tom. III. Tract. XX. de Privil. num.* 57. (2).

36. — Dubitatur 2. quandonam, inito jam matrimonio, et urgente dubio de ipsius valore, liceat petere, aut reddere? Manente dubio, conjux dubitans ne potest quidem petere ante diligentiam adhibitam ad dubium vincendum; sed tenetur reddere alteri petenti in bona fide, ùt patet ex cit. *cap. Dominus*, *de secund. nupt.* (3). Ratio, quia alter adhuc possidet jus petendi: intellige verò post bimestre ab inito conjugio, et modò ipse non sit à petendo impeditus ob incestûs, vel adulterii crimen (4). Diximus *ante diligentiam*, quia si dubitans contraxit in bona fide, et post diligentiam non potuit dubium vincere, probabilissimum et communissimum est posse etiam petere, ob possessionem petendi jam acquisitam, *Sotus*, *Wigandt*, *Hab. Castrop. Suarez*, *Lug. Less. Laym. Ronc. Sanch. Salm.*, etc. (contra *Navar.* et *Conc.*). Quapropter tradunt *Sanch. Anacl. Carden. Henriq.* et alii, quòd conjux ille post diligentiam licitè potest petere, semper ac certus non sit de impedimento, non obstante quâcumque probabilitate in contrarium (5).

37. — Dubitatur 3. quid si matrimonium sit contractum cum dubia fide, an tunc conjux dubitans possit post diligentiam adhibitam petere, adhùc dubio perseverante? Alii negant, quia non licet uti re quæ incœpta est possideri cum dubia fide; et hæc sententia est quidem communior cum *Sanch. Castr. Salm. Ronc.*, etc. Attamen *Holzm.* et *Elbel* non improbabiliter id affirmant, quia tametsi dubitans nequeat deponere dubium ex titulo possessionis, potest tamen ex alio principio, nempe quòd in dubio standum est pro valore actûs, præsertim matrimonii, in cujus favorem in foro tam externo, quàm interno semper in dubio judicandum. Excipitur tamen casus, quo dubium adsit de morte prioris conjugis, ùt vidimus ex *cit. cap. Dominus.* Dico *dubium*, nam si ha-

(1) *Ibid.* Quær. II. — (2) *ibid.* v. Cæterùm. — (3) *n.* 903. — (4) *n.* 905. *in fin.* — (5) *n.* 906. *et* 907.

beatur firma probabilitas de valore matrimonii, tunc communiter docent DD. *Sanch. Bon. Boss. Ronc. Salm. Spor. Croix*, etc. tali dubitanti licitum esse post diligentiam non solùm reddere, sed etiam petere, cùm textus præfatus in casu dubii, non autem probabilitatis, loquatur; et cùm probabiliter dubitatur de vita prioris conjugis, probabiliter dubitatur etiam de ipsius conjugis possessione (1). Quando autem debeat quis vel non dubitare de valore matrimonii: tres dantur regulæ : Prima, quòd conjux ordinariè loquendo non tenetur credere alteri asserenti fictè consensisse, licèt asserat cum juramento; *Bonac. Sanch. Sotus, Salm.*, etc. ex *c. Cùm à nobis, de Testib.* Secunda, quòd si quis audiat adesse impedimentum à personis non fide dignis, vel ex fama à nullo auctore certo exorta, nec tenetur credere. Tertia, quòd si audiat à fide digno, aut per famam ex certo auctore, tenetur veritatem inquirere, et interim abstinere à nuptiis, aut à petendo; sed tenetur reddere, si unus tantùm adsit testis, ùt *Nav. Silv. Salm.*, etc. (2). Cæterùm in dubio semper judicandum pro matrimonio; *Sanch. Pontius* et alii communiter (3).

38. — III. Non est licitus usus matrimonii, si adsit grave periculum sanitatis, nec obsit periculum incontinentiæ. Probabiliter autem licet, si morbus sit diuturnus, ùt lepra, phthisis, morbus gallicus, et similia; modò non sit talis, ut proximè tendat ad mortem; et modò adsit aliqua justa causa; ita *Sanch. Cajet. Pont. Laym. Boss. Bus. Bon.*, etc. Cæterùm tali morbo laborans tenetur illum manifestare alteri nescienti, si petat, et etiamsi velit reddere; nam si nolit, potest licitè debitum negare, cùm non teneatur morbum suum (v. g. gallicum) cum sua infamia patefacere, ùt *Tamb.* cum *Soto* (4). Non licet petere statim à balneo, vel à sectione venæ, aut cum febri; *Sanch. Bonac. Boss.*, etc. Licet verò petere ab uxore quæ laborat seminis fluxu, seu gonorrhæâ, si fluxus sit perpetuus; secùs si sit maleficus, et non adsit in alterutro proximum periculum incontinentiæ (5). Coitus post prandium probabiliter non affert grave damnum; quapropter tunc uxor non excusatur à reddendo, dùm tenetur reddere etiam cum modico incommodo (6). An autem licitus sit usus tempore lactationis? Negat *Pontius*, si prudens sit timor de gravi nocumento prolis; sed admittit *Sanch.* (7). An tempore menstrui?

(1) *Lib.* 6. *n.* 906. — (2) *n.* 908. — (3) *n.* 907. (4) *n. lib.* 6. *n.* 909. — (5) *n.* 910. — (6) *ibid. v.* Videtur. — (7) *n.* 911.

Licet, si menstruus sit extraordinarius, et diuturnus; non verò si naturalis; sed tunc probabiliùs non erit nisi venialiter illicitus, ùt communissimè *S. Antonin. Nav. Conc. Ponc. Sanch.* Et idem dicitur de usu in purgatione puerperæ; modò non fiat eâdem die, vel sequenti partûs (1).

39. — IV. Usus est illicitus (sed non plus quàm venialiter) si adhibeatur ob solam voluptatem, nisi voluptas intendatur ad bonum generationis, vel ut reddatur vir aptus ad reddendum, ùt rectè ajunt *Croix* et *Viva* (2). V. si exerceatur mente adulterâ. Se excitare ad usum respiciendo ad imagines sacras, gravis esset irreverentia. Periculosum autem se delectando de pulchritudine alterius personæ, et maximè de coitu alieno inter quasdam cognitas personas (3). VI. Si fiat modo indebito, nempe extra vas naturale, quod sine dubio erit mortale, et gravius si in vase præpostero, etiamsi ibi tantùm copula inchoetur, ùt veriùs dicendum cum *Sanch. Pont. Castrop. Bon. Tamb. Spor. Boss.* et communi, contra *Navar.* et *Ang.* (4). Vel si fiat in vase naturali; sed indebito modo, sive situ, proùt stando, sedendo, vel more pecudum, aut viro succumbente. Hoc tamen est tantùm veniale juxta communem DD. sententiam, *S. Antonini*, *Navarr. Petrocor. Alb. M. Gers. Cajet. Soti*, *Castrop. Sanch. Tol. Ronc. Salm. Croix*, etc. ex *D. Thoma*, quia mutatio sitûs minimè impedit generationem, dùm matrix fœminæ ex se attrahit semen viri. Adduntque AA. citati cum *Concina* id nullum esse peccatum, si fiat ex aliqua justa causa (5). An autem sit mortale mutare situm, si propter id casu aliquid seminis effunditur? affirmant *Salmanticences,* sed communiùs negant *Sanch. Pont. Castr. Boss. Perez*, *Hurtad.* et *Aversa* (6).

40. — Hìc autem dubitatur 1. an peccent graviter conjuges, si incœptâ copulâ se retrahunt à seminatione? Negant communiter *Sanch. S. Antonin. Laym. Pont. Cajet. Less. Salm.* etc., si hoc fiat ex consensu, et sine effundendi seminis periculo, quod tamen, ùt ait *Sanchez*, ordinariè adest (7). Si autem uxor jam seminarit, vel proxima sit ad seminandum, graviter quidem peccat vir se retrahens, nisi fortè faciat ad vitandam mortem, aut scandalum aliorum; iidem AA. etiam communiter (8). Si tamen contrà vir seminavit, alii ùt *Sanch. Pont. Salm*, etc. excusant à mortali uxorem, si se retrahat. Alii verò,

(1) *N.* 925. — (2) *n.* 912. — (3) *n.* 913. *et* 914. — (4) *n.* 915. *et* 916. — (5) *Lib.* 6. *n.* 917. — (6) *ibid v.* Dicunt. — (7) *n.* 918. — (8) *ibid. v.* Si verò.

ùt *D. Bonav. Cajet. Abul. Major, Aversa*, *Hurtad.* etc. non excusant, dicentes cum *Suarez* semen mulieris simpliciter esse necessarium ad generationem; et quoniam horum opinio satis videtur probabilis, hæc sequenda est, cùm non liceat sequi oppositam cum probabili damno prolis, sive generationis (1). Dubitatur 2. an viro se retrahente, liceat uxori statim post seminationem viri tactibus se excitare, ut seminet? Negant *Diana*, et *Rodriquez*. Sed communissimè affirmant *Wigandt*, *Less. Sanchez*, *Bonac. Fill. Salm. Spor. Boss. Elbel*, et alii plures, nec reprobat *P. Conc.*; idque ob eamdem rationem mox suprà allatam, quia semen mulieris est necessarium, vel saltem valdè confert ad generationem; nihil enim in natura frustraneum (2).

41. — VII. Si usus habeatur in loco indebito, putà publico, vel sacro. An autem copula conjugalis etiam occulta vetita sit in ecclesia? Vide dicta *Tom. I. Tract. IX. de sexto Præcepto Decalogi n.* 21. VIII. Si habeatur tempore indebito. Plura hìc notanda: 1. Petere ante Communionem est veniale (nisi petatur ad incontinentiam vitandam); nullum verò peccatum reddere, aut petere post Communionem; vide dicta *Tract. XV. n.* 57. Pariter nequaquam peccant conjuges, ùt communiter DD. dicunt, si reddant in diebus festivis; et etiam si petant, communiùs docent *S. Bonav. Sotus*, *Cajetan. Pont. Sanchez*, *Azor. Castrop. Bonac. Salmant. Valent. Conin.* etc., quia nullo jure id vetatur, et si aliquis SS. Patrum videtur id vetare, eloquitur de consilio, non de præcepto, ùt probat *Sanchez* (3). Saltem, ùt ait Benedict. XIV. *de Synodo*, *l.* 5. *c.* 1. *n.* 8. si olim id erat de præcepto, nunc certè non est nisi de consilio. 2. Tempore prægnationis usus, ùt communiter docetur, non est nisi veniale (modò absit abortûs periculum, quod ordinariè non adest); et nullum, si periculum adsit incontinentiæ, vel alia justa causa (4). 3. Conjux prohibitus à petendo ob votum, aut impedimentum affinitatis post matrimonium ab eo contractum, potest, imò tenetur reddere, si alter sit in periculo incontinentiæ, vel si interpretativè petat, nempe quando *mulier* (ait *D. Thomas*) *verecunda est* (particulari modo quàm aliæ mulieres), *et vir sentit ejus voluntatem de debiti redditione;* et ita communiter alii. Præterea, si ipse impeditus (intellige ratione affinitatis tantùm, non autem voti) sit in proximo periculo incontinentiæ, et periculum sit in mora, potest etiam petere; ita *Viguer. et Quintanad.* Et quidem proba-

(1) *Ibid. v.* Si autem. — (2) *n.* 919. — (3) *Lib.* 6. *n.* 923. — (4) *n.* 924.

biliter si dispensatio brevì obtineri nequeat (1). 4. Certè licet conjugi petere ab altero excommunicato; et juxta veriorem sententiam id licet etiam excommunicato, si existat in periculo incontinentiæ; ita *Suar. Bon. Sanch. Boss. etc.* communiter (2).

42. — Quæres hìc, an tactus, delectationes morosæ conjugibus permittantur? Resp. 1. Tactus etiam impudici, si ad copulam ordinantur, sine dubio conjugibus permittuntur; si verò non ordinantur, ùt communiter et veriùs docent *Sotus*, *Caj. Tol. Vasq. Less. Laym. Sanch. Castr. Abul. Armil. Bon. Salm. Conc. Sa*, etc. (contra quosdam) sunt tantùm veniales, quia status conjugalis excusat eos à mortali (3). Excipe nisi conjux petens sit ligatus voto castitatis; vel nisi prævideatur pollutio (quamvis involuntaria) in se, vel in altero, ùt ajunt *Sotus*, *Castr. Cajet. Boss. Salm.* etc. Tunc tantùm autem poterit petens excusari, si tactum impudicum habeat, ut se aptet ad copulam, secluso periculo consensûs in pollutionem; ita *Sanch. Filliuc. Spor. Escob. Elbel*, etc. Et si periculum proximum pollutionis sit ex tactu pudico, tactus neque potest adhiberi, etiam secluso periculo consensûs, nisi fiat ex gravi causa, putà ad fovendum mutuum amorem, etc. Hoc de petente; sed reddens in hujusmodi tactibus videtur semper excusari, cùm alter habeat jus ad illos, nisi adeò sint impudici, ut videantur quasi inchoata pollutio (4); vide dicenda in *puncto seq. n.* 48. Resp. 2. Probabiliùs peccat graviter conjux seipsum turpiter tangens ob delectationem, tùm propter periculum pollutionis, tùm quia conjuges nullum habent jus ad seipsos tangendos, nisi tantùm ad se aptandos ad copulam; ita *Laym. Diana. Spor. Salm.* etc. contra *Sanch. Castrop. Boss.* etc. (5). Resp. 3. Quoad delectationes, hortandi sunt conjuges, ut abstineant à delectatione morosa de copula habita vel habenda, si alter absit; sed non damnandi de mortali, ùt communiùs dicunt *Sanch. S. Antonin. Bonac. Suar. Gers. Cajet. Fill. Croix* etc. cum *D. Thoma* (6). Excipe nisi delectatio habeatur cum aliqua, non solùm carnali, sed etiam venerea voluptate (7).

(1) *n.* 930. — (2) *n.* 931. — (3) *n.* 933. — (4) *Lib.* 6. *n.* 934. — (5) *n.* 936. — (6) *de malo q.* 15. *a.* 2. *ad* 17. — (7) *n.* 937.

PUNCTUM III.

De usu præcepto matrimonii.

Quando conjux tenetur petere 43. Si neget semel aut bis 44. Si plures nascuntur filii 45. Si alter petat in mortali 46. Si velit vir seminare extra vas 47. Si petat cum veniali 48. Si petat amens, vel ebrius. De impedimento petendi ob incestum. Si immineat damnum sanitatis, aut prolis 49. Si conjux cohibeat seminationem. Si uxor surgit, aut mingit. An puella oppressa possit semen expellere. Si senex sæpè effundit extra vas 50. De cohabitatione, et de alimentis uxori debitis 51.

43. — Distinguere hìc oportet petitionem à redditione. In quantùm ad petitionem spectat, per se loquendo, neuter conjugum tenetur petere, nisi prævideat in se, vel in altero periculum incontinentiæ. Sufficit tamen ut uxor tacitè petat, ut vir teneatur ad eam accedere; ita omnes cum *D. Thoma* (1) qui ait : *Quando vir percipit per aliqua signa, quòd vellet debitum, tenetur reddere.* Contrà verò dicunt *Sanch. Sot.*, etc. ex eod. *D. Thoma*, uxorem non teneri copulam præstare, nisi vir expressè petat. Excipe 1. cum *Sanch. S. Antonin. Nav.*, etc., si potiùs erubescentia esset ex parte viri, putà si mulier esset feræ conditionis, vel magnæ auctoritatis (2). Excipe 2. si vir esset in periculo incontinentiæ, ùt diximus ; sed quia tunc probabiliùs, juxta *Sanch. Coninch. Palud.*, etc., ex sola charitate uxor petere teneretur, facilè posset excusari, si in petendo magnam pateretur verecundiam (3).

44. — In quantùm autem ad redditionem, conjux negans alteri debitum ordinariè graviter peccat. Sed dubitatur 1. an sit mortale, semel vel bis debitum negare? Si alter remissè petat, vel facilè cedat precibus negantis, ex communi sententia non est mortale (et ne veniale quidem, si adsit causa), nisi alter sit in periculo incontinentiæ, nec contrà adsit gravis causa negandi. Si tamen ille seriò et instanter petat, *Castr. Tamb. Boss. Croix*, etc. putant gravem esse materiam, nisi petat immoderatè, putà quater in eadem nocte. Alii verò levem, ùt *Pontius*, *Sanch, Sa, Bonac. Hurtad. Ledesm.*, etc. et non videtur omninò improbabile, si alter non sit in periculo incontinentiæ. Sic etiam *Pontius. Sanch.* et alii communissimè excusant à mortali conjugem qui differt reddere à die ad noctem, vel à nocte ad mane (4).

(1) *Suppl. q.* 41. *a.* 2. — (2) *lib.* 6. *n.* 928. — (3) *n.* 929. — (4) *lib.* 6. *n.* 940.

45. — Dubitatur 2. an sit causa justa negandi debitum, si plures nascantur filii quàm ali possint? Alii negant, *Laym. Ronc.* et *Spor.*, quia procreatio prolis spectat ad præcipuum finem conjugii; affirmant verò *Sanchez*, *Pontius*, *Bonac. Bossius*, etc., quia in omnibus debitis magna difficultas excusat à solutione. Excipiunt tamen nisi in petente sit periculum incontinentiæ; hinc quia periculum hoc vix poterit abesse, primæ sententiæ magis puto adhærendum (1).

46. — Dubitatur 3. an conjux teneatur, aut possit reddere alteri petenti cum peccato gravi. Hìc distinguendum: Si culpa se tenet ex parte actûs, putà si vir petat in loco sacro, vel cum periculo abortûs, scandali, aut sanitatis alterutrius, tenetur uxor negare sub gravi; tunc enim vir non habet jus ad petendum; ita communiter *Sanch. Pont. Conc. Bonac. Salm.*, etc. cum *D. Thoma* (2). Si verò culpa se tenet ex parte petentis, putà si habeat votum, aut petat ob pravum finem, prima sententia cum *Pont. La-Croix*, et aliis paucis tenet non licere ei reddere, nisi sit in potestate petentis se à culpa eximere, putà si peteret ob voluptatem aut alium malum finem; sed communis et probabilior sententia cum *Suar. Lugo*, *Tourn. Conc. Laym. Bonac. Salm. Castr.*, etc., docet posse et teneri ad reddendum, quia vovens retinet jus ad petendum (3). Tenetur tamen reddens, ùt advertunt *Sanch. Boss. Coninch.*, etc., ex charitate alterum monere ut desistat; at si desistere nolit, expedit ut ipse petitionem anticipet; sed meritò ait *Sanch.* uxores ad id rarò teneri (4). Si verò petat conjux incestuosus qui jam privatus est jure petendi, alter non tenetur quidem, sed benè potest ei reddere, cùm ipsi semper competat jus tam petendi quàm reddendi; ita *Sanch. Castr. Bonac. Laym. S. Anton. Salm.*, etc. (5).

47. — Dubitatur 4. an liceat uxori petere vel reddere viro volenti seminare extra vas post copulam incœptam? Alii negant, quia tenetur impedire peccatum viri; alii affirmant, quia ipsa dat operam rei licitæ. Sed puto distinguendum inter petitionem, et redditionem: In reddendo, etsi probabile est cum *Ronc.* et *Elbel*, quòd uxor possit negare debitum, et etiam teneatur, si potest sine suo gravi incommodo juxta primam sententiam; quia vir, cùm sit abusurus re debitâ, non habet jus ad illam; tamen pro-

(1) *N.* 941. — (2) *n.* 943. *v.* Certum. — (3) *n* 944. — (4) *ibid.* *v.* Benè autem. — (5) *lib.* 6. *n.* 945.

babiliùs est cum *Sanchez,* quòd post monitionem teneatur reddere, cùm culpa se teneat non ex parte actûs, sed personæ, ùt suprà mox diximus. In petendo verò, dicimus cum *Ronc.* et *Elbel*, uxorem non posse petere ab hujusmodi viro, quia tenetur ex charitate illius peccatum impedire. Excipe nisi gravem haberet causam petendi, nempe si esset in periculo incontinentiæ, vel si alioquin perpetuò abstinere deberet à suo jure petendi; charitas enim cum tanto onere non obligat; undè non videtur teneri ad abstinendum, nisi per paucas vices (1); vide dicta in simili casu *Tom. I. Tract. IV. n.* 28. *in fine.*

48. — Dubitatur 5. an conjux teneatur reddere petenti cum culpa veniali? Alii affirmant, alii negant; sed pariter ùt suprà distinguendum puto : Si copula est illicita ex parte petentis, nempe si petat ob voluptatem, vel mane ante Communionem, tenetur alter reddere; si verò ex parte actûs, putà si petit situ innaturali, vel tempore menstrui, aut puerperii, etc., tunc alter potest quidem reddere, si aliqua adsit causa v. g. ne incurrat illius indignationem; non tamen tenetur, nisi petens justam habeat causam petendi tali modo, aut tempore (2).

49. — Deindè plura hìc sunt notanda. Notandum 1. quòd juxta communissimam sententiam non est obligatio reddendi debitum amentibus, vel ebriis, cùm hi sint incapaces jure dominii, excipe nisi sint in periculo prodigendi semen, vel si non sint universè amentes, aut omninò ebrii; ita probabiliùs *Sanch. Castropal. Bonac. Conc. Layman*, *Soto*, *Croix*, *Busemb. Con.*, etc. contra *Navarr.* et *Sylv.* Cæterùm communiter admittitur posse istis reddi, si absit periculum scandali, aut abortûs, putà cùm uxor esset furiosa (3). Notandum 2. quòd si vir rem habuit cum consanguinea alterius in primo vel secundo gradu, tenetur reddere, sed amittit ipse jus petendi ex *cap. Si quis* 1. *De eo qui cognov.*, etc. et sic contrà (4). Ut autem quis contrahat hoc impedimentum petendi, requiritur ut sciat legem, non tantùm divinam sed etiam ecclesiasticam vetantem incestum : et probabiliter, ut sciat etiam hujusmodi pœnam, ùt dicunt *Bon. Wigandt*, *Castrop. Boss. Elbel*, *Sanch. Laym.*, etc. (5). Notandum 3. quòd si conjux timeat damnum tantùm leve

(1) *N.* 947. — (2) *n.* 946. — (3) *lib.* 6. *n.* 948. — (4) *n.* 949. *et* 1070. — (5) *n.* 1071.

sanitatis ex redditione, tenetur reddere; et hoc est certum apud omnes. Si verò timet grave damnum, nec tenetur, nec potest, nisi ipse vel petens sit in proximo periculo incontinentiæ; aut nisi aliàs magna formidet dissidia, modò morbus quo inficiari veretur, non sit proximè tendens ad mortem; ita *Pontius*, *Sanch. Laym.* et alii passim. Dixi *potest*, sed non tenetur, quia charitas eo casu excusat si reddat, sed non obligat (1). Solum autem periculum prolis nasciture, nempe quòd ex tali coitu defectuosa nascatur, non excusat ab obligatione reddendi, ùt veriùs docet *D. Thomas* (2) cum aliis, quia (ùt ait) *melius est proli sic esse, quàm penitùs non esse* (3). Notandum 4. quòd non tenetur conjux reddere, si laborat febri; *Bon. Sanch. Per. Bus.*, etc. (4). Neque uxor, si experta sit non posse parere sine mortis periculo, ùt communiter docetur (5). An autem possit reddere, si experta sit filios parere mortuos? Affirmat *Layman*, sed communiùs negant *Bonac. Bossius*, *Rodriq. Victor*, etc., nisi adsit periculum incontinentiæ, ùt addunt *Bonac.* et *Sanchez :* quod periculum (ait *Sanchez*) maximè aderit, si ob hanc causam perpetuò deberent abstinere conjuges ab usu matrimonii (6).

50. — Notandum 4. peccare mortaliter conjugem, si cohibeat seminationem, altero seminante : vel si post suam seminationem se retrahat, antequam alter seminet, quia hoc modo impeditur generatio. Tantùm poterit permitti copulam interrumpere, cùm immineat scandalum aliorum, aut mortis periculum (7); vide dicta *num.* 40. Sic pariter peccat uxor, si statim post copulam surgit aut mingit, animo impediendi generationem, nisi hoc faciat ùt suprà ad scandalum, aut mortem vitandam. Dixi *statim*, quia non tenetur diù immota manere; ita *Sanch. Pont. Salm. Bonac. Boss.*, etc. contra *Tambur.* (8). Puella autem oppressa extra matrimonium non potest sine peccato semen viri expellere, postquam illud jam recepit in matricem; tantùm ipsa poterit impedire ne immittatur, ùt rectiùs *Pontius*, *Tamb. Escob.* et *Leander* (contra *Sanch.* et *Boss.*); quia nunquam potest semen receptum in matricem ejici sine injuria generationi humanæ (9). An autem liceat viro copulari, si ob senectutem, aut aliam infirmitatem sæpè extra vas semen effundat? Licet, ùt dicunt

(1) *N.* 950. — (2) *in* 4. *D.* 32. *q. un. a.* 1. *ad* 4. — (3) *l.* 6. *n.* 951. — (4) *n.* 952. — (5) *n.* 953. — (6) *ibid.* — (7) *lib.* 6. *n.* 918. *et* 951. — (8) *ibid. v.* Dicunt. — (9) *ibid.* Dubit. autem hìc.

communissimè *Sanch. Laym. Bonac. Bossius*, *La-Croix*, etc. semper ac adest probabilis spes effundendi intra, quia tunc adhuc possidet jus ad copulam (1).

51. — Notandum 6. quòd conjuges ratione debiti reddendi tenentur cohabitare, non solùm quoad domum, sed etiam quoad torum; nisi separentur ex consensu, absitque tunc periculum incontinentiæ, et damnum educationis. Vir autem licitè potest suscipere aliquam brevem peregrinationem ex causa devotionis, vel alia honesta, etiam invitâ uxore: sed non uxor, invito viro. Potest imò vir etiam diù abesse, si id oporteat ad bonum publicum, vel familiæ; ita communiter *Sanch. Castrop. Bos. Laym.*, etc. Dicit autem *Boss.* cum *Tolet. Sayro*, quòd vir tenetur tunc secum ducere uxorem, si commodè possit (2). Quando verò uxor teneatur sequi virum, et vir eam ducere, vide dicta *de quarto præcepto Decalogi Tom. I. Tr. VII. n.* 13. Notandum 7. quòd ob dotem non solutam nequit vir negare debitum, aut cohabitionem; sed non tenetur uxorem alere, si dos non solvatur culpâ promittentis (et idem currit si uxor renuat cohabitare), nisi nulla exstiterit promissio facta dotis; vel nisi uxor non habeat undè ali, et sine sua culpa dos non solvatur, aut nisi omittat cohabitare absque sua culpa (3). Casu verò quo vir deprehenderit uxorem fuisse adulteratam, benè poterit ei alimenta denegare, modò negare possit sine illius infamia, putà si crimen jam est notorium; ita communiùs et probabiliùs *Sanch. Soto*, *Salm. Trull.*, etc. Idem dicunt *Salm.* cum aliis, si uxor admiserit oscula ab alio notoria, et etiam occulta, si fuerint nimis lasciva, vel si ipsa sit nobilis (4).

(1) *Ibid.* Dubit. 2. — (2) *n.* 939. — (3) *lib.* 6. *n. n.* 939. Dubit. 1. *et* 2. — (4) *ibid.* Dubit. 3

PUNCTUM IV.

De impedimentis impedientibus.

Quœnam sint impedimenta 52. *I. Vetitum. II. Tempus feriarum. An tempore feriarum vetetur consummatio. De benedictione sacerdotis. III. Catechismus. IV. Crimen. V. Sponsalia* 53. *VI. Votum. An Episcopus possit dispensare à voto castitatis* 54. *De clandestinitate, et proclamationibus* 55. *De obligatione denuntiandi impedimenta, et quando denuntiatio impedit* 56. *An sufficiat fama. Si sponsi interrogati, etc. Si parochus sciat impedimentum* 57. *Quandonam Episcopus possit et debeat dispensare à proclamationibus* 58. *An possit vicarius, aut parochus dispensare aut declarare* 59.

52. — Duo sunt impedimentorum matrimonii genera : altera impedientia, nempe quæ reddunt illud illicitum, aut impediunt illius usum : altera dirimentia, quæ illud reddunt omninò nullum; et est certum, imò de Fide est utraque impedimenta posse ab Ecclesia constitui, proùt declaravit Trident. *sess.* 24. *can.* 4. quia licèt Ecclesia non possit irrita reddere Sacramenta, cùm debita existunt requisita, nihilominùs quia Sacramentum matrimonii subsistit in contractu, ideòque benè potest Ecclesia, justis existentibus causis, invalidare contractum, et cùm desit contractus, nec Sacramentum adesse potest (1). In *punct. sequenti* loquemur de impedimentis dirimentibus, in hoc agemus de impedientibus dumtaxat. Præter peccatum mortale, et excommunicationem, quæ reddunt matrimonium illicitum, adsunt sex alia impedimenta, quæ his comprehenduntur versibus :

53. — I. *Ecclesiœ vetitum*, II. *nec non tempus feriarum*,
III. *Atque Catechismus*, *IV. Crimen*, *V. Sponsalia*, *VI. Votum*
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

I. *Vetitum :* nempe Episcopi, aut parochi prohibitio, ob dubium, an fortè adsit impedimentum, aut inhabilitas ad contrahendum (2). II. *Tempus feriarum :* feriæ sunt ab Adventu ad Epiphaniam, et à die Cinerum ad octavam Paschæ. Sed hìc advertendum, quòd talibus temporibus vetatur benedicere nuptiis, instruere convivia solemniora, non quidem matrimonium contrahere, nec sponsam in domum conducere, si hoc fiat sine solemnitate; nec pro-

(1) *n.* 979. — (2) *Lib.* 6. *n.* 982.

hibitum est matrimonium consummare, ùt rectè dicunt *Bellarm. Sanch. Pont.*, et fusè id confirmat *Lambertini*, qui postea Benedictus XIV. (1), cum *Pignatell. Fill. Croix*, etc. ac cum Declarat. S. C. dicens Canones allatos à canonistis esse de consilio, non de præcepto (2). Et licèt dicant aliqui peccari (sed tantùm venialiter, ùt communiter dicunt *Sanch. Boss. Sot. Sa, Escob.* etc. (3). contra *Concinam*, qui contendit esse mortale) omninò omittere benedictionem quæ datur à parocho, aut à sacerdote de ejus licentia in missa pro hac re peculiariter designata pro primis nuptiis, nam secundæ non benedicuntur, ùt præcepit Benedict. XIV. in Bulla *Etsi pastoralis*, §. 8. *n.* 4. edita 26. maji 1742; nihilominùs communiùs et probabiliùs dicunt *Navar. Pont. Laym. Sanch. Bellarm. Castr. Salm. Viva*, etc. cum *Lambert.* loco cit. matrimonium consummare ante benedictionem omni culpâ vacare, et probatur ex Trident. *Sess.* 24. *cap.* 1. et ex Rituali, ubi hoc non solùm insinuatur, sed etiam præcipitur, et clariùs ex *can. Nostrates*, 30. *qu.* 5. ubi dicitur : *Sicque demùm benedictionem, et velamen cœleste suscipiunt; peccatum autem esse, si hæc cuncta in nuptiali fœdere non interveniant, non dicimus* (4) *III. Catechismus :* quid catechismi nomine veniat, alii dicunt esse Fidei professionem, quæ nomine baptizandi fit; alii aliter explicant. Cæterùm hoc impedimentum cessavit per Tridentinum, ùt dicunt *Sanch. Coninch. Castr. Salm.* etc. cum quadam Declaratione S. C. (5). IV. *Crimen :* sub hoc nomine olim comprehendebantur quædam delicta, nempe incestus cum propria matre, raptus alienæ sponsæ, etc.; sed hoc impedimentum etiam desuetudine exolevit (6). V. *Sponsalia*, nempe sponsalia cum alia persona inita, sed non dissoluta, de quibus jam *puncto antecedenti* sermo factus est.

54. — VI. *Votum :* nempe simplex castitatis, aut religionis, aut non nubendi. Hìc notandum est quòd Episcopus ante nuptias contrahendas non potest dispensare in voto castitatis (cùm votum est absolutum; secùs si est pœnale aut conditionatum, juxta dicta *Tom. I. Tract. V. n.* 49.); excepto, si non dispensaretur, adesset periculum incontinentiæ, aut alterius damni gravis ob moram, nec posset citiùs adiri Papam, ùt dicunt communiter *Sanch. Suar. Less. Nav. Sot. Silv. Salm.* etc. (7); reservationes etiam ad ædificationem, non ad destructionem institutæ sunt. Initis autem nuptiis, benè potest dispensare Episcopus (et ùt di-

(1) *Notif.* 89. *n.* 17. — (2) *lib.* 6. *n.* 984. — (3) *n.* 988. *v.* Secundum. — (4) *Lib.* 6. *n.* 984. Dubit 2. — (5) *n.* 985. — (6) *ibid.* *v.* Dicitur *IV*. — (7) *n.* 987. Dubit 3.

cunt *Salm.* etiam Vicarius generalis, ex concessione generali, quæ ei collata est omnium casuum episcopalium) in voto castitatis post matrimonium edito, aut etiam ante illud, ùt communiùs et probabiliùs dicunt *Sotus*, *Sanch. S. Anton. Conc. Nav.* etc. ex *S. Thoma* (1). Et eâdem facultate fruuntur etiam Mendicantes, ùt communiter dicunt *Castrop. Wigandt, Sanch. Suar. Tourn. Salmant.* etc., vigore suorum privilegiorum (2). Votum tamen castitatis à conjugibus emissum communi consensu solus Pontifex potest dispensare, ùt dicunt cum communiori *Sanch. Spor. Anacl.* etc. apud *Ferraris* (3). Cæterùm Episcopus, exceptis voto castitatis, et sponsalibus cum alia persona initis, potest dispensare in omnibus impedimentis impedientibus, et in omnibus aliis, quæ post matrimonium suboriuntur; *Castrop. Bon. Salm. Croix*, etc. (4).

55. — Præter allata adest impedimentum clandestinitatis, nempe cùm matrimonium fit prætermissis tribus proclamationibus præscriptis à Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de Reform. matrim.* Hæc ut fiant modo debito, oportet 1. ut fiant à proprio parocho, aut ab alio sacerdote de ejus licentia. 2. Ut fiant in ecclesia populo ad Divina congregato, ùt præscribit Tridentinum; licèt probabiliter dicant *Sanch. Barbosa*, et *Ronc.* posse eas fieri etiam tempore concionis aut processionis; imò admittunt etiam *Wigandt*, *Sanch. Laym. Barbos. Boss. Escob. Fill.* etc. (contra *Pont.* et alios) extra ecclesiam in loco magni concursûs, quia sic jam finis Concilii obtinetur (5). 3. Ut fiant in loco originis, ùt pluries declaravit S. C. (6). Undè si sponsi sunt diversarum parochiarum, oportet ut in utraque ecclesia fiant proclamationes; nisi esset (ùt dicunt *Laym. Boss. Salm*, etc.) quòd parochiæ essent inter se valdè propinquæ. Et in casu quo alter sponsorum per breve tempus actualiter alibi moraretur, non satis est, quòd ibi fiant proclamationes, sed oportet ut illæ fiant ibi etiam undè profectus est, ùt valdè probabiliùs dicunt (contra *Pontium*) *Sanch. Coninch. Barbos. Ronc.* etc. cum Declarat. S. C. Præterea notandum hìc, quòd si alter sponsorum est externus, parochus non debet ad proclamationes procedere, nisi priùs coram Ordinario fide authenticâ de ejus statu libero constiterit, ùt habetur ex instructione S. C. (7). 4. Tres præfatæ proclamationes debent fieri tribus diebus festivis con-

(1) *ib.* Dubit. 2. — (2) *ibid. v.* An autem. — (3) *Ferr. Bibl. v. Debitum conjug. art.* 2. *n.* 4. — (4) *lib.* 6. *n.* 987. Dubit. 3. — (5) *Lib.* 6. *n.* 991. — (6) *Ut refert. Zacch. Adnot. ad Croix lib.* 6. *p.* 3. *n.* 477. — (7) *lib.* 6. *n.* 991. Dubit. 3.

tinuis, ùt dicit Trident. *sess.* 24. *cap.* 1., non autem immediatis, ùt dicunt *Sanch. Ronc. Pont.* etc.; licèt etiam probabiliter teneant *Trull. Salm. Hurtad. Regin.* etc. nihil obstare esse immediatos, dum Concilium aliud non præscribit, quàm *tribus diebus festivis*, et non addit ne sint immediati. Permittit etiam *Salm.* cum *Aver.* et aliis posse fieri proclamationes tribus diebus festivis non continuis, modò non intercedant plures dies festivi; sed hoc rectè *Sanch. Castrop. Bonac. Escob.* etc. non excusant saltem à culpa veniali (1). Hìc advertendum quòd si, factis proclamationibus, matrimonium non celebratur intra duos menses, præcipit Rituale (*tit. de Sacr. matr.*) ut illæ denuò fiant, modò aliud Episcopo non videatur.

56. — Itaque proclamationibus jam absolutis, quæritur an quilibet impedimenti conscius, teneatur ad illud denuntiandum, licèt illud non posset probare? Negant *Pont. Diana*, etc.; sed sententia verior, et communissima affirmat cum *Sanch. Castrop. Coninc. Escob. Laym. Bon. Barb.* etc., et ùt probatur ex *cap. Præterea* 12. *de sponsal.* et ex *cap.* 22. *Super eo de Test. et attest.* ubi dicitur: *Matre asseverante ipsos esse consanguineos, non debent conjungi.* Et ita sufficit ad impediendas nuptias fama impedimenti, licèt illud sciret sub secreto naturali, etiam cum juramento, ùt dicunt *Sanch. Escob. Boss. Barbos. Salmant.* etc. cum *S. Thoma* (2), qui docet secreti juramentum non obligare, ubi agitur de impediendo damno communi, aut tertii (3). Hoc tamen intelligitur quoties denuntiatio potest commodè fieri, quia contrà non tenetur testis denuntiare cum gravi suo damno, aut cum gravi aliorum scandalo (4). Intelligitur item, factâ monitione, quia antequam Episcopo, aut parocho impedimentum deferat, tenetur sponsos admonere (si admonitio est profutura) ut ab hujusmodi matrimonio desistant (5). Ad hoc autem, ut matrimonium impediatur ob testis denuntiationem, requiritur 1. ut ille non solùm denuntiet, sed etiam deponat impedimentum, licèt ceteroquin spontè ad deponendum se offerat, ùt dicunt *Sanch. Boss. Gutt.* etc., modò ille non probasset famam impedimenti, quia tunc sufficit ut denuntiet, ùt habetur ex *cap. Non in duo*, *de sponsal.* 2. Requiritur ut deponat, aut denuntiet cum juramento. 3. Ex certa scientia, non autem auditu, excepto si impedimentum esset consanguinitatis, aut affinitatis, quia tunc sufficit, si illud sciverit

(1) *n.* 972. — (2) 2. 2. *q.* 70. *a.* 1. *ad* 1. — (3) *Lib.* 6. *n.* 995. — (4) *ibid in fin.* — (5) *n.* 994. *v.* Certum.

à personis certis, et fide dignis. 4. Requiritur ut testis non sit vilis conditionis, modò factum non sit adeò occultum, ut probari non possit aliter; nam ubi deficit potentia probandi, admittitur etiam probatio, quæ ex se non esset sufficiens; ita communiter DD. (1).

57. — Præterea super hac materia multa advertenda sunt. Advertendum 1. quòd fama impedimenti sufficit ad impediendas nuptias, ùt superiùs dictum est; sed hoc non currit, cùm consanguinei sponsorum, ùt dicunt *Sanch. Castrop. Guttier.* etc. ex *c. Cùm in tua*, *de spons.*, aut ipsi sponsi, ùt addit *Sanch.*, jurarent non adesse impedimentum (2). Advertendum 2. quòd contrahentes, cùm sunt legitimè interrogati, tenentur aut fateri impedimentum, aut à nuptiis abstinere, licèt impedimentum non sit probatum; nisi tamen occultè obtinuissent dispensationem; tunc enim non tenentur patefacere impedimentum, cùm illud non sit aliundè probatum; ita *Silv. Laym. Sanch. Ronc. Boss.* et alii communiter (3). Advertendum 3. quòd parochus, Episcopus, aut alius judex, si ipse tantùm habuisset notitiam impedimenti, modò id non sciat sub sigillo confessionis, tenetur impedire matrimonium. Nec obstat dicere quòd peccatori occulto non potest negari Sacramentum, cùm ille publicè petit; hoc enim currit cùm aliud non evenit malum, quàm sacrilega perceptio Sacramenti; secùs autem cùm interveniunt alia gravia damna, quæ plerùmque accidunt ex matrimoniis invalidis; ita rectè docent *Sanch. Castr. Boss. Coninch. Ronc. Escob.* etc. contra *Pontium* (4). Et hìc advertendum parochum teneri sub gravi, cùm aliquod celebrandum est matrimonium, investigare diligenter utrùm aliquod subsit impedimentum (5).

58. — Advertendum 4. quòd Episcopus, juxta Trident. *Sess.* 24. *c.* 1. *de reform. matrim.* potest ex tribus duas proclamationes dispensare, ut unica tantùm, et etiam ut nulla fiat, cùm justa intervenit causa, ùt cùm suspicio probabilis habetur matrimonium malitiosè impediri, ùt dicitur in textu Concilii; et etiam ob alias causas, ùt dicunt *Sanch. Barbos. Pont. Cabass. Bonac. Bos. Salm.*, etc., nimirùm si nuptiæ celebrandæ essent inter primarios homines, aut inter senes, aut inter personas valdè dispares conditione, ætate, divitiis, aut alia qualitate: aut si moraliter certum esset nullum subesse impedimentum:

(1) *n.* 997. — (2) *Lib.* 6. *n.* 999. — (3) *n.* 1000. — (4) *n.* 1002. — (5) *n.* 54. *v.* Certum.

aliter Episcopus, si dispensat, semper se certum saltem aliundè facere debet impedimentum non adesse (1). Et cùm dispensatio necessaria esset ad evitandum grave damnum spirituale aut temporale, aut ad auferendum aliquod impedimentum alicujus notabilis boni, etiam privati, tunc (ùt dicunt *Ronc. Sanch. Barb. Castropal. Bonac. Filliuc. Boss. Conin.*, etc.) Episcopus tenetur ad dispensandum, ùt esset 1. si probabilis timor haberetur, ne matrimonium injustè impediretur. 2. Si matrimonium necessarium esset ad evitandam infamiam sponsi, aut prolis, v. gr. præcessisset defloratio, et sponsus jamjam moriturus esset, aut discessurus in longinquam regionem, aut timeretur ne mutaret voluntatem. 3. Si parentes cogerent filium ad ducendam indignam. 4. Si timeretur aliquod periculum spirituale aut temporale. 5. Si immineret tempus Adventûs, aut Quadragesimæ, ùt addit *Roncaglia*, et ita pariter ob quamcumque aliam rationabilem causam, juxta prudentum judicium (2). Dicit tamen *Boss.* (3) quòd si fortè Episcopus his stantibus causis injustè negaret dispensationem, ipsi recurrere debent ad judicem superiorem; non possunt tamen contrahere, nisi cùm periculum esset in mora, et ad Superiorem adeundi non suppeteret facultas. Advertendum hìc ex Concilio præcipi quòd, cùm dispensetur in proclamationibus, *ante consummationem denuntiationes in ecclesia fiant,... nisi Ordinarius judicaverit, ut remittantur.* Insuper advertendum id quod mandat observari Bened. XIV. in Bulla *Nimiam licentiam* (edita 18. Maji 1743.) ubi vetat, ne Episcopi alii sacerdoti quàm parocho licentiam assistendi matrimoniis dent, nec dispensent in denuntiationibus, nisi *urgente legitimâ, gravissimâ et ineluctabili* causâ, cùm apertissimè intelligant ex Trident. facultatem effrænatam ac immoderatam dispensandi sibi non adesse. Et ne committant facultatem contrahendi coram alio sacerdote, quàm parocho, priùs quàm ex diligentiis adhibitis sibi tutò constiterit nullum interponi impedimentum.

59. — Quæritur hìc tandem, an Vicarius generalis, et etiam parochus possint in denuntiationibus dispensare? Quoad Vicarium generalem probabiliùs est, quòd possit, dùm ipse cum Episcopo unum efficit tribunal; ita communissimè *Sanch. Castr. Bon. Wig. Elbel, Barb. Navar. Ronc. Fill.* contra *Pontium*, et *Dianam* (4). Parochus contrà non potest, quia ille nullâ potitur jurisdictione. Undè

(1) *N.* 1006. — (2) *lib.* 6. *n.* 1005. *v.* Docent. — (3) *Boss. tom.* 1. *c.* 7. *n.* 31. *de Matr.* — (4) *lib.* 6. *n.* 1007.

si præsumit assistere ad matrimonium sine denuntiationibus, incurrit suspensionem ab officio tribus annis, sed hæc est *ferendæ sententiæ*, ùt habetur ex *cap. Cùm inhibitio, §. Sanè, de clandest. desp.* Probabiliter tamen dicunt. *Sanch. Laym. Croix*, *Ronc. Gob.* et *Elbel*, quòd in casibus, in quibus Episcopus tenetur dispensare, et non possit ad eum confugere, et contrà periculum dilationem non pateretur, in eo casu parochus non potest quidem dispensare, sed potest (modò ei constet non subesse impedimentum) declarare tunc non obligare præceptum denuntiationum. Imò addunt *Pont. Castrop. Boss. Salmant. Busemb. Sanch. Conc. Sot. Escob.*, etc. ipsosmet sponsos, si certi sunt nullum adesse impedimentum, posse, omissis denuntiationibus, contrahere (1).

PUNCTUM V.

De impedimentis dirimentibus.

Innuuntur impedimenta dirimentia 60. I. *De impedimento erroris circa personam, et circa qualitatem* 61. II. *Conditionis.* III. *Voti.* IV. *Cognationis* 62. V. *Criminis* 63. VI. *Disparitatis cultûs.* VII. *De violentia, et metu* 64. VIII. *De imped. Ordinis.* IX. *Ligaminis.* X. *Publicæ honestatis.* 65. XI. *Ætatis* 66. XII. *Affinitatis* 67. *De impedimento ad petendum* 68. *Quinam dispensare potest in hoc impedimento* 69. XIII. *De clandestinitate, et de assistentia testium. De parochi assistentia* 70. *et* 71. *De vagis, et exteris* 72. *Quænam assistentia parochi requiratur* 73. XIV. *De impotentia* 74. *et* 75. XV. *De raptu.* 76.

60. — Impedimenta dirimentia (præter defectum consensûs) sunt sequentia :

I. *Error*, II. *Conditio*, III. *Votum*, IV. *Cognatio*, V. *Crimen*,
VI. *Cultûs disparitas*, VII. *Vis*, VIII. *Ordo*, IX. *Ligamen*,
X. *Honestas*,
XI. *Ætas*, XII. *Affinis*, XIII. *Si clandestinus* XIV. *et impos*,
XV. *Raptave sit mulier*, *nec parti reddita tutæ.*
Hæc socianda vetant connubia, *facta retractant.*

61. — Sermo sit de singulis sigilatim. I. *Error :* Error circa personam lege naturæ irritat matrimonium, licèt sit vincibilis, et etiamsi concomitans, qui causam non dedit contractui, adeò ut etiam cognito errore, pariter nuptiæ contractæ fuissent (2). Error contrà circa personæ qualitatem, v. gr. si illa judicata fuerit nobilis, virgo, aut dives, et talis non reperiatur, certè non irritat matrimonium; et hoc currit juxta communem sententiam, et

(1) *Lib.* 6. *n.* 1007. Dubit. 2. — (2) *l.* 6. *n.* 1010.

veriorem cum *Sanch. Mol. Laym. Nav. Conc. Hab. Ronc. Less. Gon. Salm.*, etc. cum *S. Thoma* (1), contra *Pontium*, et alios paucos, etiamsi error dederit causam contractui; nam intercessit jam consensus circa substantiam matrimonii, quæ consistit in verificatione personæ; alioquin si verificandæ essent omnes qualitates à sponsis apprehensæ, innumerabilia matrimonia restarent dubia, et litibus obnoxia (2). Qualitas tamen si redundaret in substantiam, communiter dicunt DD. tunc errorem circa qualitatem irritare matrimonium. Tres dantur regulæ quibus dignosci possit quando error circa qualitatem redundet in substantiam. *Prima*, cùm quis actu intendit, aut priùs, voluntate numquam mutatâ, intellexit non contrahere, nisi sub illius qualitatis conditione; ita *Sanch. Pont. Castr. Salm.* et alii communiter (3). *Secunda*, cùm qualitas est propria et individualis alicujus certæ personæ, v. gr. si quis intendit contrahere cum primogenita regis Galliæ; ita *Castr. Petrocor. Habert*, *Laym. Holzm.* et *Spor.* Secùs autem si intenderet contrahere cum una filiarum regis, quia tunc qualitas non est individualis, sed communis aliis filiabus, et tantò minùs si intenderet contrahere cum filia regis, nisi esset quòd principaliter intenderet non contrahere, nisi cum persona regali (4), ùt dicemus mox infrà in tertia regula. *Tertia*, cùm contrahens principaliter intendit qualitatem, et minùs principaliter personam, ùt si diceret: *Volo ducere, nobilem, qualem puto esse N. N.* Secùs autem esset, si diceret: *Volo ducere N. N. quam puto esse nobilem;* ita *Sotus*, *Silv. Abul. Holzm. Cabass.* et alii cum *S. Thoma* (5).

62. — II. *Conditio :* Per conditionem intelligitur servilis; undè si ex ignorantia cum serva contrahitur, matrimonium nullum est (6), et hoc etiamsi ignorantia esset crassa, ùt probabiliùs dicunt *Sanchez. Conin. Salm.*, etc. contra *Sotum* (7). Secùs autem si jam sciret illam esse servam, tunc enim validè contraheret, fieret tamen irregularis ex *Can. Si quis*, *dist.* 34. (8). Sicut etiam esset validum matrimonium, si ipse esset servus, utì probabiliùs tenent cum *S. Thoma*(9) *Sanch. Salm. Bonac.*, etc. (10). Idem curcit, proùt probabiliùs dicunt *Sanch. Salm. Bon.*, etc. contra *Castropalaum* (11), si serva ob matrimonium fieret libera,

(1) *Suppl. q.* 51. *art.* 2. *in corp. ad* 1. *et ad* 3. — (2) *l.* 6. *n.* 1011. *et* 1012. — (3) *n.* 1013. *et* 1014. — (4) *n.* 1015. — (5) *n.* 1016. — (6) *l.* 6. *n.* 1017. — (7) *n.* 1019. — (8) *n.* 1018. — (9) *suppl. q.* 52. *a.* 1. *ad* 1. — (10) *lib.* 6. *n.* 1018. *v.* Si verò. — (11) *n.* 1022.

ùt evenit cùm dominus ipsemet chirographum dotale dat servæ, aut eam in uxorem dat alteri ignoranti esse servam. III. *Votum :* intelligitur solemne castitatis vel ob Ordinis sacri susceptionem : vel ob religiosam professionem spontaneam : dicitur *spontaneam*, nam illa emissa metu, nulla est (1). An autem Papa possit dispensare in voto in professione emisso, probabilissimum est posse, cum *S. Thoma* (2), *S. Antonin. Suar. Castr. Less. Sanch. Cajet. Pont.*, etc. (3). Et idem dicitur de voto sacri Ordinis (4). IV. *Cognatio :* Triplex est cognatio : *legalis*, quæ oritur ex adoptione perfecta, nempe facta principis supremi rescripto; et hæc dirimit matrimonium inter adoptantem et adoptatum; et inter uxorem et descendentes adoptati, et inter uxorem adoptantis, ac inter ejus consanguineos in primo gradu; ita ex *c. Per adoptionem* 3. *q.* 3. et ex *c. Diligere* 30. *q.* 3. (5). *Spiritualis* est illa quæ oritur ex Baptismo, aut ex Confirmatione; et hæc dirimit matrimonium inter baptizantem et baptizatum, inter patrinum et baptizatum, et parentes baptizati, ùt ex *c.* 1. *de Cogn. spir. in* 6. et ex Trident. *sess.* 24. *c.* 2. (6). Vide dicta *Tract. XIV. n.* 33. *et* 53. Tertia denique est *carnalis*, quæ provenit ex consanguinitate personarum quæ ex eodem stipite descendunt : et hæc in linea transversali lege ecclesiasticâ matrimonium dirimit usque ad quartum gradum; sed in linea recta semper (7). An autem in linea recta hoc sit lege naturæ, an Ecclesiæ, quæstio est : cæterùm probabile est in primo dumtaxat gradu lege naturæ prohibitum esse matrimonium in linea recta, adeò ut in reliquis gradibus possit Papa dispensare; ita *Less. Lugo, Sanch. Salm. Ronc.*, etc. Vide dicta *Tom. I. Tract. IX. n.* 18. Ad distinguendos gradus consanguinitatis, hæ traduntur regulæ : I. In linea *recta* tot sunt gradus, quot sunt personæ, dempto stipite, qui nunquam in numero computatur. II. In linea *transversali æquali* quot gradibus sponsus distat à communi stipite sponsæ, tot distant inter se. III. In linea *transversali inæquali* quot gradibus consanguineus remotior distat à stipite, tot distant inter se (8). An autem debeat in dispensatione exprimi gradus proximior, vide *seq. n.* 86.

63. — V. *Crimen :* Crimina matrimonium dirimentia sunt homicidium, adulterium et raptus. De raptu dicetur

(1) *N.* 1024. — (2) *in* 4. *D.* 38. *q.* 1. *art.* 4. *ad* 1. — (3) *l.* 3. *n.* 256. — (4) *ibid. et lib.* 6. *n.* 807. 808. *et* 1059. — (5) *n.* 1027. — (6) *n.* 1028. — (7) *n.* 1029. — (8) *lib.* 6. *n.* 1026. *v.* Prima.

infrà *n.* 76. Loquendo igitur hìc de homicidio, et adulterio, hoc impedimentum tribus in casibus incurritur, nimirùm, I. Utroque patrante (to *patrante* respicit solum homicidium, non verò adulterium). 2. Uno patrante. 3. Nemine patrante. Et I. *utroque patrante* intelligitur cùm ambo sponsi conspirarunt (sed sine adulterio) in conjugis mortem, quocum alter eorum matrimonio ligatus erat, fine matrimonii ineundi cum eo (1); saltem cùm alter sponsorum talem habuit finem et complici communicavit, ùt probabiliùs tenent *Pont. Vasq. Peyr. Diana, Salm.*, etc. contra *Sanch.* et *Castrop.* qui affirmant impedimentum incurri, etiamsi finis prædictus matrimonii parti alteri participatus non fuerit. Cæterùm ego puto sufficere, seu saltem requiri ut indiciis sufficientibus manifestatus sit, v. gr. donis, litteris amatoriis, aut aliis signis amoris et familiaritatis quæ inter partes intercesserunt (2). II. *Uno patrante*, cùm una pars tantùm, alterâ insciâ, conjugem suum dedit morti; sed ampliùs adulterium commisit cum parte cui nubere cupit, ut ex *can. Si quis vivente* 5. *Caus.* 31. *q.* 1. et *cap. Propositum I. de eo qui duxit*, etc. Sed ad incurrendum hoc impedimentum requiritur 1. ut adulterium præcedat homicidium; 2. ut adulterium sit perfectè consummatum cum seminatione intra vas non tantùm ex parte viri, sed etiam mulieris, juxta sententiam *S. Bonav. Innoc. Hostiens. Viguer.* et *P. Concina,* qui tradit eam ùt communem; et meritò probabilem vocant *Sanchez*, *Castrop. Ronc. Salm*, etc. Ratio, quia hoc impedimentum habet rationem pœnæ, et quævis pœna non incurritur, nisi crimen sit perfectè consummatum in suo genere; ut autem adulterium sit perfectè consummatum, requiritur ut adulteri fiant una caro per utriusque seminationem mixtionemque seminum; ait enim *D. Thomas,* (cujus verba proferemus infrà *n.* 68. *in fin.*) quòd tantùm per mixtionem seminum vir et fœmina efficiuntur una caro (3). Requiritur 3. ut uterque adulter sint conscii prioris matrimonii; quare probabiliter (ùt dicunt *Sanch. Rebell. Aversa, Bus.* et *Salm.*) excusat ignorantia etiam culpabilis, si non sit affectata (4). Requiritur 4. ut occisio sit patrata eo fine, ut ducere possit adulteram, et talis finis sit ei manifestatus (saltem signis suprà narratis); ita *Sanch. Pont. Vasq. Salm. Perez,* etc. (5). III. *Neutro patrante*, intelligitur cùm non intercessit homicidium, sed tantùm adulterium cum

(1) *n.* 1033. *v.* Ex. I. capite. — (2) *n.* 1034. — (3) *lib.* 6. *n.* 1036. *v.* Hinc autem. — (4) *ibid. v.* Requir. *V.* — (5) *ibid. v.* Requir. *VI.*

matrimonii promissione, ùt habetur ex *cap. fin de Eo qui duxit*, etc. Ad incurrendum hoc impedimentum requiritur primò ut adulterium et promissio intercesserint vivente conjuge. Secundò ut promissio non sit revocata ante adulterium. Tertiò ut promissio sit acceptata. Hæc certa apud omnes habentur (1). Alia sunt dubia, quocirca dicimus 1. probabile esse cum *Sanch. Castr. Gutt.* (contra *Pont.*, etc.) ad acceptationem non sufficere solam adulteræ taciturnitatem (2). Dicimus 2. probabiliùs et communiùs esse cum *Laym. Bonac. Salm. Holzm. Croix*, *Spor.*, etc. (contra *Sanch. Castr.*, etc.) non sufficere promissionem fictam, dùm textus citatus requirit promissionem, qualis non est promissio ficta (3). Dicimus 3. non sufficere conditionatam promissionem; cùm enim agatur de pœna, pro promissione à textu allata, debet intelligi absoluta, et probabiliùs etiam dicunt *Laym. Conin. Perez*, *Holzm.* contra *Sanch. Tourn.*, etc. Dicimus 4. contrà probabiliùs, et communiùs esse cum *Sanch. Bonac. Castr. Sot. Coninch. Silv.*, etc. adversùs *Bellarm. Laym. Holzm. Elbel*, etc. non requiri mutuam promissionem; nam in *c.* 1. *et* 6. *de Eo qui duxit*, etc. nulla mentio fit repromissionis, sed tantùm fidei datæ (4). Præterea notandum est ad tria illa crimina addendum esse quartum, ex quo etiam oritur impedimentum, et est adulterium cum *matrimonio attentato*, nempe cùm vir vivente uxore aliam cognoscit, ac intentat cum illa contrahere : hoc matrimonium est nullum, sive copula præcesserit, sive sequatur attentatum, ùt habetur ex *c.* 2. 4. 5. et 9. *de Eo qui duxit*, etc. (5). Qui autem, vivente uxore, daret fidem ducendi aliam, sed sine adulterio, et sine matrimonio attentato, non incurreret hoc impedimentum, sed non excusaretur à culpa gravi, ùt communiter dicunt *Sanch. Laym. Bon. Castr. Elbel*, etc. et deducitur ex *c. fin. de Eo qui duxit* (6).

64. — VI. *Disparitas cultûs :* intelligitur disparitas religionis. Hæc dirimit matrimonium inter baptizatum, et non baptizatam ; sed inter baptizatos, nempe inter Catholicum, et hæreticam disparitas non dirimit, sed tantùm impedit matrimonium, et reddit illicitum, nisi Papa dispenset, ùt ex *c.* 1. *de Divort.* et ex Bulla Bened. XIV. *Matrimonia*, data 4. Nov. 1741. (7). VII. *Vis :* intelligitur non solùm vis propriè dicta, sed etiam metus, qui dirimit matrimonium tam lege ecclesiasticâ, ex *c. Signifi-*

(1) *N.* 1037. — (2) *n.* 1038. — (3) *n.* 1039. — (4) *lib.* 6. *n.* 1041. — (5) *n.* 1042. — (6) 1043. (7) *n.* 56. *et* 1044.

cavit, *c. Veniens* et *c. Consultationi, de Eo qui duxit, etc.* quàm lege naturali (1). Et dirimit, licèt juramento sit firmatum, modò juramentum non sit præstitum ad liberum præbendum consensum, quia tunc certò obligat, ùt ait *P. Viva* (2). Sed ad hoc ut metus irritet matrimonium, 1. debet esse gravis, quia levis satis non est, ùt tenendum est cum sententia communissima *Pont. Gastr. Sanch. Sot. Tamb. Boss. Vivæ* (contra *Lugo*, et *Nav*) cum *S. Thoma*. (3), qui dicit : *Coactio metûs, quæ cadit in constantem virum, tollit matrimonium, et non alia* Ratio est, quia neque lege naturæ, nec positivâ habetur quòd metus levis tollat matrimonium (4). Pro metu *gravi* intelligitur periculum mortis, exilii, carceris, infamiæ, aut amissionis gravis bonorum, aut excommunicationis, aut alîus damni gravis, quod contrahens timeret sibi, aut sibi conjunctis usque ad quartum gradum : ita communiter DD. (5). Solus metus reverentialis erga parentes, avos, dominos, Prælatos, et tutores (addunt *Roncagl. Sanchez, Boss.*, etc. etiam erga patruos, et fratres natu majores) dicimus cum sententia communi *Lessii*, *Sot. Sanch. Suar. Mol. Laym. Conc. Pont.*, etc. cum quadam decisione Rotæ. rom. contra aliquos canonistas, quòd non satis sit ad irritandum matrimonium, nisi cùm additur timor gravis mali, ùt diuturni odii, aut indignationis, aut verberum, etc.; nam, ùt rectè ait *Pont.*, metus merè reverentialis non est propriè metus, sed simplexreverentia quæ secum nullius mali affert timorem, sed solam quamdam erubescentiam, quæ potiùs ab intrinseco quàm ab extrinseco ortum habet, sicut mox infrà explicabitur (6). 2. Metus iste debet esse ab extrinseco incussus, nempe ab alio : et non sufficit ut sit ab intrinseco, ùt si quis contraheret, ut ab aliquo liberetur damno, à nemine incusso, sed à seipso apprehenso ; ita communiter *Sanch. Pont. Sot. Ronc. Salm.* (7). 3. Debet esse injustè incussus; undè si fortè sponsus, factâ matrimonii promissione ex timore carceris, quem ei justè minitatus est judex, contrahat, aut timore ne sponsa eum accuset, tunc matrimonium est validum. 4. Debet incuti metus ad finem contrahendi matrimonii; quare si stuprator ducit corruptam incussus timore minarum illius conjunctorum, matrimonium est nullum; secùs verò si parentes minantur ei mortem ob violationem puellæ, et ille, ut à periculo

(1) *N.* 1045. *et* 1054. — (2) *n.* 1045. — (3) *Suppl. q.* 47. *a.* 3. — (4) *l.* 6. *n* 1055. — (5) *lib.* 6. *n.* 1047. *et* 1048. — (6) *n.* 1056. — (7) *n.* 1049.

liberetur, matrimonium contrahit; ita communiter *Sanch. Bonac. Ronc.* et alii (1). Dubitatur autem an irrito facto matrimonio metûs causâ, libera restet etiam pars quæ metum incussit? Affirmant probabiliter *Sanch. Sot. Castr. Busemb. Hurtad.*, etc.; sed probabilior videtur opposita *Pontii, Nav. Coninch. Salm.*, etc. utì deducitur ex *c.* 1. *de eo qui duxit*, quia nemini commodum de suo facinore comparandum est. Imò dicimus cum *Castrop.* eum, qui metum incussit, omninò teneri mulierem ducere, cùm non posset alio medio illius honori consulere (2).

65. — VIII. *Ordo :* intelligitur sacer, quo dirimitur matrimonium, non quidem lege divinâ, utì volunt nonnulli, sed ecclesiasticâ sicut probabiliùs docent *Sanch. Pont. Suar. Bellarm.*, etc. cum *S. Bonav*, et *S. Thoma* (3) qui dicit : *Sed quòd* (Ordo) *impediat matrimonium, ex constitutione Ecclesiæ habet;* quia votum simplex castitatis ex se non irritat certè matrimonium; si igitur irritat, est quia est solemne, sed talis solemnitas dumtaxat provenit ex lege Ecclesiæ : ideòque benè potest Papa in eo dispensare (4). IX. *Ligamen :* intelligitur de eo qui alio matrimonio ligatus est, propter quod cum nemine alio contrahere potest, nisi certè constet de prioris conjugis morte : qui si comparet, tenetur, qui aliud contraxit matrimonium, ad priora redire vota (5). X. *Honestas :* nempe publica honestas, quâ nullum redditur matrimonium illius qui, sponsalibus celebratis cum una, matrimonium contrahit cum consanguinea illius in primo gradu, sicut novissimè statuit Tridentinum, quia jure antiquo tale impedimentum extendebatur usque ad quartum (6). Hic notandum 1. tale impedimentum non oriri ex sponsalibus cum persona incerta initis (v. g. cum una ex filiabus Petri), utì constat ex *c. uno de sponsal. in* 6., neque ex sponsalibus conditionatis, si adhuc conditioni non fuerit eventus, ùt dicunt communiter *Sanch. Castrop. Bonac. Salmant.* et certum est ex declaratione Bonif. VIII. apud *Tournely.* Notandum 2. ex matrimonio rato oriri impedimentum publicæ honestatis usque ad quartum gradum, licèt matrimonium fuerit nullum, modò nullitas non provenerit ex defectu consensûs, quia in hoc jus antiquum correctum non est à Concilio; ita communiter *Sanch. Pont. Castrop. Salmant.* Sed hìc quæritur an adsit impedimentum, cùm nullitas oritur ex defectu consensûs? Affir-

(1) *Ibid. ad* 1053. *ubi alii casus discutiuntur.* — (2) *n.* 1057. — (3) *in* 4. *dist.* 37. *q.* 1. *art.* 1. — (4) *lib.* 6. *n.* 1058. *et* 1059. — (5) *n.* 1060. — (6) *n.* 1061.

mant *Sanchez*, *Pont.* et alii, quoties defectus est occultus (et idem dicunt de sponsalibus nullis ob quemcumque defectum occultum, cùm valida sunt in foro externo); sed probabiliùs negant *Castr. Bon. Conc. Salm. Coninch.* etc. quia in textu citato universaliter dicitur quòd ex matrimonio nullo defectu consensûs, non oritur impedimentum; et ita refert *Barbosa* declarasse S. C. Quoad autem sponsalia, indistinctè dixit Trident. *sess.* 24. *c.* 3. *de Reform. matrim. Ubi Sponsalia quâcumque ratione valida non erunt, sancta Synodus prorsùs tollit* (impedimentum) (1). Notandum 3. sponsalia licèt mutuo consensu soluta, aut alia ex justa causa, parere impedimentum, utì rectè dicunt *Sanch. Tourn. Conc. Sot. Laym. Bonac. Salmant.*, etc. (contra *Pont. Castrop.*). Ratio est quia ex sponsalibus validis, juxta Trid. jam oritur impedimentum; undè hoc non potest deindè tolli sponsorum voluntate, aut aliâ causâ superveniente: et hæc sententia (utì rectè ait *La-Croix*) est omninò tenenda ex approbatione S. C. approbata ab Alex. VII. die 6. Julii 1668. ubi prohibitum fuit, ne hoc deinceps ampliùs in dubium revocaretur (2). Notandum 4. ex matrimonio nullo, ex eo quòd fuit clandestinum, etiam oriri impedimentum publicæ honestatis, ùt rectè dicunt *Pont. Castropal. Pign. Ronc. Tourn. Conc. Laym.*, etc. (contra *Sanch. Nav.* et *Coninch.*), et ita declaravit S. C. (3). Insuper hìc advertendum matrimonium ratum cum una sorore, sed invalidum ob publicam honestatem, non inducere impedimentum in præjudicium alterius sororis, cum qua contracta sunt sponsalia, utì ex *cit. c. un. de spons. in* 6. (4).

66. — XI. *Ætas :* intelligitur, si sponsus sit minor natus quàm 14. annos completos, et sponsa 12., matrimonium est nullum, utì habetur ex *c.* 7. 10. *et* 14. *de Despons. impub.*, modò malitia non suppleat ætatem, ùt excipitur ex *c. De illis* 9. *eod. tit.;* sed hoc intelligitur pro illis impuberibus qui pubertatem jam attingunt; et prætcrea intelligitur de illis qui non solùm potentes sunt ad generationem, sed etiam sunt capaces ad intelligendas consequentias conjugalis vinculi, ad quod contrahendum perfecto opus est rationis usu, ùt dicunt *Sanc. Sotus*, et alii cum *S. Thoma* (5). Quæritur hìc, an matrimonium sit nullum, si pueri etiam completâ ætate coire nequeant? Alii affirmant, sed communiter negatur cum *Nav. Castr.*

(1) *Lib.* 6. *n.* 1062. — (2) *n.* 1063. — (3) *n.* 1064. (4) *ibid. v.* Notandum. — (5) *n.* 1065. *et* 1066.

Sanch. Silvest., etc.; nam nullâ lege cavetur quòd matrimonium inter puberes pueros sit nullum, si adhuc potentiâ generandi careant; dùm impotentia tunc potiùs judicanda est temporalis, quàm perpetua. Itaque tunc, ùt communiùs dicunt *Castr. Pont. Sanch. Silvest. Escob.*, etc. quoad marem expectanda est ætas usque ad annum 18, quoad mulierem saltem usque ad 14. (1). Notandum hìc matrimonium senum ætatis decrepitæ etiam esse validum, modò coire possint arte medicâ; ita communiter *Sanch. Salm.* et alii cum *S. Thoma* (2).

67. — XII. *Affinis:* Affinitas illa quæ oritur ex copula habita ab uno sponsorum cum consanguineis alterius. Hæc dirimit matrimonium usque ad quartum gradum, si ex copula licita nata est: usque ad secundum, si ex illicita; ita ex Trid. *sess.* 24. *c.* 4. Notandum hìc quòd affinitas non parit affinitatem, undè duo fratres possunt ducere duas sorores; et vitricus potest ducere uxorem sui privigni, ùt declaravit S. C. (3). Insuper notandum quòd si quis cognoscit sororem sponsæ suæ, neutram sine dispensatione ducere potest; sed obtentâ dispensatione, si iterùm eamdem sororem sponsæ cognoscit, novâ dispensatione non indiget; et hoc etiamsi dispensatio executioni data sit, ùt dicunt probabiliùs *Sanch. Tourn. Anacl. Guttier.*, etc. contra *Habert.* et *Elbel*, cum Declaratione S. C. quia illa affinitas jam per dispensationem sublata est ad effectum contrahendi matrimonium. Et ita reverà respondit S. Pœnitentiaria 21. Sept. 1752. cuidam rescripto quod authenticum ego vidi. Advertit autem *Lambertini* (4) cum *Fill. Cleric.* et *Tamb.*, quòd si postea impedimentum, super quo in foro conscientiæ dispensatum est, detegatur in foro externo, et conjuges non possunt ad probandam dispensationem aliquam probationem adducere, tunc Episcopus aut parochus debet quiescere, si confessarius testetur de obtenta dispensatione (5).

68. — Præterea notandum præfatum affinitatis impedimentum tunc dirimere matrimonium, cùm illud præcessit; sed si post matrimonium conjux rem habet cum consanguineo alterius in primo aut secundo gradu, ille privatur jure petendi debitum, ùt habetur ex *c. Si quis* 1. *de Eo qui cognov.*, *etc.* et ex Declaratione Gregorii XIII. (6). Advertendum autem: ab hoc impedimento 1. excusat metus, v. g. si uxor metu gravi coacta cognoscitur à

(1) *Lib.* 6. *n.* 1067. — (2) *ibid. v.* Matrim. — (3) *n.* 1038. *et* 1069. — (4) *Notif.* 87 *n.* 51. — (5) *lib.* 6. *n.* 1140. — (6) *lib.* 6. *n.* 1070.

consanguineo viri; ita communiter et probabiliùs *Nav. Bonac. Rebel. Elbel* cum *Laym. Sot. Castr.* et *Salm.* qui hoc probabile vocant, quia sicut metus gravis à lege humana, ita etiam excusat à pœna (1). 2. Excusat ignorantia: hæc ignorantia potest esse aut facti, aut juris, aut pœnæ. Si est facti, nempe si conjux ignorat illam personam, cum qua copulam habet, esse consanguineam sui conjugis, ab omnibus excusatur, licèt ignorantia esset crassa, ùt dicunt *Sanch. Pont. Nav. Castr.*, etc., cùm illa pœna sit imposita, ùt legitur in textu citato, *scienter peccantibus* (2). Nec incurritur ab eo qui ignorat legem ecclesiasticam, quæ præter divinam id prohibet; dùm non potest incurri pœna illius legis, cujus nulla habetur notitia; ita communissimè *Suar. Nav. Bonac. Wigandt, Pont. Salm.* etc. contra pauciores (3). Et est etiam probabile non incurri ab eo, qui licèt sciat legem ecclesiasticam, ignorat tamen pœnam; ita tenent *Bon. Wigandt, Castrop. Boss. Coninch.* et alii; quia hoc impedimentum (ùt dicunt) habet veræ pœnæ rationem; aliàs etiam incurreretur ab eo qui citra culpam committeret incestum; et cùm sit pœna extraordinaria, ei non subjicitur ignorans, utì dicetur *Tract. XIX n.* 8. loquendo de *Censuris* (4). 3. Non incurritur præfatum impedimentum, nisi copula sit ex utraque parte consummata cum seminatione, ùt probabiliter dicunt *Castrop. Silv. Sanch. Bonac. Salm.* et alii cum *S. Bonavent.* et *S. Thoma* (5), qui dicit: *Vir et fœmina efficiuntur una caro per commixtionem seminum: undè.... nisi mixtio seminum sequatur, non contrahitur affinitas.* Advertendum tamen quòd in dubio semper præsumenda est copula fuisse perfecta, et consummata ab utraque parte (6).

69. — Huic impedimento, communis est sententia cum *Merbes. Castr. Laym. Pont. Sanch. Boss. Wig. Anacl.*, etc. contra aliquos pauciores, posse dispensare Episcopos ex potestate sua ordinaria, aut saltem ex consuetudine jam introducta (7). Et possunt delegare etiam aliis facultatem dispensandi, cùm ipsa annexa sit dignitati episcopali; ita etiam communiter *Barbosa, Pont. Sanch. Castrop. Salm. Bon.*, etc. (8). Item possunt dispensare omnes confessarii mendicantes ratione privilegiorum suorum, ùt referunt *Sanch. Pont. Spor. Salm.*, etc. contra *Concinam* (9). Ad hoc autem ut regulares confessarii possint super hoc impedi-

(1) *N.* 1071. — (2) *n.* 1073. — (3) *n.* 1072. — (4) *n.* 1074. — (5) *Suppl. qu.* 55. *art.* 4. *ad* 2. — (6) *l.* 6. *n.* 1075. — (7) *lib.* 6. *n.* 1076. — (8) *n.* 1125. — (9) *n.* 1127.

mento dispensare, alii volunt ut illi habeant licentiam suorum Generalium, aut Provincialium; alii absolutè id negant; cæterùm rectè dicunt *Salm.* cum aliis non requiri, sed sufficere licentiam Superioris localis, dùm privilegium concessum Benedictinis Vallisolitanis à Martino V. et à Julio II. concessum fuit Priori monasterii (1).

70. — XIII. *Si clandestinus :* Advertendum clandestinitatem, loquendo de matrimonio, bifariàm accipi posse : primò cùm fiunt nuptiæ omissis denuntiationibus, et de hac jam actum est num. 55. Secundò cùm celebratur matrimonium sine parochi, et testium assistentia, et de hac est sermo. Trid. *sess.* 24. *c.* 1. declaravit nullum fore matrimonium, nisi contrahatur coram parocho, aut alio sacerdote de ejus licentia, et coram duobus saltem testibus; et hoc currit (si in locis ubi Trident. receptum est, versatur) etiamsi aliqua urgeat necessitas quæ oppositum expostularet, et etiamsi matrimonium sit contractum ex ignorantia; ita communiter DD. (quicquid dicant aliqui cum *Scoto*), dùm Concilium declaravit *omninò inhabiles* eos qui aliter contrahunt (2). Quoad testes, notandum quòd quilibet testes in hoc sufficiunt, etiam mulieres, pueri (modò sint rationis capaces), infideles, infames, parentes, servi, et etiam illi qui casu illac transeunt, aut vi detinentur; ita communiter *Sanch. Barb. Castrop. Laym. Bon.*, etc. (3).

71. — Quoad parochum autem, plura notanda sunt. Notandum 1. nomine parochi intelligi non solùm Episcopum, et Vicarium capitularem Sede vacante, sed etiam Abbatem jurisdictionem quasi episcopalem habentem, Vicarium generalem Episcopi, licèt ei hoc Episcopus prohibuisset, cùm non possit hic impedire quominùs parochus, aut Vicarius suus generalis matrimoniis assistat, ùt pluries declaravit S. C. (4). Peccaret tamen graviter parochus, si assisteret postquam ei ab Episcopo jurisdictio vetita sit, ùt communiter dicunt DD. Notandum 2. parochum etiam irregularem, aut suspensum, aut excommunicatum, licèt vitandum, validè assistere, ùt dicunt communiter *Sanch. Pont. Salm.*, etc. et *Fagn.* cum Decreto S. C.; ibi enim non exercet jurisdictionem, sed tantùm utì testis assistit (5). Licèt, assistente vitando, non excusarentur à culpa gravi nec ipsi nec sponsi, modò casus non accideret quo gravissima causa urgeret, ut citiùs matrimonium contraheretur; et non suppeteret tempus Episcopum ad-

(1) *N.* 1128. — (2) *n.* 1079. — (3) *n.* 1085. — (4) *vide P. Zacch. ap. Croix. l.* 6. *p* 3. *n.* 725. — (5) *lib.* 6. *n.* 1082.

cundi, ùt dicunt probabiliùs *Coninch. Pont. Suar. Vasq. Bonac.*, etc. contra *Sanch. Boss.*, etc. (1). Contrà probabiliùs dicunt *Sanch. Castrop. Barb. Pont. Bonac. Cajet. Salm.*, etc. (contra *Laym.* et alios) parochum vitandum rectè dare posse alteri sacerdoti licentiam assistendi; nam licentiam dare non est actus jurisdictionis, sed potestatis sibi à Concilio concessæ, non utì parocho, sed utì testi, cum facultate delegandi alium sacerdotem (2). Benè potest etiam assistere, aut licentiam dare parochus non sacerdos infra annum, quo sacerdotio initiandus est; et etiam post annum (saltem validè), sicut declaravit S. C. (3). Et ita pariter sacerdos qui titulo colorato parochus haberetur (4), aut errore communi, juxta dicta *Tract. XVI. n.* 90. Notandum 3. sufficere licentiam parochi etiam tacitam, modò sit præsumpta de consensu præsenti; non jam ratihabitione futurâ, ùt dicunt communiter *Sanch. Pont. Bonac. Salm.*, etc. Et sufficit etiam dolo aut timore extorta, et oretenùs tantùm data, ùt addunt iidem AA. citati (5).

Notandum 4. assistere debere matrimonio parochum illius parochiæ, in qua sponsi domicilium habent; sed si domicilium in duabus parochiis haberent, communissimè docent *Sanch. Pont. Bonac. Coninch. Ronc. Salm.*, etc., posse contrahere coram parocho alterutrius; modò in utraque (moraliter loquendo) æquè incoluerint (6). Sed advertit *P. Zaccharia* pluries declarasse S. C. quòd si sponsi fictè in aliam parochiam domicilium transferrent, ibi contrahendo, invalidè contraherent. Sed contrà validum esset matrimonium, si eò reverà domicilium transferrent, licèt in fraudem parochi primi domicilii; ita *Croix* cum *Fagnano*, *Barb. Sanch. Silv. Boss.* et alii (7). Notandum 5. ad matrimonii valorem sufficere assistentiam parochi alterutrius sponsi, etiam extra parochiam, et diœcesim: quare valet matrimonium, si in parochia sponsæ assistit parochus sponsi, ùt declaravit multoties S. C. accedente etiam Pontificis approbatione (8). An autem peccet parochus assistendo extra parochiam? alii affirmant; sed communiùs eum excusant *Sanch. Castr. Salm. Barb. Coninch. Boss.* etc., dicendo (ùt suprà) assistere non esse actum jurisdictionis (9). Quæritur an in aliam parochiam proficiscens non animo eòdem transferendi domicilium, nec ex transitu, sed ut ibi per majorem anni partem moretur, possit ibi

(1) *N.* 1083. — (2) *n.* 1084. — (3) *n.* 1081. — (4) *ibid.* — (5) *n.* 1088. — (6) *n.* 1086. — (7) *croix. l.* 6. *p.* 3. *n.* 717. — (8) *lib.* 6. *n.* 1087. — (9) *ibid.*

contrahere nuptias? Alii probabiliter negant: sed probabiliùs affirmant *Sanch. Pont. Bon. Silv. Castrop.* et *Salm.* Imò dicit *Lambertini* cum *Laym.* et *Nav.* sufficere ut ibi moretur per aliquam notabilem anni partem occasione alicujus occupationis, ùt medici, judicis, servi, cauponis etc. (1); vide dicta *Tract. XIV. n.* 17.

72. — Notandum 6. vagos posse contrahere coram quocumque parocho, licèt tantùm alter sponsorum sit vagus. Tenetur tamen tunc parochus investigare diligenter, an alibi contraxissent; et istis assistere non debet sine speciali Episcopi licentia, ùt docent *Sanch. Barb. Salm.*, etc. Quoad exteros, hi non possunt matrimonio conjungi extra patriam, nisi ostendant fidem authenticam Ordinarii proprii de statu eorum libero, utì constat ex instructione S. C. (2). Sed ùt declaravit etiam S. C. exteri in carceribus detenti non possunt ibi contrahere. Et idem docet *Lambertini* dicendum (juxta instructionem S. C.) de exteris infirmis in xenodochiis, excepto casu præcisæ necessitatis, in qua possunt cæteroquin contrahere, etiam sine attestatu de statu libero; sed antequam de eo constet, non possunt matrimonium consummare. Puellæ verò expositæ, quæ in conservatoriis versantur contrahere debent coram parocho ipsiusmet loci, utì declaravit S. C. Et idem dicit *Lambertini* ex antiqua consuetudine, quæ adest, de illis puellis quæ vivunt in conservatoriis, à quibus aluntur, et dotantur; sed illæ quæ ibi educantur, debent contrahere coram parocho domicilii paterni, materni, aut fraterni, si adest, alioquin coram parocho loci conservatorii; et idem dicunt de famulis qui domi dominorum vivunt (3). Præterea circa matrimonia militum adsunt multæ Decis. S. C. (4), nempe quòd non possunt contrahere sine Pontificis licentia coram capellano castrorum, sive in præsidiis, sive in stationibus hyemalibus, aut æstivis, et ne in castris quidem, licèt in oppositum inveniam apud *Pittonium* (5) quoddam Decretum S. C. ubi dicitur quòd ipsi capellani possunt assistere matrimoniis militum, cùm hi in actuali expeditione reperiuntur. Sed cùm sunt exteri, semper opus habent fide suorum Ordinariorum de statu libero (6).

73. — Notandum 7. ad hoc ut matrimonium sit validum, requiritur præsentia non tantùm materialis, sed etiam moralis parochi et testium, adeò ut ipsi testari

(1) *N.* 115. *et* 1091. — (2) *n.* 1089. *in fin.* — (3) *lib.* 6. *n.* 1091. *v.* Quid si, *in fine.* — (4) *ap. P. Zacch. ad Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 751. — (5) *Pitton. tr. de Matr. n.* 2117. — (6) *Vide opus nostr. l.* 6. *n.* 1090.

possint tam de personis contrahentibus, quàm de matrimonio contracto; quare rectè ait *Pontius* (contra *Sanch.*) apud *Croix* (1), quòd si parochus non benè intelligeret consensum sponsorum, quia fortè alterius sunt idiomatis, non sufficit unus interpres qui affirmet. Contrà sufficit si parochus intelligit eorum consensum, licèt eos non videat (modò eorum voces dignoscat), et licèt nihil ipse proferat; ùt decisum affert *Fagnanus* à S. C. et ùt communiter dicunt DD., imò etiamsi vi detentus sit et contradicat, ùt communiter etiam dicunt *Sanch. Bon. Filliuc. Conc. Busemb.* etc. (2), et juxta plures Decis. S. C. (3). Sed in hoc non excusarentur sponsi à mortali, et in aliquibus diœcesibus incurrerent excommunicationem; nisi esset casus, utì dicunt *Castr. Con. Salm.* etc., quo parochus injustè renueret assistere, et contrà adest necessitas contrahendi (4). Parochus verò tenetur sciscitari consensum à sponsis, et proferre verba: *Ego vos conjungo in nomine Patris, et Filii, et Spiritûs sancti.* Licèt probabiliter dicunt *Sanch. Coninc. Pont. Castrop. Salm. Bon.* etc., quòd si ea verba non proferret, peccaret tantùm venialiter, quoties factus esset certus de consensu manifestato, sed fortè probabiliùs *Boss. Rebell. Barb.* et alii non excusant eum à peccato mortali, cùm defectus sit circa materiam gravem (5).

74. — XIV. *Impos:* Hoc impedimentum est frigiditas sponsorum, aut impotentia habendi copulam per se aptam ad generandum. Impotentia hæc, si est perpetua, et antecedit nuptias, nec auferri possit nisi per miraculum, aut peccatum, aut cum periculo mortis, de jure naturæ illas irritat, ex *cap. Fraternitatis*, *de frigid. et malef.* Impotentia autem oriri potest 1. ex maleficio: et tunc, si maleficium intra triennium nequit removeri sine peccato, dirimitur matrimonium, ex *cap. fin. eod. tit.* Oriri potest 2. ex frigiditate: et tunc pariter, si intra triennium nequit inter conjuges perfici copula idonea ad generationem, matrimonium irritum est. Idem docet *D. Thomas* (6) casu quo vir talem habeat erga mulierem abominationem, ut nullo modo possit per triennium cum ea copulari, sicque pariter sentiunt *Albert. M. Sanch. Silvest. Ang. Tab. Turrecr.* contra *Sotum.* (7). Oriri potest 3. ex improportione membrorum, nempe si fœmina haberet vas nimis arctum: et tunc, si ipsa nequeat apta fieri, nisi per incisionem cùm periculo mortis, vel gravis morbi (in quo moraliter semper

(1) *Lib.* 6. *p.* 3. *n.* 750. — (2) *n.* 1092. — (3) *apud P. Zacch. ad Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 790. — (4) *Lib.* 6. *n.* 1093. — (5) *n.* 1094. — (6) *Sup. q.* 58. *art.* 1. *ad* 5. — (7) *l.* 6 *n.* 1096. *v. II.* Si impotentia.

inest mortis periculum, ùt rectè apud *Sanch.* et *Ronc.*), matrimonium est invalidum ex *cit. cap. Fraternitatis, etc.* ubi dicitur tùm matrimonium esse nullum, cùm nequit haberi copula, ***nisi per incisionem, aut alio modo violentia sibi inferatur,.... fortè tam gravis, ut ex ea mortis periculum timeatur*** (1).

75. — Hinc autem insuper tria sunt notanda. Notandum 1. quòd mulier eo casu, quamvis non teneatur incisionem pati cum periculo gravis morbi, ùt rectè tenent (contra aliquos) communiter *Pont. Castr. Tournely, Pontas, Sanch. Ronc. Salm. Bonac. Soto, Croix* etc., quia nunquam censetur ipsa ad tantum periculum se voluisse obstringere: tenetur tamen illam pati cum aliqua gravi molestia et dolore, ùt communissimè et probabiliùs tenent *Sanchez, Bonac. Ronc. Spor. Salm. Croix, Soto, Escob.* etc. (contra *Pontium, Castr.* et *Tourn.*), quia ad id videtur obligari ex contractu inito, cùm id sit necessarium, ad servandum viro jus ad copulam (2). Verumtamen, si incisio non posset fieri nisi per manum chirurgi, non videntur improbabiliter dicere *Coninch. Tourn.* cum *Pontas*, quòd mulier non tenetur eam perferre cum tanta verecundia, quod esset onus moraliter intolerabile (3). Quòd si vir debilis sit ad scindendum virginale claustrum, an tunc mulier teneatur pati fractionem per aliquod instrumentum? Negant *Pont. Castr.* et alii, quia cùm defectus sit ex parte viri, uxor non tenetur nisi ad tradendum corpus suum modo ordinario et naturali, non extraordinario scindendum. Sed probabiliùs affirmant *Sanch. Vega, Angles.* etc., quia hujusmodi molestia, licèt non sit modo naturali in eo casu perferenda, tamen non debet dici extraordinaria, cùm ex una parte sit ipsa omnibus nuptis ordinaria, et ex alia videtur necessariò toleranda, cùm desit aliàs modus ut mulier apta fiat ad tradendum usum sui corporis, cujus dominium jam in virum transtulit (4). Notandum 2. quòd soluto matrimonio ob arctitudinem fœminæ, si ipsa cum alio nuptias iniret, non ex eo quòd per usum conjugii apta facta sit primo viro, ideò primum matrimonium validum est reputandum, sed id conjiciendum à similitudine secundi viri cum primo: ita (quicquid alii dicant) rectè docent *D. Antonin. Sanch. Silv. Ang. Turrecr. Durand.* etc. Idque clarè colligitur ex *d. cap. Fraternitatis*, ubi dictum fuit ideò teneri mulierem redire ad primum

(1) *ibid. v. III.* Si demùm et 1097. (2) *Lib.* 6. *n.* 1099. *circa fin.* — (3) *ibid. in fin.* — (4) *n.* 1100.

virum, *cùm pateat* (verba textûs) *ex pòst facto, quòd cognoscibilis erat illi, cujus simili commiscetur* (1). Notandum 3. quòd cùm impotentia est certa, non est jam expectandum triennium; tunc enim statim potest altera pars ab impedita liberè discedere (imò tenetur, si adsit periculum incontinentiæ), et ad alias nuptias transire, etiam ex propria auctoritate, si non adsit scandalum; si verò adsit, ùt communiter accidit, debet omninò ad judicem ecclesiasticum recurrere, et impedimentum probare (2): quando autem impotentia est dubia, tunc si dubium antecessit nuptias, pars dubitans de sua potentia (intellige positivè ex aliquo indicio probabili, non autem negativè, cùm ordinariè quisque habilis præsumitur) nequit contrahere, nisi dubium alteri parti manifestet, et sit saltem probabiliter potens, ùt dicunt *Dicast. Elbel.* et *Viva* (3). Si autem dubium superveniat matrimonio, tunc datur triennalis experientia (quæ incipit à copula intentata); et experientia permittitur, licèt conjuges semen (sed præter intentionem) extra vas effundant, ùt communiter docent *Sanch. Castr. Soto, Tourn. Salm.* etc. ex *D. Thoma* (4). Et in dubio an impotentia nuptias antecesserit, vel supervenerit, probabiliùs dicunt *Bon. Sylv. Tourn. Salm.* etc. (contra *Sanch. Castr. Mazz.* etc.) judicandum quòd antecessit, nisi fortè post matrimonium aliquis supervenerit morbus, ex quo impotentia præsumatur successisse (5). Quod autem ad forum externum pertinet, observa quæ in Opere adnotantur (6). Ibique etiam vide quæ dicuntur de matrimoniis, quæ contrahuntur inter hæreticos, vel cum hæreticis (7).

76. — XV. *Rapta*: Raptui etiam à Tridentino (*sess.* 24. *c.* 6.) impositum est impedimentum. Ad contrahendum hoc impedimentum requiritur 1. ut mulier rapta sit ab uno ad alium locum exportata, vel saltem ab una ad aliam domum per aliquos passus dissitam (sed non sufficit ab uno ad aliud ejusdem domûs cubiculum), ubi illa manet sub raptoris potestate, licèt ibi illa ab eo cognita non sit; ita communiter *Sanch. Salm. Conc.*, etc. (8). 2. Ut raptus sit patratus solo fine matrimonii; undè, utì probabiliùs tenent *Sanch. Coninc. Holzm. Castr. Salm.* etc. (contra *Bonac. Busemb.* etc.) non contrahit hoc impedimentum, qui alio fine eam raperet, etiamsi ad libidinem explendam; nam Concilium hoc impedimento nihil aliud intellexit, quàm

(1) *n.* 1098. — (2) *Lib.* 6. *n.* 1101. — (3) *n.* 1102. — (4) *n.* 1103. — (5) *n.* 1104. — (6) *n.* 1103. — (7) 1105. — (8) *n.* 1107.

matrimonii libertati favere (1). 3. Ut raptus fiat dissentiente muliere; secùs est si, dissentientibus propinquis, mulier assentiatur, raptor licèt incursurus sit alias pœnas in raptores latas, non autem impedimentum, utì communiter docent *Sanch. Castr. Conc. Holz. Coninc. Aversa*, *Salm.* etc. (2). Et idem constat ex *cap. penult. de Rector.* ubi dicitur : *Iste raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris assensum, et priùs eam desponsaverit, quàm cognoverit, licèt parentes reclamarent.* Notandum hìc 1. quòd juxta Tridentinum præter hoc impedimentum, raptor et cæteri omnes, qui ad id auxilium suum præstant, incurrunt excommunicationem ipso facto; reliquæ verò pœnæ impositæ à Concilio non incurruntur, nisi post sententiam; *Castr. Sanch. Salm.* etc. (3). 2. Quòd raptor mulieris invitæ incurrit impedimentum, et pœnas, licèt cum illa priùs contraxerit sponsalia, utì rectè docent *Castr. Escob. Sa, Sanch. Conc. Corn. Salm.* etc. (contra aliquos), cùm constet ex Concilio incurri impedimentum, quoties mulier invita rapitur (4). Dubium fit autem, an in casu raptûs etiam sponsalia invalidentur? Affirmant *Bonac. Pont. Sanch. Dicast. Salm.* et alii communiùs. Verùm opposita, quam tenent *La-Croix,* et *Holzm.* (5) cum *Perez*, *Pichler*, *Kimer*, et aliis, mihi probabilior videtur; quamvis enim leges pœnales extendantur ad casus in quibus eadem currit adæquata ratio, proùt dictum est *Tom. I. Tract. II. n.* 78; in nostro tamen casu non eadem ratio militat, nam matrimonium non est rescindibile sicut sponsalia sunt.

PUNCTUM VI.

De matrimonii irriti revalidatione.

Quandonam impedimentum dicendum est occultum 77. *Quid si parochus et testes conscii erant impedimenti, etc.* 78. *Qui fictè contraxit, an teneatur verum præstare consensum* 79. *An qui contraxit ex metu, aut fictè, teneatur patefacere nullitatem* 80. *An ablato impedimento debeat patefieri nullitas ignoranti* 81. *Quomodò exigi debeat consensus ab ignorante* 82.

77. — Hic prænotandum 1. matrimonium probabiliter validum, habendum esse certè validum, quia præsumitur Ecclesia certè dispensare in impedimento, quoties adest vera probabilitas de matrimonii valore, ùt dictum fuit *Tom. I. Tr. I. n.* 27. Prænotandum 2. (utì dictum est hìc

(1) *ibid.* v. Requir. II. — (2) *Lib.* 6. *n.* 1107. *v.* Requir. III. — (3) *ibid* v. Not. hìc. — (4) *Lambert. Notif.* 87. *n.* 45. *in fin.* — (5) *La-Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 51. *Holzm. de Matr. t.* 7. *n.* 271.

n. 29.) ad revalidandum matrimonium nullum ex defectu occulto, sufficere consensum solum externum sponsorum, omissâ assistentiâ parochi et testium, illa enim jam adfuit. Itaque hìc notandum impedimentum tunc dici occultum, juxta *Fagnanum*, cùm non est notum nisi 4. aut 5. personis loci : sed *Lambertini* (1), cum *Tiburt. Navarrus*, *Thesaur.* et *Syro*, dicit esse occultum, licèt sit cognitum 7. aut 8. personis. Cæterùm dicunt *Nav. Sanch. Azor. Avil. Salm. Reginald. Molin. Tourn. Bon. Castr. Tolet.*, etc. communissimè, delictum aut factum tunc dici occultum, cùm non est notum nisi majori parti regionis, parochiæ, aut viciniæ, ubi morantur saltem 10. personæ; et mihi constat S. Pœnitentiariam dispensasse in quodam casu quo impedimentum erat cognitum 10. personis. Hoc tamen intelligi debet, quoties prudens non adsit timor, ne impedimentum fiat publicum, quia tunc non potest dispensari in impedimento ùt occulto, licèt esset notum tantùm duabus personis, utì dicunt *Layman*, *Sporer*, *Croix*, *Hurtad.* Et idem dicit *Fagnanus* observandum, cùm in clausula S. Pœnitentiariæ dicitur, *omninò occultum*, ùt poni solet in impedimento *criminis*. Contrà dicunt *Sanch.* et *Lambert.* cum *Bon. de Leone*, *Girib. Tiburt. Navar.* et pluribus aliis, quòd aliquando factum est publicum materialiter, quia jâm viciniæ cognitum est: sed formaliter est occultum, quia ignoratur tale impedimentum; et tunc potest etiam ad S. Pœnitentiariam pro dispensatione concurri, tanquam occultum (2).

78. — His positis quæritur 1. an revalidandum sit matrimonium coram parocho et testibus, cùm tempore quo contractum fuit conjuges erant conscii impedimenti? Affirmant *Sanchez*, *Ledesma*, et *Croix*, et alii probabiliter, quia tunc illi non fuerunt testes de valore matrimonii, sed potiùs nullitatis; sed probabiliùs negant *Coninch. Tambur. Gobat.* et alii, quia eorum assistentia à Tridentino non præscripta fuit ad testificandam matrimonii validitatem, sed ad ejus celebrationem, ne quis (ùt exprimit Concilium) fraudulenter plura matrimonia ineat; imò hic est stylus sacræ Pœnit. (3).

79. — Quæritur 2. an qui fictè contraxit, teneatur ad revalidandum matrimonium per verum consensum? Affirmant *Castrop. Roncagl. Concina*, *Salmant.*, etc. dicendo quòd cùm una pars jàm corpus suum tradiderit per consensum, tenetur altera pars, ut æqualitatem servet, tra-

(1) *Card. Lamb. Notif.* 87. *n.* 45. *in fin.* — (2) *lib.* 6. *n.* 1111. — (3) *n.* 1112.

dere etiam corpus suum per verum consensum; sed probabiliùs *Sanch. Navar. Henriq. Arag. Hurtad. Gutt.*, etc. negant (modò matrimonii revalidatio non requireretur ad reparanda damna ex dolo illata); ratio est, quia deficiente consensu alterius, contractus fuit nullus, et per consequens nulla intercessit alterius partis traditio, adeò ut eadem pars remaneat in eo casu libera, non secùs ac nunquam consensum dedisset (1).

80. — Quæritur 3. an qui fictè, aut metu contraxit (quo casu matrimonium est nullum, ùt diximus *numer.* 64.), si velit matrimonium revalidare, verum præstando consensum, teneatur alteri parti manifestare matrimonii nullitatem? Negat sententia communior cum *Sanchez*, *Lessio*, *Navar. Laym. Tournely*, *Roncaglia*, *Bonac. Salmant.* et aliis pluribus cum *S. Antonino*, et *S. Thoma* (2), qui loquendo de matrimonio metu inito, dicit: *Ex consensu libero illius qui primò coactus est, non fit matrimonium nisi in quantùm consensus præcedens in altero adhuc manet in suo vigore; undè si dissentiret, non fieret matrimonium.* Igitur si metum passus consensum præstat, jam matrimonium revalidatur. Ratio est, quia in contractu matrimoniali non est necessaria simultas physica consensuum, sed sufficit moralis, nempe ut una pars consensum suum præstet, dùm alterius partis consensus semel præstitus adhuc perseverat in aliquo effectu, nimirùm per copulam maritalem, aut per cohabitationem. Idem tenet *P. Cuniliati* (3) cum *S. Bonaventura*, *Paludano*, et *Soto;* atque non obstare timorem quòd si requireretur pars de novo consensu, fortè non daret; nam hic dissensus interpretativus non est verus dissensus, et interim perseverat consensus semel præstitus. Id quod fortiùs urget pro hac sententia, sunt duo Canones, qui pro eo adducuntur: Primus est in *cap. Insuper* 4. *Qui matrim. accus.*, *etc.* ubi in argumento sic habetur: *Invita desponsata postea spontè cognita*, *contra matrimonium non audiatur.* Secundus est in *cap. Ad id* 21. *de Sponsalib.* ubi dicitur: *Quamvis ab initio invita fuisset ei tradita*, *tamen*, *quia postmodùm per annum et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur*, *ad ipsum est cogenda redire.* Itaque juxta hos textus spontanea copula, vel cohabitatio æquivalet libero consensui. Advertendum verò cum *Sanch. Navar. Tournely*, etc. ad hoc ut pars liberum ponat consensum, oportet ut sciat nullum fuisse matri-

(1) *N.* 1113. — (2) *S. Thom. Supplem. quæst.* 47. *n.* 4. *ad* 2. — (3) *Cuniliat. de Matrim.* §. 29. *num.* 2. *et* 3.

monium (1). Secunda autem sententia absolutè tenet, quòd ad revalidandum matrimonium manifestanda est alteri parti ejus nullitas; ita dicunt *Castropalaus*, et *Hurtadus* apud *Salmanticenses*, et præsertim *Pontius* cum *Comitolo* (2), qui refert super hoc quandam declarationem Clementis VIII. qui consultus in simili casu, sic respondit. Ratio, quia consensus partis, quæ liberè eum præstitit, ab initio fuit nullus, cùm ceciderit super materiam inhabilem; undè cùm materia postmodùm habilis facta fuerit, ad matrimonium reconvalidandum novus requiritur consensus sensibilibus signis præstandus, quandoquidem primus, cùm fuerit invalidus, perseverare non potuit. *Cardinalis Lambertini* (3) sentit quòd, cùm agatur hìc de valore Sacramenti, omninò hæc secunda sententia tenenda est tanquam tutior; tantò magis quòd idem *P. Sanchez* (ùt ait) qui oppositam tuetur, probabiliorem vocat. Ratio cæterùm suprà adducta videtur equidem satis fundata. Sed contrà non video, quomodò responderi possit textibus suprà relatis, et præsertim secundo in *cap. Ad id* 21. *de Sponsal.* ubi casus fuit, quòd puella quædam, quæ priùs invita nupsit, deindè judicans matrimonium nullum ad secundas transierat nuptias; at quia per annum cohabitaverat cum primo viro, præcepit Pontifex, ut ad eum rediret, urgente præsumptione quòd suâ longâ cohabitatione jam consensum præstiterit: *Quamvis ab initio* (repeto verba textûs) *invita fuisset ei tradita, tamen, quia postmodùm per annum sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire.* Papa igitur non habuit pro vera rationem *Pontii*, quòd consensus liberè præstitus à viro eo casu per se nullus esset, tanquam cadens super materiam inhabilem; sed potiùs ùt verum habuit, quòd ille mariti consensus, moraliter perseverans, et se conjungens cum consensu postmodùm præstito à muliere per suam cohabitationem, jam primum conjugium revalidaverat, et ideò præcepit, ut mulier ad ipsum redire teneretur. Quod autem ad declarationem Clementis VIII. in contrarium adductam respondet *Roncaglia* vel de ea non satis constare, vel Pontificem eo casu ùt privatum doctorem fuisse locutum.

81. — Quæritur 4. an cùm matrimonium est nullum ob aliquod impedimentum, ut revalidetur novo consensu, sublato impedimento per dispensationem, utraque pars conscia esse debeat nullitatis? Affirmant *Pontius*, *Less.* et

(1) *Lib.* 6. *n.* 1114. — (2) *ibid.* — (3) *Lambertini Notif.* 87. *n.* 69.

Castrop. cum *Guttier. Hurt. Comit.* et aliis, quia prior consensus præstitus à parte quæ ignorabat impedimentum, fuit nullus: posterior verò ejusdem partis etiam nullus est, siquidem cùm ignoret nullitatem matrimonii, licèt præstat consensum, errat ideò in substantiam, dùm intendit consentire in conjugem jam suum. Contrà *Sotus*, *Palud. Ledes. Rodriq. Ang. Salmant.*, etc. dicunt non esse necessariam scientiam nullitatis matrimonii, sed sufficere simplicem consensum præstitum à parte inscia, aut expressè, aut saltem signis externis; quia licèt prior consensus fuerit nullus ob impedimentum ab Ecclesia appositum, attamen fuit validus lege naturæ; quare sublato impedimento, sufficit prior consensus qui jam perseverat in effectu per copulam conjugalem, aut per cohabitationem, aut per alia signa externa. Et reverà *Lambert.* (postmodùm Benedictus XIV.) (1) refert quoddam Breve Clementis XI. editum die 2. April. 1701. ubi Papa revalidavit quædam matrimonia aliquarum nationum, quæ nominabantur *Procueles* et *Quartarones*, nulliter contracta, quin novum exquisierit consensum. Super hoc puncto (quidquid dictum sit in Opere morali) (2) nunc dicimus, quòd stante declaratione Benedict. XIV. editâ die 27. Septemb. 1755, novissimè à me inspectâ in *Tom.* 4. Bullar. nuperrimè typis dato, *pag.* 346, (3) ubi dicitur, facto casu quòd quidam vir contraxerat nulliter matrimonium ob impedimentum consanguinitatis, sed bonâ fide, et conabatur illud roborare insciâ uxore ob scandalum quod timebatur separationis, Pontifex dispensasse, et simul etiam declarasse (*vide ibid.* §. 7.), quòd cùm non agatur de impedimento orto jure divino vel naturali, ùt cùm datur consensus vivente altero conjuge, aut si est servus ignotus, aut erratur in persona; sed jure ecclesiastico, in eo casu posse quidem Papam matrimonium roborare dispensando à novo consensu præstando à parte ignorante impedimentum, pro valido habendo consensum quem illa in principio dedit, qui consensus lege naturæ erat validus; tunc enim Papa aufert impedimentum in radice matrimonii, retrotrahendo contractum, ac si in principio nullum adfuisset impedimentum: juvat hìc verba Benedicti adnotare: *Porrò gratia concessa importat dispensationem in radice matrimonii, quæ à romanis Pontificibus concedi consuevit*, *urgente magnâ causâ*, *et quando agitur de impedimento matrimonii ortum habente*, *non à*

(1) *Notif.* 87. *n.* 80. — (2) *lib.* 6. *n.* 1115. — (3) vide Const. *Etsi matrimonialis.* Ed. Mech. t. 11. pag. 251, et tenorem subsequentis Decreti *Cùm nuper.*

jure divino, aut naturali, sed à jure ecclesiastico; et per eam non fit, ut matrimonium nulliter contractum non ita fuerit contractum, sed effectus de medio tolluntur, qui ob hujusmodi matrimonii nullitatem ante indultam dispensationem, atque etiam in ipso matrimonii contrahendi actu producti fuerunt. Cœterùm cùm hæc specialis Papæ dispensatio non intercedit, non est recedendum in praxi à prima sententia, potissimùm quia S. Pœnitentiaria in concedendis dispensationibus pro revalidandis matrimoniis nulliter contractis, expressè apponit clausulam : *Ut dictâ muliere* (aut viro) *de nullitate prioris consensûs certiorata, uterque inter se de novo secretè contrahere valeant.* Et hæc, ùt probabiliùs ait *Lamb.* (1), est conditio positiva, non autem simplex instructio, utì contendebant *Sanch. Bonac.*, etc.; nam juxta jurisperitos ablativum absolutum importat veram conditionem, sicut habetur ex *lib. A testatore, ff. de Condit.* etc. (2). Hoc tamèn intelligitur extra casum urgentis necessitatis, quia in casu quo si, patefactâ nullitate matrimonii, timeretur periculum mortis, aut infamiæ, aut scandali ob separationem, tunc observetur quod dicetur *Tom. III. Tract. XX. n.* 57. ubi dicetur in eo casu posse Episcopum dispensare, et cùm necessitas non pateretur moram, juxta id quod dicunt plures DD. potest confessarius declarare legem impedimenti tunc non obligare, adeò ut possit matrimonium contrahi, omissâ dispensatione.

82. — Quæritur 5. si exigendus est consensus à parte inscia (juxta primam sententiam præcedentis quæsiti), quomodò exigendus est? Communis est sententia cum *Sanc. Card. Holzm.* sufficere parti consciæ impedimenti, eo per dispensationem sublato, sic dicere : *Tempore quo contraxi tecum, ego verum consensum non præstiti, eum nunc præsto, vis etiam tu eum præstare?* quia consensus datus à parte inscia in hoc casu jam non penderet à primo; et rectè potest dici quòd consensus nullus, cùm contractus sit nullus, non est verus consensus. Ita pariter puto cum *Bus. Salm. Caj. Nav.* et *Trull.* sufficere si dicatur : *Ego dubito de valore matrimonii nostri, renovemus consensum :* quia eo casu consensus renovatus jam esset independens à primo. Admittunt etiam multi DD. dicere : *Dic mihi, si matrimonium nostrum fuisset nullum, intendis nunc denuò mecum contrahere?* Hunc modum ego non admitterem, nisi tantùm cùm pars ignara ob talem interrogationem de nullitate matrimonii in suspicionem veniret; aliter con-

(1) *Notif.* 87. *n.* 63. — (2) *lib.* 6. *n.* 1115. *in fine.*

sensus illius dependeret à primo, et non esset sufficienter validus, juxta in superiori quæsito dicta. Alii autem admittunt, etiamsi diceret : *Si non me accepisses, acciperes nunc?* Aut : *Pro mea consolatione de novo consensum præstemus nostro matrimonio.* Sed istis modis ego penitùs non assentior, dùm in ipsis consensus certò non facit, ne dependeat à priori. Et tantò minùs admittere possum quod tenent aliqui, sufficere solam copulam maritali affectu præstitam. Hoc dumtaxat admittunt *Sanch. Tourn. Bon. Sot. Cajet. Coninch. Salm. Ronc. Instruct. pro Confess. Tyronibus*, et alii communiter in solo casu necessitatis, nempe cùm alii modi adhiberi nequeunt sine periculo gravis damni, ùt dictum est suprà num. præced. Nec obstat tunc clausula *certioratâ parte* requisita à S. Pœnitentiaria, quia in tali casu necessitatis præsumitur, ùt sentit *Lambertini* cum *Tiburt. Navar.*, loc. cit. Ecclesiam velle omitti talem conditionem utì moraliter impossibilem; cùm contrà sit valdè fundata sententia quòd sufficiat ad revalidandum matrimonium nulliter contractum sola copula, aut cohabitatio voluntaria, utì habetur ex *cap. Ad id* 21. *de sponsal.*, *cap. Insuper* 4. *qui matrim. accus.*, *etc.* et ex *cap. Significavit*, *de eo qui duxit.* : ubi dicitur quòd per cohabitationem, aut copulam conjugalem spontaneam subsequentem matrimonium nulliter contractum ob vim aut metum, roboratum esse intelligitur (1). Vide *n.* 80.

PUNCTUM VII.

De dispensatione super impedimentis matrimonii.

In quibus impedimentis potest Papa dispensare 83. *(et in quibus Episcopus; remissivè ad Tom. III. Tract. XX. num.* 54. *et seq.). De causis justis ad dispensandum : an omnia impedimenta explicanda sint* 84. *An omnes circumstantiæ, præcipuè incestûs* 85. *An omnes gradus* 86. *De clausulis S. Pœnitentiariæ* 87. *De formulis supplicationum* 88. *De formula exequendi dispensationem* 89.

83. — Hic priùs sermo erit de iis qui dispensare possunt. Et 1. loquendo de iis qui super impedimentis dispensare possunt, certum est Papam posse dispensare in omnibus tam impedientibus, quàm dirimentibus à jure ecclesiastico ortum habentibus; secùs autem in iis quæ sunt juris divini aut naturalis, ùt suprà dictum est *n.* 81.; nam juxta sententiam probabiliorem, et communiorem

(1) *Lib.* 6. *n.* 1117.

Suar. Pont. Castrop. Silvest. Salas etc., Papa licèt possit dispensare in iis, in quibus jus divinum oritur à voluntate humana, ùt in votis et juramentis, non autem in his quorum jus ex sola divina voluntate pendet. Et huic sententiæ favet *S. Thomas* (1), qui dicit : *In præceptis juris divini, quæ sunt à Deo, nullus potest dispensare, nisi Deus, vel is cui specialiter committeret.* Hæc autem specialis commissio, ait *Castrop.*, non habetur pro data Pontifici per illa verba : *Quodcumque ligaveris*, etc. aut per illa alia : ***Pasce oves meas***, quia hæc important generalem, sed non specialem commissionem. Dicimus dumtaxat cum *Suar. Sot. Nav. Coninc. Valent.* et aliis, Pontificem in aliquo particulari casu posse tanquam doctorem universalem Ecclesiæ, et supremum voluntatis divinæ interpretem declarare legem divinam tunc non obligare (2): vide dicta *Tom. I. Tract.* 2. *n.* 56. Quoad potestatem quam habent Episcopi ad dispensandum super impedimentis matrimonii, vide fusiùs dicenda in *Tom. III. Tract. XX. De Privilegiis n.* 54. *et sequentibus.*

84. — II. Loquendo de causis justis ad obtinendam dispensationem super impedimentis dirimentibus, assignantur à DD. sequentes : 1. Extinctio magnæ litis, vel odii, vel scandali inter agnatos. 2. Inæqualitas matrimonii, nisi inter consanguineos nubatur ob defectum dotis, aut alterius. 3. Conservatio facultatum in eadem cognatione. 4. Merita petentis dispensationem. 5. Ætas excedens 24. annos in muliere. 6. Subministratio pecuniæ, quæ à Papa in pietatis opera impenditur, ùt communiter admittunt DD. et praxis docet; et aliæ causæ id genus (3).

85. — Notandum hìc 1. ad hoc ne dispensatio sit subreptitia, in supplicatione explicanda sunt 1. omnia impedimenta consanguinitatis vel affinitatis, quæ subsunt, licèt sint ejusdem gradûs, ùt si cognovisset duas sorores suæ sponsæ, sicut communiùs dicunt *Sanch. Pont. Anacl. Castr. Escob. Conc. Salm.* cum *Rota, Ronc.* (contra alios), quia licèt talia impedimenta non sint specie diversa, tamen sunt numero distincta, ideòque reddunt dispensationem difficiliorem. Nec amplius de hoc dubitandum est, nam Benedict. XIV. die 30. Septemb. 1755. in quodam Brevi, cujus initium, *Etsi matrimonialis, in Bull. edit. Mechl. tom.* 11. *pag.* 254. *et est* 50. *in ord.*, declaravit et statuit irritum fuisse et fore quoddam matrimonium celebratum

(1) 1. 2. *q.* 97. *a.* 4. *ad* 3. — (2) *Lib.* 6. *n.* 1119. *et* 1120. — (3) *Lib.* 6. *n.* 112 *et* 1130.

cum impedimento duplicis gradûs consanguinitatis, licèt super uno gradu, qui tantùm in notitiam pervenerat, à Clemente XII. dispensatum fuisset. Et ita pariter eâdem ratione quando impedimenta sunt plura, et disparata, v. g. voti, et consanguinitatis; sed sunt hujusmodi ut copulata difficiliorem reddant dispensationem, ùt si quis vellet ducere consanguineam, cum cujus sorore copulam habuerit, tunc non sufficit sejunctim, sed conjunctim oportet petere dispensationem; ita probabiliùs *Salm.* et alii cum *Salas*, *Rodriq.* etc. Excipiunt *Coninch.* et *Aversa*, si impedimentum contractum ob copulam cum sorore habitam est occultum, et illud patefacere esset infamiæ, quia tunc, dicunt, potest separatim obtinere dispensationes nempe illam cognationis à Dataria, et illam affinitatis ob copulam à Pœnitentiaria. Sed nos dicimus, quòd saltem in supplicatione ad Pœnitentiariam, debet exponi utrumque impedimentum (1). Si quis autem, obtentâ dispensatione in affinitate ob copulam cum sponsæ sorore habitam, iterùm illam cognosceret, non indiget novâ dispensatione, licèt prima jam sit executioni mandata (2), et sicut diximus n. 67.

Debent 2. in supplicatione exponi omnes circumstantiæ quæ accidunt, et quæ reddere possunt dispensationem difficiliorem, et præcipuè si intercesserit copula inter cognatos qui matrimonio jungi cupiunt. Et hoc non tantùm si illa habita est ut faciliùs dispensatio obtineatur, utì certum est, sed etiam si hic finis non fuerit præhabitus, utì dicunt *Sanch. Laym. Coninch. Castrop.* etc. (contra *Pontium*, *Salmant.* etc.). Et de hoc hodie dubium omne cessat, dùm declaratum est à Bened. XIV. in Bulla *Pastor bonus*, §. 41. ubi irritum pronunciatur matrimonium inter consanguineos celebratum ex dispensatione obtenta, tacito incestu (3). Item si quis, obtentâ dispensatione super gradu prohibito antequam executioni detur, rem habet cum sponsa, indiget novâ dispensatione, ùt rectè dicunt *Sanch. Guttier. Gallego*, etc. contra aliquos, et ita declaravit S. C. mense Maji 1635; nam ex stylo Curiæ, manifestato novo incestu, Pontifex solet imponere majorem pœnitentiam, et ampliorem pecuniæ compositionem exigit (4). Secùs verò si rem habet post dispensationis executionem, ùt probabiliter dicunt *Lugo*, *Sanchez*, *Cajet. Arm.* et *Vega*, quia tunc, executâ dispensatione, et ablatâ prohibitione

(1) *Lib.* 6. *n.* 1138. *et* 1139. — (2) *n.* 1140. — (3) *n.* 1134. *et* 1135. — (4) *n.* 1141.

matrimonii, cessat etiam malitia incestûs. Item si quis petit secundam dispensationem, postquam obtinuerit primam super eodem delicto, debet exprimere primam; secùs verò, si impedimentum non provenit ex aliquo crimine, vel ex crimine diverso; utì communiter *Coninch. Aver. Salm.* et *Conc.* (1).

86. — Explicandi sunt 3. omnes gradus consanguinitatis, aut affinitatis, quibus sponsi conjuncti sunt, tam gradus proximior quàm remotior: v. g. si conjuncti essent in secundo, et tertio, aut in tertio et quarto, ùt communiter dicunt *Pont. Silv. Salm. Tourn.* etc.; nam etsi dispensatio tantùm requiritur pro gradu remotiore, attamen S. Pius V. in suo motu proprio *Sanctissimus* declaravit, quòd obtentâ dispensatione super gradu remotiore, nullâ mentione factâ proximioris, impetrandæ sunt litteræ declaratoriæ super proximiore. Hæ tamen litteræ si non expediantur, matrimonium erit utique validum, sed illicitum (utì declaravit Benedictus XIV. in Brevi allato n. 85. *Etsi matrimonialis*, cum inserto decreto, *Cùm super*, §. 6. referens etiam sic decisum fuisse à S. C. 18. Martii 1722.), modò conjuncti non sint in primo et secundo consanguinitatis aut affinitatis gradu, in quo, sicut refert ibidem Benedictus, protestatus fuit S. Pius, se nolle dispensare, nisi expressus sit etiam primus gradus. Item notandum, quòd si fortè causa dispensationis cesset ante ejus expeditionem, aut executionem, cessat etiam dispensatio. Secùs autem si cessat post executionem, licèt nuptiæ adhuc celebratæ non sint, quia tunc jam sublatum est impedimentum. Ita satis probabiliter *Pont. Suar. Castr. Salm. Silv.* etc. contra *Sanch.* et *Dicast.* qui tamen hoc utì probabile etiam admittunt (2).

87. — Præterea notandæ sunt clausulæ quæ solent apponi in dispensatione S. Pœnitentiariæ. I. *Si ita est*: in quo fides habenda est postulanti, nisi constet de opposito, ùt dicunt *Sanch.* et *Cabass.* Sed hìc advertendum 1. Benedictum XIV. in Bulla *Ad apostolicæ servitutis* sub die 25. Febr. 1742. declarasse expressionem et verificationem causarum ad dispensationis valorem spectare. Si autem sponsi falsò exposuissent pauperes esse, et propterea dispensatio concederetur *in forma pauperum*, dispensatio etiam est valida: utì declaravit S. C. Conc. 9. Sept. 1679. apud *Monacelli* (3). Advertendum 2. ad dispensandum super voto castitatis non sufficere simplicem tentationem, sed

(1) *n.* 1137. — (2) *Lib.* 6. *n.* 1136. — (3) *Monac. tom.* 2. *tit.* 16. *form.* 2. *n.* 33.

requiri vehementem incontinentiæ : etiamsi periculum sit unius lapsûs, utì rectè dicunt *Tournely*, et *Pontas* (1). II. *Auditâ priùs sacramentali confessione :* juxta igitur hanc clausulam necesse est ut confessio præcedat ut dispensationi detur executio, ùt dicunt *Tourn.* et *Sanch.* III. *Sublatâ occasione peccandi :* intelligitur si occasio est voluntaria, quia si esset necessaria, sufficit (ùt ait *Tourn.*) ut media eligantur, quibus ex proxima fiat remota. IV. *Dummodò impedimentum sit occultum :* quando autem impedimentum putandum est esse occultum, jam dictum est *n.* 77. V. *Injunctâ ei gravi pœnitentiâ :* intellige juxta vires pœnitentis, ùt rectè notat *Tournely*, cum *Tiburtio*, et *Nav.* qui dicit posse imponi, ut per sex menses semel jejunet, aut ter Rosarium recitet quâlibet hebdomadâ, aut frequentet confessionem (quam puto satis esse semel in mense), et hujusmodi. Quòd si unquam, addit *Tournely*, pœnitens jam debitam pro suo peccato pœnitentiam egisset, potest tunc pœnitentia moderari, modò illa non sit injuncta à Pœnitentiaria, tanquam commutatio. VI. *Præsentibus laceratis, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ.* Hæ litteræ statim lacerandæ sunt, sed intellige moraliter, nempe infra tres dies postquam executioni demandatæ sunt; et intellige si matrimonium jam contractum erat; secùs si adhuc contrahendum est, tunc enim dispensatio occultè asservanda est à parocho, aut saltem adnotari in aliquo libro, qui à nemine alio aspici possit, ad hoc ut, si opus erit (nempe si fortè impedimentum fieret publicum), possit de dispensatione impetrata fidem facere (2).

88. — Maximè huc refert adnotare formulas ad obtinendam dispensationem à Pœnitentiaria super præfatis impedimentis, aut votis, aut irregularitatibus.

Si petatur dispensatio super impedimentis matrimonii, intùs à parte superiori : *Eminentissime, et Reverendissime Domine.* Circa medium :

N. N. cùm carnaliter cognovisset quamdam mulierem, dedit fidem de matrimonio contrahendo N. N. ejus sorori. Et quoniam impedimentum est occultum, et matrimonium si cum præfata sorore non contraheretur, magnum eveniret scandalum, quapropter suppliciter orat Em. V. ut ei dispensationem benignè indulgeat. Responsum dignetur mittere Neapolim (aut *Neapoli Salernum*) *ad Rev...* (hìc exprimitur nomen et cognomen) *confessarium approbatum. Et id pro gratia habebit, etc.* Si verò matrimonium est jam con-

(1) *Lib.* 6. *n.* 1143. — (2) *lib.* 6. *n.* 1143. *in fine.*

tractum, poterit sic scribere : *N. N. ignarus* (aut *conscius*) *impedimenti, contraxit cum muliere, matrem* (sive *sororem*) *cujus jam antea carnaliter cognoverat; sed cùm impedimentum sit occultum, ideòque cùm nequeat sine scandalo separari, supplicat Em. V. pro absolutione, et dispensatione. Responsum, etc.*

Circa vota castitatis aut religionis : *N. N. cùm castitatis voto sit obstrictus, et cùm in gravi versetur periculo incontinentiæ, suppliciter orat Em. V. ut dignetur oratori à præfato voto dispensationem indulgere, quo matrimonium contrahere possit, etc.*

Circa irregularitates : *N. N. Sacerdos incurrit irregularitatem ob homicidium* (aut *abortum*. aut *violationem censuræ*) etc.: *et cùm ei immineat periculum infamiæ, si à celebrando se abstinet, ideò supplicat, etc.*

Foris verò in superscriptione : *Eminentissimo ac Reverendiss. Domino, Domino Colendiss.*

Domino Cardinali Pœnitentiario majori, Romam.

89. — Confessarius verò cui commissa est dispensationis executio, in dispensando, absolutione sacramentali impertitâ, hâc formulâ uti poterit : *Et insuper auctoritate apostolicâ mihi concessâ dispenso tecum super impedimento primi* (seu *secundi*, seu *primi et secundi*) *gradûs proveniente ex copula illicita à te habita cum sorore mulieris, cum qua contraxisti* (aut contrahere intendis), *ut matrimonium cum illa rursùs contrahere possis, renovato consensu, et prolem, si quam suscipies* (vel *suscepisti*) *legitimam declaro, in nomine Patris*, etc. Sed si dispensatio est à voto castitatis dicet : *Insuper votum castitatis, quod emisisti, ut valeas matrimonium contrahere et illo uti, in opera quæ tibi præscripsi dispensando, commuto, in nomine, etc.* Si autem, non obstante voto castitatis, aliquis jam matrimonium contraxisset, dicet : *Item non obstante castitatis voto quod emisisti, ut in matrimonio remanere, et debitum conjugale exigere possis, auctoritate apostolicâ tecum dispenso, in nomine, etc.*

Si quis autem scire cupiat quibus facultatibus S. Pœnitentiaria gaudeat in dispensando ab impedimentis matrimonii, in casibus papalibus, censuris, irregularitatibus, votis, juramentis, restitutionibus incertis, vid. *Tr. XIX. n.* 148. *de facult. S. Pœnit.*

CAPUT III.

DE DIVORTIO.

De divortio quoad vinculum 90. *Quoad* torum ; *et quot causis potest fieri divortium.* I. *Causa delicti.* II. *Morbi* III. *Consensûs* 91. IV. *Timoris damni. V. Adulterii* 92. *Sed* 1. *requiritur adulterium perfectum, et certum.* 2. *An teneatur conjux se separare* 93. *Casus in quibus non potest separari ab adultera* 94. *De jure revocandi adulterum* 95. *An possit propriâ auctoritate* 96. *Facto divortio quis conjugum potest religionem ingredi* 97.

90. — Divortium bifarium esse potest, quoad vinculum, et quoad torum. Divortium quoad vinculum tribus tantùm casibus dari potest. 1. Si alter conjugum moritur. 2. Si duorum conjugum infidelium alter ad Fidem convertitur, saltem si infidelis sine Creatoris injuria pacificè cohabitare renuit. 3. Si antequam consummetur matrimonium, intra primum bimestre ad hunc finem à lege concessum, alter ingrederetur religionem. Itaque inter infideles matrimonium licèt sit validum, non tamen est indissolubile; tunc indissolubile fit, cùm uterque conjux ad Fidem convertitur, modò illud consumment post conversionem; aliter Papa in aliquo (sed urgentissimo) casu etiam illud potest dissolvere. Quòd si tantùm alter convertitur, hic non potest ad alias nuptias transire, nisi in casu (ùt dictum est) quo alter non conversus velit inducere eum in peccatum, et renuit cohabitare sine contumelia divini Nominis, ùt exprimitur in *cap. Quanto, de Divort.* Hoc ita erat primævis temporibus, sicut scripsit apostolus 1. *Cor.* 7. 13. et seq. ex eo quia tunc temporis ob miracula quæ sæpè sæpiùs fideles operabantur, multi infideles ad Fidem veniebant; sed hodie, jam cessatis miraculis ita frequentioribus, rectè dicunt *Sanchez, Pont. Tourn. Conc. Salmant.*, etc. cum communiori, non licere ampliùs cum conjuge infideli cohabitare, ob perversionis periculum; quare hâc nostrâ tempestate, si conjux infidelis admonitus converti recusat, fidelis potest et debet eum derelinquere, et potest ad alias transire nuptias, ùt habetur ex instructionibus Gregorii VIII., et sancti Pii V. (1). Loquendo autem de matrimonio inter fideles, illud certè est indissolubile, usquedùm vivunt, nisi esset quòd alter eorum ante consummationem religionem profiteretur. Ideòque conjugibus conceduntur duo menses à

(1) *Lib.* 6. *n.* 957.

matrimonii celebratione, in quibus non tenentur reddere debitum conjugale, ùt habetur ex *cap. Si quis Conj.* 25. *qu.* 7. et ex Trident. *sess.* 24. *can.* 6. Quòd si quis in religionem se reciperet elapso bimestri, professio esset illicita, sed non invalida, ùt dicunt communiter *Sanchez*, *Pont. Salm. Trullench.* etc. (1). Hoc tamen intelligitur, modò matrimonium non sit necessarium ad legitimandam prolem, vel ad reparandum scandalum, aut sponsæ infamiam: nam tunc non posset sponsus eam derelinquere, ne religionem quidem ingrediendo (2). Quæstio autem est, an Papa possit dispensatione suâ matrimonium ratum solvere. Duplex adest sententia. Negant. *Pont. Gonet. S. Bonav. Scotus*, *Castrop. Sot.*, etc. dicentes matrimonium ratum ejusdem esse naturæ ac consummatum, undè lege divinâ indissolubile est; sed affirmant *Bellarm. Sanch. Cajet. Navar. Vasq. Coninch. Salm.*, etc. dicendo quòd Papa tanquam Vicarius Christi potest dispensare in aliquibus, quæ sunt de jure divino, sed humanos actus concernunt, urgente tamen magnâ causâ, ùt esset in casu v. g. si superveniret impotentia conjugum, aut scandalum imminens, aut bonum publicum. Addunt etiam, si adsit disparitas conditionis, morbus contagiosus, dissensiones perversæ, mutuus conjugum consensus, sed meritò has quatuor causas non admittit *P. Concina*, saltem si non urgeat necessitas boni publici; nam aliàs istis admissis pauca matrimonia rata et firma restarent (3).

91. — Quoad divortium *tori*, et cohabitationis, firmo remanente vinculo conjugali, sex causis potest hoc divortium fieri. I. Si alter conjugum aliquod committeret delictum alteri perniciosum, ùt si conaretur eum in peccatum inducere, aut si à Fide deficeretur; tunc enim innocens potest, imò debet eum derelinquere, si est in periculo perversionis; et si delictum est publicum, et si divortium factum est ex Ecclesiæ sententia, tunc potest etiam fieri Religiosus, ùt habetur ex *Can. De illa, de Divort.* (4). II. Si alter conjugum leprâ sit fœdatus, aut alio morbo contagioso laborat, aut si sit amens, furiosus, aut maleficus, aut obsessus: dùm rectè tunc potest alter separari, si manet in gravi periculo alicujus damni (5). In casu tamen lepræ, ait *S. Thomas* (6) quòd sanus tenetur reddere debitum, sed non cohabitare. III. Si conjuges ex communi consensu separentur, quod ceteroquin per-

(1) *N.* 958. — (2) *ibid.* — (3) *n.* 959. — (4) *lib.* 6. *n.* 973. *et* 974. — (5) *n.* 973. *v. IV. Morbus.* — (6) *Sup. q.* 64. *a.* 1. *ad* 4.

mitti non solet, si ambo non ingrediuntur religionem, aut saltem nisi, muliere religionem profitente, vir Sacris initietur. Attamen si uxor 60. annos esset nata, aut etiam 50. et castitatem voveret, dicunt *Sanch. Bonac. Barb. Viva*, etc. etiamsi ipsa in sæculo remaneret, posset vir ingredi religionem, aut sacerdotio initiari (1). Si autem conjux qui in sæculo manet, nesciebat se in tali casu teneri ad vovendam castitatem, inquiunt *Sanch.* et alii contra *Anacletum* apud *Ferraris* (2), quòd etiam post datum consensum, revocare potest conjugem, qui jam professus est.

92. — IV. Justa etiam causa est divortii conjugis *sævitia*, *cap. Ex transmissa de Rest. spol.* et hoc licèt conjux justâ indignatione sit arreptus, nempe ob aliquod delictum ipsius, utì habetur ex *c. De Benedicto* 33. *q.* 1. Dicunt etiam *Sanch. Salm.* et alii communiter, sufficere ad divortium, si conjux malum grave timeret sibi, aut filiis, aut suis propinquis ab altero conjuge, aut ab ejus conjunctis; et pro malo gravi non tantùm intelliguntur minæ mortis, aut gravis vulneris, cùm conjux solet eas exequi, sed etiam convicia crebra, et gravia pro personæ qualitate, v. gr. si est nobilis (3). Quæritur autem an sola verbera sufficiant ad divortium? Dicunt communissimè *Pont. Ronc. Sanch. Silv. Arm.*, etc. licere viro aliquando uxorem verberare, modò id frequenter non faciat, nec severè; quare dicit *Sanch.* non posse uxorem separari, cùm verbera sunt levia (excipiunt *Salmant.* si uxor sit nobilis). Addunt *Ronc. Bonac. Castr.* cum eodem *Sanch.* licèt verberationes fuissent graves, sed semel illa sic vapulavit, nec timeretur probabiliter ne replicarentur (4). Advertendum tamen cum *Sanch. Salm. Cast. Anal.*, etc. talem separationem ob sævitiam non posse fieri sine judicis auctoritate, nisi esset quòd damni periculum moram non pateretur, aut nisi quia conjux timens damnum non posset litigare, aut judicem adire, aut non posset faciliter probare periculum (5). V. Si alter conjugum adulteraretur, utì habetur ex *Matth. c.* 5. *v.* 32. et 19. 9. *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem,... mœchatur*, et ex *c. Ex litteris*, et ex *c. Significasti*, *de Divort.*

93. — Sed super hac V. causa adulterii, plura notanda hìc sunt. Notandum 1. ad faciendum divortium requiri adulterium perfectum cum effusione seminis, ùt dicunt pro-

(1) *Lib.* 6. *n.* 975. — (2) *Ferrar. Bibl. v. Conjux*, *n.* 25. — (3) *lib.* 6. *n.* 970. *et* 971. *v.* Quær. 3. — (4) *lib.* 6. *n.* 972. — (5) *n.* 971.

babiliter *Sanch. Fill. Bon. Salm. Escob. Led.*, etc. contra *Sot. Silv. Conc.*, etc., quia nomine fornicationis intelligitur consummata per seminationem, quâ fit carnis divisio (1). Et non sufficit de hoc aliquam habere probabilitatem, sed requiritur, ut talis adsit præsumptio, ut fundet moralem certitudinem, sicut communiter dicunt *Sotus*, *Sa*, *Viva*, cum *S. Bonav. S. Antonin.* et *S. Thoma* (2), ùt esset, si testes asserant vidisse *solum cum sola*, *nudum cum nuda in eodem lecto jacentem*, sicut dicitur in *c. Cœteris*, 12. *de Prœsumpt.* Et præfatæ circumstantiæ intelliguntur conjunctæ (dùm non sufficit, ut sit inventus *solus cum sola*), ùt dicunt *Sanchez.* et *Navar.* Nec per se sufficiunt soli tactus, amplexus, et oscula, ùt dicunt *Pont. Viva*, *Sanch. Palud. Barb. Nav. Castrop.* Contrà dicunt idem *Sanch. Viva*, *Castrop.* cum aliis sufficere pro foro conscientiæ, si unus fidei integræ testetur adulterium, aut aliquod vehemens dat indicium. Et sufficit etiam (ùt dicit *Castr.* cum *Menoch.*) epistola uxoris in qua confitetur suum adulterium. Et ita etiam puto sufficere, si aspiciatur solus cum sola in eodem lecto (3). An autem liceat facere divortium ob sodomiam aut bestialitatem à conjuge commissam? Negant *Innoc. Abul.*, etc., quia hæc crimina non sunt fornicationes. Affirmant verò communiter *Sanchez*, *Sot. Castrop. Salm. Conc.*, etc., quia, ùt ajunt, jam ille fidem conjugalem lædit carnem cum alio dividendo. Cæterùm rectè ait *Pontius*, quòd hæc sententia, licèt sit communis, attamen ratione non probatur, quia semper responderi potest, quòd sine copula naturali caro non dividitur (4).

94. — Notandum 1. quòd ratione adulterii non tenetur vir separari ab adultera, dumtaxat poterit ad id teneri, ut illa corrigatur, si alius non suppeteret modus, ùt dicunt *S. Thomas* (5), *S. Bonav. Cajet. Salm.*, etc.; sed modò (intelligitur) ex separatione grave non esset passurus incommodum, ùt communiter dicunt *S. Antonin. Pont. Castr. Sot. Sanch. Salm. Bon.*, etc. (6). Potest teneri etiam, ut vitet scandalum, nempe ne videatur ipse peccato uxoris consentire, utì dicunt *S. Th.* loco cit., *Sanch. Pont. Salm.*, etc., et exprimitur *c. Si vir*, *de Adult.* et *c. Non solùm* 6., *caus.* 28. *q.* 1. Sed hoc intelligitur 1. ùt dicunt *Pont. Sanch. Salm. S. Antonin.*, etc. si adulterium est publicum. 2. Ut communiter dicunt *Laym. Bonac. Tolet Caj.*,

(1) *N.* 962. Quær. *III.* — (2) *in* 4. *D.* 35. *q. un. a.* 3. *ad.* 4. — (3) *lib.* 6. *n.* 961. — (4) *lib.* 6. *n.* 962. — (5) *Suppl. q.* 62, *a.* 2. *ad* 1. — (6) *l.* 6. *n.* 963.

etc. si nullus alius subest modus, quo scandalum reparetur, et modò vir justam non habeat causam ne dividatur, ùt si ipse remaneret in periculo incontinentiæ, aut alterius damni gravis, aut si putaret quòd, si illam à se dimitteret, deterior fieret; undè concludit *S. Antonin. Ergò vir cum detrimento juris sui, et periculo, non tenetur* (uxorem) *expellere.* Imò probabiliter subjungunt *Castropal. Laym.*, etc. cum eodem *S. Antonin.* quòd si vir jam præbuerit sufficientia indicia, quòd ipse ægrè ferat mulieris adulterium, ad nihil aliud tenetur; quia tunc scandalum aliorum esset pharisaïcum (1). Ita etiam uxor tenetur diverti à viro, cùm hoc esset necessarium, non ut auferatur scandalum, quia nunquam supponitur uxor consentire viri adulterio, sed ut ipse resipiscat. Cæterùm difficulter, dicunt *Suar. Castr. Salm.* et alii, mulier ad hoc tenebitur; etenim difficulter uxor potest cum fructu virum corripere, et ipsa rarissimè à viro discedere potest sine gravi incommodo; et ita pariter difficulter ob correctionem tenentur uxores negare debitum viris; ita *S. Antonin. Bonac. Sanch. Fill.* (2). Si autem conjux adulter esset jam emendatus, et esset in periculo incontinentiæ, congruens esset ut innocens sibi reconciliaret jam emendatum, si commodè potest, ùt dicunt *Salm.* Sed ego non auderem illam obligare ad id sub gravi (utì volunt *Bus. Conc.*, etc.), dum ex una parte Dominus jam eam liberavit à cohabitatione; et ex alia videtur charitas non obligare cum tanto onere ad vivendum cum eo qui sibi fidem fregit. Nec obstat quòd dicitur in *cap. Si quis, de adult.: Debet, sed non sæpè, recipere peccatricem;* dùm rectè tò *debet* explicat *Glossa : Debet debito honestatis, non necessitatis* (3).

95. — Notandum 3. in quatuor casibus non potest fieri divortium ab altero adultero, nempe 1. Si uterque sit adulterii reus. Est probabile tamen cum *Sanch. Coninch. Bon. Salmant. Viva*, etc. quòd emendatus possit diverti ab obfirmato in adulterio, licèt sententia opposita *Pontii, Dicast. Led. Hurtad.*, etc. etiam probabilis sit (4). 2. Si alter consentit adulterio alterius, utì habetur ex *c. Discretionem, de Eo qui cogn.*, etc.; sed non sufficit ad præsumendum talem consensum occasio, quam præbuisset vir uxori adulterandi, eam relinquendo, aut eam duriter habendo, sicut dicit textus; nec sufficit dissimulatio ejusdem, quòd ille non potuisset sine suo gravi incommodo

(1) *Ibid.* v. Quod prop. fin. — (2) *n.* 964. — (3) *lib.* 6. *n.* 965. — (4) *n.* 966.

impedire uxoris delictum; ita communiter *Sanch. Bon. Coninch. Peyr. Salmant.*, etc. ex *S. Thoma* (1). 3. Si uxor adulterata fuisset sine sua culpa, nimirùm si vi oppressa fuisset (secùs verò si consensisset metu gravi, ùt advertit *Sanch.*), aut si adulterium evenisset ex errore inculpabili; ita communiter DD. cum *S. Thoma* (2). Dicit tamen *Dicast.* quòd si vir crederet uxorem jam mortuam, et aliam cognosceret, non potest eum uxor respuere; sed non è converso (3). 4. Si injuria jam remissa est sive ante, sive post divortium, ùt præsumitur, si innocens conscius adulterii spontè coïerit cum adultero, aut manet in eadem domo, mensa, et toro, maximè si accedant amplexus, tactus, et oscula; ita *S. Thom.* (4) *Sanch. Salm. Dicast. Trull.*, etc. Advertunt tamen *Sanch. Filliuc. Salm. Aver. Villal.*, etc. quòd si reverà conjux per dictos actus non intendit remittere injuriam, in conscientia potest semper separari (5).

96. — Notandum 4. quòd licèt divortium factum sit ex judicis sententia, conjux innocens semper habet jus ad se revocandi adulterum, sicut docent communiter (contra *Sotum*) *Sanch. Silv. Sa, Cast. Pont. Bon. Salm. Gutt.*, etc. cum *S. Thoma* (6) qui dicit : *Cùm divortium sit inductum in favorem viri, non aufert ei jus petendi debitum vel revocandi uxorem; undè uxor tenetur ei reddere, et ad eum redire, si fuerit revocata*). Et ad hoc non opus est (ùt rectè dicit *Sanch.*) novâ judicis sententiâ. Cæterùm scitè animadvertit *Castrop.* cum *Guttier*, quòd difficulter mulier adultera poterit obligari ad redeundum ad virum, quia semper potest rationabiliter timere periculum mortis aut ne crudeliter tractetur, nisi adsint argumenta probabilia in contrarium (7). Sed fit 1. dubium an, quando conjux innocens etiam ipse in adulterium laberetur, sed facto jam divortio per sententiam, teneatur redire ad adulteram quæ eum ad se revocat? Affirmant *Pont. S. Antonin. S. Bon. Conc. Sot.*, etc.; sed probabiliùs negant *Sanchez, Bon. Fill. Salm. Regin.* et alii cum *S. Thoma* (8). Ratio est, quia primus adulter ex sententia jam omninò spoliatus fuit omni jure super innocentem. In eo casu tamen dicit *S. Thomas* cum aliis communiter, quòd potest judex cogere secundum adulterum, ut iterùm uniatur, ad hoc ut ita consulatur tùm illius animæ, cùm etiam scandalo

(1) *Suppl. q.* 62. *a.* 1. — (2) *ibid.* — (3) *lib.* 6. *n.* 966. *v.* Tertius. — (4) *Suppl. qu.* 62. *a.* 1. — (5) *lib.* 6. *cit. n.* 966. Quartus. — (6) *Suppl. q.* 62. *art.* 6. *ad* 3. — (7) *lib.* 6. *n.* 967. (8) *Suppl. qu.* 62. *art.* 6. *ad* 4.

aliorum (1). Fit 2. dubium an possit fieri divortium propriâ auctoritate innocentis? Tres adsunt sententiæ probabiles. *Prima* cum *Bellar. Aver.* et *Conc.* cum *S. Thoma* absolutè negat. *Secunda* cum *Layman. Pont. S. Antonin. Salm.*, etc. distinguit : affirmat si adulterium est notorium; sed negat si est occultum, quia tunc injustè patefieret infamia adulteri. *Tertia* cum *Sanch. Sot. Abb. Bon. Sa, Fill. Led. Reg.*, etc., absolutè affirmat, sive adulterium sit publicum, sive occultum. Si est publicum probatur ex *cap. Ex parte* 9. *de spons.* ubi dicitur : *Nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere.* Ergò licèt, si fornicatio est manifesta. Si autem est occultum, probatur ex *cap. Dicit Dominus* 32. *q.* 1. ubi hæc habentur : *ubicumque fornicatio est, vel fornicationis suspicio* (intelligitur suspicio illa vehemens quæ fundat certitudinem moralem, ùt dictum est *n.* 93.) *liberè dimittitur uxor.* Dicitur *liberè,* ergò non requiritur nec sententia, nec licentia; nam Dominus absolutè concessit conjugi ab adultero diverti. Et hanc sententiam puto probabiliorem, saltem quando adulterium est ex parte uxoris; nam valdè durum esset viro in judicium adducere mulieris infidelitatem, quod esset sibi perpetuo probro. Quòd si fortè judex eum obligaret ad cohabitandum, scitè ait *Bonac.* quòd tunc ille teneretur tantùm ad cohabitandum, sed non ad reddendum debitum (2).

97. — Denique notandum quòd factâ separatione per sententiam, conjux innocens potest religionem ingredi, ùt ex *cap. Agatosa* 27. *q.* 2. et potest etiam Sacris initiari, ùt dicunt communiter DD.; contrà adulter nequit fieri nec Religiosus nec sacerdos, nisi de alterius licentia, aut nisi alter jam statum irretractabilem assumpsisset. Aliàs etiam religionem professus potest revocari ab innocente et teneretur redire. Dictum est, *nisi de licentia alterius*, sed sufficit etiam tacita, v. gr. si alter cognoscens adulterum velle statum mutare, ipse, cùm commodè possit, id facere illum non impedit. Et sufficit etiam, ùt dicunt *Sanch. Coninch. Bon. Salm.* et alii ex *cap. Gaudemus, de convers. conjug.* si alter requisitus pro reconciliatione, neget; imò addunt *Pont. Sanch. Castrop.*, etc. sufficere, si adulter per biennium non sit revocatus, ùt disponitur in *Auth. Sed hodie, c. ad* 1. *Jul. de Adult.* (3). Notandum hìc tandem quòd facto juridicè divortio, filii educandi sunt apud conjugem innocentem; et in quantùm ad expensas,

(1) *Lib.* 6. *n.* 967. Dubit. 2. — (2) *n.* 968. — (3) *n.* 969.

si divortium evenit patris culpâ, ejus expensis filii alendi sunt, ùt exprimitur in *Auth. Si Pater, c. Divort. facto, etc.* Et idem currit si divortium factum sit matris culpâ, ùt dicunt communiter *Laym. Castrop. Sanch. Silv. Pal.*, etc. contra pauciores. Advertit tamen *Sanch.* cum communi quòd ut ad has expensas teneatur, requiritur judicis sententia (1).

TRACTATUS XIX.

DE CENSURIS, ET IRREGULARITATIBUS.

CAPUT I.

DE CENSURIS IN GENERE.

PUNCTUM I.

De censurarum emanatione.

Quid et quotuplex sit censura 1. *Quando dicitur* latæ, *et quando* ferendæ sententiæ 2. *Quis potest ferre censuras? De censura metu inflicta* 3. *Quid requiritur ut subditus censurâ feriatur, etc. An Episcopi, aut reges, etc. An communitas, etc.* 4. *An Prælatus possit extra diœcesim existens censuras ferre in subditos, et quid si subditus fuerit extra diœcesim* 5. *An possit censurari peregrinus* 6. *Quale peccatum requiritur ut imponatur censura. De mandante, consulente, etc.* 7. *An excuset ignorantia et metus; et an censura potest imponi pro delictis præteritis* 8. *De solemnitate ad censurarum promulgationem requisita* 9. *Quid si causa est falsa aut dubia* 10.

1. — Censura definitur : *Est pœna spiritualis et medicinalis, quâ delinquenti et contumaci aufertur usus quorumdam spiritualium bonorum.* Censura trifariàm dividitur. I. In excommunicationem, suspensionem, et interdictum. II. In inflictam *à jure*, nempe à lege generali permanente, et in eam quæ est *ab homine*, nempe à Prælato per sententiam generalem (sive statutum) in eos qui aliquod committunt delictum. Sententia generalis, sive statutum respicit locum et peccata futura; quare si subditus extra lo-

(1) *N.* 976.

cum illum delinquit, non incurrit censuram *cap. Ut animarum* 2. *de Constit. in* 6. ubi sic dicitur: *Statuto Episcopi... subditi qui furtum extra ipsius diœcesim committunt, minimè ligari noscuntur, cùm extra territorium jus dicenti non pareatur impunè.* Sententia autem particularis emanari solet ob præterita delicta, et in personas determinatas; ideòque hæc, cùm afficiat personam, benè potest ferri in subditum etiam exemptum, citando eum per Edictum. III. In eam quæ dicitur *latæ sententiæ*, quæ statim incurritur; et *ferendæ sententiæ*, quæ non incurritur, nisi post sententiam (1).

2. — Ad dignoscendum quandonam censura est *latæ*, et quando *ferendæ sententiæ*, dicunt DD. quòd, cùm verba includunt actionem ab altero faciendam, sunt *ferendæ:* quando aliter, sunt *latæ*: undè dicunt esse *latæ sententiæ*, quando dicitur: *Ipso jure, ipso facto, aut sine alia sententia;* aut si verba sint præteriti aut præsentis temporis, v. gr. *excommunicamus, excommunicatus est, excommunicantur, jubemus esse excommunicatum, etc.* Contrà sunt *ferendæ sententiæ*, si verba sunt de tempore futuro, *excommunicabitur*, aut si sunt comminativæ, *sub pœna excommunicationis, sub interminatione anathematis* (modò ex contextu aliorum verborum oppositum non arguatur): item si dicitur: *volumus excommunicari*, aut *excommunicetur;* hoc tamen intelligi debet, quando à jure imponitur Episcopo præceptum excommunicandi; sed quando absolutè dicitur, *excommunicetur, suspendatur, etc.*, intelligitur *latæ sententiæ*, ùt communiter dicunt *Bonac. Silvest. Suar. Vasq.* etc. (2). Cùm autem dicitur *excommunicatus*, aut *anathema sit*, volunt *Suar.* et *Tournely* esse *latæ sententiæ;* sed *Sanch. Laym. Dicast.* volunt esse *ferendæ*, modò non sit adversùs aliquem errorem hæresis; utraque sententia est probabilis (3). Si autem dicatur: *maneat excommunicatus*, aut *suspensus*, volunt *Nav. Silv. Henriq.*, etc. neutram incurri censuram; sed *Sayrus, Bon. Salm. Con.*, etc. tenent tunc dari optionem reo ad eligendam quam malit (4).

3. — Quæritur I. quis ferre potest censuras? Resp. Papa, Episcopi, et etiàm eorum Vicarii, ùt rectè dicunt *Busemb. Fagnan. Suar. Sanch. Tournely*, etc. contra *Sayrum*, etc. Vicarii capitulares, Concilia provincialia, Prælati regulares, et eorum capitula, et cæteri omnes quibus concessa est facultas; sed non parochi, et tantò minùs laici, et

(1) *Lib.* 7. *n.* 1. *ad* 6. — (2) *n.* 7. *et* 8. — (3) *n.* 8. *in fin.* — (4) *n.* 62.

mulieres, licèt sint Abbatissæ; nam illæ non sunt capaces jurisdictionis ecclesiasticæ (1). Quare qui censuram ferre potest, saltem sit tonsuratus, et habeat jurisdictionem expeditam, quoad usum; adeòque Episcopus excommunicatus, suspensus, hæreticus, aut schismaticus non potest ligare aliquem censurâ, *c. Exceptionem, de Except.;* nec ejus Vicarius, *c.* 1. *de Offic. Vicar. in* 6.; sed excommunicatus, aut hæreticus occultus validè (licèt illicitè) censuras fert, ùt communiter *Suar. Sot. Salm.*, etc.; imò idipsum dicunt *Bonac. Dian. Avil.*, etc. de publico excommunicato, si nominatim non est denuntiatus (2). Illìc notandum censuram ex coactione, sive metu gravi esse validam; ita *Suar. Bon. Castr. Tour. Salm.*, etc. contra alios; sicut contrà invalida est absolutio metu injusto extorta, ex *cap. Verbum, de Pœnitent.* (3).

4. — Quæritur 2. quid requiritur ut quis censurâ ligari possit? Requiritur 1. ut sit baptizatus. 2. Ut usu rationis polleat : advertendum tamen hìc censuras latas à jure, aut ab homine sententiâ generali non incurri ab impuberibus, nisi expressum sit in lege, ùt est expressum de pueris, qui monasteria Monialium ingrediuntur, Trid. *sess.* 25. *c.* 5. aut qui percutiunt Clericos *c. Pueris fin. de sent. excom.* (4). 3. Ut sit subditus, undè probabiliùs cum *Lugo*, et aliis, ùt dictum est *Tract. XVI. n.* 138. Episcopus non potest ferre censuras in peregrinos, si ille iterùm post monitionem non deliquerit. Item notandum Episcopos non incurrere censuras, nisi sint speciatim nominati; *c. Quia periculosum, de Sent. excom. in* 6.; sed hoc communiter dicunt intelligi de supensione, et interdicto, quia de ipsis tantùm fit mentio in textu (5). Reges et reginæ tantùm à Papa possunt censurari, ùt etiam communiter DD. (6). 4. Ut feratur in personam determinatam; hoc intelligitur tantùm de excommunicatione, quia tota communitas potest quidem suspensioni, aut interdicto subjici; non autem excommunicationi, ùt communiter *Castr. Bon. Salm.*, etc. cum *S. Thoma* (7); imò neque excommunicari potest per modum sententiæ aliquis incertus alicujus communitatis, loquendo de delicto jam patrato, *Bonc. Salm.*, etc.; sed si prohibetur aliquod delictum in futurum sub pœna excommunicationis, certum est omnes delinquentes illam incurrere (8). Advertendum hìc, quòd si Papa reperiret omnes communitatis reos,

(1) *Lib.* 7. *n.* 9. 10. *et* 11. — (2) *n.* 12. *et v.* Requir. V. — (3) *ibid.* Requir. VI. — (4) *n.* 13. *ad* 15. — (5) *n.* 15. — (6) *n.* 16. — (7) *Suppl. q.* 22. *art.* 5. *ad* 2. — (8) *lib.* 7. *n.* 18.

utique posset illos excommunicare; sed si hoc faceret Prælatus, esset illicitum; *c. Romana, de sent. excomm. in* 6., sed non invalidum, ùt dicunt *Avila*, *Ledesma*, *Salm.*, etc. Et *Hostiens. Jo. Monac. Archid.* et *Franciscus Philippus Probus*, *Felin.* cum *Ricc.* et *Rota* (apud *Fagn. in* 2. *part. V. lib. Decretal. c. Responso*, *de sent. excom.* ex *n.* 93. *et seqq.*) dicunt etiam hoc esse irritum, dùm in cit *c. Romana* dicitur: *Omninò prohibemus*, ac si dixisset auferimus potestatem ita excommunicandi: et *Fagn.* ipse, qui priori sententiæ adhæret, dicit ideò primam sequendam esse, quia cùm hæc sit probabilis, tenenda est utì tutior. Quare Episcopus debet quemlibet reum nominatim excommunicare (1).

5. — Prælatus regularis potest censurâ ligare suos subditos ubicumque isti reperiantur. *Suar. Avila*, *Tourn. Croix*, *Salm.*, etc. commun.; sed Episcopus non potest censuram ferre, dùm extra diœcesim moratur, ex *Clement. Quamvis*, *de Foro comp.* Excepto si subditi contumacia sit adeò manifesta, ut non indigeat cognitione causæ, *can. Manifesta*, 2. *q.* 1. Excipitur etiam, si censura lata sit per modum præcepti, aut statuti, ad evitanda delicta communia (2). Contrà Episcopus in diœcesi existens rectè potest per sententiam subditum alibi morantem censurâ ligare, ùt dicunt communiter *Bon. Coninch. Tourn. Conc. Dian. Salm.*, etc. contra *Pontium*, etc.; et tunc pro citatione satis erit (ùt dicunt *Salm.*) si citetur aut domi, aut in loco poblico proprii territorii per *Edictum*, ùt statuit Trid.; sed hoc intelligitur tantùm pro delictis in proprio territorio, non autem extra illud, patratis, ùt dicunt *Suar. Bonac. Salm.*, etc. (contra *Sayr.*, etc.) ex *c.* 2. *de Const. in* 6. (3). Quòd si ab Episcopo lata censura fuerit in aliquem per præceptum particulare, v. g. si tale crimen committet, probabiliùs est eam incurrere delinquentem, licèt extra diœcesim deliquerit, quia præceptum afficit personam, ideòque eam ligat ubicumque reperiatur, ad differentiam statuti, quòd afficit locum; ita probabiliter *Suar. Laym. Bonac. Croix*, *Spor.* contra *Tourn. Ronc. Avil. Holzm.*, etc. quorum sententia etiam est probabilis (4).

6. — Episcopus utique potest ligare censurâ peregrinum in diœcesi sua delinquentem, *cap. fin. de Foro comp.;* semper tamen hoc intelligitur, modò reus sit factus contumax, ùt dictum fuit *Tract. XVI. n.* 138. *in fin.*, et modò Episcopus citaverit reum antequam hic profectus sit ab

(1) *N.* 19. — (2) *n.* 20. *et* 21. — (3) *lib.* 7. *n.* 22. — (4) *n.* 23.

ejus territorio (1). Peregrinus modò alicubi moretur animo per majorem anni partem ibi morandi, incurrit censuram per modum statuti generalis latam pro futuris criminibus, v. g. adversus furantes in ecclesia; secùs verò, si peregrè ibi moratur, aut si censura est per modum præcepti in casu particulari, putâ adversus non revelantes latrones : ita *Suar. Silv. Sayr. Salm.*, etc. (2).

7. — Quæritur 3. quænam requiruntur ad incurrendam censuram gravem, putà excommunicationem majorem, aut suspensionem ab omni usu, et ad longum tempus? Requiritur 1. peccatum grave, nempe quòd materia importet culpam gravem (3). Sed in dubio gravitatis materiæ obligat præceptum Superioris, quia in dubio possidet potestas ejus, ùt rectè dicunt *Salm.* et *Cornejo* (4). Et cùm præceptum est impositum sub censura *latæ sententiæ* jam obligat sub gravi, licèt materia non esset ex se gravis, sed esset talis, ut valdè conduceret ad finem intentum. Secùs autem si materia non esset de se gravis, et censura esset *ferendæ sententiæ;* ita *Sot. Avil. Ronc. Salm.*, etc. (5). 2. Requiritur actus externus, qui posset ab aliis externè cognosci; unde si quis diceret, *ita est*, intelligendo ita hæresim confirmare, non incurrit excommunicationem, ùt comm. dicunt *Suar. Tourn. Conin. Sayr. Salm.* Et debet item esse graviter externus, proindè non est excommunicatus, qui leviter percutit clericum, licèt illi sit animus eum occidendi : ita iidem AA. (6). 3. Requiritur actus peccati consummatus, nisi aliter lex exprimat : ita etiam communiter *Sanch. Suar. Castr. Bonac. Salm. Bon. Bus.*, etc. (7). Sed hìc quæritur 1. an censura imposita mandantibus aut consilium dantibus aliquod crimen committi, incurritur ab ipsis, quando crimen non est in effectum perductum? Resp. quòd si censura principaliter sit lata in eos, utique incurritur quoties mandatum, aut consilium est jam ab ipsis præstitum : secùs si censura est imposita ob delictum quod principaliter est vetitum, licèt à mandato sit proveniens; quare non incurrit mandans percussionem clerici, si illa non evenit, *Bonac. Bus. Salm. Croix*, etc., et ita pariter excusant *Nav. Salm. Croix*, etc. eum qui dedit mandatum aut consilium ei, qui jam paratus erat delicto patrando (8). Quæritur 2. an incurrat censuram qui dubitat an suum mandatum aut consilium influxum dederit? Negant *Salm.* et alii, quia pœna non in-

(1) *N.* 26. — (2) *n.* 27. — (3) *n.* 29. *ad* 31. — (4) *n.* 32. — (5) *n.* 33. — (6) *lib.* 7. *n.* 34. — (7) *n.* 36. — (8) *n.* 37. *et* 38.

curritur, nisi constet de delicto, et de effectu secuto: sed affirmant *Sanch. Croix, Dicast.*, etc., quia in dubio possidet delictum. Utraque sententia est probabilis, juxta dicta *Tom. I. Tr. X. n.* 45. (1). Quæritur 3. an incurrat censuram consilium dans, cùm consilium revocat, antequam executioni detur? Affirmant *Navar. Bonac.*, etc. cum *P. Concina*, qui cæteroquin oppositum docuit circa restitutionem, utì vidimus in dicto *Tom. I. Tr. X. n.* 48. ubi nos dissensimus à *P. Concina;* sed hìc etiam ab eo dissentimus cum *Suar. Castr. Laym. Avil. Salm. Viva*, et aliis communiùs, quia Ecclesia non potest ligare censuris, nisi contumaces usque ad criminis executionem (2), ùt in simili dicemus de irregularitate, an incurrat qui propinat venenum clerico.

8. — Requiritur 4. ad incurrendam censuram contumacia, quæ importat contemptum censuræ. Et ex hoc 1. infertur quòd ad incurrendas censuras non sufficit scientia legis ecclesiasticæ (et etiamsi delictum sit prohibitum lege divinâ), sed requiritur ampliùs scientia ipsius censuræ; quare communiter dicunt *Suar. Cajet. Castr. Fill. Bonac.* et alii, excusare à censura ignorantiam, non solùm antecedentem, sed etiam concomitantem: *concomitans* esset si quis occideret clericum ignorans esse clericum, sed eo animo paratus, quòd si scivisset etiam occidisset (3). Excusat etiam ignorantia crassa, cùm censura est lata in *audentes*, aut *præsumentes*, aut *consultò*, aut *temerè peccantes;* ita *Sanchez, Escob.*, etc. Imò tunc admittunt *Bon. Roncag. Sanch. Salm. Silv.*, etc (contra sententiam *Suar. Castr. Tour. Conc.*, etc. quæ cæteroquin est communior) quòd excuset etiam ignorantia affectata: et reapsè id nequit dici improbabile, quia in ipsa (loquendo in rigore) non adest dolus formalis, qui inducit verum contemptum censuræ (4). Infertur 2. valdè probabiliter cum *Suar. Castr. Bon. Salm. Conin.*, etc. quòd metus gravis etiam excuset à censura, licèt crimen, super quod inflicta est, sit vetitum lege divinâ (modò non peccetur in contemptum legis): nam metus excusat à lege humana, utì humana accepta. Infertur 3. quòd censura, licèt possit ferri ob crimina futura, ùt communiter et valdè probabiliter dicunt *Laym. Coninc. Abbas, Spor. Viva*, etc. (adversus *Tourn.*), et utì jam practicatur ad ea vitanda; nihilominùs non potest imponi ob peccata merè præterita, et quæ non habent tractum successivum, ubi non præcesserit rei

(1) *N.* 39. — (2) *n.* 40. — (3) *lib.* 7. *n.* 43. — (4) *n.* 48.

admonitio: quia aliàs deest contumacia. Hoc tamen intelligitur tantùm pro excommunicatione, dùm suspensio et interdictum possunt infligi pro delictis præteritis per modum puræ pœnæ, ùt dicunt *Castr. Bon. Salm. Coninch.*, etc. (1). 4. Infertur necessariam esse monitionem canonicam, cum intervallo sex dierum, ad minùs, nisi adsit justa causa tempus abbreviandi. Hoc intelligitur pro licitudine, quia pro validitate censuræ sufficit ut intercesserit monitio; ideòque aliquando sufficit una. Item intelligitur pro censuris ab homine per sententiam particularem, nam pro aliis à jure latæ sententiæ eadem lex est ac illa quæ monet, sicut probabiliùs dicunt *Bon. Sanch. Filliuc. Boss. Avil.* (contra *Suar. Castr. Laym.* et *Salm.*); et idem valet pro censuris ferendæ sententiæ, quia in illis jam habetur monitio, et contumacia; modò reus sit citatus ante censuræ declarationem quando delictum non est omninò notorium, ùt rectè advertunt *Tol. Bon.* et alii (2).

9. — Ad hoc autem, ut licitè feratur censura, debet judex eam scripto ferre, adnotatis ibi distinctè personâ, censurâ, et causâ in specie, exhibitâ copiâ censurando, si fortè ille eam exquisiverit. Dictum est *licitè*, quia si feratur, posthabitis solemnitatibus, censura erit valida, sed judex peccati gravis fiet reus, ac erit per mensem suspensus à Divinis, et ab ingressu ecclesiæ, *c. Cùm medicinalis* I. *de Sent. excom. in* 6. Hoc tamen intelligitur de censuris latis per modum sententiæ præviâ citatione, et causâ cognitâ; secùs autem de aliis, quæ feruntur per leges naturales, aut etiam per præceptum particulare, minando alicui, v. g. si aliquid tale agat. Item non comprehenduntur in hoc judices illi qui, aliquâ urgente causâ, et dilationem non patiente, præfatas solemnitates omitterent, aut si id facerent ex ignorantia licèt culpabili; dùm in textu dicitur: *Si quis temerarius*, temeritas scientiam supponit (3). Item sententia censuræ non est ferenda die festo, nisi contumacia esset adeò evidens, ut cognitione causæ opus non esset, *cap. Evidentia de accusat.* (4).

10. — Notandum denique quòd si quis reapsè esset innocens, sed contrà ex probatis justè esset censuratus, hic licèt in conscientia non ligaretur censurâ, nec fieret irregularis administrando in *Sacris*, attamen in externo se gerere debet, tamquam censuratum, ad evitandum scandalum; ita communiter *Suar. Castr. Coninch. Salm.* et *Croix.* Et idem est, cùm certè est censura contracta, et dubitatur

(1) *N.* 51. *et seqq.* — (2) *lib.* 7. *n.* 55. *et* 56. — (3) *n.* 59. *ad* 61. — (4) *n.* 65.

de justitia illius, aut de absolutione ab illa, quia tunc possidet potestas judicis, undè reus se tenere debet utì censuratum, ùt commun. *Castr. Croix*, *Suar. Salm. Sanch.*, etc. (1); secùs autem, cùm dubitatur an incurrerit nec ne censuram, sive dubium sit *facti*, v. g. utrùm percussio fuerit nec ne graviter injuriosa clerico; sive *juris*, v. g. utrùm censura sit *latæ*, aut *ferendæ* sententiæ; ita pariter commun. *Sanch. Bon. Holzm. Ronc. Salmant.* ex *S. Thoma* (2). Sed si judex decerneret, v. g. aliquam solutionem sub pœna censuræ, reus licèt pro se haberet probabilem opinionem se non teneri, tenetur tamen intra tempus à judice præscriptum (aut prorogatum à creditore, qui alioquin, juxta quod probabiliùs docent *Suar. Castr. Tourn. Coninch.*, etc. (3), potest semper prorogare terminum). At si postea certus fieret de sua justitia, tunc non tenetur nec ad solutionem, nec ad observandam censuram, ùt dicunt *Avila*, et *Salm.*; peccaret tamen (ùt dictum est) in publico, non remoto scandalo, si censuræ non pareret (4).

PUNCTUM II.

De absolutione à censuris.

Qui potest absolvere à censuris 11. *De censuris per sententiam generalem. An Episcopus existens extrà, etc. Alia notabilia* 12. *An requiratur formula, et an præsentia censurati, etc. De absolutione conditionata, et an extra confessionem, etc.* 13. *De requisitis ad absolutionem* 14.

11. — Si censura lata est per modum sententiæ particularis, plerùmque ille tantùm potest absolvere, qui eam tulit, aut ejus Superior, aut successor, aut delegatus. Sed si imposita est à jure communi, tunc ab illa potest absolvere quilibet confessarius, utì commun. *Tournely*, *Sot. Coninch. Castr. Conc. Ronc. Salm.*, etc. cum *S. Thom.* (5). Et hoc habetur ex *c. Nuper*, 39. *de sent. excomm.* ubi, cùm sermo fiat de excommunicatione non reservata (et idem intelligitur comm. à DD. de suspensione, et interdicto personali, *Castrop. Sot. Vasq.* et *Salm.* cum *S. Thoma*), dicitur *à suo Episcopo, vel à proprio sacerdote poterit absolutionis beneficium obtineri.* Sub nomine *à proprio sacerdote* venit quivis confessarius approbatus, juxta sententiam communem (6), et utì ostensum est *Tract. XVI. n.* 86. *et* 96. *in fin.* Dictum est *approbatus*, quia simplices sa-

(1) *N.* 66. — (2) *n.* 67. — (3) *lib.* 7. *n.* 64. — (4) *n.* 68. — (5) *Supp. q.* 24. *art.* 1. — (6) *lib.* 7. *n.* 69. *et* 70.

cerdotes ne possunt quidem ab excommunicatione minori absolvere, quicquid aliqui dicant (1). Sed hìc notanda sunt multa.

12. — Notandum I. hujusmodi absolutionem valere pro foro tam interno, quàm externo; undè dicunt *Roncaglia*, *Conin. Castrop. Suar. Spor. Salm.*, etc. posse dari absolutionem etiam extra confessionem (2). Notandum 2. quemlibet confessarium posse pariter absolvere ab omnibus censuris latis ab homine per sententiam, non jam particularem, sed generalem: quia illæ æquiparantur censuris latis à jure, ùt probabiliùs dicunt *Castrop. Ronc. Laym. Conc. Salm. Holzm. Coninc. Bon. Croix*, etc. communissimè contra *Suar.* et *Filliuc.* (3). Notandum 3. Episcopum, extra diœcesim licèt moretur, posse absolvere subditum à censuris, cùm causæ cognitione opus non est; *Silv. Salm. Avil.* etc.; secùs, si quis extra diœcesim delinquit, et per sententiam particularem excommunicatus est ab Episcopo illius loci; tunc enim non potest à proprio Episcopo absolvi, nisi de Episcopi licentia; *Coninc. Turrian. Diana*, *Salm.*, etc. (4). Notandum 4. quòd qui facultatem habet absolvendi à casibus papalibus, non ideò potest absolvere à casibus *Bullæ Cœnæ*; *Bon. Dian. Buss.* (5). Ita pariter qui potest absolvere à censuris *Bullæ Cœnæ*, non ideò potest absolvere ab hæresi, ùt declaravit Benedictus XIV. in Bulla *Convocatis*, data 25. Nov. 1749. n. LIII. (6): ita pariter facultas data ab Episcopo pro reservatis non intelligitur pro illis quibus annexa est censura reservata, ùt ait *Tamb.*; secùs autem si concessio est facta à Papa, dùm casus papales plerùmque sunt reservati cum censura et propter censuram; *La-Croix*, etc. Et ita pariter facultas concessa in jubilæo absolvendi ob omnibus censuris reservatis, intelliguntur ex communi usu etiam reservatæ ab Episcopis (7).

13. — Notandum 5. ad absolvendum à censura in foro interno non requiri verborum determinatam formulam, sed sufficere quodlibet externum signum (cùm cæteroquin satis non sit sola voluntas); *Suar. Castrop. Salm.*, etc. (8). Non requiritur præsentia censurati, quia certè etiam absens absolvi potest, ùt habetur ex *c. De manifesta* 2. *q.* 1.; Sed notant *Sanch. Salm.*, etc., hoc non esse faciendum, nisi ex urgenti causa: et si absolutio obtinetur per procuratorem, hic speciale debet habere censurati mandatum ad absolutionem obtinendam. Potest absolvi etiam invi-

(1) *Ibid. et* 71. — (2) *cit. n.* 70. *in fin.* — (3) *lib.* 7. *n.* 72. — (4) *ibid. ad* I. *et* Notand. II. — (5) *n.* 110. — (6) *n.* 113. — (7) *n.* 111. — (8) *n.* 116.

tus, sed communiter hoc non licet (1). Notandum 6. absolutionem metu gravi, et injusto extortam irritam esse, et metum incutientem novâ excommunicatione ligari, *c. un. de His quæ vi, etc.* (2). Notandum 7. absolutionem datam, non satisfactâ parte, si ab Ordinario concessa est, esse validam, licèt certè illicitam, ùt dictum fuit *Tract. XVI. n.* 71.; sed si est data à delegato, ùt probabiliùs dicunt *Suar. Spor. Vasq.*, etc., est etiam invalida, si in delegatione apposita est clausula *satisfactâ parte;* licèt opinio opposita *Sanch. Castrop. Bonac. Ronc. Salm.* etiam sit probabilis, quoties in concessione non exprimitur clausula irritans absolutionem (3). Notandum 8. valere absolutionem conditionatam de futuro; sed illicitam justâ causâ non existente; *Suar. Coninch. Salmant. Ronc.*, etc., et tunc, conditione verificatâ, censura aufertur (4). Contrà licitè datur absolutio cum *reincidentia*, nempe quòd si absolutus intra tempus præfixum suæ obligationi non satisfaciat, in eamdem censuram reincidat, sed tunc juxta probabiliorem sententiam *Laym. Coninc. Castr. Ronc. Tourn. Salm.*, etc., contra *Suarez*, *Bon.*, etc. requiritur nova culpa, quâ deficiente, non potest renasci illa censura quæ semel sublata est, nam non possunt censuræ sine Pontificis auctoritate suspendi. Et idem dicunt *Laym. Conin. Salmant.*, etc. tenendum esse quando Papa absolvit *ad omnem effectum*, licèt cum reincidentia (5). Notandum 9. probabile esse cum *Sanch. Coninc. Salmant. Ugolin. Buss.* etc., contra *Suar.* et *Navarr.* quòd qui facultatem habet absolvendi à censuris in foro conscientiæ, potest absolvere etiam extra confessionem (6). Sed excipiendi sunt casus papales occulti qui ab Episcopis non possunt absolvi, nisi in confessione, juxta Declarationem Gregorii XIII. ùt dicetur *Tom. III. Tract. XX. n.* 32.

14. — Notanda denique sunt requisita ad absolutionem. Hæc sunt I. satisfactio præcedens parti offensæ, nisi illa remiserit, aut justam recusaret satisfactionem, aut nisi reus esset impotens; quòd si tunc sine gravi incommodo satisfacere nequiret, sufficiet cautionem præstare si potest, aut saltem juramentum satisfaciendi, *cap. Odoardus*, *de Solut.* et *cap.* 23. *de Verb. sign.* modò, intelligitur, creditor idem incommodnm non pateretur; *Navar. Coninc. Salm.* etc. (7) II. Juramentum de non reincidendo in idem crimen, *cap. De cætero*, et *c. Ex tenore, de sent. excomm.;* sed

(1) *Lib.* 7. *n.* 117. — (2) *n.* 119. — (3) *n.* 120. *et* 121. — (4) *n.* 123. — (5) *n.* 125. — (6) *n.* 126. — (7) *Lib.* 7. *n.* 127. *et* 128.

hoc intelligitur quando delictum est enorme, ùt percussio clerici, usura publicè exercita; ita communiter *Suar. Cast. Conin.* etc. (1). III. Petitio absolutionis, *c. Per tuas, de Sent. excomm.*; licèt dicat *S. Thomas* (2), quem secuti sunt *Castrop. Coninch. Salm.* etc., quòd si reus jam emendatus fuisset, confessarius potest eum absolvere, etiam licèt invitum, cùm privilegium est concessum confessario non pœnitenti, cùm textus non dicit *non potest*, sed tantùm *non debet.* An si pœnitens, contingente casu quòd confitetur habenti facultatem, obliviscatur se accusare de reservato, remanet ab eo absolutus? communissima est sententia affirmativa; nihilominùs mihi probabilior videtur opposita, ùt diximus *Tract.* 16. *num.* 140. (3). Quòd si absolutio data fuisset ex causa falsa, tunc videndum est an talis causa sit principalis, quia si esset principalis, irrita esset, modò judex non esset certè conscius falsitatis; ita communiter *Suar. Bon. Tournel. Castrop. Sayr. Salmant. Avila*, etc. (4).

CAPUT II.

DE CENSURIS IN SPECIE.

PUNCTUM I.

De excommunicatione majore.

De communicatione cum toleratis, et vitandis 15. *Cum percussoribus clericorum* 16. *De effectibus excom. maj. I. Privat usu passivo Sacramentorum* 17. *II. De suffragiis, etc., et an possit orari, etc. III. De usu activo Sacramentorum. IV. De usu divinorum officiorum, de Sacramentalibus, etc.* 18. *V. De beneficiis, de dignitatibus, et pensionibus* 19. *VI. De communicatione forensi. VII. De jurisdictione. VIII. De sepultura. IX. De communicatione civili* (de qua in puncto sequenti) 20.

15. — Excommunicatio, generaliter loquendo, definitur: *Censura quâ quis privatur communione Ecclesiæ.* Sed hìc distinguere oportet excommunicationem minorem à majori; minor (de qua loquemur in puncto II.) privat tantùm communione passiva, sive susceptione Sacramentorum; major (de qua hìc est sermo, et de qua intelligitur cùm absolutè fit mentio excommunicationis) privat etiam activâ, et omni genere communicationis, spiritua-

(1) *n.* 129. — (2) *Suppl. qu.* 21. *art.* 2. — (3) *lib.* 7. *n.* 130. *et* 131. — (4) *n.* 132.

lis et temporalis. Excommunicati autem excommunicatione majori alii dicuntur *tolerati*, alii *vitandi;* sciendum tamen est, quòd antiquitùs omnes excommunicati erant vitandi, sed Concilium Constant. declaravit nominatim excommunicatos et denuntiatos, et publicos percussores clericorum aut Regularium vitandos dumtaxat habendos esse, non verò alios (1). Igitur non adest obligatio vitandi excommunicatos etiam notorios, licèt hæreticos, nisi isti sint nominatim excommunicati, expressis nomine et circumstantiis personæ, atque ampliùs nisi sint publicè denuntiati, nempe declarati excommunicati, in loco publico, aut scripto, aut voce. Sed advertendum est quòd Concilium declaravit hâc ratione velle prospicere tantùm bono fidelium, non autem excommunicatorum; undè isti semper peccant cùm communicant cum aliis, tam in *divinis*, quàm in *civilibus*. Alii autem non peccant communicando cum toleratis etiam in *divinis*. Et licèt aliqui dicant peccatum esse communicare cum toleratis sine causa, saltem quia (ùt dicunt aliqui) inducitur tunc excommunicatus ad actum illicitum; alii tamen communiùs cum *Sanch. Bon. Castrop. Sot. Sayr. Cornejo*, *Hurtad. Salmant.* etc., et valdè probabiliùs dicunt licere communicare cum illis indifferenter: quia cùm toleratus est requisitus à fidelibus ad communicandum, v. gr. ad ministranda eis Sacramenta, nec ille quidem peccat: nam si peccaret, esset inutilis, aut saltem non esset generalis illa licentia data fidelibus, ut possint cum ipsis communicare, dùm saltem indirectè ratione charitatis esset aliis vetita illa communicatio. Undè fit quòd Concilium dando universè facultatem fidelibus communicandi cum toleratis, indirectè concedit etiam toleratis potestatem communicandi cum aliis, cùm ab ipsis requisiti sunt (2). Et quod dicitur de excommunicatis, idem dicitur à communi DD. de suspensis, et interdictis non vitandis, cùm Concilium loquitur de omni censura. Et idem dicit *Avila* etiam de irregularibus, qui si denuntiati non sunt, non sunt vitandi (3).

16. — Percussores autem clericorum ut sint vitandi, debent esse publici, et notorii, adeò ut, dicit Concil. Constant... *sententiam latam à Canone adeò notoriè constiterit* (eos) *incurrisse, quòd factum non possit aliquâ tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari* (4). Itaque requiritur notorietas facti, nempe quòd percussio sit nota ma-

(1) *Lib.* 7. *n.* 133. *et* 135. — (2) *Lib.* 7. *n.* 139. — (3) *n.* 140. (4) *n.* 135.

jori parti regionis vel viciniæ, aut monasterii, ubi factum accidit, aut magno numero personarum, si regioest magna; cùm cæteroquin ad hoc sufficiat, ùt dicunt *Castr.* ***Bonac. Salm. Sayr.*** etc., fama communis quæ ortum habuit à personis fide dignis; modò (ùt advertunt *Viva*, *Avila*, et ***Dicastillus***) fama non sit tantùm de percussione, sed de percussione publicè patrata. Adeò ut, cùm delictum est occultum, non tenetur ad vitandum percussorem qui scientiâ privatâ id cognoscit. Quæritur autem, an præter notorietatem facti requiratur etiam notorietas juris? Et est probabile eam requiri cum ***Pignatel. Covar. Avil. Ronc. Salmantic. Viva*** etc., dùm Concilium dicit, ad vitandum percussorem omninò requiri certitudinem, non tantùm quòd ille clericum percussit, sed etiam quòd excommunicationem incurrit, ita ut *factum non possit aliquâ tergiversatione celari* : et insuper, *nec aliquo suffragio excusari*. Hinc fit quòd cùm reus non est confessus in judicio, aut non est condemnatus, aut saltem crimen non est probatum, raò accidet quòd sit vitandus; quia communiter loquendo quasi semper ille se defendere potest non incurrisse censuram, asserendo v. gr. aut se ad suî defensionem percussisse, aut tunc suî compotem non fuisse, etc.; ita ut possit aliquo suffragio excusari (1). Si quis autem est publicus percussor, aut excommunicatus denuntiatus alicubi, non est vitandus alibi, ubi est occultus (modò eò notitia brevì non perventura sit), ùt probabiliùs dicunt ***Castrop. Sanch.*** et ***Salm.*** contra alios; quia reverà factum publicum in una regione, in alia, ubi non est notum, scandalo non est, quod præcipuè voluit Concilium vitari (2).

17. — Effectus excommunicationis majoris, alii sunt remoti et alii proximi. Remoti sunt duo: 1. irregularitas, quam incurrit excommunicatus si actum Ordinis sacri exercet; 2. est quòd si excommunicatus per annum pertinaciter in excommunicatione, aut alia censura perdurat, fit suspectus de hæresi, et ùt talis debet privari beneficiis; ita communiter doctores ex Trident. *sess.* 25. *cap.* 3. *de reform.* (3). Effectus autem proximi sunt novem, et I. excommunicatio privat usu passivo, nempe potentiâ Sacramenta suscipiendi : modò non excuset timor gravis damni, et non sit in contemptum censuræ, communiter ***Bonac. Laym. Fill. Salm.***, etc. (4). Communissima autem est sententia, et est verior cum ***Cajet. Castrop. Bon. Coninc.***

(1) *Lib.* 7. *n.* 141. *ad* 144. — (2) *n.* 145. — (3) *n.* 157. — (4) *n.* 158.

Salm. Croix, etc. contra aliquos, validè posse absolvi sacramentaliter antequam absolvatur à censura, cùm omnia requisita concurrunt (1). Hìc notandum quòd minister conferens Sacramentum excommunicato tolerato, peccaret contra jus divinum, ministrando Sacramentum indigno, non autem contra Ecclesiæ præceptum juxta dicta *num.* 15, cùm per se licitum sit communicare cum toleratis etiam in Divinis. Ex quo probabiliter infertur licere ministrare Sacramentum excommunicato, quando iste esset in bona fide. Idem dicunt *Suar. Navar. Castr. Bon. Salm. Croix*, *Coninch.*, etc. quòd in dubio an quis nec ne sit absolutus ab excommunicatione, potest illi Sacramentum ministrari si petat; maximè si affirmat se fuisse absolutum, quia in dubio nemo præsumitur mendax (2).

18. — II. Privat posse lucrari indulgentias, participatione suffragiorum communium, et orationum publicarum Ecclesiæ, sed non privatarum : hinc potest orari privatim pro excommunicato, etiam à sacerdote in Missa, modò iste oret, non tanquam Ecclesiæ minister, sed ùt persona privata; *S. Thomas* et alii communiter (3). Quæritur an possit orari nomine Ecclesiæ pro toleratis? Negant *Bellarm. Suar.*, etc.; sed affirmant *Nav. Castrop. Salmant. Conc.*, etc. ex concessione facta à Concil. Constant. ut indistinctè communicari possit cum toleratis. Utraque sententia est probabilis (4). Contrà non puto probabilem opinionem aliquorum quòd possit publicè orari pro vitandis qui sunt in statu gratiæ, cùm per ipsos non stet, quominùs absolvantur (5). III. Privat usu activo Sacramentorum, sive administratione eorum. Hoc intelligitur de administratione licita, nam de valida certum est excommunicatum validè administrare Sacramenta, ac assistere matrimonio, sicut diximus *Tract. XVIII. n.* 71. præter Sacramentum Pœnitentiæ, quia excommunicatus vitandus omni jurisdictione privatur, *cap. Omnis de Pœnit. et rem.*; et hoc etiam in morte, ùt diximus *Tract. XVI. n.* 92. Dico *vitandus*, quia toleratus non privatur jurisdictione; *Salmant. Croix*, cum aliis communiter (6). Quoad autem administrationem licitam, toleratus quoties est requisitus, licitè Sacramenta ministrat: hinc probabiliter dicit *Castr.* quòd occurrente die festivo, si alter desit sacerdos, potest toleratus celebrare, modò absit scanda-

(1) *Lib.* 7. *n.* 158. *v.* Dixi, *et n.* 159. — (2) *n.* 160. — (3) *n.* 162. — (4) *n.* 164. — (5) *n.* 163. — (6) *n.* 165. *ad* 168.

lum; dùm juremeritò tunc præsumitur populus petere ab eo Missam (1). Excommunicatus contrà qui illicitè administrat Sacramenta fit irregularis, *cap. ult. de Cler. excom. ministr.* Et idem currit, si benedicit nuptias, aut solemniter baptizat; secùs verò si privatim. Dubium fit inter DD. an vitandus administrando Sacramentum Pœnitentiæ fiat irregularis? Alii negant: sed nos affirmamus cum sententia communissima; ex *can. Si quis* 7. *caus.* 11. *q.* 3. (2). Similiter fit irregularis sacerdos excommunicatus, qui coram se celebrare alium facit, ex *cap. Tanta*, *de Excess. Præl.* (3). Qui recipit Sacramentum à vitando peccat graviter, et incurrit excommunicationem minorem, et qui recipit Ordinem incurrit etiam suspensionem ab Ordine recepto, *cap. Cùm illorum*, §. *fin. de sent excomm.* IV. Privat usu divinorum officiorum, ideòque excommunicatus non solùm privatur fructu illorum, sed nec potest quidem illis interesse sine peccato gravi; et dicit *S. Thomas* (4), quòd si fortè incepisset Sacrum, et non adhuc consecrasset, tenetur illud deserere; modò non excusaretur à necessitate evitandi scandalum, aut ab alia justa causa, ùt addunt *Suar. Bonac.*, etc. (5). Cæterùm excommunicato non vetatur usus Sacramentalium, non jam ut ab illis fructum capiat, sed ut illa veneretur. Potest etiam dùm recitantur divina officia ecclesiam ingredi ex aliqua justa causa, verb. gr. ut satellitum aufugiat manus, et tunc potest, privatim tamen, orare, sicut probabiliter dicunt *Caj. Palud. Turr. Coninch. Salm.* et *Bonac.*, quia orando privatim, jam non dicitur communicare cum aliis, et tunc non tenentur sacerdotes cessare à Divinis, nec eum foràs expellere (6). Excommunicatus tamen si omninò vellet interesse Sacro, aut aliis publicis functionibus, proculdubiò peccat graviter, et si monitus nolit exire, incurrit excommunicationem papalem, *cap. Eos, de sent. exc.* Et idem valet de interdicto, et de omnibus iis qui impediunt excommunicatum aut interdictum ne discedant: *Castr. Bon.* et *Salm.* ex *cap. Gravis*, *eod. tit.* (7). Item advertendum, quòd si excommunicatus tenetur ad Horas canonicas, licèt ex solo titulo beneficii, et ob excommunicationem nequit exigere fructus, non excusatur ab illis, quia hoc culpâ suâ evenit; *Suar. Castr. Nav. Laym. Croix*, et *Salm.* qui notant unà cum *Avila*, et *Covarr.* quòd si ille omninò sit privatus beneficio, tunc non te-

(1) *Lib.* 7. *n.* 169. — (2) *n.* 171. — (3) *n.* 175. *in fin.* — (4) 3. *p. q.* 83. *a.* 6. *ad* 2. — (5) *lib.* 7. *n.* 173. — (6) *n.* 174. — (7) *n.* 175.

netur ad Horas canonicas, et excommunicatus recitando officium, non potest dicere, *Dominus vobiscum*, sed dicere debet, *Domine*, *exaudi orationem meam*, secùs peccaret, licèt nonnisi venialiter, utì communiter volunt *Bonac. Salm. Tournel. Gonet. Cornejo*, etc. Imo *Avila* et *Nav.* excusant ab omni culpa, si illud recitaret sine socio (1).

19. — V. Irritat omnem collationem et electionem excommunicati ad beneficia, *c. Postulastis*, *de Cler. exc. min.* Et hìc notandum 1. quòd non solùm peccat graviter qui beneficium recipit, sed etiam ille qui ei illud confert, et hic præter excommunicationem minorem, incurrit suspensionem à collatione, ex *cap. cit.* Notandum 2. hoc intelligi cùm tempore præsentationis, aut electionis beneficii electus erat jam excommunicatus; aliàs validè acceptat beneficium, et possessionem capit, licèt tempore acceptationis reperiatur excommunicatus, quia acceptatio et possessio non sunt actus jurisdictionis; ita *Cast. Av. Bonac. Covar. Salm.* (contra *Suar*). Contrà collatio facta excommunicato est irrita, licèt tempore acceptationis reperiatur absolutus ex sententia communi, undè tunc requiritur nova collatio, aut saltem (ùt dicunt *Less. Nav. Salm.*, etc.) ut collator perseveret in prima intentione. Notandum 3. excommunicatum teneri ad restituendos omnes fructus perceptos ex beneficio, licèt postea absolutus sit, et iterùm obtineat idem beneficium, quod priùs suscepit in mala fide. Si tamen jam satisfecisset per se aut per alium officio illi adnexo, dicunt *Coninc. Salm. Bon.*, etc. posse sibi retinere fructus perceptos tanquam vacantes, et debitos successori in beneficium, sed hoc intelligitur pro locis ubi non viget lex *spolii.* Notandum 4. quòd quæ dicta sunt de beneficio, intelliguntur etiam de dignitatibus ecclesiasticis, Episcopatibus, Prioratibus, et similibus; *Suar. Castr. Bon.* et *Salm.* An autem idem currat pro dignitatibus sæcularibus? Affirmant *Bon. Salm.*, etc.; sed probabiliter etiam negant *Cast. Fill. Henr.* et *Coninch.*, quia reverà non adest lex quâ declarentur invalidæ pensiones ecclesiasticæ, quæ dantur ob aliquod officium ecclesiasticum, v. gr. Vicario, aut coadjutori Episcopi; *Suar. Castr. Salm.* communiter (2). Notandum 5. non solùm vitandos, sed etiam toleratos esse inhabiles ad beneficia, dignitates, et pensiones juxta allata superiùs, sicut rectè dicunt *Suar. Tourn. Av. Castr. Coninch. Salm.*, etc. contra *Nav. Less. Giball. Hurt.*, etc.;

(1) *Lib.* 7. *n.* 178. — (2) *lib.* 7. *n.* 180.

dùm verum est quòd per Concil. Constant. est concessum aliis communicare cum excommunicatis toleratis, sed ipsi excommunicati semper sunt incapaces, non enim per se possunt suo muneri satisfacere. Ego exciperem casum dumtaxat si illud munus esset exercendum in commodum collatoris; undè rectè animadvertunt *Salm.*, quòd per ipsummet Concilium sublata sit suspensio imposita ex cit. *cap. Postulastis*, conferenti beneficium tolerato (1). Notandum 6. irritam esse collationem factam excommunicato, licèt ille invincibiliter ignorasset excommunicationem, quâ innodatus erat, aut crederet jam esse absolutum; *Sanch. Less. Suar.*, etc.; probabiliter tamen tenent *Cabass. Fab. Salm.*, etc. validam esse collationem hujusmodi excommunicato factam à Superiore cum absolutione ad cautelam *ad effectum præsentis collationis*. (2). Notandum denique quòd ille, qui excommunicatus fuit post collationem, non tenetur ad restituendos fructus beneficii ante judicis sententiam, quoties ipse per se, aut per alios adimplevit onera: ita probabiliùs *Sanch. Tourn. Laym. Bon. Castr. Coninch. Salm. Av.*, etc. contra *Suar. Concin.*, etc. ex generali ratione, quòd pœnæ quæ requirunt actionem aliquam rei, indigent semper sententiâ, saltem declaratoriâ; vide dicta *Tom. I. Tr. II. n.* 25. et dicenda in *Appendice III. de Exam.*, etc., *n.* 64. Contrà certum est, quòd post sententiam tenetur ad fructuum restitutionem donec absolvatur, modò paupertate non laboraret, et eos applicasset sibi; hoc potest sibi prodesse duntaxat in casu quo per se non staret, quominùs absolvatur; *Laym. Sylvest. Castr. Salm. Av.*, etc.

20. — VI. Privat communicatione forensi. Quare excommunicatus nequit esse judex, scriba, testis, advocatus, procurator, nec potest agere in judicio; et licèt toleratus etiam possit repelli, attamen hic validè agit, *cap. Pia, de Sent. exc. in* 6. Cæterùm etiam vitandus semper potest defendi ex se ipso, et etiam actorem convenire in jus. Imò, ùt dicunt *Avila*, *Castr.* et *Salm.* toleratus potest defendere etiam alios. Sententia judicis vitandi non tantùm est illicita, sed etiam invalida. Testificatio tamen vitandi non est irrita, sed potest repelli. Excommunicatus nec potest esse tutor, nec curator, nec executor testamentarius (si repellitur), nec licitè potest inire contractus, nec testari, licèt contractus et testamentum sint valida (3). VII. Privat jurisdictione: quare excommunicatus (intellige

(1) *N.* 181. — (2) *n.* 182. *et* 183. — (3) *lib.* 7. *n.* 181.

vitandus) non potest nec legem ferre, nec sententiam, nec præsentationem, aut electionem ad beneficia: quia hæc sunt omninò irrita. Dico *vitandus*, quia actus tolerati sunt validi, sed illiciti, nisi eos excuset necessitas (1). VIII. Privat sepulturâ ecclesiasticâ, adeò ut cadavera excommunicatorum dehumanda sint à sepulturis (quoties certò secerni possunt); et ubi sepultum est cadaver vitandi (non autem tolerati, licèt hæretici, sed non nominatim denuntiati) non potest celebrari, nisi priùs reconcilietur ecclesia, *cap. Sacris, de sepult.* Quòd si excommunicatus non toleratus decessisset cum signis pœnitentiæ, ejus cadaver absolvendum est à censura, et sepulturæ postea mandandum; *Castr. Salm.* et *Cornejo.* Qui sepelit excommunicatum incurrit excommunicationem majorem, ex *Clem.* 1. *de Sepult.* Illi verò qui funus associantur, aut canunt preces, et probabiliter etiam illi qui curant sepeliendum, ùt dicunt *Cajet. Bon. Av. Salm.*, etc. peccant quidem graviter, sed non incurrunt censuram (2). IX. Privat denique excommunicatio etiam communicatione civili cum fidelibus, sed de hac loquemur puncto sequenti.

PUNCTUM. II.

De excommunicatione minori, et ejus effectibus.

Actus, quibus incurritur excommunicatio minor, sunt : I. *Os.* II. Orare. *De expellendis vitandis.* III. Vale. *De resalutatione, et rescriptione* IV. Communio. V. Mensa 21. *Quale peccatum sit communicare cum vitando, et quando est grave* 22. *Pro quibus causis potest quis communicare cum vitando.* I. *Causa utilitatis.* II. *Matrimonii* 23. III. *Subjectionis* 24. IV. *Ignorantiæ* 25. V. *Causa necessitatis* 26. *De effectibus excommunicationis minoris; et an vetet Sacramenta ministrare, et beneficia recipere* 27.

21.— Excommunicatio minor ob unicam causam incurritur, nempe ob communicationem cum excommunicato vitando in actibus comprehensis in versu sequenti, declaratis jam in *Canon. Excommunicato* 11. *quæst.* 3.

I. *Os*, II. *Orare*, III. *Vale*, IV. *Communio*, V. *Mensa negatur.*

I. *Os :* intelligitur omne colloquium, aut per litteras communicatio, et quodlibet aliud benevolentiæ signum, ùt est dona mittere, aut recipere, etc. ita DD. (3). II. *Orare :* intelligitur quæcumque communicatio in *Divinis*, ùt est

(1) *N.* 185. — (2) *n.* 186. — (3) *lib.* 7. *n.* 189.

assistere publicis functionibus Missarum, processionum, benedictionum, Horarum canonicarum, etc. Hinc est quòd clerici in eo casu, cùm celebrantur divina officia, aut functiones publicæ fiunt, tenentur illum expellere, si possunt; sin minùs, debent cessare à Divinis, et sacerdos Missam interrumpere, nisi incœperit canonem; sed si illum incœpisset, probabile est quòd possit prosequi, sicut dicunt *Suarez*, *Henriq.* et *Busemb.* licèt posset Missam interrumpere, sicunt volunt *Bonac.* et *Cornejo :* quòd si jam consecrasset, certum est debere sacerdotem Missam prosequi, sed tantùm usque ad Communionem. Aliàs præfati Ecclesiastici incurrunt excommunicationem minorem, et peccant graviter (1). Recitare tamen officium cum excommunicato vitando privatim, probabiliter *Suarez, Bonac. Coninch. Busemb. Salm.*, etc. excusant à mortali. An autem seculares, qui intersunt Missæ cui assistit excommunicatus vitandus, peccent graviter; affirmant *Bon. Salm. Avila*, et *Dian.* et excusant tantùm ob parvitatem materiæ, si v. gr. assistentia esset usque ad Evangelium; sed universaliter eos excusant à gravi *Suar. Castr. Salm. Filliuc. Sayr. Henriq.*, etc. dicendo talem communicationem esse remotam, et accidentalem; modò ipsi non sint causa cur excommunicatus ibi assistat. Nemo tamen eos excusat à veniali, et ab excommunicatione minori (2). Contrà communiter *Bon. Fill. Henriq. Suar. Coninch.*, etc. excusant ab omni culpa eum qui oraret in ecclesia in loco separato; aut alii assisteret Sacro ab illo cui assistit excommunicatus (3). III. *Vale :* intelligitur quælibet salutatio, aut honoris significatio; sed communissimè *S. Antonin. Nav. Maj. Fill. Sot. Avila, Sayr. Bonac. Castrop. Salm. Escob.*, etc. admittunt probabile esse licere certa signa urbanitatis exhibere erga excommunicatum; quia hujusmodi actus non exhibentur, ut ei honor præstetur, sed ut inurbanitatis, et contumeliæ nota vitetur; maximè si excommunicatus est Superior, aut persona publica, putà Episcopus, Prætor, etc. (4). An autem liceat rescribere, aut resalutare excommunicatum; affirmant *Fill. Henriq. Bus. Castr.*, etc., quia hi actus (utì dicunt) sunt potiùs debiti solutio, quàm honoris significatio; sed saltem quoad rescriptionem videntur probabiliùs negare *Avila, Bonac. Holzm.* et *Salm.*, quia excommunicato non ampliùs debentur hi convenientiæ actus in pœnam sui criminis. Dixi

(1) *Lib.* 7. *n.* 176. *et n.* 177. — (2) *n.* 175. *et* 176. — (3) *ibid. et* 176. *in fine.* — (4) *n.* 192.

saltem quoad rescriptionem, quia quoad resalutationem non auderem damnare contrariam utì improbabilem, dùm resalutatio illa non videtur propriè actus honoris, et contrà negatio illius videtur actus inurbanitatis et contemptûs : rescribere verò videtur verà communicatio (1). IV. *Communio* comprehendit omnem contractum, societatem, et cohabitationem; sed cohabitatio intelligitur per modum societatis; quia sub eodem tecto dormire, et etiam in eodem lecto, tantùm ad quiescendum, non est vera communicatio, nec vetitum, ùt probabiliter dicunt *Suar. Bonac. Castrop.* et *Salm.* (2). V. *Mensa :* intelligitur, cùm invitatus ad mensam ab excommunicato, ejus domum adit, licèt in diverso cubiculo accumbat; *Suar. Bonac. Salm.;* secùs verò si casu in hospitio, domo, aut itinere accideret, ut cum excommunicato accumberet, etiam in eadem mensa, utì probabiliter dicunt *Suar. Layman*, *Sayr. Spor. Castrop. Holzman*, etc. (3).

22. — Quæritur I. quale peccatum committit, et qualem excommunicationem incurrit qui communicat cum excommunicato vitando? Respondetur generaliter loquendo, quoad peccatum, peccat tantùm venialiter. Sed hìc notandum quòd sufficit peccatum veniale ad incurrendam excommunicationem minorem; sed quando veniale non est plenè deliberatum, illa non incurritur; nam nulla pœna incurritur propter illos actus, qui non sunt perfecti in genere suo (4). Item notandum quòd licèt in confessione possit omitti veniale, attamen non potest omitti illud ob quod incursa est excommunicatio, quia cum illa non potest Sacramentum suscipi (5). Tribus casibus autem cum excommunicato communicans peccat graviter, ùt dicit *S. Thomas* (6) cum aliis communiter. I. Si communicat in contemptum prohibitionis Ecclesiæ. 2. Si communicat in *Divinis* in materia gravi, ùt diximus *num.* 21. ad verbum II. *Orare*. 3. Si communicat *in crimine criminoso;* nempe si communicat cum excommunicato in eodem crimine ob quod fuit ille excommunicatus; undè peccat graviter concubina quæ denuò rem habet cum illo qui fuit excommunicatus ob concubinatum; aut consilium, vel favorem ei præbet, ne ab illa se removeat; ita communiter *Bonac. Suar. Salm.* etc. ex *cap. Nuper de sent. exc.* An autem peccet graviter qui communicaret cum excommunicato frequenter in civilibus; probabiliter negant *Nav. Castrop. Sayr. Avila*, etc., quia

(1) *N.* 193. — (2) *lib.* 7. *n.* 194. — (3) *n.* 195. — (4) *n.* 153. — (5) *n.* 154.— (6) *Suppl. q.* 23. *a.* 3.

communicatio in civilibus est tantùm veniale, et venialia quantumvis multiplicentur, ad mortale non attingunt; sed probabiliùs affirmant *Suar. Bonac. Holzm. Filliuc. Coninc. Spor. Salmantic.* etc., quia etiam frequens communicatio in civilibus non judicanda est res levis, dùm in *cap.* 7. *de Except.* dicitur, quòd qui communicat in civilibus cum excommunicato, *in periculum animæ suæ communicat.* Animadvertunt tamen præfati AA. cum *Tournely*, quòd ad peccandum graviter in hoc, non sufficit ut aliquis frequenter, etiam per longum tempus, sejunctim communicet cum excommunicato; sed ampliùs requiritur ut habeat propositum virtuale saltem sæpiùs communicandi cum eo (1). Ita etiam quoad excommunicationem, generaliter loquendo, qui communicat cum vitando incurrit solam excommunicationem minorem. Sed tribus in casibus incurrit majorem: 1. Si Clericus scienter communicat in *Divinis* cum excommunicato nominatim à Papa, et denuntiato, *c. Significavit de sent. excomm.* 2. Quando excommunicatio est imposita alicui, et unà simul in participantes, quia tunc qui communicat cum illo, post monitionem incurrit excommunicationem majorem; *S. Thomas*, *Castrop. Salm. Avila* etc. communiter. 3. Si communicat *in crimine criminoso*, ùt paulò antè explicatum est, et in hujusmodi casibus, non potest absolvi, nisi ab illo à quo absolvendus est principalis (2).

23. — Quæritur 2. Quibus de causis liceat in civilibus communicare cum vitando? Resp. ob 5. causas contentas in sequenti versu:

I. *Utile*, II. *Lex*, III. *Humile*, IV. *Res ignorata*, V. *Necesse*.

Et I. *Utile*: intelligitur utilitas aut ipsius excommunicati, ut resipiscat, aut ut aliud spirituale subsidium recipiat (quâ ratione licet præmittere alia verba aut signa benevolentiæ, ideòque licet sine dubio prædicare eo præsente): aut utilitas aliorum, ut ab excommunicato recipiant aliquod utile spirituale, aut temporale; quare licet audire ab eo concionem, aut exposcere consilium (si alius idoneus non exstat), aut eleëmosynam, aut medicinam, et ita etiam cum eo societatem antea initam continuare, non verò novos cum illo instituere contractus; *Suar. Castrop. Av. Bonac. Salm. Con.* etc. (3). II. *Lex*: intelligitur matrimonialis propter quam conjuges (sed non sponsi) possunt ad invicem communicare, adhuc quoad petendum, aut

(1) *Lib.* 7. *n.* 198. — (2) *n.* 199. — (3) *n.* 201.

reddendum debitum; *S. Thom.* et alii communiter ex *cap. Inter alia* 31, *de sent. excomm.* Sed hìc notandum quòd non licet communicare cum conjuge excommunicato, si factum sit divortium, et si excommunicatio est lata ob hæresim, aut ob dubium de matrimonii valore; ita commun. DD. (1). Præterea non licet communicare in *Divinis*, dùm *Innoc.* III. in cit. *cap.* 31, declarando textum Greg. VII. *in c. Quoniam* 11. *q.* 3. ubi dispositum erat quòd uxores, filii et servi possint communicare in iis, in quibus solebant communicare, dixit hoc intelligi dumtaxat, in quantùm hoc necessarium est ad præstandum obsequium ei debitum; sed communicare in *Divinis*, non est obsequium debitum; ita rectè *Cajetan. Bon. Arm.* et *Concin.* contra *Sanch. Salm.* etc. (2). Dubitatur autem an conjux qui scienter nupsit cum excommunicato, possit postea communicare? negant probabiliter *Castrop. Tourn. Salmantic. Conc.* cum *S. Thoma* (3) ex præfato *cap.* 31. *de sent. excom.* ubi dicitur, quòd personæ subjectæ possunt communicare cum excommunicato eodem modo ac priùs, ergò non possunt, si subjectio contrahitur post excommunicationem. Nec obstat textus Innocentii; nam Innoc. tantùm respondit ad id quod ab eo quæsitum fuit, nempe, an tenerentur communicare, vel an tantùm possent, si velint; Pontifex respondit quòd tenebantur, sicut tenebantur ante excommunicationem; nihil autem locutus fuit de iis qui tempore excommunicationis in servitium ingressi sunt. At pro his facit textus Gregorii, qui concedit subditis communicationem, propter debitam subjectionem, undè nihil refert, an ista contracta sit ante vel post excommunicationem (4).

24. — III. *Humile:* intelligitur subjectio debita à filiis, licèt emancipatis, ùt probabiliter dicunt *Suar. Bon. Castrop. Salm.* etc. contra *Sotum*. Et idem dicunt de nepotibus, et pronepotibus, et etiam de affinibus in eodem genere, ùt sunt nurus, privignus, etc. Idem currit de Religiosis cum Prælato in iis rebus, quorum nequeunt evitare communicationem. Idem de militibus cum suo duce, et de servis cum suo domino; ita communiter DD. Sed hìc notandum 1. peccare servos qui malâ fide in excommunicati famulatum se ingerunt, nisi excuset necessitas; *Suar. Castrop. Salmant.* etc. 2. Quòd ipsi communicare nequeunt in iis quæ ad debitum famulatum non conducunt; quare peccant, si communicant in *Divinis*, modò ad hoc non te-

(1) *Lib.* 7. *n.* 202. — (2) *ibid.* Dubit. 1. — (3) *Suppl. q.* 23. *a.* 1. — (4) *n.* 202. v. Dubit. 2.

neantur ob debitum ipsius famulatûs, proùt eos comitari ad ecclesiam; aut ex pacto speciali, v. gr. inserviendi Sacro, coadjuvandi eos in officii recitatione, etc.; ità *Suar.* et *Salm.* 3. Notandum quòd servi excommunicati ejusdem domini non possunt ad invicem communicare, nisi in quantùm necesse est ad communem cohabitationem; et hoc in solo casu quòd non possent commodè invenire alium dominum; *Nav. Suar.* et *Conc.* 4. Notandum quòd sicut filii, uxores, servi, etc. possunt communicare cum excommunicato; ita parentes, viri, et domini possunt communicare cum subditis excommunicatis; *Sotus, Castr.* et alii cum *S. Thoma* (1).

25. — IV. *Res ignorata* : intelligitur ignorantia, sive inadvertentia, vel legis, vel facti; *can. Quoniam* 11. *q.* 3. An autem excuset ignorantia crassa, negant *Bonacina* et *Salm.;* sed probabiliter, et communiùs affirmant *Suar. Conin. Hurt.* et *Holzm.* : primò, cùm excusentur ignorantes à citato textu, intelliguntur etiam culpabiles; dùm qui inculpabiliter ignorant procul dubio excusantur ex se. Secundò quia in textu cùm dicantur excusari ignorantes : *Quoniam multos pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus, etc.;* ergò Papa intendit excusare etiam culpabiles, quia qui ignorant inculpabiliter, nec peccant, nec perire possunt. (2).

26. — V. *Necesse :* intelligitur quæcumque necessitas gravis, sive spiritualis, sive temporalis, tam communicantis, quàm excommunicati, aut aliorum; *Avila, Sayr. Lez. Bon. Castr. Salm.* etc. communiter ex *cit. can. Quoniam,* et ex *cap. Si verè* 34. *de sent. excomm.* Et ita pariter (ùt rectè subjungunt *Salm.*) excusat necessitas per coactionem metûs gravis injustè incussi (3), juxta dicta *Tom. I. Tr. II. n.* 44. Denique hìc animadvertendum, non esse obligationem vitandi excommunicatos, nisi constet eos esse vitandos saltem ob publicam famam, aut per duos testes fide dignos; *Sanch. Nav. Bonac. Castrop. Salm* etc. cum *Tourn.*, qui contrà scitè animadvertit, quòd in dubio an confessarius sit nec ne vitandus, non licet apud illum confiteri, ob periculum, ne invalidè absolvatur. Cæterùm dicunt AA. citati, quòd licitè possumus communicare cum eo qui excommunicatus fuit, quoties adsit unus testis fide dignus; imò si ipsemet excommunicatus (si cæteroquin est fide dignus) asserat se fuisse absolutum (4).

(1) *Lib.* 7. *n.* 203. *et* 204. — (2) *n.* 205. — (3) *n.* 206. — (4) *Lib.* 7. *n.* 207.

27. — Loquendo tandem de effectibus excommunicationis minoris, hi duo sunt : alter directus, indirectus alter; *directus* est privare sub gravi usu passivo, nempe receptione Sacramentorum. Sed hìc adnotare oportet, quòd licèt (ùt à principio dictum est) excommunicatio minor jure dumtaxat incurratur ob communicationem cum excommunicato vitando, nihilominùs hoc non impedit (ait *Layman*) quominùs Episcopus ob alias justas causas interdicat alicui usum Sacramentorum. Quæritur autem an peccet qui cum excommunicatione minore confert Sacramenta? Commune est non esse mortale. Dubium fit an sit veniale? Affirmant *Sayr. Coninch. Castrop.*, etc. ex *cap. Si celebrat, de cler. excom., etc.* ubi dicitur : *Peccat autem conferendo Sacramenta;* sed probabiliter negant *Suar. Vill. Navar. Bonac. Salm. Busemb.* et alii multi, dùm in eodem textu alibi dicitur : *Cùm non videatur à collatione, sed à perceptione Sacramentorum remotus.* Et verba antecedentia, *peccat, etc.*, ut concilietur textus, dicunt DD. intelligi, quando minister ad conferendum aliquod Sacramentum, ante illud debet aliud Sacramentum suscipere, proùt Episcopo, si confert Ordines, aut sacerdoti, si in Missa Eucharistiam ministrat, opus est priùs celebrare, aut Eucharistiam suscipere; tantò magis quòd de hoc casu loquitur textus (1). Alter effectus indirectus, est privari, etiam sub gravi, posse beneficia recipere, utì habetur ex eodem textu, *c. Si celebrat.* Et licèt textus tantùm loquatur de receptione per electionem, nihilominùs communiter DD. intelligunt etiam de ea quæ fit per collationem, et præsentationem; *Laym. Castr. Suar. Bonac. Salm. Croix*, etc. Sed notandum talem electionem non esse ex se irritam, sed tantùm irritandam, modò scienter eligatur excommunicatus, ùt ibi dicitur : *Si scienter excommunicatus electus fuerit, ejus electio est irritanda.* Sed ex qua parte requiritur hæc scientia? Alii volunt ex parte electoris; alii ex parte utriusque; alii tamen, ùt *Laym. Castrop.* et *Croix*, fortè probabiliùs tenent requiri ex parte electi, nempe quòd cùm ei confertur beneficium, ille recordatur se esse excommunicatum, quia illud *scienter* verosimiliùs refertur ad tò *electus* potiùs, quàm ad tò *excommunicatus* (2). Notandum hìc denique, quòd excommunicatio minor potest absolvi à quovis confessario, sed non à sacerdote simplici (3).

(1) *n* 148. *et* 149. — (2) *lib.* 7. *n.* 150. — (3) *n.* 155.

PUNCTUM III.

De excommunicationibus non reservatis.

I. *De excommunicationibus non reservatis.*

28. — Notandæ hìc aliquæ excommunicationes magis usitatæ. 1. In extorquentes vi absolutionem à censuris. 2. In sepelientes publicos usurarios. 3. In contrahentes intra gradus prohibitos. 4. In imprimentes libros sine Superiorum permissu; et juxta Tridentinum (*sess. 4. in Decr. de Edit. lib., etc.*) in imprimentes, aut imprimere facientes aut vendentes, aut retinentes libros de rebus sacris agentes sine nomine auctoris, nisi habeat licentiam ab Ordinario. 5. In profitentes aliquam scientiam, qui Fidei professionem non emittunt. 6. In potestatem usuris faventem. 7. In occupantes bona Ecclesiæ vacantis. 8. In mandantes occisionem alicujus Christifidelis. 9. In impedientes sequestrum ab Episcopo præceptum. 10. In non denuntiantes Episcopos hæreticos, et confessarios sollicitantes. 11. In eos qui servare faciunt statuta contra libertatem ecclesiasticam. 12. In clericos in dignitate constitutos, aut sacerdotes qui docent legem aut medicinam. 13. In sacerdotes qui præfectu-

ras laicales suscipiunt. 14. In clericos qui locant domos usurariis. 15. Aut bona Ecclesiæ alienant, aut ultra triennium ea locant. 16. In concionatores qui impugnant montes pietatis. 17. In eos qui fictè renuntiant aut permutant beneficia. 18. In præsumentes absolvere à casibus Bullæ *Cœnæ.* 19. In eos qui in aliquod officium se ingerunt sine licentia Episcopi. 20. In raptores mulierum, et in coöperantes in raptu. 21. In ingredientes monasteria (cujuscumque sexûs sint) Monialium sine licentia Superioris; sed de hac loquemur *n.* 33. *et seq.* Aliæ excommunicationes minùs usitatæ sunt in opere adnotatæ (1).

29. — Insuper in Trident. *sess.* 25. *cap.* 18. sunt excommunicati *quicumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem invitam (præterquàm in casibus in jure expressis) ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cujuscumque religionis, vel ad emittendam professionem.* Hìc fit dubium 1. an incurrat excommunicationem qui cogit mulierem ad ingrediendum monasterium tantùm, ut ibi benè educetur? Negat *Sanch.* dicendo quòd Concilium solùm damnat eos qui cogunt ad ingrediendum, ut ibi professionem emittant, aut ut habitum suscipiant. Sed nos oppositum tenemus cum *Suar. Nav. Bon.* et *Fill.* dùm Concilium apertè postea explicat, etiam incurrere eum qui tantùm cogit ingredi, licèt absit finis efficiendi ut profiteatur, aut habitum suscipiat; nam subjungit censuram etiam incurrere eos, qui *scientes eam non spontè ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere... consensum, vel auctoritatem interposuerint.* Igitur si excommunicantur, qui tantùm consenserint ut puella ingrediatur invita, tantò magis principales qui eam ingredi fecerint. Cæterùm, cùm Concilium excipiat casus expressos *in jure*, probabiliter dicunt *Suar. Fill.* et *Bon.* posse compelli ad ingrediendum illam puellam, quæ à recta morum via errat, ne in similes errores cadat, et ut cautior ad majores fiat (2). Imò tenent *Sanch.* et *Bon.* quòd licitè potest cogi ad ingrediendum ob cautelam suæ pudicitiæ; sed hoc intelligendum cùm adsit prudens suspicio quòd illa in sæculo manens pravis imbuatur moribus, ùt cùm videretur nimis procliva ad conversandum cum maribus, aut si domi essent qui eam pervertere possent; quia tunc videtur cessare finis Concilii, non tantùm adæquatè, sed etiam contrariè (3), juxta dicta *Tom. I.*

(1) *Lib.* 7. *n.* 209. *ad* 212. — (2) *lib.* 7. *n.* 212. *v.* Quoad. — (3) *ibid.* *v.* Dubit. 2.

Tr. II. n. 69. Dubitatur 2. an incurrant excommunicationem parentes qui inducunt filias ad ingrediendum ob metum reverentialem, manifestando eis suam voluntatem? Affirmat *P. de Alexandro;* sed communiùs et probabiliùs negant *Rodriq. Barb. Tamb. Portella*, etc. cum quadam decisione, et hoc etiamsi adjunctæ sunt preces, ùt dicunt *Barb.* et *Rodr.* modò hæ non sint vehementes, et sæpiùs repetitæ (1). Advertendum præfatam excommunicationem dumtaxat afficere cogentes ingredi fœminas, non verò mares, ùt commun. dicunt *Suar. Barb. Sanch. Bon. Navar. Buss.*, etc licèt cæteroquin hi non excusarentur à mortali (2). Præterea à Trid. in eodem *cap.* 18. excommunicantur, *qui sanctam... mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo sine justa causa impedierint.* Nomine *veli* intelligitur professio quæ editur velum suscipiendo. Nomine *voti* intelligitur professio, sed sine velo; ita comm. DD. *Impedire* autem intelligitur quando fit dolo, sed non solis precibus; *Sanch. Bon.* et *Salmant.* Denique dubitatur, an incurrat excommunicationem qui impedit mulierem ingredi monasterium? Negant *Sanch. Buss.* et *Castropal.;* sed probabiliùs affirmant *Suar. Bon.* et *Fill.* dùm qui impedit ingredi, impediat pariter profiteri (3).

II. *De excommunicationibus Papæ reservatis extra Bullam Cœnæ.*

30. — De excommunicationibus reservatis Episcopo loquemur *Tr. XX. de privilegiis Tom. III. n.* 46. Nunc tantùm loquamur de excommunicationibus reservatis Papæ extra Bullam *Cœnæ*, et loquendo de magis consuetis, hæ sunt: 1. In incendiarios, modò sint excommunicati ab *homine*, et denuntiati. 2. In frangentes et exspoliantes ecclesias. 3. In communicantes in eodem crimine cum excommunicato à Papa. 4. In vexantes eos qui ferunt censuras. 5. In dantes, aut recipientes, ut admittatur aliquis in religionem. 6. In committentes simoniam realem, aut confidentialem circa Ordinem, aut beneficia. 7. In dantes, aut recipientes aliquid, ut obtineatur aliqua gratia, aut justitia apud Sedem apostolicam. 8. In duellum committentes, et in eorum patrinos, consultores, et fautores, et etiam in spectatores *datâ operâ*, qui suâ assistentiâ incitant eos ad pugnam (vide dicta *Tom. I. Tr. VIII. n.* 28.) 9. In usurpantes, aut occupantes bona ecclesiarum aut aliorum locorum

(1) *Ibidem.* — (2) *ibid.* Dubit. 3. — (3) *lib.* 7. *n.* 212. *v.* Insuper.

piorum. 10. In exigentes tributa ab Ecclesiasticis. 11. In violantes interdictum. 12. In publicantes falsas indulgentias. 13. In retinentes fructus beneficii vacantis, aut impedientes possessionem ei qui non præstat *dulciaria.* 14. In docentes, aut sustinentes opiniones damnatas. 15. In concionantes de tempore judicii novissimi contra sensum Patrum. 16. In parochos qui non observant juramentum residentiæ. 17. In Regulares qui sine privilegio particulari præsumunt ministrare laicis Viaticum, et Extremam-Unctionem. 18. In Regulares qui prætextu privilegiorum absolvunt à casibus reservatis ab Episcopis. 19. In defendentes praxim de interrogando de nomine complicis in confessione (juxta Bullam, *Ubi primum*, editam 3. junii 1746. Benedicti XIV. de qua locuti sumus *Tr. XVI. n.* 41.). 20. In confessarios qui absolvunt complices peccati turpis contra sextum præceptum, juxta aliam bullam *Sacramentum*, ejusdem Pontificis, de qua in eodem *Tr. XVI. n.* 95. Cæteræ excommunicationes papales quæ adsunt, videri possunt in Opere (1). Sed oportet hìc seorsim loqui de tribus aliis censuris quæ speciali indigent animadversione, nempe I. In eos qui alterutram damnant opinionem circa immaculatam Conceptionem B. Virginis. II. In violantes clausuram Regularium monasteriorum. III. In percussorem Clericorum.

31. — Et I. loquendo de Conceptione divinæ Matris, juvat hìc meminisse, quinque Bullas circa hoc punctum emanatas : 1. Sixtus IV. in *Extrav. Grave nimis*, *de Rel. et ven. SS.* anno 1480. imposuit ipso facto excommunicationem reservatam in eum qui damnat hæresis, aut peccati mortalis alterutram sententiam, quæ asserit, aut negat B. Virginem conceptam fuisse sine culpa originali : et etiam in eum qui pro veris habet, aut ùt veros legit libros, qui affirmant SS. Virginem in peccato conceptam fuisse : et contrà præcepit ut in festo Conceptionis B. V. recitaretur Officium Nativitatis suæ, mutato verbo *Nativitatis* in *Conceptionis.* 2. S. Pius V. in Bulla 114. *Super speculam* ann. 1570. prohibuit disputare palàm, ubi adsunt viri et mulieres, aut scribere vernaculâ linguâ de tali quæstione, sub pœna suspensionis à *Divinis*, reservatæ, *ipso jure*, *etc.* Dumtaxat permisit doctis disputare in academiis, quin utì erroneam alterutram damnarent sententiam. 3. Paulus V. in Bulla 97. ann. 1616. prohibuit sub iisdem pœnis à S. Pio latis affirmare in aliquo publico actu beatam Virginem

(1) *Lib.* 7. *n.* 218.

fuisse in peccato conceptam. Contrà sub iisdem censuris et pœnis prohibuit defendentibus sententiam piam impugnare, et tractare de opposita opinione, dicendo : *Aliam opinionem non impugnent, nec de ea aliquo modo agant seu tractent.* 4. Gregorius XV. in Bulla 20. ann. 1622. prohibuit quominùs tam publicè, quàm privatim assereretur Conceptio B. Mariæ fuisse facta in peccato; concessit tantùm DD. ordinis Prædicatorum, ut privatim colloquia inter se habere possent, de tali materia disserendo. 5. Denique Alexander VII. an. 1661. in Bulla *Sollicitudo omnium Ecclesiarum* primò declarat piam sententiam de Conceptione sine labe à primo instanti B. Mariæ, latè longèque promulgatam fuisse, *ita ut accedentibus quoque plerisque celebrioribus Academiis ad hanc sententiam, jam ferè omnes Catholici eam complectuntur;* deindè sub iisdem censuris et pœnis renovat decreta prædecessorum, et præcipit ut illa observentur in favorem festi, et cultûs Conceptionis B. Virginis juxta piam sententiam. Et præter pœnas latas à Sixto IV. privat facultate concionandi, docendi, voce activâ, et passivâ, qui in dubium revocaret, aut in alio sensu interpretaretur, sive voce, sive in scriptis (declarando damnatos esse omnes eorum libros ubi de hoc actum fuisset) favorem piæ sententiæ, et cultui concessum, asserendo aliquid adversus piam sententiam, aut afferendo argumenta contra ipsam, et relinquendo insoluta (1).

32. — Ex his omnibus infertur 1. cum *Bonac.* (qui distinctè agit de hac materia) quòd incurrit pœnas 1. qui diceret posse defendi sententiam oppositam immaculatæ Conceptioni B. Mariæ, aut qui adduceret rationes illius, modò id non ageret, nisi ut eas oppugnaret. 2. Qui asserit festum Conceptionis celebrari, quia B. V. sanctificata fuit in utero matris, dùm ita apertè se piæ sententiæ refragantem præberet. 3. Qui transcribit sententiam oppositam, adeò ut videretur eam amplecti (2). 4. Transgressores ipso facto suspenduntur à *Divinis;* et probabiliùs, ùt tenet *Bonac.* etiam incurrunt inhabilitatem ad officia; sed quoad privationem vocis, et dignitatum, etc. requiritur sententia. 5. Præfatæ pœnæ incurruntur tam ab Ecclesiasticis, quàm à laicis, sicut habetur ex Bulla Pauli V. et Greg. XV. 6. Ab ipsis pœnis solus Papa absolvere potest, aut Episcopus, cùm peccatum est occultum : quoad autem fautores sententiæ piæ, certè his vetitum est sub pœna excommunicationis asserere hoc esse dogma irrefragabile Fidei, op-

(1) *Lib.* 7. *n.* 244. — (2) *n.* 245. *ad* 247.

positam censurâ aliquâ notando, non autem eam rationibus, et auctoritate defendere; quia quamvis in Bulla Pauli V. vetitum sit publicè eam oppugnare, et etiam de illa tractare quæstione: nihilominùs aliqui dicunt, præfatam Bullam in tali puncto non esse usu receptam, aut intelligi de iis qui piam defendunt sententiam, ùt Fidei dogma, sicut reapsè loquitur Bulla S. Pii; sed responsio certior et clarior est, quòd præfata Bulla fuit moderata à novissima Alex. VII. ubi conceditur apertè refellere argumenta oppositæ sententiæ, dùm ibi damnatur prædicare, loqui, aut tractare adversus piam sententiam, *contra eam argumenta afferendo, et insoluta relinquendo.* Ergò concedit Papa evidenter adducere argumenta opposita, et ea confutare; ergò concedit tractare de sententia pia, et eam defendere (1). In Opere autem (2) adest defensio piæ sententiæ; et etiam sententiæ quòd liceat vitam effundere pro tali pia sententia, cùm talis cultus erga SS. Mariam sit actus religionis; nam dicit *S. Thomas* (3) quòd potest acceptari martyrium pro defendenda qualibet virtute: et Bened. XIV. (4) dicit, ab Ecclesia pro martyre haberi illum, qui vitam fundit pro defendenda aliqua pia sententia, aut ne omittat aliquem virtutis actum.

33. — II. Loquendo de clausura monasteriorum, et primò Monialium, notandum 1. quamcumque personam cujuscumque sexûs quæ ingreditur in monasterium Monialium sine licentia in *scriptis* Episcopi, aut Superioris, incurrere excommunicationem ipso facto ex Trid. *sess.* 25. *c.* 5. Multi DD. ùt *Suarez*, *Azor. Bonac. Barb.*, etc. dixerunt licere ingredi facere infantem, nam prohibitio principaliter afficit ingredientes; undè infantes non ligantur præcepto, nec illo ligantur Moniales: sed S. C. pluries declaravit oppositum. Tantò magis debet ingressus prohiberi amentibus, à quibus majus scandalum timeri potest (5). Ex Bulla Greg. XIII. *Dubiis*, edita 23. Dec. 1581. vetitum est Episcopis, extra casum necessitatis, sub pœna suspensionis à *Divinis* pro secunda vice, et excommunicationis pro tertia; et Prælatis regularibus sub pœna privationis cujuscumque officii, et etiam excommunicationis pro prima vice, ùt vult *Sanch.*; sed *Bon.* et *Lamas* volunt pariter pro tertia. In casu autem necessitatis, aut visitationis possunt ingredi prædicti Prælati; sed Prælati regulares non possunt ingredi nisi semel quolibet anno causâ visi-

(1) *Lib.* 7. *n.* 248. — (2) *n.* 249. *et* 263. — (3) 2. 2. *q.* 134. *a.* 5. — (4) *de Canoniz. SS. lib.* 1. *cap.* 14. *n.* 13. — (5) *lib.* 7. *n.* 221.

tationis, et sine assistentia Episcopi, aut alterius personæ ecclesiasticæ ab ipso designatæ, juxta Bullam 156. *Felici* Alex. VII. Episcopi verò debent ingredi sociati, sed *à paucis, iisque senioribus ac religiosis personis*, ùt loquitur Bulla Gregorii : *pauci* intelliguntur quatuor, aut quinque, ùt dicunt *Victorelli*, et *Tamb.* ac *de Alexand.*, secùs incurrunt pro prima vice interdictum ab ingressu ecclesiæ, in secunda suspensionem à *Divinis* et pontificalibus, in tertia excommunicationem ipso facto, ùt habetur ex citata Bulla Gregorii XIII. Probat id et *Fagnan.* in 2. *part. V. lib. Decretal. c. Nuper* 29. *de sentent. excom. n.* 39. Quoad autem Prælatos regulares, si ingreditur Generalis, potest secum conducere duos sui ordinis probatæ vitæ, et ætatis maturæ; si alius Prælatus inferior, tantùm unum (1). Notandum 2. præfatas excommunicationes non esse reservatas, sed adest excommunicatio reservata imposita ex mandato Clementis VIII. ann. 1602. in eos qui ingrediuntur monasteria ad malum finem. *Malus finis* censetur à *Mazzotta* quivis finis pravus; sed meliùs *Pelliz.* intelligit finem turpem, dùm hic est finis clausuræ, nempe custodire castitatem virginum (2); ideòque prohibetur accessus, et collocutio, quæ etiam pertinent ad clausuram, ùt mox dicemus *n.* 40. Notandum 3. adesse aliam excommunicationem reservatam à Gregor. XIII. in Bulla *Ubi gratia*, an. 1577. in quoscumque, etiam mulieres, qui ingrediuntur clausuram Monialium (et in mulieres quæ ingrediuntur clausuram Religiosorum); sed hoc intelligitur tantùm de iis qui ingrediuntur prætextu facultatum, sicut dicunt comm. *Sanchez, Suar. Fagnanus, Bon.*, etc. contra *Navar.* et *Azor.* dùm in præfata Bulla expressè dicitur, *prætextu facultatum* (3). Et tunc incurrunt eam excommunicationem omnes Superiores *quocumque nomine vocentur;* intelliguntur, ùt dicunt *Sanch. Manuel. Diana* et alii (4), Priores, Guardiani, correctores, etc. qui alicui permittunt ingredi, aut morari, qui ita ingressus est, juxta Bullam Pauli V. *Monialium.* Sed advertendum quòd in ipsis duabus Bullis non comprehenduntur Prælati, qui ingrediuntur sine causa (5).

34. — Quæritur 1. an licentia ingrediendi in monasteria Monialium necesse sit ut sit in *scriptis?* Affirmant *Sanch. Suar.* et *Castr.*; sed negant *Inn. Abb. Felin. Homob.* etc., dicentes scripturam solùm valere pro foro ex-

(1) *Lib.* 7. *n.* 221. — (2) *ibid. v.* Excom. — (3) *n.* 222. — (4) *ibid.* Dubit. 2.
(5) *n.* 221. *v.* Adest.

terno, juxta dicta *Tom. I. Tr. VII. n.* 20. Saltem dicunt *Barb. Vill. Rodriq.*, etc. non requiri licentiam in scriptis in casibus ordinariis, ùt cum ingressuri sunt medicus, confessarius, aut operarii, quorum operâ jugiter opus habent Moniales (1). Non est autem dubitandum quin præfata licentia ingrediendi monasteria Monialium debeat esse specialis pro persona designata, cùm dicatur in *cap. Periculoso, de stat. Regul. in* 6. *Nisi speciali licentiâ, etc.* (2). Cæterùm rectè potest Prælatus committere Abbatissæ, aut alii personæ prudenti concedere præfatam licentiam; *Nav. Bon. Graff. Barb.*, etc. contra *Suar.* (3).

35. Quæritur 2. quis debeat concedere licentiam? Respondetur : Episcopus pro monasteriis sibi subjectis, et etiam pro subjectis Sedi apostolicæ, dando eam tunc tamquam delegatus sedis apostolicæ; Trid. *sess.* 25. *c.* 5. Possunt eam præbere etiam Vicarii capitulares, et etiam (juxta quod dicunt *Sanch. Bonac.*, etc.) Prælati qui gaudent jurisdictione quasi episcopali; et probabiliter etiam Vicarii generales Episcoporum, quoad monasteria Episcopis subjecta; ita *Sanch. Navar.* et *Lamas*, dùm in motu proprio S. Pii V. *Decori* dicitur, *Episcopum*, *aut alium loci Ordinarium*, et sub nomine Ordinarii (ùt probat *Sanch.*) comprehenditur etiam Vicarius Episcopi; tantò magis, ùt probat *Fagnanus* (4), Vicarius potest totum id quod potest Episcopus in iis quæ sunt ordinariæ jurisdictionis (5). In monasteriis autem subjectis Regularibus licentia danda est à Prælato regulari; *Bonac. Barbos. Castr.* et *Fagnan.* cum Decr. S. C., dùm Trid. dicit : *Sine Episcopi*, *vel Superioris licentia.* Et *Sanch.* affert hoc fuisse declaratum à S. Pio V. Sed hoc non intelligitur pro diœcesibus ubi contraria viget consuetudo, juxta declarationem S. C. approbatam ab Urbano VIII. (6).

36. — Quæritur 3. quænam causa requiritur ut detur præfata licentia? Resp. quòd juxta Trid. *sess.* 25. *c.* 5. requiritur necessitas, cùm dicatur ibi : *Dare autem licentiam.... debet in casibus necessariis.* Et hæc necessitas debet esse ex parte monasterii; quare non sufficit ut sit ex parte exterorum, nisi esset quòd lex naturalis suaderet oppositum; ita *Bon.* et *de Alexand.* cum communi, et cum Decis. S. C. Ideòque non licet in monasterio collocare uxorem, ut à furore viri liberetur, aut ne iterùm illi rumpat

(1) *Lib.* 7. *n.* 223. — (2) *ibid.* Dubit. 4. — (3) *n.* 224. *v.* Abbat. — (4) *lib.* 1. *cap. Quoniam, de offic. deleg.* — (5) *lib.* 7. *n.* 224. *v.* An autem. — (6) *ibid. v.* Major.

fidem, sicut pluries decrevit S. C. Potest tamen (ùt dicit S. C.) Episcopus ibi collocare puellam de qua controversia est, donec lis finiatur (1). Loquendo autem de præfata necessitate ex parte monasterii, debet intelligi moraliter, cùm sufficiat, ùt dicunt *Sanchez*, *Bonac. Barb. de Alex. Miranda*, etc. si adsit causa probabiliter justa; minor causa autem requiritur, ùt dicit *Barbosa*, ad ingrediendas mulieres, quàm mares: ad ingressum diurnum, quàm nocturnum: ad primas ædes, quàm ad intimas. Quando autem accidit necessitas urgens incendii, mortis, violentiæ, et hujusmodi, tunc non requiritur licentia, quia in hujusmodi periculis lex humana non obligat; *Sanch. Navar. Graff. de Alex.*, etc. comm.; undè in casu mortis subitaneæ quilibet sacerdos potest ingredi ad dandam absolutionem, et etiam Viaticum, et Extrem.-Unctionem, ùt dicunt plures DD. (2).

37. — Cæterùm confessarius ordinarius potest ingredi (sed cum licentia) non solùm ad præstanda ultima Sacramenta, sed etiam ad præbendam solitam Communionem Moniali decumbenti; *Bon. Barb. Sanch. Rodriq.*, etc. cum communi, et cum Declar. S. C. Insuper ait *de Alexand.* (3) quòd confessarius, postquam audivit confessionem Monialis decumbentis, potest benedicere novum aliquod ædificium monasterii recenter extructum, et etiam afferre alteri Moniali infirmæ aliquam reliquiam, erga quam illa devotione afficitur; et id simile; sic quoque ex justa causa potest in monasterio manere ad breve tempus videndi officinas, aut loquendi causâ de aliquo temporali negotio. Dicunt probabiliter etiam plures DD. quòd confessarius extraordinarius, qui ingreditur cum licentia pro una vice, si causâ infirmitatis non potest confessionem excipere, potest iterùm ingredi sine licentia: et ita pariter, si infirma revocat confessarium statim ac egressus est, ut ei exponat aliquod peccatum oblitum. Confessarius autem ingredi debet indutus cottâ, et stolâ: et ingredi debet quin ad alias monasterii partes divertat, ne causâ quidem invisendi infirmam, quæ Sacramento muniri non indiget; *Barbos.* et *de Alexandr.* Confessarius sæcularis ingredi debet solus, ùt declaravit S. C.; sed regularis sociatus ab aliquo maturæ ætatis, et probatæ vitæ, ùt dicit Bulla Alexandri VIII. Dùm autem confessarius audit confessionem, comitatrices ad januam assistere debent, adeò ut eum videre possint. Potest etiam confessarius per-

(1) *Lib* 7. *n.* 225. — (2) *ibid. v.* Talis. — (3) *De Alexandr. de Monial. cap.* 7. §. 6. *quæst.* 9.

noctare in monasterio, si Monialis laboret in extremis. Potest etiam ingredi ad benedicendum monasterium à spiritibus infestatum; ùt declaravit S. C. Sed si Monialis est obsessa, vetavit S. C. ingredi posse sacerdotem, ut ipsam exorcizet, et dixit potiùs impetrandam esse ab ipsa Sacr. Congr. licentiam, ut exorcizetur in ecclesia exteriore monasterii (1).

38. — Quoad medicum autem, loquendo de ordinario, hic debet licentiam renovare quolibet trimestri, juxta Decr. Sac. Congr. 17. Martii 1588. Debet associari à duabus Monialibus ex senioribus; et debet ingredi solus, nisi infirmitas expostularet etiam alios. Medicus autem extraordinarius tantùm potest ingredi in defectu ordinarii, et quando collegium tenendum est. Potest etiam ingredi chirurgus ad secandam venam, et etiam pharmacopola ad docendum, si opus est, quomodò paranda sit medicina. Possunt etiam ingredi factores, notarii, et hujusmodi, aut ad judicandum de ruina imminente, aut ad inveniendam scripturam necessariam in archivio, aut ad conficiendum testamentum alicujus puellæ. Ita etiam possunt ingredi cum licentia fabri, hortulani, cœmentarii, pistores, bajuli, et alii id genus. Sed hìc advertendum cum *Sanch.* et *de Alex.* quòd si licentia est data pro uno bajulo determinato, eo deficiente, non potest suffici alius. Rectè dicunt *Bon.* et *Castropal.* (contra *Sanch.*) non licere sartori ingredi ad benè aptandas vestes. Si autem licentia data esset discipulo comitari cum magistro, dicit *de Alex.* cum aliis probabile esse, posse ingredi discipulum, aut ibi sistere sine magistro (2).

39. — Quæritur 4. an ingressus cum licentia incurrat excommunicationem, aut peccet, cùm functus jam est suo munere, si statim non egreditur. Resp. quòd in quantùm ad censuram eam non incurrit, licèt diutiùs ibi moretur; quia tunc tantùm violatur clausura, quando quis ingreditur sine licentia; ita *Sanch. Bon. Zerola*, *Bord.* etc. Qui verò ingrederetur cum licentia, sed ibi sisteret ad malum finem, dicit *Sanch.* ne illum quidem incurrere censuram; sed animadvertit *Bonac.* quòd licèt iste non incurreret excommunicationem latam à Concilio, incurrit tamen illam latam à Clemente VIII. in eos *qui violant clausuram ad malum finem.* Sed posset aliquis huic opponere quòd censura Clementis, cùm sit pœna, debet strictè intelligi, sicut intelligitur Concilium (3). Cæterùm hàc ratione dicunt pro-

(1) *Lib.* 7. *n.* 227. — (2) *n.* 226. — (3) *Lib.*7. *n.* 228.

babiliter *Rodriq. Zerolo*, et *de Alex.* quòd non incurrant præfatam excommunicationem qui ingrediuntur ad malum finem, sed cum licentia; et probabilem eam vocant ***Bon.*** et ***Sanch.*** (1). Hoc quoad censuram; quoad peccatum verò dicimus, quòd quando quis ingreditur cum licentia, et immoratur, si mora est longa, peccat mortaliter; si brevis, venialiter; ita *Bon. Barb.* et alii communiter. Imò dicunt *Sanch. Rodr. Mol.* et *Mirand.* quòd quando mora est valdè brevis, excusetur etiam à veniali, dùm hoc usu etiam piorum receptum est. Putant autem *Villal.* et *Diana* spatium horæ quadrantis esse modicam moram (2).

40. — Ad hanc materiam clausuræ spectat etiam prohibitio colloquendi cum Monialibus. In hoc oportet scire quòd in *cap. Monasteria, de vita et honestat. cler.* imposita fuit excommunicatio (sed ferendæ sententiæ ab Episcopo) in laicos, et suspensio in clericos, qui præsumunt frequentare monasteria Monialium. Doctores autem censent tunc constitui hanc frequentiam; cùm per tres vices tribus diebus continuis, aut semel singulis mensibus anni, aut quater in una hebdomada adeant monasterium (3). Hæc prohibitio postea rigorosiùs injuncta fuit Religiosis, tam in *c. Definimus* 21. *caus.* 28. *q.* 2. quàm in Decreto edito ex mandato Sixti V, ubi fuit eis vetitum non solùm ne colloquerentur cum Monialibus, sed etiam cum qualibet muliere in monasterio moram faciente. Dumtaxat concessum fuit Ordinariis per Decretum S. C. Concilii, editum de mandato Urbani VIII. 10. Nov. 1623. posse dare licentiam Regularibus colloquendi cum Monialibus in primo, aut secundo gradu, ad summum quater in anno: exceptis diebus festis, Adventûs, Quadragesimæ, feriâ VI. et sabbato, et vigiliis; sed cum conditione quòd licentia debeat dari in scriptis, et debeat adnotari in curia ab Episcopo, et postea tradenda monasterii confessario, qui debeat eam asservare: ac eos associare cum auscultatricibus, et non aliis, dùm Religiosus colloquitur cum Moniali; declarando ampliùs quòd si Episcopi aliter agant, Pontificis intentionis sunt transgressores; et quòd Regulares incurrunt easdem pœnas impositas à Sixto V, nempe privationem *ipso facto* officii, et vocis activæ et passivæ (4). Verumtamen apud Bened. XIV. (*de Synod. l.* 9. *c.* 15. *n.* 7.) et apud Monacelli (*tom.* 1. *in App. pag.* 436.) reperio Sacram Congr. die 26. Nov. cùm ab ea quæsitum fuisset: *An Regulares accedentes ad colloquen-*

(1) *ibid.* Dubit. 8. — (2) *n.* 226. Resp. 2. — (3) *n.* 232. — (4) *Lib.* 7. *n.* 332. v. Circa autem.

dum cum Monialibus sine licentia Episcopi, peccent mortaliter: respondisse *affirmativè, etiam ex rationabili causa, quando non adest licentia.* Idem Bened. XIV. refert in Bulla *Gravissimo*, edita die 31. Octobris 1749. per S. C. statutum esse non licere Regularibus *injussu Episcopi liberè adire sibi addicta Monialium claustra.* Ex quibus inferri perspicuè videtur quòd, accedente licentiâ Episcopi, Regulares, qui S. C. adeant. possint colloqui cum Monialibus. Hìc etiam adnotandum aliud Decretum ejusdem S. C. die 21. Maji, apud *Bened.* (sub 12. apud *Monac.* fortè errore postpositionis numeri) 1678. quòd declaratum fuit iisdem pœnis affici Regulares, qui habitâ ad Moniales concione, cum iisdem sine licentia Episcopi etiam de rebus spiritualibus colloquuntur. Et ex alio consimili Decreto dicit auctor, qui apponit additiones in *Biblioth. P. Ferraris tom.* 5. *verb. Moniales*, post *n.* 59. ibi q. 1. cum *P. Gaudentio de Visit.* hanc sententiam hodie amplectendam esse, attentâ hodiernâ praxi, *nam ubique* (ait) *ferè locorum Ordinarii licentias hasce alloquendi Moniales concedunt Regularibus.* Et ipse *P. Ferrar.* idem sentit *verb. Moniales, art.* 4. *n.* 15. *et* 19.

41. — Hæc sunt lege communi statuta; sed ferè in omnibus diœcesibus, et præcipuè in illa Neapoli, adest casus reservatus cum excommunicatione in viros, qui non petitâ licentiâ colloquuntur cum quavis muliere, quæ versatur in monasteriis, aut in conservatoriis, exceptis conjunctis in primo vel secundo gradu; declarando quòd qui facultatem obtinuit, *non potest datâ operâ, et ex professo*, colloqui cum aliis. Hìc plura notanda sunt. Notandum 1. quòd ex sententia probabiliori *P. de Alex. de Januariis*, et *Jordan.* intelligitur prohibitus, non solus accessus, ùt volunt *Sanch.* et *Bonac.*, sed accessus formalis, nempe cum effectu collocutionis, sicut deducitur ex cit. text. *Definimus*, ubi prohibetur aditus ad collocutionem; et in Decretis præfatis semper fit mentio accessûs cum collocutione. Ex quo probabiliter etiam dicunt *Lezana*, *Tamb. de Alex. Bon. Graff.* etc. quòd prohibitio (ex se loquendo) non comprehendit eum, qui cum Moniali colloqueretur ex domo contigua, quia tunc deest accessus; nec qui scribit, aut loquitur per nuntium, ùt dicunt etiam *Bon. Barb. Mazz.* etc. Dictum est, *ex se loquendo*, quia in casu Neapolitano comprehenduntur expressè illi, qui *de rebus obscœnis agerent per litteras, vel internuntium.* Notandum 2. quòd juxta casum reservatum peccat mortaliter etiam qui loquitur cum Moniali semel tantùm, modò non excuset

parvitas materiæ : parvitatem materiæ in hoc alii putant esse spatium unius *Miserere*, ùt *Diana*, et *Mazzotta;* alii horæ quadrantem, ùt *Quarti*, et *Verricell.* Sed in quodam Decreto approbato à Clemente IX. die 1 Martii 1699. prohibitum fuit Regularibus, sub pœna peccati mortalis, et excommunicationis colloqui cum Monialibus *per quodcumque modicum temporis spatium.* Hoc non obstante dicit *Ciera* non esse per tale Decretum reprobatam opinionem *Quarti*, quòd horæ quadrans sit parva materia, cùm in Decreto non damnetur nisi opinio sesquiquadrantis horæ : ***Prætendentes non esse interdictum per breve tempus*, *etiam usque ad quadrantem horæ cum dimidio.*** Quare contendunt isti propositionem esse damnatam copulativè. De hac opinione doctis committo judicandum, sed ego non audeo eam probare, propter alia verba quæ adjunguntur illi prohibitioni, *per quodcumque modicum temporis spatium.* Advertendum quòd si quis loqueretur per multos dies cum Moniali, licèt per spatium non notabile, etiam posset peccare mortaliter; quia hujusmodi colloquia si non uniuntur physicè, saltem uniuntur moraliter (1). Notandum 3. quòd nulla de causa etiam spirituali licet colloqui cum Moniali sine licentia, ùt rectè tenet *Ciera* contra ***Lezana*, *Peyr. Bord.*** etc., quia in hoc nunquam cessat finis adæquatus prohibitionis, nempe periculum animi adhæsionis, ne consuetudo ex spirituali fiat carnalis; qua de re declaravit S. C. quòd ex nulla causa etiam honesta, et rationabili permittitur Regularibus colloqui cum Monialibus, vide *præc. n.* 40. in fin. (2). Notandum 4. quòd excipiuntur à prohibitione 1. conjuncti in primo et secundo gradu consanguinitatis. Eximit *Ciera* etiam conjunctos in secundo et tertio, quia cùm petitur dispensatio ad contrahendum inter propinquos in secundo et tertio, debet exprimi etiam secundus, et major impensa requiritur; ergò signum est quòd hic gradus mixtus non potest dici in rigore tertius, sed participans de utroque, ac propterea dicitur secundus et tertius, proindèque tali gradu conjunctus gaudere debet tali privilegio; et cùm in odiosis leges sint restringendæ, sequitur quòd nisi Religiosus sit conjunctus Moniali in tertio simpliciter, non intelligitur comprehendi in prohibitione; sed oppositum ego sentio, cùm conjuncti in secundo et tertio, non possunt dici quòd reverà sint in secundo. 2. Qui colloquuntur cum Monialibus gravi metu incussi, quia hoc currit juxta regulam

(1) *Lib.* 7. *n.* 256. — (2) *n.* 257.

legum positivarum. 3. Mendicantes publici, ratione usùs, aut tacitæ licentiæ, quæ adest; ita pariter servi, qui afferunt dona, et citò se expediunt; *Pelliz. de Alex.* et *Mazzotta* (1). Notandum 5. quòd impuberes, licèt excusati non sint à culpa gravi, si colloquuntur cum Monialibus, attamen non incurrunt excommunicationem, ùt rectè dicunt *Bon. de Alex. Dian.* et alii (contra de *Graffis*) ex *c. Pueris, de Delict. puer.*, ubi dicitur quòd pueri non sunt puniendi sicut puberes, et in diœcesi neapolitana expressè eximuntur à reservatione pueri, qui 14. annos non sunt nati (2).

42. — Quæritur 1. an liceat loqui cum Abbatissa sine licentia? Negant *Ciera*, *Megalla*, *de Alex. Graff.* etc. dicendo quòd in Decr. Sixti V. prohibitum est loqui non solùm cum Monialibus, sed etiam cum quacumque persona monasterii; et item Alexander VII. in Constit. *Sacrosancti*, prohibuit colloqui etiam cum Abbatissis; sed affirmant *Lezan. Pelliz. Tamb. Januar. Mazz. Diana*, et *Potestas*, quia sub nomine Monialium in odiosis non comprehenditur Abbatissa, juxta *Panormit. Glossam*, etc., et ad Bullam Alexand. respondet *Potestas*, quòd illa edita fuit pro urbe Roma.

43. — Quæritur 2. an Regulares loquendo cum Monialibus incurrant excommunicationem reservatam ab Episcopo latam? Quicquid dicant alii, affirmamus cum sententia communissima *Sanch. Barb. Bon. Fagnan.* et *de Alexand.* cum Decr. S. C. Idque valet etiam respectu Regularium habentium speciale privilegium, ne Episcopus possit eos excommunicare, ùt fertur habere Mendicantes, ac Jesuitæ à Paulo III. (3). Nam Episcopi in monasteriis etiam subjectis Regularibus, sunt delegati Sedis apostolicæ, ùt dicitur in Bulla *Inscrutabilis* Greg. XV. quæ fuit declarativa Trid. ùt refert Benedictus XIV. lib. 9. de Synod. c. 15. n. 6. et juxta dicenda *Tom. III. Tr. XX. de Privil. n.* 80. *ad* 5.

44. — Quæritur 3. an peregrini qui alicubi morantur per aliquod tempus, colloquendo cum Monialibus incurrant excommunicationem ibi reservatam ab Ordinario? Tres adsunt sententiæ. 1. negat cum *Pelliz. Diana*, etc. dicendo ex una parte, quòd peregrini non tenentur legibus loci : ex alia parte dicunt quòd Episcopi sunt destinati à Concilio delegati apostolici, sed tantùm circa restitutionem, et conservationem clausuræ, ad quod non

(1) *n.* 239. — (2) *n.* 240. — (3) *lib.* 7. *n.* 241.

spectat collocutio. Sed hæc sententia non est satis probabilis, nam ùt rectè dicunt *Fagnanus*, et *de Januar.* collocutio ex communi sensu DD. utique spectat ad clausuræ conservationem; etenim in *cap. Periculoso*, *de statu Reg.* dicitur: *Nullique ingressus, vel accessus pateat ad easdem* (Moniales), *ut sic à mundanis aspectibus separatæ, omninò servire Deo valeant.* Igitur prohibitio tam ingressûs, quàm accessûs ad clausuræ spectant finem, qui est ut Moniales ab humanis distractionibus alienæ conserventur. 2. Sententia dicit (generaliter loquendo), quòd peregrini, licèt per tempus breve alibi morentur, incurrunt excommunicationem. 3. Sententia *Donati*, et *de Januar.* distinguit: incurrunt, si monasterium est exemptum, quia ibi Episcopus (ùt dictum est) procedit tanquam delegatus apostolicus, undè ille jurisdictionem habet etiam in peregrinos: secùs verò si monasterium est subjectum Episcopo ordinariâ jurisdictione, cui non subduntur peregrini per breve tempus ibi commorantes, juxta probabiliorem sententiam allatam *Tom. I. Tr. II. n.* 41. (1). Sed videtur dicendum eos talem excommunicationem non incurrere, etiamsi cum exemptis loquantur, propter id quod num. seq. referemus. Nam Bened. XIV. in referenda Bulla *Gravissimo*, §. 3. postquam asseruerit Episcopos jure ordinario in sibi subjectis, delegato in exemptis procedere, §. 5. declarat Episcopos, et alios exteros non incurrere pœnas ex eo, quia non subsunt jurisdictioni ordinariæ Episcopi. Et licèt Episcopi in exemptis procedant jure delegato à Sede apostolica, jurisdictio tamen, quâ procedunt, est ipsis ordinaria, utpotè episcopali officio perpetuò annexa à Canone.

45. — Quæritur 4. an Episcopi colloquendo cum monialibus alterius diœcesis peccent, et incurrant excommunicationem ab Ordinario latam? Quoad peccatum, videntur non posse excusari, dùm in præfato *c. Periculoso*, prohibitio est generalis, et afficit omnes, *Nullique ingressus, vel accessus pateat.* Nec locus reperitur in quo legatur, quòd Episcopi eximantur à legibus communibus, ùt dicit *Bon.* cum Rot. Rom. Quoad censuram verò, tenent *Mazzot. Dian.* et *Graff.* non incurrere ex *c. Cùm inferior*, *de Major. et obed.*, ex quo videtur deduci, quòd æqualis non possit ligare æqualem. Sed affirmat *P. de Alex.* dicendo ex *Panormit.* et *Hostiens.* quòd Episcopus in aliena diœcesi censendus est ùt privata persona (2). Sed his non

(1) *Lib.* 7. *n.* 242. — (2) *n.* 242. Dubit. 11. *et* 245.

obstantibus nunc pro certo dicendum hujusmodi Episcopos peccare quidem, sed non incurrere excommunicationem. Nam Bened. XIV. in Bulla *Gravissimo*, edita die 31. Octob. 1749. §. 2, refert per S. C. statutum esse, ne gubernatores, vel præsules, vel Episcopi, aut in civitates, aut oppida alterius Episcopi juri subjecta venientes, aut inibi commorantes, adeant Monialium monasteria, §. 5. hæc habet : *Jam dictum est hosce homines directivæ Episcoporum auctoritati, eorumque Constitutionibus subjacere* (nempe quoad peccatum), *quæ omninò vetant accessum ad Monialium claustra sine debita facultate. Cùm verò iidem ordinariæ Episcoporum jurisdictioni minimè subsint, ideòque sunt immunes à vi coactiva, id est à pœnis in transgressores statutis, utì patet ex cap.* A nobis 21. *de sent., etc.*

46. — Præterea adest excommunicatio papalis in easdem Moniales, quæ à clausura egrediuntur ex Bulla S. Pii V. *Decori*, 1569. Et excommunicatio incurritur etiamsi Monialis egrediatur à monasterio unius tantùm pedis spatio, ùt probabiliùs dicunt *Sanch.* et *Bonac.* cum *Graff.* et *Croix;* modò exeat tota persona. Eamdem incurreret excommunicationem qui permitteret Monialem egredi, aut ei comitetur, aut eam recipiat postquam egressa est. Excusatur tantùm egressus causâ *magni incendii*, *vel lepræ*, *aut epidemiæ.* Notandum 1. hoc intelligi cùm non vacat tempus petendi licentiam, saltem ab Episcopo, vel à Prælato regulari. 2. Sub nomine *incendii*, venit etiam inundatio fluminis, militum incursio, domûs ruina, et omne aliud simile periculum, ùt dicunt *Sanchez*, *Bon. Nav. Barbos.*, etc. 3. Sub nomine *epidemiæ* S. C. declaravit intelligendum de vera peste, contra *Nav. Sanch. Bon. Holzm.*, etc. qui dicunt intelligi de quocumque morbo ita contagioso, ut infirma nequeat curari in monasterio, nisi cum periculo inficiendi alias, et inferunt ex eodem *c. Periculoso*, ubi prohibetur Monialibus exire, modò aliqua illarum *non possit cum aliis sine gravi periculo, seu scandalo commorari.* Contrà rectè dicunt *Bon. Barb.* et alii (contra *Suar. Nav.*, etc.) non sufficere ad egrediendum quamcumque infirmitatem gravem, sed non afferentem periculum inficiendi alias. Notandum 4. cum *Sanch.* et *Bon.* quòd monialis quæ egressa est, statim ubi convaluit, debet reingredi : hoc statim intelligitur moraliter, nempe elapso uno vel altero die (1).

47. — Hactenùs de censuris circa Monialium clausuram.

(1) *Lib.* 7. *n.* 229.

De alia censura occurrit loqui lata in mulieres quæ violant clausuram monasteriorum Religiosorum; ex Bulla *Regularium* S. Pii V. 1566. et altera *Ubi gratia*, Greg. XIII. 1575. Et hanc excommunicationem incurrunt non tantùm mulieres quæ monasteria virorum ingrediuntur, aut monasteria mulierum sub prætextu facultatum, ùt dictum fuit *n.* 33, sed etiam illæ quæ ingrediuntur sine tali prætextu, ùt declaravit idem S. Pius V. in alia Bulla *Romanum*, sicut id intelligunt communissimè *Castr. Suar. Bon. Sanch.* et *Salm.* quicquid dicant alii (1). Ex hujusmodi prohibitione tamen excipitur casus, quo mulier ingrederetur clausuram ad evitandam mortem imminentem. Item excipiuntur reginæ, electrices, et hujusmodi, ùt communiter dicunt *Suar. Sanch. Bon.*, etc. Excipiunt etiam DD. fundatrices, et mulieres familiares fundatorum. Sed Bened. XIV. in sua Bulla *Regularis disciplinæ*, 3. Jan. 1742. declaravit has non posse ingredi sine speciali Indulto apostolico; item vetavit præcipuè, ne mulieres sub quocumque prætextu etiam pietatis ingrederentur septa Religiosorum, ex quo revocatum est, quòd à S. Pio V. in Bulla *Decet.* permittebatur mulieribus, nempe posse ingredi ad associandam processionem, aut ad audiendum Sacrum, aut ad concionem (2). Dicunt *Bonac. Barb.*, etc. quòd sacrarium Regularium etiam est clausura; sed *P. Ferrar.* (3) asserit praxim fertè ubique gentium esse contrariam.

48. — III. Loquemur de excommunicatione in percussores clericorum. Hæc habetur in *can.* 17. *q.* 4. ubi dicitur: *Si quis suadente diabolo, in clericum, vel Monachum violentas manus injecerit anathematis vinculo subjaceat; et nullus Episcoporum præsumat illum absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec apostolico conspectui præsentetur, et ejus mandata recipiat.* Explicabimus textum. Dicitur 1. *Si quis*, intelligitur quæcumque persona cujusvis sexûs, aut ætatis, modò sit rationis compos, ùt habetur ex *c. Pueris*, *de Sent. excom.* (4).

49. — Incurrunt etiam præfatam excommunicationem omnes efficaciter mandantes, aut consentientes in percussione, utì habetur ex *c. Quantæ*, et *ex c. Mulieres*, *de Sent. excom.* Dicitur *efficaciter*, dùm ad hoc ut hi incurrant excommunicationem, requiritur, ut percussio fiat causâ eorum, et ut influxus eorum sit gravis; ita *Suar. Nav. Bon. Silv. Salm.*, etc. cum comm. Dicunt etiam com-

(1) *Lib.* 7. *n.* 250. — (2) *n.* 251. — (3) *Ferrar. Bibl. v. Conventus art.* 3. *n.* 14. — (4) *l.* 7. *n.* 261. *et* 265.

muniter *Coninch. Av. Diana*, *Salm. Croix*, etc. ex *c. ultimo de Homic. in* 6. quòd si quis diceret : *Cupio vindictam sumere in talem clericum;* prævidendo quòd alii jam ejus locutione moverentur ad vindictam, hic jam incurreret excommunicationem, si percussio eveniret (1). Incurrunt etiam illi, qui *ratihabent* percussionem factam, utì habetur ex *cap. Cùm quis, de Sent. excomm.* Sed in hoc requiritur 1. ut percussio facta sit nomine, aut in gratiam illius. 2. Ut ratihabitio patefiat aliis externè. 3. Ut cùm accidit percussio, ille fuerit aptus mandato, aut consilio, saltem habitualiter, v. g. si fuerit ebrius, vel dormiens, secùs si fuerit amens; *Suar. Sayr. Bon. Castr. Conc. Salm. Croix*, etc. (2). Incurrunt etiam illi qui non impediunt percussionem, et impedire tenentur ex justitia, ùt principes, Prælati, judices, parentes, tutores, domini, magistri, parochi, etc. utì habetur ex *cap. Quantæ*, ubi dicitur : *Eos delinquentibus favere, qui, cùm possint, facinori desinunt obviare.* Secùs verò illi qui tenentur impedire tantùm ex charitate, licèt omitterent impedire ex odio; ita *Nav. Bon. Laym. Conc Castr. Mol. Salm.*, etc. cum *Glossa* in dicto *cap.* 5. *Interpretamus* (contra *Suar.* et *Caj.*); et meritò, nam illi tantùm censentur favere percussioni, qui suâ auctoritate eam impedire possunt, et non impediunt, adeòque non impediendo, videntur quòd ipsi ob taciturnitatem concurrant ad eam approbandam (3).

50. — II. Dicitur *Clericum*, vel *Monachum*. Nomine *clerici* intelligitur etiam tonsuratus, licèt excommunicatus, suspensus, aut interdictus; excepto si iste dimiserit habitum, et post tres admonitiones nec reassumpsisset, ùt habetur in *cap. Contingit* 45. *de Sent. excom.* et juxta communem DD. (4). Nomine *Monachi* intelligitur quilibet Religiosus, sive conversus, aut novitius, utriusque sexûs, et etiam Tertiarii S. Francisci, aut S. Dominici, qui gestant habitum, et vivunt in communitate sub obedientia Prælati; *Suar. Nav. Bonac.*, etc. communiter. Idem dicit *Fagnanus* currere pro mulieribus quæ vivunt in conservatoriis, licèt non approbatis à Papa. Idem dicit *Renzi* currere pro seminaristis, et pueris collegiorum, ùt sunt Neapoli pueri Pietatis, S. Honuphrii, etc. Idem dicunt *Suar. Fagn. Tourn.* et *Roncag.* de eremitis qui voto, aut pacto se adscribunt servitio alicujus loci sacri sub Episcopi subjectione, aut (ùt dicit *Castrop*) qui vivunt sub aliqua regula cum voto obedientiæ. Cæterùm communiter

(1) *Lib.* 7. *n.* 266. — (2) *n.* 267. — (3) *n.* 268. *et* 269. — (4) *n.* 270.

DD. dicunt eremitas vagos non gaudere tali privilegio, licèt ex Episcopi licentia alicui ecclesiæ deservirent (1).

51. — Dicitur III. *Manus injecerit.* Intelligitur quælibet percussio realis, et externè gravis cum peccato mortali facta, sive manibus, sive baculo, etc. Sed rectè animadvertunt *Suar. Castr. Bon.*, etc. quòd quoties injuria censetur gravis ratione reverentiæ clerico debitæ, sufficit qualiscumque percussio etiam levis ad incurrendam censuram, cùm in hoc Canone debeat interpretatio largè sumi, ùt favorabilis statui ecclesiastico (2). Quapropter dicunt DD. incurrere hanc censuram, 1. eum qui expuit in faciem clerici, aut eum coinquinat luto, aut aquam in eum infundit, aut vestem scindit, capillos evellit, aut aliquid aliud de persona illius, ùt pileum, pallium, etc. 2. Qui eum in carcerem conjicit, aut in alium locum, undè egredi nequit sine dedecore. 3. Qui eum insequitur ut in foveam cadat, aut excutiatur ab equo; imò probabile est etiam incurrere eum, qui illum insequitur etiam sine ullo fine, si accidit ut clericus cadat dùm fugit; licèt alii etiam probabiliter id negant. 4. Qui violenter ferit, aut percutit equum, cui clericus insidet, aut habenis eum retinet; *Suar. Castr. Bon. Laym. Salm.*, etc. communiter. 5. Qui aliquâ injuriosâ actione clericum afficit, etiam eo consentiente; *Suar. Bon. Coninch.* et *Salm.* ex *cap. Contingit*, *de Sent. excom.* Sed advertunt *Bon.* et *Croix*, quòd tunc censura non esset *latæ sententiæ*, sed *ferendæ*, dùm in eodem textu dicitur, loquendo de tali casu, *excommunicetur.* Et item dicunt *Coninch.* et *Salm.* quòd non currit quando consensus clerici auferret ab actione esse injuriosam. An autem sit excommunicatus clericus, qui seipsum percutit ita perculsus; affirmant *Laym. Navar. Suar.*; sed probabiliter negant *Castr. Tol. Barbosa, Croix*, *Tourn.*, etc., quia reverà Canon videtur loqui tantùm de diversa persona, quæ clericum lædit (3).

52. — Non incurritur autem excommunicatio, si percussio gravem non irrogat injuriam; hinc non incurrit, 1. fur qui furatur clam crumenam, aut vestem clerico; secùs si vi hoc faciat, ùt dicunt DD. cum communi. 2. Non incurrit qui percutit joco, aut sine culpa gravi: *nec clerici* (excommunicantur), *si sint plenæ ætatis*, *et non ex odio*, *vel invidia*, *vel indignatione*, *sed levitate jocosa*, *se ad invicem percutere contingat.* Idem dicunt *Bon. Fill. Laym. Mol. Salm. Castr.*, etc. currere de pueris Tonsurâ,

(1) *Lib.* 7. *n.* 271. — (2) *n.* 272. *et* 273. (3) *n.* 274.

aut minoribus ordinibus initiatis, qui se invicem pugnis percutiunt, licèt sanguis è naribus emanet; quia tales percussiones non reputantur graviter injuriosæ, licèt (addit *Sotus*) percussio esset gravis; sed hoc intelligendum, modò illa non fuerit deliberata. Idem valet si esset casualis, aut ob propriam defensionem, aut proximè conjunctorum, aut bonorum. 3. Non incurrit excommunicationem, qui in percutiendo non peccat graviter defectu advertentiæ, aut consensûs, ob iram subitaneam, ùt communiter dicunt *Suar. Bon. Laym. Castr. Con.* et *Salm.* Sed hìc quæritur an incurrat qui percutit ignorans percussum esse clericum, sed animo paratus eum percutiendi etiamsi cognovisset? Alii affirmant; sed communissimè et rectè negant *Suarez*, *Vasq. Bon.* et alii; quia ad incurrendam censuram non sufficit voluntas interpretativa, sed requiritur actualis. Secùs verò si percussor jam dubitaret quòd ille sit clericus, aut si eum percuteret animo afficiendi eum injuriâ, sive sit clericus, sive laicus. Si verò ignorantia est crassa, dicimus cum *Sanch. Covar. Croix*, etc. non excusari percutientem; *tò* enim *suadente diabolo*, non requirit jam dolum, utì volunt *Silv. Felin.*, etc., sed importat tantùm ut adsit peccatum mortale. Incurrit etiam qui percutit clericum, quem putaret esse alium clericum quem lædere intendit; quia jam irrogat injuriam statui clericali (1), ùt diximus *Tom. I. Tr. X. n.* 85. Non incurrit 4. Prælatus, magister, aut pater qui percutit (sed moderatè) clericum qui minoribus ordinibus initiatus est; et idem dicunt rationabiliter *Salm.* de fratre majore ætate, cui curæ esset clericus, ùt infertur ex *cap. Cum voluntate*, 54. §. *Si quis*, *de Sent. excomm.* ubi conceditur id omnibus, *qui aliquos de familia sua*, *vel propinquos inferiorum graduum.... duxerint corrigendos.* Ita etiam permittunt DD. Prælatis, et magistris ecclesiasticis corripere etiam clericos in *Sacris*, modò correptio sit moderata. Sed fit dubium, an ita possint etiam parentes? Negant *Laym. Mol. Castr.*, etc.; sed probabiliùs affirmant *Suar. Tourn. Conc. Val. Avil. Bonac. Salm. Con.*, etc. dùm in *cap.* 1. *de Sent. excom.* excusatur jam magister, *si scholarem jam clericum* (*quamvis sit plenæ ætatis*, ùt priùs ibi dicitur) *intuitu disciplinæ, vel correctionis percusserit.* Igitur si potest magister percutere clericum perfectæ ætatis, qua de re intelligitur etiam clericus in *Sacris*, non solùm intuitu disciplinæ, sed etiam correctionis, tantò magis poterit pater, cujus principaliter

(1) *Lib.* 7. *n.* 275.

est filios corripere (1). 5. Excusatur, ùt dicitur *c. Si verò*, 3. *de Sent. exc. Qui in clericum cum uxore, matre, sorore, vel filia propria turpiter* (agentem) *inventum manus injecerit violentas;* secùs si persona non est ita ei conjuncta; notant tamen *Nav. Tourn. Conin. Croix*, etc. quòd hujusmodi percussor tunc tantùm excusatur à censura, cùm percutit eodem actu, aut paulò pòst. Præterea rectè dicunt *Laym.* et *Nav.* non excusari virum qui ex proposito etiam expectat clericum, et postea eum in adulterio deprehensum percutit: nam tunc non verificatur quòd deprehendit eum in delicto, dùm eum expectat ad delictum. Contrà rationabiliter *Suar. Sayr. Sylv. Salmant.*, etc. excusant mulierem quæ percutit clericum qui eam sollicitat, cùm illa non potest aliâ viâ se liberare, etiamsi ille eam tentasset solis pravis verbis; sed hoc intelligendum est, quando mulier pro tali sollicitatione reperiretur in periculo labendi (2). Circa verò absolutionem à tali excommunicatione quando possit concedi ab Episcopo, et quando à Papa, vide dicenda in *Tract. XX. de Privil. Tom. III. n.* 46. 47. *et* 48.

III. *De excommunicationibus reservatis Papæ in Bulla Cœnæ.*

53. — Principalis excommunicatio in hac Bulla est in hæreticos, in eorum fautores, in eorum libros legentes. Primo igitur loco incurrunt præfatam excommunicationem hæretici; sed ad eam incurrendam 1. requiritur ut hæresis sit formalis; nempe ex errore intellectûs, et cum pertinacia, ita ut quis velit eam amplecti opinionem, non obstante quòd sciat illam esse oppositam Ecclesiæ doctrinæ, ùt docet *S. Thomas* (3) cum communi. Dictum est, *non obstante quòd sciat*, quia ignorantia licèt supina excusat ab hac censura; quia tunc deest hæc pertinacia, quæ hæresim formalem constituit. Imò, ùt dicunt probabiliter *Suarez*, *Azor. Castropal. Salm. Bann. Sayr.*, etc. excusat etiam affectata; dùm non contradicit Ecclesiæ, qui nescit se Ecclesiæ contradicere, quâcumque ignorantiâ id nesciat (4). Si quis autem dubitat de rebus Fidei positivè judicando dubium esse aliquod dogma, certè hic incurrit censuram tanquam hæreticus; proùt communiter dicunt *Sanch. Vasq. Bon. Salm.*, etc. ex *c.* 1. *de Hæret.* Qui autem dubitaret negativè, non jam judicando, sed suspendendo

(1) *Lib.* 7. *n.* 275. *v. V.* Si Prælatus. — (2) *ibid. v. VI.* Si percutiatur. — (3) 1. *part. quæst.* 32. *art.* 4. — (4) *lib.* 7. *n.* 301.

judicium, peccaret quidem, sed non incurreret censuram, quia tunc non adest electio pertinax contra id quod sentit Ecclesia; ita *Canus, San. Becanus*, *Salm. Tanner*, etc. (1). Requiritur 2. ut error sit externatus verbis aut signis, per se aut per circumstantias hæresim manifestantibus; undè dicunt *Laym.* et *Salm.* non incurrere censuram, qui diceret: *Non est Deus*, tacendo *tò* Jesus Christus (2). Requiritur 3. ut manifestatio sit per se peccaminosa, undè non incurrit qui manifestat errorem suum consilium exposcendi fine. Requiritur 4. ut ipse manifestet suam hæresim animo eam profitendi; secùs tam in hoc quàm in aliis casibus, in quibus non incurritur censura, potest absolvi hæresis à quolibet confessario (3). Cæterùm ad incurrendam excommunicationem, sufficit errorem esse externè manifestatum, licèt aliis non fiat notus; *Azorius*, *Avil. Corn.*, etc. cum comm. (4). Et constat ex praxi aliquarum facultatum quas Pontifex solet concedere Missionariis; nam solet concedere facultatem absolvendi ab hæresi, modò complicem non habeat, quæ utìque alìàs non est hæresis externata et nemini nota.

54. — Secundo loco incurrunt hanc excommunicationem, ùt exprimitur in Bulla, *credentes*, *fautores, receptatores, et defensores.* Illi dicuntur *credentes* qui externè ostendunt se consentire erroribus, dicendo v. g. *Ego credo quod credit Calvinus;* aut *Calvinus fuit vir sanctus. Fautores* sunt qui laudant hæreticum, aut ei auxilium præstant ad fugiendum; aut cùm possint eum capere, aut punire omittunt, cùm teneantur id facere ex officio. *Receptatores* sunt qui domi excipiunt, aut occultant hæreticum, ne puniatur. *Defensores*, qui impediunt judicem, quominùs capiat, aut puniat hæreticum, aut qui defendunt eorum errores, licèt internè aliud sentiant, et credant (5). Dicunt autem *Tollet. Castr.*, etc. hujusmodi fautores incurrere excommunicationem, licèt id non agant animo favendi hæresi, sed ut opitulentur conjuncto, aut amico; sed probabiliter id negant *Sot. Azor. Laym. Salmant. Arriag.* et *Sanch.* cum *S. Bonav.*, quia Ecclesia ideò damnat præfatos *fautores* in quantùm favent hæretico, utì hæretico, non autem ùt propinquo, aut amico (6). Quòd si fautor jam cum affectu opitularetur hæretico, ut eum à judicis manibus subtrahat, licèt ille postea capiatur, non excusatur à censura, ùt rectè dicunt *Sayr. Graff. Castrop.*

(1) *N.* 302. — (2) *n.* 303. (3) *n.* 304. — (4) *lib.* 7. *n.* 305. — (5) *n.* 306. — (6) *n.* 307.

et alii (contra *Sanch.* et *Suar.*), quia jam verificatur quòd cum affectu faveat hæresi (1).

55. — Tertio loco incurrunt excommunicationem, utì dicitur in Bulla, *scienter retinentes, legentes, imprimentes, et defendentes libros hæreticorum de religione tractantes, vel hæresim continentes, ex quavis causa publica vel occulta, quovis ingenio, vel colore.* Et idem dicunt *Salm.* currere (juxta Decreta pontificia) de illis qui vendunt, emunt, aut transferunt dictos libros, aut impediunt quominùs tradantur Episcopo (2). Hìc quæritur an Episcopi legere possint libros prohibitos? Videbatur posse, cùm omnes Episcopi, ubi non adest formale tribunal S. Officii, sunt inquisitores nati, qui procedere valent viâ ordinariâ adversùs delinquentes in materia Fidei; sed negandum cum *Sylvio*, *Barb.* et *Bonac.* (3) ex bullis Julii III. *Cùm meditatio*, Pauli IV. *Quia in futurorum*, et Pii IV. *Cùm pro munere*, relatis ab auctoribus præfatis, ubi inhibetur tam Episcopis, quàm inquisitoribus lectio librorum vetitorum. *Præterquam* (excipitur) *senioribus, et commissariis hæreticæ pravitatis.* Tò *commissariis* intelligitur de iis inquisitoribus, quibus, cùm committitur aliqua particularis causa, legere indulgetur libros ad illam materiam concernentes, sed tantùm pro eo tempore quo permanet commissio, ùt *Bonacina* loco citato explicat, dicens: *Exceptis inquisitoribus, commissariisque pro tempore deputatis, durante illâ deputatione.* Et hìc transeunter advertatur, quòd in laudata Bulla, *Cùm pro munere*, Pii IV. præscribitur libros prohibitos non tantùm retineri non posse, sed nec etiam lacerari ab aliquo, aut comburi, sed deferendos esse ad inquisitores vel Episcopos, ubi tribunal S. officii non manet.

56. — Ad incurrendam tamen hanc censuram, quatuor requiruntur conditiones: I. ut scienter legantur aut retineantur illi libri: undè excusat ignorantia etiam crassa, et affectata, ùt dictum est *n.* 8. Sed non excusatur ille qui legeret, etc. librum, sciens famâ, aut dicto unius testis fide digni, quòd liber sit prohibitus, ùt dicunt communiter *Lug. Sanch. Bonac. Croix*, etc. (4). II. Requiritur ut auctor sit hæreticus, undè non sufficit quòd sit infidelis, *Suar. Sanch. Castr. Salm.*, etc. Libri tamen *Thalmud*, et alii Hebræorum sunt prohibiti per Bullas S. Pii V. et Clementis VIII. Dicit autem rectè *Holzman*, inter hæreti-

(1) *N.* 308. — (2) *n.* 281. *et* 285. — (3) *Sylvius tom.* 3. *q.* XI. *a.* 3. *quær. IV. concl.* 2. *in fin. Barbosa de Pot. Episc. p.* 3. *Alleg.* 90. *n.* 8. *Bonac. t.* 3. *Disp.* 1. *qu.* 2. *p.* 4. *n.* 10. — (4) *lib.* 7. *n.* 296.

eos habendos esse etiam illos, qui ex professo agunt de hæresi, licèt tacito nomine circumferantur; nam eorum auctor supponendus est certè hæreticus (1).

57. — III. Requiritur ut liber hæretici aut tractet de religione, aut contineat aliquam hæresim : adeòque ut ille sit prohibitus, sufficit ut contineat unum tantùm errorem adversùs Fidem, licèt non tractet de religione, ùt rectè dicunt *Sanch. Castr. Salm.* et *Bonac.* (quicquid dicat *Busemb.* cum aliis) (2), aut tractet ex professo de religione, aut de dogmatibus, aut de Canonibus, aut ritibus, aut de materia spirituali. Dicit autem *Croix.* cum *Pignat.* excusari qui raderet errorem à libro, et legeret reliquum; quia liber non ampliùs contineret hæresim. Sed huic se opponunt *Suar. Bon.* et *Sanch.* dicentes, quòd illa abrasio particularis non tollit communem prohibitionem libri. In hoc mihi arridet distinctio *P. Sporer :* Si liber tractat ex *professo* de religione, abrasione non obstante, etiam prohibitus remanet liber, juxta Bullam, quæ prohibet omnes libros hæreticorum de religione tractantes. Secùs verò si liber ageret de rebus indifferentibus, proùt de philosophia, aut de historia, exceptâ historiâ Centuriatorum, aut hujusmodi, quæ in substantia agit etiam de religione. Communissimè ceteroquin dicunt *Suar. Tol. Castr. Croix*, etc. quòd incurrit censuram qui legit sine licentia tales libros prohibitos, etiam ad confutandos errores, et licèt sine periculo perversionis, dùm in Bulla vetantur legi *ex quavis causa*, *vel colore;* excipiunt tamen *Laym. Dicast. Holzm. Elbel*, etc. si quis doctus legeret, ut convinceret, aut converteret aliquem hæreticum particularem, et necessitas non pateretur moram, cùm tempus non suppetat quo possit obtineri licentia (3). Hæc licentia obtinenda est aut à Papa, aut à S. C. Indicis, aut Concilii; dumtaxat in casu magnæ necessitatis, ait *P. Viva*, potest eam concedere Episcopus (4).

58. — IV. Requiritur ut lectio sit in materia notabili, nam communiter in hoc admittunt DD. parvitatem materiæ. Hanc parvitatem autem dicunt *Sanch. Vivald. Sa*, etc. esse etiam unam paginam; sed hæc opinio est nimis laxa. Alii contrà, ùt *Graff.* et *Reginald.* dicunt esse tres aut quatuor versus. Alii denique, ùt *Marchant. Holzm. Spor. Elb. Croix*, meliùs distinguunt, habitâ ratione finis prohibitionis, et dicunt quòd si in aperiendo libro occurrit

(1) *N.* 282. — (2) *lib.* 7. *n.* 283. — (3) *ibid. in fine.* — (4) *n.* 299. *v.* Facultatem.

hæresis, potest incurri censura etiam legendo paucos versus, cùm possit ibi adesse periculum perversionis : secùs autem, si ibi agitur de alia materia sine ullo errore (1). Cæterùm potest incurri censura in legendo solo procemio, aut indice, aut præfatione, cùm legitur in quantitate notabili ; *Laym. Bonac.* et *Busemb.* (2).

59. — Quæritur hìc 1. an incurrat censuram qui audit alium legentem suo jussu? Affirmant *Azor. Silv. Pignat.*, etc.; sed probabiliter id negant *Navar. Coninch. Sanch. Castr. Filliuc. Croix*, et *Viva;* et *Sporer*, *Sousa* et *Stephanus* excusant etiam à peccato, si illi qui audit non adest periculum perversionis (3). Quæritur 2. an incurrat qui legit epistolam, aut concionem seorsim impressam? Affirmat *Suar.;* sed communiùs et probabiliùs negant *Laym. Sanch. Busemb. Holzm. Marchant. Salm. Bon. Castr.* et *Lugo*, nam talis scriptura non potest dici liber; et cùm agatur de re odiosa, nempe de pœna, strictè interpretandum (4). Quæritur 3. an incurrat excommunicationem qui legit manuscripta hæreticorum? Negant *Azor. Viva*, *Spor.*, etc. cum *Sylvio*, qui refert etiam Declarationem S. C.; sed constanter affirmant *Suar. Pign. Sanch. Croix*, *Holzm. Dicast.* et alii, dicentes quòd manuscripta etiam veniunt sub nomine librorum, proùt ante inventionem artis typographicæ libri dicebantur, et nunc libri, ubi adnotantur baptizati, confirmati, etc. à Rituali libri dicuntur, sicut etiam appellantur libri acceptorum, et datorum, libri regestorum, etc. Et respondetur ad Decr. S. C. non satis constare, sicut dicunt *Croix* et *Salm.;* cæteroquin advertit in expurgatorio Romano prohiberi generaliter sub pœna excommunicationis omnes scripturas hæreticorum, usquedùm approbentur ab Episcopis (5). Advertendum tamen quòd Bened. XIV. quotquot libros prohibuit, etiam manuscripta comprehendit, ùt videre est in suis Bullariis. Item cùm edita esset quædam dissertatio manuscripta adversùs Bullam ab eodem editam super Bullam *Unigenitus*, ipse etiam illam prohibuit. Item declaravit quòd, prohibito libro in uno idiomate, intelligitur ille prohibitus, in quocumque alio sit translatus.

60. — Contrà non sunt prohibiti 1. libri Catholicorum qui referunt verba alicujus hæretici, ad eum confutandum; *Suar. Laym. Nav. Azor. Sanch.*, etc. communiter (6). 2. Libri Catholicorum, ubi adsunt notæ alicujus hæretici; modò (rectè limitant *P. Suar. Pignat.*, etc.) tales adnota-

(1) *N.* 284. — (2) *lib.* 7. *n.* 292. — (3) *ibid.* — (4) *n.* 293. — (5) *ibid.* — (6) *n.* 286.

tiones, sive scholia non essent adeò copiosa, ut potiùs ex iis constaret liber, quàm ex auctoris scripto (1). 3. Libri hæreticorum philosophici, aut alterius materiæ, sed ab erroribus immunes, nam (ùt diximus *n.* 57.) etiamsi sit ibi scriptus aliquis error incidenter, jam ille prohibitus est, quicquid dicat *Bus.* cum aliis.

61. — Refert hìc aliquam dare notitiam de indice librorum prohibitorum ex mandato Pauli IV. edito, et approbato etiam à Clemente VIII. Hic index tres librorum classes constituit. Prima constat ex libris hæreticorum, qui continent (ùt dictum est) hæresim, aut tractant de religione. Secunda ex libris catholicis, sed continentibus aliquem errorem aut contra Fidem, aut contra bonos mores; sed hi non sunt prohibiti, donec adnotentur in indice, ùt dicit doctissimus *Lupo* : modò non sint illi qui generaliter sunt prohibiti ab indice. Tertia ex libris, qui circumferuntur tacito auctore, et hi, ait idem *Lupo*, nec prohibiti sunt, nisi aliquam contineant doctrinam pravam : et tantò minùs si produntur cum approbatione Ordinarii, ùt hodie communiter videtur adolevisse usus. Præterea sunt prohibiti omnes libri Hæresiarcharum, licèt non tractent de religione : item libri hæreticorum (ùt superiùs innuimus) donec permittantur ab Episcopis : Biblia vulgaria, et libri qui in lingua vernacula loquuntur de quæstionibus cum hæreticis : libri magici, et obscœni ex *professo*, et etiam de astrologia judiciaria, in quam Sixtus V. inflixit excommunicationem reservatam. Et item prohibita sunt in indice omnia scripta damnata tanquam suspecta de hæresi, aut de falso dogmate, sub excommunicatione, sed non reservata, ùt dicunt *Pignat.* et *Suar.* (2). Licèt referant *Salm.* S. Pium V. talem excommunicationem sibi reservasse.

62. — In Bullæ vigore incurrit excommunicationem non tantùm qui legit, sed etiam qui retinet præfatos libros hæreticorum. Qui fortè eos haberet, tenetur ad eos consignandos aut Episcopo, aut inquisitoribus, juxta præceptum Julii III. et Pii IV. Et loquendo de locis ubi inquisitio erecta est, dicit *P. Suar.* cum aliis, quòd incurreret censuram qui eos igni daret : sed eum excusant *Sanch. Pignat. Salm. Croix*, dicendo quòd qui librum cremat, non potest dici quòd librum teneat (3). Et reverà *Bened. XIV.* cùm damnasset aliquos libros, præcepit aut consignandos,

(1) *Lib.* 7. *n.* 286. — (2) *n.* 288. *et* 289. — (3) *lib.* 7. *n.* 299.

aut cremandos. Cæterùm non excusatur qui retinet librum alterius nomine, sive pignori, sine commodato, sive deposito; aut qui eum apud alium teneret; quia cùm ipse retineat dominium, etiam dicitur quòd ipse retineat, cùm possit pro libitu eum repetere; *Suarez*, *Sanch.* et alii communiter. Et hìc notetur propositio 45. ex damnatis ab Alex. VII. quæ dicebat : *Libri prohibiti*, *donec expurgentur*, *possunt retineri*, *etc.;* dicit tamen *Croix* cum aliis quòd excusaretur qui librum reponeret in loco sequestrato, qui in quolibet monasterio assignari solet. Et qui consignaret librum alicui habenti licentiam, cum pacto non ampliùs eum repetendi, nisi post expurgationem, aut post licentiam obtentam, ego nescirem eum damnare; et tantò minùs si librum ei donaret cum pacto repetendi tantùm cùm licentiam obtinuerit (1). Excusaretur etiam qui librum paulùm temporis retinet, v. gr. per unum vel alterum diem; ita *Laym. Sanch. Sayr. Bon.* et alii communiter. Et admittunt hoc *Cast.* et *Viva*, in quantùm ad excusandum eum à censura, licèt ille in illo modico tempore animum haberet illum semper retinendi; dùm, ùt dicunt, deest tunc materia gravis facti. Præterea, *Laym. Pignat. Sayr. Sanch. Graff.*, etc. etiam excusant eum, si diutiùs librum retineat, expectans tempus opportunum quo tradat Superiori vel alteri habenti licentiam (2).

63. — Multi alii autem (ultra præfatum casum hæresis) sunt casus Bullæ Cœnæ, quibus annexa est excommunicatio. Expedit hìc principaliores adnotare. Et sunt in eos qui surripiunt bona Christifidelium naufragantium, licèt in littore inventa, modò non habeantur ùt derelicta. In dominos qui in terris suis sine privilegio imponunt tributa: tale privilegium habent reges, respublicæ, et etiam universitates, cùm id ad subveniendum civium necessitatibus expediens est; ita *Vasq. Dic. Salm. Viva*, etc. In piratas deprædantes Christianos in mari ecclesiastico. In falsificatores litterarum apostolicarum. Qui à judicibus ecclesiasticis avocant causas spirituales, aut trahunt clericum ad tribunal laicale. In usurpantes jurisdictionem, aut fructus beneficiales. In vexantes Romipetas, aut eum qui illinc regreditur ob negotia ad Sedem apostolicam spectantia. Alii casus minùs usuales videri possunt in Opere (3); sed hìc tandem notandum quòd Clemens VIII. imposuit excommunicationem reservatam in absolventes à casibus *Bullæ Cœnæ* sine facultate (4).

(1) *N.* 298. — (2) *n.* 295. — (3) *lib.* 7. *n.* 309. *ad* 311. — (4) *n.* 311. *in fine.*

PUNCTUM IV.

De suspensione, degradatione sive depositione, de interdicto, et cessatione à Divinis.

I. *De suspensione* 64. 65. *et* 66. II. *De depositione, et degradatione* 67. III. *De interdicto* 68. 69. *et* 70. IV. *De cessatione à Divinis* 71.

64. — Et I. de *suspensione.* Suspensio est *censura quâ clericus functiones aliquas ecclesiasticas exercere prohibetur.* Certum est peccare graviter clericum exercentem functionem aliquam sibi ob suspensionem vetitam, nisi excusetur, aut quia exercet Ordinem non sacrum, aut sacrum, sed non solemniter, ùt docent *S. Anton. Habert. Tourn. Salm.* etc. contra *Suar.* et *Navar.*, aut quia exercet illum ex ignorantia aut metu gravi, aut in parva materia; *Bonac. Tourn. Salm.* etc. (1). Hìc quæritur 1. an incurrat irregularitatem clericus exercens actum à quo suspensus est? Multæ adsunt sententiæ; sed illa quæ mihi magis arridet cum *Ronc.* et aliis, sic distinguit : Si suspensio imposita est per modum statuti, aut præcepti ob delictum futurum, aut etiam præteritum, sed habens tractum successivum, tunc reus incurrit, juxta *cap. I. de Sent. et re jud. in* 6.: secùs autem si suspensio lata est per sententiam in punitionem delicti omninò præteriti, quia tunc suspensio habet rationem meræ pœnæ, non jam censuræ; nam censura non potest imponi ob delicta omninò præterita (2), sicut diximus *num.* 8. Quæritur 2. an Episcopus suspensus à Pontificalibus incurrat irregularitatem, si ea exercet? Negant *Silv. Innoc. Abbas,* etc. dicentes quòd tunc Episcopus non exercet Ordinem sacrum; innitentes illâ sententiâ quòd Episcopatus non sit Ordo, licèt opposita sit valdè probabilis cum *Bell. Sanch. Tourn.* et aliis (vide *Tom. III. Append. III. de Exam. etc. cap. II. n.*27. *in fine*). Nihilominùs negari non potest quin tale exercitium sit actus Ordinis sacri, sin distinctus, saltem extensus. Quòd si Episcopus suspensus celebraret Missam solemnem cum Pontificalibus, dicimus quòd peccaret, sed non incurreret irregularitatem, quia celebrando non exercet actum substantialem Ordinis episcopalis, sed solius sacerdotalis, à quo non est suspensus (3).

65. — Suspensus non toleratus invalidè exercet juris-

(1) *n.* 313. v. Est certum. — (2) *Lib.* 7. *n.* 314. — (3) *ibid.* Dubit. 2.

dictionem. Toleratus verò exercet validè, sed illicitè, si requisitus non est ab aliis; *Busemb. Salm.* etc. (1). Alii autem, etiamsi clericus esset nominatim suspensus, probabiliter dicunt ùt *Suar. Castrop. Holzm.* et *Salm.* non teneri sub culpa gravi ad eum vitandum, et subjungunt esse omninò illicitum fidelibus audire Missam sacerdotis suspensi (2).

66. — Suspensio alia fertur ad tempus, alia in perpetuum. Alia est à beneficio, aut ab aliqua functione ipsius: alia ab officio, quæ comprehendit tam suspensionem ab Ordine, quàm à jurisdictione. Notandum 1. quòd suspensus absolutè, intelligitur suspensus tam à beneficio, quàm ab Ordine; *Laym. Busemb.* etc.; adeò ut suspenso tunc interdictum est quodlibet exercitium Ordinis, et jurisdictionis. Sed notandum cum *S. Thoma* (3), quòd suspensus ab Ordine, non proindè est suspensus à jurisdictione; et ita etiam dicunt cum communi *Suar. Nav. Tourn. Fagnan.* etc. quòd suspensus ab officio, non ideò est suspensus à beneficio, modò supplere faciat per alios functionibus officio debitis. Excipitur tamen si delictum sit enorme, *cap.* 10. *de Purg. Canon.*, aut si reus permaneret per annum suspensus, *cap. Cùm bonæ*, *de Ætat. et qualit. etc.* Notandum 2. quòd suspensus à beneficio non est suspensus ab officio. Quare tenetur ad Horas canonicas, et ad alia onera officii, licèt privatus sit fructibus. Hoc tamen non intelligitur, quando suspensio est ob delictum omninò præteritum, sed quando est imposita ob contumaciam, à qua suspensus possit libenter liberari; *Suar. Fill. Coninc.* etc. communiter. Imò dicunt *Tourn. Avil. Renzi*, etc. quòd si beneficiatus est occultè suspensus, et adimplet onera, potest sibi retinere illam partem fructuum, quæ spectaret ad substitutum (4). Suspensus autem à beneficio à proprio Episcopo, non intelligitur suspensus ab aliis beneficiis quæ extra diœcesim haberet, modò Episcopus non exprimeret; quia tunc, licèt illa beneficia non subdantur Episcopo, est tamen subjecta persona suspensi; *Tourn. Pont.* et *Renzi* (5). Dicimus præterea, cum sententia probabiliori *Suar. Laym. Antoine*, etc. contra *Bonac.* quòd si suspensus acquirit novum beneficium, collatio potest rectè irritari, sed non est nulla ex se, cùm id non sit expressum in lege; imò ex *cap. Cùm bonæ*, *de Ætat. et qualit. etc.* oppositum deducitur (6). Notandum 3. quòd

(1) *ibid.* v. 4. Suspensus. — (2) *n.* 158. *et seq.* — (3) *Suppl. q.* 22. *a.* 5. — (4) *Lib.* 7. *n.* 316. — (5) *ibid.* Dubit. 2. — (6) *ibid.* Dubit. 3.

suspenso à beneficio non est interdictum præsentare, et conferre alia beneficia, licèt jus ei competat ratione ipsius beneficii; *Busemb.* etc. (1). Notandum 4. quòd, suspensâ communitate, non intelliguntur suspensæ personæ illius; sed sola communitas, quoad officia, et beneficia, quæ in communi illa possidet; *Bonac. Salmant.* etc. cum *S. Thoma*, etc. commun. Et si particulares exercerent functiones communitati vetitas, peccarent utique, sed non incurrerent irregularitatem, nam talis prohibitio non esset propriè censura; *Suar. Castr. Ronc. Salm.* etc. Quòd si suspensio est imposita tam communitati, quàm personis, tunc non incurrunt innocentes, *cap.* 2. *de Constit.* (2). Notandum 5. cum *Nav. Bon. Salm. Busemb.* etc., quòd si Prælatus diceret oretenùs, *Ego te suspendo*, hæc potiùs dicenda esset prohibitio quàm suspensio; nam non præsumitur velle in hoc ille peccare, cùm vetitum sit Prælatis suspendere sine scriptura (3). Notandum 6. quòd ex veriori, et communissima sententia *Suar. Sot. Laym. Sanch. Salm.* etc. (contra *Nav.*), suspensio totalis, nempe ab omni usu officii, aut ab aliquo illorum ad tempus notabile, non incurritur, nisi per peccatum mortale; secùs autem, si suspensio esset partialis, aut totalis ad breve tempus, v. gr. per aliquot dies, aut per hebdomadam, aut esset ferendæ sententiæ (4). Notandum denique quòd Episcopi, et omnes confessarii possunt absolvere à suspensione imposita ad tempus, aut conditionatè; tempore illo elapso, aut verificatâ conditione, ipsa ex se cessat (5). Qui verò desideraret scire suspensiones in particulari quæ in Ordinandos latæ sunt, videat in *Append. III. de Examine, etc. num* 84. Suspensiones autem generales in *jure* adnotatæ sunt in opere (6).

67. — II. De *depositione*, et *degradatione*. Depositio, et degradatio non sunt censuræ, sed sunt suspensioni similes; hâc differentiâ tamen, quòd illæ auferunt jus radicale ad beneficia, et prohibent usum Ordinis in perpetuum, quod quidem non efficit suspensio. *Depositio* alia est verbalis, et hæc propriè dicitur depositio, quæ relinquit privilegium Canonis, et fori: alia est realis, et hæc propriè dicitur *degradatio*, quæ privat exercitio officiorum, et privat beneficiis, et privilegio Canonis, et fori, cum certa solemnitate, et ad semper, sine spe restitutionis. Dictum est, *exercitio*, quia Ordo non potest tolli; undè degra-

(1) *ibid. v.* 6. Suspensus. — (2) *n.* 317. *v.* Quando. — (3) *ibid. v.* 10. Si prælatus. — (4) *Lib.* 7. *n.* 321. — (5) *n.* 322. — (6) *n.* 318.

datus tenetur ad votum castitatis jam emissum, et ad Horas canonicas, et invalidè contraheret matrimonium (1). Degradatio non potest celebrari nisi ab Episcopo, sed depositio potest fieri etiam ab ejus Vicario : in depositione potest dispensare Episcopus, sed in degradatione solus Papa. Depositio non potest fieri nisi in casibus expressis in jure, et in delictis atrocioribus; degradatio autem fit tantùm in criminibus gravissimis, nempe hæresis manifestæ, calumniæ in proprium Episcopum, sodomiæ frequentatæ (2), et similium.

68. — III. De *interdicto*. Interdictum *est censura quâ prohibetur usus divinorum officiorum, aliquorum Sacramentorum, et sepulturæ ecclesiasticæ.* Dividitur interdictum in locale, personale, et mixtum. Per locale prohibentur divina officia in loco dumtaxat : per personale certis personis aut communitati prohibentur : mixtum denique afficit immediatè et locum et personas. Dividitur etiam interdictum in generale, et particulare. Quando interdictum est generale, interdictâ civitate, interdicuntur etiam suburbia, et etiam ecclesiæ exemptæ Regularium, et tunc omnes tenentur illud servare, etiam Episcopus, qui illud tulit, excepto Pontifice. Licitum est tamen civibus, qui causam non dederunt interdicto, aliò ire ad assistendum divinis officiis. Interdictâ parochiâ, interdictæ intelliguntur omnes capellæ, et cœmeterium contiguum; *cap. Si licitas, de Sent. excomm.* (4). Interdicto populo, non interdicti intelliguntur clerici, peregrini, studentes, quia isti non sunt partes populi; DD. cum communi. Contrà interdicto clero, non intelliguntur interdicti laici, *cap. Si sententia, de Sent. excomm. in* 6., nec Religiosi, nisi haberent officium, aut beneficium in illo populo, nec alii clerici qui ibi nullum habent officium. Ab interdicto generali personali eximuntur 1 Episcopi (qui exempti sunt etiam à suspensione generali). 2. Infantes, et amentes rationis expertes; sed hi etiam privantur sepulturâ. 3. Innocentes, sed tunc, cùm domicilium alibi collocant. 4. Exteri, licèt ibi diutiùs incolant (4).

69. — Effectus interdicti sunt I. prohibitio divinorum officiorum (intelliguntur illa quæ à clericis tantùm exerceri possunt, et in loco deputato), quibus assistere nequeunt nec interdicti ob culpam aliorum. Clerici tamen qui non sunt interdicti possunt celebrare, sed clausis valvis, sine sonitu campanarum, et expulsis interdictis (modò

(1) *n.* 323. *et* 324. — (2) *n.* 326. *et* 327. — (3) *Lib.* 7. *n.* 330. — (4) *n.* 331.

denuntiati sint), *cap. Alma Mater, de Sent. excom. in* 6. Et si interdicti nolunt exire, debet cessari à celebratione sub pœna irregularitatis; sed advertunt *Suarez. Holzm.* et *Mazzot.* hoc currere, quando celebratur in loco interdicto. Permittitur autem celebrare in festis Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, Assumptionis B. Mariæ, et in Octava Corporis Domini (1). II. Prohibitio administrandi Sacramenta, exceptis Baptismo (qui potest dari etiam solemniter), Confirmatione, et Pœnitentiâ, quæ omnibus permittuntur, præter eos qui dederunt causam aut favorem interdicto. Eucharistia autem potest præberi moribundis, et etiam Extrema-Unctio, ùt dicunt *Suarez, Croix,* et *Dicastill.* contra *Salm.* et *Sanchez.* Item *Coninch.* et *Laym.* permittunt etiam matrimonium, et hoc est probabilius (contra *Suarez*) ex *c. Capellanus, de Feriis*, ubi dicitur quòd matrimonium possit contrahi quovis tempore (2). III. Prohibitio sepulturæ; sed clerici, modò non sint nominatim interdicti, possunt sepeliri in ecclesia, etiam cum Missa; si autem ecclesia esset specialiter interdicta, possunt etiam in illa sepeliri, sed sine Missa. Sed laici non possunt sepeliri in ecclesia, et si fortè ibi sepulti sunt, exhumari debent (3). IV. Clerici qui violant interdictum in materia gravi, peccant graviter, et exercendo Ordinem incurrunt irregularitatem. Ita etiam Religiosi qui incurrunt insuper excommunicationem ipso facto. Laici verò peccant mortaliter, si recipiant Sacramenta contra interdictum personale; sed si violant tantùm locale, v. gr. assistendo divinis officiis, probabiliùs dicunt *Laym. Bus. Sot. Silvest.*, etc. quòd peccant tantùm venialiter, modò ipsi non sint specialiter interdicti (4).

70. — Possunt interdictum ferre omnes Superiores, qui possunt excommunicare. Ad interdicendum locum aut communitatem, requiritur peccatum nimis atrox, commissum à capite, vel à principalibus illius. Interdictum tamen ad breve tempus, et in ordine ad unum, vel alterum usum, potest incurri etiam ob peccatum veniale (5). Interdicta localia, et personalia in generali à jure communi lata et non reservata, possunt auferri ab Episcopis. Alia verò ab Episcopis lata, tantùm possunt ab ipsis, vel à Papa auferri. Ab interdictis autem de jure personalibus, et particularibus non reservatis, possunt absolvere quilibet confessarii approbati (6). Hìc denique notandum, quòd

(1) *N.* 333. — (2) *lib.* 7. *n.* 334. (3) *n.* 335. — (4) *n.* 336. (5) *n.* 337. — (6) *n.* 338. *et* 339.

cessandum est à *Divinis* in ecclesia, et pro interdicta ipsamet habenda est, cùm ibi permittatur afferri stratum cuicumque personæ, quæ non sit regiâ dignitate fulcita, juxta Decretum quod retulimus *Tom. I. Tr. IV. n.* 39.

71. — IV. De *cessatione à Divinis.* Hæc definitur : *Prohibitio clericis facta, ut abstineant ab officiis divinis, et ab ecclesiastica sepultura.* Putant autem *Suar.* et *Fill.* posse Episcopum unum prohibere effectum, et non alium. Hæc cessatio non est interdictum, nec censura, nec imponitur per modum medicinæ ad removendam contumaciam, sed solùm in signum mœroris, aut ad reparandam aliquam gravissimam injuriam Deo, aut Ecclesiæ irrogatam : et tenentur illud servare omnes cives illius loci, cui imponitur. Et dicunt communiùs *Sanch. Bon. Salm.* et alii, quòd tempore talis cessationis clerici privantur privilegio ipsis concesso tempore interdicti; conceduntur tamen illa Sacramenta, quæ permittuntur tempore interdicti. Cessatio imponitur ab eo qui potest imponere censuras, præcedente monitione : et ab ipsomet potest tolli, aut suspendi per aliquod tempus (1).

CAPUT III.

DE IRREGULARITATE.

PUNCTUM I.

Quid et quotuplex sit irregularitas.

Definitio 72. *An irregularitas sit censura* 73. *Divisiones irregularitatis* 74.

72. — Irregularitas, licèt non esset censura, quia tamen cum ea valdè assimilatur, ei propterea annectitur; et definitur : *Est impedimentum canonicum susceptionem Ordinum sacrorum, et susceptorum usum impediens.* Itaque irregularis non potest nec Ordinem suscipere, nec susceptum exercere.

73. — Quæritur an irregularitas sit censura? Affirmant *Sot. Bon. Covar.* et multi alii, dicentes essentiam censuræ, nempe esse pœnam ecclesiasticam, æquè competere censuræ, et irregularitati. Alii autem communiùs, et probabiliùs, ùt *Suar. Bon. Castr.* et *Salm.* cum aliis apud ipsos, id negant, dicendo esse illam impedimentum, sive inhabilitatem; et probant ex *cap. Quærenti, de Verbor. signif.* ubi

(1) *Lib. 7. n.* 310.

interrogatus Innoc. III. quid intelligendum nomine censuræ? respondit : *Quòd per eam non solùm interdicti, sed etiam suspensionis, et excommunicationis sententia valeat intelligi.* Igitur præter has tres, nulla alia pœna dici potest censura (1). Et licèt sit pœna, non est tamen medicinalis, nempe ad impedienda peccata futura; nam hæc imponitur ob peccata præterita, et est pœna merè punitiva.

74. — Dividitur irregularitas in eam quæ provenit ex *delicto*, et eam quæ provenit ex *defectu*. Item in *totalem*, quæ omni Ordine suscipiendo, et suscepti exercitio privat; et *partialem*, quæ tantùm aliquo Ordinis ministerio, vel solo ascensu ad Ordines superiores privat; v. g. si sacerdos esset manu carens, vel cæcus, esset inhabilis ad celebrandum, sed posset excipere confessiones.

PUNCTUM II.

Effectus irregularitatis.

Effectus 75. *An irregularis possit acceptare beneficia* 76. *An possit accepta retinere* 77.

75. — Irregularitas I. inhabilem reddit ad suscipiendos Ordines, etiam primam Tonsuram, ùt communiter DD. II. Impedit exercitium jam susceptorum, *cap. fin. de Temp. Ord.* ideòque irregularis illicitè, sed validè absolveret, etc. III. Impedit à recipiendis beneficiis.

76. — Sed quoad beneficia, quæritur I. an nulla sit collatio beneficii facta irregulari, qui est inhabilis ad functiones ipsius beneficii? Sententia communior, et probabilior affirmat, et probatur ex *cap.* 2. *de Cleric. non ord. ministr.* et præsertim ex Trident. *sess.* 22. *cap.* 4. *de ref.* ubi dicitur : *Nec aliis in posterùm fiat provisio, nisi iis, qui jam ætatem, et cæteras habilitates integrè habere dignoscantur; aliter irrita sit provisio.* Et ratio est quia beneficium datur propter officium, et qui est inhabilis ad Ordinis jam suscepti exercitium, debet judicari etiam inhabilis ad beneficium; ita dicunt *Suar. Bon. Tourn. Cabass. Salm.* cum aliis multis. Oppositam sententiam defendunt *Innoc. Silv. Laym. Viva, Elbel. Roncag. Diana*, et *Salm.* cum *Felin. Anchar. Giball.* et idem *Suar.*, sicut etiam *Bus.* rectè eam vocant probabilem : quia non est imponenda pœna, ubi nulla lex expressa habetur, et cùm nullus adsit textus

(1) *Lib.* 7. *n.* 311. *v.* Quær.

evidens qui declaret irregularem incapacem beneficiorum, ideòque dicunt *Suarez*, *Tourn. Bon* (1), quòd licèt peccet graviter in recipiendis, aut in retinendis illis sine dispensatione, tamen si per alios satisfecit beneficii oneribus, non tenetur ad restitutionem. Et respondent ad Canones, quòd ipsi illicitam declarant beneficii collationem irregularibus, non autem invalidam, et ad Tridentinum respondent, dicendo quòd ibi invalida declaratur collatio facta inhabilibus, sed tales non reputantur irregulares quoad validitatem. Sed hìc advertendum quòd licèt hæc sententia sit probabilis, tamen quia prima etiam est probabilior, stante communiori sensu DD. qui, ùt ait *Laym.*, est optimus interpres legum, qui ita interpretati sunt textus suprà citatos, non potest ideò in beneficii possessionem se intromittere, quia nemo cum opinione probabili potest in possessionem alterius rei se ingerere (2). Sed contrà si bonâ fide beneficium accepisset, obtentâ dispensatione, potest illud retinere, quin in dispensationis petitione mentio facta esset de beneficio (3).

77. — Quæritur 2. an irregularis juxta præfatam sententiam possit sibi retinere beneficium? Quoad beneficia priùs obtenta, nulli dubium est, quin possit; nec debet eis à judice privari, si irregularitas provenit ex infirmitate, utì habetur ex *c. Ex parte*, *de Cler. ægrot.* Sed si irregularitas proveniret ex delicto, debebit privari à judice; sed interim, nisi dispensationem obtineat, debet aut illud renuntiare, aut resignare saltem in favorem tertii; quia qui non potest licitè beneficii oneribus satisfacere, nec potest licitè illud sibi retinere; ita *Suar. Castr. Salm.* cum multis aliis (4).

PUNCTUM III.

Quomodò incurritur irregularitas.

Irregularitas debet esse expressa in jure 78. *Qui dubitat an sit irregularis* 79. *Qui dubitat an sit homicida* 80. *Quid requiritur ad irregularitatem ex delicto* 81. *Si delictum est omninò occultum* 82. *An requiratur scientia legis* 83. *An scientia irregularitatis* 84. *Quomodo tollenda est irregularitas in genere* 85. *De dispensatione* 86. *Quomodò tollitur irregularitas ex defectu* 87.

78. — Irregularitas non incurritur nisi expressa sit in jure; *cap. Is qui*, *de Sent. excomm. in* 6. ubi dicitur: *Cùm*

(1) *Lib.* 7. *n.* 343. — (2) *ibid. in fine*, *et lib.* 3. *n.* 761. — (3) *lib.* 7. *n.* 342. — (4) *ibid. v.* Quær.

id non sit in jure expressum, etc. Ideòque non debet extendi ultra casus expressos. Nomine *juris* intelliguntur tantùm jus pontificium, aut Concilia approbata à Papa. Hinc infertur quòd in materia irregularitatis non valet argumentum *à simili* nec *à majori ad minus*, ùt communiter advertunt DD. Advertit tamen *Laym.* quòd in dubio an aliqua irregularitas sit nec ne expressa in jure, in hoc standum est communi sensui DD. et consuetudini (1).

79. — Quæritur 1. an habendus sit irregularis qui dubitat esse talem? Nomine dubii hìc intelligitur negativum, quia in positivo, ante diligentiam, quisque se debet existimare irregularem; *Sanchez, Suar. Castrop.* et *Salmant.* cum *Coninc.* ex *cap. Illud, de Cleric. excomm.*, modò (dicunt *Salm.* cum aliis DD. cit.) non adsit aliqua gravis et urgens necessitas, v. gr. initiandi Ordinibus, aut beneficium suscipiendi : adhibitâ sufficienti diligentiâ, potest teneri pro non irregulari ; *Suar. Castrop.* et *Salm.* cum aliis. Itaque difficultas restat in dubio negativo, et respondetur : quòd si dubium est juris, nempe an adsit vel ne talis lex quæ irregularitatem tali facto affingit, tunc in nullo foro censendus est irregularis, tùm ex dictis num. præcedenti, tùm quia in dubio nemo spoliandus est suo jure; ita commun. DD. *Sanch. Suar. Castr. Tourn. Hab.*, etc. (2). Si dubium est facti, nempe an commiserit tale delictum (homicidio excepto, de quo num. sequenti), duæ adsunt sententiæ. Prima affirmat cum *Concin. Tourn. Hab.* etc. ratione acceptâ ab homicidio, de quo in *cap. Ad audientiam, de Homic.* dicitur : *Cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere presbytero memorato, ut in sacris Ordinibus non ministret.* Et ex hoc regulam statuunt generalem, in omni materia sequendam esse tutiorem. Secunda sententia communis, et verior negat, et hujus sententiæ sunt *Suar. Cabass. Ronc. Castrop.*, *etc.* et *Salm.* cum multis aliis. Ratio est, quia odia sunt restringenda, et in dubio nemo damnandus est. Ita ex *Reg. Favorabiliores, ff. de Reg. Jur.* et ex *c. Cùm sunt, eod. tit. in* 6. ubi dicitur : *Cùm sunt jura partium obscura, reo favendum est potiùs, quàm actori.* Et ratio deducitur ab eo quod mox diximus; nam dùm dubitatur an dispositio de homicidio valeat ad alias materias, jam dubium est juris, in quo dubio etiam adversarii concedunt non incurri, dùm in præfato *cap. Is qui, de Sent. excomm. in* 6. declaratur quòd nulla irregularitas incurritur,

(1) *Lib.* 7. *n.* 345. — (2) *lib.* 7. *n.* 346.

nisi expressa sit in jure, et ad *cap. Ad audientiam*, respondetur quòd ibi voluerit Pontifex decentiæ motivo uti, quæ tanti Sacrificii dignitatem decet, ut ab altari repellatur qui dubitat esse homicidam : et quòd hoc erat decentiæ, et non præcepti apparet ex *cap. Petitio tua, de Homicidio*, ubi dicitur : *Cùm sit consultiùs in hujusmodi dubio* (homicidii) *abstinere, quàm temerè celebrare.* Qua de re quod in hoc loco consilii erat, voluit Pontifex ut in alio capite in præceptum transiret (1).

80. — Quæritur 1. an dubitans se esse homicidam, debeat semper censeri irregularis? Alii dicunt in foro externo se gerere debere utì irregularem, non autem in interno; ita *Innoc. Salm. Sanch.*, etc. Alii verò dicunt universaliter in neutro foro censendum esse irregularem, *Host. Arm. Tab.*, etc.; sed communis et verior *Castrop. Bonac. Bon. Sanchez*, et *Salm.* cum multis aliis, tenet censendum esse irregularem in utroque foro. Nam ratio adducta in *cap. Significasti, c. Ad audientiam*, et in *penult. de Homic.*, nempe quòd in dubio tutior pars eligenda est, utrumque forum comprehendit. Notandum primò quòd hoc currit quando homicidium est certùm et solùm dubitatur an actio percussoris fuerit causa illius. Si verò dubitatur an homicidium factum sit, nec ne, tunc valdè rationabiliter dicunt *Pichl. Elbel, Dian. Tamb.* et *Spor.* non esse censendum irregularem. Ideoque dicit *Diana,* cum *Navarro, Menochio*, et *Quarant.* quòd si medicus venam secuerit prægnanti, ut illa abortiretur, et postea ignorat an abortus nec ne evenerit, non est censendus irregularis, quia habetur in *lib.* 1. §. *item illud, ff. Ad Syllam*, quòd non procedendum est ad pœnam, nisi constet de delicti corpore. Secùs autem si pharmaca essent ita efficacia, ut communiter ab eis soleat effectus consequi; ita *Navarr. Mascard.* ex *l. ult. de Fide instrum.* vide dicta *Tom. I. Tr. VIII. n.* 22. Notandum 2. quòd dubitans de homicidio debet utì talem se gerere in duobus effectibus, nempe in abstinendo à celebrando, et in petenda dispensatione : quare infertur 1. quòd laicus non incurreret talem irregularitatem; *Salm.* et *Roncagl.* 2. Quòd clericus non incurrit privationem beneficiorum; *Sanch. Suar. Roncagl. Salm.* et *Castrop.* cum *Panor.*, etc. 3. Quòd dubitans de mutilatione non est censendus irregularis; *Sanchez, Bon. Ronc. Salm.* et *Suar.* contra *Nav.* et *Henr.* (2).

81. — Ad incurrendam irregularitatem ex delicto, actus

(1) *n.* 347. — (2) *Lib.* 7. *n.* 347. Dubit. 3.

debet esse externatus, et mortalis; quia irregularitas est pœna gravis cui difficulter relaxatur. Undè infertur, 1. quòd si actus ob aliquam circumstantiam excusatur à peccato mortali, excusatur etiam ab irregularitate. 2. Quòd præceptum sub pœna irregularitatis ad grave peccatum obligat. 3. Quòd actus debet esse exterior; ideòque cùm dicitur dispensare in irregularitate mentali, intelligitur occulta; *Castrop. Conc. Aver.* et communis cum *Salmant.* 4. Quòd actus debet esse consummatus (1).

82. Quæritur hic 1. an ob delictum externè consummatum, sed omninò occultum, incurratur irregularitas? Tres adsunt sententiæ, sed verior affirmat de omni delicto; quia Ecclesia sibi reservat delicta etiam occultissima, ùt est hæresis occulta omninò (ùt dictum est num. 53. in fine). Et quòd reverà ob delicta occulta incurritur irregularitas, apparet ex Trid. *sess.* 24. *cap.* 6. *Liceat*, ubi conceditur Episcopis facultas absolvendi ab irregularitatibus occultis, et inter ista fit mentio hæresis, et homicidii occultorum; et sicut pro hæresi et homicidio occultis incurritur excommunicatio, ita pariter dicendum de aliis criminibus (2). Quinam autem possint dispensare in his, vide *Tract. XX. de Priv. Tom. III. n.* 51. 52. 106. *et seq.*

83. — Quæritur 2. an ad incurrendam irregularitatem requiratur scientia legis ecclesiasticæ prohibentis? Sententia probabilior, et communissima (contra *Suarez*, *Azor. Holzm.* et *Felin.*) affirmat cum *S. Antonin. Ronc. Castr. Navar. Silv. Sanch.*, etc. et *Salmant.* cum multis aliis; quia talis irregularitas habet rationem pœnæ; et cùm sit pœna, requiritur scientia saltem legis prohibentis. Et hoc probatur ex *cap. Proposuisti*, *Dist.* 42. ubi Innoc. I. decrevit non deponendos fore quosdam clericos incontinentes, quia ignorabant Constitutionem Siricii Papæ: undè *Castrop. Viva* et *Salm.* cum aliis affirmant, quòd si quis etiam ignoraret homicidio affixam esse irregularitatem, et homicidium committeret, non fieret irregularis: non ratione delicti, quia requiritur scientia; non ratione defectûs, hanc enim incurrunt tantùm ministri justitiæ, vel cognitionis causæ, vel executionis pœnæ. Nihilominùs quoad homicidium, sententia satis probabilis et tenenda est quòd incurrit, quia hæc irregularitas non tantùm respicit delictum, aut defectum, sed etiam indecentiam; quæ postulat ne admittatur ad sacrificandum in altari Dei

(1) *n.* 348. — (2) *lib.* 7. *n.* 349.

Agnum mansuetissimum per manus ministri sævi, et crudelis; ideòque Trid. *sess.* 14. *c.* 7. *de Reform.* antequam reservet irregularitatem ex homicidio, adducit rationem quòd repellendus est ab altari homicida : *Cùm etiam* (sunt verba Trid. mutuata *à cap.* 21. *Exod.*) *qui per industriam occiderit proximum suum..., ab altari avelli debeat.* Quis non videt Concilium ostendere ipsiusmet naturæ legem expostulare hujusmodi ministros etiam per vim expellendos esse ab altari (1)? Hoc non obstante, non audeo reprobare sententiam oppositam, dùm hic casus non est expressus in jure.

84. — Quæritur 3. an ultra scientiam prohibitionis ecclesiasticæ, requiratur scientia irregularitatis? Duplex est sententia : prima est *Suar. Laym. Croix*, *Tournel. Pont. Sot. Vasq.*, etc., quæ negat, quia irregularitas non est pœna medicinalis, sed inhabilitas, sive pœna merè punitiva; quare sufficit ut talis pœna sit imposita à lege illi actui, et ut reus scienter et culpabiliter illum patraverit. Secunda sententia etiam probabilis affirmat; nam irregularitas ex delicto cùm sit vera pœna, et extraordinaria, ideòque cùm prævideri non possit, ac præcognosci solet saltem in confuso pœna ordinaria, non censetur Ecclesia tanto rigore velle ignorantiam punire (2); et sic tenent *Silvest. Sanch. Ronc. Boss. Coninch. Sayrus*, *Cornejus*, *Rodriquez;* et *Salmant.* putant probabilem hanc sententiam æquè ac primam ; et *P. Suarez* etiam probabilem vocat.

85. — Irregularitas multifariàm tolli potest. I. Si cessat causa, cùm irregularitas est ex defectu, v. gr. ætatis, ignorantiæ, etc. *Suarez*, *Laym. Tourn.* etc.; cùm verò irregularitas provenit ex infamia, si hæc est popularis, per emendationem tollitur, *Can.* 4. et 18. *Dist.* 56. Si infamia est facti, tollitur per loci mutationem; *Tourn.* et *Ronc.;* sed si infamia est juris, nempe per judicis sententiam, pro hac requiritur dispensatio. II. Si proveniret ex delicto, tollitur per Baptismum; undè qui ante Baptismum commisisset homicidium, non erit ampliùs irregularis; *Salm.* cum *Coninc.* et *Laym.* III. Per Pontificis dispensationem. IV. Per professionem religiosam (3). Quando et quibus in casibus possunt dispensare Episcopi et Regulares, vide *seq. Tract. XX. de Priv. n.* 51. *et* 106. *et seq.*

86. — Plura notanda sunt circa dispensationem. I. Dispensatio Pontificis sine causa est valida, sed illicita; ab inferiore autem est invalida. II. Qui plures irregularitates

(1) *N.* 350. — (2) *lib.* 7. *n.* 351. — (3) *n.* 352.

ejusdem speciei incurrit, in dispensatione sufficit exprimere se pluries illam incurrisse. III. Si prælatus, qui facultatem habet dispensandi, scienter admittit irregularem ad beneficium, censetur dispensare cum illo; *Bonac. Salm.* cum aliis, etc. (1).

87. — In irregularitate ex defectu solus Papa potest dispensare, et ille qui de hoc speciale privilegium habet. Irregularitas ex defectu natalium potest tolli per professionem religiosam, quoad Ordines, sed non quoad prælaturas; ita commun. DD. tùm ex *cap.* 1. *de Fil. presbyt.*, tùm ex concessionibus Gregor. XIV. Clem. VIII. et Pauli V. Dicunt autem *Diana*, *Barbos. Castrop.*, etc. quòd Prælati regulares possunt dispensare ad prælaturas in Capitulis generalibus aut provincialibus. Per *prælaturas* non venit Episcopatus; *Bonac.* et *Tourn.* Præterea omnes DD. (excepto *Soto*) dicunt verum non esse per professionem in religione approbata auferri omnes irregularitates (2). Quoad alias facultates Regularium, *vide Tract. XX. de Priv. num.* 106. *et seqq.*

PUNCTUM IV.

Quænam sint irregularitates ex delicto.

I. *Ob Sacramentum* 88. II. *Ob violationem censuræ* 89. III. *Ob exercitium solemne, etc.* 90. IV. *Ob illicitam Ordinum susceptionem* 91. V. *Ob delicta enormia* 92. VI. *Ob homicidium* 93. *De homicidio voluntario* 94. 95. *et* 96. *De mandantibus, consilium dantibus, etc.* 97. *et* 98. *De coöperantibus* 99. *De ratihabentibus* 100. *De non impedientibus* 101. *De homicidio casuali* 102. *ad* 105. *Qui occidit ob defensionem* 106. *Qui occidit ad tuenda bona* 107. *De homicidio in rixa* 108. *De mutilatione* 109. *et* 110. *De dispensatione*, remissivè ad 111.

88. — Prima oritur ob Sacramentum Baptismi non ritè susceptum; ideòque irregularis est, 1. qui sine necessitate recipit Baptismum ab hæretico, *can. Placuit*, *q.* 4.; sed intelligitur si illum recepit in adulta ætate; nam contrà declaravit S. C. Conc. 21. Maji 1716. non esse irregularem puerum qui baptizatus fuit ab hæretico. 2. Filius hæretici, *c. Statutum*, *de Hæret. in* 6.; sed si postea parentes ad catholicam Fidem conversi sunt, tollitur irregularitas: *Suar. D.* 43. *Sect.* 3., *etc.*, et ita declaravit S. C. præfato die. 3. Qui differt Baptismum usque ad periculum mortis, *c. Si quis*, *D.* 57. 4. Qui scienter bis baptizatur solemniter; et hanc incurrunt tam rebaptizatus, si est adultus, *cap.* 4.

(1) *N.* 353. *v.* Hic notand. — (2) *lib.* 7. *n.* 354.

Confirmandum, *Dist.* 50. quàm rebaptizans, juxta communem DD. ex *c. Ex litterarum*, ubi declaratur irregularis acolythus assistens rebaptizationi. Excusant DD. si hoc fieret metu, sed nemo excusat si id faciat ex ignorantia culpabili, *can. Quibus*, *de Conseq. D.* 4. (1).

89. — *Secunda* est ob violationem censuræ, cùm qui ligatus est censurâ, solemniter exerceret Ordinem sacrum. Dictum est *solemniter*, v. gr. si diaconus cantaret Evangelium cum stola et manipulo, aut si Capitularis hebdomadario fungens in choro, cantaret : *Dominus vobiscum*. Et si is esset innodatus duplici censurâ, unam incurreret irregularitatem duabus æquivalentem, sed in postulatione dispensationis exprimi debet, *Tourn.*, etc. (2). Advertendum quòd non fieret irregularis qui solâ excommunicatione minore ligatus esset, *cap. Si celeb. de Cler. exc. min.*; nec qui exercet minores Ordines, etiam solemniter : *Laym. Nav. Salm.*, etc.; et de hoc non ampliùs videtur dubitandum post Bullam, *Etsi pastoralis* Bened. XIV. (*in tom.* 1.) de Dogm. et Rit. ab Italo-Græcis, etc. ubi §. 7. n. 9. dicitur: *Promoti ad primam Tonsuram vel ad alium quemcumque Ordinem sine dimissoriis, etc. suspensi sint; et si suspensi in sacris Ordinibus ministraverint, efficiuntur irregulares sicut et Latini.* Nec qui concionatur, nec qui exercet actus jurisdictionis, nempe excommunicandi, confessarios approbandi, beneficia conferendi, assistendi, aut licentiam assistendi matrimonio alteri dandi, officium cantandi, aut vota dispensandi (3). Nec fit irregularis qui celebrat in ecclesia polluta; fit autem qui in interdicta celebrat, *c. Is qui*, *de Sent exc. in* 6. Contrà advertendum quòd Episcopus, aut alius sacerdos qui cogeret censuratum ad celebrandum, fieret irregularis, *c. Illud*, *de Cler. exc. min.* Sed ab ipsa possunt dispensare Prælati regulares, licèt esset publica; et etiam cum secularibus ex privilegio Martini V. et Julii II. (4).

90. — *Tertia* est quando clericus exercet Ordinem sacrum quem non habet, *cap. 1. de Cler. non Ord.*, putà si quis clericus diaconatu non initiatus Evangelium cum stola cantaret, baptizaret solemniter, etc. An autem si laicus tales functiones exercet, dictum est quòd probabiliter non incurrit irregularitatem (5).

91. — *Quarta* incurritur propter Ordines non ritè susceptos; undè 1. est irregularis qui ordinaretur ab Epi-

(1) *Lib.* 7. *n.* 356. — (2) *n.* 357. — (3) *n.* 342. *ad* 2. *et n.* 358. — (4) *ibid.* c. Noland. *II. et III.* — (5) *lib.* 7. *n.* 359.

scopo suspenso, hæretico, schismatico, aut simoniaco, *c. Quod quidem*, et *can. Statuimus* 1. *q.* 1. et *c.* 1. *et* 7. *de Schism.* ubi dicitur quòd ad hujusmodi ordinationes requiritur dispensatio. Et constat etiam ex cit. Bulla *Etsi pastoralis* Bened. XIV. §. cit. num. 15, ubi dicitur quòd Ordinati ab Episcopis schismaticis, non ministrent, *nisi cum ipsis super irregularitate auctoritate sanctæ Sedis apostolicæ fuerit dispensatum.* 2. Qui cum excommunicatione, aut suspensione, initiatur Ordinibus sacris, aut se promoveri facit ab Episcopo non proprio, aut ordinatur per saltum (*Avila, Nav. Bon.* et *Bus.* dicunt tamen quòd iste tantùm suspensus est ab exercitio Ordinis recepti per saltum) aut ante ætatem, aut sine litteris dimissorialibus, et hæ ordinationes appellantur à DD. furtivæ. Advertunt tamen *Suar. Castr.* et *Salm.* quòd hæ potiùs dicendæ sunt suspensiones, ne ad Ordines superiores ascendi possit; affirmant tamen hanc absolutionem impetrandam esse à Papa. Hinc ob furtivam ordinationem fiunt irregulares, 1. qui ordinatur sine approbatione Episcopi, *cap.* 3. *de Eo qui furt.* 2. Qui eodem die plures Ordines reciperet, quorum unus esset sacer, sine dispensatione Papæ, *c.* 2. et 3. *eod. tit.* 3. Qui recipit Ordinem sacrum post matrimonium ratum, invitâ uxore, *Extrav. Antiqua*, *de voto* (1).

92. — *Quinta* incurritur propter enormia crimina, si sint notoria, quæ à jure inducunt infamiam, proùt sunt adulterium, incestus, perjurium in judicio, hæresis, concubinatus, sodomia, etc. *c. Infames* 6. *q.* 1. Ad incurrendam hanc irregularitatem oportet ut crimen sit notorium notorietate facti, et juris. Dicitur notorietas facti, cùm delictum est ita evidens, ut non possit ullâ tergiversatione celari: ideòque requiritur ut saltem sit notum decem personis. Infamia juris habetur, aut rei confessione, aut judicis sententiâ, saltem criminis declaratoriâ; *Sanch. Castr.* cum aliis (2). Hæc irregularitas tamen tollitur per Baptismum, aut per emendationem notoriam saltem per tres annos (3). Sed si infamia provenit propter judicis sententiam, potest ab ipsomet per aliam sententiam tolli, quâ reo fama amissa restituitur (4).

93. — *Sexta* oritur ex homicidio, aut ex injusta mutilatione. Ex homicidio tam si sit voluntarium, nempe directè volitum, aut indirectè in causa proxima homicidii, ut dando venenum; quàm si sit casuale, nempe volitum in causa, sed non proxima homicidii, modò istud sit

(1) *N.* 360. *et* 361. — (2) *n.* 363. — (3) *lib.* 7. *n.* 364. — (4) *ibid. v.* Episcopus.

prævisum, et negligentiâ graviter culpabili non impeditum. Advertendum hìc quòd quicquid dicitur de homicidio, totum valet de mutilatione (1).

94. — Quoad homicidium *voluntarium*, certum est esse irregulares omnes qui sunt causa immediata mortis alicujus, *c. Si quis*, *de Homic.* et Trid. *sess.* 14. *c.* 7.

95. — Quæritur 2. an homicida, antequam percussus moriatur, si se pœnitet, excusetur ab irregularitate? Negatur cum sententia veriore *Sanch.* et *Viva* (contra *Salm.*), causa enim physica, quæ voluntariè posita est, necessariò operatur; undè propinato veneno, non ampliùs est in ejus potestate efficere ne illud mortem inferat. Ideòque rectè *Suar.* non excusat mandantem ab irregularitate. si casu mandati revocatio non pervenit ad mandatarium (2).

96. — Quæritur 2. an sit irregularis qui fuit primus ad vulnerandum lethaliter, si vulneratus postea sit occisus ab alio? Affirmant *Fagn. Cov.* et *Ugol.* argumentum sumentes ex *cap. Significasti*, ubi Papa respondit non esse percussorem irregularem, si leviter percussit; secus verò, si lethaliter. Sed negant *Laym. Bon. Avil. Coninch. Mol.* et *Escob.* cum *Henr.* dùm *cap. Significasti* non obstat nostro casui; nam ibi agebatur quòd ambo percusserant, et nesciebatur cujus vulnere mors evenisset, ideòque respondit, si primus leviter percusserat non erat irregularis. Sed casus noster est quòd licèt primus lethaliter percusserit, mors tamen certè illata fuit ab alio; undè in jure cùm nulla adsit decisio, ideò potest excusari. Hoc nihilominùs non currit, si sciretur quòd secundus tantùm mortem accelerasset, sed etiamsi iste non percussisset, ille utique mortuus esset: v. gr. si primus gravissimè vulnerasset eum in capite, etc., tunc non posset ab irregularitate excusari (3).

97. — Sunt etiam irregulares omnes mandantes et consilium dantes, *cap. Si quis viduam*, *Dist.* 50. *cap. Significasti*, et *cap. Sicut*, *de Homic.* Sed mandans et consilium dans non fiunt irregulares, si homicidium alia de causa patratum fuisset, *Sanch.*, *Viva* (4). Quando autem dubitaretur an mandatum, aut consilium fuerit causa efficax homicidii, multi DD. ùt *Sanch. Salas*, *Nav. Salm.*, etc. non excusant; tùm quia possidet mandatum, aut consilium, donec contrarium non probatur, tùm ex *cap. Ad audientiam*, quòd in dubio homicidii tutior pars sequenda est, ut, si postea dignoscatur homicida, evitetur indecentia,

(1) *N.* 365. *et* 366. — (2) *n.* 368. — (3) *lib.* 7. *n.* 369. (4) *n.* 370.

et scandalum; et ita de mandante aut consulente dici debet. Sed excusant *Diana*, *Sporer*, et *Tamb.* quia leges loquuntur de illis qui certè sunt homicidæ causâ mandati aut consilii, non autem de illis de quibus dubitatur an sint causa illius, undè videtur quòd hæc secunda sententia non possit dici improbabilis (1).

98. — Sed si consilium antequam executioni datum sit, revocatum esset, licèt *Nav.* et *Bon.* cum *Azor.* velint etiam incurri, quia licèt illud sit revocatum, etiam influit; attamen *Suar.* (qui dicit esse commune) *Silv. Filib. P. Nav. Avil. Salas* eum excusant, quia ut excusetur consilium dans sufficit, ut sicut suo consilio concurrit moraliter in homicidium, ita, eo revocato, influxum moralem removet; et tunc homicidium potiùs imputatur malitiæ executoris, quàm consiliarii; modò tamen revocatio sit homicidæ notificata antequam crimen patraretur; et pariter, modò consilio suo non insinuaverit motiva, aut modum illud exequendi, quia tunc probabiliùs incurritur; licèt, hâc ultimâ limitatione non obstante, improbabilem non censeo oppositam sententiam *Suar.*, juxta dicta *Tom. I. Tr. X. n.* 48. (2).

99. — Incurrunt etiam omnes cooperantes, ut homicidium celeriùs, audaciùs, aut securiùs fiat: ideòque irregulares sunt 1. qui excitant ad citiùs patrandum homicidium eum qui jam paratus erat ad illud committendum, quia reverà directè est causa cur homicidium pro illo tunc fiat (3). 2. Omnes qui ad homicidium se excitant, licèt unus occidat. 3. Omnes qui præliantur in bello injusto, si ibi aliquis pereat, licèt quis certò sciat se non vulnerasse, nec sclopetum explosisse. 4. Qui ministrat arma aut pecunias ad homicidium, aut bellum injustum patrandum. 5. Accusatores, testes et judices injusti. 6. Qui verbis, aut suâ assistentiâ homicidæ animum præbet (4).

100. — Quæritur 1. an sit irregularis qui ratum habet homicidium patratum in suî gratiam? Negatur cum sententia communi et veriore *Suar. Bon. Escob. Avil.* et *Salm.* cum aliis, contra *Nav.*, etc., quia in nulla lege reperitur talis irregularitas; verum est quòd ratihabitio æquivalet mandato quoad culpam, sed non expressa est in lege, proùt expressa est excommunicatio in eos qui ratam habent clericorum percussionem (5).

101. — Quæritur 2. an sit irregularis, qui cùm possit homicidium impedire, culpabiliter non impedit? Certum

(1) *N.* 371. — (2) *n.* 373. — (3) *lib.* 7. *n.* 372. — (4) *n.* 374. — (5) *n.* 375.

est quòd si obligatio est charitatis, etiamsi odio id negligat, non fit irregularis; ita communiter *Suar. Bon.*, etc. Dubium restat, si teneretur ex justitia, nimirùm ex pacto aut officio, v. g. medici, qui ad id recipit stipendium; advocati qui tenetur defendere reum; custodis viarum, etc. Multi DD. ùt *Ronc. Hurt. Vasq. Turr. Diana*, etc. negant hunc fieri irregularem, quia negativè influit in homicidium; alii verò communiùs, ùt *Nav. Suar. Castr. Bon. Esc.* cum aliis, et *Salm.* cum pluribus aliis affirmant; quia qui ex justitia tenentur, et possunt defendere, videntur esse veri homicidæ, si non physicè, saltem moraliter. Hoc non obstante prima sententia etiam videtur probabilis, ex principio generali: quia ex sacris Canonibus non constat esse irregulares, nisi solos homicidas, mandantes, consiliatores, et qui positivè concurrunt. Præterea *Tourn.*, et *Escob.* excusant patrem, si suâ negligentiâ in cunis puer fuisset mortuus, deducentes ex *c. Quæsitum*, *de Pœnit. et rem.* ubi declarantur irregulares dumtaxat patres qui scienter negligunt impedire puerorum suffocationem in cunis (1).

102. — Quoad homicidium *casuale*, fit irregularis qui aliquâ suâ actione prævidet periculum mortis alterius, et culpabiliter negligit prospicere tali periculo; DD. communiter, et apparet ex *Clem. Si furiosus*, *de homic.* Dictum est *culpabiliter*, quia cùm hæc irregularitas sit ex delicto, requiritur peccatum mortale, ùt communiter *Suar. Bon. Tourn. Conc.*, etc. (2).

103. — Qui verò daret operam rei licitæ, adhibitâ sufficienti diligentiâ, ne accideret homicidium, non fieret irregularis, licèt indè accidat mors; ita communiter DD. cum *S. Thoma* (3): et patet ex *cap. Joannes*, *c. Dilectus*, et *c. Ultimo*, *de Homic.* Secùs autem, si sufficiens diligentia negligatur; *cap. Presbyterum*, et *cap. Ad audientiam*, *de Homic.* Dicitur sufficiens illa diligentia, quæ adhiberi solet à quolibet prudente, juxta facti qualitatem. Et advertendum quòd negligentia debet esse culpabilis mortaliter, ùt comm. DD. et probatur ex *cap. Quæsitum*, *de Pœnit. et Rem.* et ex *c. fin de Homic.* Vide dicta *n. præc.* 81. (4). Hinc infertur non esse irregularem 1. magistrum qui moderatè verberat discipulum, et patrem qui verberat filium, si casu accidat mors; secùs verò, si excederet graviter, *cap. Presbyterum*, et *cap. fin. de Homic.* 2. Qui equitando equum ferocem, casu puerum occidit, *cap. Dilectus* 1. *de Homic.* 3. Qui animal ferox cautè custoditum tenet, si illud casu

(1) *N.* 376. — (2) *lib.* 7. *n.* 377. — (3) 2. 2. *q.* 64. *a.* 8. — (4) *lib.* 7. *n.* 383.

fugit, et aliquem necat; secùs, si illud in via teneret, aut suâ negligentiâ fugeret; *Salm.* cum aliis. 4. Qui tectum reficiens, postquam viam prætergredientes admonuerit, tabulas aut lapides projiceret; *Salm.* etc. 5. Qui bonâ fide infirmo aliquid cibi, vel potûs præberet, aut si ab uno ad alium lectum eum transferret, aut eum volveret, etc. et infirmus decederet; ita communiter omnes. 6. Si sacerdos jubet incisionem alicujus membri, jam à medico præscriptam, modò illam non faciat per seipsum, *Cabass.* Imò *Conc.* excusat clericum qui chirurgum coadjuvat ad membri incisionem. Et *Nav.* et *Cov.* (et *Salm.* putant probabile) dicunt non esse hunc irregularem, licèt in animo habeat ut infirmus citò deficiat; quia licèt peccatum mortale adsit, deest tamen actio externa graviter injusta. Ego autem subjungo, modò adhibeatur diligentia ad vitandam mortem (1). 7. Medicus, si casu è vivis decedit infirmus ob pharmacum ei præstitum, *c. Ad aures*, *de Ætat. et qualit. Ord.* Et hoc procedit, etiamsi esset clericus vel monachus; modò 1. sit peritus, aut bona fide id faciat, præbendo aliquid infirmo in remedium, aut levamen. 2. Si est clericus, modò medeatur sine incisione vel adustione, *c. Sententiam*, *Ne Cler. vel Monac.* et si, non obstante incisione, aut adustione, infirmus vi mali aut ob aliam causam obiret, eum ab irregularitate excusant *Castr.* et *Salm.* cum aliis. Imò communiter dicunt *Castr. Tourn.* et *Salm.* cum multis aliis, quòd si nullus alius peritus adesset, poterit tunc clericus, vel monachus sine peccato et ab irregularitate immunis incisionem facere, et ignem applicare. Et etiamsi clericus esset beneficiatus, si incisionem aut adustionem sine necessitate adhiberet, non censetur irregularis juxta sententiam veriorem *Tourn.* cum *Pontas*, *Giball. Bon.* et *Mol.* (contra *Nav.* et *Panorm.*), quia in *c. Sententiam* fit mentio de solis clericis in Sacris (2).

104. — Si quis unquam daret operam rei illicitæ, sed non periculosæ mortis, adhibitâ sufficienti diligentiâ, non fit irregularis, licèt aliâ viâ peccet, v. gr. si quis induceret alium ad furandum sine periculo; et iste mero casu occideretur, quia tunc non est causa homicidii, cùm nec directè illud voluerit, nec indirectè illud prævîderit; ita communiter DD. contra *Palud.* et *Gabrin.*, qui citant *S. Thomam* 2. 2. *q.* 64. *a.* 8., sed perperàm, nam ibi Sanctus intelligit de eo qui aliquid homicidii periculosum facit, ùt videre est ex respons. *ad.* 1. *et* 4. Et Canon. *Cler.*

(1) *n.* 382. *v.* 4. Qui infirmo. *et fusiùs* 384, *et lib.* 3. *n.* 398. — (2) *lib.* 7. *n.* 385.

jacen. et c. *Eos verò*, *D.* 50. intelliguntur de homicidio casuali, sed directè vel indirectè volito, ùt deducitur ex *Clement. de Homicid.* (1).

105. — Majus dubium restat, an fit irregularis, qui dat operam rei illicitæ, sed mortis periculosæ, si mors evenit? Duæ sunt opiniones probabiles. Prima affirmat, et hanc tuentur *Suar. Navar. Mol. Conc. Avil.* etc. inducti ex *cap. Tua nos, de homicidio*, ubi irregularis declaratur monachus peritus, qui incisit apostema cujusdam mulieris, quæ suâ incuriâ obiit. Sed secunda sententia, quam docent *Castrop. Tourn. Laym. Spor. Tamb. Elbel*, *Bonac. Salm.* cum aliis pluribus, probabiliùs dicit, quòd si opera esset ita periculosa, ut ex illa plerùmque eveniat mors, (ùt est accendere bombardam), tunc incurritur irregularitas; quia quantalibet diligentia adhibeatur ad mortem vitandam, non potest effici ut illa opera proximè periculosa, talis non sit. Idem currit de eo qui præliatur in bello, aut inducit alium ut se periculo mortis temerè exponat. Secùs autem, si opera rarò mortem inducit, et debita diligentia adhibeatur, quia tunc homicidium non est voluntarium, nec in se, nec in causa. Ad textum *Tua nos* respondetur, quòd monachus irregularis declaratus fuit, quia incisione per *c. Sententiam* vetitâ usus fuit. Nec obstat *c. Continebatur*, *de Homic.* quod opponitur, ubi irregularis declaratus fuit quidam diaconus qui ferendo latentem falcem, et cum altero ludendo fuit causa, ut hic eum amplexans à falce feriretur, et mortem subiret; quia is diaconus habitus est irregularis in foro externo, cùm judicatum fuerit eum in debita diligentia defecisse; quare *Suar. Bonac.* dicunt, quòd si iste illud periculum non animadvertisset, in conscientia non tenebatur ad se tenendum irregularem (2).

106. — Non est irregularis qui occidit ut se defendat, quando est moderata defensio, *c. Significasti*, §. *fin. de Homic.* et *c. Clement. Si furiosus*, *eod. tit.* ubi dicitur: *Et idem* (nempe non incurri irregularitatem) *de illo censemus, qui mortem aliter evitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem.* Et licèt adversari videatur Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. dùm requirit dispensationem pro homicidio casuali, etiam pro defensione patrato; attamen dicitur cum *Ronc. Salm.* et cum Decr. S. C. Concil. intelligi de eo qui excedit, ùt exprimitur in cit. *Clement.* Præterea *Suar. Ronc. Less. Bonac. Filliuc.* etc. excusant etiam

(1) *n.* 386. — (2) *lib.* 7. *n.* 387.

qui occidit injustum invasorem innocentis; dùm irregularitas ex homicidio contrahitur ob peccatum mortale, ùt deducitur ex *cap. Ex litteris, de Homic.* Probabiliter autem dicunt *Ronc. Suar. Salm.* etc. esse irregularem illum qui conviciis et percussionibus provocaret aliquem, prævidendo periculum invasionis, si postea ob defensionem occidit aggressorem : quia tunc jam ponit actionem proximè periculosam. Ita etiam si adulter prævidendo aggressionem , adit concubinæ domum , ubi (postquam in se invasum est) ut se defendat occidit virum illius; aut si vir occideret uxorem, et adulter prævidisset hoc damnum (1).

107. — Quæritur 1. an sit irregularis qui occidit pro defendendis libertate, honore, pudicitiâ aut bonis temporalibus? Duæ adsunt sententiæ. Prima est affirmativa , quam tenent *Laym. Tourn. Spor. Navar. Silv. Armil. Fag.* etc. et probant ex *cap. Suscepimus*, in quo declaratus fuit irregularis quidam monachus qui occidit duos latrones ; et etiam ob defectum lenitatis. Negat tamen sententia communior et probabilior, quam tuentur *Suarez* (qui vocat communem) *Less. Castr. Filliuc. Bonac. Holzm. Elbel*, *Ronc. Barbos.* et *Salm.* cum multis aliis. Et probatur ex *cap. Quia te*, *D.* 50. ubi quidam Episcopus captivus factus à Saracenis, ad suam libertatem tuendam occidit multos, et postea declaratus fuit immunis ab irregularitate ab Urbano II.; et *Boverius* ad annum 1571. n. 6. et *Raynaud.* asserunt quemdam Capuccinum nuncupatum P. Anselmum de Petramellara à Turcis captum, qui, se ut ipse liberaret, septem Turcas interfecisset, à S. Pio V. immunem ab irregularitate declaratum fuisse. Item ex *cap. Interfecisti*, ubi ab irregularitate eximitur qui occidit *ad defendendum se et sua*, illud *et* significat *vel*, aliàs nemo posset defendere se solum, nisi etiam defenderet bona simul : et frustrà Pontifex apposuisset illud *sua*, si dumtaxat ob vitæ defensionem evitaretur irregularitas. Et clariùs ex *cap. Dilecta*, *de sententiis excomm.* ubi Papa declaravit licere cuidam decano defendere bona sua à violentiis cujusdam domini temporalis, et temporalibus viribus (nempe armis) et gladio spirituali; rationem adducens, legibus permissum esse *vim vi repellere et defensare;* undè observatur quòd Papa censebat eâdem ratione, quâ quis potest defendere se ipsum, posse defendere etiam bona. Igitur sicut qui pro suî defensione occidit, non fit irregularis; ita nec pro tuendis bonis; modò non excedatur,

(1) *Lib.* 7. *n.* 388.

et sint magni valoris (Vide *Tom. I. Tract. VIII. num.* 15.). Et etiam assistit ratio, dùm talis irregularitas non esset ex delicto, quia sine peccato, ùt probatum est in *Tr. VIII. n. citat.*, nec ex defectu, quia hæc incurritur tantùm à ministris publicis justitiæ, à militibus in pugna offensiva, et à clericis qui exercent medicinam cum incisione, et adustione, ùt dictum est. Ad *cap. Suscepimus*, respondetur quòd monachus excessit in defensione; nam postquam furtum de latronum manibus vindicavit, ille voluit eos vinctos ad Abbatem conducere, cùm jam poterat eos dimittere, ubi bona jam nactus erat (1).

108. — Quæritur 2. an reputandum sit casuale homicidium commissum in rixa? Ita censetur à *Diana*, et *Salm.* cum *Machado*, *Henriq. Rodrig.*, etc., quia homicidium voluntarium propriè est illud quod ex proposito commissum est, et per insidias, ùt loquitur Trid. *per industriam, et insidias* (*sess.* 14. *c.* 7. *de Reform.*): sed probabiliùs negant *Suar. Navar. Holzm. Spor. Tamb.* et *Dian.* cum *Hurtad.*; nam Trid. post verba allata, subjungit: *Qui suâ voluntate homicidium perpetraverit ,... nullo tempore ad sacros Ord. promoveri possit.* Qui in rixa occidit, jam occidit sua voluntate, et ex proposito (licet commotus subitâ irâ), et perpetrat homicidium quod facere intendit. Verba *per industriam, et per insidias* explicat *Glossa* in *c.* 1. *de Homic.* (undè Trident. transcripsit verba in cit. *cap.* 7.) hoc modo: *Per industriam*, id est, *non casu.* Et idem Concilium seipsum declarat, dùm post verba allata quæ à *cap.* 1. *de Homic.* mutuata sunt, explicat eorum sensum, subjungens, *suâ voluntate*, et *ex proposito*, ad differentiam casualis, de quo prosequitur sermo in secunda parte.

109. — Incurritur irregularitas etiam per mutilationem, *c. Significasti*, *de Homic.* et *Clem. Furiosus*, *eod. tit.* Sed hìc fit dubium, quid intelligatur sub nomine mutilationis membri? communissimè, et probabiliùs dicunt *Bon. Castr. Conc. Habert, Tour. Cabass. Nav. Av.* et *Salm.* cum pluribus aliis, quòd intelligitur illa pars corporis, quæ proprium officium habet distinctum ab aliis, ùt oculus ad videndum, manus ad operandum, pes ad ambulandum, lingua ad loquendum, etc., ideòque cætera, quæ inserviunt ad ornamentum, non reputantur membra, ùt dentes, ungues, capilli, aures (nam sublatis cartilaginibus, etiam auditur), nasus, digitus quicumque sit; *Bonac.*

(1) *Lib.* 7. *n.* 389.

Castr. Tourn. et *Salm.* cum aliis pluribus. Et si in *can. Qui partem, Dist.* 55. declaratur irregularis quidam qui sibi digitum recidit, id factum fuit ad puniendam sævitiam in propriam personam; *Tourn. Bonac. Castr.* et *Salm.* cum multis aliis, et constat ex ipsomet textu (1).

110. — Quæritur 1. an sit irregularis, qui alteri abscindit testiculos, aut aliam corporis partem? Negant *Bonac. Aver.* et *Cornejus*, quia illi non sunt membra, sed partes membri; sed probabiliùs affirmant *Ronc. Castr.* et *Salm.* cum *Diana*, quia testiculi jam propriam operationem habent, nempe elaborare semen aptum ad generandum (modò hæc abscissio sit injusta); secùs verò si tantùm unum abscindat, quia uterque ad eamdem operationem concurrit. Esset irregularis qui abscinderet mulieri unam mamillam, quia officium unius est independens ab alterius. Idem docent *Suar.* et alii apud *Vivam* de eo qui abscinderet alteri medietatem manûs; *Tournely* tamen id negat, quia in *cap.* 2. *de Cler. ægrot.* qui duos digitos amisit, et medietatem manûs, non dicitur mutilatus, sed debilitatus, et communiter dicunt, quòd qui debile alteri redderet membrum, licèt inhabilem suo muneri redderet, non fieret irregularis; *Navar. Gibal. Suar. Av. Salmant.* cum multis aliis, et *Croix* cum aliis; imò *Castr. Nav.* et *Covar.* etiamsi membrum restaret mortuum; sed huic adversantur valdè probabiliter *Suar. Cabass.* et *Salm.*, quia tale membrum, licèt materialiter non sit mutilatum, reverà tamen est abscissum formaliter; dùm non est ampliùs animatum; sicut contrà probabiliter dicunt *Salm.* quòd qui abscinderet hujusmodi membrum aridum, non fieret irregularis. Nec qui excæcaret aliquem, quin oculum foras obrueret, quia non esset mutilatio; *Busemb. Dian.* et *Megala.* In his irregularitatibus ex mutilatione, quando est secreta, potest dispensare Episcopus, cùm tantùm ei vetitum sit in homicidio voluntario; *Suarez*, *Bonac.*, etc.

111. — Quoad dispensationes super his irregularitatibus, vide *Tract. seq. de Privil. n.* 51. *et* 106 (2).

(1) *Lib.* 7. *n.* 365. *et* 415. — (2) *n.* 380. *et* 381.

PUNCTUM V.

De irregularitate ex defectu.

112. — Prima est ex defectu animæ, ex quo sunt irregulares omnes amentes, phrenetici, epileptici, sive lunatici, et obsessi. Quoad amentes (et idem de cæteris) distinguendum : aut talis defectus suboritur post Ordinationem, et tunc, cessato defectu per diuturnum tempus plurimorum annorum, Ordinarii judicio poterit ministrare in susceptis Ordinibus; *Suar. Nav. Silv. S. Bonav. Bonac.* et multissimi alii : si adhuc non est ordinatus, non poterit ampliùs ordinari, si origo dependet à causa permanente, nempe ab organorum læsione, quia hujusmodi relabuntur, *c. Maritum* 2., *D.* 33. Secùs si defectus ab aliqua accidentali causa proveniret, ùt à febri, vulnere, aut ab aliqua transeunte passione; *Suarez*, *Bonac. Ronc.*, etc. (1).

113. — Idem dicendum de lunaticis, et obsessis; si morbus præcessit Ordinationem, sunt perpetuò irregulares, *can. Communiter, Dist.* 33. Advertit *Cabass.* quòd si talis morbus accidit in impubertate, et postea perfectè ab illo convaluit in pubertate, possit ordinari, quia asserit *Hippocrates*, quòd epilepsia sæpè in pubertate perfectè curatur; sed si accideret in pubertate, præsertim post annum 25, desperatur quasi posse convalescere. Ex cit. *c. Communiter* habetur, quòd si per annum sit liber sive à morbo,

(1) *Lib.* 7. *n.* 398.

sive à dæmonis vexatione, judicio Episcopi potest ad Ordinis suscepti administrationem admitti. Imò dicunt comm. DD. *Suar. Nav. Laym. S. Antonin.*, etc., quòd si talis morbus rarò accidit (nempe semel in mense), nisi infirmus in terram cadat, nec spumet, adjuncto sibi sacerdote jejuno, poterit privatim celebrare (1).

114. — Illiterati qui sufficienti doctrinâ pro Ordinibus præditi non sunt. Pro *prima Tonsura* saltem legere et scribere sciant; Trid. *sess* 23. *cap.* 4. *de Reform.* Pro *Ordinibus minoribus*, sciant linguam latinam, *loc. cit. cap.* 11. Pro *subdiaconatu, et diaconatu*, ultrà litterarum humaniorum peritiam, requiritur scientia eorum, quæ sunt necessaria ad præfatorum Ordinum exercitium; *ib. cap* 13. Pro *sacerdotio* requiritur scientia ad docendum populum ea quæ sunt necessaria ad salutem, et ad Sacramentorum administrationem; *ibid. c.* 14. Sed quoad Regulares vitæ contemplativæ addictos, sufficit eos grammaticam callere; secùs irregularitas est de *jure divino*, adeò ut nec Papa possit in hoc dispensare (2). Vide in *Append. III. n.* 35. et 36. *de Exam. Ordinand.*

115. — Neophiti, illi nempe qui in adulta ætate recenter sunt baptizati. Sed si elapso aliquo tempore, Ordinarius eos sacris Ordinibus judicat idoneos, possunt ordinari; *Suar. in* 3. *D. Thom. p. Disp.* 43. *Sect.* 3. *concl.* 2. *n.* 6. *et* 7. *Sanch. in Dec. l.* 2. *c.* 28. *n.* 11. *Bonac.* apud *Thesaur. Decis. S. C. tract.* 1. *part.* 97. Sed putat *Toletus*, quod post 10. annos non sunt ampliùs irregulares (3).

116. — *Secunda* est ex defectu corporis. Et hæc duobus ex capitibus incurritur, aut quia ad exercitium Ordinis ineptus quis redditur: aut quia aliis notabilem indecentiam aut horrorem affert; ita DD. comm. cum *S. Thoma* (4). Hinc ex primo capite est irregularis cæcus omninò, *c. cult. D.* 55. Sed in hoc notanda sunt plura: 1. quòd si quis jam sit sacerdos, et constet eum non posse errare, potest dispensari à Papa ad celebrandum, proùt 23. Augusti 1725. S. C. dispensavit cum quodam parocho Florentino, ut celebraret cum assistentia sacerdotis (5). 2. Quòd si quis caret visu oculi sinistri, est irregularis, ùt docent DD. communissimè. Nonnulli tamen excipiunt si dexter oculus sit aptus ad legendum Canonem, imò dicunt posse huic prospici incommodo aptando Missale juxta me-

(1) *Lib.* 7. *n.* 399. — (2) *lib* 6. *n.* 791. *v.* Quær. II. *et* III. *et l.* 7. *n.* 401. — (3) *lib.* 7. *n.* 402. — (4) *Suppl. q.* 39. *a.* 6. — (5) *lib.* 7. *n.* 404.

dium altaris; *Laym. Dian. Croix* et multi alii, et *P. Suar.* id vocat practicè probabile. 3. Quòd cæcutiens est irregularis ad suscipiendos Ordines, sed ad susceptorum exercitium potest cum eo dispensari, ut possit celebrare Missam de beatissima Virgine diebus festivis, et defunctorum in ferialibus (1). *Lambertinus* loco cit. dicit quòd pro omninò cæco non dispensatur, ne ad primam quidem Tonsuram, ut habilis fiat ad beneficium. 4. Quod visu debilis, si potest perspicillis uti, aut si obliquè intuetur (vulgò *Guercio*) non est irregularis. DD. communiter.

117. — II. *Surdus* qui penitùs non audit; ita communiter DD. ex *can.* 7. qui appellatur *Apostolorum*, ob indecentiam quòd non possit audire vocem ministri. Hanc indecentiam tamen negant *Henriq. Præpos. Gobat.*, nam potest ex aliis signis percipere quid minister responderit, sed communissima est contraria; concedunt tamen *Bonac. Tambur. Conc. Castrop. Laym. Nav.* et *Salmant.* cum aliis, quòd si surditas sacerdoti supervenerit post sacerdotium, faciliùs toleratur defectus, sicut de cæcutiente. Surdaster vero excusatur ab irregularitate (2).

118. — III. *Mutus*, sive talis omninò sit, sive verbum proferre nequeat, quin aliquid omittat, *Tourn.* et *Holzm.*, et *Salm.*; addunt etiam si loqui nequeat nisi cum magna difficultate. Et idem dicit *Holzm.* de eo qui loquelam valdè præcipitem habet. Balbutientes aut dentibus carentes non sunt irregulares, modò risui, aut contemptui aliis non sint; *Navar. Tamburin. Coninch. Sayr. Filliuc. Præpos.*, etc. (3).

119. — IV. *Claudus*, aut qui tibiis caret. aut qui sine baculo non potest ad altare accedere, *can. Nullus Episcopus*, 54. *de Consecrat. D.* 1. Hoc explicatur à Glossa: *Si sine baculo non possit sustentari in altari*, et ita explicant reliqui AA. Cæterùm non est irregularis, qui hoc non indiget, *can. Si quis* 10. *D.* 55. aut qui sit distortis tibiis, quia talis defectus veste talari abscondi potest; *Tournely, Croix*, *Salmant.*, etc. Excipit *Laym.* modò non sit valdè deformis. Qui utitur tibiâ ligneâ, et jam reperitur sacerdos, cùm possit indecentia reparari, Ordinarii judicio benè potest celebrare; *Tambur. Silv. Rosel. Major.* et *Gibal.* (4).

120. — V. Qui caret manu, aut digitis omnibus, aut pollice tantùm, *cap. ultim. de Corpor. vitiat.*; idem dicunt *Busemb. Ren. Tambur. Filliuc. Bon. Suar.*, etc. si careret

(1) *Lambert. Notif.* 4. *n.* 5. *et cit. n.* 404. — (2) — *lib.* 7. *n.* 405. — (3) *lib.* 7. *n.* 406. — (4) *n.* 407.

indice aut pollicis parte, non autem solis unguibus, *cap. Thomas eod. titul.*; aut si illi digiti sint adeò debiles, ut non possint Hostiam elevare, vel eam frangere, cit *c. Thomas*. Si autem careret indice, et jam esset ordinatus, potest adhibere digitos posteriores, aut in necessitate potest iis etiam ministrare Eucharistiam (1). Si verò tribus posterioribus digitis careret, etiam esset irregularis (secùs si duobus); ita *Anacl. Holzm. Cajet. Nav. Tourn.* et *Pontas*. Notat tamen *Tourn.* quòd si quis careat indice, poterit dispensationem impetrare (2).

121. — VI. Qui laborat febri continuâ (non autem quartanâ aut levi), aut gravi capitis dolore, adeò ut non posset celebrare sine periculo graviter errandi aut deficiendi; *Bon. Sayr. Sot. Avil.* Item paralyticus, cujus manus ita tremunt, ut adsit periculum effundendi calicem; *Bus. Conc. Castr.*, etc. Qui patitur talem tussim, ut periculum adsit in communicando, et præsertim exspuendi sanguinem; *Bon. Ugol. Majol.*, etc. Abstemius qui in periculo est vomitûs; *Tourn.* et *Concina* : et cum isto nec Papa dispensare potest (3).

122. — Ex secundo capite, quòd incurratur irregularitas ex vitio corporis, deformitatem, aut horrorem afferente, *c. Presbyterum, de Cler. ægrot. et seq.* fiunt irregulares I. illi qui carent aliquo membro, v. gr. naso, *c. Penult. de corp. vit.*, aut habet illud valdè distortum, aut valdè aduncum, aut valdè elevatum; *Tamb. Bonac. Viva*, etc. Ille cui oculus obrutus est, *c. ult. D.* 55. Probabiliter tamen dicunt *Sylv. Tourn. Pont. Ronc.* cum *Tamb.*, etc. quòd tollitur talis irregularitas, si possit oculo crystallino reparari. Ita pariter qui caret auriculis, nisi talis deformitas capillis, aut aliter tegatur; *Bus. Diana*, *Bon. Salm.* et *Tourn.* cum aliis (4).

123. — II. Leprosi, *cap. Tua nos*, *de Cleric. ægrot.* propter scandalum et abominationem populi; undè in privato celebrare possunt; *Castr. Salm. Bon.* cum aliis; ita etiam qui habet labia corrosa, vel ad instar leporis abscissa; *Tamb. Tourn.* et *Viva*. Ita pariter laborans morbo gallico foris apparente; *Tourn.* et *Holzm.*, aut habens faciem valdè maculatam; *Laym.* (5).

124. — III. Monstruosi, nempe qui gibbam habent valdè enormem; *Bus. Anacl. Bon.*, etc. Pigmæi, sive nani, staturâ ita breves, ut ad risum moveant, præsertim si capite sint nimis grandi; *Tamb. Ren. Tourn.*, etc., aut si non possent

(1) *N.* 408. — (2) *ibid.* — (3) *n.* 409. — (4) *lib.* 7. *n.* 410. — (5) *n.* 411.

tantùm brachia distendere, quantùm opus esset ad altaris ministerium. Ætiopes qui apud nos risum afferrent, *Tourn.*, etc. Hermaphroditi; licèt dicant *Tolet. Escob.* cum *Tourn.* contra *Conin.*, quòd si hic defectus est occultus, et prævaleret sexus virilis, non inducit irregularitatem. Notandum cæteroquin quòd si hi defectus superveniunt Ordinibus sacris, potest sacerdos exercere illos actus quos potest, v. gr. si sacerdos est cæcus, potest confessiones audire, etc. *cap.* 7. *de Cler. ægrot.* (1).

125. — Eunuchus qui morbi causâ abscissus est, aut in infantia, vel propter injuriam alterius, aut à domino, non est irregularis. Sed irregularis est si se ipse abscindere fecit, aut etiam ab aliis ipso consentiente, licèt zelo castitatis, *cap. Si quis à medicis*, *c. Si quis* 4. *D.* 55. et alia *cap. De Corp. vitiat.* (2). Putant probabile *Palaus*, *Tamb.* et *Pelliz.* contra *Suar. Molin.* et *Sayr.* quòd si quis sibi abscinderet testiculos ad vocis conservationem, non fit irregularis, dicentes quòd textus allati loquuntur de abscissione, aut sectione, quæ intelligi potest, si abscindantur virilia omninò (3).

126. — *Tertia* irregularitas provenit ex defectu natalium. Et ex hoc sunt irregulares omnes illegitimi, *cap.* 1. *et ultim. de Fil. Presb.*, licèt sint occulti; communiter DD. (4). Possunt hi legitimari per subsequens matrimonium, modò non sint spurii; nempe nati tempore quo validè non poterat matrimonium contrahi, v. gr. quia tunc temporis matrimonio unus illorum cum alia ligatus erat, *c. Tanta*, *qui filii*, *etc.* Sufficit tamen ad legitimandam prolem, et ad reddendam immunem à tali defectu natalium, quòd matrimonium contrahi poterat tempore nativitatis; ita probabiliter *Sanch. Pont. Anacl. Bon.* et *Salm.* cum multis aliis contra *Suar.* et *Tourn.* ex *cap. Tanta*, ubi dicitur: *Si vir vivente uxore aliam cognoverit, et ex ea prolem susceperit*, nam tò *susceperit*, respicit veriùs nativitatem, quàm conceptionem (5). Et novissimè Bened. XIV. hanc sententiam amplissimâ dissertatione in forma epistolæ responsivæ, incip. *Redditæ Nobis* (6), ad Archiep. S. Domin. in insula Hispaniola illustraverit, et sic de hoc casu §. 3. suum sensum aperit: *In qua controversia satis ardua cùm inveniantur textus textibus contrarii, cùm doctores doctoribus adversentur, si à Nobis judicium interponendum foret, non aliter id à Nobis fieret, quàm secundùm sententiam in tribunalibus*,

(1) *n.* 412. — (2) *n.* 416. — (3) *lib.* 7. *n.* 418. — (4) *n.* 420. — (5) *n.* 422. — (6) *Bullar. suo tom.* 1. *in Ordine* 215. *in edit. Mechl. t.* 3. *p.* 5.

et curia illius regionis receptam, in qua esset pronuntiandum. In §. 4. procedit ad aliud dubium, quod ita resolvit: *Sed... quum certum sit matrimonium inter illius parentes ritè contractum, incertum verò tempus, quo filius conceptus, et in lucem editus fuit: filium hunc legitimum censeremus, cùm judex in dubio debeat in bonum, et commoda prolis propensus esse.* His positis, sic ego pro prima sententia argumentor. Igitur si in dubio judex in bonum prolis judicare debet, ubi talis casus nullâ tribunalium sententiâ decisus reperitur, cùm simus in dubio ob textuum, et doctorum discrepantiam, potiùs proles judicanda est legitima, quàm illegitima, siquidem etiam in hoc casu certum est eam in matrimonii constantia editam fuisse, et incertum an debeat attendi tempus conceptionis, an verò ortûs.

127. — Hinc notandum 1. cum *Salm.* quòd si filius naturalis ordinatus esset ante matrimonium parentum adulterorum, poterit ritè ministrare, secuto eorum matrimonio, sine dispensatione. 2. Quòd talis legitimatio fit per matrimonium ratum dumtaxat, cit. *c. Tanta.* 3. Quòd filii nati ex matrimonio irrito ob impedimentum occultum, sed valido putato, saltem ex una parte conjugum, legitimi censentur; ita DD. communiter ex *c. Cùm inter* 2. *Qui filii sint legitimi*, et *c. Ex tenore, eod. tit.* Secùs autem si ambo parentes erant in mala fide, *c. Cùm inhibitio, §. Si quis, de Cland. desp.* 4. Quòd filii nati ex matrimonio contracto in gradu prohibito, omissis proclamationibus, nec accedente Episcopi dispensatione, licèt contracto coram parocho, et testibus, censentur illegitimi, non obstante quòd in bona fide, aut ex ignorantia illud contraxissent, *c. Cum inhibitio, eod. tit. §. Si quis* (1).

128. — Filii legitimantur I. per professionem religiosam, ùt dictum est *n.* 85. II. Per Pontificis dispensationem, qui solus potest cum illegitimis dispensare, et concedere legitimationem, quoad omnes effectus; communiter DD. cum *Sanch. Castr. Salm.*, etc. (2). Quid possint circa hoc Episcopi, et Prælati regulares, vide *Tr. XX. de Priv. n.* 51. *et* 106.

129. — Quæritur an filii expositi (nempe nati ex parentibus ignotis) sint irregulares? Affirmant multi, proùt *Tourn. Fill. Bon.*, etc., quia vehementes adsunt conjecturæ hos esse illegitimos, dùm nunquam videntur parentes (quantumvis egestate laborent) eo esse animo crudeliori,

(1) *Lib.* 7. *n.* 423. 424. *et* 425. — (2) *n.* 426. *et* 427.

ut velint propriam prolem exponere; inauditum enim hucusque est, quòd prægnans mater partum suum in ecclesiam baptizandum non conferri curaverit, et quòd post Baptismum, si observaretur deesse filium matri, justitia de hoc non inquireret. Secunda sententia tamen probabilior est cum *Cast. Pont.* et *Salm.*; et *Suar.* vocat probabilem; nam ut aliquis sit irregularis, debet constare eum esse illegitimum, sed expositi sunt dubiè tales, dùm aliquando paupertate oppressi parentes filios exponunt. Et AA. citati asserunt Greg. XIV. anno 1591. in favorem cujuslibet confraternitatis pro expositis erectæ declarasse tales expositos non fore habendos illegitimos, donec tales non probarentur; *Gibal.* apud *Tourn.* (1).

130. — *Quarta* ex defectu ætatis: sed de hoc loquemur in *App. III. de exam. Ordinand. n.* 43. *et* 44.

131. — *Quinta* ex defectu *Sacramenti*, aut significationis matrimonii, quod significat conjunctionem Christi unici sponsi cum Ecclesia unica sponsa, et contrahitur per *bigamiam*, in quantùm, quia bigamus, qui carnem suam cum pluribus divisit uxoribus, talem unionem non repræsentat. Et talis irregularitas constat ex toto tit. *de bigamia*. Definitur bigamia : *Est matrimonio multiplicatio*. Et est trifariam : vera, interpretativa, et similitudinaria. I. *Vera* est quando successivè unus duxit plures uxores, et cum omnibus matrimonium consummavit, modo quo dictum est *Tractatu XVIII. n.* 68. *c. Præcipimus,* et *cap. Debitum de Bigam.* (2).

132. — II. *Interpretativa* habetur cùm quis contraxit et consummavit matrimonium cum vidua jam priùs à primo viro cognita, et licèt cum ista invalidè contraxisset, ùt habetur ex *c. A nobis*, *de Bigam.*, aut cum corrupta ab aliis, *c. ultim. D.* 51. aut cùm cognoscit propriam uxorem, postquam hæc adulteravit, *c. Si cujus*, et *c. Si laicis*, *D.* 39., aut si quis contraxisset, et consummasset duo matrimonia, unum validum, invalidum alterum. De hac ultima specie textus non reperitur aliquis, sed adest commune DD. judicium ex *c. Nuper,* cum *S. Th.* (3). Super hac Bigamia *tres* occurrunt quæstiones.

133. — Quæritur 1. an sit irregularis qui bona fide contrahit cum corrupta? Affirmant communiter DD. cum *S. Th.* (4) (contra *Sa*, *Ledesma*, etc.) quia cùm hæc sit irregularitas ex defectu significationis Christi cum Ecclesia sua unica

(1) *Lib.* 7. *n.* 432. — (2) *n.* 436. — (3) *Suppl. q.* 66. *a.* 2. — (4) *loc. cit. a.* 3. *ad* 3.

sponsa, bona fides non efficit, quin viri caro cum corrupta divisa sit, licèt credat illam esse virginem (1).

134. — Quæritur 2. an fiat irregularis qui contrahit invalidè cum corrupta ob aliquod impedimentum dirimens? *Prima* sententia est affirmativa, et hanc tenent *Suarez* (qui vocat communem) *Tourn. Cov. Cornejus;* ita etiam *Fagnanus* (2) cum *Host. Joanne Andrea*, Card. *Brut.* et omnibus cæteris (ùt ipse dicit) de clerico non in *Sacris*, et cum *Silv.* et *Nav.* de laico. Et probatur ex *cap. A nobis, de Bigam.,* ubi declaratus fuit irregularis subdiaconus qui contraxerat cum vidua, inter quos (dixit Inn. III.) licèt *non fuerit vinculum maritale contractum* (stante inhabilitate eorum), *cum eo tamen tanquam cum marito viduæ dispensare non licet*, *non propter Sacramenti defectum*, *sed propter affectum intentionis cum opere secuto:* Ubi jam observatur quòd talis subdiaconus non fuit declaratus irregularis, quia post contractum conjugium spirituale per Ordinem sacrum, contraxit conjugium carnale, sed quia se conjunxit cum vidua, quam ob causam habitus fuit *tamquam maritus viduæ propter affectum intentionis*, *etc. Secunda* sententia negat talem irregularitatem, et hujus sunt *Sanch. Nav.* et *Salm.* cum quadam Decis. S. C. apud *Farinacium*, dicendo quòd talis subdiaconus habitus fuit irregularis, quia contraxit duo matrimonia, unum spirituale, et alterum carnale, licèt invalidum. Ad hanc rationem probatio primæ sententiæ pro responsione etiam valet (3). Contrà irregularitas ab adversariis intellecta contrahitur à subdiacono, licèt contraheretur cum virgine, ùt dicemus *n.* 140. Ad decisionem S. C. respondemus, quòd decisiones allatæ à *Farinacio* fuerunt declaratæ incertæ à Greg. XIV. ann. 1621. (4). Et notandum hìc quòd die 29. Aug. 1631. de mandato Urbani VIII. fuit declaratum à S. C. non esse præstandam fidem Decret. S. C. nisi illa authenticè constarent, nempe cum subscriptione Cardinalis Præfecti (5).

135. — Quæritur 3. an sit irregularis qui uxorem adulteram cognovit, quando adulterium est occultum? Negant *Henr.* et alii apud *Elbel:* ex *c. Si cujus*, *D.* 34., ubi dicitur: *Si evidenter fuerit comprobatum uxorem adulterium commisisse.* Sed nos affirmamus cum communi apud *Elb.;* et sic sentiunt *Tourn.* et *Konc.* cum *Suar. Ugol.* et *Filliuc.* Et hoc currit etiamsi uxor vi oppressa fuisset. Ratio est

(1) *Lib.* 7. *n.* 439. — (2) *in* 2. *part.* 1. *Decret. c. Nuper à nobis*, *de bigam. n.* 13. *et* 44. — (3) *lib.* 7. *n.* 440. — (4) *Ap. Croix l.* 1. *n.* 219. — (5) *Vide Potestas t.* 1. *n.* 219.

eadem casûs primi quæsiti; ideòque parùm refert utrùm vi oppressa sit, aut vir non sit culpæ reus, dùm semper reverà adfuit divisio carnis; ita *Fagn.* (1) cum *Ugol. Host.*, etc. dicens : *Non agitur hìc de vitio ordinandi, sed de defectu Sacramenti, quem etiam ignorans potest pati.* Ad textum respondetur quòd verba *si evidenter comprobatum, etc.* tantùm probant, quòd si vir non est certus de adulterio uxoris, non est censendus irregularis (2), licèt maritus adulterii inscius esset, tamen in se est irregularis (3).

136. — Ex hoc infertur 1. quòd idem dicendum est ob eamdem rationem cum *S. Thoma* (4), *Suarez*, *Tourn. Conc. S. Antonin.* et multissimis aliis communissimè de eo qui contrahit duo matrimonia invalida (5), licèt in bona fide, ùt deducitur ex præfato *c. A nobis*, explicato *num.* 132. Fit 2. etiam irregularis qui fictè contrahit secundum matrimonium ad copulam extorquendam; ita *Suar. Tourn.* et *Salm.* cum aliis contra *Palaum* qui innititur verbis *propter effectum intentionis;* sed nos dicimus quòd hæc verba non significant, quòd ille subdiaconus verè cogitasset verum contrahere matrimonium, dùm illum latere non poterat id effici non posse, sed quòd affectum habebat in executionem illud ponere. Itaque idem est desiderare matrimonium impossibile in effectum ponere, ac fingere illud efficere, quod efficere non intendit (6).

137. — Glossa in *can. Si cujus, D.* 34. proponit casum : Si vir adulterii accusaret uxorem, et lite pendente, quæsitus esset de debito conjugali, an reddendo fieret irregularis? Respondetur quòd dato quòd vir non est certus de uxoris adulterio, cùm certè teneatur reddere, tunc ille (ait Glossa) *potiùs dicitur cognosci ab uxore, quàm cognoscere ipsam*, ideòque reddendo non fieret irregularis. Hâc ratione ductus puto idem dicendum de viro qui bonâ fide contraxit cum corrupta ùt in *n.* 135. et 136. si reddit, et non petit : ac de eo qui reddit uxori occultè adulteræ.

138. — III. Bigamia *similitudinaria* contrahitur per matrimonium (licèt nullum, et licèt cum virgine) contractum post voti solemnis emissionem, sive religionis, sive Ordinis sacri. Hæc bigamia inducit irregularitatem, quoties matrimonium consummatum est, *c.* 13. *Quotquot*, et *Can.* 23. *Monacho*, 27. *q.* 1. ubi dicitur : *Si postea uxori fuerit sociatus, nunquam ecclesiastici gradûs officium sortiatur.* Dicunt *Hurtad. Abb.* et *Archid.* quòd hæc irregularitas

(1) *Fagn. In* 2. *part.* 1. *Decretal. cap. Nuper à nobis de bigam. n.* 5. — (2) *lib.* 7. *n.* 442. — (3) *n.* 443. — (4) *Suppl. q.* 66. *a.* 2. — (5) *lib.* 7. *n.* 445. — (6) *n.* 447.

contrahitur tantùm à monachis; sed communissimè DD. docent incurri etiam à clerico in Sacris, ex *cap.* 1. *Qui Cler. vel Mon.*, ubi dicitur quòd Episcopus possit dispensare cum diacono qui uxorem duxerat, ad ministrandum, etc.; et *c.* 2. *eod. tit.* ubi præcipitur Episcopo ne permittat subdiacono, qui matrimonio jungitur, ministrare. Sed putat *Sanch.* hanc irregularitatem potiùs ex delicto, quàm ex bigamia. Attamen non esset irregularis qui Sacris non initiatus matrimonium cum moniali contraheret, quia leges loquuntur de eo qui matrimonio jungitur post proprium votum (1).

139. — Hæc irregularitas bigamiæ non tollitur per Baptismum, *can. Si quis viduam, D.* 34.; ita commun. cum *S. Thoma* (2). Potest tamen dispensare Papa ex gravi causa; *Sanch. Conc. Salm.* cum aliis; et *Tourn.* cum communi affert Lucium III. jam dispensasse (3). Quid autem possint Episcopi, et Regulares, vide *seq. Tr. XX. de Privil. n.* 51. *et* 106.

140. — *Sexta* oritur ex infamia. Sed de hac sat actum est *num.* 81. et 82. *Septima* ex defectu libertatis; hinc sunt irregulares 1. servi, nempe mancipia donec libertate donentur. Sed si servus, sciente et non contradicente domino, ordinetur (licèt primâ Tonsurâ), eodem actu libertatem acquirit, *can. Si Servus*, et *can. Nulli, D.* 54.; potest tamen eum donare libertate, cum conditione, ut ei inserviat in iis quæ clericali statui non repugnant, et deducitur ex *cap. Nullus, de Serv. non ord.* Sed si, inscio domino, ordinatus esset, remanet servus, modò non sit in Sacris, et modò ab Episcopo, aut à coöperantibus duplum non reddatur domino; sed si isti essent impotentes, servus, etiamsi diaconus, remanet servus, et si est sacerdos, tenetur inservire in iis quæ statum decent, et celebrare pro domino : modò dominus id cognoscendo per annum non dissimulet (4).

141. — II. *Uxorati*, si uxores non consentiunt, et voto castitatis non se adstringunt, *cap. ult. de Temp. Ord. in* 6. et *Extrav. Antiq. de Voto;* et etiamsi matrimonium esset ratum dumtaxat; quia tantùm permissum est infra duos menses ingredi religionem, *ead. Extrav.* : probabile tamen est, quòd si ordinatus esset in Sacris, non teneretur ad ingrediendam religionem, cùm hoc sit onus nimis grave; *Sanch. Aver. Salm. Sanct. Antonin.* etc. (5).

142. — Quæritur an maritus possit initiari Sacris, aut

(1) *Lib.* 7. *n.* 448. *et* 449. — (2) *Suppl. q.* 66. *a.* 1. — (3) *lib.* 7. *n.* 450. *et seq.* — (4) *n.* 455. — (5) *Lib.* 6. *n.* 812.

religionem ingredi cum uxoris licentia, si illa religionis statum non amplectitur? Alii AA. negant innixi *cap. Conjugatus*, *de Conver. conjug.*, ubi dicitur quòd maritus ordinari non potest, *nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus;* igitur dicunt sufficere si uxor castitatem voveat; dùm textus dicit *continentiam* (non jam religionem) *profitente.* Sed omninò negandum, cùm id luculenter sit expressum in *cap. Cùm sis*, *eod. tit.*, ubi dicitur: *Ignorare non debet SS. Patrum constitutioni esse contrarium, ut vir, uxore suâ, aut uxor, viro ejus non assumente religionis habitum, debeat ad religionem transire.* Idem respondit Nicolaus Papa in *can. Scripsimus* 27. *q.* 2. de uxore regis Lotharii dicens: *Non hoc aliter fieri posse, nisi eandem vitam conjux ejus ac Lotharius elegerit.* Et ad textum oppositum respondetur, quòd verbum *profitente*, intelligendum est de professione solemni. Cæterùm omnes conveniunt quòd si uxor est juvenis, non potest in sæculo remanere, si vir religionem ingreditur; contrà si illa est ætate provectâ, idem textus *Cùm sis*, concedit quòd possit remanere in sæculo, simplex votum castitatis emittendo.

143. — III. *Curialistæ* qui tenentur servire curiæ sive juramento, sive stipendio, proùt sunt judices, advocati, etc. per illud tempus quo ea officia durant, *c.* 1. 2. et 3. *D.* 15. modò licentiam à Papa, aut à consuetudine non obtinuerint, ut possint ea munia exercere, proùt sunt regii consiliarii in causis civilibus; *Laym. Castrop. Suar. Salm.* cum aliis (1). IV. Milites pro eo tempore quo juramento adstricti sunt. Item thesaurarii, depositarii publici, et alii qui rempublicam administrant. Item excubiæ regis, et cæteri omnes qui aliquo severitatis munere, aut turpi funguntur, aut ministrum egerunt in causa sanguinis (2).

144. — *Octava* est ex defectu lenitatis, nempe ex licita mutilatione, vel occisione in bello offensivo licèt justo. Sed ad incurrendam hanc irregularitatem, oportet ut occisio manu propriâ sit facta; *Busemb. Holzm.* et *Lambertinus*, ex *cap. Dilectus*, et *cap. Significasti*, *de Homic.* Dicunt *Busemb.* et *Bonacin.* quòd qui in bello justo hortaretur ad occidendum istum vel illum, fieret irregularis; sed probabiliter contradicunt *Salm.*, quia textus loquitur de eo qui occidit, vel mutilat, non verò de eo qui hortatur. Sed si bellum est justum, et non est offensivum, sed defensivum, occidens non fit irregularis, *cap.* 2. *de*

(1) *lib.* 7. *n.* 456. — (2) *ibid.*

Imm. eccl. et *Clem. un. de Homic.* In bello autem injusto sufficit, ut unus occidatur, ut omnes fiant irregulares; omnes DD. cum *S. Thoma* 2. 2. *q.* 64. *a.* 8. (1). Hìc notandum clericum (modò fuerit in Sacris, aut beneficiatus, et etiam in conflictu bombas emiserit) esse irregularem, si militat, etiamsi juret se ne unum quidem læsisse, ùt apud *Lambertin.* legere est *Notif.* 101. *n.* 19.

145. — Defectu lenitatis fiunt irregulares judices, et omnes qui coöperantur in judicio justo ad mortem, vel mutilationem rei activè, efficaciter, et proximè, per actionem naturâ suâ ad id ordinatam; *Clem. Si furiosus, de Homic., cap. Cler.* et *cap. Sententiam, de Cler. vel Mon.* Dictum est *activè*, id est qui sunt ex parte occidentium, non verò ex parte occisi, ùt esset confessarius hortans reum ad ferendam mortem, etc. (2). Dicitur *efficaciter*, quia qui bajulat ligna, ut cremetur cadaver, non est irregularis : nec qui assistit; et licèt in dicto *cap. Sententiam* vetetur clericis hujusmodi suppliciis adesse, tamen dicitur hic Canon vel esse abrogatus, vel non obligare sub gravi; *Bonac. Salm.* et *Tourn.* vocant communem. Imò *Navar.* et *Avil.* excusant minoristam ab omni culpa (3). Dicitur *proximè*, nam non est irregularis qui gladios cudit, aut vendit, aut qui hortatur ut puniantur rei, aut alius qui non ùt minister necessarius, sed remotè concurrit; undè valdè probabiliter dicunt *Suar. Reginald. Laym. Avil. Busemb.* etc. non esse irregularem confessarium, qui diceret judici talem reum esse morte dignum. Dicitur tandem *per actionem suâ naturâ ad mortem ordinatam;* hinc non est irregularis confessarius, qui diceret carnifici : *Functus sum meo officio, te non impedio quominùs tuum facias;* nec judices ecclesiastici qui degradatum curiæ sæculari tradunt, nec clericus accusator in causa criminali, modò protestetur se non intendere pœnam sanguinis; *Bonac. Busemb. Tambur.* etc. (4).

146. — Contrà sunt irregulares 1. judex ejusque assessores, scriba sententiam scribens (non autem qui illam transcribit), et cæteri omnes, qui sententiam exequuntur (5). Secùs qui sententiam aliis committunt, *cap. ult. Ne Cler. etc.* nisi jubeant ut detur sententia mortis in tali causa, vel ut expediant talem causam mortis; *Castr. Salm.* cum aliis. 2. Testes voluntarii, qui ultrò se offerunt, licèt protestentur; ita communiter DD.; et idem dicendum de advocatis, et procuratoribus accusatoris, nisi

(1) *Lib.* 7. *n.* 459. *et* 460. — (2) *n.* 461. *et* 462. — (3) *n.* 463. — (4) *Lib.* 7. *n.* 464. *ad* 468. — (5) *n.* 461.

coacti sint ad eum tuendum, *Salm.* cum iisdem. 3. Accusatores criminis capitalis vindictam petentes criminalem; et si iste erit clericus beneficiatus aut in Sacris, præter irregularitatem, peccat mortaliter ex *cap. Sent.* ubi vetitum est clericis se in causam sanguinis ingerere. Non erit irregularis, qui accusat reum solummodò, ut sibi compensentur damna, semper adhibitâ protestatione se nolle pœnam sanguinis, *c. Prælatis, de Homic.;* et hoc tam in causa propria, quam in causa cognatorum usque ad 4. gradum, aut domesticorum, aut propriæ ecclesiæ; *Suar. Castr. Conc. Salm.* cum *Bon.* et aliis. Et hoc valet etiamsi protestatio simulatè fieret, *Suar. Bonac. Castrop.* et *Salm.* cum multis aliis; et etiamsi illam faciat post accusationem, sed ante sententiam, *Bon. Sayr. Pelliz.* et *Salm.* (1).

147. — Dispensationes super irregularitatibus ex defectu omnes reservatæ sunt Pontifici, quoad sæculares; quoad regulares verò, vide *Tract. XX. de Priv. n.* 106. et 107.

DE FACULTATIBUS SACRÆ POENITENTIARIÆ.

148. — Non parùm conferre judicavi hìc adnotare principales facultates sacræ Pœnitentiariæ, ad hoc ut confessarium non fugiat, pro quibus casibus possit ad illam recurri. Benedictus XIV. 13. Aprilis 1744. per Bullam quæ incipit *Pastor bonus*, (quæ est 95. in suo Bullar. *tom.* 1. *et in edit. Mech. tom.* 2. *pag.* 209.) confirmavit plures facultates ab aliis Pontificibus concessas, et alias ipse adjecit sacræ Pœnitentiariæ. Itaque in præfata Bulla habetur posse sacram Pœnitentiariam I. absolvere à quibuscumque casibus et censuris, etiam Bullæ Cœnæ, Regulares pro utroque foro; sæculares verò tam ecclesiasticos, quàm laicos etiam in utroque foro à censuris publicis latis à jure; et etiam ab homine, si expirata sit jurisdictio judicis, vel si lator censuras illas reservavit Sedi apostolicæ, modò judici, et parti satisfecerint. Quòd si pars injustè refutet satisfactionem oblatam, potest Pœnitentiarius convenientem satisfactionem arbitrari. II. Posse absolvere hæreticos occultos, modò nullos actus extrinsecos fecerint, ex quibus potuerint alii dignoscere eos ùt hæreticos; item publicos hæreticos, casu quo non est opus complices denuntiare. Posse etiam absolvere principes, administratores rerumpublicarum, et Episcopos, ac alios Prælatos à casibus pu-

(1) *n.* 468. *in fine.*

blicis Bullæ Cœnæ. III. Posse dispensare in occultis irregularitatibus et inhabilitatibus, etiam ex homicidio voluntario, non tamen ut post homicidium possint promoveri ad Episcopatum. Item etiam ab inhabilitatibus, et irregularitatibus propter hæresim, modò fuerint penitùs occultæ. IV. Posse dispensare cùm homicidis, et aliis, ut valeant profiteri in religione approbata, et fieri deindè etiam sacerdotes. V. Cum malè promotis, ut omissos Ordines possint clam suscipere, non servatis interstitiis, et temporibus, non autem sacros unâ die. VI. Posse dispensare cum occultis simoniacè ordinatis. VII. Posse convalidare titulos beneficiatorum cum occulta inhabilitate obtentorum. VIII. Posse partem pretii simoniaci condonare ob delinquentis paupertatem. IX. Posse cum Gallis, Belgis, Polonis, et ulterioribus remittere fructus malè perceptos, componere verò cùm Italis, Hispanis, etc. et cum pauperibus etiam remittere. X. Posse remittere partem de malè ablatis, vel retentis, si dominus sit incertus, casus occultus et delinquens pauper, reliquum erogando in pauperes, vel pia opera in locis, si fieri potest, ubi illa ablata sunt. XI. Posse absolvere qui munera acceperint à Regularibus, modò non excedant decem scutos, vel etiam si excedant, factâ priùs restitutione, vel præstitâ obligatione satisfaciendi. XII. Cum puellis quæ virgines non sunt posse dispensare, ut fruantur legato virginibus relicto, in casibus tamen occultis, et in foro conscientiæ; vel cum virginibus, ut intrent monasterium mulierum Pœnitentium. XIII. Posse relaxare juramenta, quæ non sunt in favorem alterius. XIV. Posse vota simplicia etiam castitatis dispensando commutare, aut implementum differre. XV. Dispensare, commutando in alias preces, vel alia pia opera, super recitationem divini officii. XVI. Dispensare in occultis cum Regularibus à quibusvis irregularitatibus, inhabilitatibus, et pœnis; non autem in publico defectu natalium quoad Generalatum; in publicis verò nonnisi auditis Superioribus. XVII. Posse absolvere apostatas à censuris, cum reincidentia si non redeant intra præfinitum tempus, dilatâ dispensatione super irregularitate, si quam contraxerint, usque ad actualem reditum. Posse etiam concedere, ut ipsi transeant ad alium ordinem. XVIII. Posse concedere transitum ad religionem laxiorem, modò ibi vigeat regularis observantia; non tamen ad ordinem S. Benedicti antiquioris observantiæ; neque ad consimiles congregationes cujuscumque ordinis. Idem quoad Moniales ultra montes. XIX. Posse absolvere, et dispen-

sare super defectibus, et censuris, etiam ob clausuræ violationem. XX. Item concedere confessarium Monialibus (*vide dicta de hoc lib.* 6. *num.* 576.). XXI. Vacante Sede apostolicâ, habere facultatem in foro conscientiæ etiam in casibus, à quibus vivente Pontifice non habebat; tamen cum reincidentia, si ad novum Pontificem petentes non se præsentent; hancque facultatem post Cardinalis Pœnitentiarii ingressum in Conclavem transire ad signaturam. Alia quæ pertinent ad matrimonii materiam, *vide l.* 6. *n.* 1144. Alia minùs scitu necessaria observare potes in citata Bulla, *Pastor bonus*.

Demùm hìc nota, quòd, cùm litteræ S. Pœnitentiariæ committuntur magistro theologiæ, vel Decretorum doctori, possunt eas exequi confessarii Societatis Jesu designati à Generali, vel Provinciali de ejus licentia, ùt concessit Gregorius XIII. 3. Apr. 1582. Et idem possunt lectores jubilati ordinis Minorum, ex concessione Innocentii XI. 27. Nov. 1679. Ac ideò idem possunt omnes Regulares in privilegiis eorum communicantes; ita refert *Elbel t.* 3. *Conf.* 20. *p.* 506. *num.* 513.

FINIS TOMI SECUNDI.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 110975544